LISTOVI

MLADOM DUŠOBRIŽNIKU.

PREVEO

JANKOV S DOBRE.

S DOPUŠTENJEM DUHOVNE OBLASTI

(PREŠTAMPANO IZ „KATOLIČKOG LISTA“.)

CIJENA K 3.—

U ZAGREBU.
NAKLADA »HRVATSKOG KATOLIČKOG TISKOVNOG DRUŠTVA.«
1906.

22601

Svezak 1 i 2

LISTOVI
MLADOM DUŠOBRIŽNIKU.

PREVEO

JANKOV S DOBRE.

S DOPUŠTENJEM DUHOVNE OBLASTI.

(PREŠTAMPANO IZ „KATOLIČKOG LISTA“.)

U ZAGREBU.
TISAK C. ALBRECHTA (MARAVIĆ I DEČAK).
1906.

Broj 3.836

Imprimatur.

U Zagrebu 22. rujna 1905.

Juraj v. r.

NA USPOMENU

MOJE

DVADESETPETGODIŠNJICE MISNIŠTVA

PREVODILAC.

Inspice et fac secundum exemplar.

(Exod. XXV. 40.)

I. Pozdrav.

Pozdrav, blagoslov i milost, prve su riječi za te, mili moj, iza kako sam iz javnih listova doznao za tvoje župničko imenovanje. Na tom ti srdačno čestitam, te se u istinu veselim s tobom, veseljem, koje obuzima novu tvoju crkvenu općinu, kad je iza dugog željkovanja saznala, da je dobila opet svoga dušobrižnika, svoga pastira, duševnog svog vogju. Često sam čuo, kako si vjerenik danju i noću glavu razbija, čime da usreći svoju vjerenicu, kako da joj dokaže svoju spram nje žarku u svim prilikama ljubav; dapače, da je spreman za nju, ako je nužno, i sam život svoj žrtvovati. Kad bih inače mislio i ćutio, no u istinu ćutim i mislim, lako bih i u tvojoj duši zamijetio onu dobru volju, onu čistu ljubav, a prama tomu i tvoje dobre odluke i nakane. Znadem, da ćeš lako odvesti sve svoje u novu ti postojbinu na jednom podvozu; ali što osim toga sa sobom nosiš, nije kadra nikakova pretprega povesti. Golemo je to, tako golemo, kako je golema tvoja župa; jer to nije drugo, nego tvoje srce sa svim željama, sa svom ljubavlju, te veselom i tjeskobnom brigom...

Dobra kršć. općino! Rado bih do tebe i doviknuo ti: sretne li tebe, stostruko sretne; jer srce tvog pastira kuca samo za te, život njegov teži lih za tvojim boljkom — oj — veseli se i hrli u susret svom pastiru sa zaufanjem i čistom ljubavlju... Vidiš li, mili moj, kako sam uza svu svoju zaposlenost uza te i uz tvoje župljane, te se mišlju bavim tvojim putovanjem i ulazom u župu, pa mnijem, da bih opet jedan sretan dan doživio, kad bih te mogao osobno pratiti i vidjeti i čuti,

kako se u tvojoj župi ujedinjuju pred bož. Natpastirom savjesna dušobrižnička ljubav i djetinja odanost. Ali po mom položaju treba te sam ovdje, pa ne mogu s tobom. Za to tim gorljivije molim svom dušom za te i za župu tvoju . . No što je do sada rečeno, nije glavni cilj ovog mog pisanja. Želim ti mnogo važnijih stvari reći. Budući da od sada započinješ posve novi život; jer od sada od tebe i nebo i zemlja nešto posve nova traži, i pošto i sâm novo si zvanje smatraš kao nešto ozbiljna, to te pozivam: stani malo i obazri se na svoju prošlost. Porazgovorimo se kao mladi i stari Tobija, kad se svjetovali, kako da dolično nagrade nepoznatog suputnika. Promišljajmo malo o izvoru i promicatelju tvog zvanja te medjusobnog nam veselja, e da saznademo, komu da za to zahvalimo.

1. Zemlja, ta dolina suza, vrlo je velika spram nas ljudi, te je mnogo već stoljeća proživjela. Tko je kadar izmjeriti broj onih bezbrojnih boli, koje u toj prošlosti svi ljudski stvorovi sveg vidljivog svijeta i malo i veliko podniješe? Povjest nam spominje kraljeve, koji su svojom vojskom sve opustošili; narode, koji su jedan drugoga ništili i umarali; gradove, koji bili zgrnuli nebrojeno blago i dragulje, pak ipak su uza sve svoje utvrde i visoke zidine iznenada od samovolje samozvanog silnika u prah i zaborav pali, izravnali se s licem zemlje. . . . Sve smo to čitali u povijesti, urezali smo te svjetovne događjaje u mladenačku nam pamet, promišljali i o krvavim ratovima, padu Troje, propasti Babilona, rasulu Kartage. Koliko se puta doslovno obistinila ona Gospodnja: „Jao trudnima i dojilicama!“ Sve se to ispunilo za vrijeme seobe naroda baš tako, kako i za krvavih ratova fanatičnih Turaka za svoj islam, pa i za vrijeme raznolikih političko-vjerskih borbî, kada se sela i gradovi pustošili i harali. A k a d a je svanula zora našem životu; g d j e li se ljuljala kolijevka naša? Ne u tamnoj dobi starog vijeka, ne u dobi kakvog krvavog i tjeskobnog razdobja, ne u azijskim pustarama, ne megju indijskim parijama, ne megj afričkim crncima, ne na otocima tihog oceana, nit na ledenom moru eskima, a nit u truhlim palačama svjetovnih gradova. Ne u takovo doba, ne u takovim krajevima il mjestima, već u bolje doba, na milijem mjestu primismo od Boga i oca i majku te za dulje il kraće vrijeme opredijeljenu stazu života. Jer kazao je Spasitelj: „Blažene oči, koje vide, što vi vidite. Jer vam kažem, da su mnogi proroci i kraljevi žudjeli vidjeti, što vi vidite, a nijesu vidjeli, i čuti, što vi čujete, al nijesu čuli“. (Luc. 10.)

Nije li Spasitelj mislio i na nas, kad je ovo rekao; nije li i nas nazvao sretnima i blaženima, što nijesmo i mi pali žrtvom kanaanskoga moloha ili meksikanskog kumira, što se nijesmo u tmini poganstva, niti usred židovske sljepoće rodili, već u doba milosti i na takovom mjestu, gdje sv. mir gospoduje? Šume, pustoši, pustare dale su već milijunima život, ali dale su i dvojaku smrt, dok mi nagjosmo dom naš u kršćanskoj zemlji; rogjenu grudu u kat. kraju, a po tom i d v o j a k i ž i v o t. Otajstvena bo riječ Božja: „*in charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserans tui*“ — (Jer. 31.) — u ljubavi sveudiljnoj milovah te i za to te privukoh smilovavši se tebi — obistinila se i na nama. Koja sreća, te sam i prije, no počeh proučavati svjetsku povjest, barem jednom zahvalio Bogu, što se nijesam u ma kojem nemilom stoljeću, u ma kojem jadnom mjestu rodio, već od katoličkih roditelja i pradjedova, koji su biti pozvani na put spasenja te neobaziruć se na lažne svog doba nauke, nijesu za života zalutali, i što ž i v i m na takovom mjestu, gdje je kraljevstvo Božje posve udomljeno i učvršćeno. Ali za to sada slavim svom dušom predobrostivog Gospoda, a po smrti neka mi bude dopušteno u svoj vječnosti neprekidno hvalospjevom hvaliti dobročinstva Božja, što je blagostivo odredio, te se rodih u doba ovo, te me primio na sv. krstu za svoje dijete.

2. Ded, mili moj, sjetimo se jošte jednom tvog djetinjstva Danomice uživasmo zaštitu i samilost, tje-

lesnu i duševnu hranu. Kuća roditeljska, crkva, škola — to su imena, koja nas sjećaju na bezbrojna dobročinstva. O kako si često pričamo: godine te i te pošao sam u školu. No kako se to zbilo? Možda nas na nauk poticao ili koji od učenjaka, ili ljubav k znanosti, ili taština, ili volja kakvog zagovornika, ili čedna željica dobre nam majke? Sve je ovo moguće. Ali čitam u sv. Pismu ovo: „čovječje srce odredjuje si put, ali Gospod ravna koracima . . kocke se meću u krilo, ali njima ravna Gospod". (Prov. 16.) Ded sjeti se samo čilih svojih vršnjaka; predoči si ih onako skupno u školi, na ulici, na igralištu — pa te sigurno u srce zaboli, kad pomisliš, kako ste se širom svijeta razišli, a da se nikad više ne sastanete, dokle vas opet trublja angjelska u dan suda ne sastavi. Godine nauka izbijaju iz pameti domaće drugove a sklapaju druga poznanstva i prijateljstva. Godine prolaze u nižim i višim razredima. „*Meminisse iuvabit*", ali možda se nit toga nije suvišno sjećati: „*delicta iuventutis meae . . . ne memineris Domine!*" Jedan saučenik radi na svojoj rogjenoj grudi te kuka uz svoje roditelje; drugi polazi uza suze i dobre želje svojih u daleki strani svijet, u vojništvo, na zaruke, dok se odabranik Božji jednog lijepog dana vraća kao novomisnik kući. „*Haec est dies, quam fecit Dominus*". Dolikuje, te mlagjahni Bogom posvećeni sluga Božji svoju prvu žrtvu svečano prikaže, na očigled svojih živih jošte roditelja i rogjaka kao i sakupljenog iz bliza i iz daleka naroda, pri čemu imade i on i narod hiljadu razloga, da veliča puteve Božje i pokloni se ničice Onomu, koji je mlada svećenika odabrao i tom stazom rukovodio . . . Dobri Bog je vazda blagohotno rukovodio naše korake, no u svojoj ljubavi i svemožnosti razaslao nas širom svijeta raznom stazom. Omilismo drugima, dapače odlikovali nas, no Gospod i to dopustio, da kao mlagjahni njegovi bojovnici zadobijemo ovdje ondje i po koju ranicu, e da kasnije slaveći nedokučivu Božju skrb kliknemo sa kraljem pjesnikom: „*bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam iustificationes tuas*".

3. Prečesto se i crkveni i svjetovni poglavari okrivljuju, da ne rijetko mnoga ispražnjena mjesta nepromišljeno popunjuju, i da svoje ljude ne poznaju. Sigurno si i ti već ovu vrst prigovora čuo i u samom svećeničkom društvu. S ovim nazorom ja se ne mogoh nikako sprijateljiti, već vazda rekoh u sebi: „Kad bi ti bio poglavar, biskup, jamačno bi i sâm isto tako radio". Nije nužno, te mi svećenici vjerujemo u kakvu nepromjenljivu sudbinu ili da svako imenovanje himbeno odobrimo; ali smo dužni vjerovati onu: „*per me reges regnant, per me principes imperant*". Ako li ovo držimo za istinu, onda uvigjamo, da Providnost i onda djeluje pa da su „*tempora et sortes nostrae in eius manibus*", kada si sami stazu života odabiramo, kao i onda, kad nam drugi odregjuje način i djelokrug našeg djelovanja. U tomu ja vigjam prst Božji, što si težio za samostalnošću i — molba ti je uslišana. Kako si ti uradio, rade i drugi. Odulje kapelanovanje uzbugja u svakoga želju za samostalnom župom. Smjerna se molba podastire bilo crkvenoj bilo svjetovnoj oblasti, e da udostoji ispražnjenu župu molitelju podijeliti. Ili bude prva molba uslišana, ili čovjek čini poput onog prijatelja, koji ustrajno i čvrsto kuca sve dotle, dokle ga se ne usliša. Svršila se stvar, kako mu drago, prvu župu valja smatrati darom Providnosti. Svećenik ponajviše dobiva župu daleko od svog rodnog mjesta, megj stranim, neznanim ljudima i kraju, u kom slučaju kao da Bog opetuje ono po Jeremiji rečeno: „prije no te stvorih u utrobi matere tvoje poznavah te, i prije nego si se rodio, posvetih te i odredih za proroka mom puku — e da krčiš i pustošiš, ništiš i raspršuješ, gradiš i sadiš". (Jer. 1.). Minulo pol ljudskog vijeka, a za to vrijeme mnogo se toga zbilo, te lice zemlje u mnogočemu se promijenilo. No Gospod je usred svih tih dogagjaja i promjena svog odabranika doveo do cilja i povjerio mu obudovljeno stado svoje kao pastiru i duhovnomu ocu.

Ne nama, već tvomu imenu, Gospode, dolikuje slava, čast i poštenje. Mi uzdišemo, kada zavirimo u prošli naš život, pa vidimo, kako nas Gospod odabrao već za djetinjstva našega, kako nas rukovodio za mladosti, dok nas napokon nije obasuo čašću i bogatstvom, te opredijelio za dušobrižnike. Sv. Terezija osobito za citiranja časoslova pobožno je izgovarala: „Slava Ocu i Sinu i Duhu sv.“ — itd. iz zasebne zahvalnosti spram milosti sv. vjere. A zar mi svećenici, dušobrižnici, ne imademo mnogo pretežnijeg razloga, te ovaj kratki i zahvalni hvalospjev što pobožnije obavimo te presv. Trojstvo što doličnije prodičimo? Jednom bio njeki školski nadzornik zadao učiteljima svog područja zadaću, neka svaki do prvog sastanka napiše svoj životopis. Većini se to nije svigjalo, jer je mislila, da je na ovo nadzornika potakla nedolična izvjedljivost. No nadzornikova je svrha bila posve drukčija, nego li su mu je prišivali. Htio je naime upozoriti učitelje, koji nijesu bili baš čelični vjernici u vjerskim dužnostima, da bi ih točan opis njihova prošloga života, ako o njem razmišljaju, mogao krenuti na pravu stazu. Pa gle mili moj! I mi svećenici često mislimo na prošlost, rado pričamo o naukama, svjedodžbama, ispitima, znanju — samo što pri tom zaboravljamo na riječi velikoga Apostola: „Što imaš a da nijesi primio? A ako si primio, čemu se hvastaš kao da nijesi primio?“ (1. Cor. 4.)

Još jednom te pozdravljam, ponovno ti izrazujem svoju radost radi imenovanja tvoga kao i iskrene želje za novo ti zvanje. No u toj svojoj radosti i željama mislim na Gospoda. A znam, da i ti to činiš. O tome ću ti naskoro pisati. Tako želim očitovati bol i tugu svoju, te okajati, što sam tako često propustio dužnu zahvalnost Providnosti Božjoj . . . Bog s tobom!

II. Providnost.

Zbilo se prije nekoliko godina, u predvečer dušnog dana poslije obavljenoga posla u vinogradu Gospodnjem

sjedio sam sa svojim drugom — svećenikom za stolom. Vani bilo vrijeme tmurno, vjetrovito, a u toploj sobi živo se razgovaralo. Opazio sam, da jedan od prisutnih gosti nije najbolje volje, te je vrlo malo utjecao u naš crkveni i politički razgovor. Nakon kratkog upita saznadoh za razlog njegove sjete. Drugi dobio župu, koju je i on molio. Lako si zamišljaš, mili moj, kako je iza te vijesti ustao protiv crkvene i političke oblasti okrivljujući obje s nepravde i pristranosti. To dade razgovoru posve ini pravac. Nastade odulji žestoki prijepor o imenovanju i promaknuću. Ne mislim potanko pričati, što se tuj govorilo, no mogu reći, da sam mnoge izraze i nazore, koji se nit sa vjerskim člankom o providnosti, niti s trećom prošnjom „Očenaša“ ne sudaraju, morao napasti i oprovrći. Iskusio sam ne samo tom zgodom, već i drugda, da mnoga naša braća svećenici misle, kao kakav mladi zaručnik, koji bi se rado oženio, ili zaručnica, koja bi se udala, da se časovito podaju sklonosti svog srca ili poslušaju čiji laskav nagovor; dok zaboravljaju na nebo, nit prose odanle vrućom molitvom rasvijetljenja glede toga, da li se naumljeni korak sudara sa v o l j o m B o ž j o m . . .

1. Ne mogu propustiti, da jošte jednom ne progovorim o nakani i rukovodstvu Providnosti, u koliko se ovo tiče svećeničkog života i zvanja. Ne mislim doduše pobijati čovječju slobodu ili osobnu želju nit osugjivati izbor; ali mislim, da je ovakovo samostalno nastojanje i rad već vrlo mnoge stranputicom odvelo. Humanističke nauke kao i predavanja učitelja na višim školama vrlo uplivišu, te učeća mladež ne traži Boga, a na Providnost i ne misli; — ta ona sama u svom znanju i uvigjavnosti nazire dosta spretnog vogju na putu, koji si sama odabrala, a svijet joj je, eto širom otvoren, — može kuda ju srce vuče. Dapače, ako se koji „studiosus ac peritus literarum“ i povuče megj tihane, Bogu posvećene sjemenišne zidine, i ondje se bavi znanošću, jošte se i tuj dogagja, da ga osim želje za znanjem

drugo ovamo ne vodi, te uza želju i osnove njegove posve zaboravlja na riječi Gospodnje, koje bijaše upravio svojim učenicima: „*Non vos me elegistis, sed ego elegi vos et posui vos, ut eatis et fructum afferatis*“. (Iv. 15) Odatle se zbiva, te se mladomisnik ne oslanja posvema na Providnost, već sâm po svojoj želji i ukusu odabira prvu postaju, a time i početak svog svećeničkog djelovanja; ovaj svoj izbor predoči on crkv. poglavarstvu i molbama napastuje, e da ga se namjesti na mjesto od njega odabrano. Ako li se takav kasnije u svom snatrenju prevari, ako po njemu odabrano mjesto traži od njega veliku samozataju, ako ga snagje zavist, ili ina otrovna kušnja, naravno da tada požali svoj izbor i moli premještenje. Jedva mine koja godinica, požudno, budno pazi na ispražnjene župe, ispituje, često se i osobno uvjeri o tomu, kako odgovaraju mjesne i stvarne prilike njegovim željama i potrebama, dok je „*status et conditio animarum*“ za nj nuzgredna stvar. Molba je gotova; svaki molitelj umije molbu svoju doličnim razlozima potkrijepiti. Ovaj teži za stadom, onaj nezadovoljan sa svojom dotadanjom postajom; jedan se poziva na svoje slabe dohotke, drugi opet ističe lagodnost ispražnjene župe i mjesta. Ako li je udova dobro opskrbljena, te se može pohvaliti s bogatim mirazom, to se još više njih natječe za zaručnim prstenom; dapače isti sjedoglavi dušobrižnici dobiju volju za seobu te se i ovi javljaju sa godinama svog službovanja i zaslugama. Mnogi se osim spomenutih razloga ogleda i za zagovornikom, da isposluje njegovo posredovanje, dapače šulja se i do samih svjetovnjaka . . .

Osvane odlučni dan. O radosti i veselja, ako je imenovan. Naprotiv čudne li potištenosti, i to za dulje vrijeme, ako službeno glasilo objavi čije neočekivano ime. U najnovije doba vigjamo oseban način premještanja. Jedan župnik razglasi, da je spreman mijenjati s drugim svoj beneficij. Istina, dogodi se „*ut personae, quae alicui loco minus sunt utiles, alibi se valeant utilius exercere*“, ali svakako valja zrelo promisliti, da ne bude uzrok i svrha promjene dohodak, ili lagodan život, već „*status et salus animarum*“. Micati se treba; valja se javljati; nikomu se na dlanu beneficij ne donosi; okolnosti me sile itd., ovako ispričavaju svoj korak, koji teže za dohodkom, ili radi njega se mijenjaju. Sve je lijepo rečeno. I kadgod sâm uvidio pravedne razloge, nastojao sam i sâm dotičnike nagovoriti, da poduzmu nužne korake. Ali kad sam to učinio, vazda sam prijatelja upozorio na ono: „*si Deus vult, Deus providebit*“, kao i na onu: „*ne quisquam sibi sumat honorem, sed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron*“.

2. Znadem, da su premnogi protivnoga mnijenja, ipak otvoreno tvrdim, da mnogi nijesu na onom mjestu, na kojem bi imali biti, i na ono, na kojem jesu, nijesu bez svake baš isprike dospjeli, te dodajem kako glede sebe, tako glede drugih, da uspješno djelovati može samo onaj, koji osloniv se na Providnost ide onamo i ondje ostaje, gdje imade do Božje volje da djeluje. Ovu moju tvrdnju potvrgjuje životopis sv. muževa. Apostoli i učenici Gospodnji djeluju uspješno zborom i tvorom ondje, kamo ih On šalje, a Duh sv. rukovodi. Značajan je blagdan „rastanak Apostola“; ovo je blagdan Providnosti i milosrgja Božjega, koji je u tmini smrti se nalazeće narode potražio. Kao što bilje i drveće pa i iste životinje mogu uspijevati u podneblju, koje njima prija, tako i sluge Božji mogu uspješno djelovati samo ondje, gdje im On odredi. Jer Bog svojim slugama daje ne samo duh svoj, već im je u svojoj neizmjernoj mudrosti opredijelio i mjesto, gdje da ih duh njegov rukovodi, da ih provigja i jača ne samo zvaničnim milostima, već i mjesnima.

Šimun Stylita naviješta svom sirskom puku sv. Evangjelje sa vrha svoga stupa; sv. Antun pust. opominje carigradski carski dvor iz pustinje; sv. Nikola mlagji sjaje u gradu Myra kao izvrstan prijatelj i dobrotvor; potomak Akvinskih grofova, sv. Toma, počeo

u neznatnoj napuljskoj ćeliji tumačiti vjerske istine toli duboko i vjerno, da je sa propela zavrijedio čuti: „*Bene scripsisti de me, Thoma!*“ Mnogima bješe djelokrug opredijeljen po čitavoj kojoj državi; tako Apostolima sav tada poznati svijet; svetima Ćirilu i Metodu tadanje slavenske zemlje; sv. Stjepanu tadanja Ugarska, sv. Ivanu Kapistr. Poljska i Njemačka; sv. Vinku Ferr. Španjolska i Francuska; sv. Franji Ksav. Indija itd. Mnogima je Providnost često javila u vigjenima njihovo odregjenje; tako je sv. Franjo Ksav., dok je jošte dvorio bolesnike u Mljecima i Rimu i propovijedao na trgovima, očutio često takav strah, kao da je na uzbibanom moru. Sv. Ivan Matski, prije no je utemeljio svoj red na otkup kršć. robova, vidio je u vigjenju dva okovima okovana roba, od kojih jedan bio kršćanin a drugi crnac. Ivan Haspinger, kapucin, u prve godine svog redovničkog života često je čuo i vidio u vigjenju krvoproliće i ratnu buku, te je po tom počeo misliti, da je svoje zvanje promašio, te skoro htio redovničku halju zamijeniti vojničkom kabanicom. No gle — 1808. buknu švicarski rat za slobodu. Ivan kao vojni kapelan pohrli na bojište i kao takav uza svoje junaštvo i razboritost, pouzdavajuć se ujedno u Providnost za dobrobit svoje rogjene grude, u svim borbama sokolio je svoje zemljake . . . Žestoki vihor često odnosi cvjetno sjeme i sitnu prašinu u tugje krajeve. Geronejskog biskupa Narcissa progon kršćana progna iz Španjolske u Augsburg, e da tuj djetinjim i živim nabožnim primjerom svoje pobožne molitve obrati grješnicu Afru i svu njenu obitelj. Burne god. 1848. Isusovca O. Ksav. Weningera gone iz njegove švicarske ćelije u Ameriku, e da tamo po odredbi Božjoj svojim sv. poslanjem premnoge dovede do spoznaje vjere i spasenja.

3 Sigurno si već sit mog razglabanja, te si misliš, da imade mnogo naše braće svećenika, koji malo mare za spomenute svece, a još manje vjeruju, da se Pro-

vidnost u istinu tako brine za ljudske stvari i poslove. Moguće. No toliko je ipak stalno, da djelovanje svećenikovo samo ondje prati blagoslov Božji, gdje se pazi na riječi kod Tiberijadskog jezera rečene: „*sequere me*“, i „*volo manere, donec veniam*“, ter po njima radi. To pako naravno biva samo tada, kad se svećenik ne plaši križeva, kad ne kaže: „više ne mogu djelovati“; ako srce svoje zatvara pogubnoj želji za većim dohotkom; ako ga zlosretna misao, da bi drugdje mogao bolje djelovati, niti za tren oka ne zaslijepi. Ovakove misli vrlo su varave, a prečesto su napasti zlog duha, te se nit najmanje ne sudaraju s odlukama, s putevima Božjim. Po odlukama i putevima njegovim ne može bolji udes zadesiti sluge i učenike nego Gospodara i Učitelja njihova; po ovima se zbilo, te je „*militibus suis Christus duplicavit annonam*“; i upravo su ove prepriječile Makabejskim vogjama, Josipu i Agarijasu, pobjedu, kako to čitamo u sv. Pismu: „*ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel*“. *(I. Mach. 5.)*

Ne mogu a da tuj ne navedem bolne riječi nekog svećenika: „Koja sreća, te si nijesam sâm odabrao svoju prvu postaju; već da sam se oslonio na svoje poglavare! Mnoga bi me bila gorka minula“! Moguće, te si ovako moraju i drugi reći ili u sebi misliti. Ako da, tad neka vrijede riječi sv. Augustina: „*si non es vocatus, fac te vocatum*“.

Pošto se, kako vidiš, slijepo držim Providnosti i njena poziva, spomenut ću ti prije, no zaključim ovaj list, jošte jedan primjer. Petar, krotki taj djakon, kojega su kasnije prozvali zlatorjekim, bude bez ikakove preporuke gradskog vijeća i bez posredovanja „cuiusdam nobilis feminae“ Ravenskim biskupom. Ovako radi Bog „*cuius providentia in sui dispositione non fallitur*“. Njemu dakle preporuči sve puteve tvoje, svu tvoju budućnost, a On će sve najbolje rasporediti. S njime idi onamo, kamo te ne plaši bijeda, ne zamamljuje sjajni

izgled, ne zaslijepljuje vlastito umovanje. Ako te dobri Bog odredio drugamo, ako hoće, da na drugom svjetioniku svijetliš, budi miran. On će sâm pronaći nužna sredstva, zgodne staze, te dospiješ na novo mjesto, bilo da sâm započneš, bilo da te tko drugi pozove. Ja si posvema usvajam riječi njekog obraćenika: dogagjaji života sačinjavaju niz knjiga, koje duša naša može proučavati i tumačiti. Često treba te pomno i s počitanjem, često zahvalno, pače zanosno pratimo sav niz dogagjaja, u kojima se obistinila jedna samo pomisao Božja.

„O koli je silan i milostiv Gospod"! No mi tim manje marimo za njegove odluke i nakane, čim se On većma za nas brine. Preporući staze svoje Gospodu, ter se sjećaj vazda riječi sv. Franje Sal.: *„ad laudem et gloriam nominis tui ordina statum meum"*. S Bogom.

III. Seoba.

Mili moj! Kako krasnu mi pripošilješ prošnju kao odgovor na moj posljedni list. Mislio sam, da ćeš na pô uha primiti moje nazore o rukovodstvu Božjem svećeničkog djelovanja, i zato u sebi misliti: neka, ovu ću prvu postaju rado primiti iz ruku Božjih, .ali poslije, . . . No ti, kako u svom listu pišeš, želiš biti: *„sponsus unius sponsae per 25 annos"*, dapače kroz sav život svoj, ako je to volja Božja — i da si nakan kroz nekoliko godina na tom daru sa svojim vjernima Bogu svečano zahvaljivati. Nakana ti je hvale vrijedna, koja će nedvojbeno biti i Bogu mila te će ju blagosloviti. . . . U svom skromnom listu podastireš prošnju. Što prosiš, mogao sam ti i prije već odgovoriti. Želiš bo znati, kako da preuzmeš svoje mjesto? Po mom mnijenju: 1. molitvom; 2. ljubavlju. O tomu evo nešto opširnije. . . .

.1 Neki svećenik bio primio dekret svog imenovanja. Prvi mu posao bio, da isprazni bocu staroga.

Na to skupio svoje stvari i krenuo put svoje nove postaje. Kada je onamo došao, u brzo sastavi veselo društvance, s kojim veselo provede u svojoj župi prvu večer. Svigja li ti se ovaj početak? Sjegurno ne. Ali koja sreća, te bi spomenuti slučaj bio jedini te vrsti! Ali jao! Koli je čovjek lud, kad stupa u brak — uzdisala neka gospogja. O koli je lud svećenik, uzdišem ja, uza sve svoje znanje i iskustvo, koje mu daje Isus posteći u pustinji i apostoli u blagovaoni na Sionu. Bogoslov tadanje i sadanje okolnosti vrlo djelomično uči. No uči li to, na što rabio Gospod prvo ono mjesto, na što li Apostoli ovo drugo? pazi li na Spasitelja, koji u onoj pustinji 40 dana moli prije, no će započeti svoje javno djelovanje, iti na apostole, koji ondje mole za dolazak Duha Sv. prije, no će započeti svoj apostolski rad? Na ove se baš činjenice vrlo malo pazi, a još manje ih se preporuča, a posljedica toga jest, da se svećenik otpućuje na svoje mjesto poput kakova trgovca, činovnika te nakon minulih godina mora bolno uzdahnuti: na žalost, nastup moj ovdje — ondje bio i previše naličan nastupu činovnika, trgovca, a od primjera Isusova ni traga.

Da se tebi to ne dogodi, te ti kakova neugodna spomen na prošlost mir ne pomuti, pogji u tvoj opredijeljeni ti vinograd i tamo svoj rad započni tako, kako je započeo Isus, kako njegovi učenici, kako njegovi vjerni nasljednici, i kako to crkvi mila kratka rečenica kazuje: „sve s Bogom!" Znadeš li zašto? Dobro propitaj i promozgaj sve ono, što je u dekretu jednog imenovanog dušobrižnika napisano. Dobro promisli, što je sve skopčano s preuzimanjem jedne župe. Služba i njeka vrst časti i dostojanstva — ali i teško breme, dužnost, odgovornost pred pravednim Sucem. Zato treba te se dušobrižničko djelovanje započne s Bogom. Naš bož. Učitelj započeo je svoju učiteljsku službu kao i cijelo djelo otkupa sa 40 dnevnom molitvom; apostoli su molili 10 dana za dolazak Duha Sv.; ili je tko kada čuo za kojeg nabožnog i svetog svećenika, da nije bio i

čovjek molitve? Svi su započinjali s Bogom i molitvom, molitvom gorljivom i pobožnom. Molili se nebeskom Ocu, Jedinorogjencu njegovu Isusu, i Onomu kojega Otac i Sin dao crkvi svojoj — Duhu Sv., molili se bl. dj. Mariji, te njenu materinskom srcu preporučali svoja označena mjesta; vapili su sv. Angjelima, koji su po sv. Pavlu, „službujući dusi, odaslani na službu onima, koji zadobivaju baštinu spasa". (Hebr. 15.). O tome se možeš uvjeriti u životopisu ma kojeg svećenika; nije nužno te ti spomenem imena, a nije nit moguće; jer bi to bio beskrajan posao. Oponašaj ma kojega, te započni svoj dušobrižnički posao, kako i oni. Misli na što su mislili oni. Ne izjedaj se premnogo za svoj dohodak, imati ćeš dosta ti a i drugi, za koje ćeš se morat brinuti; ta sâm bož. Spasitelj kaže, da je „radnik vrijedan svoje plaće" (Luc. 10). Ne izjedaj se radi napora, koji te zadesi možebit radi kakove mjesne, ili pokrajinske ovozemske neugodnosti; jer gdje su jednom prebivali grabežljivci, za kratko se vrijeme ondje dizale mirne i blagoslovne ćelije jednog sv. Galla, sv. Magna. Kani se svake materijalne, zemske brige i tjeskobe pa moli. Od onih, koji su ti već povjereni, nikoga ne poznaš, nit si s kojim riječcu prozborio. A sveti vez megj tobom i župom već je gotov, već postoji, uslijed čega ti srce pri tvojim pravovjernima, duh svom zbiljom gleda u budućnost, razum pak snuje važne osnove. U tom svom položaju sjeti se riječi Apostolovih: nit onaj tko sadi, nit onaj tko zalijeva jest nešto, nego onaj tko porast daje — Bog". (1. Cor. 3.); Njemu, Providnosti njegovoj, izruči svoju župu, pravovjerne, čuvstva srca i osnove svoje te si ujedno izmoli pripomoć cijeloga neba svako jutro i večer kako u samotnoj svojoj sobici tako i pred žrtvenikom Gospodnjim. Posvuda te prati angjeo čuvar, svuda bdije nad tobom, uteci se k njemu, neka te štiti i brani. Zaštitnik sveti tvoj štitio te je i do sada i branio; a sada, kada znade i za tvoje pravovjerne, neka postostruči svoj zagovor. Svaki pojedini tvoj vjernik imade na nebu svog

zaštitnika; dapače i sva župa sa svojom župnom crkvom imade svog zaštitnika. Svima ovim kao i vlastitomu zaštitniku, zagovornicima pojedinih ti vjernika, zaštitniku župe, zatim onima, kojih sv. moći u oltarnom kamenu počivaju, možeš se zaufano obratiti, pa se i obraćaj svom zbiljom: „molite za me — za moje pravovjerne!" Poznata ona: „*miseremini mei, saltem vos, amici mei*" treba te odjekuje iz svih svećeničkih grudi, pa tako i tvojih. Čim se većma približava dan tvog odlaska, to gorljivije moli: a kad već kucnuo posljedni čas, tad reci: „pomoć naša u ime Gospoda, koji stvori nebo i zemlju". A kad sa koje povisice, iz daleka zagledaš cilj svoj, župu svoju, i opet se pomoli. Napokon, kad si već stigao na mjesto, slijedi naputak Spasiteljev, što ga dao apostolima i svim svećenicima: „U koju goder kuću unigjete, najprije recite: mir kući ovoj" (Luc. 10).

2. Provedeš li dan prije nego li primiš svoju župu ovako s Bogom i s nebeščanima u društvu, ukorijenit će se u duši tvojoj plod molitve, spremna ljubav na djelo i žrtvu te želja za srećom i blaženstvom. Odnos i ljubav tvoja spram vjernikâ ljubav je Božja i to tako nježna i požrtvovna, kakova je ljubav vjerenika spram svoje vjerenice, čega radi i jest ženidba pralik sv. zajednice megj Kristom i crkvom. Iz toga slijedi, da niti namjesnik Kristov te djelitelj sv. otajstva ne može napram svojim vjernicima biti u inom odnošaju, nego li u megjusobnoj ljubavi. Samo svećeničko poslanje jest opetovani izliv ljubavi Božje; zato, kao što je sv. Petra i drugove mu prije, no su se latili svog apostolskog rada, ljubav Duha Sv. napunjala; tako treba te i svećenik prije no će na put u svoju župu, gori plamom ljubavi, e da uzmogne u svojim pravovjernima svjetlo vjere i žar ljubavi raspaliti i sve dalje te većma njetiti.

Ne znam, je li bilo i tebi, kao meni, kada si još kao bogoslov slušao predavanja o milosti. Meni je bilo, da na koncu mnogih učenih riječi i izraza točno ni to

*

nijesam znao, što je milost, a u pameti mi preostade jedna jedina istina, što sam još za djetinstva učio i vjerovao, i to: „milost Božja je za spas neophodno potrebita“. Istodobno su dva vrlo učena gospodina mnogo pisala o milosti, te svaki u sebi mislio, da stvar bolje shvata od drugoga, dapače da je mnijenje drugoga oprovrgao. Protiv toga ja ništa nemam, ako koji doctor „subtilis“ ili doctor „irrefragabilis“ pol godine tako tumači objavljene istine o milosti, te slušatelji cijelu stvar posve točno, jasno shvataju. Ali u mojoj jednostavnosti ipak sam slobodan opaziti, da bi možda probitačnije bilo, kad li bogoslovi od svojih učenih i uvigjavnih učitelja manje duhovitih tumačenja i nazora čuli o objavljenim istinama, koje *„arcana sunt verba, quae non licet homini loqui“*; bez tih bi tada mnogo više govorili o velikim stvarima „de magnalibus Dei“, koje se često u životu Božjih odabranika i sluga od početka crkve sve do danas zbivaju i pomaljaju; jer kada, gdje, što predavaju i pišu o onoj ljubavi, kojom je napunio Duh Sv. srca sv. apostola tako, te su bili spremni poći ma kamo, i u najudaljenije krajeve, megj najdivlje narode, samo da navijeste sv. Evangjelje? [1]

Kada, gdje i što govore o neslomljivoj žudnji, o nastojanju, koje obuzelo pojedine svećenike tako, te su toga radi napustili svoje ćelije ili pravovjerni puk, te

[1] Ovomu nazoru učenoga i uglednoga pisca nadodati mi je, da je potrebno i ovo i ono. Nužna je spoznaja velikih djela Božjih, golemih plodova milosti; no isto je tako nužno bogoslovima tumačenje djelovanja milosti, u koliko je to na čovječju moguće. Ovo traži ljudska narav, a bez bogoslovlja toga ne ima. Drugo je vjera, drugo znanost, premda ovo zadnje bez prvoga više škodi, no koristi. Istina, laglje je shvatit pojedina djela „magnalia Dei“, nego ono drugo, a osobito opravdanje usvojenih nazora zahtijeva duljeg vremena i truda. No taj nazor i opravdanje spoznaje vrlo je zahvalan posao; zahvalan i onaj. Zahvalna su oba. Unum fac, alterum ne omittas. Da je potrebno znanstvene riječi i izraze tumačiti, ne ću da i govorim. (Op. prevodioca)

kao vjerovjesnici pohrlili k drugim narodima ili k pojedincima, e da ih obrate? [1]

Razlog morao je biti junačka odluka na to tegobno putovanje. Razlog taj nije mogao biti težnja tjelesnog, čovjeka, već milost Božja, poziv, ljubav spram Njega, kojom prožgani htjedoše „svima da budu sve“ poput apostola naroda, sv. Pavla.

Bog, taj kralj kraljeva, ne samo provigja svoje sluge nadnaravnom vlašću, već ih napunja i ljubavlju, e da rado polaze na odregjeno im mjesto i ondje „aestus et pondus diei“ dragovoljno snašaju. Sa pastirskom službom daje Bog i pastirsku ljubav, koja se obično u pastirskom njegovu životu očituje. Gdje te ljubavi nije nit njena izražaja, tuj ne imamo posla sa pastirom, već s najamnikom, koji ili u opće ništa ne radi, ili ako nadogje vuk, onda bježi.

Mislim, da po ovom shvaćaš, što sam u početku mog lista toli oštro isticao, da ideš do svog stada s ljubavlju. Ova je ljubav dar i plod Duha Sv., kojega primismo, kako uči sv. Apostol. Vrlo bih te žalio, kad bi se bez nje približavao svome stadu. U tom slučaju bi ti vrlo mnogo manjkalo, klonuo bi za svake sitnice, ne bi se brinuo za spasenje duša, te bi o tebi vrijedile one ozbiljne ukorne riječi Duha Sv.: „poznajem tvoja djela, jer nit si hladan, niti vruć; ej da si hladan ili vruć! no

[1] Žalostno bi bilo, kad bi se našao koji bogoslovni zavod, u kojemu se ne bi sve to predavalo — dijelom u crkvenoj povjesti, dijelom u promatranjima, dijelom u kojem inom obliku. Pisac je mogao misliti samo na takov zavod, gdje bogoslovac u bogoslovnom zavodu ili baš ništa, ili vrlo kratko vrijeme boravi. Takovi su slučajevi — hvala Bogu — u nas rijetki. U nas je slušatelj bogoslovlja ujedno i pitomac toga zavoda, te boravi ondje 4—6 godina, a u sjemenišnom se zavodu na stotinn načina i oblika upozoruju i potiču, da pitomci slijede gorljivost sv. apostola i ostalih crkvenih sv. muževa. Koja sreća, te ovakova razmatranja nakon svršenih zavodskih godina ne prestanu! (Op. prevodioca.)

jer si mlak, a ne hladan ili vruć, počet ću bacati te iz ustiju svojih". (Apoc. 3, 15 i sl.)

No radost tvoja nad imenovanjem, goruća želja, da se što prije nagješ megj tvojim pravovjernicima, izražena volja, da budeš svima sve, uvjeriše me, da te je dobri Bog svojim darom obdario, koji je po te i tvoje stado vrlo spasonosan i častan. Obasuo te je Duh Sveti darom takove ljubavi, koji će te poticati na mnogi i uspješni rad. Takovom ljubavi prožet, velebnim tim darom neba, koji prečesto ostaje nepoznat, premda je tako potrebit, kreni na svoj velevažni put. Ta će te ljubav poticati, te se budeš brinuo za duševnu probit svoga stada, neumorno ga poučavao i pribavio mu što više tjelesne i duševne koristi. Sve mi se želje usredotočuju u tome, da Duh Sv. raspali u tebi žar svoje ljubavi. Pa niti ti što drugo želi, niti ti jezik što ino govòri, nego: *„veni, Sancte Spiritus, et tui amoris ignem in me accende" . . .!*

4. Ulaz u župu.

Dakle si unišao u svoju župu! Tako skromno, neočekivano ju preuzeo! Željno sam očekivao tvoj izvještaj o tvom ulazu. Budući sam znao, da baš mnogo ne mariš za vanjski sjaj, za parade, mislio sam unaprijed, da ne ćeš najaviti ni dan ni čas svog dolaska ikomu od tvojih pravovjernika. Time si prepriječio njihov sveopći sastanak, gdje bi se bili dogovarali i odlučili, kako će dočekati, i primiti svog novoga pastira. Poštedio si ih od napora, da izagju preda te, da počiste puteve, da podignu slavoluk na granici župe i u župi samoj, i da tuj — tamo izvjese na metre duge natpise. Ali si se ujedno odrekao usklika: hosana, kao i sjajne gozbe s odličnicima mjesta.

1. Mili moj! Kada ovaj tvoj ulaz prosugjujem, ne mislim nipošto omalovažiti postupak onih, koji župu

svoju svečano, sjajno, sa paradnom preuzimaju, koji dopuštaju da obaviješteno stado o danu i času dolaska izagje s križevima i barjacima pred svoga novoga pastira, te ga radosna srca svečano doprati u župu i u crkvu. Ova vrst ulaza donekle je odraz ulaza Isusova u Jerusalem uz svečanu pratnju razdraganog mnoštva, pa poslanik Gospodnji i ne će takav pozdrav i počast pripisati svojoj osobi, već Onomu, koji ga poslao. A i sâm narod svečani takav doček priregjuje u gornjem smislu, želeći time izraziti svoju katoličku vjeru, uvjerenje o božanskom porijetlu svećeništva te otajstvenom značenju svećeničkog zvanja kao i duboko shvaćanje, kako dušobrižnička čast u svojoj uzvišenosti daleko nadilazi sve ostale zemske časti. Ako uz to svećenik sâm pun veselja i ljubavi dolazi k stadu svomu, to ovakaj izražaj ljubavi sveukupne župe duboko si u srce usiječe i potiče, dapače sili mu volju na najodlučniju odluku, da bude toj nejakoj, nježnoj djeci, mladeži nadobudnoj, skrbnim roditeljima, sjedoglavim starcima, obudovljenim sirotama — svima sve. Dakle ne osugjujem svečani ulaz; danas, gdje svijet nastoji sve većma onaj vez, koji veže svećenika i narod megjusobno, razdvojiti, gdje bit svećeništva i dostojanstvo sve većma napadaju, danas bih svakomu dušobrižniku preporučio, da svečano ulazi u svoju župu. Valja spomenuti i to, da dušobrižnikova bilo prava bilo prividna skromnost, da otkaže svaki svečani doček, ili što takova izbjegava, na narod vrlo zlo djeluje. Naime misle pravovjerni, da ih dušobrižnik omalovažuje, što naravno umanjuje u njima pravu radost i ljubav spram svog pastira. Uz to, ako na tiho došavši župnik u crkvu sâm ulazi „solus et unus", što će moliti za svoje pripadnike? Možda *„pro fratribus nostris absentibus. Salvos fac servos tuos Deus"?* Posve je inako kod svečanog ulaza. Naime: kad novi pastir uza zvonjavu zvonova, — (samo ne pucanja mužara) — uz pratnju veselih pravovjernika ulazi u crkvu, pa ondje pred glavni žrtvenik klekne, duboko se sagne pred svetohraništem,

e da se pokloni svome Bogu, te izmoli za svoje daljnje djelovanje toli potrebitu milost, pomoć Duha Sv., bilo tihano, bilo pjevajuć: „Dogji Duše presveti“ !, to je takav trenutak, u kom pravovjernik zaufano očekuje obilje Božjeg blagoslova. Župnik i pravovjernik prvi puta su zajedno pred Isusom, župnik i župljani mole jedan za drugoga pred nazočnim Bogom Spasiteljem; zemski i vječni svoj život, vjeru svoju i nadu, ljubav i želju zajednički izručuju zagovoru i dobroti trojednoga Boga. Angjeli i blaženi zaštitnici župe kao i sretno preminuli župljani zajednički mole, e da novi pastir *„non in ruinam ullius, sed in resurrectionem multorum positus sit“*. A svećenik nakon dovršene zajedničke molitve prima u ruke pokaznicu, prima od Isusa blagoslov za svoju pastirsku službu te zajedno po Isusu blagoslovi svoje stado, koje imade od tog časa on čuvati i rukovoditi.

2. Ovako je sklopljen nebeski, sveti vez megj nadošlim pastirom i župom, posvećen i obavljen je prvi tren te započeto pred Bogom, pravednim Sucem, djelovanje župnikovo, koje obuhvaća vrijeme i vječnost. Ali još uvijek traje svečana tišina, svi nazočnici zure u novoga pastira; nješto od njega očekuju — i s pravom. Žele čuti njegovu riječ, e da si duboko usade u srca ono, što će prvi put s njegovih ustiju čuti. Zaisto, ovo je najzgodniji čas za to, da prvi put stadu svomu progovori. Progovorio je svomu Bogu: treba te sada progovori i stadu. Ali što? Nije nužno, te si prije nabavi cijeli niz propovjednika i odanle koji pozdravni govor izreže. Ta srce mu je i onako prepuno sv. odluka; a gdje je srce prepuno, tamo usta lako progovore. I narod voli zahvalnost te mu radost povećaje, kad čuje, da novi pastir pripoznaje srdačni im doček. Neka dakle progovori o izražaju doživjelog srdačnog i ljubaznog primitka. Ni sv. Pavao nije zaboravio, dapače ovjekovječio u svojim listovima, što su ga Galaćani kao Angjela Božjega, kao samoga Boga primili. Zatim neka se zahvali Providnosti, što je odredila, da se baš on ima brigati

za spasenje te župe. Tuj mu eto zgode, te najavi svoje dobre nakane, koje je učinio za vrijeme molitve i razmatranja; da će sav svoj rad i mar, noći i dneve posvetiti pospješenju duševnoga spasenja svoga stada, da će u tu svrhu marljivo drobiti riječ Božju, rado dijeliti sv. otajstva te brigati se za dobrobit svakoga u svakom poslu, svakoj okolnosti. Ako uz to na svrsi jošte svog pozdravnog govora nagovori djecu i roditelje, uboge i družinu, neka s njim zajedno sa „Očenašem“ isprose blagoslov Božji za njegov uspješni rad, sigurno će pravovjerni rado i spram Boga zahvalno u prvi sumrak prvog sastanka šapùtati vruću molitvu spram neba zajedno sa svojim pastirom. A kad već bude i pastir i stado slatki snivao sanak iza dnevnog ulaza pastirova, obistinit će se riječi: *„visitat Dominus habitationes istas et omnes insidias inimici ab eis longe repellit, angeli ejus sancti habitant in eis et benedictio Dei erit super eos semper“*.

Dok sam prije rečeno pisao, često se sjetih rečenice glasovitoga Waschingtona. Kadno se u njekoj skupštini više njih izjavilo, da kad bi se još jednom rodili, drugo bi si zvanje odabrali, Waschington odvrati: „ja pako da se još jednom rodim, ne bih si drugo zvanje odabrao, već bih nastojao, da u današnjem zvanju počinjene pogrješke ispravim“. I ja bih tako učinio. Ne bih si drugo zvanje odabrao, već bi mnogo toga posve inako uradio, nego li jesam. Kako znadeš, do sada sam bio sretan, te sam samo jedanput ulazio u župu godine 18 . . Oj kako sam se ludo, lakoumno na to spremio. Prva mi bila briga, da svoje sićušno znanje na ispitu istaknem, čega radi, u koliko jošte vremena bilo, prolistah nekoliko knjiga. Zatim, pošto jošte nijesam imao mudrosti kao njeki grčki mudrac, koji je sve svoje sobom nosio, razmišljao sam i govorio *„de variis diversisque rebus temporalibus ac domesticis“*. A na to, da pročitam koju glavu iz knjige, koja je namijenjena dušobrižnicima, ili da *„de gravitate et maximopere severa re in suscipiendo munere parochiali“* razmišljam, niti sanjao

nijesam. Uslijed toga za putovanja moga u župu u meni ni traga kakovoj ozbiljnosti, već sam sa tri moja suputnika — svećenika, koji mi se kao pratioci ponudiše, vrlo veselo čavrljao. Velepoštovani „Ego“ i svijet primili su taj dan golemi svoj dio, ali čim sam ugagjao Bogu, barem na stepenicama žrtvenika, danas se više ne sjećam, nedvojbeno sa vrlo malo, ili bolje ničim. Ovu počinjenu pogrješku za prvog mog ulaza u župu jedva ću moći više ispraviti i nadomjestiti; jer jedva ću već u kojoj drugoj župi pastirovati. Ali drugi moji svećenički drugovi, koji će možda ove retke čitati, pa baš i ti, može ti se nakon godinu danâ slučiti, te ćeš koju inu župu zasjesti. Neka ti bude sada ovo moje pričanje i govor ravnalom, da svaki onaj, koji dolazi u ime Gospodnje može pribaviti obilje Božjeg blagoslova time, da prvi korak i prvi trenutak u svojoj župi posveti gospodu Bogu. S Bogom.

5. Prva nedjelja.

Mili moj! Vrlo te volim, pa mi udes tvoj na srcu leži. Ded kaži mi, nagje li se otac, ili majka, koji se više, iza kako mu se dijete oženilo, za nj ne briga? Protivno, dobri, valjani se roditelj danju i noću briga kako je njegovu oženjenom djetetu; što više, rek bi, rado bi se na svoje žive oči uvjerio, je li mu sretno, zadovoljno. I ne progje baš mnogo vremena, — eto roditelja kod sina, sve mu pogleda, u svemu ga savjetuje. U čuvstvenoj mojoj brizi rado bih i ja slično učinio, dohrlio do tebe da vidim: kako živiš, što radiš, kako li provodiš svoje slatke dušobrižničke dane? Prije, no mi bude to moguće, pišem ti ovaj list, koji ćeš, nadam se, prije nedjelje primiti. Možda si već tijekom tjedna pomišljao, kako da sa stadom svojim proslaviš prvu nedjelju i što ćeš im osobita na srce staviti? Na što te duh Gospodnji potiče, što ti Duh Sv. i vlastita ljubav i mar šaputa, to kaži, to čini. No i ja si uzimam slobodu da te na njeke stvari upozorim.

1. Prve nedjelje, gdje se novi župnik sa svojim stadom u crkvi sastaje, svatko želi prisustvovati. Ljudska i bogoljubna izvjedljivost potiče vjernike, koji god mogu, i to za doba, da dogju, i da svaki korak novog si pastira promotre, na svaku mu riječ i na svaki kret pripaze i tako o njemu najprije u sebi, a kasnije pred drugima i megjusobno izreku svoj sud.

O nedjeljnom bogoslužju za sada ne ću ništa govoriti, nego ću samo neke moje opaske nanizati glede propovijedi.

Prvi govor neka šaputa o ljubavi, ljubav neka ga prožge, neka bude srdačan pozdrav duhovnog oca svojoj duhovnoj djeci Sv. Evangjeliste nijesu zabilježili sve riječi Spasiteljeve, ali su napisali riječi prve Njegove propovijedi, koje upravio kod Jordana ubogom, zalutalom, propalom ljudstvu: „činite pokoru — približilo se kraljevstvo nebesko“. Kao da je zaboravio na svoju pravdu i strogi sud, pa traži samo od žarke ljubavi poboljšanje i obraćenje i u to ime obećava oproštenje i nebesa. On, svemogući, nije zato došao, da izbroji počinjene ljudske grijehe i prema tomu kazni sa skorpionima, ne, već da potraži i spasi ono, što bješe izginulo . . . Sjeti se pred pravovjernima i svoga predšasnika, bilo te ga smrt odijelila od stada, bilo te se odselio na drugu župu, ili inu službu, ali samo s ljubavlju. Djelovanje njegovo spomeni zahvalno i s priznanjem. I on je, kako ti sada namjeravaš, radio u vinogradu Gospodnjem, i on je, kako si i ti odlučio, radio i molio za spasenje svakog pojedinog svog vjernika. Što je on sijao, to ćeš ti žeti. Moguće, da je morao ovo — ono nedovršeno ostaviti, možda se što - šta tebi a ni vjernicima ne svigja, možda se i koja slabost pojavila; ipak ga ne omalovažuj, ne očituj svoje nezadovoljstvo, nego naprotiv pozovi vjernike, neka se što češće sjete riječi i naputaka svog bilo preminulog, bilo otišavšeg pregjašnjeg pastira. I ako je tvog predšasnika angjeo smrti odazvao iz župe, a ostanci njegovi počivaju u župnom

groblju, ded pozovi bivše mu vjernike, neka grob njegov i spomen na nj nikad ne zaborave, neka se ga s ljubavlju i zahvalno spominju, ter što više mole za njegov duševni mir i pokoj.

2. Iza toga razloži im učiteljsko, svećeničko i dušobrižničko svojstvo tvoje službe te istakni njihovu veličajnost. To znadeš, da novoimenovani dušobrižnik rado pohrli u prijestolnicu bilo svjetovne, bilo duhovne oblasti, gdje — često uz pripomoć drugih — plati pripadajuću za dekret imenovanja zakonitu pristojbu. No crkvene oblasti ne zadovoljavaju se sa samom isplatom, već traže, da dušobrižnik prije, nego li svoju službu u ime biskupovo započne, prisegom potvrdi, da sve vjeruje, što je Krist učio, što uči naša rkt. crkva, i da će župu svoju u toj vjeri savjesno, vjerno, točno poučavati i učvršćivati . . . Ova je prisega svečana ; svečanija od samog župničkog ispita. U tom svečanom trenutku valja zabaciti, pače prisegom osuditi sve t. zv. slobodoumne, liberalne, ili bolje : lažiliberalne, slobodne nazore, svaki slobodoumni pravac, svako protucrkveno mišljenje, koje smo možda od kojega omiljeloga, ali protucrkvenog učitelja čuli, svaki lažni misticizam; naprotiv moramo um i volju našu podložiti svim onima odlukama, koje se „ex chathedra Petri" proglase. Riječi sv. pisma *„jurabis in veritate"* ozbiljno odjekuju spram klečećeg svećenika, te ga sile na onu nepokolebivu odluku, da ne će nikada „promissorium juramentum" prekršiti . . . I ti si ovu prisegom potvrgjenu vjeroispovijest i obećanje položio pred propelom, koje stojalo usred gorućih svijeća pozivajuć se na sv. Evangjelje; — oj! ded, kaži to svojim pravovjernicima, neka znadu, da ne ćeš ni ti nikada bilo u crkvi, bilo u školi ništa naučati, nego ono samo što je Bog objavio, a po tom što je lih na spasenje vjernika. Ded uvjeri ih svim žarom duše, da ne ćeš nikad šutjeti, pojave li se lažni nauci, protucrkveni nazori, e da se ugnijezde; obećaj ponovno, da si spreman radije trpjeti okove i

progon, no da ma i slovce popustiš od riječi Božje ili od nauke crkvene. Odlučno izjavi, kako znadeš, da se u svakoj župi nagje njekolicina, koji u stvari vjere prianjaju uz novovjersku prosvjetu, naobzazbu kao i slobodoumne nazore; ali ti da na to ne ćeš šutjeti, već protivno napadati ih svim oružjem majke kat. crkve. Ove izjave duguješ svojoj župi, koja treba da bude na čistu glede čistoće, odlučnosti i stalnosti tvoje vjere kao i tvoje povjerene ti učiteljske vlasti . . . Kada si sve kazao, upozori ih i opomeni, da imadu riječ Božju, kao dužnost, marljivo, pozorno i pobožno slušati, čuveno u srcu pohraniti i prama tomu živjeti... Katolički narod vjeruje i znade, da spasenje njegovo pospješuje prikazba sv. žrtve i primanje sv. otajstva. Zato ga vrlo veseli i tješi, ako od svog novog pastira čuje, kako želi, da ih vidi što više prisutne pri sv. misi, a sv. otajstva da je spreman dijeliti ma u koje doba. Kazuj pravovjernima nježnim, pozivajućim glasom o blaženstvu i obilju milosti, koje svaka pojedina nedjelja i blagdan pruža i daje ljudima, koji su dobre volje; o nebeskoj radosti, koju prouzrokuje zajednička molitva i čašćenje, e da shvate riječi pjesnika: *„haec est dies, quam fecit Dominus, exultemus et laetemur in ea; venite adoremus et procidamus ante Deum."* Imadeš li filiala, treba te i njima koju rečeš; sokoli ih, neka ispunjaju svoje kršćanske dužnosti, te pohvali one, koji to čine; jer radi daljine i tegotna puta u razno doba godine veću žrtvu doprinašaju od onih, koji su samo koji korak udaljeni od crkve.

3. Iza ovoga ne zaboravi stado svoje uvjeriti i o tomu, da ćeš se danju i noću brigati o njihovu spasenju te i njih i spasenje njihovo preporučati Bogu kako kod žrtvenika u sv. misi, tako i u inim molitvama, koje ćeš ma gdje obavljati. Jer zbilja skrbni poslovi otaca obitelji, briga majčina, tihani jauk siročadi i ubogih, tegobni položaj služinčadi, vezovi običajnih i prigodnih grješnika, otajno rovarenje zla duha vrlo sile dušobrižnika, da moli ter sveukupnom stadu dovikne: „dogjite k meni

svi, koji ste umorni i opterećeni, pa ću vas ja pomocu Božjom, svojom sućuti, zborom i tvorom ojačati i umiriti."

Onima pako, koje župljani odlikuju svojim povjerenjem, da budu poglavari, starješine, ako nježno rečeš, da ti se približe svom dušom i zaufanjem, e da „unitis viribus" uzmognete podržavati red, rad i zakon, a od djece i mladih sokolova odstraniti sve, što se ne slaže sa čisto kršćanskim ćudoregjem; nedvojbeno ćeš razveseliti sve gospodare i glave obitelji cijele si župe.

Iz rečenoga lako uvigjaš, kolika ti se prve već nedjelje obilna, prikladna i ozbiljna gragja namiče za govor. Cijeli prigodni govor nije drugo, nego izjava, kako želi svećenik živjeti na proslavu Božju i pospješenje sveopćeg dobra. Nagje li se u župi tuj — tamo raznih stranaka, ne priključi se nijednoj, stvar nijedne ne pospješuj, uzdigni se nad svaku čovječju slabost ter gledaj, da budeš cijel i nerazdijeljen, bez ikakove zapreke dobar pastir . . .[1]

[1] Tuj mora da misli učeni pisac takove stranke, kojih izvor i opstanak valja tražiti u obiteljskim odnosima ili inim činjenicama, koje dušobrižnik ne može promijeniti. No niti tada se ne mogu riječi pisca tako uzeti, kao da župnik imade i tada u svim slučajevima biti hladnokrvan spram svih stranaka; već, da ne bude pristran, kao što ne smije te se obazire na osobe, Megjuto dobro čini župnik, što više, može se očekivati, da nastoji „modus in rebus" prijepore stranačke odstraniti držeći se vazda lih istine i pravednosti . . . Još manje je ciljao pisac kratkom svojom opaskom oprovrći slijedeće velevažno, mnogostrano škakljivo i mnogo već raspravljano pitanje: treba li župnik da zauzme svoje stanovište napram pojedinim općinskim, županijskim i političkim strankama? Treba li te i na tom polju, radi, djeluje? Može li i mora li činiti barem toliko koliko čini svaki ini gragjanin; treba li da izjavi svoje nazore, da ih razbistri, rastumači, da stupi na poprište te za slučaj valja li mu glasovati po svom uvjerenju? Ja na sva ova pitanja odgovaram jesno; jer u tom smislu uči blagopokojni papa Lav XIII. u svojoj okružnici ob organizaciji kršć. država (Immortalis. 1. XI. 1885.) — Katolici, koji ovo ime zaslužuju, neka prama svojoj majci crkvi iz djetinje ljubavi jednako postupaju srcem i djelima; neka se uklanjaju bez krzmanja svemu, što se sa čašću katol. imena ne sudara; opće uredbe, u koliko se to može slučiti, neka brane u duhu istine i pravde; neka nastoje, da kod porabe slobobe zadrže naravnim i Božjim zakonima odregjene granice; napokon neka nastoje, da svaka država sudioničtvuje u kršć. organizaciji, kako smo to mi predočili. — Da se to postigne, jedva će moći ustanoviti način, kako da se postupa, budući valja računati na pojedina mjesta i doba, što je megjusobno vrlo raznolično. Toliko se ipak može jednom za vazda kazati, da je glavna stvar sporazum čimbenika i sličnost njihova postupka. U kojim pako točkama nastaje jaz megj nazorima, dopušteno je doličnom trijeznošću i dobrom voljom za volju istine prepirati se izbjegavajući pri tom svako ujedljivo sumujičenje te izmjenično okrivljenje. — Nadalje ne smiju se drugi nazori usvajati u privatnom životu, a drugi u općenitim uredbama tako, te se u privatnom životu ugled crkve pripoznaje, a u gragjanskom, skupnom mimoigje. Jer to bi značilo, poštenu stvar privezati nepoštenoj, čovjeka razdvojit, dok upravo on ima biti u svemu dosljedan, nit smije u ikojim okolnostima ma ni za vlas odstupiti. — No ako je govor o lih političkim stvarima, o raznim potpunim državnim oblicima, te o kojoj državnoj uredbi, razumije se, da je u tim pitanjima dopuštena raznolikost mnijenja i borba. Tko dakle skromnost svoju te pram odredbama sv. Apost. stolice suglasno očituje svoje čuvstvo, a u navedenim slobodnim stvarima drukčije misli, bila

Oprosti, što sam ti napisao nacrt za prvi tvoj govor. Promisli i to, da župljani tvoji prvu ovu nedjelju nikad zaboraviti ne će, da je proslava toga dana temeljni kamen duhovne zgrade, koju ti je dogragjivati, da će za sv. misu, koja će iza tvog govora proslijediti, svaki pravovjernik dozivati blagoslov Božji nada te i tvoje djelovanje, napokon, da će ih tvoje riječi u dnu duše razveseliti te odlučiti, da će ti riječima vjerovati, osobu tvoju zavoljeti ter željama tvojim što točnije udovoljavati. A u svetohraništu nazočni Božanski Pastir, videći dobru nakanu svog namjesnika kao i odluku njegovih pravovjernika, obasuti će obje stranke obiljem svoga sv. blagoslova. Blagoslov Božji i cijele majke crkve neka okrijepi prvu ovu nedjelju tvog pastirskog života . . . . S Bogom . . .

6. Pregledba župe.

Mili moj! Vrlo si dobro učinio. Poslije podne svog nadolaska posjetio si sve one, koji radi bolesti ne mogoše doći, da te vide. Taj čin je vrijedan svake hvale. Oj kako su se negdje veselili ubogi bolesnici, kako li im bol jenjala, kada si im želji toli iznenada udovoljio. Poznam njekog dušobrižnika, koji na dan svog nadošašća u župu posjetio njekog sjedoglavog slijepca. Njemu su već domari njegovi po prilici opisali novoga pastira; nu kad je ovaj iznenada stupio u sobu i o tomu se starac uvjerio, kao da je na svoju slijepost zaboravio, staklenim svojim očima neprestano zurio u svećenika i napeto slušao njegove riječi, e da si u duši stvori o njemu doličnu sliku. Ovako je dušobrižnik jadniku pribavio silnu radost, a Angjeli Božji se požurili, da zabilježe na prvoj stranici njegovog službovanja taj dušobrižnički mu čin, e da u dan sveopće plaće primi za nj doličnu nagradu

1. Napisao sam ti bio, kako da provedeš prvu nedjelju. Sada ću te upozoriti na to, kako da ispuniš biskupsku ili dekansku (podarhidjakonalnu) službu.

Kako ti je poznato, biskup ili dekan po odredbi crkve po vremenu pregleda i posjeća pojedine župe i crkve. Takovom zgodom, koji se baš ne odlikuje mudrošću i čistoćom, umiju sve tako urediti, očistiti, i ako treba prekriti, da bi se lako mogli smatrati uzorom čistoće. Ali nakon njekoliko tjedana ili mjeseci, opet se pojavlja stara štala . . .

bi golema nepravda u grijeh mu upisati, a još veća, kad bismo i o njegovim kat. čuvstvima posumnjali, kako se to već u sličnim slučajevima često zbilo. U ovom natpastirskom naputku nije spomenuta nikakova razlika megj svećenstvom i svjetovnjacima; zato vrijedi za svakoga, da dobro čini, ako u općenitim stvarima sudjeluje, ako „u općenitim uredbama, u koliko to moguće pristojno, čedno brani istinu i pravdu", nit se može komu predbaciti, ako ondje, gdje se radi lih o političkim stvarima, slijedi druge nazore, drukčije bostupa, nego li mi . . . fiat applicatio. (Opaz. prevod.)

Dogodilo se i to, te si iz susjedne župe uzajmio crkveno ruho i posugje, e da se pred pregledateljima istakneš. Ne slijedi one, koji „serviunt ad oculum, quasi hominibus placentes"; već radi „cum bona voluntate". Pomno pregledaj župu i sve, što k njoj pripada, stalan drži red, pa i od drugih traži točnost. Zato ti svjetujem, da prve dane iza svog dolaska u pratnji zvonara i crkv. starješina pregledaš koli župnu crkvu, toli filialne, ako takovih imaš. Pregledaj sve: kalež sa pripatcima, pokaznicu, rublje, napose tjelesnike, ubrusce i ostale stvari. Pregledaj žrtvenike, žrtv. ploče, mappe, škropionu, posudu za ulje Je li na sigurnom mjestu ključ svetohraništa? Moguće te ćeš naći našastar i iz njega ćeš viditi, postoji li sve. Ako je sve uredno, ako je tvoj predšasnik ljubio čistoću, red i ures kuće Božje, slijedi ga i pridrži sve, što si našao, e da ništa ne uzmanjka, što treba za proslavu Božju, bogoslužje i ures crkve. Što nije čisto, daj očistiti, što je manjkavo, ili nije na mjestu svom, uredi, ponamjesti. Opetujem, dobro pregledaj sve, pa gdje je što za uraditi, uradi.

Iz crkve pogji u župnu pismohranu (arhiv). Propisano je, da se župni spisi imadu držati na posebnom mjestu u ormaru raznovrsni pod raznim svescima, odjelima. Moguće, da radi bolesti, starosti ili nehaja predšasnikova nije sve na svom mjestu. Valja da uspostaviš red, te o spisima, ako i ne baš posve točan, a to barem prividan pregled sastaviš radi lagljeg traženja. Često se dogagja, te svjetovne oblasti odmah prvih dana traže razjašnjenja ili baš pravu ispravu o sudbenim stvarima Vidi li novi župnik, da je traženi spis ili izjava važna, pametno čini, ako zamoli, te se odregjeni rok produlji, e da može sve pročitati, što se na dotičnu stvar odnosi, ili da može pitati savjeta kojeg iskusnog župljana. Danas je — Bogu hvala — malo župnika, gdje bi prijepor bio u tečaju U prijašnja vremena, dokle jošte desetine ter ini pripadci nijesu bili otkupljeni, skoro je svaki župnik namro svomu nasljedniku ovakovu važnu

baštinu, koja je u brzo onaj prvobitni poklik: „Živio“ obratila u „propni ga“. Činilo se, kao da su u paklu posebni vragovi, koji ustrajaju pravdu i pravdajuće, te lucifer posebno uživa u tom, ako ovakav gjavao poslan megj pravovjerni puk rastruje slogu megju župnikom i župljanima. Najčudnije pako u svemu bilo to, te župnika, koji se ne htjede pravdati, svjetovne ili duhovne oblasti prisilile, da zapodjenu pravdu. Poslije zak. čl. XII. 1848., koji govori o svećeničkim desetinama, u tren prestadoše na stotine parbî glede desetine priroda, blaga, povrća, te više ne smućuju žugjeni mir megj pastirom i stadom. I ako tko upita, kamo su dospjeli oni pravdaški gjavli, koji su tolike neprilike megj pastirom i stadom uzvitlali, odvraćam, da danas rade u slagarskim prostorijama, u umjetničkim, slikarskim radionicama — i to uspješno — protiv svećenstva. (Na žalost, u nas mogu jošte i pravdom raditi, jer razdioba zemljišnog posjeda, zaostalo lukno, bir, ili neuplaćena štolarina jošte uvijek prouzrokuju mnogo tužaba). Nu ne škodi, ako mladi župnik iz spisa sazna, koliko gorkih časova doživio njegov predšasnik, na što bi morao odmah pri nastupu župe misliti? Ovo saznati tim je poželjnije, što dijelom iz bilježaka župničkih, dijelom po kazivanju starije braće svećenika, doznati će i razlog, kako se u mnogim župama umanjio dohodak brisanjem desetine skoro na polovicu. Dohodak je manji, ali je manji i jad i pohlepa u jednu ruku, a u drugu regja zgoda za parbu i prijevaru.

2. Ovakove gorčine ne truju prve dane tvoje. Zato možeš pomnije pregledati pismohranu. Prvo: jesu li sve isprave utemeljiteljne, listovi i dohotcima pripadajuće gruntovnice i možebitne bilješke glavnica? Ako je nekretnina iznajmljena, isporedi bilješke najamnine sa poreznim knjižicama; nagješ li državne papire, srećke rasteretnice, vidi ili upitaj: nije li koji ižrijeban; u kom vučenju; ili možda uništen? Jer u tomu te lako stiže nesreća glede postotnih tvojih dohodaka. Nedvojbeno

imade i župna crkva, i filiale i udruge i bratovštine kojekakovih dohodaka bilo od postotaka ukamaćenih glavnica, bilo založnica. Posjeti ih, prizovi crkvene starješine, pregledaj obveznice, založnice, blagajnu sa blagajničkim dnevnikom. Iz toga će crkovnjaci uviditi, koliko ti je stalo do crkvene imovine, budući si zajedno s njima za nju odgovoran Bogu i oblastima. Točno pregledanje crkvenih računa vrlo je nužno; jer si skrbnici (šekutori) za vrijeme ispražnjene župe štošta dopuštaju, što nije umjestno nit pravedno. Tako n. pr. njeki župnik našao megj izdatcima i ovu stavku: „Odijelo za Blaža — zaštitnika crkve — 12 kruna.“ Ovaj se na njihovo čudo tomu začudio i zametnuo istragu: odakle izvire? U brzo se saznalo, da je voditelj „Fundatia“ trebao odijela, što je htio odatle pokriti i svotu u izdatak uvrstiti. Drugo: Posebno se zanimaj za fundirane sv. mise ter inih sv. čina, koje ti valja bilo u ime pojedinaca, bilo u ime cijele crkvene općine obavljati. O tomu glaseća knjiga pod naslovom: „Anniversarium“, neka ti je druga knjiga, koju u ruke primaš, e da saznaš, jesu li do tvog došašća dospjele obavljene i koje valja da ti najprije obaviš. Ne nagješ li o spomenutim misama ter inim činima dosta jasnu knjigu, ded s mjesta sâm spremi i to tako, da naznačiš odregjeni mjesec, dan i način obave, pripadajuću svotu u posebni stupac, te ostavi mjesta i za zabilježbu, kada si obavio. Gdje gdje osim požutjelih papira i ispremiješanih brojkî uzalud što ina tražiš; stavljam ti na srce, ne štedi ni papira ni tinte, nit pera nit ravnala, dok sve to u potpuni sklad i red ne spremiš.

Broj fundiranih misa vrlo je raznolik. Imade župa, gdje u mjesec dana jedva dolazi jedna fundirana misa (U nas većinom nijedna.) To je osobito u samostanskim župama, kojih fundirane glavnice država za sekularizacije oduzela (u Njemačkoj), te bez svake grižnje savjesti obustavila dalnje čitanje tih misa. Dočim imade župa, gdje skoro svaki dan dolazi po jedna na red.

*

često i s drugim nabožnim činima, kao n. pr. vesperae pro dftis, Libera, pohod groba i sa posebnom zavjetnom misom skopčanim. (U Njemačkoj je običaj — i u našem primorju — da se uz pjevanu jošte jedna tiha zavjetna misa „de Beata" isti dan fundira, te je nazivaju, Lobamt.) Ovakove nabožnosti većinom su utemeljene u prošlom (XVIII.) stoljeću, kada još narod i u tjednu čitave satove, dapače $1^1/_2$ sata rado boravio u crkvi. Nije imao tolikog posla, kao danas, a škola bila rijetka. Nu danas mnogi poslovi, a malo radnih sila, škol. obvezatnost glasno jasno zahtijevaju te bude svakidanja misa u tjednu što kraća. Zato sam ja jednom zgodom ovu stvar podastro mojoj duh. oblasti zamolbom, da smijem „vesperae dftrum, Libera, posjet groba, zavjetnu misu naprosto napustiti. I molba bi uslišana. Ne dvojim, da će i oni dušobrižnici, koji imadu iz XVIII. stoljeća više fundiranih misa po 60 fil., zamole li, te im se broj njihov smanji, sjegurno uspjeti (tko znade, imade li i u nas takovih?), osobito, ako je od utemeljiteljeve obitelji danas jedva tko živ.

Zaželi li koji tvoj pravovjernik za tvog župnikovanja utemeljiti bilo za se, bilo za svog kojeg pokojnika vječnu misu, ne zaboravi pri tom na crkv. i svjetovne propise: naime, da se danas traži veća svota, nego u davnini. Danas toli župnika koli samu fundaciju mnogo veći tereti terete, nego li u prošasta stoljeća.

Treće: pomno pregledaj i red bogoslužja, Žalit bi bilo, kada ne bi novi župnik o tomu našao nikakovih podataka, već bi morao sve pitati nagluha sjedoglava zvonara, kako se ovakav obično — kod čašice — prečesto hvališe: „eto novoga popa, i ovoga moram ja u sve upućivati, od sebe ništa ne zna". Saznao ma otkuda red bogoslužja, bilo iz bilježaka, bilo od zvonara, prosugjuj ono, što si saznao, e da budeš na čistu: odgovara li u tvojoj župi uobičajeno bogoslužje u nedjelje i blagdane, djelatnike i prigodne svim stališima pravovjernika, školi i ostalim činbenicima? Ja

baš nijesam za to, da se u djelatnike obična jutarnja misa započima u 8 sati; mislim, da bi za te dane najzgodnije doba bilo za misu u ljeti u $^1/_2$7 s., u zimi u $^1/_2$8 s. obzirom na školsku djecu i svakidanji rad. Nedjeljno bogoslužje neka započima u 9—10 sati, e da mogu pravovjerni jošte do podneva kući dospjeti. Popodnevna pobožnost ovisi većinom o tomu, imade li filiala ili ne; ako ih imade, mogu li odanle opet dospjeti ka blagoslovu ili ne. Zatim valja se obazirati na djecu, koja nedjeljom polaze školu, kao i na mladež, koja imade polaziti kršć. nauk. Treba te se računa sa svakom okolnošću, te trijezno i razborito odluči, hoće li se što promijeniti glede vremena bogoslužja ili ne.

U svakoj je župi po koja od starine njeka stalna, uobičajena pobožnost. Ovu su uveli ili pojedini nabožni dušobrižnici, ili tajne prigode i okolnosti. Žaliti bi bilo, kada bi novi župnik sve ovo bez važnih razloga — kojih ne će nijedan naći — onako poprijeko „spužvom prek" — zabacio. Narod bi se na to rastužio i ljutio. Ali bi se veselio lucifer. Molim te, ne oduzimaj puku ništa, što ne bi mogao i znao čim boljim zamijeniti. Je li ipak nužna kakova promjena u bogoslužju, zabilježi to u knjižici, ali i razlog, e da bude mogao tvoj nasljednik to saznati. Dobro je, kad nova metla čisto mete. Nu mnogo je bolje, ako je pometač oprezan i razborit.

Nadam se, da ćeš iza svega ovdje rečenoga naći dosta gradiva za promišljanje, rad i uregjenje.

Bog blagoslovio sav ti rad! S Bogom.

VII. Prvi posao.

U posljednjem mom listu, u kojem sam ti govorio o najprečim tvojim poslovima, posve sam zaboravio izjaviti golemu moju radost o tom, što si mi saopćio: da su te dva bližnja susjeda svećenika, čim su doznali za tvoj boravak, odmah posjetila i pozdravila. Umišljavam si, kako te razveselio taj nenadani posjet, što onoj

dvojici svakako služi na čast Po kršć. duhu: „ljubite se megjusobno, braćo, ljubavlju, predusretnite jedan drugoga počašću“ — (Rom. 12.), istina, napisana je sveta dužnost u Ap. listu, ali nije urezano u svakom srcu, a najmanji se trag vigja u srcu mnogoga učenjaka, koji je ponosan sa svog znanja, te očekuje, da se najprije njega posjeti, a da došljaka od pete do glave promotri, je li mu dorastao ili nije. A jer se to kod mnogih — na žalost — vigja, to me napose razveselila tvoja vijest, da su te odmah dva tvoja vrijedna subrata posjetila, te sam uvjeren, da si posjet bez oklijevanja uzvratio i preporučio se u susjedsku im ljubav i prijateljstvo. Preporučujem ti u opće, da prve dane posjetiš svoje susjede, preporučiš se u njihovu blagonaklonost, te obećaš za slučaj potrebe tvoju takogjer njima uslugu. Ovakav posjet, sklonost i srdačna usluga jesu dužnosti ljubavi i megjusobnog poštivanja, što ako se čini, megjusobno si plemene srca, a pravovjernike u velike edificira.

1. Kad si se s posjeta vratio, sjegurno te nješto opet nukalo na novi rad i pregledanje. Dušobrižnika mora sve zanimati, on mora sve opaziti. Izvadi matice Ja sam prve godine upotrebio na to, da pročitam sve stare matice krštenih, umrlih i vjenčanih; premda su dosizale skoro do 1660. god. Ne ću spomenuti, da su stari župnici ove knjige, osobito umrlih rabili i zato, da u njoj zabilježe koji osobni il župni dogagjaj, i time svojim nasljednicima kao baštinu ostavili, od kojih bilježaka mnoge sam ja za ravnanje mojim nasljednicima crvenom tintom potcrtao. Ali ne mogu prešutjeti to, da sam za vrijeme čitanja sad dosadnih, sad zanimivih bilježaka, prosugjivao moja 24 nasljednika, kojih sam imena u maticama našao. Ja sam bio po onomu, kako su matice vodili i s poteza, kojima su pojedina imena napisali, možda nečedno, prosugjivao njihovu bit. Jednog sam takova predšasnika iz prošlog stoljeća napose zavolio, te čitajući njegove bilješke često mislio: koji je

ovako uredno, točno, lijepo, čisto, čvrstim potezima vodio matice, taj je morao i u drugom biti uredan, pravi dušobrižnik. Gle! ovako može i za tobom nakon 100 godina nadoći kakav novo uglagjeni župnik, kakav sam bio tada ja, koji će stare matice prekapati, te, bilo pismeno bilo usmeno, staviti svoje opaske glede tvog vogjenja matica, a dosljedno i o tvojoj savjesnosti. Zato, da si dobar glas kod nasljednika i njihovih kritičara osjeguraš, župne isprave piši čisto, razgovijetno; u opće pazi na takove spise više, nego li na listove i dopisnice, razglednice kojemu prijatelju. Preporučio bih ti jošte i to, da imena i prezimena debljim potezima i latinicom pišeš . . . Budući su matice u svakom pogledu velevažne, to treba da su vazda na jednom ter istom mjestu. Jedan se župnik prije više godina vrlo veselio, što je matice svoje uvijek na istom mjestu držao. Za jedne burne noći udari grom u župni stan, i u čas sva kuća planula. Da se kućne stvari spase, ni govora. Župnik na pô obučen pohrli po matice, koje su uvijek bile na jednom ter istom mjestu, i ove na svoju golemu radost spasio. Ali znadem i za protivan slučaj. Drugi župnik vodio matice tako nemarno, da je po njegovoj smrti morao izaći bisk. povjerenik, koji je tada svakog oca obitelji k sebi dozivao, e da po njima sazna za pojedini slučaj poroda, smrti, vjenčanja, i konačno u matici ubilježi. „*Pigritia nonnullorum in hac gravi re est valde magna*“.

2. Sjegurno si već što ubilježio u knjigu oglasa. Ne misli, da je dostatno što proglasiš, bilo o svagdanjoj misi, bilo nedjeljnom bogoslužju, bilo o čemu drugomu, onako na poprijeko bilježiti, jer ćeš ti tobože znati svoje črčkarije i kratice pročitati. Vjerujem, da ćeš ti znati, ali ne će drugi. Dobri Bože! U kolikoj sam bio ja neprilici u njekoj tugjoj župi, kad sam iza svršenog govora morao iz oglasne knjige čitati, ali radi zlosretnog pisanja nit sam mogao saznati imena nit samu stvar — „*abii et recessi cum pudore*“. Ne štedi, molim te, nit vre-

mena ni truda, kad bilježiš u oglasnu knjigu: rabi kako crkv. tako svjetovni kolendar, te pazi neprestano na to, kako se što prijašnjih godina ovršavalo . . . Ne zaboravi posne i nemrsne dane — ne znam, zašto sam ja na to često zaboravio. Pazi da oglasiš svjetovne pučke blagdane. Nedavno se zbilo, te je njeki rodoljub tužio župnika, što nije oglasio „Te Deum" na dan kraljevog imendana. Pozvali župnika, da pripošalje svoju oglasnu knjigu svjetovnoj oblasti Jao! tebi, jadni župniče! Bolje da si izostavio oglas blagdana sv. Petra i Pavla! . . . Kad bih ja kod crkvene oblasti što vrijedio, obvezao bih župnike, da još jednu knjigu vode. Znadem dobro, da se već i do sada dosta tuže na mnogu pisariju, koju su svećenici dužni odašiljati koli svjetovnoj toli crkvenoj oblasti; znadem i to, da mnogi požuruju jednolični službeni način pisanja — ali uzalud. (Koja sreća da uzalud požuruju. pa bi postigli, te bi se pripravile mnoge nužne tiskanice za raznolike prijave.) No ono što bih ja odredio, ne bi umnožalo pisariju; koja je već i sada tolika, da će naskoro mnogi župnik morat sebi pisara držati. Što ja želim, nije više, nego li jedan sveščić za župnu povjest — spomenica. Svaka župa imade svoje povjesničko tlo, svoje rečenice i predaje. Gdjekoji su podatci zabilježeni u starim maticama, gdjekoji opet postoje jošte u živoj uspomeni starijih ljudi; ovi što su od svojih pregja čuli, danas dalje pričaju. Sakupi li župnik sve ovo u jedno, zadobit će lijepu, vrijednu knjigu, pa u nju opet on ubilježi godimice iznenadne dogagjaje, dobru ili lošu plodinu, ratno doba, veće prirodne nesreće, pojedine nesreće koje obitelji, sve će to njegovi nasljednici pomno proučiti, te pojedine slučajeve bilo u školi, bilo u obiteljima, bilo posjetnicima rado kazivati. Držim, da svećenici, koji opišu koje mjesto, ili povjest kojeg sela il grada, ili u tu svrhu sakupljaju gragju, zavrijede veću pohvalu, nego koji sastave koji molitvenik ili „Vade mecum" . . .

Započetu već povjest svoje župe jedva ćeš u svom arhivu naći. Zato ti valja svaki spis pregledati, te gdje nagješ kaku povjesničku opasku, ispiši; tako ćeš nakon kojeg vremena, bilo i godina nacrt svoje župe — kao najljepši plod svoga mara — u rukama imati. S ovom je u uskom savezu kao sestrica i svake preporuke vrijedna t. zv. obiteljska knjiga, stališnik. Istina ta bi knjiga poslužila kao izvor toli samom sastavitelju, koli i njegovim nasljednicima i to u mnogim prilikama. Nu i to je istina, da je to naporno djelo, da traži mnogo vremena i pomnje. Danas ga zamjenjuje stališnik

U toj knjizi imade se ostaviti za svaku obitelj župe po jedan list, — (danas su tiskanice) — na koji se napiše obiteljsko ime, doba rogjenja i vjenčanja glave obitelji, a djece dan i godina rogjenja. U većem stupcu bilježe se znatniji dogagjaji dotične obitelji — n. pr. naselenje, zidanje, kupoprodaja, iselenje, prikup djeteta u tugje mjesto, napokon značaj dotične obitelji. Ovo posljednje najbolje bilježiti nepoznatim slovima, naravski *„in justitia et veritate sine ira et odio"*. I Apostoli su karakterizirali Hymeneja, Alexandra kotlara i Diotrepha.

3. Još jedan posao čeka dušobrižnika u prvoj godini, koji mu mnogo zadaje briga i jada; naime razdioba vremenitog dohotka. Uredi tu stvar, čim prije možeš i to čisto po savjesti. *„Suum cuique"*. Molim te, ragje pusti koju krunu, nego da stoputa ideš radi toga svjetovnom sudu. Imade doba, kad svećenik mora doslovno slijediti Gospoda: „ustupi onomu, koji se kani s tobom prepirati i haljinac oduzeti, istu halju" (kabanicu), (Mt. 5.). Osobito me veseli, što gradnja nije vezana na nadarbinu. Jer ova dužnost uvijek zadaje neugodnosti nadarbeniku i onda, kad nadarbinu prima, a i onda, kad ostavlja, dapače i onda, (dakako drugima) kad nadarbenik umre. Oj kolike sam ja već tužbe — jadan — čuo u toj stvari! Ovdje prijašnji župnik očevidno zanemario župni stan; ondje izaslanstvo radi

trošnosti nepravedno sudilo; tuj manjkala glavnica za pokriće novogradnje; tamo opet novonadošlica prećerano traži od svog predšasnika. Rijetko se ta stvar pravedno i savjesno opravlja te mnoge predšasnike kašnje 10—20 god. povlače na obračun. Neki izaslanik, da ustanovi trošnost zgrade, u jednoj posve dobro uzdržanoj sobici zabilježio, da je za popravak nužno 60 fil. Na što će se tih 60 fil. izdati? pita župnik. „Ako ništa ne upišem, mislit će, da nijesan u ovoj sobi ni bio.“ Sretan onaj župnik, koji ili nije dužan popravljati, graditi ili samo godimice ispostaviti gragjevni nacrt. Mili moj! Zar ne, da ćeš slijediti, što sam ti rekao o točnom i savjesnom vodjenju matica, čistom, razgovijetnom pisanju oglasa, bilješkama misnih fundacija? Nabavi si dobru, crnu tintu, pa i crvenu, dobar papir, ravnalo i pisalo. Kakav je početak, takav je posljedak i konac. Zato osobito u početku ne budi lijen, već sve čini uredno i umjesno. S Bogom.

VIII. Vinograd Gospodnji.

Mili moj! Ne preplaši se ovoga lista! Ne misli da ću te i opet prikovati uz pero i papir, te zabaviti te uz matice i isprave. Sačuvaj Bože od namisli, da te učinim tintoliscem. Naprotiv želim, da budeš u širem i užem smislu riječi župnik-dušobrižnik, i zato te podsjećam na natpastirske za potvrde – „canonica institutio“ — riječi, koje i „annua commissio“ spominje: *„ut parochiam inofficiare et regere eidemque prout onus ejusdem requirit in divinis debite deservire possis et valeas, licentiam damus et facultatem“*. Ovu biskupsku ispravu dobijemo, ali jedva ju dočitamo, a još manje vagnemo, koli smo golemu vlast zadobili nad župom pred Bogom i crkvom. Možemo doživjeti bezbroj godina, dapače jednom nogom i u grobu biti, jošte ne ćemo jasno uvidjeti, shvatiti u pravom smislu značenje tih riječi: ja sam župnik, dušobrižnik jedne cijele župe. Mogu biti svećenik, pače i dostojanstvenik, ali zato jošte nijesam župnik. Mogu krstiti propovijedati, ispovijedati i bez toga, da sam župnik. Što je dakle to, što župnika luči od svakog svećenika, svakog dvorskog propovjednika, svakog kanonika? Jedni imadu svoje pokornike, drugi slušatelje, treći sudjeluju u važnim sjednicama; ali nijedan nema župe, nijedan nije pastir stada, nijedan duhovni otac mnogih pravovjernika. Dočim župnik se može sa svim tim pohvaliti. Dio Kristova stada pripada njemu, spas jednog dijela pravovjernika povjeren je njemu, članovi vjerske općine potpadaju pod njegovu jurisdikciju. On upravlja bogoslužjem — ali on je za sve ovo i odgovoran, on će jednom račun davati ne samo o vršenju svoje službe, već i o duševnom stanju cijele župe; sama župa bude mu jednom ili na pohvalu ili prokletstvo. „Kao što je Otac poslao mene, tako šaljem i ja vas“, rekao Gospod, crkva i biskup novomu župniku. Moću „constituo te“, koja mu se osobno kaže, a koju kod ustoličenja evangjelje i crkveni ključevi predočuju, zadobiva učiteljsku vlast. Ovo — ono može odrediti ili dokinuti svaki župnik radi proslave Božje ili spasa duša; imade pravo tako na pojedine, kako na sveukupne pravovjernike, u svim okolnostima i svakoj dobi života. Pojavi li se u župi strani svećenik, ili je stalan duh. pomoćnik, što ovi „in divinis officiis“ misle učiniti, mogu samo uz dozvolu i punomoć župnikovu.

1. Ne ću da ti odmah na početku tvog župnikovanja dosagjujem sa nabrajanjem župničkih prava; ta to smo i onako morali za predavanja crkv. prava upravo u dušu si urezati. Radje ću progovoriti o samom predmetu, na koji se „potestas et iurisdictio parochialis“ odnosi. „Idi u vinograd moj“, govori Gospod, kad nam opredijelio dušobrižnički život i djelovanje. Time nije mislio na stan i dohodak, krasotu okolice i plodnost tla; ta o tima je rekao, „vobis adiicientur“. Vinograd Gospodnji jest tvoja vjerska općina, duše, koje žive u prostoru tvoje župe, srca, koja su po sv. krstu Gospodu

posvećena. Ovaj tvoj vinograd, koji je i Gospodnji, gledaj duševnim očima, predoči si ga cijeloga i pojedine dijelove — pa sam uvjeren, da će ti se u duši uzbuditi slatka, al ujedno i turobna te značajna čuvstva i tim moćnije te obuzeti, čim ćeš življe i točnije duhom motriti šaroliki, mnogovrsni odnos tog vinograda toli u tvarnom, koli u duševnom smislu. Ovdje ubogi stanovi; njihove stanovnike izjeda životna skrb, te je ista na majčinim grudima oslonjena nejačad prisiljena očutiti potrebu. Ondje lijepa kuća sa drugim zgradama posjednika. Nit otac nit majka znadu što je potreba, te najsitniju željicu svog djeteta odmah ispunjaju; jer je tuj novca i blaga. A većina kuća je takova, koja baš ne obiluje, ali nit potrebu trpi, ipak poznaje brigu i napore, što prouzrokuje životna potreba. U školi na prvom mjestu zdravo dijete, polag odmah slabije, kržljavo, bolježljivo. Tuj vidiš prevejanca, ondje skromno dijete. Od mladeži jedan je tih i skroman, drugi osoran, prepošan; jedan ljubi rad i štedljivost, drugi je danguba i rasipnik. U jednoj kući roditelji drže sa Josuom: „ja i kuća moja služit ćemo Gospodu“, i tuj vlada strah Božji, iskrenost, mir, strpljivost sve do groba. Naprotiv, naći ćeš kuću i obitelj, u koju se ušuljala t. zv. prosvjeta, napredak, naobrazba, te se pram svemu, što je Božje i duševno, drži nepristrano, hladno; ovakovu obično obitelj poznaš po bogopsovki, proklinjanju, pravdi, nevaljanom odgoju, neurednoj ženidbi i nutarnjoj sablazni.

2. Još jednom promisli, što je ono tlo, u koje te Gospod poslao, da ga obradiš? Oranica, u koju nebeski Otac zasijao dobro sjeme; no dok su Njegovi ljud spavali, nadošao neprijatelj i posijao kukolj megj dobro sjeme. Uzraslo oboje i sad donosi ploda. No tvoje jes polje, na kojem uz potočić posagjeno stablo sada donosi plodove, a osim toga tuj je i ono stablo, s kojega gospodar već tri godine zaludno očekuje ploda; gdje Jerihonski cvijet cvjeta i smrdljika se (Terpentinbaum)

koči, ali raste uj i Saharsko trnje i grmlje. Ovo je tvoje tlo, koje ti valja obraditi. Čitamo o perzijskom kralju Xerxesu, da je sjedeći jednom i gledajući sa neke visočine pred sobom prolazeću svoju vojsku proplakao; a ja pitam, koji je taj župnik, koji ako s koje visočine pregleda svoju župu, ili kod kakvog ophoda vidi dugi niz svojih vjernika, bolno ne pomisli: e t o, t o j e m o j v i n o g r a d; u tom mi je saditi i njegovati, pljeti i čupati; sve su ove duše meni povjerene: i slabi i jači, i ubogi i bogati; za sve ima moje srce kucati, a napose za one, koje drugi preziru, omalovažuju ih i zabacuju; amo mene poslao Bog i providio me potpunom vlašću za to, da ih sve očuvam od zabluda, a zabludjele privedem opet na pravu stazu, e da tako sve dovedem k Isusu, Natpastiru, te im pripomognem do vječnog spasa. Napokon pitam: što je tvoja oranica? Osim živućih župljana: g r o b l j e, gdje se možda i tvoji predšasnici, a nedvojbeno vjernici tvoji odmaraju, vječni snivaju san do dana suda. Je li im se duša odijelila iz ove doline suza čista te sada uživaju lice Božje? Ili su možda u očistilištu, gdje vapiju za molitvom živih i zlatnim plodom presv. misne žrtve? Čovjek čovjeka u brzo zaboravlja. Ali ti saslušaj prošnje ovih nevidljivih tvojih pravovjernika: dušobrižniče naš, smiluj nam se: I mi smo u tvom vinogradu, i naš si pastir, koji nam možeš pomoći. Od tebe ovisi, da li ćemo se odavle osloboditi prije, nego li isplatimo i zadnji filir, koji dugujemo!

Oj mili moj! Ove misli ob udesu tvog vidljivog i nevidljivog vinograda jesu i vesele, ali i tjeskobne; no ipak, ded, zabavi se što češće otim sladogorkim mislima i dušom i srcem . . . „E t o t v o g v i n o g r a d a“ — progovara nam Gospod. Bogati sadržaj i težinu tih riječi možda još nikad nijesam shvatio, očutio u cijelosti; možda sam samo na zemlji živarkao, snatrio, da sam župnik poput vrtlara, koji hoda megj miomirisom ruža; možda sam samo dohotke računao — dakako

najvećim veseljem — ali ne i duše, koje su na vječno blaženstvo zvane. Ne dao Bog, te mi jednom, kad mi Božje svjetlo zatvori duševne oči, vrhovni Pastir i Sudac pravednim gnjevom dovikne: „eto, pregledaj povjereni ti vinograd. Što će biti od njega?“ Ded, mili moj, reci svom dušom: moj vinograde, koji je Sin Božji dragocjenom svojom krvlju otkupio i posvetio te, te meni povjerio, miliji si mi, nego li materi čedo. Za te živim, na te mislim sve dane moga života, e da uzmogu na koncu života reći: „što sam mogao jošte učiniti, a nijesam učinio?“ S Bogom.

IX. Pondus et aestus diei.

Pokojni moj poglavar — Bog ga pomilovao — često rekao: „Gospodo, vi ne znate, kako su ljudi dobri — sve učine, što im svećenici kažu.“ Odviše baš nijesmo vjerovali riječima, no ipak smo u toj nadi snatreći uživali, da ćemo se i mi moći pohvaliti takovim uspjehom, kako prorok Jona, kad se svi Ninivljani na jednokratnu njegovu propovijed zaodjeli crninom, a kralj sašao sa svog prijestolja, te sa svojim podložnicima za pokoru postio. Ovako brzim i lakim uspjehom nit se mogu ja, a čujem, niti drugi pohvaliti. Ozbiljna kazan praroditelja i njihovih potomaka tiče se i nas svećenika: „u znoju lica tvoga jesti ćeš hljeb“. Istina, ako tko ne će da bude nego samo najamnik i ništa drugo, kojemu je stalo samo do vune a ne i do ovaca, tad posve dobro misli ratar, kada drži, da je popovima najbolje na svijetu; tad je i ona njeka majka umjesno govorila, kad je kazala svom sinčiću: Ti moraš biti pop, pa ćeš moći svaki dan pečene piliće jesti. No ako tko zadaću i položaj svećenikov trijezno promisli, te ma i kratko vrijeme ispunja, tad više sjegurno ne će sanjati o udobnom životu. Dapače nadogju časovi, u kojima svećenik pomišlja: „kud sreće, da me nikad biskup zaredio nije!“ Ne da te preplašim, već da ti ništa nepoznato ne bude, niti te što iznenadi, želim ti predočiti, što je u tvom položaju gorko i neugodno — teško.

1. Glavni teret svećenika jest samo zaregjenje u svećenike. Svećeničko dostojanstvo je najveći teret, pod kojim čovjek teško uzdiše. Naučio sam se kao dijete od matere 7 sv. otajstva; ali o nijednom nijesam znao drugo, nego li samo ime; kao djak nijesam si drugo zabilježio od sv. reda, osim da svećenici mise i propovijedaju, inače su, poimence u društvu, kao ostali ljudi. Kao bogoslov slušao sam bogoslovne nauke, na dlaku sam ispunjao zavodske propise i hodao u svećeničkoj halji U to sam postao svećenikom, a da svećenički duh nijesam usisao, te sam odmisio i prvu moju misu, a da nijesam osjetio težinu mog svećeničkog zvanja. „*Erravi sicut ovis, quae periit*“, a da nijesam od srca vapio: „*quaere servum tuum!*“ Daleko budi od mene, kao da sam s ovim kratkim crtama htio i o drugima, osim sebe, što slična ustvrditi; naprotiv, vrlo se dobro sjećam, kako su njekoji moji saučenici ozbiljno uzimali izbor staleža i koji su razlozi mnoge ponukali, te se vratili prije samoga regjenja. Danas razumijem, zašto su toliki bogoljubni muževi čekali godine i godine, dok su se napokon usudili primiti na se sv. red. Ona čudna moć, koja se daje u sv. redu, onaj neizbrisivi biljeg, koji preostaje tako u paklu kako na nebu, sve to — kako čitamo kod crkv. pisaca — jasno svjedoči, da je sv. red takav teret, koji bi i za angjelska legja bio pretežak. Zadaća, da budemo „sol zemlje i na brijegu sazdani grad“; ono sv. zvanje, da budemo jadnom čovječanstvu: „*via, veritas et vita*“, ona veličajna dužnost, da budemo megj Bogom i čovjekom, megj nebom i zemljom posrednici i na uhar obojega uzradimo, jest tolika i toliko teretna, da se njoj nijedno zemsko drugo zvanje ne može prispodobiti. Ne ima dvojbe, da je život brodara, tvoričara, vojnika, nadničara tegotan; ali je mnogo tegotniji život svećenika. Oni napinju svoja uda, ovaj svoje srce; oni se znoje za vremenita dobra,

ovaj naprotiv za vječna. Mili moj! mlad si jošte, srce ti je prepuno nade i životne snage. Ali nakon više godina jamačno ćeš posve inako posmatrati sve ovo. Danomice sve ozbiljnije shvaćamo naš zadatak, te sjetu našu ne mogu rastjerati ni počasti, koje gdjekad doživimo. A što se većma približavamo ka grobu, tim sve ozbiljnije u duhu vigjamo prošaste godine našeg svećenikovanja i ne rijetko u zadnjim časovima života, na samrtnom času, sv. red poput mlinskog kamena pritisne nam srce, osobito ako mora pred božanskim Sucem zavapiti: „*Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario*“!

2. Spomenutom bremenu priključuju se i ine tegobe, koje isto tako naliče žegi i tegobi dana. Samo tlo vinograda Gospod je sâm prispodobio pogaženom putu, tvrdoj stijeni, plodnom tlu. No ovakovo različno tlo ne nalaze samo oni, koji se poput pravih divova posvećuju za vjerovjesnike nevjernika u Kini, sjevernim otocima, na izvoru Nila; već takovo tlo, pogaženi putevi, tvrde stijene i plodonosno tlo snalaze i one, kojima je domaću grudu obragjivati. Aj! u kolike je djece, mladeži, dapače i sijedih staraca glava toli tvrda, da nit najjednoličniju istinu nakon 10 kratnog kazivanja i razglabanja ne mogu upamtiti; ili ih svijet i gjavao tako zaokupi, da ne mogu do prave istine doći. Koliko ih imade, koje uza svijet veže raznoliki vez, — bili oženjeni ili ne, — koji se moraju tjeskobno brigati za svaki filir, jer ih teška bije bijeda, ili ako što imadu, hoće da uživaju. Prokušani vrlo rado odvraćaju: „lako popu propovijedati, ja sam već svaku nadu izgubio; što koristi ova moja dobrota?“ A veseljakovići i novčari ljudi čine, što i slušatelji sv. Pavla, kada je u Atenskom areopagu ob uskrsnuću mrtvih propovijedao; njekoji se rugali njegovu govoru, drugi izjavili, da će ga drugom zgodom slušati. Pa ipak uza sve to vrijedi neprestano nalog, koji Gospod dao po svom Apostolu naroda svećenicima: „*praedica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina*“. Oj koliko je teško ograničeni um čovječji, nejako mu srce naučati, odgajati, naobraziti u školi, ispovijedaonici, propovijedaonici, u svom i drugim stanovima. Oj koli je naporno ljude privesti k vjeri, te ih na taj način usposobiti za kraljevstvo Božje! Koliki napor traži to, da javnog grješnika na samrti, u posljednjem času života, Bogu obratiš! Rado čitamo pred djecom iz biblije njihove uzore. A zar mi svećenici ne nalazimo takogjer za se ondje uzora? Ilija, vogja i poluga Israela, vrlo mnogo je radio za proslavu Božju. Čuvši grožnje Jesabeline povukao se u pustinju, sjede pod bršljan, zaželi si smrt, ter govori Gospodu: „Dosta mi je, Gospodine: uzmi mi dušu!“ Ali mu Bog ne oduzima duše, već po Angjelu odgovara: „Ustaj, jedi, jer ti je put dalek.“ (III. Reg. 19.) Ovako je i kod svećenika: to je njegov teret i duševni napor. Ove duševne poslove djelomice ipak tjelesni organi podpomažu. Ne možeš propovijedati, da ne sišeš i dišeš zrak, da se — pa i u zimi — ne znojiš. Iza toga ili svečano misiš, ili ispovijedaš. Ne možeš ispovijedati, a da ti sjegjenje slezena i bubrege ne tišti; da u zimi ne ozebeš; da ti šaptanje zdravlju ne naškodi. Danju moraš bolesniku, noću umirućemu dušu preporučiti i tuj zadušljivi zrak usisati. Je li čudo, da svećenik s ovakova mjesta sobom donaša klicu smrti? Gradski ljudi rado govore o seoskom lagodnom životu. Neka dogju jednom u selo, pa neka prate svećenika u blatu do koljena, po mećavi, kad ne bi nit psa svoga na polje istjerali, tom zgodom neka prate dušobrižnika preko brda i dolina u koju filialu ili k umirućemu, — uvjeren sam, da drugi put sjegurno ne će za svećenikom. Najobičnije čeka radnika u vinogradu Gospodinovu: kostobol, bacanje krvi, želučani rak, krvava griža, sušica, koja ga i kasnije u njegovu djelovanju prate, bilo dulje bilo kraće vrijeme, te mu život do posljednjeg daha otegoćuju... Ali gle! dosta sam i napisao o tegobi i žegi svećeničkog

rada. Ne ću da ti i dulje zanovijetam. Za cijelo si već i sâm iskusio, kako te breme i žega dana, uz mnoge ine — bilo male il velike — neprilike snalaze, e da ti bude život neprekidna žrtva i križ. Riječi Gospodinove, rečene Saulu, vrijede svakomu svećeniku, koji se lati svoga zvanja: „*ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati*“. Samo, mili moj, ne učini tako, kako je činio evangjeoski mladić, kada je čuo riječi Gospodnje o savršenosti, „Rastužen udalji se“. Bog s tobom!

X. Najveći neprijatelj.

Jednom sam čitao, da za objeda ne valja čitati listove, jer mogu što neugodna sadržavati i sav tek pokvariti. Ne znam, kad dobivaš ti listove, — prije ili poslije jela. — No u životu župnikovu i bez toga se mnogo toga nagje, što mu može tek pokvariti ili probavu poremetiti. Dakle u tomu te ne ću štediti. Uz to još nijesi tako nervozan, niti ti je narav baš tako ćutljiva. Zato ti mogu odmah na začetku ovih mojih redaka kazati, o čemu ti kanim u ovom i slijedećem listu govoriti, naime o neprijateljima tvog vinograda i djelovanja . . .

1. „*Quam incomprehensibilia sunt judicia Dei et quam investigabiles viae ejus*“ moramo uzdahnuti, kad promišljamo upravu svijeta. Oj koliko sam već puta promišljao o padu angjela, te njihovu uplivu na čovječanstvo, — ipak na čisto nijesam mogao doći. Činjenicama moram vjerovati, a da i najmanje shvaćam njihov izvor i posljedice. Oj kolika se tajna krije u tom, što se paklena zmija s Božjim dopuštenjem javlja u raju; što u stvari strpljivoga Joba razgovara s Bogom; što vlasti tmine dovode pogane do kumirstva, a Israelski puk do brda Siona, a kasnije i u obećanoj zemlji od Gospoda odvode! A kako gusta koprena sakriva napastovanje utjelovljenog Sina Božjega: „*tunc — iterum — assumpsit eum diabolus*“, te izjavu Spasiteljevu: „*ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum*“. Dvadeseto je tomu stoljeće, što je kraljevstvo milosti i spasa utemeljeno Je li u tom dugom nizu godina bila samo jedna, ili jedno samo mjesto, gdje pakao ne bi bio protiv crkve rovao, te krvoločni zmaj ne bi ustao protiv veličajne žene, e da joj čedo proždre?! Mržnja Židova, bijes pogana, zloba otpadnika, sa mnogim inim nutarnjim i vanjskim neprijateljima, sve ovo bješe poticaj gjavlov, da progoni crkvu Kristovu. Ovo je tako bilo, tako jest i bit će tako sve dotle, dok tužitelj naše braće, koji ih noću i danju Bogu optužuje, ne bude bačen u vanjske tmine. Promišljajući o tom boju, koji se vodio megj Bogom i poglavicom tmine, a potječe iz neba, nastavlja se ovdje na zemlji, te će se dokrajčiti tekar na dan sveopćeg suda, kako veli sv. pismo: „tko će znati nakanu Božju? tko li će se domisliti, što Bog kani“? (Sap. 9.) Da stvar tako stoji, kako sam ju opisao, svi znademo. A znademo i to, da je gjavao, kako Bogu, tako i svakomu svećeniku i vinogradu njegovu neprijatelj. Kod svake borbe ide se za tim, da se neprijateljski vogja uhvati, svako se veseli, ako ga zarobi. Biju li pastira, stado se razbjegne. Radi toga su svećenici mnogo više izloženi gjavolskim napastima, zamkama, navalama, koli tjelesno toli duševno, nego li se obično i misli. Dakako da se o tom u sjemeništima prošlog stoljeća nije smjelo ni govoriti. U mnogim knjigama, koje su napisane „ad perfectionem sacerdotum“, o tomu nit spomena. Zato se i ne čudim, što gdjekoji svećenik i ne vjeruje u carstvo tmine; nit ne sanja o „infestationes diabolicas“; ili ih pripisuje samo običnim ljudima. Neka mi je dozvoljeno upitati: da li svaka bolest, ili tjelesna bol, po kojoj je radnik u vinogradu Gospodnjem za dulje il kraće nesposoban raditi, potječe iz naravnih razloga, n. pr. navale krvi ili hemeroida? Ili zar svaki sumor, tuga, skrb potječe od poremećenih mozgovnih živaca, ili neobuzdane ćutljivosti? Ili od slavohljeplja, samohvale, zavisti nad srećom drugoga,

*

žudnje za novcem i lagodnošću kao svojevoljne slabosti il neurednosti krvi? Najnepristojnije dnevno i noćno maštanje, često i „in audiendis confessionibus“, kao i žalobni ini grijesi, zar su svi lih slabosti tijela i krvi, ili — kako svijet kaže — naravni znaci pokvarenosti popova? Na koga da mislim kao začetnika, kad vidim, doživim, da svaki otpad, rek bi svaka bilo otajna ili javna urota proti središtu crkve, Rimu, ne potječe i nije potjecao od običnog čovjeka, nego od svećenika? Zar da spomenem imena i činjenice? Pozivam se samo na Stari i Novi zavjet sv. pisma. Stari zavjet kazuje, kako je gjavao kušao Joba ogavnom bolešću; kako bacio Saula u sumornost; kako strovalio „diabolus meridianus“ Davida u kal grijeha; kako je zavist zavela farizeje na nevjeru i ubijstvo Sina Božjega; kako je Juda opsjednut gjavlom prodao svog Bož. Meštra; kako je duh laži zaveo Ananiju i Saphiru, da lažu protiv Duha Sv.; napokon, kako je duh nečistoće zaveo Pavla, te bi bio pao, da ga nije milost Božja jačala! U životopisu sv. biskupa i svećenika, počevši od sv. Jeronima do sv Alfonza, čitamo, koliko puta ih duh tmine napao, a koliko puta ih opet danju i noću uznemirivao nečednim maštanjem Crkvena povjest otvoreno tvrdi, da paklena zmija s ljudima onamo od antihrista prvog do anti-infalibista današnjega stoljeća — isto vrzino kolo igra, koje igrala u raju, te pojedinog čovjeka upotrebljava samo kao sredstvo, e da po njemu neposluh kao otrov razasije proti Kristu i njegovoj crkvi. Nije otpada bez sudjelovanja gjavlova, niti tko bude krivovjerac bez naputka njegova. Oj! kako se varaju oni svećenici, koji paklenog zmaja smatraju krotkim janjcem, a sebe prostima „ab omnibus incursibus diabolicis“; i kad se hvališu, da su mnogo mudriji, nego da doslovno shvate riječi sv. pisma, ili da se drže plodova ludog srednjeg doba tmine; jer zaboravljaju na onu sv. Petra: „*fratres, sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus, tamquam leo rugiens circuit, quaerans, quem devoret*“.

2. A sada da vidimo stado, pa odmah pitam: „tko je najkrvoločniji neprijatelj pravovjernika?“ Nedvojbeno: pakleni vuk, koji na njih navaljuje i ako je moguće, udari. Upozorujem te na njegove nasrtaje, koje čini tako na mladež, kako na oženjene, na sirotu i na bogata, kod kuće i na polju, kod rada i odmora. Dobro mu došla svaka zgoda, poznaje čovječju nesmotrenost, punokrvnost i slabost. Pa ne napastuje samo kod svjetovnih stvari i običnom mjestu, već i u neposrednoj blizini Božjoj, u njegovoj nazočnosti. Isus sâm kaže, da je vrag onaj, koji riječ Božju, bilo dvojbom bilo nevjerom, iz srca čupa. A odakle bi i potjecala ona mnoga čavrljanja, zle misli, nečednost pri presv. žrtvi — kako njekoć u predvorju Jeruz. hrama? Odakle odgagjanje prave pokore, doživotna okorjelost — ustrajnost u grješnoj prigodi? Odakle lažna sjegurnost ili pretjerani strah, dapače zdvojnost kod bolesnika i umirućih? Dobro znadem, da ne smijemo u svakom zlu i nesreći nazrijevati djelovanje gjavlovo; znadem, da nije on početnik svakoga grijeha i da ne može raditi ondje i onako, gdje i kako bi želio. Ipak sam se čudio tomu, što se na toga najpogubnijega neprijatelja i svećenstva i crkve i Boga i njegova kraljevstva tako malo obazire. Tuže se na pokvarenost mladeži i bezbožnost gragjana, jauču nad otajnim i javnim kršenjem zakona državnih, glavama mašu nad protukršćanskim duhom i smjerom vremena. Ali kako malo ili ništa ne govore o začetniku tih zala! Inako su radili sv. Apostoli, napose sv. Pavao, koji piše Efežanima: „Valja nam se boriti ne samo protiv puti i krvi, već i protiv zlih poglavica, koji su radi pobune zabačeni.“ (Eph. 6.) „*Ab insidiis diaboli — libera nos Domine!*“ ovako nas uči crkva, da molimo. Gjavla opisuje takovim neprijateljem, kojemu odoljeti naše sile, volja i pamet ne mogu, već jedini Gospod. Iz rečenoga — pa i inače — poznaješ svoj vinograd i svog ljutog neprijatelja. Ne puštaj ga s vida, nit omalovažuj lukavost njegovu i zlobu. Ako ga stotinu puta

prognaš, svaki put se vraća. Zato — vjeruj — dosta imademo razloga, te i za se i za nama povjerene danomice molimo: „*Ab insidiis diaboli — libera nos Domine!*“ „*Maria, mater gratiae, tu nos ab hoste protege!*“ Zaregjen si, i time imadeš vlast izgoniti gjavla. Radi to jutrom i večerom blagoslovljenom vodom, te zazvav presv. Trojstvo blagoslovi sebe i župu svoju, e da se nit tebi nit tvojim vjernicima taj zloguki duh ne prikuči ili barem da mu se napasti izjalove. Bog s tobom.

XI. Ini neprijatelji.

Jednom mi moj profesor, kad mu na pitanje ne znadoh odgovoriti, odrezao: „Prijatelju, nijesu vas roditelji vaši amo poslali na nauke, da se samo tovite.“ U početku me taj govor vrijegjao, no naskoro sam uvidio njegovu istinitost i značenje, te danas svom dušom to vrlo često ponavljam. Dobri Bog nas — svećenike — nije zato odaslao u svoj vinograd, da se tuj dan za danom debljamo, već da poradimo na slavu Njegovu i spas pravovjernika. Da nam pak ne uzmanjka rada i napora, skrbi i brige, rana i bičeva, zato se skrbi i Bog, i zao duh, koliko mu to nedokučiva volja Njegova dopušta. Ona grožnja, kojom se jednom sv. Martinu laskao: „Kuda gogj ti išao, svuda ću biti uza te i protiv tebe raditi“ — odnosi se na svakoga svećenika — dušobrižnika. Demoniologija je nekoj gospodi lud predmet; i nerijetko čuje čovjek od ovoga — onoga svećenika, ako baš i ne ono: „*non est satanas*“, ali barem to, da „*non est ei potestas et infestatio super nos!*“ Ne daj se zavesti. Jer bezuvjetno su istinite riječi sv. Ivana: „Jao zemlji i moru, jer je k vama sašao gjavao i vrlo se ljuti znajući, da mu je premalo vremena.“ (Apoc. 12.).

1. Mili moj! Današnjim ću ti listom opisati drugoga neprijatelja, kojega i sâm naš Spasitelj vrlo često spominje; mislim svijet, t. j. one ljude, koji ne samo volju Božju ne ispunjuju, već naprotiv: s Njim se zarate. U ovima zanijekanje i kršenje volje Božje uzbugja

mržnju i prezir spram svega, što je sveto. Gospod na mnogim mjestima govori o svijetu kao neprijatelju sv. Apostola i njihovih nasljednika; ova su mjesta tebi znana, te ih moraš u pojedine nedjelje i svojim vjernicima pročitati. Svaka stranica crkvene povijesti svjedoči, da su se ta proroštva ispunila A gdje je i danas jedan samo pravi svećenik, jedan sluga Božji, jedan pravovjernik, kojega svijet ne bi prezreo, žigosao, sramotio, progonio? Otkad je Krist ovdje na zemlji ustanovio kraljevstvo Božje, od prvog stoljeća do danas, upravo je svijet najljući neprijatelj Kristove crkve i njenih sljedbenika. Mnogo imade i takovih, koji bi inače po zvanju morali crkvu braniti i štititi, al u mjesto toga sad otvoreno, sad otajno progone zaručnicu Kristovu. Ne ću govoriti o poganskim vladarima i progoniteljima kršćana. Spominjem samo grčke careve, koji su svaku sljedbu branili, a „depositum fidei“ htjedoše obratiti u nestalne dvorske nazore i tim su postupom bezbroj vjernika odvratili od prave crkve Sjeti se borbe vladara protiv Rima. Koja im bila nakana? Okovati slobodnu crkvu Božju, te ju skučiti — kao kakovu robinjicu — pod državnu vlast. I zar da kažem, koje je i danas najpoželjnije pitanje? Dobro poznaješ položaj i sâm si na boristu. Državni bog — državni zakoni — neka su svakom kršćaninu, svakom svećeniku, cijeloj crkvi — život i sve, alfa i omega. I jao svećeniku, ako o tom odnosu progovori, ili da protumači vjernicima, kako valja više slušati Boga, nego ljude! Zakoni se groze zatvorom i progonom (u Njemačkoj i Francuskoj). I dok na taj način Ahabi, Irudi, Pilati rabe nasilna sredstva i kuju ubojita oružja, dapače i rabe, dotle neuko mnoštvo i židovska četa svećenstvu i crkvi dovikuje: „crucifige“, kao na uzrok tmine, što svijet jošte prekriva i izdajice domovine, jer ne će, da se poklone zlatnom teletu — kipu, koji novi Nabukodonozor podigao i diže. Uz to je oružnicima i redarima naloženo, da imadu paziti na svaku svećenikovu propovijed, dapače i izjavu, te rado

vide svakog prijavitelja, vjeruju svakoj optužbi. U krčmama i pivovarama pijucka t zv. prosvijetljena inteligencija, te paklenom zloradošću govori o vjeri, papi i svećenstvu. Ovako se obistinjuju i danas Kristove riječi: „Kad su mene progonili, progonit će i vas", (Iv. 15.); „zaista vam kažem, da ćete tugovati i plakati, a svijet će se veseliti", (Iv. 16.). Prorok David predvigjao je duhom ovo doba, te glasno naviještao: ustati će zemski kraljevi i poglavari će se složiti protiv Gospoda i protiv Njegova pomazanika. Raskidajmo im sveze, te stresimo sa sebe njihov igo!" Ali je dodao i to, da će ih „nebeski stanovnici ismijati, a Gospod osramotiti".

2. Nasilju i preziru svijeta priključuje se danas i štampa, to ognjište općeg mnijenja, te političkog i ćudorednog mišljenja. Prije mnogo godina, kada sam njekoliko sveščića i brošurica čitao iz doba Josipa II., snebivao sam se nad pokvarenošću tadanje štampe, te sam u mojoj plitkoumnosti mislio, da se šta slična u naše doba ne tiska. Alaj sam bio lud! Danas bezuvjetno više, dapače sve je slobodno; danas se smije sve pisati i tiskati, pa i tiskaju, što udara na rimskog papu i svećenstvo, pa ovakove spise šire po svim zakutcima širokoga svijeta. Kakovu si samo možemo bestidnost, sramotu, zavodljivost, dvoličnost zamisliti, štampa sve upotrebi, e da vjeru u Boga i vječnost uguši, a ljude učini robovima, ma najdivljih strasti. Bezbrojni su spisi, koji na svakoj svojoj stranici siju mržnju protiv Boga i Njegove crkve, te bez svakog obzira šire egoizam. U krčmama nalaziš novine, koje pravo i istinu iskrivljuju; na tržištima vigjaš besramne slike i kipove, razni knjižarski povjerenici obilaze župama veličajući svoje knjige: kolendare pune raznih slika, lascivnih pjesama i razgovora o samostanima i crkovnjacima; otrovne sveščiće, slikovite časopise, koji blud i preljub kao ljudsku slaboću brane, dapače veličaju. Tako je, mili moj! Ova nesretna, zaprljana štampa vrlo je pogubna neprijateljica i seoskog puka, jer i ovaj može vrlo lako do nje, a i čitati znade.

Koji dušobrižnik ovog neprijatelja omalovažuje, te vjernike svoje na zlu štampu, zle novine, te pojedine hvaljene zle knjige sadržajem ne upozoruje, taj ili ne poznaje svoje doba, ili ne haje za spas svojih pravovjernika, te u nijednom slučaju svoju dužnost ne vrši. Zaklinjem te, diži svoj glas, pokaži po meni označena neprijatelja, istakni pogubno mu biće, reci, da je došao u janjećoj koži, ali je krvoločni vuk; uvjeri svoje stado, kako pogubno djeluje na vjeru i ćudoregje. I ako bi te iza ovakova poziva jošte kojekakvi nevaljali nakladnici ili prodavaoci kao svoga neprijatelja optužili, te bi te ograničenim, fanatičnim popom prozvali, žigosali, hoće li ti to naškoditi?

3. Možda bi i dosta bilo o tom neprijatelju! Koja sreća, da ih više nije! Na žalost osim gjavla, svijeta još je i treći, koji mnoge časove dušobrižnikove ogorčuje. Ništa nova pod suncem. Mnogu bio muku izdajica Juda pribavio Božjem Otkupitelju. I Sv. Pavao priča o svojim tegobama, koje mu himbena braća, poimence Škender kotlar i drugi prouzročili. Sv. Ivan Evangjelist piše o njekom Diotrefesu, da je mnogo o njemu izbrbljao. Sv. Martin biskup imao svećenika Brikcija, koji svoga natpastira jezikom nikada, a šakom gdjekada poštedio. Sv. Bernardo vrlo mnogo trpio od njekog susjednog poglavara. Kadgod je tog susjeda opazio, svagda bi mu rekao: „Zdrav bio, biču Božji!" Sv. Otmar, sanktgalenski opat, što se usprotivio nepravdi dvaju franačkih vitezova, ovi ga okrive s preljuba, čega radi dostao se zatvora. Njeki kukavni krojač neprestano klevetao sv. Tomu Villan., što mu ovaj nije htio isplatiti pretjerani račun. Njeki grof, komu sv. Franjo Sal. ne htjede s opravdanih razloga isplatiti njeku svotu, krivotvoriv rukopis biskupov napiše ljubavni list, te ga hotice na ulici bacio, e da ga drugi nagju i čitaju. Ali gdje je takav biskup ili prosti svećenik, koji ne bi bio iskusio onu Gospodinovu: „*inimici hominis domestici ejus*"? Tako će biti i tebi Sad koji svjetovni poglavar, koji se

uvrijegjenim ćuti, sad susjed, brat svećenik, koj iz bojazni i najplemenitije tvoje nakane omalovažuje, sad koja osoba, koju si morao na red pozvati, sad koji molitelj, kojemu nijesi udovoljit mogao, svi ovi mogu o tebi iz prezira i zlobe mnogo zla govoriti, mnogu štetu i gorčinu prouzročiti. Što ćeš u tim slučajevima? Možda se braniti sa propovijedaonice? Alaj bi to baš lijepo bilo! Onoga, koji hoće vjerovati, s čega te okrivljuju, ne ćeš o protivnom uvjeriti.

Ili ćeš kod svjetovnog suda tražiti lijeka? To bi značilo optužiti vraga luciferu! oj toga ne čini! Mogao bih ti nanizati mnogo načina, kako se takovi slučajevi liječe. Ne mogu ti boljega savjetovati, nego šuti i trpi; sve da i moraš pri tom bolno uzdisati: „Gospode, kako se umnožili, koji me stiskaju. Mnogi se dižu na me!“ Bit će časa, kad ćeš moći sa Davidom kliknuti: „Suzbio si, Gospode, sve, koji su mi bez razloga bili neprijatelji i smrvio si zube grješnika.“ „Šaljem vas kao jaganjce megj vukove“, rekao Gospod svojim učenicima. Ovo vrijedi i za nas, današnjeg doba svećenike. Pakao i svijet zajednički rade protiv kršćanstva. Štampa i zlobni jezici ne trpe katoličkog popa, ne slušaju mu riječi, ne poštivaju mu zvanje. Duh te oporbe nije plod uvigjavnosti, već puste zlobe; temeljne misli nijesu posljedice zrelog pretresivanja, već neukroćene strasti, drhtaji. Ja pitam: zar je što nova u toj golemoj opreci megju kršćanskim duhom i duhom svijeta? ili se ta opreka tekar u naše doba razvila na toliko, te se pričinja, da ne će nikad prestati? Oj nije. Bilo to u svako doba. Od prve javne pojave Isus Krist polag riječi sv. Apostola bio je Židovima od začela njegova javnog naučanja kamen smutnje a poganima ludost. Odricanje, samozataju, strpljivost zavoljeti, krotkost, zaufanje u Providnost još i tada, kad je kušnja njena teška i bolna, uboštvo, djevičanska čistoća . . . sve to bješe u svako doba za njih zalogaj te ih smatrali neprijateljima oni, koji su ugrezli posvema u kal grijeha, bili robovi svojih tjelesnih strasti. Zaklinjem

te, ne kloni u tom neprijateljskom taboru poput Elizejeva sluge, kad se našao u Dothainu usred neprijateljskih konjika, kola i vojnika.

Nješto utješljivijega javit ću ti u slijedećem listu.

S Bogom!

XII. Oboružanje.

Mili moj! Je l' de, čuo si za dugih zimskih večernjih razgovora od tvojih roditelja, da šest, sedam križeva ne obećava mnogo dobra? Čovjek bi skoro mislio, da se ta proroštva i obistinila. Jer kakove su prilike u kršćanskoj Evropi? U istinu postoje samo dvije velike stranke; manjina stoji uz djelotvorno kršćanstvo, većina se oduševljuje za bunu i prevrat. Istina, jošte se nije najavio silni antikrst, no to je jasno, da se vodi golema, sveopća borba protiv Kristove crkve. Milijuni viču onaj isti „crucifige“ na djelotvorno kršćanstvo i katolicizam, koji jednom smeo i preplašio Pilata. A Voltaire s ostalim modernim poganima (Ecrasez l' infame) predočuju urličuće mnoštvo židovsko. Ali ne klonimo. Božanski naš Spasitelj, koji je predvigjao urlik i bijes Židova i pogana, sokoleći govorio je svojim učenicima, a i svim pravovjernima: „Bit će vam tjeskobno na tom svijetu, ali ne klonite, ja sam svladao svijet“, (Iv. 16.). Ovo obećanje Vlasti i Mudrosti zajamčuje, da će crkva Kristova biti uvijek pobjednicom. Ili što drugo dokazuje povijest, već upravo sjajno naviješta, da su biskupi i svećenici u najkritičnije doba pobijedili svijet. Ako li pitaš, kako su mogli ovi nevjeru raspršiti, moć opaka svijeta slomiti, te o Isusu ne samo ustrajno, već i uspješno svjedočiti; ne mogu ti drugo odgovoriti, nego tako, da su ti muževi išli u boj tako, kako njekoć David protiv Goliata; ne oboružan u Saulovo oružje, već sa svojom praćkom, 5 kamenčića i u ime Svemožnoga, borili se spomenuti crkovnjaci sa svojim vlastitim oružjem t. j. s čvrstom vjerom, svetim oduševljenjem,

djetinjom nabožnošću, koja se sastoji u poniznosti, stalnom zaufanju, neograničenoj ustrajnosti, nepokolebivom uvjerenju, najiskrenijem jedinstvu s majkom crkvom i s najspremnijim posluhom spram njene vidljive glave. Dobro ti znadeš, koliki se otpadnici pojavili protiv objavljene istine, počevši od Cerintha do engleskog Irwinga i njemačkog Döllingera. Što bi danas bilo od prave vjere, što li od Kristove crkve, kad ne bi bili rimski Pape i s njima združeni savjesni biskupi, bogoljubni svećenici uz pomoć Božju ustali protiv tih otpadnika, koji u početku paklenom himbom potajno, a kasnije nasilno htjeli otrovati srce i krv crkve? Vjerni sluge crkve borili se protiv otrovnih guja — a kakovim oružjem? Oružjem Davidovim, vlastitim oružjem vjere i s pouzdanjem u Boga, s oružjem vjere, koja je polag riječi sv. Ivana zvana, da svlada svijet: „Pobjeda, koja će svladati svijet taj jest vjera naša". (I. Iv. 5.).

1. Neprijatelje vinograda, koji su ujedno neprijatelji i Božji i crkveni, spomenuo sam ti i raskrinkao u prijašnjim listovima. Borba s ovima je neizbježiva i neprestana. Ali ti valja da bezuvjetno pobijediš, želiš li zadobiti krunu pobjede Zato ti se latiti ne čovječjega oružja, jer neprijatelje ne ćeš u bijeg natjerati moću tvoje volje, nit kićenim govorom, već čvrstom živom v j e r o m, te nepogrješivom r i j e č j u Božjom. Jest, vjera, koju si na sv. krstu primio, u sv. potvrdi uzbudio, za regjenja u svećenika i kod ustoličenja na nadarbinu ponovio, ta sv. vjera je tvoja praćka i oružje i duševni mač protiv strjelica zla duha, koja prodire u neprijateljsko srce, bubrege i dušu. Primjer zato jest trostruko napastovanje N. G. I. Kr. Sam Isus zla duha odgoni riječju Božjom. Kad se Arkangjel Mihael i gjavao prepirali nad mrtvim tijelom Mojsijevim, dokrajčio Mihael borbu riječju Božjom, veleći: „Neka ti Gospod zapovjedi." (Jud. 9) Gospodnji poslanici star. z., kad su htjeli protiv lažnih proroka i bezbožnih kraljeva govoriti, započeli bi: „Ovako govori Bog, Gospod četa."

Riječ Božja pred nebom i zemljom, prama laži i današnjoj pobrkanosti, puna je svjetla, veličajnosti i istine. S tom jasnom i veličajnom istinom kao vlastitim oružjem odbijaj svake nedjelje i blagdana, pa i drugom zgodnom prilikom otu otrovnu strjelicu pakla; ustaj javno protiv neumjesnih nazora svijeta kao i pogubnih laži štampe. Pomnije čuvajuć depositum fidei, nego li vestalinke svetu pogansku vatru, kroči naprijed s njime, gdje je nužno; ne šuti, ako na kakovoj skupštini ili u mješovitom društvu ovaj — onaj nadrimudrac ili Febronista ili Josefinista ili antiinfalibilista rečenice Sv. pisma neumjesno predaje, razlaže, rabi; crkvenu povijest iskrivljuje, o zloporabi papinoj govori, ili ako koji protivnik bogoslova uza svoje kićeno znanje ili himbeno crkveno čuvstvo hoće, te pokopa jedinstveni ustroj crkve. Prožet istinom, da je kršćanska vjera prava vjera, koja se lih u katoličkoj crkvi čuva, koli pojedincima, toli cijeloj župi jednako, neustrašivo navješaj, kako „*extra ecclesiam nulla salus*" — pa će te u tom uvjerenju i stalnosti Gospod jačiti i pomagati, te svladaš sve tvoje neprijatelje.

2. Osim praćke vjere imademo mi svećenici i drugog oružja, isto tako veličajnog, kao i vjera. Ovo ćemo oružje potpuno upoznati i snebivat mu se tekar u vječnosti. Što misliš, na koje mislim oružje? Na sam sv. r e d, ili na poslanje Božje, na punomoć Božju, koja se odnosi na besmrtne duše ljudi, na zle duhove, dapače na sama nebesa, te se vraća opet k Božjem prijestolju, odakle i proizlazi. Svećenik bo takovu veliku ima vlast, da on to jedva i poima. Moć posvećenja i neizbrisivi biljeg sv. reda označuje nješto otajstvena i neizmjerna. Imade izvrsnih, naobraženih i krjeposnih muževa, koji su mnogo pis li o tomu, kakav treba da je svećenik kod kuće, u crkvi, društvu i drugdje, no „*de virtute et auctoritate ordinis*", mramorkom šute, čega radi mnogi svećenik klone pred nasrtajima svijeta, povlači se u tabor pesimista, e da s braćom, koja su već

ondje, drugo ne čini, nego da svijet omalovažuje i dangubi. Jer ako i vidi protivnike, čuje bojni zveket, ćuti nasilje, ali ne poznaje svoje vlastito oružje, koje mu je u bl. redu dano. Ne mislim tuj onu vlast, koju ovršujemo na žrtveniku i u ispovijedaonici, već „*auctoritatem sacerdotalem*“, koji je od svećenika neodjeliv i zato bio ma gdje, s njime je, i moću toga svoje svećeničko zvanje „*rite et cum auctoritate*“, ovršuje kako to kaže sv. Canisij. Samo tada, kada to oružje svećenik i rukom i srcem i ustima, da, cijelim bićem prihvati, kada ga naoštri, tad se može uspješno boriti protiv pakla i nasrtaja svijeta. Neka katolički svećenik promisli, da je samo njemu rečeno: „*ne formides a facie eorum, quia tecum ego sum*“. I ova ga božanstvena riječ prati u njegovu stanu, u crkvi, na propovijedaonici i kod inih dušobrižničkih pouka; riječju, u svem svećeničkom djelovanju, a to je ono, što pred kraljevima i mogućnicima, da, pred cijelim svijetom malo drukčiji ugled i počitanje katoličkom svećeniku pribavlja, nego li riječi i haljina kojekakovog židovskog rabina ili inovjernog pastora. Samostanska haljina sv. Antuna Pad. potresla istog glasovitog samosilnika, Ezzelina Veronskoga; priprosta redovnička haljina sv Ivana Kapistranskoga, franjevca, oduševila za boj nejaku kršć. djecu protiv Turaka i inih neprijatelja; krvožedne sinove prevrata ukrotila na vješalima viseća crna halja svećenika; često jedna samo riječ svećenikova krvne neprijatelje, obitelji izmirila! U kojojgoder općini, kraju, župi gospoduje mir i sloga, živa vjera i ćudoregje, ima se nedvojbeno pripisati ugledu svećeničkom; težina, važnost toga ugleda i kod molba i opomena i ukoravanja i svakog inog rada je tolika, da neprijatelja razoruža, lomi, smrvi. „Ne boj se, maleno stado“, (Luc. 12) — rekao Gospod. Zaista si, svećenička četo, malena, a uz tu malobrojnost tvoju jošte rastepena si širom svijeta i posvuda te progone i krivo shvataju. A što ti dao svemogni Bog, da te pakao tako progoni i svako zlo

tvojoj blizini naklanja? Naviještao ti ma gdje vjeru Kristovu, živima i mrtvima, posvuda te ili posebno zavole ili prezru, počitavaju ili nasilno progone. „*Spectaculum facti sumus mundo, et angelis et hominibus*“, — veli sv. Pavao. (I. Cor. 4). Za svog ćeš djelovanja svašta doživjeti, što ti se ne će svigjati. Namjerit ćeš se ne jednom na protivnika, a svijet će te optužiti, da si ti najveći neprijatelj prosvjete, naobrazbe, napretka i slobode. U takovim žalobnim i bolnim časovima neka te tješi pomisao, da te Bog nije izaslao kao kakvu jadnu sebi prepuštenu sirotu, goloruka vojnika, na bojište, već te providio veličajnim oružjem, svećeničkom vlasti i ugledom; osim toga ti sâm pomaže u svakom tvom radu, e da se ispuni, što je bio po pjesniku obećao: „Hodati ćeš po aspidi i basilisku, pogazit ćeš lava i zmaja“. (Ps. 90). „Sinko, — piše sv. Pavao Timoteju — „ojači se u milosti, koja je u I. K.“ (II. Tim. 2. 1).

Bog s tobom!

XIII. Dobri prijatelji.

Mili moj! Nedvojbeno se i Tebe neugodno dojmilo, kad si bilo u službenim glasnicima, bilo u okružnicama čitao, da su biskupi naši morali ovoga ili onoga svećenika izopćiti, što se nijesu htjeli podložiti nepogrješivim odredbama sv. crkve. Ma da je ovakove neposlušne i nevjerne svećenike štitila država, svijet ih u zvijezde kovao; ja ih smatram najnesretnijima i svakog sažaljenja vrijednima. Lišeni su moćnog oružja, koje su od Krista i crkve primili, otcijepljeni su od vječnog i pravog tijela Isusova i sv. crkve; manjka im vječni život, koji izvire od Krista, te njegova uda oživljuje, e da ih opet sjedini s glavom. U ovakovoj zapuštenosti na što dogju, što li od njih bude? Po crkvenoj povjesti konac im je strašan. Ded, zamolimo dobrog i svemožnog Boga, te nas takove nesreće, zla, očuva! Ovu pak nesretnu našu braću svećenike preporučimo u njegovo

milosrgje, e da ih obrati, te u jedinstvo, u krilo crkve opet povrati. Molimo za njih dar poniznosti, jer uzrok padu njihovu jest oholost. A za našu pokrjepu razvidimo opomenu Apostola narodâ, kojom završuje svoj prvi list na Timoteja: „Oj Timoteje! čuvaj povjereno ti blago, odstranjujuć uzaludne pregovore, te lažne tako zvane znanstvene prijepore, koje slijedeći, nekoji su od vjere otpali.“ (I. Tim. 6). Ova opomena vrijedi i za naše doba. Urežimo si to u dno duše i slijedimo, pa ćemo tada jamačno vjerno sačuvati „depositum fidei“. Ali neka je već o tim neugodnim stvarima dosta, pa prijegjimo na ugodnije — poslije neprijatelja — k dobrim prijateljima.

1. Jeremija, koji je morao u ranoj mladosti i u doba žive vjere preuzeti službu proročku, rekao je Gospodu: „A, a, a, Gospode, Bože! gle, ja ne znam govoriti, jer sam dijete.“ A na to će mu Bog: „Ne reci: dijete sam, jer ćeš svakamo, kamo ću te poslati, poći, i sve, što ću ti naložiti, kazati. Ne boj se — j a s a m s t o b o m“. (Jer. 1. 6). Isto tako govorio Isus, kada je Apostole svoje razaslao širom svijeta: „evo, ja sam s vama do konca svijeta“. (Mt. 28). Prema tomu mogao je sv. Marko svoje Evangjelje završiti s velevažnim riječima: „Razišav se, naučahu posvuda, t e s n j i m a z a j e d n o r a d i o G o s p o d“. (Mar. 16, 20). Po tomu Krist nije samo gospodar vinograda, nije samo poslodavac, a još manje kakav oštri nadzornik, već suradnik, zaštitnik i tješitelj, dobri prijatelj svakog valjanog radnika Kad svećenik riječ Božju naviješta, kad čitave satove prosjedi u ispovijedaonici, kad kužna bolesnika provigja, n i k a d n i j e s a m, s njime je uvijek Isus Krist sa svom svojom vlašću i dobrotom. Ja mislim, da nazočnosti Kristovoj u presvet olt. otajstvu nije samo ta svrha, da mu se ondje pravovjerni samo klanjaju, već i to, da bude župi i svećeniku na pomoć. Ta najveća umjetnost jest: rukovoditi duše. „Nijesmo kadri, veli sv. Pavao, da što sami od sebe izmislimo, već dostatnost

naša je od Boga“. (II. Cor. 3). Kad si pri žrtveniku ili kad prikazuješ nedokučivu pomirbenu žrtvu, ded, pazi na nazočnoga u olt. otajstvu, od kojega svaki dobri dar i svako savršeno dobro dolazi, koji je zato nazočan na žrtveniku, da ti kod poučavanja pravovjernika dade mudrosti i znanja, usred progona moć, obranu, u sumornim časovima utjehu i okrepu, a rane da ti blaži i liječi. Jao, kako malo pazimo mi svećenici na to, da je upravo On onaj, koji pogrješke i manjkavosti naše ispravlja, boljša. Kažimo stoga od srca i skromne duše: *„Regi saeculorum immortali et invisibili, soli Deo honor et gloria“ !*

2. Slike bl. Djevice nalazimo već u katakombama, a danas, mislim, da ne ima župne crkve, gdje bi manjkala slika ili kip te naše Majke — Bogorodice A zašto je ta slika u svakoj crkvi? E da tu Djevicu pravovjerni štuju i zazivlju. Ali i za nješto drugo. Ova Djevica, koja je vječnog Boga Sina čudovito začela, ta presv. Majka, koja je u otkupu svijeta po Božjoj promisli sudjelovala, ta djevica Majka, koja je s Apostolima i ostalim neznatnim Jerusalemskim pravovjernima zajedno molila, jest braniteljica i majka svih kršćanskih župa, u kojima se ponavlja otajstvo utjelovljenja, gdje se danomice prikazuje neprocijenjena krv Njena bož. Sina, i gdje su svećenici radnici, trudbenici Duha Svetoga, gdje rade o tomu, da pojedine duše spasu. Za pripomoć i neprekidni zagovor te preč. Djevice molili su Pape za vrijeme najveće potrebe — što dokazuje i svakidanja zvonjava — u njeno moćno okrilje preporučivali svoj rad svikoliki valjani dušobrižnici. Glasoviti svećenici svih stoljeća utjecali bi se Mariji, pomoćnici kršćana, e da im svojim posredovanjem pripomogne, te im teret bude lakši, u borbama da pobijede, vinograd im obilnim i dobrim plodom urodi, da dobri napreduju, a zli se vrate na pravu, dobru stazu. Mili moj! Već sam ti više puta razglabao tegobe i neugodnosti dušobrižničkog ti rada. Svećenik bi morao klonuti, kad ne bi kod kuće ili u

crkvi vidio sliku, kod svakog bogoslužja, kod svake molitve sjetio se one, koja je svojim posredovanjem oslobodila već iz tolikih zabluda — i moralne propasti — cijele župe, krajeve, da, cijelu crkvu Čini i ti tako, kako čini drugi sveto živući, bogobojazni svećenik ; u svem svom službenom poslovanju, u svim pogiblima svog položaja, usred napornog rada utječi se kraljici Angjela, pomoćnici kršćana. Mogu nadoći časovi, da se ne možeš domisliti načinu, kako da se oslobodiš koje neprilike; kada ti se koja zgoda pričinja neuklonivom, kada ti spasu župe zaprijeti golema pogibelj, kad uzalud naviještaš riječ Božju, jer te nitko ne sluša, tada ded čini, kako je činio sv. Bernardo, sv. Franjo Saleski sa tolikim drugima, koji svi utekli bi se Mariji i zbilja pripomoć zadobili. Na blagdan zaštite bl. Djevice (u studenu) kao svećenik zahvali blaž. Djevici za sva dobra, kojih si se ti i tvoji vjernici njenim zagovorom dostali, pa ujedno ponovno joj preporuči kako sebe tako župu tvoju, e da vam bude ona zaštitnicom protiv svih vidljivih i nevidljivih neprijatelja vaših. Pa kad obilujete, kad se srcem i dušom Gospodu veselite, sjetite se i opet dobre vaše majke, te zamolite za nebesku slavu, čemu se od nje i možete nadati.

3. Nejačad se vrlo veseli blagdanu sv. Angjela čuvara, koja se i onako danomice moli svomu Angjelu čuvaru, e da ju štiti i rukovodi, dok u nebesa ne dospije. Sv. Pavao Angjele čuvare naziva dusima, koje Bog kao svoje sluge odašilja, da pospješe spas pravovjernika. Pošto pako nit zvanje svećeničko nije drugo, nego li pospješivati spas pravovjernika, to nema sumnje, da su ovi dusi njegovi nevidljivi suradnici. Većim dijelom imade se zahvaliti njihovu bdjenju i opomenama, da koji stoje ne padnu, a pali da se opet podignu, da pojedini na samrti ne zdvoje, već sve zamke pakla izigraju. Sv. Mihael, taj „gloriosissimus princeps“, od 7 glavnih duhova pred prijestoljem Božjim i svi oni angjeli, kojima ste, bilo ti, bilo crkva tvoja, bilo stanovi

tvoje župe, bilo pravovjerni, u okrilje izručeni, svi su ti s tobom za tvog dušobrižničkog rada, e da ne počiniš kakovu pogrješku, niti što nužna, spasonosna ne propustiš. Isto te tako sv. Angjeli čuvaju u tjelesnim pogiblima, koje ti, kao dušobrižniku, za obavljanja zvanićnih ti dužnosti, za mrkle noći po neprohodnim puteljcima, a i od zlih ljudi prijete. Pozivam se samo na dogagjaj sv. Filipa Neri-a, o kojemu u časoslovu čitam ovo: „*dum egentibus noctu panem deferret in foveam lapsus inde pariter ab angelo incolumis ereptus est*“.

4. Vrlo utješljivi vjerski članak jest i općinstvo svetih. Moći svetaca u olt. kamenu i u žrtveniku, njihovi kipovi i slike kod kuće i u crkvi, sve su to znaci, da, kao što je njekoć prorok Jeremija mnogo molio za Israelski puk i sveti grad, tako mole gorljivo i ostali sveti za svu pravovjernu općinu i njezina vogju. Zaštitnik župne crkve, te sveukupni zaštitnici pravovjernika štite, potpomažu poj dine, cijelu župu, a osobito njena dušobrižnika mnogo više, nego to može čovjek pomisliti. Od ovih svetaca mnogi su i sami za svog zemskog života upravljali ovom ili onom župom. U tom svom zvanju su mnogo poradili na slavu Božju i spas duša, pa sada, gdje su proslavljeni i s Kristom sjedinjeni, zar da manje žude za spasom duša? Ne, ne, nego mnogo više, no za života. Iz kostiju sv. Nikole i sv. Walburge i danas jošte cijedi se miomirisna tekućina. Tomu se svijet snebiva i pojedini mudraci današnje znanosti nevjerno smiju. Pravovjernik opet u tomu vigja znak, kako je svaka moć (reliquia) obilni izvor mnogih tjelesnih i duševnih blagodati. A dobri ih Bog još većma cijeni, nego li bogoljubni pravovjernici (da ne govorim o pojedinim svećenicima), čega radi Bog za njihovu ljubav daje vrlo mnogo milosti, često obranu, pomoć, snagu i sreću svima, a napose svećeniku u njegovu dušobrižničkom radu. Za sada mnoge stvari niti tjelesnim niti duševnim očima ne dokučujemo. No kad jednom dospijemo u nebeski naš dom, tamo ćemo upoznati pu-

*

teve Božje providnosti i Njegova sredstva, kao i moćni zagovor bl. Dj. Marije zajedno s posredovanjem svetih Anđela i ostalih svetaca, tamo ćemo vidjeti, kako se vigjenje patrijarhe Jakova danomice ispunja. O tomu budi uvjeren, da u svom dušobrižničkom radu imadeš vrlo mnogo dobrih prijatelja, moćnih zagovornika i gorljivih pomoćnika.

Mili moj! Svećenik, kao svećenik, ipak je čovjek slabić i kao takav preplaši se, kad mu se približuje moćni neprijatelj; u sto je briga, kad mu pogibelj prijeti; malodušan postaje, ako pomoć kasni; tako radi kao Elizejev sluga, koji kada je jutrom ustao i izašao, zagledao vojsku oko grada Dothaina s konjima i vozovima, najavi to Elizeju, veleći: „Ah jao, jao, jao, Gospodine, što ćemo činiti?“ A Elizej mu odvrati: „Ne plaši se, jer je nas više, nego li njih.“ I pomoliv se Elizej reče: „Gospode! rastvori ovomu oči, da progleda.“ I Gospod rastvori oči sluge i on vidje, kako oko Elizeja na brdu (na kom bio grad) bijaše sve prepuno konja i ognjenih kola. (IV. Reg. 6). Ovako je i svećeniku u svim pogiblima spram svih neprijatelja. Stoga budi junak i čvrsto uvjeren, da slavna nebeska četa ne pjeva dobromu Bogu hvalospijeva, već i prošnje, u koliko traži pomoć, dapače, dopuštenjem Božjim takogjer pružaju i tebi i tvojoj župi i svoj katoličkoj crkvi u svim pogiblima i protiv svakog neprijatelja. Vjerski članak općinstva svetih budi ti uporištem i utjehom! Čega radi čuj ovaj mali dogagjaj. Zbilo se prije kojih 60 godina u gradu Allgau Mittelbergu. Jednog zimskog dana sjedio kapelan Weber sa svojim župnikom uza stol, kad na prozoru zaprosi njeki u krpe zaodjenuti dječarac milostinju. Dozvolom župnikovom dozove ga kapelan u toplu sobu i dade mu jesti. U to dječaku naglo pozli tako, te su ga morali poleći u krevet. Dozovu i liječnika, a on izjavi, da će nastati upala. Kapelan je tog sirotana tako ljubezno dvorio, kako samo može rogjeni roditelj svoje čedo. Bolest sve više goršala i dječak pao u sušicu, u

kojoj uz teške boli, koje je vrlo strpljivo snašao, u proljeće umro. Slijedeće zime posjetio isti kapelan u bližnjoj filiali njekog bolesnika i tuj ostao do u kasnu noć. Htjedoše ga više njih kući pratiti, ali on odvrati, da put dobro pozna, pa će i sâm. Za to vrijeme pao snijeg i on zalutao. Na jednom zapucketa mu nješto pod nogama. Zašao bio na jošte slabo smrznuto jezero i sve do pasa zagrezao tako, te mu noge nijesu dosegle dna, a rukama nije mogao do ničega čvrsta, tvrda. U toj životnoj pogibli opazi izvanredno sjajno svjetlo. Pred sobom zagleda u nebeskom sjaju postavljena, a sa prijateljskim smiješkom onog dječaka, kojega bio do smrti dodvorio i njegovao. Dječak pruži mu ruku, ponese ga na suho, rukom mu pokaže pravi put i — nestade ga. Kapelan, na taj čudnovati način spasen, išao kući s čuvstvom, koje nit sam nije mogao ispričati. I taj dogagjaj potvrgjuje, da sretnici znadu na onom svijetu za nas i kad Bog dopušta, mogu nam pomoći u svim tjelesnim i duševnim pogiblima.

Bog s Tobom!

XIV. Dušobrižnik i radnici.

Prije nekoliko godina primio sam list iz Francuske, na komu je bio pečat s riječima: „više je unutra, nego i slutiš“. Tako i bilo. Na tvom listu, koji si mi prošlih dana poslao, nije bio takav pečat niti napis, a ipak je više bilo u njemu, nego sam u početku bio i slutio Ne samo, što si mi javio, kako ozbiljno shvataš svoje zvanje i kako bistro vidiš svoj položaj: s jedne strane lukavi i moćni neprijatelji, s druge opet pomoć i milost Božja; već si me i na to pozvao, da ti kažem, kako ti se ponijeti i što činiti s pojedinim razredima tvojih vjernika, jer vrlo dobro opažaš, da župnik ni izdaleka ne udovoljava svojoj dužnosti time, ako u djelatnike obavi fundirane ili obične mise, pismeno ureduje nekoliko sati,

a u nedjelje i blagdane odsluži pjevanu misu i izreče svoju propovijed. Dušobrižništvo ne sastoji lih u tomu. Zvanje je dušobrižnika takovo, kakovo je bilo našeg praoca Adama; treba da njeguje povjereni mu vrt, ako i ne baš s veseljem i uživanjem, ali svakako pomno, vjerno, i polag odredbe Božje u znoju svoga lica. Bio dušobrižnik u crkvi ili svojoj sobici, bio sam ili u doticaju s vjernicima, svaka mu misao treba da danju i noću na to smjera, da svi, koji su mu povjereni, prama svom položaju i prilikama živu dolično, pošteno, bogobojazno. A kako je moguće to dostići? pitaš. A zašto baš mene pitaš? Zašto se obraćaš za razjašnjenje mojem dušobrižničkom mnogogodišnjem iskustvu? Znaj, da je moj dušobrižnički rad prepun nedostataka i nesavršenosti, i kad me jednoć Gospod pozove na obračun, ne ću mu moći na strašna pitanja odgovarati! Ne imaš li u svojoj knjižnici krasnih djela, koja govore o dušobrižništvu, u kojima je nanizana tolikih svetih i svećenika i biskupa mudrost, znanje, razboritost i postojanost? Uzmi ta djela i čitaj. Pazi na pročitano, te uporabi na tvoj vinograd, tvoj puk. No, čini se, da si ti ta djela čitao i čitaš; ali se ne zadovoljavaš s pročitanim, već toj dragocjenoj duševnoj hrani kaniš prikupiti još nekoliko mrvica s vrlo priprostog stola, na kom još nikad nije bilo krjepke i sladokusne hrane. Nije li tako? Jer kad ne bi tako bilo, ne bi se bio na me obratio, da ti ja napišem, na što ti je paziti za dob, položaj i okolnosti povjerenog ti stada. Riječ je, da se molbi dobrog prijatelja ne valja oglušiti. I ne ću, već koliko mi vrijeme dopusti, podat ću ti u pojedinim listovima nekoje naputke o tomu, kako je moguće posvetiti život pojedinih osoba ili obitelji u njihovu stalnom zanimanju i položaju prama volji Božjoj. Što ti pišem, strogo prosugjuj, možeš li rabiti i upotrebiti u kojoj propovijedi, osobito u prigodnoj, koja se tiče pojedinog staleža; u ispovijedaonici ili u privatnom razgovoru. A prije svega te molim, da marljivo čitaš t. z. pastirske listove sv.

Pavla pisane Timoteju i Titu, osobito (iz svakoga) one zadnje glave; u njima se nalaze koliko za svećenika toliko za pravovjernika najljepši i najveličajniji napuci i opomene, kako će moći glavnu životnu svrhu: „*voluntatem Dei, quae est sanctificatio vestra*“ i pastir i stado jednako postići.

1. Počinjem s radnom silom — radnicima, i time s dušobrižničkom tvojom brigom glede zemske dobrote tvojih vjernika. U mlade sam dane vrlo često čuo ovaj nazor: čim je svećenik predobio srce djeteta, dopro je i do srca roditelja. Ovaj nazor može tuj i tamo vrijediti, ali je više istine u tomu, da ako su roditelji predobljeni za kraljevstvo Božje, to će i djeca biti u tom duhu odgojena. Odgoj djece stoji do oduševljenja roditeljskog, jer mladi tako plešu, kako stari sviraju. Zato se dušobrižnik ima ponajprije pobrinuti za kršć. obiteljski život, kojemu je uzorom sv. obitelj; neka je kršć. obitelj u svim prilikama posvećena, neka je prožeta sasvim i sasvim kvascem kršćanskim prama volji nebeskoga Oca. Da se to postigne, pokazat ću kod pojedinih razreda, što ima dušobrižnik činiti, da bude život pojedinaca posvećen. Počinjem dakle, što je zajedničko i mladeži i starcima cijele župe, s radom. Raditi, poslovati, jest zvanje svakog čovjeka. Već djeca od 6. god. treba te pomažu kod lakših radnja. Mladež obojega spola i kod kuće i u tugjim kućama obavlja razne poslove. A oženjeni imadu mnogo više, pače toliko posala, te bi zgodno bilo, kad bi svaki od njih imao odmah 4 ruke, te mogao dva posla obavljati. I sam sjedoglavi starac, zgurena starica mora se odreći toliko puta žugjena počinka. Kako je ptica stvorena za lijet, tako čovjek za rad i naporan život. Neprestani rad, kojemu se kod jednog ili drugoga priključuje (po kršćansku: kušnja Božja) — teška skrb za budućnost i nesreća; kod muškarca neprestano zanimanje bilo u radionici, bilo u prirodi, za žege danje il ciče zime, e da namakne svakidanji zalogaj; kod žene ono vječno vr-

tenje oko kuće il o boku muža si ; naprezanje i sudjelovanje mlagjih i starijih članova pri poslu glave obitelji; sve to posvećuje i blagoslivlje Isus Krist i suradnici: marljivi tesar sv. Josip te brižna kućanica Prebl. Djevica svojim napornim, radinim i tegotnim životom. Radini narod, o kom govorim, činovnici dostatno ne počituju, gradska preobučena gospoda im se rugaju, a prava gospoda omalovažuju, da, preziru — ali ga Isus Krist napose voli. „Smili mi se puk“ — rekao Gospod o onom narodu, koji ga napose slijedio u snašanju križa; no naglasio je i to, da se „ubogima Evangjelje naviješta“; čime je izjavio, da puk najobilnije sudjeluje pri plodovima Evangjelja, a u njemu se najmanje sablažnjuje. U pregjašnja vremena više puta mi se nadala zgoda, da slušam u susjednim crkvama propovijed. Koliko sam puta čuo, dakako s negodovanjem, osugjivanjem, govoriti o prianjanju uza zemštinu, o tjeskobnoj skrbi za budućnost, o niskim čuvstvima i djelima, o ljubavi za svijetom i novcem. I mislim, da je sve to bilo: bacati bob o stijenu. Mnogo riječi, a malo ili nikakove koristi. Ali možda nikad nijesam čuo govoriti i predočivati ljubezno, privlačivo, kako se nebeski Otac brine za tjelesne potrebe čovjeka, da bi se osvjedočavalo, kako je čovječja sv. dužnost skrbiti se s Bogom zajedno za više ili manje dobro od njega primljeno, savjesno sudjelovati sa Stvorcem i Upraviteljem kod njegova rada tjelesnim i duševnim silama; napokon da bi se bila naglasila ona neizmjerna i velevažna istina, da čovjek upravo radom može ponajbolje slaviti Boga i Njegovo sv. ime, te baš time i posvetiti i spasti se. Ako je njekoje gjavao lihve svladao, druge opet crv nujnosti i dosada života izjeda; ako se jedni ohole i ponose svojim imutkom, druge teška nadnica ogorčuje; ako gdjekoji mora na samrti reći: „mnogog sam se latio, a ništa pribavio“ ; ako onaj uza sve svoje krvave žuljeve, onemogla tijela, praznoruk mora pred Gospoda — što misliš: tko je svemu tomu uzrok, barem ponajviše? Dušobrižnik, koji nije nastojao,

da uz tvrdu grudu prikovana te na tjelesni rad zvana radnika oslobodi — ne od samoga rada, već od proklinjanja rada; da radnika nauči, kako mu valja svaki rad, napor, znoj, brižnost — da sav svoj zemski život — ne napustiti, odbaciti, već posvetiti i time s mukotrpnim zemskim životom pribaviti sebi vječni, mirni, sretni, blaženi život.

2. Paziš li u svojoj župi na sve, nemoguće je, da ne bi opazio onu golemu, neprekidnu činjenicu, da ti se vjernici kroz godinu u svako doba, svaki dan b u d e i u s t a j u n a p o s a o. Rad započinje se u jutro rano, a mnogo puta već odavna titra večernica i svijetli blijedi mjesec, mirno pozivajuć na počin, ter ovdje — ondje još se uvijek radi, pače grozničavo žuri. Ovaj radini i pokretni život, ova neprekidna radnja, žurba, otaj vječni „počet i dovršit“, mora da uzbudi u tebi misli: samo da mi se narod tim radom uzalud ne muči i kini. A što da im — misliš dalje — kažem sa propovijedaonice, na što da ih upozorim u ispovijedaonici, e da *„Deo rectore et duce sic transeant per bona temporalia, ut non amittant aeterna“ ?* Mili moj! Kad o vjeri i ljubavi Božjoj govoriš, svakako pouči tvoje vjernike o tome, kako im valja u toj vjeri i ljubavi neprestano živjeti, bilo da rade kod kuće, na polju, u radioni, e da im tako bude rad i njima i njihovima na uhar. Treba te i to istakneš, kako je danguba grijeh, koji čovjeka osobito sramoti, te je izvor svih i obiteljskih i gragjanskih nevolja, čega radi lijenčina, polag sv. Pisma, ne zavrijedi nit zraka ni hljeba; dok je naprotiv svaki i najmanji — pa na oko i neznatan — rad i zanimanje kako za radnika samoga, tako i za druge, od velike važnosti. Tekar kada slabi i snažni radnici upoznadu, da im je kućni rad i svako zanimanje odredio sam Bog i time da slijede Krista, koji je i sam sebi odabrao najtegotniji i mukotrpni život, samo će tada očutjeti potrebu za sredstvima, kojima se rad posvetiti može, pa tad je i tebi progovoriti o pobožnoj zajedničkoj jutarnjoj

molitvi, o dobroj odluci, o preporuci dnevnoga rada, o obnovi te preporuke kad prolazi uz križ i napokon o valjanom svetkovanju nedjelja i blagdana. Plodove takove pouke domalo ćeš i sam iskusiti. Zadaća je radnika tvoje župe, da pošteno živi bez svakog mrmljanja i jaukanja, da zahvaljuje Bogu za sva primljena dobra, a u dneve nesreće da se k njemu utječe bez svakog krsmanja i malodušja. Za takav život neka su im uzor obraćeni po Isusovcima Indijanci i Paraguanci. Ovi bo naučiše ovaj bijedni narod kršćanski raditi, a posljedica toga bješe kasnije: krjepostan njihov život, veselost, poštenje, strpljivost i duševni mir. Da se čovjek dobavi Božjeg blagoslova za rad i ina dobra svojstva, treba te dušobrižnik već školsku djeci uvjeri o tomu, kako je radinost sretna i radi toga se tjelesne i duševne sposobnosti imadu pripisati lih neprocjenjivoj milosti Božjoj; kako je zaslužno djelo, ako se svaka tegoba i neugodnost strpljivo snaša; koliko je Bogu milo, ako čovjek čovjeku pomaže. Unijeti dakle kršćanski duh u svakidanji rad – jest glavna svrha učitelja spasa. I ako to tebi ili ma komu drugomu za rukom pogje, bit će i radnici te župa sto puta sretniji od radnika gradskih i tvorničarskih. Ovima su ugrabili Krista i njega ne mogoše inim zamijeniti nego nezadovoljstvom, čemu je posljedica neprestana buna (štrajk) radnika i pogubni nazori s obzirom na ostale staleže čovječanstva. Nastoj, molim te, da radnici tvoje župe, dakle svi oženjeni, ne rade bez Krista. Krist je s rada snimio prokletstvo, a mjesto toga obasuo ga blagoslovom; — ded, kazuj to češće, pa sam uvjeren, da će u brzo odjeknuti ne samo u crkvi, nego i iz stanova, radionica, poljana hvalo i slavospijev dobromu Bogu. Na koncu upozorujem te na poljodjelsko-gospodarske izložbe, koje se povremeno bilo u sijelu kotara, županije ili glavnom gradu zemlje obdržavaju. Sačuvaj Bog, te bih dobru nakanu vlade, koja to uregjuje, osugjivao; jer znadem, da je ovakav živahni sastanak vrlo koristan, koliko

mnoge potiče na putovanje. Ali se ne može ni to zanijekati, da poljodjelac osobito, ako od povjerenstva dobije za svoje blago ili plodine nagradu, odlikovanje, obično uspjeh rado pripisuje svome maru i iskustvu, a ne Božjoj dobroti i tako ga izložba uzoholi. Hvala svijeta, odlikovanje povjerenstva, častohleplje, mnogo štetnije djeluje, nego se u prvi mah i misli. No ti ćeš možda na to ovako: „poznajem mnoge seoske župnike, koji takogjer sudjeluju kod tih svečanosti, te se vraćaju sa zlatnom ili srebrnom kolajnom“. Prepustimo im tu igrariju, te radije veličajmo one muževe, koji su prije stotinu godina šume naše krčili i močvare naše obraćali u plodne poljane. Sjeti se njihova grubog, priprostog odijela, čisla, kuke i motike. O njima vrijede riječi pjesnika: „*Posuisti, Domine, super caput eorum coronam de lapide pretioso*“.[1] —

Bog s tobom!

XV. Dušobrižnik i oženjeni.

Mnogo puta sam se zamislio rad silne razlike, koja postoji megj životom u gospodskim palačama i ubogim seoskim potleušicama. Ondje se nakon kasne noćne zabave i sastanka spremaju na počin, kad se ovdje sa

[1] Doista ako ikad a to sada u vrijeme socijalizma potrebno je propovijedati puku o radu promatrajući ga s kršćanskoga gledišta. Nije doduše rad jedino vrelo privrede, kako hoće socijalisti nʼti je rad prvobitni način, kako se mogu sticati dobra ovoga svijeta. Ali opet rad je od velikog zamašaja za opće dobro, da se jedva iskazati dade. Ne samo riječ Božja u sv. Pismu staroga i novoga zavjeta, ne samo primjer Boga i čovjeka, bl. Djevice Marije i sv. Josipa, treba da potiču kršćanina na posao, ne samo nauka sv, Otaca, izgled sv. Pavla i drugih svetaca i svetica Božjih uči ga cijeniti i poštivati rad, nego i zdrav razum uči nas, da je rad barem za ogromnu većinu ljudi nuždan, a svima i svakomu koristan. Nuždan je ubogima da se na životu održe, a bogatašu da ne dangubi i tako ne griješi. Koristan je vanredno po dušu i po zdravlje tjelesno, jer tko radi ima samo jednog neprijatelja, a ljenčina ih ima bez broja.

znakom sv. križa oboružani i blagoslovljenom vodom oškropljeni, svaki pojedini već laća svoga posla. Dok nebeski sretnici uz hvalospijev i molitvu prikazuju Bogu premilu žrtvu, dotle priprosti radnici svojim radom slave Gospoda svoga tako, te dušobrižnik može već u svojoj ranoj misi preporučiti Bogu dotadanji napor i znoj svojih vjernika. Zaista Bogu vrlo mila žrtva. A ako se u župi ne nalazi ni jedan danguba, već si svako privrjegjuje svoj zalogaj, treba da dušobrižnik pripazi i na to, da oni, koje megjusobno uži vez veže, rade ne samo jedan za drugoga i zajedno, već da zajedno i jedan za drugoga živu. Lako se domišljaš, na koje mislim. Na o ž e n j e n e. Rad i skrb ovih već se i na pamet znade, da je veća i mnogobrojnija, nego drugih, a dužnosti savjesti još su veće. I baš radi tih važnih dužnosti, o ispunjavanju kojih ovisi spas potomaka, treba te se dušobrižnik posebno obazire na oženjene i njihov bračni odnos i da o tome svoju rekne. Imade župnika, koji oženjene u svojoj župi samima sebi prepuštaju, te ih nit zgodnom propovijegju nit u ispovijedaonici ne poučavaju. A koji je tomu razlog? Možda *„timor scandali aut pudicitia aut curae inopia?“* Ne znam. Sv. Terezija nakon nekog vigjenja sva žalosna tvrdila je, da se megj prokletnicima nalazi vrlo mnogo oženjenih osoba, a razlog tome navela je, što nijesu svoje bračne dužnosti točno ispunjale Ako i jest Asmodej (Tob. 3.) u pustinji svezan, to osim njega imade jošte vrlo mnogo inih zlih duhova, (pače, može se i sam Asmodej vratiti), koji oženjene napastuju. Ti zli dusi umiju raznovrsno pomutiti kućni mir, uzbuditi ljubomor i požudu. Da se ovi okane bračnih kuća i od tih kuća da se odstrani sve, što tamo ne spada, može dušobrižnik vrlo mnogo doprinijeti; i pošto je naš Božanski Natpastir, Isus Krist, svoje naučanje i rad upravo na svadbi započeo, to se žurim i ja, da ti dadem nekoliko naputaka o spasonosnom radu kod oženjenih . . .

1. U prvim svojim govorima, pa i kasnije, ako se

posebna za to zgoda pruži, pa i drugda, što češće, upozori oženjene na njihova prisegom potvrgjena obećanja, da će biti jedno drugomu u svim prilikama vjerni i odani. Brzo minu medeni tjedni i mjeseci, a za ovima dolaze posve drugojačiji dani. Srce je čovječje nestalno, nesavršeno. Nitko ne će izbjeći kušnjama. Oženjeni si kod žrtvenika megjusobno obećaše izmjeničnu ljubav, slogu, uz odanost i vjernost, a i rodbina im ta dobra zaželjela. Ali sve ovo oni sami sebi podati ne mogu, nit primiti od rodbine. To su dobra, dragocjenosti takove, koje se mogu crpati samo iz izvora svakog dobra, koje se dijele samo po svetoj ženidbi, a odozgor njeguju i umnažaju. Onakovi supruzi, koji žive bez Boga i svetih otajstva, ne će se dugo slagati, ne će ustrajati u megjusobnoj ljubavi, ne će ostati do konca jedno drugomu vjerno — radi čega tad navaljuju na župne urede, duh. stolove i samu Rimsku Stolicu, e da im se omogući rastava. Zato im kaži ukupno i posebice, da mogu samo pomoću Božjom i otajstva ženidbe jedno drugo usrećivati, kako su to jednom zanosno bili obećali.

Obveži ih, da i kod kuće svaki dan i u crkvi mole izmjenično za milost, koja je tako nužna za njihov stalež, napose za milost, te si mogu megjusobno očuvati ljubav i vjernost; iza inih molitava neka jošte zajedno izmole „Oče naš“, a i svaki sam za se za očuvanje kućnoga mira i sloge. Vjeruj, da muževi vrlo malo mole za svoje žene, a tako i žene za svoje muževe. Posljedice ovog propuštanja već sam ti nanizao. Naprotiv Bog dragi obilno blagoslivlje one, koji se k njemu utječu. A radosna posljedica toga jest, da megjusobno štovanje i ljubav ne malakše, vjernost ostaje neokaljana, muž ženu njeguje kao svoje rogjeno tijelo, a ženi je volja muževa sveta, kojoj se ona pokorava, čega radi se megjusobno ljube i vole. Muž nastoji, da neprestanim radom i trijeznošću, a žena prama svom zvanju tihano, ali neprestano radeći i odričući se sama sebe, olakoti i zasladi megjusobni život. Dapače, ako je koja bračna stranka

rasipna, nevjerna ili ma kako nedolično žive i time drugoj gorku bol zadaje, ni u tom slučaju ne će se bračni život raspršiti, dapače zalutala će se stranka povratiti, ako druga, bolja stranka moli, jer stranka, koja vjeruje, posvećuje nevjernu, kako tvrdi sv. Apostol. Sjeti se samo sv. Monike i sv. Jelisave Portugalske.

2. Neslogu redovito prouzrokuju imućtvene okolnosti, dohotci i izdatci. Stranke se obično obvezaše, da imovina bude zajednička. Naravno, da mora svaka stranka zajednički imutak, bio taj ogroman ili neznatan, smatrati svetim, nepovrjedljivim. No pretjeranost, kako svagdje, tako i tuj, glasnik je nesreće. Mnogi se žene ko sirotani, — i gle, kao oženjeni rado bi se preko noći obogatili; žena baš, što no riječ, oskudno kuha, a muž ipak za svaki filir izdatka buči. Drugi su pak bogati, a po ženidbi, naravno, još većma obogate. Ovi redovno misle, da je njihovo bogatstvo — u strogom smislu riječi — neiscrpivo, čega radi sipaju ko iz rukava novac, napose muževi se zabavljaju, goste poput olimpijskih bogova. Malo je žena, koja se ne bi morala potužiti na pijančevanje svoga muža, kasni noćni dolazak, na igre, a po tom i na skoru materijalnu propast Sv. Alfonzo kaže, da nije poznavao žene, koja se ne bi na što slična tužila. Budući pak, da takav postupak supruga potkapa i vremenitu i vječnu sreću obojice, to dušobrižnik mora da pomno pripazi na ženidbene odnose Mili moj! Siromake uvjeri, kako mogu i uz megjusobnu ljubav i slogu, pouzdanje u Boga i samozataju, razboritu štednju i trijezno gospodarenje sa malim imutkom biti sretni. Imućnije ozbiljno upozori, kako je svaka rasipnost grijeh, pače kragja, koju možda nikad ne će moći nadoknaditi; kako su pretjerani sjaj, raskoš, neumjereno igranje i piće ne samo glavne mane, već takogjer gruba povrjeda ženidbenog otajstva i ženidbene dužnosti. Nesretno bogatstvo! Koliko ovisi o tom, da li ga razborito ili ludo, umjereno ili neumjereno rabiš! Često li ono odlučuje o zemskom i prekozemskom blaženstvu bračnoga druga. Nastoj, da si oni

megjusobno ne taje dohodak i izdatak, osobito muževi neka svoje kupnje i prodaju, tražbine i dugove točno pobilježe ili ženi iskreno saopće. No ti možda na sve ovo nestrpljivo kličeš: „ali gdje je taj župnik, koji se za šta takova brine, te o takovim stvarima svojem stadu priča?“ Vjerujem, dapače izvjesno znadem, da se mnogi za takove stvari baš ni malo ne brinu. Ali pitam, ako u slučaju nagle smrti muževlje udovu i djecu, samu sebi prepuštenu, svatko po volji vara, dapače, nepravedno im kuću i kućište prodaje, zar ne pomaže tuj koju zdvojnu suzu istisnuti tim sirotama i dušobrižnik, koji se za takove nije ništa skrbio, ništa o takovim stvarima vjernike nije uputio? Ako nikad nije govorio o ženidbenoj dužnosti, a mogao bi bio, pače, bio dužan govoriti, zar sada, radi posljedica njegove šutnje, da nije odgovoran? — Drugi razlog nesloge megju bračnim drugovima jest nejednaka narav. U početku su oba kao angjeli; osim toga je ljubav slijepa i ako što vidi, svemu nagje isprike. No iza nekoliko mjeseci navru suze, ragja se uzdisanje, zlovolja bude svakidanjim gostom, nit kraja nit konca tužbama o pogrješkama i po njima prouzročenim tegobama koje bračne stranke. Često muškarci baš nijesu nježni, nego nagli i malo surovi, a u žene su duge kose i pamet kratka, te i prečesto ragja tvrdoglavošću. Stranke dolaze u ispovijedaonicu, ili ća u župni ured svojim pritužbama. To im ne smijemo nit zamjeriti. Bolje, te se potuže svećeniku i od njega zatraže savjeta, nego da odmah lete k odvjetniku, ili kakovoj ostarjeloj neukoj baki. Danomice iskusiti strasti koje stranke; gledati, kako se rasplinula nekadanja njena ljubav; znati, da se boljemu nije nadati; vječno slušati neljubezne, odbojne izraze; zaista mora da okrvari iole ćutljivo srce. A što svjetuje svijet ovakovoj rascviljenoj duši? „Zlo vrati zlim; zub za zub, oko za oko; ne govori s njime čitav tjedan; proklinji ga ko vraga; za živu glavu ne popuštaj i t d.“ A ako se savjet prihvati — a jao! koliki ga usvajaju — plane iznenada s ognjišta prije tako

mirnog žarki plam, kuća sva plane, vatra je neugasiva, rastava gotova. No ti, mili moj, ne savjetuj tako, kad se koja bračna stranka potuži radi pogrješaka i strasti druge. Imaj ponajprije srce, koje sa svakim trpećim bližnjim trpi, te ju sućutno pouči, kako mora prilike života na spas svoj i svog druga obratiti. Stranci, koja ti se tuži i u dnu duše — koli često — rascviljenoj predoči za primjer krotkost, dugotrpnost, strpljivost, muke, požrtvovnost, prošnje i molbe Isusove, e da tako bude bračna ljubav tvojih vjernika ne puka čovječja, naravna i time nestalna, već nadnaravna, a po tom čvrsta i uz to zaslužna. Nastoj toplim ju riječima uvjeriti, da je u razboritoj šutnji, junačkoj strpljivosti, u nježnom predusretanju, uslužnosti i molitvi nješto uzvišena, nebeskoga, pa u istinu, da će se iza takovih pouka nesloga umanjiti, pritužbe prorijediti, te će biti i oni sretniji, kojih bračni život nije drugo, no vječno mučeništvo. — Ovdje te moram upozoriti jošte na jednu točku. Vrlo je česti gost, a vrlo se malo na nj obazire. Mislim megjusobno proklinjanje, psovanje. Gospodin je naš u svom govoru na brdu strogo zabranio proklinjanje. Psovanjem i proklinjanjem čovjek očituje prezir svoj spram bližnjega, uskraćuje mu dužnu ljubav, a uzbugja gorka čuvstva. Ovakav čin kod supruga dvogubo je grješan, ali su dvogubo jadne i posljedice. Neka se sluči megj supruzima ma što, neka ma radi čega dogje do rječkanja, počinila ma što koja mu drago stranka, nikada ni pod koju izliku nije dopušteno, te se megjusobno sramotnim nazivima, proklinjanjem počaste, a možda i psuju. Ovo se protivi dostojanstvu njihovog staleža i dužnom megjusobnom poštovanju. Potuži li se tko o što takova u ispovijedaonici, neka ispovjednik nit najmanje ne štedi, već neka svoga pokornika upozori na bit grješnog mu čina, na povrjedu bračnog života i dostojanstva i na propust dužnog megjusobnog poštovanja; ali ujedno neka traži s mjesta, da si ovo upamti, na

ovo u buduće pazi. Jednom su obećali i to dobrovoljno, rado, da će jedan drugoga na dlanu nosati, a kasnije u ljutini natječu se, tko će koga bolje — ali i sramotnije — prostije — psovati, kleti i proklinjati. Da ovakova usta i srca izliječiš, lati se Petrova mača, ustaj gromovnim riječima sv. Ivana Krstitelja, jer ondje, gdje je zlo veliko, tuj treba i moćnog sredstva. Sretna tebe, ako s ovim sredstvima uspiješ!

3. U ovom listu, u kom govorim o dužnostima supruga, moram još jednu stvar spomenuti, koja se, kako si jednom pisao, u knjizi, što je pisana za porabu dušobrižnika, jedva i spominje, a prečesto je nužno cijelu stvar pobliže upoznati. Izjavljam, da u toj stvari ničim novim ne mogu poslužiti, jer vještaci u nauku ćudoregja vrlo opširno govore o tom u svojim većim djelima. „Tolle et lege“! Ipak ću koju o njoj reći, jer su mi njeke točke upitne stvari vrlo na srcu. Treba već kod t. zv. zaruka uputiti zaručnike, da bračnu zajednicu i tjelesni vez sam Bog hoće, da je Bog i tjelesno općenje posvetio, jer time hoće postići uzvišene ciljeve: rasplod ljudskog roda, uregjenje putene pohote i umnoženje nebeskih stanovnika. Žele li pojedini parovi u braku čist posvema život voditi, sjeti se one prispodobe, koju je rekao Spasitelj ob onomu, koji htjede kuću graditi. Izvidi, jesu li za takav savršeni život zvani; ne će li ih zajednički život s vremenom dovesti, da prekrše svoj zavjet; nije li im već stan takav, da je uz zajednički život jedva moguće zamisliti suzdržanje, ne otegoćuju li to ine okolnosti? Imade slučajeva, kada se pojedini bogoljubni supruzi iz nabožnosti kroz odregjeno vrijeme, n. pr. Advent, Korizmu — suzdržavaju, ili ćak zavjetuju, da će se suzdržati. Ako u takovom slučaju zapitaju savjeta, drži se upute sv. Pavla (1. Cor. 7.): „Ne ugibajte se megjusobno, već ako iz zajedničke volje — privremeno — da se bavite molitvom, a kasnije se opet sastanite, e da vas ne napastuje gjavao, kad se ne biste mogli suzdržati“. Nedvojbeno je za duševni spas,

ako se koji dan, n. pr. u petak, u čast muke Isusove, ili u subotu kao dan posvećen bl. Djevici, suzdrže od putenog općenja. Ne ima sumnje, da je sama razlika spola, jedna od svih, što na ženitbu spadaju, najvažnija i najsvetija uredba, koju je Bog ustanovio. Zato treba, te se u bračnom životu sve zbiva tako, kako je najljepše i najpoštenije. Bračna zajednica neka ne bude ognjištem bestidnosti i igrom pohote. Na žalost, važnih imadem razloga, da bolno pomišljam na veliki broj danas sklopljenih i vogjenih ženidaba. Ne samo u gradovima, već i po selima imade ih na stotine, koji ženidbu sklapaju u nečistoći, pod vlašću neobuzdane strasti nastavljaju, pače preljubom oskvrnjuju; jer ako i ne počinjaju izvanjski preljub, ne žacaju se u misli i željama vjernost prekršiti, dapače zaželiti, da bi im bračni drug umro, da se uzmognu s drugom osobom združiti. Iz svega toga je jasno, da je dušobrižnik dužan pomno pratiti bračne drugove i neprestano ih učiti i opominjati, osobito u ispovijedaonici, napose ako se koja stranka potuži, da je proti čistoći braka sagriješila. Nadalje, oštro ukori one, koji uz pune čaše nutarnje svoje bračne odnose izbrblju i o tajni bračnog života bez srama govore. Ozbiljno, oštro postupaj sa pijanicama, jer kad se iz krčme vrate, „debitum conjugale“ ne mogu tražiti nit vratiti u Božjem strahu, kako kaže sv. Pismo, te najvjerojatnije nesavršenu djecu ragjaju. Sa svom oštrinom zabrani jedno ili dvoje samo djece htjeti ragjati, upozoriv supruge, da se ubijstvo počinje ne samo ondje, gdje se oduzima čovječji život, već i ondje, gdje bi trebalo život dati, a ne daje se. Ukori takove žene, koje bilo sa svojeglavosti ili pod krinkom poodmakle dobi uskraćuju ženidbenu dužnost, čime vrlo lako svog bračnog druga prisile na preljub ili samoblud. Sv. Augustin jednoj ženi, koja je svojim nesmotrenim uskraćivanjem muža si dovela do preljuba, piše ovako: „Čuvaj se napasti gjavlove, koji ti preporuča uskraćivanje, e da i tebe i druge na grijeh navede“. Ja se ne mogu dosta načuditi tomu, što njeki dušobrižnici proživu u kojoj župi više godina, a o ženidbi i njenoj uzvišenoj moći nikad ništa ne govore za pouku suprugâ. Ono, što se o ženidbi u općem kršćanskom nauku kazuje, ne smatram dostatnim. Možda se nit kod ispita zaručnikâ dosta ne kaže. Ako se i kaže, uza sve to treba, te župnik nagje zgodnu prigodu, n. pr. II. nedjelju po Bogojavljenju, te jasno razloži svojim vjernicima, da je po odredbi Božjoj sa ženidbom skopčana posvećujuća milost, e da vjernici na temelju te milosti u svim okolnostima mogu očekivati pomoć Božju, ali treba da i sami mole, e da si po svojoj ženidbi što dostojnije i vjernije predoče zaručenje Kristovo sa njegovom čistom zaručnicom, majkom crkvom. Upozori vjernike u ispovijedaonici, da ne živu lih radi kojeg vremenitog probitka zajedno, već za volju Božju, da uzmognu o spasu svom i djece svoje poradit. Uz ovakovu nakanu nedvojbeno će biti ženidba u svoj cijelosti posvećena, a bračna će ložnica sjegurno ostati neokaljana. Budeš li upozorio supruge na sve ovo, tada mislim, da će si usvojiti i onaj lijepi nauk, da si krevet danomice poškrope blagoslovljenom vodom, čime će pospješiti, da sačuvaju onaj sv. blagoslov, koji su kod ženidbe od crkve primili; neka si megjusobno rado nazovu „dobro jutro“ i „laku noć“, te rado izmole jedan za drugoga „Oče naš“. Opetovano te prosim, imaj brigu na oženjene; Bog će te za tu brigu blagosloviti, a oženjeni hvalu šaputati.

Bog s tobom!

XVI. Dušobrižnik i roditelji.

Mili moj! Kako sam ti već bio obećao pa i započeo, nije druge, nego da nastavim svoje bratske upute. Dao Bog, koristile tebi i drugima! Valja mi nješto reći o onim oženjenima, koje je Bog obdario djecom. Nije to dano svakom bračnom paru A valja i neplodnike poučiti, jer im se ludi svijet često ruga i spočituje im, a znade takogjer tako zvani bračni vražić

megju takove prečesto posijati zlovolju i nezadovoljstvo. Valja im otvoreno i odrješito kazati, da se ne smiju megjusobno okrivljivati radi neplodnosti; da ragjanje djece nije posao lih supruga, već i volja i odredba Božja, koji sposobnost za to po mudrosti svojoj daje komu hoće; zatim da im uza svu tu manjkavost valja sačuvati megjusobnu bračnu ljubav i vjernost, slijedeći primjer Elkane, koji je bio svojoj ženi Ani, koja se vrlo snuždila nad svojom neplodnošću, rekao: „Ne vrijedim li ja tebi toliko, koliko deset sinova?“ Takovim bračnicima valja naglasiti i to, da Bog imade svoje nakane, poimence, da u svojoj neplodnosti ili preuzmu koje siroče ili barem podupiru djecu ubogih roditelja. Obazrimo se na one supruge, koje je Bog obdario djecom. Znadem, da se ove vrsti crkveni govori mnogo preuzimaju te kore roditelje. A koja od toga korist? Većina je roditelja dobra i savjesna ili barem hoće dobro, ali poradi neprestanog karanja klone; a manjina ne će da se popravi. Pa zato svjetujem, da ne postupaš s roditeljima kao kakav osorni nadziratelj ili neumoljivi sudac, već kao krotki vogja i ljubeći otac. Budi spram njih sućutan, ljubezan, te ih predobi za se dragovoljnim, spremnim uputama.

1. Nit je svaki roditelj nit svako dijete jednako; raznovrsni su njihovi fizični i ćudoredni darovi, znanje i imućtveni odnosi. Zato treba da roditelje ne samo općenito, već i napose poučiš. Oni nijesu bili u nikakovom višem zavodu, gdje bi učili nauku, kako se odgaja. Učitelj si im ti. U pregjašnjem listu svomu nijesam uzalud naglašivao, da se brak ima smatrati svetim. Znadem, da je praznovjerje paziti, kad se dijete začne, na nebeske znakove, „ad constitutiones stellarum“. Ali nije praznovjerje, kada je muž do grla pun rakije, kad se podaje svojim živinskim strastima i tada djecu ragja, da će takovo čedo vjerojatno biti duševni slabić, ili baš tupoglavac (cretin), ili do smrti rob koje zle strasti. Oj kako neobuzdane strasti roditeljske umnažaju posljedice istočnoga grijeha i neumjerene sklonosti noseće majke. Nedvojbeno je, da se mnogo toga, što se za života pojedinca čovjeka dogagja, ima pripisati roditeljima ne radi odgoja, već što su počevši od začeća do poroda ovako činili, te se otvoreno može ustvrditi, da se povjest života čovječjeg počinje s njegovim začećem i za začeća. Mnogo se govori u pedagogiji o tom opažljivom nehaju; ali pitam ja, zašto ne smaže dušobrižnik ni ciglu riječ upute o najuzvišenijem radu čovječjem, kako to glasoviti Klekl u svojoj opširnoj dogmatici veli: zašto ne upućuje dušobrižnik svoje stado, da tim radom postaju sudionici i središte očinstva Božjega i moći stvaranja? Misle li oženjeni na to, onda ne će spajati muža i ženu pusta strast i naslada, već riječ i volja Božja, te od ovakova spoja po volji Božjoj proizaći će treća osoba. Velevažno je i to, da roditelji znadu, kako dijete nije plod lih njihove megjusobne ljubavi i bračnog spoja, već i stvor Božji, kojega dušu u trenu začeća neposredno Bog stvara — i to na svoju sliku i priliku, a takovom daljnom odredbom, da će stvorenu dušu jednom uzeti za svoje dijete. Po tomu dijete ovo nije samo dijete roditelja, već i dijete Božje i po svrsi svojoj baštinik neba. Čim se više roditelji upozoruju na ovu radosnu istinu, čim ih se većma uvjeri o neprocjenjivoj vrijednosti ploda njihovih tjelesa, tim će se većma za nj brinuti, bio taj plod još pod majčinim srcem ili u zipci ili pod vedrim Božjim nebom. Otac će i majka jednako nastojati, da bude njihov porod sretan; molit će obojica, da im čedo doživi sv. krst; majka će u tu svrhu uzbuditi želju za sv. krstom; molit će u svojoj nabožnosti dobroga Boga, da joj dijete, ako bi se imalo mrtvo roditi, blagoslovi u utrobi njenoj. S ove i slične svrhe slušat će sv. misu i primati sv. otajstva. Zna se, da se milost Božja ne veže nit na znakove nit na vrijeme; to vigjamo kod sv. Elisabete i njenog djeteta, sv. Ivana Krstitelja. Čim većma razglobiš i uvjeriš roditelje, da je njihovo čedo

ujedno čedo Božje, dakle najljepši, najveći i najvažniji dar presvetog Trojstva, tim su si svjesniji svoje dužnosti, da ga u sv. vjeri i valjano odgoje. Vjerski odgoj, budnost, stroga paska, te brižni i dobar primjer i ne može se inače očekivati, nego samo tada, kada su roditelji poučeni, da sav njihov imutak, blago, zemljište i sva imovina ništa nije naprama dragocjenosti njihova djeteta i baš zato im se posve ina, veća i teža odgovornost namiće glede djeteta, nego li glede svega njihovog zemaljskog imutka. Majka Scipiona, Kornelija, smatrala je djecu svoju draguljima, a kršćanski roditelji neka ih smatraju djecom Božjom i baštinicima neba. Posebno valja roditelje poučiti, kako da iskazuju djeci svoju ljubav. Ne da se tajiti, da mnogi otac, napose majka, odviše voli svoje dijete, osobito ako je jedino; ovakova bo ljubav tad sve pregleda, te u mjesto da ga za nebo odgaja, razmazuje ga i pripravlja za široki put lagodnosti i mekoputnosti. No u našim je župama vrlo malo takovih roditelja, koje bismo mogli okriviti s Helijeve slabosti ili s majmunske ljubavi. Ja sam naprotiv iskusio, da premnogi roditelji onaj dragocjeni dar, koji im Bog u korist njihova djeteta u srca ulijeva, mislim ljubav, pomalo s raznih uzroka izgube. Djetešce još ziblju i ljube, no tu ljubežljivost za kratko — upravo tada, kada bi dijete moglo shvatiti te znakove ljubavi — zamijeni psovka, ukor, negodovanje, u najraznovrsnijem obliku, dok napokon ne dogje red i na batine, e da izbiju iz njih svaki trag roditeljske ljubavi. Očinsko psovanje i stisnuta pijest i materino proklinjanje, u mnogim slučajevima jest jadnog djeteta svakidanji zalogaj. Zar se može dijete uz ovakovu hranu razvijati, napredovati i oplemeniti duhom i tijelom? Nije moguće. Već Seneka kaže, da je zato toliko zločeste djece, što ih roditelji u mjesto blagoslova proklinjanjem usrećuju, te dodaje, da kao što se stablo, koje se neprestano otrovom zalijeva, napokon mora osušiti, tako i ono dijete, koje mora neprestano

opake riječi slušati, mora da izgubi pojam o uzvišenosti ljudske naravi, dapače mora da se izopači. U brzo se pojave posljedice takovog postupka. Mlagjahno srce nužno žudi za očinskim i materinjim srcem, pa kad tuj ne nagje ljubavi, traži je drugdje, gdje je nagje; eto razloga bezbrojnim grješnim poznanstvima i žalobnim preranim padima. A bojati se i žalosnijih jošte posljedica; odrasao mladić, napose ako je neuk, vrlo lako vraća, što je primio, neljubav; kakogod su njega roditelji psovali i psuju, tako psuje, proklinje i on njih, pače udara po njima i iz kuće baca one, koji mu dadoše život. Mnogi su već roditelji i s bliza i iz daleka do mene došli plačući i naričući radi teškog križa, koji im odrasla djeca zadavaju; od sto slučaja u devedeset sam vidio, da su u tom prvom redu sami roditelji krivi. Djecu su si odgojili bez ljubavi, uslijed čega su ovi bez ljubavi poodrasli — a zakon odmazde, koji toli važnu ulogu igra u uzdržavanju kuće Božje, u brzo se obistinjuje na golemu nesreću roditelja. Zato ne smatraj moj postupak kao osebni i opaske moje suvišnima, gdje o toj stvari tolikim zanimanjem govorim, a druge nit ne spominjem. Opetovano te prosim, mili moj, naviještaj roditeljima ljubav, uvjeri ih, da imadu djecu svoju odgajati u ljubavi. Ljubav ova, ta iskrica ljubavi vječnoga Oca, već prije narogjenja djetinjega moli za njegovo dobro, za milost sv. krštenja u mjesto djeteta, zavjet čini sama, a kod uvoda u crkvu odlučuje, da će ga odgojiti po volji Božjoj. Poticani tom ljubavlju, jednako i otac i majka, danomice mole za dobro njihova čeda dok raste, te ga izručaju u zaštitu bl. Djevice i sv. Angjela čuvara; budno nad njim bdiju, poučavaju ga, rukovode; je li zgodno, pohvale ga i nagragjuju, ako li je nužno, kore i kazne; ovakova ljubav mekša i opameti okorjela oca, a nježnu majku uozbilji, odlučnom i savjesnom stvara; napokon ljubav ova djeluje i na samo dijete, prožge ga i prikuje uz rodi-

telje, sklanja ga na posluh, srce mu oplemenjuje i bude njegovom zvijezdom prethodnicom i zaštitnim duhom. U najnovije vrijeme smalaksalog poštenja, treba te roditelji budu svojoj djeci zamjenici Božji, neka ih nagragjuju i kazne u smislu Božjeg zakona, neka ne pregledaju zloću djece, mušicama i samovolji neka ne popuste, neka budu neumoljivi u karanju spram svega, što vrijegja ćudoregje i vjeru. Ovu ljubav mislim ja, kada tvrdim, da djecu ovdje na zemlji usrećuje ljubav roditelja, a za drugi svijet ih spašava. Ovu ljubav naviještaj, njeguj i odgajaj bez prestanka, ne žaleći nikakova napora, jer to je onaj dragulj, koji da kupi onaj trgovac u sv. evangjelju, prodaje sve svoje.

2. Na koncu te jošte molim, da roditelje, koji ti se potuže na pogrješku i surovost svoje djece, ili na mnogu skrb i napor, susretaš s a m i l o s n o, p o k a z u j e š spram njih sućut. Vrlo je dobra, a po tebe napose, radosna činjenica, ako koji otac ili majka dogje k tebi i srce svoje razgali. Ovakovom zgodom možeš ga ljubezno, srdačno upozoriti na to, da neka moli, u Boga se pouzdaje, strpi se i ufa, ter ga ujedno možeš uputiti, kojeg odgojnog srestva treba da se lati. Ovako je činio i sv. Ambrozij sa sv. Monikom. Ako koje dijete i prouzroči svojim roditeljima goleme neprilike, možda upravo sramotu, žig na cijelu obitelj i sve da se mogu radi toga sami roditelji više manje okriviti, to ipak ne rabi ine riječi do utješnih, poučnih i opominjajućih, svaka riječ neka je prožeta sućuti i ljubavlju. Ne dopusti nikad, da roditelji neposlušnu si djecu proklinju, zabace ili i z b a š t i n e. Priča o rasipnom sinu nas uči, da roditeljska ljubav ima trajati uvijek. Nadogju li vremešni roditelji tužbom, da im djeca ne dadu ugovorom pogogjeno, obračunaj ozbiljno s odraslom djecom. Jednom došao k meni njeki otac, bolno se tužeći, da mu sin ne da rabiti kućni zdenac; jer o tomu u ugovoru nije ništa ugovoreno. Dozvah sina, spočitnuh mu neljubav i nezahvalnost spram roditelja, koji su za njega,

dok je još bio djetetom, hiljadu i hiljadu puta crpali odanle vode u ljeti i zimi i svoj ukor ovako dovrših: i ne dadeš li od danas svojim roditeljima vode, kaznit ću te, da budeš po smrti sto godina pokopan uz taj zdenac. Grožnja je uplivala. Dobrobit djece i tjelesna i duševna i vremenita i vječna ponajpače ovisi o duhu roditeljskom. Kakov je njihov zanos, takav je i odgoj. Nanizani po meni duh usadi u srca, njeguj sa propovijedaonice, u ispovijedaonici. Oštri ga uputom na milost Božju i posredovanje sv. Angjela, povećavaj i zalijevaj obećanjem vječne nagrade, podupri srdačnim sudjelovanjem tako da budu roditelji s tobom kao nužnim činbenikom zajedno rogjeni odgojitelji vlastite si djece.

S Bogom!

XVII. Dušobrižnik i djeca.

Mili moj! Sjećaš li se jošte na štošta iz svog djetinstva? Znadeš li, što ti se svigjalo, što li te bolilo tada i u kakovim si se pogiblim tjelesnim i duševnim nalazio? Mislim, da se sjećaš. Uspomene ove, bile slatke ili gorke, vesele ili tužne naravi, neka ti budu putokazom, kako ti je postupati s mališima, i na što paziti. Ne reci i ne misli, da se tebe ništa ne tiče čedo pod materinjim srcem ili koje je u zipci, u sobi, na igralištu, na ulici, jer da se za njih imadu brinuti roditelji, a tvoja dužnost da je samo onu djecu, koja školu polaze, u vjeri poučavati. Ovakav govor ne bi dolikovao pastiru, nego najamniku. Ipak na žalost imade župa, gdje župnik u tjednu doduše pogleda u školu koju uricu, nješto kaže — ali o vladanju i odgoju djece deveta ga briga. Ako se kasnije što sluči, što i previše ističe živahnost djece, tad ni kraja ni konca ukorima, što su djeca zlo, nemarno, površno odgojivana, te se nemarnim roditeljima grozi sa stražarima. Ovo ja nikako ne mogu nazvati nužnom dušobrižničkom brigom za nježan porast u vinogradu Gospodnjem. Ne zaboravi, da nijedna dob nije

zahtijevala takovu skrb, tako natančnu pasku, savjesnu pomnju, kako djetinja, a to su sve dužni podati djeci ne samo samima sebi prepušteni roditelji, nego roditelji zajedno s dušobrižnikom.

1. Kršćanski i miroljubivi roditelji paze i mole, da im se čedo u odregjeno vrijeme živo rodi, a po porodu da što prije bude kršteno. Kod nesložnih pako supruga radi čestih prepiraka i megjusobnog zlostavljanja ili radi toga, što je majka bila za rada ili u osjetnom veselju nesmotrena, ne rijetko se sluči prerani porod ili mrtvorogjenče. Ovakav žalostan slučaj najave župnom uredu, e da se rogjenče prama propisima u maticu ubilježi. Moraš li takovu žalobnu službu ovršiti, ne propusti nikad raspitati, koji je mogao biti tomu razlog; ako temeljito sumnjaš, da su preranoj smrti krivi otac, majka, ili oboje, kaži im otvoreno, odlučno i čvrsto, da će morati, što su prikratili djetetu život, uskratili milosti sv. krsta, lišili ga, da Boga licem u lice uživa, jednom Bogu strogo za taj čin odgovarati. Istina, da Bog mnogu djecu k sebi uzima; no istina je i to, da mnoga djeca umiru ne za to, što ih Bog zove, već za to, što roditelji nijesu dostatno pazili na nježni život djeteta nit prije nit poslije poroda. Izumiranje djece vrlo je veliko, te i država ispituje razne tomu uzroke. No ako čovjek prijavi svjetovnoj oblasti, što bude? Ja sam jednom prijavio njeku neudatu žensku, kojoj je četvero djece, svaki put prvih dana iza poroda, pomrlo s nesavjesne njege ili bolje nemarnosti i uskraćivanja hrane. Prizvani očevitci i opć. poglavarstvo potvrdilo je moju optužbu, kojoj sam dodao još i njeke svoje žalobne opaske. Pa što? Ženska, koja je sjegurno bila ubojica svoje djece, bude osugjena ni više ni manje, nego na tri dana zatvora, pa se još hvalisala, da joj je u zatvoru bilo bolje, nego kod kuće. Istodobno optužio je njeki ćutljivi otac sa savjesnim liječnikom njekog župnika, što je njegova slabašnog sinčića prošibao. Prama kazni prije opomenute ženske, čovjek bi očekivao,

da će župnika odriješiti. Ali da! Jedva smijem napisati — šestmjesečnim zatvorom ga kaznilo.

No kanimo se pravničkog polja, na komu moramo njeke obitelji i službene osobe domaćima priznati; vratimo se radije u djelokrug, koji se tiče dušobrižničke dužnosti spram djece. Tuj čeka na dušobrižnika onaj divotni zadatak, da čini, što je učinio božanski prijatelj malenih, a da se čuva onoga, nad čim je Spasitelj onaj gromovni „jao“ izrekao Dogogjaj taj pročitajmo iz Evangjelja. Gospod dozvao k sebi djecu i blagoslovio ih. Meni se vrlo svidjelo, što je blažena Katarina Emerich u svom vigjenju vidjela i napisala: „Vidjela sam, kako je Isus u njekom gradiću, u dvoru njeke kuće, sa svojim učenicima stajao; jednoga od ovih odaslao je u bližnju kuću, da odanle dozove ženu s njenim djetetom, i ova zbilja donese najmanje svoje dijete, oko 3—4 godine staro. Kad je dijete pred Gospoda kroknulo, s njim se Gospod najprije porazgovori, tad položi ruku nada nj, blagoslovi i privine na grudi. Ovo dijete nije bio nitko drugi, nego li sv. Ignacij kasnije biskup. Dijete je bilo vrlo dobro, a po blagoslovu Gospodnjemu bilo je još bolje. Vrlo sam često vidjela, kako je potajice išao na ono isto mjesto, gdje ga Gospod bio blagoslovio, poljubio zemlju i rekao: „ovdje je stajao sveti muž“. Vidjela sam i to, kako je drugu djecu na onom istom mjestu skupljao, te im tu pričao sretni čin, te moradoše i oni poljubiti zemlju“. Svećenik je namjesnik Isusov, za to treba te ga prožeže i njegov duh i ljubav prama djeci. N. pr. dogje u koju kuću providiti bolesnika ili s kojeg inog razloga i svrhe — i ondje zagleda maleno dijete; zar ne dolikuje svećeniku, da prije svoga odlaska dijete blagoslovi? Ili sretne putem majku sa djetetom na ruci, zar je protiv svećeničke časti, da pozdravi majku, a dijete na čelu znamenuje znakom sv. križa? Čitao sam prije nekoliko godina u njekom dnevniku članak, kojega se pisac sablaznio nad tim, što, kad svećenik polazi bolesniku, majke putem sa djecom pokle-

caju, e da ih sa Presvetim blagoslovi; — jadni je pisac mislio, da je to zloporaba i obeščašćenje Presv. oltarskog otajstva. Ja sam na to i nehotice pomislio: „Jadni pisarčiću! ti zaista premalo poznaš Isusa i Njegovu ljubav, nauku i djelovanje njegovo, pa za to ne znaš ni to, što je zadaća jednog svećenika“; ujedno sam se i rastužio stoga, što i svećenici pišu što takova, što ne služi „*ad aedificationem, sed ad destructionem*“! Oj kako je posve ini pojam i postupak onog svećenika, koji kadgod u crkvi sa Presvetim nazočnike blagoslivlje, namjenjuje blagoslov i odsutnima, a megj ovima osobito djeci i onima, koji jošte „in utero matris existunt“! Ne dvojim, da umjesno postupa i zavrijedi, da ga se oponaša; jer je moć Kristova „*contra opera et infestationes diaboli et iniquorum hominum*“ nužna ne samo odraslima, nego i nejačadi, te je mnoga „malitia infantium“ odatle, što ili premalo primaju blagoslov od roditelja ili svećenika, ili ako ih se i blagoslovi, blagoslivlje se s manjkavom vjerom i zaufanjem. Mene vrlo žalosti, kad pojedini svećenici, svijesni si svog zvanja i dostojanstva, u župi, prolaze uz majku, koja nosi svoje dijete, pa je možda nejasnim i hladnim riječima pozdrave, a na dijete rek bi i ne gledaju. Tko je taj, koji bi znao dostatno ocijeniti vrijednost i krasotu duše, koja je na svetom krstu posvećena i, ako umre, moćan njezin zagovor, o čemu sv. Franje Ksaverski vrlo mnogo govori? Tko da ne cijeni nježni čin Leonide, oca Origenova, koji je po noći spavajućeg si sina grudi, kao hram Duha Svetoga, s počitanjem ljubio? A tko da dokuči otajstvenu ljubav Presv. Trojstva spram djece, koju je Spas naš objavio riječima: „njihovo je kraljevstvo nebesko“!? Kad bi dušobrižnik nejaku djecu posmatrao očima Gospodnjim i sv. Vinka Paulskoga, koji bi nagjenu djecu od milja na grudi svoje privijao, obujmio bi ih vrućom svojom ljubavlju, te od srca zaželio: Oj! kad bi samo ovi mališi ustrajali u milosti Božjoj i ljubavi Njegovoj, samo kad bi ostali netaknuti od svake duševne pogibli, „*et nihil proficeret inimicus in eis et filius iniquitatis non apponeret nocere eis*“; kad bi svećenik ujedno opetovao onaj sa Kristovih ustiju proglašeni „jao“ nad svim onima, koji bi otrovnim svojim dahom te pupoljke rastrovao, osušio, uništio; kad bi iz petnih sila nastojao, da dijete na takove sablazni ni u kući roditeljskoj, nit gdje drugdje ne nagazi!

2. Valja roditeljima čvrsto na dušu staviti, da djecu svoju na dvije glavne za njih krjeposti — p o s l u h i s t i d — postupice priučavaju. Ova dva bisera, posluh i stid, smjestio je Bog sam u duše tih mališa. Jao onomu, koji djecu toga liši. Jao njemu, jer je u djetetu umorio ono, što je sveto. „Ja sam djecu moju već u zipci odučila tvrdoglavosti“ — rekla je njeka majka, koju su hvalili radi posluha njene djece. Ta je majka za cijelo za vremena započela. Da je počela kasnije, možda bi bilo prekasno. Dosta se rano budi samosvijest u djeteta, te se očituje u osjetljivosti, prkosu i želji, da sve po njegovoj volji bude. Tuj treba da neobuzdanu volju djeteta odlučno i neumoljivo slomi v o l j a r o d i t e l j s k a, te zahtijeva, da se ona i vrši.

Kadagod dijete sluša u 6. godini, vjerojatno je, da će tako slušati i kasnije. Djeci treba da ugled roditelja kao namjesnika Božjih bude svet, ali nit roditelji neka ne zaborave na to ma samo na časak. „Svigja li se Bogu, neka me ga liši, ali sam se nikada ne ću odreći“ — rekao je njeki savjesni i krjeposni otac o svom očinskom ugledu. Čim se ta samosvijest u djeteta uzbudila, sve, što u vanjskom svijetu osjeti, vrlo moćno na nj djeluje. Dijete je samo oko i uho, jer tada toliko opaža, da je za čudo odvažno. Pa gdje je početak, izvor svih ili barem većine ćudorednih zabluda? Početak je u nejakoj djetinjoj dobi, izvor pako u tom, što nijesu za mala razvili u njemu š t o v a n j e s a m o g a s e b e, nit ucijepili nježnu, bojazljivu i razboritu s t i d l j i v o s t. I roditelji i služinčad bezobzirce su govorili pred djecom svakovrsne šale, dvoličnosti, pošalice, a ne rijetko i sra-

motne stvari. Djeca su možda i skupa spavala. U istoj sobi, na očigled djece, oblačilo se i svlačilo. Igrala se bez svakog nazora, pri čemu se jedno od drugoga naučilo zla, dapače naučilo se jedno s drugim griješiti. Nepaska i nenadzor jest uzrok, što ne rijetko malodobna djeca upravo nečuvena djela počinjaju. A po tomu, gdje su roditelji često tako ludi, slijepi, lakoumni i nehajni, gdje služinčad tako bestidno i sramotno govori i ponaša se, pitam ja, zar da ne rastvori svećenik svoja usta, te sablažljivcima ne dovikne onaj štrašni „jao“; zar da ne upozori što češće na mlinski kamen, koji je odregjen za one, koji prouzroče duševnu smrt djeteta? Za njekoliko godina što je ostalo od sv. krstom posvećenog djeteta? Odijelo, krhko tijelo i — okaljana i iskvarena duša. Nevinost pak, čisto srce i golubinje oko ispio zao crv. Za to obilno nagragjuje Bog i vijekom zahvaljuju djeca dobrom dušobrižniku, koji ih molitvom i naputcima očuvao od otrovnoga daha grijeha. Pobrini se dakle za malene ovog svijeta. Nebeski je to rad i napor, koji obećava obilnu nagradu, za koji možeš jednom polučiti najdragocjeniji biser zasluga nebeskoj tvojoj kruni.

Bog s tobom!

XVIII. Dušobrižnik i svakidanji učenici.

Mili moj! Sjegurno se jošte sjećaš, kada se u mojoj župi vrh zvonika raspadao, a ja odlučio, da ću ga nakon neznatnog popravka prekriti sa crijepom. Crijep je već odavna sa ostalim stvarima bio uz crkvu, ali kasnio pogogjeni radnik. Jednog jutra, kad sam poslije sv. mise izašao iz crkve, stane preda me čovjek raskuštrane kose, crvene brade, u plavom platnenom odijelu. Prijazno ga pozdravim, a on, u mjesto da na pozdrav odzdravi, surovo me upita: „eto, sad ste gotovi za čitav dan; alaj je dobro tim popovima, kad su svoju misu otčitali, cio dan dangube, dok drugi gotovo skapavaju

od napora“. Taj me nagovor i nazor ne malo iznenadio; dadoh se s čovjekom u razgovor i predočih mu, kako je dnevni rad dušobrižnika mnogo opsežniji, nego li jednoga limara. Dva puna sata razgovarasmo se i ne jednom okvasiše se oči mog zanatlije; vidjelo se, da je u njega srce dobro, ali se iskvarilo slušanjem kojekakovih komunističkih nazora, pa mislim, da je od te bolesti ozdravio nakon opetovanog našeg megjusobnog razgovora. Kao glavi obitelji rekao sam i to, da dušobrižnik ne čita samo misu, već polazi i školu, gdje djetinju pamet, u odsuću roditelja, složno s učiteljem, raznim znanjem bogati, povećaje, a srce odgojno plemeni, e da jednom budu na radost Bogu i ljudima, a domovini korisni članovi. Nakon ovog oduljeg uvoda, te ovog toli jednoličnog, ali za me nezaboravnog dogagjaja, uvest ću te u takav djelokrug, koji je vrlo važan po svakog oca i majku obitelji, a po djecu odlučuje za sav život, — mislim školu. Ovu malu općinu neka dušobrižnik smatra znatnijom, nego li ona mjesta, gdje se djeca obično zadržavaju (n. pr. u roditeljskoj kući), jer tuj su nazočni sami roditelji, koji su zvani, da polože temelj vjersko-ćudorednom odgoju, a u školi pred Bogom i crkvom odgovoran je za odgoj mladeži u prvom redu svećenik. Neoprostiva zadaća, stroga dužnost dušobrižnikova jest, da posjeti u tjednu njekoliko puta s katekizmom u ruci školu; no nije da samo tumači katekizam, već valja da nješto i čini; on nije samo vjeroučitelj ili po modernom shvaćanju vještak, već i dušobrižnik uškolanih i kao takav valja da osim pouke i odgaja u strogom smislu riječi. O katekizaciji pisat ću ti drugom zgodom. U ovom listu pokušat ću nanizati nekoliko misli o odgoju.

1 Svećenik treba te je uvijek na početku školske godine nazočan, neka ovrši saziv Duha Svetoga, ako je moguće, neka čita zavjetnu misu „de Spiritu Sancto“, ili barem neka uzme molitvu iz nje. Uvodni svoj govor neka započne s katoličkim pozdravom: „Hvaljen Isus

i Marija", e da uzmogne zaključak svoga govora dovršiti sa blagoslovom. Znano mi je, da s ovim blagoslovom premnogi škrtare; ja te molim, ne škrtari time, jer sam uvjeren, da kod djece ne će biti posao uzaludan. Srce dušobrižnika treba te je posve ino od učiteljeva. Hvala Bogu, nagje se učitelja, koji s pravom ljubavlju susreću djecu, ali ljubav ih na nješto drugo potiče, nego li dušobrižnika. Oni su u pravom smislu riječi učitelji i kao takovi nalaze svoj zadatak u saopćivanju spoznaja, pa se za to nerado bave sa malom, nesposobnom djecom. Svećenik vigja drugi cilj. Njegovo je srce uvjereno o riječima Spasitelja: „Njihovo je kraljevstvo nebesko". Znade, da je učenje nužno, što od djece očekuje i Bog i država i crkva i roditelji. No ipak glavni zadatak škole jest, da se djeca uza sve potrebne i korisne pouke takogjer kršćanski odgoje. Treba te budu djeca Božja, korisni članovi ljudskog društva, sljedbenici kršćanske vjere i crkve, njena djeca. U tu svrhu treba da duh i srce dušobrižnika napunjaju najuzvišenije misli i nazori, a djelotvorna ljubav sve to oživljuje. Golema je razlika megj pojedinom djecom. Jedno privlači svojom ljubeznošću, dapače osvaja, dok drugo odbija; jedno je sposobno, drugo nesposobno, teško shvaća. Jedna su poslušna i pazljiva, druga se nerado uče i živahna su, pače na drugo i ne misle, no na djetinjarije. Jedno su do tada odgajali i njegovali njegovi, učili moliti i slušati, drugi je odrasao kao divljaka, usred kletava i batina. Naravno, raznovrsna sjetva takogjer donosi razne plodove. Ali bila djeca još tako raznolična, dušobrižnik valja da bude spram svakoga ljubezan, da se skrbi za spas svakog pojedinca. Neka mu nit njegova vanjština, nit uboška haljica, nit slaba sposobnost, nit zle sklonosti ne dadu povoda, te ne bi koje ljubio; baš protivno, baš ovo se djeci svigja, što užiju od svećenika ono, što kod kuće ne mogu: prijatni pogled, dobru riječ, prijazni postupak i nagovor. Mnogo dijete već za rana dospije u Kristovu školu križa; koliko ih osim uboštva, golotinje, glada i muke jedva što ino i pozna. Treba da je svećenik oštrovidan, da sve to opazi, da je sućutna srca, te takovo dijete miluje i po mogućnosti pomaže.

2. Ljubavi, koja treba te je golema i da se na sve djetinje potrebe proteže, valja pridodati i ugled dušobrižnika. Uz ljubav valja te svećenik i svoje dostojanstvo kao i svijest svog zvanja i dužnosti sačuva. Treba te mu svaki pogled, svaka riječ, svaki kret i rad ističe ozbiljnost, koja važnost zvanja i postupka označuje, a zapovijedima, odredbama njegovim pribavlja bezuvjetni, brzi posluh i njegovoj osobi poštovanje. U drugu ruku neka mu je ugled učitelja i roditelja svet, neka taj nikad ne povrijedi kakovom izjavom (nit glede njihovih pogrješaka) već neka svom dušom nastoji, da djeca svakom zamjeniku Božjem i dobrotvoru iskažu duboko štovanje i posluh. Sretna ona škola, gdje i dušobrižnik i učitelj i roditelji jednako priznavaju megjusobni ugled i prama tomu priznanju pred djecom svojom rade. Umije li dušobrižnik pokazati spram djece ljubav i ugled, to će se svaki njegov nauk i savjet, kojim kani djecu dovesti do vjersko-ćudorednog života, prihvatiti, te djetinje krjeposti: mir i pobožnost u crkvi, mirni život s drugovima u školi, posluh roditeljskim nalozima, te dragovoljnu pripomoć u njihovu radu i odricanju, čvrsto u njima ukorijeniti. Ozbiljna, ali mila pojava svećenika, blago-ozbiljna naučajuća usta oduševit će djecu, da rado i veselo tvore dobro, a čuvaju se svake surovosti i zloće kao neprijatelja svoga. Ne zaboravi nikada, da je dijete zbilja dijete, da mnogo zaboravlja, te da na mnoge stvari, koje su zavrijedile ukor, prije nego ih je počinilo, nije ni mislilo. Za to ne valja nikada u naučanju, opominjanju i poticanju klonuti. Nikad nije dosta. Opaziš li u njima što dobra, pohvali to i preporuči za buduće. Hvaliti valja ne toliko što na izust nauče katekizam, koliko vjersko-ćudoredno dobro; (n. pr. ako se dijete rado pokorava ro-

diteljima, njima mirno i rado pomaže, strancima je uslužno, ljubezno s pram subraće i saučenika); takovo dijete treba da pred svom školom pohvališ i nagradiš, te za primjer preporučiš ga i njegovim drugovima, ali tako, da se ono na to ne uzoholi, nego samo potakne, te ovakove krjeposti još više u sebi umnoži. Naprotiv, što je proti djetinjoj dužnosti i ćudoregju, valja koriti i kazniti. Strogo valja paziti već na početnike, i ništa zla ne pregledati. Starca generala Dessauera vojnici bili su za to tako uredni, što je svakomu novaku (vojniku) odmah, čim je stupio u vojsku, odrapio 25 s opaskom: „Upamti si to i vjeruj, da ćeš opet ovako proći, čim ma u čemu popogriješiš". I za školu vrijedi nazor, te se valja na nj obazirati: „dijete valja za malena gajiti"; valja odmah u početku strogo zabraniti megjusobno štipanje, guranje, uličnu tučnju, megjusobno psovanje, ruganje, razbijanje, mučenje životinja i ostale djetinje opake progrješke; dogodi li se unatoč tomu, neumoljivo valja kazniti. Red bez sredstava nemoguće je zamisliti. Kao takova, prama važnosti čina kao i prama dobi i godini učenika, mislim, da se mogu ova rabiti: ozbiljni ukor i uredovanje pred drugima; ili očinska opomena u 4 oka; tjelesna kazan, bilo na samu ili pred drugima, samo ne batinom ili šibom, nego tupim remenom, zatvorom (u četvrtke i nedjelje). Zatvor preko objeda ne savjetujem. Glad dijete mori, te gladan ne će za popodne učiti. Takav zatvor ogorči i roditelje, koji, kad se dijete vrati, opet svoje zlato kazne. Paziti valja i na to, da koje dijete ne kaznimo iz puke sumnje, općenito, dok mu se krivnja ne dokaže. Nevino pretrpljena kazan dijete vrlo ogorčuje, a uspomena na to je neizbrisiva. Školski zapt neka se nikad ne veže samo na školsku zgradu, već i na ulicu. Mnogo sam puta već promatrao ponašanje učenika u većim gradovima i mogu reći, da se moja djeca ne bi mogla tako ponašati, kako ova, jer bi svašta bilo. Ja sam moje brzo

odučio od živahnosti i djetinjarije. Znaš kako? Premda sam list ovaj i onako već produljio, to ću ti ipak kazati. Kad god sam prošao hodnikom školske zgrade ili se pojavio u školskoj sobi, oštro sam nazočnu djecu pogledao, nije li koji ranjav, oderan, kao znak uličnе tučnje, nabacivanja; nije li roba kojega raskinuta, oprljana, opet znak drskosti, lopovluka, prevejanosti. Na to sam općenito upitao: djeco! je li sve u redu? Ne ima li tko kakovu tužbu? Manje sam pozvao, neka kažu, je li ih koji veći uznemirivao, veće opet, nijesu li ih uznemirivali opetovničari? Ako nije nitko imao pritužbe, a nit sam ja šta opazio, izjavio sam im svoje zadovoljstvo i radost. No inako je bilo, ako sam kakovu neurednost opazio ili se koji javio optužbom, bilo da se rugao, imena nadijevao, bilo psovao, bilo tjelesno zlostavljao ili tvarnu štetu počinio. Odmah sam sazvao javnu odborsku sjednicu, a tuj je morao izići i optuženi i tužitelj i svjedoci. Tužitelj, iza kako sam ga upozorio, da samo istinu kaže, glasno je iskazao svoju optužbu. Na to je govorio optuženi. Moradoše megjusobno moliti za oproštenje. Riječi: oprosti — opraštam, moradoše glasno izreći i pružiti si ruke. Ujedno sam im predočio, kako je sramotno psovati, rugati se, koliko po optuženoga toliko po uvrijegjenoga. Osim toga zadao sam nestašnom jezičku i njeku vrst pokore, n. pr. imadu u crkvi jedan za drugoga izmoliti „Oče naš". Jesu li koga optužili radi tjelesne ozlede ili sam što takova sam opazio, tada sam po pregjašnjem načinu još strože ispitivao, a ogavnost čina ozbiljnije razlagao. U ovom slučaju nije mi bilo dosta jednostavno moliti za oproštenje, već sam se zagrozio samoj ruci, koja se neljubezno podigla proti svoga sudruga, e da se možda kasnije ista ta ruka, u mjesto tanke šipke, kamenčića, ne lati pogubnijega sredstva — noža, sjekire — na tjelesni uštrb svog bližnjega, a i samog života. Uz tjelesnu kazan predočio sam njemu i sudrugovima njegovim oštrinu, kojom dobri Bog kazni čovjeka, koji si bratskom krvlju ruke

okalja. Isto sam tako oštro postupao i s onima, koji su bili spram ubogih, prosjaka ili stranaca neuljudni ili mučili životinje. Nakon osobnog ispitivanja čina saslušao sam i svjedoke, te pitao, jesu li svoga druga upozorili prije čina ili za čina; jesu li ga odgovarali, svoje negodovanje izrazili, osugjivali? Nijesu li, ukorio sam ljudski i njih ili prama važnosti čina i tjelesno kaznio, jer šutnja i opomena, nagovor i odgovor vrlo moćno djeluje na čin, koji se pred nama naočice počinja. Meni su vrlo često predbacivali ovakovu odlučnost, osobito njeki kratkovidni roditelji, koji su pogrješke svoje djece smatrali igrarijom. No ja ustrajah pri svomu, nit sam svoj postupak promijenio, jer sam se uvijek sjećao dosjetljivosti njeke majke, koja je svoje dijete odaslala po ocat i prije no ga iz kuće otpustila, po glavi udarila. Vidiv to susjeda, upita ju, za što je dijete udarila? „E da ne razbije posudu" — odvrati uvigjavna žena. „Ja mislim — opet će susjeda — da bi imala dosta vremena da ga tučeš, ako bi se posuda razbila": „Oj ne bi, — odvraća majka — tada bi bilo prekasno". Majka ova imala je potpuno pravo i bila je mudrija, nego mnogi gradski odgojitelj naroda, koji o odgoju nit pojma ne ima, a ipak se usugjuje na metre duge članke pisati o surovoj seoskoj muškoj djeci i o mračnjačkom postupku seoskih dušobrižnika. Molim te, dragane, obdržavaj ljubezni, t. j. krotki, ali ipak strogi zapt u školi i izvan nje, što će ti valjani roditelji odobriti i na ruku ti ići. Ludih se pak roditelja, koje je neuredna ljubav do njihove djece zaslijepila, ne boj, pa ako ti se koji kratkovidni otac ili majka radi kazne djeteta potuži, predoči joj dužnosti dobrog odgoja, ako li to ne prudi, otpusti ju od sebe kao takovu, koja kani uzvišenom ti zvanju nezahvalno i ludo klipove pod noge bacati. Budi učenicima pravi dušobrižnik i otac, a nikad nalik Heliju. Bog s tobom.

XIX. Dušobrižnik i opetovničari.

Imade molitvenika, u kojima se nalazi opsežno kazalo o mladenačkim grijesima. Ja takovo kazalo nikad ne rabim, jer oni ludi čini, koje moja djeca u crkvi, u školi, na ulici počine, neprestano me podsjećaju na ono, što sam i sâm u svom djetinstvu počinio, ili sâm za se ili s ponosnim drugovima. Moji su odgojitelji vrlo dobro poznavali i na moja legja pribili riječi 50. psalma: „docebo iniquos vias tuas"; s toga mi svakovrsna djetinja stvarca na pamet pada sa svim onim, što k tomu spada, kadgogj se tko potuži na dječinske pogrješke. Danas, kad sam odrastao, ali još uvijek vezan na zakon Božji, kako ostalih mojih drugova svećenika, tako i moj zadatak jest, da današnji cvijet mladosti u ljubavi i zaptu odgojim za Božje kraljestvo; i pošto time dobar dio napora i skrbi roditeljâ preuzimam, to za počinjene mi njeke grijehe donekle zadovoljštinu pružam. Po svom iskustvu moram ustvrditi, da svakidanje učenike svaki župnik na srcu nosi, te da ne progje tjedan, a da ih barem dva puta ne vidi radi pouke i odgoja. Opetovnica se već rjegje polazi i to 1. pod izlikom, što opetovnu pouku u nedjelje pretječu ini naporni poslovi svećenički, 2. što mnogi misle, da je taj sat opredijeljen za pouku i upoznavanje početnih predmeta. Ja nit priznajem gornju ispriku, nit odobravam takovo mnijenje; nego ja polazak nedjeljne škole kao i dušobrižničku pasku nad tim učenicima smatram isto tako važnom, dapače važnijom, nego li skrb za svakidanje učenike. Kazat ću za što. Za to, što poradi samosvijesti djeteta, koja se s godinama razvija, poradi sve opširnije školske pouke i drugovanja s drugima, a nješto i poradi slobodnijeg načina života upravo sada, u prvom stepenu zrelosti, izmegju 12—17 godina prolazi sito i rešeto. U to se doba većinom rastvara pred čovjekom široko polje: put spasa ili propasti. I upravo zato to doba zaslužuje, da se svećenik za opetovničare brine, na njih pazi i rukovodi ih.

1. Mili moj! Kada te upozorujem na odrasliju mladež, moram li ti navoditi i razloge za to? Ta i sam dobro znadeš, da je to ono doba, u kojem započinje čovjek borbu sa svijetom, tijelom i zlim duhom, u kojem svatko, bio kod kuće ili u tugjini, sve inače vidi, shvata, no prije; ako još k tomu pridodaš onu okolnost, da pošto je srce čovječje od mladosti sklono k zlu, i Bog i crkva jača mlada borioca sv. uljem i polaganjem biskupskih ruku; ovom ojačanju nedvojbeno treba da se priključi skrb dušobrižnika s nedjeljnom barem svojom poukom i to tim više, što se spomenuta mladež redovno šest dana nalazi bez svakog dušobrižničkog nadzora i pouke. Za pravo kršćanska vjerska obuka za ovu mladež jest nedjeljom po podne t. zv. kršćanski nauk. No neka dušobrižnik poučava i u nedjeljne školske sate. Svaka mu riječ treba te je prijazna i ozbiljna, ter odaje skrb za njihov vremeniti i vječni boljak. U tom slučaju treba da mu je svrha, ucijepiti u nedjeljnim učenicima čvrsti ćudoredni značaj. Poznato ti je, dokle je znanost doprla, t. j. pojedini ljudi, učeni i poluučeni, sa svojim umišljenim znanjem. Po njihovu osobnog Boga ne ima; čovjek je po naravnom razvoju stvari postao od opice ili njoj sličnog stvora; nebo i pakao ne postoje; Isus Krist je bio puki čovjek; katolička crkva je mračnjačka uredba; svaki katolički svećenik je varalica i himbenik. Mladeži treba pribaviti što obilnije uživanje života. Svaka je zdrava osjetnost dozvoljena. — Ovakove nazore već vrepci ne krovu pričaju, a uz to mladež naša upoznaje se s njima u pojedinim jevtinim stovrsnim brošuricama, u beskorisnim, putenim, a često baš bestidnim svjetlopisima. Veliku bi neukost ili netaktičnost pokazao onaj, koji bi mislio, da naša mladež o takovim stvarima ništa ne zna. Zamislimo si samo kojeg mladića. Neka samo pol sata sjedi u željezničkom coupe-u, ili neka ga otac povede u krčmu, što ne će sve na tim mjestima čuti. A kako će si taj sve što je čuo iz svog mladenačkog srca istrijebiti sam,

ako dušobrižnik spava i posve zaboravlja na riječi proroka: „*custos, quid de nocte*“? Doslovno će se ispuniti riječi Gospodnje: „*deinde venit diabolus et tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant*“. Svećenstvo srednjeg vijeka, u nesretno vrijeme reformacije, moralo je svim žarom i marom propovijedati o siromaštvu i preziru svijeta, o potrebi dobrih djela, a na početku prošlog vijeka o dostojnom i što češćem primanju sv. otajstva. A danas, na početku ovog našeg stoljeća, gdje se već odavna na javu izbiti boj na toliko zaoštrio izmegju katoličke crkve i novovjeke poganštine glede vjere i nevjere, danas, pitam, zar da svećenik ne upre sve sile u to, da se mlade mladice što većma učvrste u objavljenim istinama i prionu uz katoličku crkvu? Njekoliko časaka, nješto riječi dostaje, te se u nedjeljnim Evangjeljima sadržane istine u njima uvriježe, ili ako se već ondje nastanile, dublje ukorijene. U to valja vazda te istine usko spojiti s ugledom vječne Istine, Božjim i sa nepogrješivim učiteljskim zvanjem katoličke crkve. Ako mladić u ovim godinama ne nauči poštivati sv. vjeru i katoličku crkvu, ako se sada ne oduševi za svoju vjeru, ako sada ne usvoji vjernost za svaki mogući slučaj, poslije si ne će šta takova pribaviti. Ovu moju tvrdnju potvrgjuje broj onih katolika, koji se tako ponašaju, kao polu-katolici ili nazovi-katolici. Ovakovih pako nalaziš i u gradovima i po selima. Da se ova pošast ne uvuče u tvoju župu, treba te joj u nedjeljnoj školi zadadeš smrtni udarac. Što si u svakidanjoj školi posijao, to ovdje zalijevaj i njeguj, tada i samo tada možeš očekivati čvrst naraštaj od današnje mladeži.

2. A ma kakova je moralka, koju ova mladež sluša? Prije, dok su polazili svakidanju školu, mnogo nijesu čuli od onoga, što danas čuju. Sada moraju s roditeljima, služinčadi, nadničarima zajedno raditi, neprestano općiti sa svijetom, pri čemu mnogo toga čuju, što je u opreci s onim, što je u molitvenici, u bibliji. A

zar se može putnik na prašnom putu očuvati od prašine? Ili zar vjeruješ, da će si nedjeljni djaci u spomenutim prilikama i današnjoj pomutnji pojmova usvojiti onu stalnost, onaj kršćanski značaj, koji će ih ustaliti u tom, te će se zlu uklanjati, a živjeti krjeposno? Ta dobro znadeš, da svijet danas o zlu nit čuti ne će. Što je bilo prije crno, danas je bijelo. Krjeposti, kao n. pr. čuvanje tajne, iskrenost, nesebičnost, miroljublje, sve većma iščezavaju, dok se rastrovani društveni grijesi, kao zavaravanje, osveta, laž, himba, sve većma šire i ustaljuju. Za miloga Boga! Što će biti od naše mladeži, ako ne bude dušobrižnik mario za opetovnicu i ondje progovorio o nevidljivom vječnom ćudorednom zakonu, o plemenitom svojstvu krjeposti, o zloći grijeha, o strogoj dužnosti slijediti Krista i o strogom sudu Božjem? Gojenci će rado slušati, ako im se kazuju pojedini slučajevi. Dnevni dogagjaji i povjest svijeta pružaju dostatna gradiva, da im se svaki tjedan u pojedinim primjerima predoči, što je lijepo, što li plemenito, što dolazi iz neba, a što od gjavla, kako je stvar tekla i kako se svršila. Ovi primjeri imadu razbistriti njihove pojmove, učvrstiti dobru im volju i uvriježiti u njima ogavnost spram grijeha. Na taj će način u mlagjahnom im srcu proklijati sjeme plemenitog kršćanskog života, koje će se vremenom razgraniti u čvrsto stablo, te će tada lako podati potomstvu svom slično plemenito svoje svojstvo. Još ću spomenuti jednu pogrješku, koju s opetovničarima više njih počinja. Svakih 5, 6—8 tjedana pozivaju sa propovijedaonice opetovničare, da prime sv. otajstva (u nas se to ne dogagja) I ovi dolaze, j e r je bilo naviješteno, p a m o r a j u d o ć i. Taj postupak nije umjestan. Većina će primiti sv. otajstva nedostojno i kad škole svrši, odgagjat će s primanjem sv. otajstva čitave godine, kako svi mlaki kršćani Ovo je posljedica, ako već kao mladež uz neprestane, žarke pouke ne usiše želju za nebeskom manom, te poticana lih tom željom i uvjerenjem, bez svake prethodne zapovijedi i

poziva sama od sebe pristupa tako potrebnim otajstvima Možda ćeš mi na ovo razglabanje odvratiti, da su to samo „pia desideria“ i nedohitno maštanje; da mladež sama po sebi ne će nikada tako daleko doći. Oj doći će, bude li dušobrižnik taj dio svog vinograda shodno obragjivao i ako se bude razumio u to, kako valja dušu i srce svog gojenca za se predobiti. Mili moj! Napose ti na srce vežem nedjeljnu školu — opetovn icu. Neka ti bude ova t v o j i m B e n j a m i n o m. Želiš li ćudorednu mladež odgojiti, drobi joj — obojeg spola — tjedan za tjednom nužnu hranu. Pogji megju nju svake nedjelje, pa proveo s njima ma kraće vrijeme, ne udalji se, da im ne bi makar išta kazao za svakidanji njihov život. I tuj drži strogi zapt i red, a napose strogo pazi, da krčme i plesove ne polaze ili ne igraju igre, koje bi dale povoda surovosti ili nećudorednosti. Kod pojedinih zabluda i ludih čina djeluj na č u v s t v o poštenja, ponos, te učvršćuj u njima strah Božji. Dok je samo moguće, tjelesno ih ne kazni, a nipošto ih ne tužakaj kod svjetovn e oblasti; radije dozovi krivca preda se i tuj u četiri oka govori mu na srce ozbiljno, ali prijazno. Rijetko osudi kojega, da u crkvi za kazan postrance stoji ili kleči Kuća Božja ne smije biti ni tebi ni učenicima javni ured, službeno mjesto ili možda i sudnica. Zgodne su kazne: kućni zatvor i zabrana igrat se. Molim te ne zaboravi na opetovnicu.

S Bogom!

XX. Dušobrižnik i mladići.

Čuo sam kazivati o njekom seoskom župniku ovu oštroumnu doskočicu. Jednom zgodom, baš na dan proštenja, iznenadio je svoje vjernike izjavom, da je ondje, gdje im danas crkva stoji, njekoc bila vjetrenjača, a za dokaz toga pokazao na mladiće, koji su preko kora visili, veleći: „eno još su i sada ovdje vjeternice“. Ovakove pastirske izjave nijesu baš nemoguće, jer mnogi

župnik zbilja misli, da je svom pastirskom zvanju udovoljio, ako katkada svoje ljude bilo u crkvi, bilo drugdje valjano osekne, a kasnije se za njih ništa ne brine: „neka svatko ide svojim putem“. Dobro znadem, da su mladići bez svake krjeposti, ali tim više obiluju ludim činima; drskošću, zlom sklonošću, čime treznije ljude uznemiruju i sablažnjuju. No budimo pravedni, jednakom mjerom mjerimo i sebi i drugima. Sjetimo se svoje mladosti. Dobri Bože! što nijesmo sve počinili mladenačkim našim nerazborom. Kakove su sve bure i vijavice prohujile preko slabašne lagjice našeg života! Gdjekad je nasjela na koji greben, gdjekad zadobila udarac, a redovito se veselo i bezbrižno ljuljala nad neukrotivim i nepoznatim valovima bez kompasa i bez kormilara. A što bi bilo od nas, kad bi bio dobri Bog s nama poput zloradog maćuhinskog župnika postupao, a ne bi nam bio u svojoj očinskoj brizi odaslao po kojeg razboritog savjetnika, te nam u zgodno vrijeme prišapnuo: „tolle et lege“! Nedvojbeno bi se na nama obistinile Apostola Jude riječi, te bismo bili postali kao: „*fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia, quibus procella tenebrarum servata est in aeternum*“. (Jud. 13). Što je s nama učinio Bog u svojoj očinskoj ljubavi, to činimo, s Njegovom pripomoći, s povjerenim nam mladićima. Sokolimo dobre, kolebajuće pridržavajmo u dobru, a zalutale privodimo na pravi put. U tu svrhu evo ti njekoliko mojih misli.

1. Kada se svjedodžbe na koncu školske godine dijele i ujedno oni, koji su svršili bilo svakidanju bilo nedjeljnu školu, zadnju svjedodžbu primaju, ne prepuštaj tu razdiobu učitelju, već obavi to sam. Koji su svršili razredi ih u sobi po spolu i tuj im progovori. Što je bila za nas, kad svršismo srednje škole, svjedodžba zrelosti, koja nam je otvarala vrata višim znanostima i slobodnijem životu (akademičkom i sveučilišnom), to je za pučku školu posljednja svjedobžba. Mi ne bismo bili dali naše svjedodžbe za 50.000 kruna, a dijete ne bi dalo

svoje za cijelo selo ili starješinsku čast. Ono doduše ne vidi u njoj zalog buduće svoje naobrazbe, ali vidi povelju slobodna života, da se ne će morat učiti, ne će morat na popodnevni kršćanski nauk, nego će smjeti u krčmu i u kolo. Predavši mu taj važni dokumenat učitelj, uz isplatu propisane pristojbe, dječaka samo osokoli njegov nazor, te će odmah prve nedjelje, kao junačina izostati od kršćanskoga nauka, ali za to pojaviti se u krčmi. Preporučujem ti, mili moj, što toplije, da razdiobu posljednje svjedodžbe dobro upotrebiš na korist mladeži. Najprije im kaži koju srdačnu, očinsku riječ, a tad im vlastoručno predaj svjedodžbe. Podsjeti ih na roditeljske žrtve, učiteljski napor, te uspjeh dugog školanja. Izjavi im, što očekuje od njih Bog, što roditelji, što li će im biti na vlastito spasenje. Kao što je rekao na raskrižju Arete Herkulu, kaži im i ti nanizav pogibli, koje im u buduće prijete, napasti, koje ih čekaju, zle primjere, koje će opažati, bijedu, na koju mogu računati, zajedno sa dužnostima koje ih čekaju, e da očuvaju zavjet, koji su na sv. krstu učinili, da se učvrste u vjeri, zamke svijeta svladaju, grijehu uklone i od duše zamrze, te bezuvjetno pokazuju svuda i svagdje kao pravi kršćani. Predočiv sve ovo pojedince, prijazno ih opomeni, da bogoslužje pobožno i marljivo posjećuju, za milost Božju neprestano mole, sv. otajstva što češće primaju (barem svake $^1/_4$ godine), a zle drugove, a još više zla društva izbjegavaju. Izjavi im svoju radost nada tim, što ih dobri Bog dotle doveo i nadu, da ćeš u njima naći marne, krjeposne vjernike. Na to ih blagoslovi, zazovi u pomoć sv. Angjele i njihove sv. imenjake.

2. Mnogi dušobrižnik vrlo često zaboravlja na priču sv. Ivana Evangjeliste o mladiću, ili misli, da se njega ne tiču riječi, koje je upravio njekomu biskupu radi svog štićenika: „ovoga mladića preporučujem pred Kristom njegovom crkvom tvojoj očinskoj brizi“; riječju: on misli, da više s razvijenom i odraslom mladeži nikakova posla ne ima. „Ovoga mladića preporučujem

tvojoj očinskoj brizi", kaže dušobrižniku Krist i njegova crkva glede svakoga mladića. Zato valja da svaku zgodu upotrebiš, e da probit mladeži pospješiš. Za propovijedi i privatnih pouka izjavi kako pred roditeljima tako samoj mladeži, da si za njih pred Bogom odgovoran, čega radi tražiš, da ti nauke i opomene slušaju i pokoravaju se. Prije svega valja ti znati, gdje je mladež ili u službi, ili zanatu, ili u roditeljskoj kući. Je li koji mladić sklon kojem zanatu, valja da župnik skupa s roditeljima nastoji, te dijete dospije u ruke dobra gospodara i valjana kršćanina. Mora li mladić u službu, valja i tuj paziti, u kakovu će kuću i ne će li tuj biti više sluga nô naučnik, osobito glede starijih izučenika, koji su najprikladniji da zavedu mladež. Često su roditelji toliko ludi i koristoljubivi, da i ne misle na duh, koji vlada u kojoj kući, nit na pogibao, koja prijeti ondješnjoj družini, već samo: hoće li tuj ili tamo veću plaću izvući. Uvedi u svoju župu običaj, da ti se svaki mladić prije, nego će bilo u službu ili u zanat, prijavi, e da mu dadeš naputak i svećenički svoj blagoslov. Mlad čovjek ne će nikada zaboraviti taj rastanak, a sjećajući se toga, mnogim će pogiblima izbjeći... No ti možda već misliš u sebi: „a koji će se kao župnik u te stvari pačati; ta to je posao roditelja, pa ako se stvar zlo svrši, on će biti odgovoran"... Ali ja ostajem kod svoga: župnik je pastir i otac svoje župe, i zato mu treba znati, gdje mu je ovčica i kako joj je. Što se pako roditelja tiče, oni će većinom rado prihvatiti, da se za njihovu tako važnu stvar župnik zauzme, i gdje je potrebno, savjetom podupre. Za ovakovu sućutnu skrb obično su i zahvalni... A onima opet koji ostaju na rogjenoj grudi, u roditeljskoj kući, nastoj odmah u začetku sačuvati ljubav i sklonost spram sebe, uvjeri ih, da im ništa ino ne želiš, nego da budu, poput Tobije, utjeha i potpora roditelja. Vjeruj, da ovi inače tvrdi čovuljci umiju uzvraćati ljubav svog duh. oca, u koje ime mnogo toga propuste, za što znadu, da bi time svog župnika rastu-

žili; dok opet mnogo toga učine, čim svog pastira razblaže. A to je krasan uspjeh župnikova rada... Mladići su jedva drugo, no velika djeca, a često i lugja od malenih. Zato i počinjaju mnogo toga, što zavrijedi opomenu i ukor. No u drugu ruku opet baš ta okolnost, što su mladići već od naravi svoje živahni, veseli, ponosni radi svoje snage i nepromišljeni; ova okolnost treba te dušobrižnika potakne, da uvijek ne viče na njih nit ih psuje i kori; već promišljeno s njima radi, prilagodi naravi njihovoj, životnu veselost ne otupi; već obuzda, mladenačku im snagu ne prikuči; već upravi prama njihovu životnom zadatku i tako ustali u njima čvrst kršć. značaj. Neprekidno njegovanje kršć. čustava, razlaganje važnosti mladenačkih dana te posljedice života, koji će si sada odabrati, bûgjenje čuvstva poštenja, jesu moćna sredstva, kojima treba da mušku mladež odgajamo, eda ne samo godinama, već i mudrošću napreduju u ljubavi pred Bogom i ljudima... Napose pazi na to, da rado i dolično prisustvuju bogoslužju. Samo se tako mogu nadati blagoslovu Božjemu sada i u buduće. Istina, ne može se očekivati, da bude i muška mladež onako nabožna i skromna, kao Egipatski pustinjaci, ili armenski stylite, ali se može a i mora očekivati, da budu na mjestu za njih odregjenom čedni, mirni, da ništa nedolična ne počine... Ne će škoditi, ako ih gdjekada prije službe Božje pogledaš na mjestu (koru), a možda ne bi ni to bilo suvišno, kad bi kojemu starijemu povjerio, da pripazi na red... Nedvojbeno imade i vrlo surovih mladića, koji ne će da razlikuju svoju staju od crkve. S ovakovima valja na kratko obračunati. Valja im zabraniti pohagjanje crkve, pa ako inače ne ide, prizvati u pomoć stražara ili oblast, sve dotle, dok ne obećaju ozbiljno, da će se popraviti... Ja sam već mnogo pritužba čuo od pojedinih župnika o nedoličnom ponašanju mladića u crkvi. Brbljanje nije baš tako rijetka stvar; no dogodilo se i to, da su se gdjekoji iskvareni derani u crkvi kar-

tali i potukli. Dapače bilo slučajeva, da je crkva bila s prolivene krvi oskvrnuta, te trebalo novoga blagoslova. Priznav pravu istinu, mislim, da, gdje se što takova zbiva, tuj je Heli ne samo slab, nego kukavica, ili baš nesavjestan, te će se jednom jamačno gorko morat kajati... Na koncu opetovano te molim, mili moj!, da budeš odmah što odlučniji spram mladeži! Cijelo ti biće neka odaje blagost i prijaznost; ali u pojedinim slučajevima na stranu s obzirnošću, te budi strog i odlučan. Kuću Božju poštuju i židovi i pogani. Za ljubav Božju! Zar da samo kat. svećenik ne ima toliko snage, da to počitanje od svakog svog pojedinog vjernika zatraži i postigne?! Ne dao Bog! Ne uskoristi li lijepa očinska riječ, neka uskoristi kršć. poglavara ukor, ne koristi li ni to, neka koristi tvrgji kraj sudačke vlasti... Ljubav i strogost! ... S Bogom!

XXI. Još o mladićima.

„Mladost, ludost", veli narod. No Nijemac oštrije govori, dok upotrebljava ovakovu rečenicu: „Jugend hat keine Tugend". U obje rečenice imade mnogo istine i ta će okolnost dušobrižnika potaći, da mladež zagovara. Tvrdnju ovu treba protumačiti. Ne ima dvojbe, da na srce mladića djeluje mnogo i uspješno onaj, koji u jednu ruku nad njima bdije, da živu neporočno, u drugu opet, koji im makar u kojoj neprilici njihovoj pomogne. Mili moj! Budi tako dobar, te saslušaj ova dva slučaja u dokaz moje tvrdnje. Oba se slučila, rek bi, u isto doba i nedaleko jedan od drugoga. Kod jedne plesne zabave njeki mladić u svojoj dobroj volji izbije prisutnomu stražaru, koji je pazio na red i poredak, kapu s glave. Pa je i platio svoje junaštvo. Njekoliko godina pročamio je u zatvoru. Kad se odavle oslobodio, u brzo se oženio, ali niti on, niti obitelj njegova ne bješe sretna. Doživljeni udarac vrlo ga se dojmio, te je gnjev svoj nad tim tažio obično vinom i to baš preko svake mjere. Gnjevom svojim dakako umarao i pamet,

te potkapao sreću svoju i svoje porodice. Drugi mladić u oči nove godine došuljao se pod prozor svoje miljenice. Istom što je onamo došao, nagje mu se o boku oružnik, koji je onuda patrolirao i ščepa ga za vrat. Ubogi zaljubljenik ne htjede pod kazan, a ovaj ne htjede bez plijena kući i tako se baš junački uhvatiše u koštac. Na odijelu im jedva koja krpa cijela; rana dosta, dok napokon nadjača službenik i mladić dospije poda nj i kaže svoje ime. „Sada možeš ići" — odsiječe oružnik. Mladić u jutro rano pohiti k svomu župniku, za koga je znao, da se može k njemu u svakom poslu uteći, ispriča mu svoju noćnu pustolovinu, a i strah od kazni što ga čeka. I na dobro se mjesto uputio. Župnik, kadno je mladića o potrebnom uputio, poslije službe Božje pogje k oružnicima, te isposlova, da je dotični oružnik odustao od sudbenog progona mladićeva. U tu svrhu dobio je odštetu za novo odijelo i jošte dostojan njegovu činu dar. A mladić je toplo, iskreno zahvalio svomu dušobrižniku, što ga je svojim posredovanjem oslobodio sramotnog zatvora, a roditeljima njegovim prištedio gorkost i žig radi njega. Čvrsto je obećao, da je taj njegov prvi prekršaj zajedno i posljednji... Budeš li mladež ne samo marno poučavao, nego se i za nju zauzimao, onda ćeš sjegurno moći na nju djelovati i doživjeti: 1. da će se svojim poglavarima pokoravati, 2. štedljiva biti, 3. očuvati tjelesnu čistoću i 4. pobrinuti za svoju budućnost...

1. Mladić, kada strese sa sebe prah opetovnice, misli, da sve znade, razumije i za sve da je sposoban. Tuj sada nije moći dosta naglašivati ugled roditeljski i gospodara kao i njihovu podregjenost, te neumoljivo zahtijevati, da im valja na sve to paziti. Bili roditelji makar kakovi, djeca su ih dužna poštovati i naredbe im dobrovoljno ovršavati. Blagoslov Božji može samo onaj očekivati i za sada i za buduće, koji svoje roditelje uvijek počit je i sluša. Ako se sluči, te se koje dijete opre svojim roditeljima, ne smatraj to djetinjim lakoumljem;

već teškim prekršajem protiv Bogom opredijeljenog naravnog reda, što treba, bilo u nazočnosti roditelja, bilo u četiri oka, da oštro kazniš. I iz tvoje župe dospije svake godine njekoliko mladića k novačenju, od kojih bude gdjekoji i unovačen. Unovačen zbilja dolazi u sto neprilika. Kad nadogje dan, te je mladom vojaku ostaviti roditelje i drugove, te mu svi zažele sreću i zdravlje, pa ga duhom i otprate, zar da se svećenik u tom teškom i ozbiljnom času za nj ne pobrine i ne nastoji, da njegov duhovni sin preporučivši se i uzdajuć u zaštitu Božju ostavi svoje, te dužnosti svog zvanja radi volje Božje nastoji ispuniti; dakle ne s puke nužde, već rad savjesti? Nastoj, da prije svoga odlaska primi sv. otajstva; tad ga dozovi u svoju sobu, toplo ga opomeni, da bude svojim poglavarima poslušan, u službi točan, na vježbama pazljiv i poslušan, barjaku svomu vjeran do smrti, a u vjeri svojoj stalan poput gorde klisure. Ne bih nikad bio ni pomislio, te bi se od mnogih mojih unovačenih župljana ijedan našao, koji bi zaprisegnutu svoju vjernost zastavi prekršio i kao bjegunac pobjegao u inozemstvo. I gle! tu nikad nesanjanu nesreću moradoh doživjeti. Već sama ta vijest vrlo ranila pastirsko mi srce, ali još većma njegovi bjegunački listovi, koje mi potajice pripošiljao, a u kojima uz gorku tužbu razlagao, kako za kućom žudi i žali svoj počinjeni korak. Doživi li čovjek takav slučaj, oj, tad pobožnije zaziva blagoslov Božji nad udaljenog bjegunca te ga i svojim svećeničkim blagoslovom prati. Pričinilo mi se zgodnim i to, što sam u korist ubogih roditelja bjegunčevih odredio, da mladići megju sobom svake godine nešto skupe, e da si u tom teškom položaju gorki život donekle barem ublaže i neizbježive potrebe ponješto namire.

2. U prvim godinama mog župnikovanja vratio se njeki moj župljanin iz tugje općine, gdje je odulje služio, bolestan kući, i ovako se drsko izjavio: „Zašto da se držim vlastitog ognjišta, tä općina je i tako dužna uzdržaati me". I zbilja općina je skupo platila. Držao sam

mu prigodom pogreba nadgrobno slovo o 7. zapovijedi, koju je moći i glede općine raznovrsno prekršiti i o toli nužnoj štedljivosti mladeži. Uspjeh tog mog govora očutio sam, pa sam i druge zgode upotrebio, da preporučim štedljivost. No tom preporukom valja već kod školske djece započeti upozoriv ih na to, kako ne smiju dobivene darove od roditelja ili rogjaka trošiti na kojekakove slastice, već neka skupljaju, e da budu mogla što vrijedna tom gotovinom nabaviti. Valja mladež uvjeriti o tom, da je krčmarski trošak, prekomjerno piće, igra na veliko (kartanje) teška povreda 7. zapovijedi. Valja u nju urezati, kako rasipnik lako postaje prosjak, da se čovjek mora za mladosti pobrinuti za palicu, na koju će se moći u starosti osloniti; da novac, ako ga ima, valja uporabiti u trojake svrhe: ponajprije na najnužnije životne potrebe, zatim po nješto za manje potrebno — ali ne na sjajni raskoš; napokon koliko je moguće, za buduće teške dane; zatim, da čovjek ne zna, kada će pasti na prištegjene filire, da mlada čovjeka ništa tako ne krasi, nego kad nješta od svoga prišteđi, da ovakova štednja razveseli i samoga štedljivca tako, te mu se 100 kruna prištednje više svigja nego li 1.000 kruna baštine. Na žalost svjetovna vlast ne poznaje nikakove mjere protiv mladih rastrošnika. Čim se proglase punoljetnima, izruča im se sav imutak. Je li u tvojoj župi koji ovakov mladi rasipnik, lati se svakog dozvoljenog sredstva, da ga osvijestiš; moleći ga upućuj i opominjaj u četiri oka; ako je moguće, opomeni ga pred općinskim zastupstvom, te odvraćaj druge od njegova društva.

3. Krjepost tjelesne čistoće treba da dušobrižnik već u školskoj djeci ustali, te bude o tom što neiscrpiviji; jer su baš u tom roditelji — na žalost — vrlo često nehajni. U oblačenju i svlačenju su vrlo slobodni, ne rijetko bestidni; djecu oba spola skupa polijegaju te dopuštaju i to, da parenje domaćih životinja con amore motre. I mnogi se roditelji kasnije jošte hvali-

saju, kako njihova nezrela djeca danas više znadu, nego su njekoć znali odrasli. Na žalost, o tomu sam i sâm uvjeren, jer im i oči i uši prerano naškaklju, razmaze ter u njima svu osjetnost puteno uzbude. Zato treba da bude dušobrižnik osobito budni čuvar čistoće mladeži i djece. Valja opomenuti već malenu djecu, ako za obave tjelesne potrebe, kupanja il inače kakovu nepristojnost počine. Ujedno ih valja uputiti, na posvudnoga i sveznajućega Boga... Mladež može od ćudorednog pada odvratiti samo stid i strah Božji, i ništa drugo... „*Custos quid de nocte?*" S ovim bih proročkim riječima rado premnoge dušobrižnike probudio od njihova besposlenog pokoja, te izvabio iz njihova polumrtva stana, e da brzo pohite u zvonik i odanle oštrim vidom razgledaju širom svoje župe, ter vide one, koji se u nedjelje i blagdane povlače po poljanama ili se javno ljubakaju na zabavištima. Zatim bih ga rado zamolio, da sagje sa zvonika, te pogje do opć. ograda s živica, pa i na javne trgove, igrališta, gdje se mladež astaje i igra, e da vidi, igraju li se pristojno, jesu li dječaci i djevojke za se, ili možda zajedno lutaju; e da se na svoje oči uvjeri, ne skakutaju li tamo nedolično; ne čine li još šta i gorega; ili možda već izjeda kosti i meso mladeži rak-rana strasti ili ina koja ogavna bolest? Valja i na to pripaziti, da gjavao, koji čitav dan snuje o propasti duše, kako nit noću ne počiva, već uznemiruje tijelo mlada čovjeka. Preporuči mladeži, da si tijelo znamenuje znakom sv. križa; krevet si poškropi blagoslovljenom vodom; prekriži ruke na prsima i nikada, osobito ako s kime u istoj sobi spava, ne zaboravi, da je pred licem Božjim.. Imade stvari, koje si nit učen nit neuk, nit star nit mlad sam po sebi pribaviti ne može. Megju ove ubrajam uz milosti vjere i „donum continentiae". „*Et ut scivi, quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det, adii Dominum et deprecatus sum illum*". (Sap. 8.)... Ovo je riječ Božja i zato istinita, a ujedno je putokaz dušobrižniku, ako

želi svoje mlade vjernike pridobiti za krjepost čistoće, da treba te ih uz dobru volju za postignuće iste potakne na što gorljiviju molitvu. Neka se preporučuju prečistoj Djevici, neokaljanoj Bogorodici, sv. Josipu, sv. Vjekoslavu i sv. Tomi Akvincu, itd.

4. Poznanstva i ljubakanja mladeži smatraju općenito svi razboritiji ljudi velikim i škakljivim zlom, neprilikom. Župnik treba da već kod opetovničara pazi, ne vole li se muška i ženska djeca. Ako bi se to slučilo, nedvojbeno mora ognjem i mačem te „*tincturom lapidis infernalis*" proti tomu ustati. To se po sebi razumije. Pitaš li zašto? Jer se čovjek mora naprije ogledati za kruhom, a tada tekar može težiti za mesom. Djeca treba da se uče, kako će si kruh pribaviti, dapače kao mladić mora da nješto prije prisluži i prištedi, nego će se ljubakati. Žalosno je, što toliko mladića vigjamo, koji ni šta ne znadu, ni za što sposobni nijesu, a ipak se ogledavaju za spoznanstvom i tepaju o ženidbi. Pod tom si izlikom tad drûgu, ne baš opaku, ali dosta lakoumnu osobu odaberu. Ispovjednici su pravom upućeni, da takove ne odriješe sve dotle, dok se ne poprave, dapače jednako da postupaju i sa roditeljima, koji što takova trpe... No ako opaziš da je u kojega mladića ozbiljna nakana i k tomu pripadajuće ne manjka, zanimaj se za njegovu ženidbenu nakanu i uspjeh, kao i za budućnost njegovu. Ako si je već koju odabrao, poštuj mu izbor, ali ga ujedno upozori, da ništa ne učini protiv Boga i njegove volje i da ne će biti nesretan za sveg života, ako si hoće onu odabrati za drugaricu života, koju je za nj Bog odredio. Upozori ga na važnost stvari, tada će tražiti od Boga savjeta, preporučit će svoj izbor nebu, i zadobiv odanle rasvjetljenje, ne će biti tako slijep, uslijed čega će umjesnije i ozbiljnije odabirati te se savjesnije pripraviti na sv. ženidbu. Nitko nije tako potreban uputâ i poučne riječi, kako mlad čovjek, koji si odabira stalež. Roditelji, rogjaci, znanci, često spletu takove ludorije,

da je grozota; a tko bi morao trijezno i ozbiljno progovoriti, taj šuti. Šutnja i bezbrižnost bila je već kod mnogih povodom golemih nesreća, pa je i danas. „G. župniče! Što više molim, to većma iščezava dosadanje čuvstvo spram moje zaručnice“, — kazao neki zaručnik, kojega sam već dva put ozvao. I ženidbe nije bilo. Drugda opet župnik rekao zaručnicima: molite vruće, e da saznate, jeste li jedan za drugoga, — i ženidba, koja bi bila jedva sretna, izostala je. U mlagjahnom srcu stoluje volja i ljubav. Oj kad bi dušobrižnici nastojali upoznati tu volju i ljubav, te predobiti je za pravi kršć. krjeposni život! Tada bi za sveg svog života zasvjedočavali pravi vjerski, krjeposni život, te bi i društveni život svojim krjepostima bez dvojbe zasladili; svi bi se pokoravali poglavarima, njegovali ljudski zakon, poštivali imovno pravo, istinu i pravednost, krjepost čistoće i ostale krjeposti. . .

Molim te, budi mladeži Rafaelom, vodičem na pogubnoj stazi života, savjetnikom u raznim prilikama, liječnikom u slabosti i neprilici. Tada ćeš u onom velevažnom času, kad budeš morao s ovog svijeta, moći mirno sa Rafaelom kazati: „*Tempus est ergo, ut revertar ad eum, qui me misit*“.

Bog s tobom!

XXII. Dušobrižnik i udruge mladeži.

Tko nas već nije proživio njekoliko veselih dana? No pitam, kako se svršio naš veseli društveni sastanak, zabava, ter ine svečanosti? Nije li se uvijek štogod našlo, što je pomutilo čistoću veselja? A kako je posve druga zabava djetinja! Prije njekoliko godina desio sam se na kraju sela. Na podnožju samotnog humka, na livadi, igralo se dosta djece. Kad sam ih već odugo promatrao, nehotice mi nadošla ova misao: nigdje na svem širokom svijetu ne ima sličnoga veselja, kakovo je veselje nevine, seoske djece u igri! . . . Oj! mili moj!

Ostavi katkada svoj ured, kuću, te pogji megju dragu djecu, koja se igraju, zabavljaju tako nevino, da im se i angjeli veselé; čistim veseljem, kakovo si i ti u svom djetinstvu proživio, ali kasnije jedva što slična doživio. Sprijatelji se s tom djetinom živahnošću i njeguj ju; rukovodi djecu u poznatoj igri, a nauči nove. Ako je koje preživahno, ili divlje, kazni ga time, da se ne smije njekoliko nedjelja, ili ino slobodno vrijeme, s drugima igrati! Kad je jednom njeka otmena gospogja posjetila sv. Filipa Neria, učenici se njegovi za taj čas igrali pred njegovom sobom slijepca. Gospogja bez oklijevanja izjavi, da tuj u mjesto krike i vike vidi tišinu, dok je od djece očekivala veću živahnost. A na to će sv. Filip rastvorit vrata i doviknuti: „Djeco! Samo veselo, igrajte se po volji; ali pristojno i nevino“. Ovaj trijezni način odgoja, koji je svojstvo Oratorijanaca i Isusovaca, kojim neizmjerno uplivišu na svoje gojence, gotovo je u našim modernim odgojilištima, na žalost, posve napušten, a napuštaju ga i mnogi svećenici odgojitelji. No tebe poznajem drugačijega. Ti si jedva možeš sa mnom skupa zamisliti što žalosnijega, nego kad vidiš, kako djeca, zagledav svećenika, bježe glavom bez obzira na sve strane svijeta, a sastaju se opet tekar tada, kad im se odgojitelj dobrano odmaknuo. . . Djeca se vrlo rado igraju. Mladići se pak rado zabavljaju. . . Ne nagje li mladež zabave na mjestu, koja joj dolikuje, potražit će si je na nedoličnom, gdje po tom ne će biti nit zabava za nju. Zato je vrlo probitačno, da se pomišlja o tomu, kako da se mladeži za duge zimske večeri namakne posebna krčma, zabavište, gdje bi mogla nekoliko sati provesti, a u ljeti posebna sjenica — kugljana. Mladež takogjer vrlo rado pjeva, pa ako ne ima zgodnih pjesama, pjevati će i nezgodnih, dvoličnih, škakljivih, pače i sramotnih pjesama. Zato je vrlo uputno naučiti djecu već u školi više veselih svjetovnih pjesama, davati, ili nabavljati valjane pjesmarice. . . Ne znam, kako će ti se svigjati slijedeći moj prijedlog, koji ti baš

od srca preporučujem! . . . Mnogi se dušobrižnik tuži, da je odrasla mladež danomice silovitija i osornija, divljija. A što čine braća župnici, da se tomu zlu na kraj stane? Bez njege i najbolje tlo rodi samo trnjem i kupinjem. Što je mladež u Italiji i Francuskoj toliko razuzdana, zlih nazora, bezvjerska i do kraja nećudoredna, ja nalazim razlog tomu s jedne strane u ponašanju svećenstva, koje živi posve samotno, te se čini, da se javno pokazuje gdjekad samo zato, e da malo pogladi meku, ali dosta neurednu vunu svojeg stada. Naprotiv da su u Tirolskoj mladići vjerni, nabožni, veseli, pjevači i domoljubi, pripisujem opet veći dio svećenstvu, koji zajedno sa svojim pravovjernima živu, zajedno jedu, piju, zabavljaju i razna pitanja zajedno razglabaju u privatnim kućama, u gostionama, na tržištima, šumama, posvuda; najznačajnija svojstva germanskog naroda za društvenu sklonost njegovu. Njemački se svećenik zaisto ne bi mogao odreći ovih svojstava, zato je svigdje, premda to njeke sinode ne odobravaju. Ja tvrdim, da ova sklonost za društvom treba da žive i oživljuje ljude, koji su dobre volje. U to ime mislim te bi uputno bilo, da dušobrižnik jednom u mjesecu, n. pr. nedjeljom poslije blagoslova u koju za to označenu gostionu skupi svu mladež na njeku malu kratku zabavicu. Gostioničar bi to nedvojbeno uzeo kao počast, te bi se rado pobrinuo za tjelesne potrebe — t. j. tjelesnu okrepu. Zaorila bi vesela pjesma, razglobili politički nazori dakako u shvatljivom i za mlagje obliku, ne bi uzmanjkalo ni priče, ni zagonetke nit gospodarskih pitanja; sve bi to bilo zlato za mladenački duh kako u intelektualnom tako u moralnom obziru... „Alaj, toga bi još trebalo! . . . Kad sam u pastirskom svom zvanju posve iznemogao, te mi je mir toliko nuždan, kô zalogaj hljeba, tad neka još i večer gubim u takvim stvarima, koje su nuzgredne, a uz to traži i veliko iskustvo i pasku!“ Ovakove i slične odgovore svakako možeš čuti od pojedinih ti sudrugova, ako im kažeš

moj prijedlog. Kaži im, neka se samo odmaraju, a ti prosudi, bi li ovo bilo korisno po tvoju mladež, što predlažem; ako „da“, onda propusti odmor za sutra. No zahtijevam bezuvjetno, da svaki pojedini smisao mog prijedloga promotriš; jer ne bih rada, te bi me ti, ili tko drugi krivo shvatio, i u onomu, što sam rekao, nalazio prostu pijaču, pri čemu bi dušobrižnik sa svojom duhovnom djecom sudjelovao. . . Što sam u prilog mog prijedloga kazao, i nehotice me dovagja do toga, da kažem i ono, što sam uvidio i uvjerio se na više mjesta ob udrugama mladeži. Ovakove se udruge ustrajaju dijelom za mladiće, dijelom za djevojke. U ovom ću listu danas govoriti ob udrugama mladića. . . Jedva je moguće danas nabrojiti sve vrsti udruga. Nužne su to stvari; jer pojedinac može doduše živjeti kao ultramontanac, ili kao liberalac, kao dobar il kao zao, ali prepušten samomu sebi nije kadar ništa znatna učiniti: „*Unitis viribus*“ — odjekuje odasvuda. I lozinka je ta istinita, a oživotvorenje nužno. Svaki pojedini prepušten, sebi može pjevati i ijujukati — ali kako i s kakovim uspjehom? Želiš li, da pjesma podigne duh, a srce oplemeni, treba da ustrojiš pjevačko društvo. Je li gdje vatra, može svatko ugrabiti uhak i gasiti; i gase — ali kako? Ne znam, nit se baš uspjeh jako vidi. No skupiš li mlade ljude, te ih po propisima vatrogasnog društva poučiš, tad u času pogibelji, ili za same nesreće u mjesto strke i vike može svaki župljanin računati na sjegurnu pomoć; poučeni znadu, kako valja širenje vatre presjeći, kako treba kuću, pokućtvo, blago, pače i ljudski život spasiti. Školsko dijete ne će nijednog izloženog Kinezića spasiti; ali koji su članovi društva sv. djetinstva Isusova, svojim skupnim darovima vrlo ih mnogo oslobogjuju od tjelesne i duševne propasti. Svakako je hvalevrijedna i korisna milostinja, ako kojemu prosjaku na pragu pružimo zalogaj hljeba, ili koji filir; ali podupirati kućne sirote, prave uboge obitelji, lijekove za život čovječji tolikoputa nužne nabaviti,

može se samo tako, ako svećenik u svojim vjernicima uzbudi ljubav do dobrih djela, te ustroji pod zaštitom kojeg dobrotvora n. pr. Sv. Vinka Paul., sv. Jelisave, sv. Ante, ili kojeg inoga udrugu. Ovako „*unitis viribus*“ mogu se postizavati na tom polju vrlo lijepi uspjesi. Izmegju onih, koji su se vrlo mnogo trudili u korist mladića, t. zv. radničkim udrugama, osobito se ističe kolinjski svećenik: Kolping. On je sâm često iskusio, da mladi čovjek, pa pošao on od roditeljske kuće još neviniji i s najplemenitijim savjetima, uputama, radi pomanjkanja paske može vrlo lako zalutati; zato je ustrojio dječačke udruge (djetićka društva), u kojima mladići dobe stan, njegu i pouku. A zar ne bi bila zgodna i umjesna takogjer na selu ovakova udruga; il možda seljaci ne imaju smisla za što takova? Oj imadu! Imade u narodu i svrhe i mjesta, i smisla za takovu stvar. U posljednja dva decenija ustrojila se mnoga raznolika društva, društvo sv. Josipa, i gdje su bile misije, tuj i udruge mladeži. Dok su ina društva trpili i koliko toliko počitavali, to su ob ovim potonjima mnogo govorili, i ne baš najlaskavije. Kad bi to bili činili samo neprijatelji i otimači nevinosti ili koji roditelj, koji bi se bio morao već odavna obući u kostrijet pokore, ne bih se čudio. No spomenutog predmeta kao najpogubniji neprijatelji i protivnici pojavili se takovi, kojih nit imena nit način borbe njihove ne ću da ovdje spominjem. Neka bude dosta rečeno ono: „*inimici hominis domestici ejus*“. . . . Na pitanje, je li uputno takove udruge mladeži ustrajati, koje se članovi obvežu na zajedničku molitvu, sv. pričest, na izbjegavanje spoznanstva i plesova, odgovaram riječima Gospodnjim: „*quis ex vobis volens turrim aedificare, non prius sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum?*“ (Luc. 14.); po našu: mili brate! ako je u tebe dara, ne samo ustrojiti: nego takovu udrugu i uzdržati, ako je u tebe mudrosti, da rukovodiš

članove i ojačaš; ako si hrabar, da ćeš moći možebitnim napastima i svijeta i gjavlja odoljeti; napokon, ako si toliko strpljiv, te ćeš moći slabosti pojedinaca snašati, onda možeš ustrojiti rečenu udrugu — društvo; i ako ustrojiš, vrlo dobro djelo činiš. No ako ne ćutiš u sebi sva ova svojstva, koja je pokazao Gospod u odgajanju svojih učenika i snašanju njihovih slaboća; ili ako misliš, da se ne isplati molitvom i neprestanom vježbom ova svojstva stjecati, ili ako ne kaniš kod sadanjeg tvog stada dugo ostati, tada se svakako kani ovog predmeta; jer — kako ti savjest kazuje, nit glava, nit srce, nije voljno saditi i njegovati ovaku milu, ali nježnu biljku, pa ako i zasadiš, za kratko će se vrijeme — za pol ili cijelu godinu — moći uz veličajno pogrebno slovo opet zakopati. . . Nedvojbeno je, da procvat ovakove udruge mladeži ne stoji toliko do župnih mladića, koliko do dušobrižnika, kao glave i srca udruge Ako se svećenik u današnje burno i zbrkano doba lati i ovakovih izvanrednih sredstava, samo da osujeti pogubne posljedice zlog svijeta i duha, pa ta sredstva ustrajno, strpljivo rabi, bit će zato i nagragjen za života, a napose u času smrti neizmjerno će ga tješiti pomisao, da je tuj — tamo barem jedan grijeh prepriječio, jednog nevinog očuvao. . . Došao njeki lakoumni mladić svom seoskom župniku, neka bi i njega primio u bogoljubno društvo mladića. Župnik se začudio želji mladićevoj, te ga upitao, što ga sklonulo na to, da i on pristupi? „Ne imam više ni jednoga plačidruga“ — odvrati mladić. — Sretna župa, gdje je opaki prisiljen poboljšati se, pošto ne ima plačidruga u zloći. Omegjašenje potoka spada na vladu, ali bujicu života mladeži, koja se često vrlo visoko uspne, te prijeti svaku zapreku provaliti, pridržati u matici, kolotečini, jest zadaća dušobrižnikova. Sretnim se može smatrati, ako ju, uz ljubav, razborito ispunja, ustrajno i strpljivo rukovodi. . .

S Bogom. . .

XXIII. Dušobrižnik i djevojke.

Tri evangjeoska savjeta i njegovi sljedbenici ne imadu malo neprijatelja. Ipak moraju i protivnici i neprijatelji priznati, da se djevojke — gojenice u ženskim samostanima nalaze u najboljim odgojnim rukama. Duh, zadaća i zvanje sestara neizmjerno utječe na učenje, ponašanje i duh djevojaka. Istina, na selima vrlo su rijetki ženski samostani, u kojima bi se djevojke učile i odgajale. Po tomu odgoj ženske djece većinom je povjeren roditeljima, a po nješto učiteljima. Prvi su prečesto slijepi i neuki, drugi opet ne jednom siromasi duhom i bez srca. U takovim slučajevima ako se dušobrižnik ne pobrine za taj dio svog stada, što će od tih jadnica biti? Lako je lomiti palicu nad lakoumnom djevojkom ili razvratnom ženom. No bilo bi nepravo mimoići činjenicu, da je žalosnom ponašanju rečenih osoba vrlo često ponajviše povod način, kako se s njimau djetinjstvu postupalo, ili, što se nije nikako postupalo. Dok to promatram, potiče me, da ti pišem o dušobrižničkoj skrbi za odgoj ženske djece. Ali ovdje ću se držati samo glavnih naputaka, a uporabu prepuštam tvojoj uvigjavnosti pram tvom opsežnom znanju i iskustvu. Ovi će ti kazati, kako ćeš se vladati prama ženskoj djeci — malenoj i odrasloj — kao razborita i dobra majka ili kao vješt, savjestan učitelj.

1. Vrlo se često čuje pošalica, da žene ne imaju duše. Ovako su mislili pogani, a Turci se još i danas toga drže, a na žalost, i naši muškarci prosvjetnoga današnjeg svijeta većinom tako misle, da je taj „nježni spol“ stvoren lih za uživanje drugoga spola. No pred nama svećenicima sjaji u svom potpunom sjaju objava Božja, po riječima koje Bog je sâm stvorio iz tijela Adamova našu pramajku — Evu — *„faciamus ei adjutorium, simile illi — et tullit costam ejus“* — a kasnije je žena zajedno s mužem izgubila svoje dostojanstvo i tom zgodom izgubila dolično joj poštivanje i slobodu;

a tekar na riječ angjela „Zdravo“ po utjelovljenju Sina Božjega zadobila svoj pregjašnji položaj i čast. Mi to sve dobro znademo; zato ne smijemo dopustiti one gornje riječi i nazore; već treba te nastojimo, da ženska ono počitanje i dostojanstvo, koje joj po njenim svojstvima pripada, takogjer zavrijedi i u istinu zadobije i uživa Promotrimo samo obiteljski odgoj i pouku škole, je li se tuj i tamo o tomu nastoji? Vrlo slabo. Djevojke gotovo tako odgajaju, uče i hrane, kako dječake; te se može reći, da im srca, osjećaji ne nalaze nit u roditeljskoj kući, nit u školi kakav raj. Ne dao Bog, te bi možda i dušobrižnik slijedio moderni način, po kojem se i roditelji i učitelji ravnaju. S ovim nježnim biljkama valja posve drugojačije, mnogo nježnije postupati, nego s jačim dječacima. Bog je svaki spol providio posebnim svojstvima i sposobnostima, koje se vrlo rano pokazuju; a kršćanstvo je zvano, da ih samo oplemenjuje i njeguje — unapregjuje. U ženskoj nedvojbeno prevladava srce, osjetni život i čuvstvenost, razboriti život i snagu. Zato, ako im je srce predobiveno, ako im je osjetni život uredan, ako se pobrinulo, da im se čuvstvo oplemeni, uresi, posveti, onda se može bez svake dvojbe pitati: *„mulierem fortem, quis inveniet“*. Onda se ne će moći činiti, košto njeki subdjakon, koji znajući, da u brevijaru počima gore spomenutim riječima, počeo moliti prije, nego si knjigu otvorio; a jer oficij nije mogao odmah naći, nastavio i dovršio svoje čitanje: „ego non invenio“. Opet kažem, ne ćemo morat ovako reći, već treba, te smo spram ženskog spola zaufani, ufat nam se, da je moći u žensku usaditi sve one krjeposti, koje ju čine „fortem“, savršenom. U toj našoj nadi, zaufanju treba, te nas potkrijepe sve knjige st. i n. Zavjeta, koje nas u tomu sa mnogim primjerima upoznavaju; govore bo o ženama, koje su bile stalne, hrabre i vjerne u obitelji, u ratu, uz bolesnički krevet, pri podnožju žrtvenika, te više učinile, više isposlovale, nego mnogi učenjaci, ili u nauku ostarjeli bogoslovci.

Po tomu tvoja je zadaća ove sposobnosti, koje su nedvojbeno ženske od Boga primile, u pravu kolotečinu dovesti i naobraziti. Upozori ih na najuzvišenije prilike, na prečistu Djevicu, koje krjeposti valja da si usvoje za taj posao. Nije nužno da tražiš podatke. Podataka imadeš u samim djevojkama i okolnostima. Išao ti u školu, ili u obitelj, gdje su obospolna djeca, na prvi ćeš mah opaziti golemu razliku megju jednim i drugima. Naime, što se tiče djevojaka, ove se vežu samo na vlastiti, tihi, duševni život, a karakteriše ih vanjsko čuvstvo spram nutarnjega, plaho, često tjeskobno oduševljenje, brzo prianjanje uza sve, što na srce ugodno djeluje i zahvalnost za i ma kakovu podanu im radost ili dobro. Ove temeljne misli izrabi i to od časa, čim su ota ženska djeca tvojoj brizi izručena. Pogleda budi blaga, riječ neka je topla i brižna, odgojno sredstvo promišljeno, koje ide za tim, da si djevojke usvoje sve ženske krjeposti. Nastoj da rado i u sebi mole, kako kod kuće, tako u crkvi i u školi, da rade tiho i skromno; da se ne navlače, već da jedna drugoj pomaže; neka se mnogo ne pokazuju na cesti, ulici; već u mjesto toga nek rade kakav kućni posao, pomognu majci; obaviv svoj rad i djetinje poslove neka se sjete nazočnosti Božje; neka budu poslušne i strpljive. Vrlo često kažemo: „oče, majko! kako si dijete odgojite, tako ćete se jednom u njemu veseliti.“ Dobro će biti, ako si i mi svećenici rečemo: „kako si odgojim mladu duhovnu mi djecu, takovu ću u njima kasnije radost uživati“. To, što ih radi bržeg odgovora iz katekizma bolje pohvalim, nego dječake, malo koristi. Valja mi nastojati, da budu nabožna duha, na prvu riječ da slušaju; ako su ukorene, kažnjene, da se ne ljute, mrgode; da svoje zadaće točno i čisto spremaju; da obljube red u odijevanju, u nošnji budu krjeposne, pristojne, stidljive; nikomu ne zavigjaju, nikoga kleveću. Treba paziti i na to, da ono, što u školi čuju, kod kuće, a i drugdje rade. Dušobrižnik treba da bude vrtlar. U djevoj. školi ima zasaditi cvijeće, koje djevojku

i majku obitelji resi; živu vjeru, goruću ljubav spram Boga, pravu pobožnost, urednost, tihano ponašanje; za tim neka to cvijeće njeguje i do procvata dovede, e da izvan škole, kod kuće, na putu mirisno zamiriše. Ovo milo zanimanje, njegovanje takovog cvijeća neka svećenik započne odmah u svakidanjoj školi, i to kod najmanjih. Sjeme valja tuj posijati, gomoljice tuj namjestiti. Njekoje će zrnce iz gomilica sjegurno pasti na srce, dušu djevojčinu. Jao onoj djevojačkoj školi, u kojoj ne poučava i ne odgaja dušobrižnička materinja ljubav i skrb. U brzo se tuj pojavljuje divlji, dapače otrovni cvijet: lakoumnost, izazivno ponašanje, bezočnost, razuzdanost i po tom prije, nego bismo smjeli i mogli očekivati, grješne želje. Što si kod svakidanjih učenica započeo, to treba te dvostrukim marom nastaviš u opetovnici. Svaka riječ neka odaje ljubav, ali uz to treba da je ozbiljna, koja smjera na njihovu budućnost. Predoči im veličajne krjeposti staro i novo zavjetnih odličnih žena; ocrtaj im plemenštinu sv. djevica i žena kat. crkve. Smatram i to korisnim, ako im mjesečno predočiš po jednu djevicu kao zaštitnicu i uzor, koju valja da oponašaju te k njoj se utječu, e da njenim posredovanjem steku koju od njenih krjeposti. Upiši ih u društvo žive krunice. Danomice ih sve više upoznavaj s neprestanom borbom, koja ih u svijetu čeka, s pogiblima, neizbježivim laskavcima i zavodnicima. Osvjedoči ih o neizmjernoj cijeni čistoće srca, ne dopusti te omalovažuju djevičanski vijenac kao vanjki znak nevinosti, naprotiv treba da znadu o žalobnim posljedicama lakoumnosti, kojih se redovito više nemoguće otresti. Ovako ćeš biti i zborom i tvorom najbolji odgojitelj ženske mladeži, te najmoćniji čuvar ženskih krjeposti. Svršene opetovničarke opomeni srdačno, da u tom lijepom stanju, u koje stupaju, budu bogoljubne, krjeposne; da danomice zazivaju prečistu Djevicu u pomoć, i sv. otajstva što češće primaju. Što sam rekao o dječačkim udrugama, društvima, vrijedi i za djevojačka društva. Velika se razbo-

ritost i neiscrpiva bogoljubnost zahtijeva za to, da budu članovi ovakovih udruga, društava proste od raznolikih snatrenja, pod izlikom pobožnosti da ne olijene i uzohole se; za vršenja vjerskih vježba (n. pr. kad mole), na pojedine blagdane, osobito kad primaju sv. otajstva, ili u svečanim ophodima da paze uvijek na glavnu stvar. Nije lahak posao kod članova iznimno polučiti ono, što je temelj svake krjeposti; naime da Isusa i Mariju neopazice, poniznim, savršenim životom naslijeduju. Jer da bez toga ne ima prave kršćanske krjeposti. Uz to valja paziti i pospješiti kod djevoj. društava naravno zvanje djevojke. Ognjište pak toga zvanja jest: obitelj. Tu ona treba da svojim mladenačkim žarom odsijeva, obitelj oplemenjuje, oživljuje, kućne poslove obavlja, u i kod lakših poslova poljskih pomaže. Ovakove je sklonosti za takav život usadio Bog u srce svake ženske; ženska dakle po svojoj već naravi nagje sama u obitelji svoj djelokrug, svoj svijet, čega radi vrlo lijepo kaže Fenelon: „što čini jaka žena?“ „Samotuje, prede, sluša i šuti“. Glavna ti dakle briga budi, da ovakove jake žene odgojiš, ako djevojke svoje župe — što tebi preporučujem — uzmeš u društvo — bratovštinu.

2. Osobitu brigu zadavaju dušobrižniku oni roditelji, koji svoje odrasle kćeri bilo radi uboštva bilo radi pomanjkanja posla ne mogu kod kuće zadržati, već ih dávaju u službu. Mnogi je roditelj i prekratkovidan i koristoljubiv, radi čega svom djetetu vrlo ludo odabira gospodara. Je li taj bogobojazan, ili hladnokrvan, imade li tamo više družine, nije li to mjesto već po sebi pogubno, (n. pr. u mlinu, gostioni); na sve se to malo obazire. Ako je plaća dosta debela, on se u svom materializmu zadovoljava. Njeki opet imadu u gradu roda, te čuju od ovog ili onoga, da se u gradu skupo plaća; i zbilja povedu onamo djevojku. Treći opet saznadu, da se u tvornicama zasluži svaki tjedan lijep groš, i pohlepa za novcem zaslijepi ih, i djevojka mora u tvornicu. A što bude vrlo često od gradske i tvorničke radnice?

Seosko svoje odijelo u brzo zamijeni drugim; u prosto si vrijeme potraži na šetalištima nova društva, i domalo eno kako — u naručaju svog miljenika provodi slatke časove. A roditelji, na žalost, kasno uvigjaju, da su kćer svoju dali na takovo mjesto, gdje postaju ponajprije bezvjerke, zatim nećudoredne, a za koji mjesec, u cvijetu svoje mladosti, eno ih na javnu sablazan i sramotu. Nagje se dušobrižnika, koji u naše dane gromorno ustaju proliv prevlagjujućih principielnih mešetara neobuzdanosti i bestidnosti; današnji opaki svijet prispodabljaju Sodomi i Gomori; dapače proriču, da će naskoro padati s neba ognjena tuča. Ali osim toga što drugo čine dobra ta gospoda? U korist najnesretnijih položajem služavki gotovo ništa. Za to ih baš ne boli glava; kamo, komu, na kakovo mjesto, na kakav rad odilazi iz župe koja do tada valjana, ćudoredna opetovničarka ili i veća djevojka? Hoće li se taj dušobrižnik moći opravdati, ako u dan sveopćeg obračuna kaže: „*quid cum illa factum sit, nescio, num custos puellae istius sum ego*? ili će možda biti dostatno pokazav haljine djevojčine reći; „*fera pessima comedit eam, bestia devoravit virginem*?“ Ne vjerujem! Naprotiv vruće te prosim, nastoj svom dušom nagovoriti roditelje, da budu u izboru službe za svoje djevojke kako glede kakvoće tako radi mjesta vrlo obzirni i pazljivi, a u težim prilikama da zatraže od tebe savjet i privolu prije, nego svoje dijete dadu i odašlju u tugje mjesto. Mora i djevojka uza sve to proći, prije nego ostavi svoju roditeljsku kuću i župu, pozovi ju k sebi, podaj joj svoj svećenički blagoslov, poprati dušobrižničkim opomenama, da Boga nikada ne zaboravi, da bude noću i danju budna i obzirna, — da svoju spavaću sobu uvijek za sobom zaključa, nit se dade bilo laskanjem bilo darovima zaluditi. Ne smiješ zaboraviti, da se ženskog srca dobro vrlo rado prima. No s druge strane opet koje sa živahnih očiju, koje sa slobodoumnog razgovaranja, prostih pjesama, slušanja laskavih riječi, vrlo lako i

pada. Zato je vrlo uputno, te što češće progovoriš svojim djevojkama k srcu, te ih opomeneš posve inače, nego dok su boravile u roditeljskoj kući. Nikad im ne možeš dosta naglasiti: u čemu je njihova glavna ljepota, ures, i što će ih usrećiti za ovog života i u budućnosti. Učiniš li ovo, to ćeš doživjeti, da će većina njih ostati pri staroj svojoj seoskoj nošnji, da će se ne samo lijepo i korisno, nego i pristojno odijevati, plesne zabave rijetko, pa i nikad, pohagjati, u opće provodit će samotniji život, ne će sklapati spoznanstva; a ako joj tko obeća ženidbu, uza svu obzirnost zatražit će u tom i tvog savjeta. U njekoj sam župi jednog velikog blagdana vidio župnu crkvu krasno urešenu samim cvijećem, vijencima i vrpcama, i čuo, da se nešto slična običajno čini na veće blagdane, napose u svibnju. A komu se zahvaliti za taj lijepi običaj? Dušobrižniku, koji umije djevojke oduševiti, da kuću Božju okite, dapače, nagovorio ih, te su crkvu svake $^1/_4$ god. isprale, izmele i oprašile. Tuj je bilo i groblje u najljepšem redu, rekao bi to je cvjetnjak. i to je bio posao mladih djevojaka. U drugoj njekoj župi htjedoše se njeke djevojke posvetit za milosrdne sestre. Ovakove nabožne želje ne smiju se odmah smatrati pozivom Božjim, osobito ako treba samim starim, bolesnim roditeljima njihove pripomoći. „Ostat ćete kod kuće, odgovorio razboriti dušobrižnik, kad je saznao za nabožnu želju; ostat ćete kod kuće, te njegovati domaće naše u župi bolesnike — noću kod njih — izmjenice bdjeti“. A uspjeh tih pastirskih riječi? Osnovalo se društvo za njegu bolesnika, kojega članovi kao svjetovne milosrdne sestre okretno i hrabo ispunjale svoje dužnosti. Nijesu se plašile priljepčivih bolesti. Prije nego bi pošle do bolesnika, zatražile bi svećenički blagoslov i zazvale pomoć Božju. Možeš si zamisliti, kako se veselili bolesnici i njihovi ovim dobrodušnim, okretnim i savjesnim njegovateljicama. Njekoje su od njih odlučile, da se ne će nikad udavati, te pošle župniku, da polože zavjet sv. čistoće. Prvi put je dozvolio, da im se

bogoljubna želja ispuni. No pošto je jedna od njih radi posebnih raznovrsnih razloga dospjela u posve ine prilike života, dapače se i udati morala, što joj nakon oduljeg župnikova posredovanja bilo i dozvoljeno, to je dušobrižnik od tada dopustio samo to, te su mogle pojedine bogoljubnije djevojke polagati „votum non nubendi“, a i to samo na jednu godinu. Sa dosada rečenim razložio sam ti lijepa svojstva ženske mladeži. Ali ne smijem prešutjeti nit pogrješke, kojih se nagje kod seoskih djevojaka. Upravo se dosjetih običaja djevojačkih u njekoj župi. Čim se u proljeću pojavilo cvijeće, djevojke su s kiticom cvijeća na grudima dolazile u crkvu. Tu su kiticu poslije službe Božje, na povratku kući, darivale kojemu mladiću, koji je taj dar već očekivao. Župnik, koji taj običaj nije držao baš nevinom stvari, borio se protiv toga već više proljeća i ljeta; ali uzaludno. Jednom na dan proštenja zamoli svog susjeda — župnika za propovijed. U predvečer proštenja razgovarali se o poslovima župe i župljana. Domaćina hvalio svoje stado, no nije mogao prešutjeti obljubljenog običaja njegove „zlatne ženske mladeži“, koji mu ne bijaše po ćudi i zato ga htio dokinuti; ali nije uspijevao. „Umiri se, susjede, tješio ga subrat; ja ću dokrajčiti rečeni običaj“. „O — reče domaćina, ne bih ti znao dosta zahvaliti na toj dobroti, ako obećanje ispuniš, u što ipak pravo ne mogu da vjerujem“. Drugi dan na proštenje skupili se pravovjerni baš u velikom broju, naravno i djevojke sa svojim kiticama. Svačije oko i uho bilo posvećeno propovjedniku; pa i sam domaćina pomno slušao, naravno radi sinoćnjeg obećanja. Za vrijeme cijele propovijedi o kiticama ma da bi ciglu riječ spomenuo taj junački sin; sad će na dokrajčit; kad na jednom zaklinje on slušatelje, neka mu riječi duboko usade u svoja srca ter saslušaju, što će im sada kazati: Kršć. br.! molim vas, pribavite vašemu dobromu pastiru malo veselja; sinoć sam se s njim prijateljski razgovarao, te sam se uvjerio, da mu je spas vaš vrlo na srcu i zadovoljan

je s vama. No kao vjesnik istine moram vam i to izjaviti, da imade i svojih mušica, koje mu nije moguće izbiti iz glave. Tako n. pr. zamjera djevojkama u župi, što na svoje haljine sapnu kitu cvijeća i tako dolaze u crkvu. Ja sam ga uvjerio, da to više njih za to čini, što im iz ustiju zaudara. On mi toga ne htjede vjerovati. No ja mislim, da ne ćete nit u buduće prestati spram bližnjega pokazivati svoj dosadanji obzir, već da ćete svi, koji tom bolešću bolujete, i u buduće dolaziti sa svojom kitom cvijeća u crkvu. Činite to bez ikakve tjeskobe." Čim je govornik dovršio o zlu zadahu, svaka pojedina okićena djevojka tihano dizala desnicu do svoje kitice, skinula ju i spremila, samo da se o njoj ne posumnja, da zaudara. Od toga dana djevojke su dolazile u crkvu bez cvijeća, a mladići se bez cvijeća vraćali iz crkve kućama svojim. — Prilično sam ti dugo pisao o ženskoj mladeži; a to sam činio za to, što je položaj djevojke važan i vrlo uplivan u obitelji i izvan nje. Nevinošću svojom i živom vjerom predobiva lakoumnog člana obitelji, a bistrim okom i čistim srcem odbija razbludnika. Od gnjevna oca klečeći sklopljenih ruku moli za kućni mir; bijesnom bratu plačući pada oko vrata, e da ga od kakvog ludog čina suzdrži; slabića svojom nevinom odvažnošću podržaje da ne pade. No ne zaboravi onu toli istinitu rečenicu: „*Corruptio optimi pessima*". Je li koja djevojka izgubila vjeru i krjepost, postaje gora, drskija, bezbožnija od svakog muškarca; postaje najogavnijom nakazom. Mladić može pasti vrlo duboko; ali većinom pâd svoj pripoznaje, požali i gorko oplače. Ali poznaješ li onu hladnokrvnu, ciničku bestidnost, s kojom se pokvarena djevojka pojavljuje. Što velim, pojavljuje? Bestidno joj ponašanje nedogledno . . Grijeh smatra dopuštenim, posve naravnim, te se sažalno naruga svakomu, koji se ne valja poput nje u kalu zloće. Ovakovih zalutalih, zavedenih djevojaka danas ima toliko, koliko muških zavodnika. Molim te, brini se svim srcem za djevojke svoje župe; koje su kod kuće, njih čuvaj i moli za njih, koje

su opet daleko, njima nastoj pomoći molitvom preporučujući ih presv. Srcu Isusovu i Marijinu... S Bogom...

XXIV. Dušobrižnik i služinčad.

Prije mnogo godina držao sam kao pomerijanski zaneseni seoski plemić, koji misli, da čovjek svojim svojstvima svog podložnika daleko nadilazi. Držao sam, da se mene služinčad u župi — nit mlado nit staro, nit muško nit žensko — baš ništa ne tiče; ne znam, odakle je to došlo, nit kuda je svega toga nestalo. U zemljopisu i povjesti svijeta posvećuje se njeka paska i nomadskom pokoljenju. Ovako biva i s vječnim seljenjem čovjeka, koji neprestano služi. U mnogom razgranjenom i čitanom pastirskom bogoslovlju nit cigle riječi nema o služinčadi, e da joj dušobrižnik i zadnji kutić srca svoga posveti. Dok sam učio bogoslovlje, najmanje sam proučavao pitanje o služinčadi. No za mog svećenikovanja u brzo sam opazio, da se Isus Krist osobito prijaznim i uslužnim pokazao spram bolesnog sluge stotnikova i srdačnije govorio stotniku, nego li kralj. činovniku, kome je sin bolovao. Iznenadilo me i to, što sv. Pavao nikomu nije pisao tako srdačan list, kako u Kolosu dobrom Filomenu u korist pobjeglog, ali obraćenog sluge Onesima. Blage riječi Apostolove, ljubezni postupak i nježna sućut potakle me, te ti, mili moj, uspišem o služinčadi i preporučim je tvojoj dobrohotnoj brizi i pasci.

1. Jedva si roditelji uboge potleušice zamišljaju teži, gorči trenutak od onoga, kad moraju svoje dijete odaslati u tugji svijet. Potraže namijenjeno mu odjelce i drugo potrebno; kažu mu njekoliko srdačnih opomena i savjeta, i, kad je već posve spremno za put, ter plače približe se i otac i majka škropionici s blagoslovljenom vodom, poškrope dijete i blagoslove u ime presv. Trojstva. „Misli uvijek na Boga" — „moli se Bogu" — oglase se u kratko; tâ srce im je prepuno ljubavi, briga i boli. Za-

misli se malo nad tim značajnim trenutkom. Kakav li će biti konac tog prvog odlaska, koji začinjaju iskrene suze djetinje i bol majčina?! O kad bi dušobrižnik znao, t. j. kad bi promislio, da takova mlada slugu prati hiljaduvrsna briga i suza roditeljska, i da jadno srce tog sluge prečesto bolno čezne ispod tugjega krova za roditeljskim ognjištem, jamačno bi se više zanimao za sudbu ovakovih jadnika. Kod drugih opet nadogje čas, te moraju svoju dotadašnju službu napustiti. Možda su morali tuj vrlo mnogo trpjeti; imali su istina hrane i plaću, ali srce osjetljivo, saćutno srce kao zamjenu za ostavljeni dom, rogjenu grudu, — jao — ne nagjoše. Traže si bolje mjesto, opet iznajmljuju svoju radnu snagu, izručaju vrijeme, zdravlje, život za neznatnu plaću, te tjeskobnim srcem polaze k svojim novim gospodarima. Otkako su ostavili očinsku kuću, mnogo su toga doživjeli, uz 2—3 lijepe riječi čuli su hiljadu zlih; mnoge zamke su prebrodili, savjest su im htjeli na jednom uspavati oni, koji sami ne bi rado da lutaju zlom stazom. Dakle u njih ima dosta iskustva. Vidili su mladih raspuštena života i zgurenih starih sluga sa zlim navikama; no poznavali su i tihe, miroljubive, savjesne sluge i bogoljubnu družinu; vidjeli su ne jedne lakoumne služavke jadni život: ali tim više su poštivali mnogih krjeposnih služavkî skromni, kršćanski život. Na novo svoje mjesto sa svojim siromaštvom donose i srce svoje tako, kako se ono razvilo, sačuvalo, učvrstilo u čistoći, ili s grješnim, pogubnim običajima. Možda dolaze u molitvi i s dobrom nakanom; a možda s nakanom da nastave svoj grješni život. Napokon prispiju i stupe s ostalim stanovništvom župe, poimence s ukućanima članovima obitelji, djecom, u uži vez, saobraćaj. Na ove zadnje (djecu) družina bitno djeluje; jer često s njima u istoj sobi spavaju, na istom mjestu borave, pa i inače vrlo se mnogo sastaju. Djeca mogu zbilja dobiti u njima ili Angjela čuvara, ili gjavla zavodnika. Gdje da se onda nagje na toj zemaljskoj kruglji dušobrižnik, koji bi rekao, da na

nj ne spada, kakova družina dolazi u njegov vinograd, i kako se tuj ponaša? Jao! tà on mora znati, tko dolazi u njegovu župu i pobrinuti se, dokle tuj boravi, kakav život provodi.

2. I za to, opaziš li megj opetovničarima novonadošlo služinče, raspitaj se o prilikama njegova života, te ga upozori, da s naukom ne zaboravi svoje roditelje i dušobrižnika, već neka se čedno ponaša, e da uzmognu roditelji mu i župnik njegov o njemu čuti samo dobro, pohvalno. Treba te ga u prvom trenu pogled tvoj, riječ tvoja, sav postupak uvjere, da je i u ovom stranom mjestu našao dobra pastira, saćutno i za nj brižno srce, koje će biti njegova obrana, ako se ponese, kako se ima vladati poslušni kršć. pravovjernik. Često drugo ne čuje, nego rugalice, drugo ne doživi, nego prezir i uvrede, čega radi mora da se smatra stranim i uvrijegjenim; sastanak s tobom budi mu kao baza, s tobom i uza te provedeno vrijeme neka mu bude veselo i ugodno, ali ujedno i poticalo, da se na tegobe i gorčine svog staleža što manje tuži, što manje ćuti. Mnoga se zgoda nadaje, e da mlade ljude uvjeriš, kako ne će trebati da uvijek služe, jer se za njihovu budućnost brine Bog, ako ostanu bogobojazni i krjeposni; ako budu za rada oprezni i radini, a uz to pošteni i štedljivi. Obične rečenice: „kako tko sije, tako će i žeti; tko ljeti ne skuplja, zimi gladuje; moli i radi; pomozi si sâm i Bog će Ti pomoći; nješto priradi, nješto privrijedi“, ponavljaj mu sa svom ozbiljnosti i ljubavi sve dotle, dok mu se to nije ujelo u meso i kosti te ga vazda na njih sjeća. Njeka 16 god. služavka pošla sa zlatnim naušnicama kršć. nauku. Kad je opazi tuj župnik, pristupi k njoj i odsiječe: „dogješ li još jednom s tim naušnicama u crkvu, izvadit ću ti ih iz uha; imadeš li suvišnog novca, najprije pomogni bijednoj si majci, koja prosjačenjem traži svakidanji zalogajac“. Ukor koristio, taština, koja se je pojavila, dobila po glavi, nit se tako brzo opet smjela pojavit. Pričao mi njeki valjani slikar, kako je na nj silno djelovala oz-

biljna, trijezna riječ župnikova. Nakon svršenih djačkih nauka dogje u njeko trgovište. Tuj bi bio morao za nedjeljne službe Božje stajati megj opetovničarima. No on je to mjesto smatrao za se preniskim, ponizujućim, pa si drugo odabrao. Jednom ga zgodom zagleda župnik, koji je često vjernike u crkvi pregledavao, na njegovu odabranom si mjestu i upitao: zašto ne ide megju svoje vršnjake? A nadobudni dječak odvratio: „ne volim biti pod paskom, a oni su zato zajedno, da budu na oku. Može se g. župnik u me pouzdati, da ću se, ma gdje bio, mirno ponašati". Ali župnik bio kraći: „Ja se u te u svakom pogledu pouzdajem, ali ti ništa ne vjerujem" odreže mirno i odrješito. Ove riječi, nikad nije mogao zaboraviti, i najviše ga poticale, da bude značajan.

3. Čitamo u katekizmu, da smo svi djeca jednog nebeskog Oca; dakle megjusobno braća; a u svijetu kako se razilaze nazori glede staleža i položaja ljudi; a prama tomu koliko raznovrsni postupak vigjamo! Tko je u visokoj časti ili imućan, tko je u bogatom odijelu, taj pred svijetom nješto vrijedi te može računati, da će ga se štititi i poštovati. Naprotiv, koji mora kućni smet odstranjivati, kojega služinska halja pokriva, toga ne poznaju, taj rijetko čuje koju lijepu riječ ili prijazan pozdrav. Ja se i ne čudim, što je nestalo megj gospodarima i naučnicima onog lijepog suglasja, sporazumka i sloge. Prečesto čujemo, kako se seljački gazda i ponosna planinka tuže na sluge i služavke; ali preslušamo li i drugu stranku, uvjerit ćemo se, da se i služinčad može mnogo u čemu s pravom potužiti na gazde i gazdarice svoje; dapače ako svu činjenicu pravo i točno pretresemo, vidjet ćemo, da su nesretnom stanju više krivi gospodari, nego družina. Jer pitam: gdje se ne postupa sa družinom, kao s teglećim blagom, koja za volju one kukavne hrane i nješto plaće nikad dosta naradit ne može? I ako se baš u povjereni mu posao valjano ne razumije, ili ako što pokvari, kakove li surovosti mora čuti i podnijeti! Ako li je slabašna, zazire od toga, da će ju

svaki tren otpremiti. Jest, jadna družina vrlo mnogo trpi radi hira, nestrpljivosti, pretjeranih zahtjeva i besćutnosti svojih poslodavaca. U svakoj je općini po jedan, koji dobro poznaje prilike, odnošaje družinčadi, te je zvan, da njezino breme olakša, i gorke joj časove osladi. Ako je u toga jednoga srca spram mukotrpnog sluge i jadne napuštene služavke; ako ovaj znade, kako može svoja spram njih saćutna čuvstva očitovati; ako ih za sretanja prijazno pozdravlja; ako im ma u kojoj nesreći izrazi svoje sažaljenje; tad ih to silno veseli i rado će prionuti i povjerljivima će se pokazivati spram tog jednog čovjekoljuba. Koga tuj mislim, lako odgonetaš. Svakako je župnik onaj, koji mora istu ljubav i skrb gojiti spram svakog pojedinca, pa ma taj bio i „vagus", tako spram družinčeta, kako spram stalnih svojih vjernika; dapače veću, nego li spram kojeg raspikuće, fićfirića ili tašte i ponosne miljenice majčine, koja je tugji i suzama kvašeni krušac možda drugima umijesila, ali sama okusila nije. Riječi Sirakove: „imadeš li vjernog slugu, budi ti kao duša tvoja" (33.) vrijede ne samo za gospodare, nego i za dušobrižnika. Ta i župnik je gospodar, koji drži služinčad. Za to mi ne zamjeri, ako te i za to zaprosim, da u svemu, što sam u ovom listu napisao glede gospodara, koji drže služinčad, prednjačiš sâm dobrim primjerom. Budi ti dakle vjerni sluga, kao duša tvoja; „postupaj s njim kao s bratom" — nastavlja Sirak svoju mudru uputu! Moguće da surovo, oštro govori, da je priposta, nelijepa izgleda, a ruke da su pune krvavih žuljeva od teškoga rada, ali mu je duša dragocjena, koja treba da ti je tako mila, kako tvoja vlastita, pa valja da ju najbrižnije njeguješ. Mili moj! Nije moguće, da tuj tamo, osobito kad se družinčad mijenja, ne nagješ zgode progovoriti družinčetu po koju srdačnu: zatim kada propovijedaš o dužnostima staleža, o strpljivom snašanju bijeda, o vjernosti i savjesnosti u malenom, o izbjegavanju sablazni malenih, štedljivosti te sličnim važnim, svakidanjim stvarima, sjeti se tada izrijekom i

služinčadi, te svoj govor prilagodi i njima. Sad opet sretaš koje družinče; pozdravi ga prijazno; govori s njime isto tako srdačno, kako i sa najimućnijim, najuglednijim župljaninom. „Ne dopuštam, te me kakvi dotepenac nadvisi svojom uslužnošću", rekao njeki upravitelj tvrgjave, kad su mu zamjerali, što je i domaće otkrivene glave pozdravljao. Snagje li družinče koja znatnija nesreća, n. pr. da je ranjen, bolestan, iščasio koje udo, ili što slična, budi spram njega samilostan, pa će tvoja dobrota i druge potaknuti na sličan čin. U opće: tvoj će primjer vrlo zgodno djelovati na ine gospodare te ćeš doživjeti, da će i oni počet svoju služinčad cijeniti, ljubiti i podupirati. A ovi će tada rado ostati u župi, dapače kod istog gazde, a manje će osjećati svoj tegotni položaj. Potuže li ti se, ne zamjeri im, strpljivo ih saslušaj, te ih osokoli, da se zadovolje s onim, što im Bog dosudio i da slijede Spasitelja, koji je bio svakomu na uslugu, premda se nijesu svi okoristili tom njegovom uslužnošću. Je li koje družinče počinilo koji veći prekršaj, koga sablaznilo, ili ako pogubno djeluje na povjerene osobe, koje su s njime u doticaju, tad se porazgovori s njim u četiri oka, sjeti ga na žive ili mrtve roditelje, prosi ga, neka ne kalja najveću krjepost družinčeta: poštenje i dobar glas, te sama sebe ne ponizuje. Pazi li i ljubi dušobrižnik služinčad, uzljubit će i ona njega, slušat će ga i zahvalna će mu biti, nit će ikada zaboraviti, ako za nju dušobrižnik učini, bilo tjelesno bilo duševno kakvo dobro. Približa se veliki dan, u koji će svaki čovjek morat pred sudište Isusa Krista. Blaženim će te taj dan nazvati bož. Sudac, ako si njegova tjelovna i duhovna djela milosrgja ispunjao spram potrebnima, kao spram služinčadi; jer je pisano: „zaisto vam kažem, što jednomu od najmanje moje braće učinite, meni učiniste". (Mt. 25.).... S Bogom.

XXV. Dušobrižnik i grješnici.

Jesi li kada, mili moj, čuo koju zdvojnu majku, gdje zbori svom djetetu: „O sinko, kćerko! kakav si

mi križ natovario na legja! O kako sam nesretna majka! Koja sreća, te me smrt liši tog mukotrpnog života!" A otac? Srdžba mu je beskrajna, bučno proklinjanje da je strahota, na psovke i kletve zadrhtao, — a zašto? Sin ili kćer počinili nekakvo nedolično djelo, možda su krali, možda proti čistoći sagriješili. Ovakove grijehe mogu počiniti i oženjeni, i tad ni kraja ni konca pravdi, natezanju i proklinjanju. Što na sve to kaže svijet, dobro znadeš. Ne nahrupi gladna četa vukova na nagjenu strvinu, kako svijet na čin sablazni. I ovdje i ondje, i potajice i javno, mlado i staro pričaju, ponavljaju, povećavaju stvar u svojim društvima. Tako dočuje i dušobrižnik i bez obzira na to, da ne će sve, što čuje, povjerovati, pita se, kako će se ponijeti pram dogagjaju i njegovim počiniteljima? Jer nemoguće mu je reći: „što mi stalo! Koga stiglo, neka vidi posljedice; tko što dobio, neka nosi". — Vjeruj mi, da žalim, što sam počeo o tom predmetu pisati, pošto su o tom koliko nazori, toliko postupak tako raznovrsni, da je o njemu govoriti vrlo teško a i drsko. Ovo možeš iskusiti, ako se slučajno nagješ sa svojom braćom susjedima. Jedan uzima na laku ruku, ako se koji grijeh njegova vjernika objelodani, postaje javnom tajnom; drugi otvoreno izjavlja, da se to njega ne tiče; treći osudi grješnika i to ne jednom oštrim surovim riječima i izrazima, koje rabe njegovi protivnici ili rugaoci. Kod imućnika više pregledaju; dok kod sirotinje važu svaku pogrješku dvostruko ili povećano. Dapače imade i takovih, koji si spram ovih dopuštaju nepravdu, u koliko im otkroje javnu pokoru (n. pr. da više tjedana ne smiju u crkvu, ili u crkvi da imadu stajati za se, na odregjenom mjestu). Ovakav postupak — ne usugjujem se prozvati ga pravim imenom — naravski ne smije se odobriti, te ga ja smatram vrlo neumjesnim, jer se protivi duhu sv. Evangjelja i zadaći svećenika. Ne ću da govorim o onima, koji nit sami sebe, nit svog bližnjega ne poznaju; nit ću ti podrobnu uputu o tom davati, kako da postupaš

ako se i u tvojoj župi pojavi koji ovakav nesretni slučaj; već ti ragje predočujem u duhu slabe ljude i milosrdnoga Boga, pa će promatranje ovih uzbuditi nedvojbeno u tebi takovo oduševljenje, koje će te bezuvjetno dovesti do pravednog i razboritog postupka.

1. Ja sam već vrlo mnogo mozgao o grijehu naših praroditelja. Koli vjerojatnim se morale pričinjati riječi paklenog duha; koli zamamno ono zabranjeno voće, te su na riječ prvoga i pogled drugoga uza svu svoju svetost, milosti, spoznaje i savršenosti ipak pali! Kako dolazimo mi poradi toga na ovaj svijet, jasno uče sv. knjige a i mi naučamo već 7 god. djecu. Sv. Krst doduše briše istočni grijeh, te povraća posvećujuću milost; ali po odredbi Božjoj preostaju u nama posljedice grijeha; naime: sklonost k zlu, koja nas putnike poput teškog putnog kovčega tereti, ter onom, koji uvijek ne pazi i ne moli, danomice sve većma taj teret povećaje. Crv, koji mezgru voća izjeda, ne ulazi onda, kad se voće razvilo i dozrjelo; već se smjestio još kao jaje u čašku samog cvijeta. Roditelji su prisiljeni reći: *„in iniquitatibus concepti sumus“*; a mi kao djeca njihova, moramo nastaviti: *„et in peccatis concepit me mater mea“*. Ovoj naravnoj slabosti pridolazi prečesto manjkava tjelesna njega i duševni odgoj. Djetinje se oči vrlo često spotiču o sablazan. Sluh mu napunja takav govor, nazor, misao, koja se ne sudara s duhom istine, sa Sv. Duhom, koji mu je u duši. Megj braćom, rodom, drugom djecom u brzo se priuči mnogim nečednostima, dă zlu djelu. Gjavao, taj lav ričući ne čeka čovjeka do 30. ili 40. godine već ga potraži kao pupoljak u nejakoj mu dobi, e da ga tim sjegurnije uništi. Il zar je on daleko od svih djetinjih laži, kragja, oštećivanja, besramnih čina, doticaja na sramotnim mjestima, a možda i kod parenja životinja? Pa ako se tko zlu duhu i ukloni, ne će li sa „Scille udariti o Karibdu“, o hrid tog golemog svijeta? Sv. Antun pustinjak promatrao jednom u duhu zamke, koje pakao i svijet baca čovjeku putem pod noge, te

glasno zaviknuo: „O Bože! Tko će do kraja tim putem, a da se o koju zamku ne spotakne“?! O koliko puta prokune čovjek trogubog kumira svijeta: pohotu očiju, tijela i oholost duše, — žarko sunce, ili bljedoliki mjesec onog dana, koji bje svjedokom naše plemenite odluke, prisiljen da našu umišljenu u zraku kulu pozlati i srebrni ili veliča naše zaruke (obećanje), koje lakoumno odlučismo sklopiti sa slastima ili dragocjenostima svijeta. Istina, da poslije ozbiljne odluke nješto krzmasmo, prije nô zlo počinismo, možda se i svijesni svoje snage oprijesmo neprijatelju, dapače kad se već ćutismo u stupici, jošte se i tada trzasmo — kao da se je kanismo otresti, oteti; — grud se nadimala od teške borbe, napinjala se — a uda ondje, gdje bjehu, pa i usred pogubne zamke htjela da se umire. O koliki su na toj kruglji zemaljskoj, koji se tugaljivo tuže: „podlegoh — padoh!“ Kratke, al značajne riječi! Crna noć prekrila svojom crnom koprenom hiljaduvrsne očajne borbe jadnog u napast dospjelog čovjeka. Bijeli pako dan javnosti predaje lik palog, poniženog stvora, kao da mu se ruga: smijućke cjeluje onoga, koji bi htio u svojoj tuzi, stidu, da bude nevigjen, sakriven. Grješnik oponaša prve grješnike: *„fecerunt sibi perizomata“*, t. j. gleda da sakrije zadobljene rane, zamku, kojoj se nije uklonio, počinjeni grijeh. Jednomu ovo polazi za rukom, premda se poput sjene provlači pod orijaškim teretom, koji mu se na srce svalio; drugomu to ne ide, premda upotrebi svu svoju mudrost i dosjetljivost. I eno nesretnika zajedno sa svojim sramotnim činom — grijehom — pred ljudskim sudom. Ljudi odmah stvaraju sud; „a tko bi bio mislio! Gle! tko bi bio pomislio, da je taj tat — otimač — preljubnik — razbludnica — ubojica!?“ A Bog, nakon prvoga, ili višekrat počinjenog grijeha dovikuje: „Dosta! okusiti ćeš posljedice tvojih grijeha“. Napokon nadolaze i oblasti ter dovikuju: „Dosta! ne pašem uzalud mač, znak i sredstvo moje moći“. O jadniče! Tko, što li bješe povodom tvog pada; koje vri-

jeme, koje li mjesto pružilo prvi puta prigodu za grijeh? Možda se nikad nijesi borio protiv napasti; možda te nikad Angjeo tvoj nije štitio, ili možda ga nikad nijesi molio? O sve je to učinjeno. Pa ipak si, mili brate, pao, nad čim tuguju Angjeli, a s njima i ja, a zli dusi se vesele i s njima veliki broj bešćutnih ljudi.

2. Moći je napisati povjest svijeta ili pojedinca čovjeka, no povjest napasti nije moguće. Nestalnost srca pojedinaca megj dobrim i zlim; djelovanje milosti Božje na razum i volju; pogubno nastojanje zla duha; narav i upliv zla primjera, te moć čuvstvenosti, sve je to za duh čovječji tajna. Samo onaj, koji sve znade, sve vidi, koji pretražuje srca i bubrege, samo taj poznaje nastali od poroda niz ćudorednih odluka, počevši od klice pâda, kroz svu borbu protiv napasti, sve dok nije podlegao. Samo On znade, je li čovjek promišljeno ili lakoumno, ili svladan žestinom napasti, s tjeskobnog straha ili radi ljudskog obzira popustio zlu. Odatle za nas neznalice ona zapovijed: „ne sudite, da ne budete sugjeni". (Mt. 7). A čemu je u čovječjem tijelu taj jadni položaj, ta slabost, ta neprestana pogibao, kako za malene, tako za velike i odrasle; kako za svećenika, tako i za svjetovnjaka; čemu padaju na žalost toliki u obitelji, župi, općini, samostanima i pustinji? Čemu paklu tolika moć? To su pitanja, o kojima dušobrižnik nikad dosta ne može promišljati, koji i sam o svom spasu sa strahom i trepetom radi, te često mora sa pjesnikom bolno zavapiti: „*Domine, tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam*" (Ps. 138). Pakao ijujuče, svijet se na sva usta smije i ruga, a Bog odlučuje u svojoj mudrosti, sveznanju i milosrgju, kada koja duša sagriješi. Što bi u raju svemu svijetu, cijelom ljudskom rodu obećano i na Golgothi dovršeno, za čim svaki duševni nesretnik bolno uzdiše, toga postaju pojedini tijekom vremena dionici. Što su bogoljubnici staroga zavjeta željno željkovali, na to treba te se bogoljubnici novoga zavjeta, koji su dobre volje, zaufano obaziru. Mislimo otkup po Isusu Kristu. On treba

da je središte svih plemenitih nastojanja ljudi. Čovjek pada, padaju svi, e da upoznaju zlu bit grijeha te teško robovanje gjavlovo i tako se srcem svojim na Otkupitelja svijeta toli poželjno osvrnu, kako se zaufano jednom ogledali na mjedenu zmiju u pustinji Židovi, koje bila ognjevna zmija ujela, e da se oslobode smrti, pa i ozdravili. Koli je silna razlika megj srdačnim zaufanjem, kojim čovjek prije pada, i onim, kojim poslije pada vapije ka Gospodu: „Gospode pomozi — Gospode smiluj se". „Bože budi milostiv grješnoj mi duši — te me u buduće očuvaj od grješnog pada"! „I ne uvedi nas u napast, nego oslobodi nas oda zla"!...

3. Sveopće je poznata gorka muka i smrt Kristova radi grijeha svijeta; no nije tako općenita ona spoznaja, kako Bog hoće, te i svijet sudjeluje u gorkoj muci Kristovoj i time se i sâm sa svoje strane priključi njegovu djelu zadovoljštine. Naš je božanski Spasitelj uza svu svoju svetost trpio poruge, klevete, sramotu, poniženja, prezir. Kolika je bol s time skopčana, nitko ni ne sanja, osim da sâm što slična doživi. Bičevali ga, svezali, utamničili i umorili Najpravednijega. Tko će si zamisliti strahotu svih tih muka, ako nitko živ nešto slična ne doživi? Zato treba, da i grješnik nešto trpi, jedan više, drugi manje, da znade sa mukotrpnim i umirućim Isusom zajedno ćutjeti, zajedno trpjeti. Muka i smrt našega Gospoda neizmjerne je cijene, i zato može da izbriše sve grijehe svih ljudi; no ipak je odlučeno, da imadu pri djelu otkupa Spasiteljeva sudjelovali uzdasi i tjeskobe grješnika, sramota i žig paloga i njegovih drugova, osuda svijeta, otkrojena kazan oblasti, tamnice, sužanjstvo i tomu slično, a sve to s iskrenim p o k a j a n j e m. Samo tako postaje jasnom i shvatljivom riječ crkve, koju po svom sluzi u ispovijedaonici izriče nad pokornikom: „*quidquid mali patienter sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum*". Po nauku sv. crkve nitko ne može bez posebne milosti Božje ostati pros od svakoga grijeha. I zbilja možda si misliš, da je na

nebu mnogo svetaca, koji nijesu nikakva grijeha počinili, koji nijesu nikad morali pasti ničice i u suzama moliti: Iz dubine vapim k tebi Gospode! Iz dubine mojih gorčina te prosim: smiluj se, pomiluj!? Na to sv. Pavao veli: „*ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus*“. (I. Cor. I.). O neizmjeran je broj onih, koji su ovdje na zemlji sa Davidom priznali: „*bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas*“. (Ps. 118.); i opet bezbrojno je onih, koji su se podigli iz velike bijede i pošto su si okaljano odijelo u krvi Jaganjca na čisto isprali, sada veselo veličaju milosrdnoga Boga od vijeka do vijeka... Tužne su, ali istinite riječi našega Gospodina Isusa Krista: „nužno je, da bude sablazni“! Nastojao sam smisao tih riječi razglobiti; pazio sam, da li kod pragrijeha i grijeha ljudi glavnu ulogu igra uvijek zloća ili lakoumnost; pomišljao sam, da li čovjek hotice srta u more nevolja, koje su s grijehom najuže spojene, ili imade Bog posebnu nakanu, po kojoj gdjekada dopušta pad čovjeka sa svim njegovim posljedicama, e da znade u buduće svog palog subrata tim bolje podići, i bez tjesnogrudnosti tim ga većma sažaliti. Uslijed tih mojih promatranja što mi je jasno postalo, ne mogu ti ovdje opisati, a što je ostalo glede mene tako, kako je bilo prije, želim te ovime uputiti, kako da u pojedinim slučajevima uradiš, sučuvstvuješ.

4. Je li ti koji vjernik pao u takav grijeh, koji sablažnjuje, ili skrivio u čemu, što potpada svjetovnom sudu, ponajprije sažali ga i smiluj mu se. Kad su sv. Bernardu saopćili pad kojeg brata, obično bi uzdahnuo: jao! danas mi pade brat, sutra mogu ja pasti. Svijet je bez srca; dakle nit ljubavi ne poznaje: tko je u čemu skrivio, neka i trpi. No ti si sluga Božji, ti si namjesnik Isusov. Ti treba da imaš sućutno srce, puno ljubavi za svakoga. Ako svi kažu: „pravo mu je — zaslužio je — sam si je kriv svojoj nesreći“, i kad bi sve to bila živa istina, ti mu se ipak imaš smilovati radi uboge mu duše. Slomi li si koji od vjernika ruku, nogu, ili nastrada li tko požarom

u imutku, svakako ćeš bijednika sažaliti; a ako je tko prekršio svoj krsni zavjet, ako je najveće dobro, posvećujuću milost, izgubio, zar bi se našao na toj kruglji zemaljskoj kršćanski svećenik, koji se ne bi nad njim ražalio te požurio, da ga iz nesreće oslobodi?.. Zaisto bi to žalosno bilo! Iskreno tvoje saučešće nad padom kao i sućut nad zlosretnim mu položajem treba te mu objelodaniš. Dà; kakove je takav čovjek proživio dane, kako mu je teška, neugodna sramota i žig, koji ga stiže, koli su mu gorka predbacivanja njegovih, koli crnu vigja budućnost... to je neopisivo. Jao onomu, veli sv. Pismo, koji je sâm sebi prepušten; jer padne li, ne ima tko da ga pridigne. Ne zna li takova pala duša, kamo da se u svojoj nevolji obrati, treba da sazna, i za to se svojski pobrini, da ona sazna, kako ju ti od srca sažaljuješ, dakle da se može k tebi bez straha uteći po savjet i utjehu; ako li ju stid zadržaje da te potraži, potraži ju ti, pa i onda, ako je u tamnici... Sućut svoju valja da izraziš ne toliko pustim i sokolećim riječima, već da mu označiš sredsva, po kojima će moći svoj položaj poboljšati, olakšati. Valja te se grješnik po propisanom redu i načinu s Bogom izmiri; zato valja u njemu uzbuditi duh pokore; valja ga nagovoriti, da posljedice grijeha, bile ma kako sramotne i osjetljive, skrušeno i za volju Božju mirno snaša!.. No možda ćeš na sve ovo kazati, da ćemo na taj način sve ljude učiniti lakoumnima, i ti bi s njima radije postupao, kako su zaslužili... O ti vitki cedre Libanonski! Zar ti pasti ne možeš?... Ali ipak... I u tom slučaju, od čega te Bog očuvao, što bi želio? Nedvojbeno bi žudio za srcem, koje bi s tobom sučuvstvovalo, tebe volilo, tjeskobno ti srce shvaćalo i poštivalo... Zar ne?... Što pak odatle slijedi?... Pa i bez toga pitam te, kako se ponio Isus spram grješnika?... Istina, farizeji se sablaznili, kad su vidjeli, da Isus sa grješnicima nježno postupa, i da oprašta onima, koji se poboljšavahu... Nesretni svećenici i Levite, što uz onoga, koji padnuvši u ruke razbojnika

polumrtav uz put leži, hladnokrvno, bez ikakove sućuti prolazite i nesreću njegovu pripisujete lih njemu samomu, njegovoj neopreznosti, jer je goloruk; zar ne znate, da taj nesretni putnik predočuje čovjeka u opće, a koji su na nj vrebali, da vrebaju i na vas ; nadalje, zar ne poimate i poštivate postupak onoga, koji zagledav nesretnika razmekša se, silazi sa svog tovara, vino i ulje ulijeva u rane njegove, diže ga na svoje blašče, smješta na konak i tuj plaća, zašto će ga njegovati. Ovaj dobri Samaritanac i meni i tebi kazuje: „idi, i ti čini tako". (Luk. 10.) Jest, treba da budemo samaritanskog srca, želimo li Bogu omiliti; morat ćemo jednom pokazati samaritanska djela, želimo li zadobiti milosrgje. O Bože! Koli si velik, koli veličajan, koli divan u svom postupanju, što ga pokazuješ spram palih nesretnika! Naprotiv, koli je čovjek oduran, koji je spram svog palog brata hladan, oštar! Sada tekar poimam, zašto je želio David, da radije pade u ruke Božje nô ljudi! Za kratko poslije, kako sam novu župu svoju preuzeo, posjetio me Ant. Eberhad, prije dvorski propovjednik, poslije Regensburški kanonik, te blagohotno saslušao moje mišljenje o djeci u školi i onima koji školu svršavaju. Upravo sam osnovao dječačku i djevojačku udrugu Nakon mnogog razgovora o udrugama rekao mi: „ne zaboravite zatim na one, koji ne mogu više u udrugu ; obdarite i ove svim vašim srcem"... Stostruka mu hvala na tim riječima. Budi uvjeren, da te upute nikad ne ću zaboraviti. U tom ću smislu raditi i zahvalan biti Bogu, ako mi dopusti, te i do zadnjeg dana svog života uzmognem pomagati grješnicima. Tebe pako, mili moj! svim srcem molim, pripazi na grješnike, posveti sućutnu suzu jošte i okorjelim grješnicima. Svinutu mladicu ne slomi, niti tinjajuću svetiljku ne ugasi tvojim oštrim postupkom. Ako si u istinu ponizan, onda ne ćeš nijednog grješnika odbaciti, već sažaliti i moliti Boga, e da se i tebi što slična ne dogodi, što se dogodilo tvomu bratu, koji se možda prije i odviše po-

uzdavao u se. Sjećaj se često i toga, što sv. Iv. Zlatousti toli zgodno kazuje: *„liberare a putretudine peccatorum, Christi virtutis est; ut autem ad illa non revertantur, apostolorum curae est ac laboris"*...

S Bogom!

XXXI. Dušobrižnik i potišteni.

Gorljivi amerikanski misijonar, Franjo Weninger, opisuje njeki kraj u Americi tako krasno, da gâ nazivlje zemaljskim rajem; ali dodaje, da i ondje vrijede u molitvi „Zdravo, kraljice" one riječi: „u ovoj dolini suzâ" — *lacrimarum valle.* I doista gdje bi se mogao naći samo pedalj tla na toj jadnoj zemaljskoj kruglji, gdje ne bismo morali mi „prognani sinovi Evini" suze roniti i uzdisati? Mili moj! Sigurno si već i sam čuo u svojoj župi dosta plača i uzdisanja; ali sam i o tom siguran, da su tužni i nevoljni našli u tebi samilosno srce, spremnu i dobru volju. Pokraj svega toga mislim, da se ne laćam suvišna, a još manje neugodna posla, ako ti u ovom listu progovorim o p o t i š t e n i m a i zamolim, da kroz sve dane svoga života tješiš i podupireš, koji su „umorni i opterećeni". To je jedan od najplemenitijih zadataka dušobrižnika.

S grijehom došla je i bijeda na ovaj svijet. To su oćutjeli već i naši prvi roditelji; dnevi patrijarkâ, kratki i zli dani, kako ih patrijarha Jakob opisuje pred egipatskim faraonom, bili su je puni; ostali pravednici staroga Zavjeta željeli su si smrt, da se riješe nevolje svoje. „Joj" i „jao" čuo se bezbrojno puta kroz sva dosadanja stoljeća po gradovima i selima, državama i narodima. Ratovi prouzročiše nebrojene nevolje kako pojedincima tako i čitavim narodima. Onaj se mogao još megju sretnije ubrojiti, ako mu je krvca crnu zemlju okvasila, a nije kao drugi bio od svojih otrgnut i odvučen u jadno ropstvo. Glad i kuga tako su učestale, da si jedva pomisliti smijemo, koliko bijede, koliko tjeskobe u sebi kriju mrtva slova povjesti svijeta. Na zemlji,

na toj često tako miloj zemlji, koju žarko sunašce tako divno rasvjetljuje, a sitna rosa toli blago ovlažuje i oplogjuje, svaki je i najmanji zakutak, gdje ljudi obitavaju, namočen krvlju njenih stanovnika, nakvašen suzama djece, žena i drugih nesretnika i uzdrman od bolnoga „joj“ zapuštene siročadi U tu dolinu suza sišao je sam vječni Bog i uzeo na se svu bijedu, koju je našao na zemlji. Rodio se u krajnjoj sirotinji, živio ubogo i usred svijeta, koji ga je mrzio, sve dok nije napokon na drvetu križa umro. Pravo je imao sv. Martin, kad je rekao gjavlu, što mu se ukazao u sjaju s krunom na glavi urešenom draguljima i tvrdio, da je on Krist: „Ja ne poznam Krista u grimizu i s krunom, već samo sa križem i sa znacima od pet rana“. I mi poznamo Njega, koji je prvi nosio i to najteži križ; poznajemo ga kao uboga, sve do golotinje, kao prognanika, beskućnika, gladna i žedna, iznemogla od krvavoga znoja, u gorkim mukama i mrtva na križu. On je okusio, dapače ispio do zadnje kapi kalež muka, nosio je teški križ, sve dok mu nijesu umiruće usne prošaptale: „Svršeno je“ — *Consummatum est.* Ali križeve s lica zemlje, na kojoj ljudi obitavaju, nije ipak uklonio, premda je mogao; nego ih je posvetio, olakšao, osladio, ter objavio, da je nošenje križa neophodno nuždan zalog samih nebesa.

Ne ću Ti govoriti, kako da sam svoj križ nosiš, kojemu izbjeći ne ćeš, bio ti gdje mu drago; nego ću ti samo to reći, kako da pomogneš svojim vjernicima onako snašati križeve, što ih terete, da se na njima ispune mudre nakane Božje, t. j. da se sami posvete i da noseći križ ne izgube spasenja.

1. Nevolja imade općenitih i posebnih, t. j. takovih, koje zadese čitave općine, župe, i takovih, koje zadese samo pojedine ljude. Zadesi li čitavu župu, općinu koja nesreća, n. pr. tuča, požar, poplava, marvinska kuga ili što slična, uzdigni prst svoj te pokaži s prorokom na Onoga, koji je te nevolje poslao i, koliko je čovjeku dano znati, razloži im nakane Božje, koje su uvijek mudre i

promišljene. Mnogi svećenik vrlo rado nad grijesima svoje župe drži strahovite propovijedi, te sve nevolje prikazuje kao pravednu kazan Božju. Bog te očuvao od šta takova. Istina, da mi danomice zaslužujemo kazan; no Bog rabi snagu prirode, da postigne i takove ciljeve, o kojima mi ljudi nit ne sanjamo. Riječi dušobrižnika treba te ponajprije odavaju sućut, pružaju utjehu, a osim toga da na to ciljaju, da se pravovjernici u svom neznanju što poniznije podlože volji Božjoj te pouzdaju u budućnost, koja je u Božjoj ruci. Za poplave ili požara vrlo je štetonosno, ako dušobrižnik od pukog straha glavu izgubi. Dušobrižnik neka ne ide lakoumno na počinak, na to neka upozori i svoje vjernike. Odijelo neka mu je pri ruci, da uzmogne odmah, čim začuje znak nesreće, skočiti na noge i biti na mjestu pogibli ili nesreće megju prvima. Sabranost, razboriti raspored i brzi rad često spašava bližnjega i život i imutak njegov.

2. Ali kad ti i ne bi župe koja gore spomenuta nesreća kroz više godina zadesila, to se ipak u pojedinim obiteljima nagje koja ta nesreća i nevolja, koju ili Bog sam prepušta, ili je pojedini njeni članovi skrive kao posljedicu svojih grijeha. Tko dulje vremena živi megj seoskim pukom, i za neko vrijeme pazi na njegov život, njegov rad, kako u kući, tako izvan kuće, samo taj može sastaviti statistiku njegovih bijeda. Svaka obitelj, svaki pojedinac, živi je dokaz riječi sv. Pisma: *„homo natus de muliere repletur multis miseriis“*. Prije nego se čovjek rodio, zadaje kroz mjesece brige, dapače zadaje majci i boli, a narogjenje njegovo ne progje bez velikih boli, a često majku i usmrti. A opet čim narogjeno dijete započinje svoj život? Suzama, uzdasima, plačem i jaukom. Većina rogjene djece umre, ali rijetko bez goleme smrtne borbe i boli. Ona opet djeca, koja ostaju na životu, moraju se neprestano boriti sad s fizičnim, sad s čudorednim nevoljama u svakoj dobi, svakom staležu, svakom zanimanju. Sjećaš li se jošte onoga, kad ti je u školi za zadaću zadano bilo, da opišeš krasotu i prednost

seoskog šivota? Ili si možda čuo kada kojeg gradskog gospodičića ili gospogjicu, kako zanosno, čuvstveno uzvisuje seoski život? „O, kako je krasan taj život; kako sretni takovi stanovnici!“ A što bi ti sanjari kazali, kad bi zašli u koju potleušicu kojeg radnika, nadničara, ubogog poljodjelca i ondje zagledali manjkavo pokućtvo, tešku, a često i oskudnu, hranu, onemoglu prije dobe snagu s teškog rada?! Istina, da uboga djeca uz posebnu tjelesnu njegu i posebni ne baš nježni odgoj poodrastu i ojače; no istina je i to, da kukavna i nedostatna hrana, zimska studen, ljetna vrućina, golotinja, te prekomjerna poraba snage, već u djetinjoj dobi, koja bi ipak morala biti vesela i živahna, mnogo suza i jauka istisne iz očiju i ustiju tih bijednika. A koliko tek roditelji veselih dneva prožive? Nedvojbeno vrlo malo! Njih sigurno snagje svaki dan koja nevoljica. S teškom brigom polaze na rad, — tjeskobno zure u budućnost, umorna se tijela i satrvena vraćaju na počinak. Nesreće, bolesti, sirotinja i vječna oskudica — sav im je život. Sva sreća, ako su oboje jaki, te si mogu podijeliti obiteljski križ; svakog zapada samo polovica. Ali dogagja se ne jednom, te se sav teret sruši na jednoga, koji nit toliko vremena ne smaže, da svoju tegobu komu saopći.

3. Čovjeku je prirogjeno, da se gdjekada od srca svomu bližnjemu izjada, da mu ispriča tugu i bol, da želi, e mu se time, ako već i ne pomogne, ali da mu barem tuga odlane. Ali odredba je Božja i to, da čovjek s čovjekom zajedno trpi, te u nevolji, koliko može, jedan drugomu pomogne. Ali zar vigjamo da se ta odredba Božja ovršuje? Gdje nalazi srce uboga djeteta ljubavi, gdje jadni sluga samilost? Tko sluša jadikovke tužne majke? komu da izjada zavedena žena pretrpljenu nepravdu i potajice prolivene suze? U opće, gdje nalazi trpeći nevoljnik ino, nego prazne riječi, hladni susretaj i potajnu zloradost? Dok je Spas naš jošte na zemlji boravio, najprije mu se približili oni, koje je tištila bijeda; a On se svima smilovao; čega radi bijahu baš

potišteni Njegovi najvjerniji sljedbenici. Znademo nadalje, da riječi Spasiteljeve: „kako posla mene Otac, tako šaljem i ja vas“, koje je upravio svojim namjesnicima, svećenicima, sadržaju i onu dužnost i „*ut evangelizent pauperibus*“. Ovo je katoličkoga svećenstva i dužnost i velebno pravo. A jer je to njegovo pravo, može samo ono da uspješno to pravo vrši. Učitelji otpalih sljedba od katoličke crkve nazivlju se takogjer dušobrižnicima, pastirima, te osobito naglasuju ljubav bližnjega; ali jer im manjka poslanje, što katolički svećenici imadu, to se ne mogu nikad pohvaliti takovim uspjehom, kakav vigjamo kod Isusa Krista i Njegove sv. crkve. Upravo zato, što od prave crkve otpadoše, nijesu združeni organički sa Božanskim Srcem Isusovim, pa u Njegovo ime ne mogu k sebi dozivati one, koji su „trudni i opterećeni“. Inače katolički svećenik, kojega Gospod šalje, koji je s Njim, izvorom utjehe i melema, u vječnoj svezi. Ovo katolički puk vrlo dobro znade, zato se drži svog svećenika tako, kao zemaljskog prijestolja Gospodinova, kao žrtvenika, koji u sebi krije Presveto. Svaki katolički jadnik i bijednik znade, da može svoj križ, tegobu, pa bila i tajna, svećeniku povjeriti; znade, da su njegove riječi iskrene, sućutne, prave; savjeti vjerodostojni, ili ih upućivali oni na pouzdanje u volju Božju, strpljivost, dok se Gospodu svidi, da stvar inače udesi; ili ih putili na put, način i sredstva, kojih se valja latiti, da se nesreća odstrani ili dokrajči. U svakoj bo župi imade tako zvanih „otvorenih kuća“. Tako su krčme neprestano otvorene i za domaće i za strane. Liječnikova se vrata odmah rastvaraju, čim se pojavi bolesnik, ili tko od bolesnika. Tako megj ovakove javne, otvorene kuće spada i župnikov stan, i ovaj treba da bude otvoren vazda i za svakoga. Rijetko progje tjedan, a da se ne najavi kod župnika koji taj jadnik, bijednik. Sad koji ubogar iz svoje potleušice; sad nadničari; sad žena u obiteljskoj stvari; sad majka radi svoje djece, ili supruga; sad opet muškarac radi pretrpljene uvrede. Svaki

u sebi misli i veli: „idem k svomu župniku!“ A kad stao pred svog dušobrižnika, progovori: „Gosp. župniče! oprostite, evo opet neprilike; pomozite, ako možete; dajte kakav dobar savjet“. Mili moj! Kad ovakav povjerljiv željni nagovor začuješ, budi u smislu svog zvanja i poslanja pravi Kristov namjesnik. Strpljivo saslušaj ter čuvstvuj kršćanski. Neka govori, neka se izjada, neka jadnik plače. Što se tebi možda ne čini važnim, to može za jadnika biti vrlo važno. Ako si pravog samilosnog srca, pronaći će i usta zgodne za nj riječi. N. pr. jadikuje li tko za kojim preminulim članom obitelji — (gdjekad ljubav napose izbija, kada se znancu oči zaklopile), tad učini, što je učinio Isus kod groba svog prijatelja Lazara, ili kod Naimskih vrata sa rascviljenom majkom, te tješi jadnike riječima vječne Istine. Snagje li koju obitelj nenadana nesreća, ne čekaj, dok te pozovu, ili k tebi dogju; već pogji onamo osobno — ta ti si otac i glava župe kao oveće obitelji — te će tvoja nazočnost, riječi, savjeti, zaisto ublažiti, utješiti, a ne rijetko i na pravi put dovesti. Svijet je prepun nejednakosti. Tuj obilje, ondje glad; tuj gozba, ondje sto briga za sutrašnji kruh; tuj razmaženost, ondje slomljeno od rada tijelo; ovdje počasti, dostojanstvo, ondje prezir i jadno ropstvo; ovdje lasti i slasti, ondje plač i lelek. I već smo se upravo privikli onoj: rijetko dolazi nevolja sama; k prvoj u brzo nadolazi druga; ili kako kaže prorok Jeremija (45): „*Vae misero mihi, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo; laboravi in gemitu meo, et requiem non inveni*“. Promišljajuć ovo poimam riječi sv. Pisma: „*Multos occidit tristia*“. Moćan je crv tuga, koji zdravlje postupice podgriza i ništi, uzbugja zdvojne misli, tako te jadnik želi umrijet te bi sretnim nazvao čas, kad bi se mogao s ovim svijetom rastati . . . A sad te pitam: zar da bude baš bez svakoga grijeha dušobrižnik, koji se ne bi htio za jadnike svoje župe brinuti tako, te bi oni s pravom mogli reći: „čekao sam, da me tko utješi, — i nikoga ne bijaše, koji bi me

utješio?!“ Zaklinjem te, susretaj prijateljski svakog svog razjadanog pravovjernika; sućuvstvuj s njim u njegovoj bijedi i nevolji; tješi ga, sokoli i podupri po mogućnosti svojim savjetom. Pokaži nesretniku, da si mu blagi otac, da, brat njegov; budi drugi — ali dobrovoljni, spremni, — Simon Cyrenejac, i ne zaboravi nikada, što Gospod kaže kod sina Sirakova: „ne ostavljaj plačuće bez utjehe, a s tužnima tuguj“. . . . S Bogom.

XXVII. Dušobrižnik i potišteni. (Nastavak.)

Mili moj! Sjegurno si već kojiput bio u samostanu. Tuj se zavjetuju na uboštvo, pa ipak se bijeda ne vigja. Posla je tuj dosta, ali se nitko baš previše ne napinje. Huke i buke ne ima, jer se stanovnici jedan drugomu ugibaju, te svaki tihano ide za svojim poslom. Svećeniku tuj godi, te vrlo lako pomisli: tuj bi bilo zgodno živjeti; tuj vlada mir; tuj se ništa ne čuje od vreve svijeta; ovamo vrlo teško jadikovka ljudi dopire. Nu ti, ako želiš pravu istinu priznati, ne misli, kao da je samostan zbilja pravi raj, a njegovi stanovnici, kao sljedbenici Kristovi, oprošteni od svakoga križa. Ded ih samo saslušaj, ili budi njihov ispovjednik, pa ćeš se uvjeriti, da se i tuj nagje križeva i patnja, što dolaze sad izvana, sad iznutra. Mimoišav pitanje, bi li svećenik mogao za vlastiti svoj spas u kom redovničkom redu mirnije, spokojnije, bez manjih pogibli i neprilika uzraditi, nego li u svijetu, mimoišav, velim, ovo pitanje, mogu i tebi i sebi samo to svjetovati, da se kanimo svake puste želje za evangjeoskim savjetima. Ponajprije držim, da nas nijedan nije zvan za redovnički život, a opet je stalno, da možemo i u svijetu počiniti vrlo mnogo dobra i živjeti neporočno. Jednom sam čitao nješto, što me riješilo mnogih tjeskoba. A jer bi to moglo i tebi koristiti, saopćit ću i tebi. Slušaj. . . U vrijeme sv. Antuna pustinjaka baštinila dva brata vrlo znatan imutak od svog oca. Jedan nazirao u bogatstvu tom veliku po-

gibao, čega radi sve svoje prepusti svomu bratu, a sâm se priključi mnogobrojnim učenicima istog sveca. Drugi preuzeo sav imutak, marljivo i bogobojazno radio, bio vrlo gostoljubiv i uslužan, podupirao starce i bolesne, nit je ikojeg siromaha otpustio bez milostinje. Iza smrti obojice nastade pitanje, koji je od te dvojice bolje uradio, sretnije odabrao, i koji je po tom primio veću nagradu. Zamoliše sv. Antuna, neka on taj čvor riješi. Ovaj, iza kako je vrućom molitvom molio za prosvjetljenje, reče: oba su brata Bogu mila; jedan, što je slijedio primjer proroka Ilije; a drugi, što je pošao stazom gostoljubivog Abrahama. Jedan je radio savršeno, jer je slijedio riječi Isusove, koji je rekao: „želiš li biti savršen, idi, prodaj sve...“ Ne manje i drugi, jer je stupao stazom Kristovom, koji je rekao: „nijesam zato došao, da se meni služi, nego da ja služim drugima.“ I nadoveza svetac: „vidio sam ih, gdje kao dva maslinova stabla pred Gospodom stoje; jednako zelènê i cvjetaju, jednako zlatne plodove ragjaju“. Ovaj nas dogagjaj uči, da možemo ne samo u samoći, nego i u vrevi svijeta, u radu i zanimanju spas naš pospješiti, ter si za vječnu slavu stjecati zasluge.

1. Iza ovog opširnog uvoda vraćam se na predmet, što ga u zadnjem svom listu spomenuh; jer jošte uvijek imam o njemu štošta kazati. Naši župni stanovi nijesu nikakove osamljene, udaljene kućarice, a nit su pod papinskom ili biskupskom clausurom. Zato možemo svaki tren njekoga očekivati, bilo iz župe, ili iz pustare, bilo iz filijala ili iz matice, a taj posjetnik rijetko dolazi bez kakove „predstavke“, koju župnik može odmah saslušati, ili mu valja poći na lice mjesta, e da se upozna sa jezgrom „predstavke“. Lijepo je i korisno, ako čovjek sućutno prozbori koju utješljivu; nu imade nevolja i jada, na koje riječi ništa više ne djeluju, već t r e b a o d r j e š i t o r a d i t i. Ovakove slučajeve ti želim danas nanizati. Čujem li n. pr. da se ovaj ili onaj moj vjernik razgoropadio te bjesni i sve lomi, tare; ili da je postao umobolan, ništa ne govori, ne jede — što ću u tim slučajevima? Ponajprije mi valja znati, da često vrlo malo treba, te netko umno oboli, ili poludi. Kakova neurednost u menstruaciji, vrućica u porodu, veliki gubitak, navala krvi u mozag, gdjekoje zablude i tomu slično prouzroči vrlo lako živčani nemir ili ludost. Gdje se duševna bolest pojavlja samo u sumornosti, tuj dušobrižnik još imade malo posla, kad ga dozovu; jer će lako saznati, bilo od samoga bolesnika ili od njegovih ukućana, odakle je nastala bolest; u tom slučaju može lako poukom i sokoljenjem gustu tminu duha odstraniti, prijaznim razgovorom ga razvedriti i postići, da će se bolesnik opet rado i marljivo latiti svoga posla. Čim se većma priječi, da duševni bolesnik ne samotuje, ne tmuri, ne promišlja, već ga se prisili da nešto radi, tim će sjegurnije i brže ozdraviti. Osim toga valja preporučiti toplu kupelj ili potražiti što skoriju liječničku pomoć. Nu lako se dogodi i to, da se takav umobolnik u času, kad ga dostatno ne paze, pače i odmah iza providiranja, laća takovih čina, koji su po sebi grješni i grozni, t. j. samoubivstva. Zbude li se takav grozni slučaj u tvojoj župi, a liječnik očituje, da je bio duševno poremećen, tad možeš nad grobom progovoriti koju sućutnu i utješljivu, i nitko ti ne će moći zamjeriji. Nu najgroznije je to, kad koji pijanica, propali raspikuća, bezvjerac, bude samoubojicom, ter u grijesima odilazi pred sudište Svevišnjega. Sv. bo Pavao Ap. piše, da „po smrti slijedi sud.“ Nu ja sam u njekim knjigama, koje govore o vizijama i zamaknuću, čitao, da one osobe, koje su o udesu samoubojice na onom svijetu upitane bile, odgovorile: „Samoubojica mora dočekati onaj čas, u kom bi morao po odredbi Božjoj umrijeti; pak će tekar tada na sud“. Mene je to tumačenje presenetilo; jer ako se zločincu pričinja ono vrijeme predugo, u kom suci povukav se na stranu vijećaju o njegovu životu ili smrti, koli će se tek dugim pričinjati duši ono rečeno čekanje, dok bude rastavši se sa svijetom opterećena grijehom, očekivala vrhovnoga Suca! — Od sumornosti (nujnosti) često nastaje bijes, ili ludilo. Zovnu li svećenika ovakovoj

kući — tâ komu će seseljani drugomu utećі, nego svećeniku — neka pogje, nu čim unigje, valja da bude obziran i sabran. Valja se pobrinuti, da lugjaka — bjesomučnika — drže jaki ljudi, ili čvrsto svežu. Razumije se po sebi, da valja odmah dati donijeti iz bližnjeg grada željeznu mrežu i prizvati oblasnog liječnika Koli se raznoliki slučajevi pomaljuju kod pojedinih osoba, ne bih bio nikad vjerovao, kad ne bih bio sâm iskusio. God. 1860. bio sam po nekom poslu u Strassburgu, gdje sam si našao stan kod takove obitelji, koja je bila u srodstvu sa mnogo spominjanim Ratisbonom. Tuj bio njeki gospodin, kojega htjedoše sutra-dan odvesti u ludnicu. Rekoše mi, da je s njime zlo, i da je poguban po svu okolinu. Iza oduljeg razgovora sa obitelju pogjoh na odmor. Ne sluteći ništa zla, ne zaključah sobna vrata. Zaspah. Na jednom oko 2 sata po polnoći probudi me žestoko drmanje glave. Preda mnom stajao u košulji i sa svijećom u ruci lugjak. „Što vam rekoše o meni?“ — pitao surovo tri puta usporedno. Nastojao sam ga umiriti obećanjem, da ću mu po danu sve iskreno ispričati. Na to se udaljio. S ovim sam neugodnim noćnim posjetnikom bio nježan i ljubezan, a to zato, što me jedan pregjašnji slučaj na to naučio. Naime: jedan moj župljanin s neopreznog razgovora drugih postade nujan (melankoličan), a kasnije i sulud. U tom svom stanju vrlo uznemirivao svoju ženu, koja jedne noći pošalje po mene. Pogjoh. Nadošav opomenem ga, nek ide leći i dodam: budeš li si ženu zlostavljao, ja ću te izbatinjati. Na to ovaj ustade i udari si ženu vrh glave. U taj čas skočim i ja, te lugjaka čvrsto pljusnem. Tada se on razbjesni na me i htjede me za vrat ščepati. Tuj se sjetim Boga i izvinuv mu se iz ruku naglo se okrenem i u kut sobe njega potisnem, pa — naglo na vrata odjurim. Nakon 4 tjedna pobježe u bližnju šumu, a ja, čim sam to dočuo, pogjoh sâm samcat za njim. Za kratko ga nagjoh i nastojah nagovoriti, da se kući vrati. Njeko vrijeme išao samnom; ali najednom skoči preda me i reče: „G. župniče! jedno

samo ne mogu zaboraviti — onu pljusku. Kad se nje sjetim, tako me bijes spopada, da bih vam najvolio vratom zaokrenuti“. „Što? — odvratih mu: zar ti još uvijek na onaj jedan udarac misliš? Zar ne znaš, jadniče, da je župniku dana vlast na nebu i na zemlji, po kojoj može svoje podregjene takogjer pljuskati!?“ „A tako!“ — mozgao na to moj jadnik, „dakle je župniku dana oblast na nebu i na zemlji. Ej onda sam zadovoljan!“ Na to je mirno išao sa mnom kući. Ali kasnije, vjeruj mi, nikad nijesam pljusnuo nijednoga lugjaka, ali nit sam samcat s njim boravio.

2. Prijegjimo k inim nesretnicima, koji se mogu u župi naći. Bog raznovrsno dijeli sposobnosti. Skoro se u svakoj župi nagje po jedan ili više njih, koji baš nikakove sposobnosti ne imaju, a nazivaju se tupoglavci. Ovakovo dijete, kojemu tupoglavost već na licu čitaš, — veliki je križ roditeljima, seoskoj mladeži, a prečesto je predmetom i ciljem poruge i pošalice ostalih odraslih. Na ovakovu djecu i odrasle imaj osobitu brigu. Može dušobrižnik već u školi naći prigode, te djecu u jednu ruku potakne na zahvalu za primljena dobročinstva, u drugu pak da uzbudi sućut spram tih sirota. Svako bockanje i šalu, koju bi si djeca s ovakovim nesretnim drugom dopuštala, kazni eksemplarno. A kad bi se i odrasli tako zaboravili, te bi se takovim jadnicima možda po krčmama rugali ili nečedno s njima postupali, otvoreno izjavi nad takovim činom svoje negodovanje; jer je teška povrjeda dužne ljubavi spram Boga i bližnjega. K tomu pridolazi, te ovakovi nesretnici uslijed nečovječnog postupka bližnjih planu i na osvetu se spremaju; dapače, znadem primjera, gdje su ovakovi tupoglavci uslijed draženja postali ubojice. Živu li jošte roditelji ovakovih, osobito im na srce stavi, neka i ovakovu djecu ljube, njeguju; nu ne štedi ni sama sebe, da jadnika barem ponješto upoznaš s Bogom i s Kristom te uzbudiš u njemu ljubav do Boga i ljudi. Jesi li čitao životopis sv. Franje zvanog po djetetu Isusu, odanle si mogao uvi-

djeti, koliko je toga učinio Bog po tom čovjeku, kojega su ljudi općenito smatrali najzadnjim stvorom? Ne dvojbeno je, da će slaboumni, postupa li se s njima lijepo, radi svog tihog, poniznog, uslužnog ponašanja dospjeti u nebo, što je za nas jošte vrlo daleko — i dvojbeno. Prije njekoliko godina posjetio sam u Münchenu zavod slijepaca, prošle su pako godine došli do mene svi pitomci gluhonijemog zavoda u A. — Kako sam se snebivao, kad sam koli u onom zavodu toli za ovog posjeta iskusio, kolika se briga posvećuje tjelovnoj i duševnoj probiti ove djece, za tjelovni i duševni odgoj, e da se opet uzmognu svojoj rogjenoj grudi kao korisni članovi ljudskog društva povratiti. Je li koje u tvojoj župi nesretno dijete, nastoj iz petnih sila, da dogje u ovakav zavod. Neoboriva je istina, da danas i crkva i država pa i pojedini čovjekoljubivi ljudi vrlo mnogo doprinašaju, e da se bijeda nevoljnog ljudstva ublaži. Pojedine obitelji, i bez javne pomoći, sve da i jesu mnogovrsnim brigama opterećene, mogle bi ipak njegovati, u zaštitu uzeti, odgajati jedno ovakovo nesretno dijete, slijepo, ili gluhonijemo. Blažena srca, koja sa ovakovim nesretnicima zajedno trpe, a osobito blaženi oni, koji **fundacijom** svojom olakote jadni život tih jadnika. I ako kada bilo crkvena oblast, ili svjetovna pozove, tebe ili tvoju crkvenu općinu, da za takav zavod što doprinesete, ne uskrati sa svoje strane svoje, a župljane nagovaraj, neka što više u tu svrhu skupe: jer nitko ne može za se nit za svoje potomstvo reći: „meni toga ne treba!“ — Dok sam ti, evo, govorio ob onima, koji su tjelovno ili duševno ne po ljudskoj krivnji, t. j. krivnji vlastitih roditelja, nesretni, već po nedokučivoj promisli Božjoj, dotle sam skoro zaboravio na one, koji si takav križ pribaviše sami kršenjem bilo Božjih ili ljudskih zakona te primjerenu kaznu sa njenim posljedicama moraju bilo privremeno, bilo doživotno snašati. Megju ove naime ubrajam one, koji si radi svoje neumjerenosti navuku odulje bolesti, one, koji radi

svoje rasipnosti kasnije oskudijevaju, kao i one, koji radi kragje ili inog štetonosnog svog rada dospiju u tamnicu. Vrlo je često istinita ona narodna: sâm si je kriv svoje nesreće — svatko je sâm svoje sreće kovač — ako je skrivio, neka trpi — pravo mu je itd. No duh, koji iz takova govora proviruje, nije dobar, jer je duh ohola farizeja, duh samoljublja, dakle duh, koji ne poznaje ljubavi te ga valja osuditi. Kad bi bio i dobri Bog ovako govorio prvim ljudima i ovako s njima i s potomstvom njihovim postupao, čemu bi tada bila zasluga Kristova Križa i otajstvo otkupa? Svećenik treba te se kao Isusov odaslanik i namjesnik, pojavlja megj općinsvom u Njegovu duhu, te da se vogjen tim duhom zanima i za one, koji si sami svoj križ pribaviše i kojima uza sve to treba isto tako pouke i utjehe, kao 38 god. bolesniku i hromu. Ne govorimo toliko o izvanrednim darovima sv. Apostola ter inih bogoljubnih svećenika, već pripazimo i usvojimo si duh Gospodnji, koji je i njih sve oživljavao. Riječi sv. Petra: „činite pokoru i pokrstite se na oproštenje grijeha“, što ih bio doviknuo židovskim bogoubojicama, poučit će nas, kako je i nama postupati sa grijesima opterećenim vjernicima. Treba te im glasno i odlučno progovorimo, ali i ljubezno, umiljato. Sv. Franjo Saleski posjetio jednom njekog radi njegovih grijeha okovana svećenika te ga sućutnim i nježnim riječima sklonuo na poboljšanje. Sv. Ignacije i sv. Vinko odmah od oltara idu u tamnice i k robovima u galije, ili se trude oko spasa napuštene djece, iskvarenih djevojaka, i to s uspjehom. Gjavao i svijet ne poznaju ljubavi; ovi umiju čovjeka samo poticati na grijeh i zavagjati, a kad je pao, predočuju ga ljudskom društvu kao žigosana, i nepoštena te ga prepuštaju njegovoj vlastitoj bijedi i zdvojnosti. Ti pak, mili moj, imaj srca, kao što je imao blage uspomene svećenik Caraffa, koji se sretnim scijenio, kad je mogao kojeg svog palog bližnjega podići i k Bogu privesti. Brini se dakle za svakog svog pravovjernika, koji si vlastitom

krivnjom kakav križ natovario, te ga mora bilo kraće, bilo dulje vrijeme nositi. Pomozi mu ga nositi. Predočiš li mu ozbiljno pravu istinu, jadniku će se oči rastvoriti i on će priznati: „zaslužio sam". Tvoja sućut, briga, ljubav poticat će ga i oduševiti, da se skruši ... Njeki župnik, kad je svoju župu preuzeo, čuje, da je njegov njeki župljanin radi umorstva osugjen na doživotnu tamnicu. Toga se nesretnika često sjećao i odlučio, da će ga posjetiti. Prviput ga nagje od pojasa do nogu svega okovana gvožgjem, u uzničkom odijelu i s crnim ovratnikom — znakom doživotne robije. Ovaj dobrovoljni posjet kao i očinska opomena tog svećenika vrlo su povoljno djelovale na predstojnika zatvora. Za kratko su s nesretnika skinuli okove, s njim uljudnije postupali, no prije; napokon nakon 10. god. zatvora bude pomilovan. . . Povrativ se megju ljudsko društvo slobodan htjede otići u Ameriku. „Ostaj u svom domu, u svojoj župi — reče mu župnik; — ne stidi se, jer možeš dobrim primjerom prednjačiti, kršć. životom prijašnje nedjelo svoje ispraviti". Čovjek poslušao, i u brzo ga sva župa i okolica kao poštenjaka zavoljela i poštivala . . . Poznajem jednu divotnu sliku; predočuje bo njeko samotno, iznemoglo, u trnje zagrezlo janje; uza nj kleči Isus Krist, te nastoji jadno janje osloboditi ... Što nam ova slika kazuje?

S Bogom! . . .

XXVIII. Dušobrižnik i siromasi.

„Naprijed!" — oglasi se župnik, kad netko pokuca na vrata. „Gjak putnik moli potporu" — progovori gjače unišavši u sobu. I što je potpora obilnija, to se ono većma raduje i dublje klanja odilazeći. Ovaj ubogi gjak nakon desetak godina sjedi kao župnik za svojim pisaćim stolom i upravo sastavlja „Izvješće o pripomoći i stanju uboške blagajne." U to netko pokuca na vratima: „Za Boga miloga, pomozite siromahu! nemam ni

zalogaja kruha u kući . . ." Kolike li promjene! Nekoć je morao on oko župnika kucati i prositi, a sada kod njega kucaju i prose zalogaj hljeba, i to ne jednom, nego baš često puta, jer se uvijek nagje u njegovu stadu potrebnih i takovih, koji poradi raznovrsnih nepogoda moraju da potraže pomoći i potpore kod darežljivih susjeda. Ja sam istina čuo od više župnikâ, da u njihovim župama nema siromaka, no takovih je župa sigurno vrlo malo, nit možemo znati, dokle će ta sreća trajati. Moguće je, da će doskora proplakati mnogi siromah baš ondje, gdje za sada nema ni jednoga. Kako iz tvojih listova razabiram, tvoja župa obiluje siromasima, a i osobno si mi se glede toga potužio. Bog bo dopušta, da imademo na što potužiti se, da nekoliko dana ili tjedana u tužnom plaču i jauku provedemo, ali za to da nam potakne dušu, te se pokorimo Njegovoj svetoj volji i da se u Njega čvrsto pouzdamo i napokon da nastojimo drugima u nevolji pomoći.

1. Kad bih imao birati izmegju siromašne župe i bogate, odabrao bih bez oklijevanja siromašnu, dapače ubogu župu; što više onakove župe, u kojoj nema ni jednoga siromaka, ne bih ni primio. Dušobrižnici dobro znadu za onu staru: *„rustica gens optima flens, pessima ridens"*, te bi mnogi i mnogi župnik radije vidio u svojoj župi deset siromakâ više, nego li deset oholih bogataša. Po tom uvigjaš, mili moj, da ne smijemo uboštvo i velik broj siromaha u župi držati baš za tako teški i osjetljivi križ, nego za nešto takova, što imade doduše gorku koru, ali pod korom slatku jezgru. Za to te i molim, ne prezri ove moje retke, u kojima ti kanim orisati veoma razgranjenu stvar veoma loše vanjštine — siromaštvo. — Da siromah u svojoj oskudici i golotinji ne propadne, za to se je Bog dvojako pobrinuo: on je ponajprije čovjeka takovim stvorio, da mu se srce, kad vidi tugju bijedu, gane na sućut; a drugo on je kako u starom Zavjetu tako i u Novom izričnom zapovijedi pospješio podupiranje siromahâ. Tako je bilo na-

loženo Israelcima, dok su još boravili u tugjini, u Egiptu, gdje su ih gnjeli, da imadu podupirati udovice, sirote i uboge svojega vjerozakona; davati im svega što im treba za vrijeme kad se radi u polju i u vinogradu, kad se žanje, ili bere; da založenu kabanicu imadu povratiti prije zapada sunca, da se siromak noću bez nje ne prehladi. Divan je onaj zakon o siromasima, koji dade Gospod Israelskom puku (5. knj. Mojs. 15., 7.): Ako osiromaši koji od braće tvoje, što obitava u gradu tvom, na onoj grudi, koju će ti dati Gospod Bog tvoj, da ne otvrdne srce tvoje, ne pritegni ruke svoje, već je otvori siromaku i podaj mu u zajam, što budeš vidio da mu treba. Pazi, da ti se možda ne ušulja misao bezbožna te ne rekneš u svom srcu: blizu je sedma godina oprosta; i odvratiš oči svoje od brata tvog siromaka ne hoteći mu uzajmiti ono što treba: da ne bi zavapio protiv tebe Gospodu i da ti ne bi bilo na grijeh. Nego mu podaj i da nijesi ma šta uradio lukavo, pomažući mu u nevoljama; da te blagoslovi „Gospod Bog tvoj u svako vrijeme i u svemu, česa se budeš rukom latio". Ovaj zakon staroga Zavjeta ne samo da nije dokinuo novi Zavjet, nego još većma proširio, dopunio i usavršio. Davati, činiti djela milosrgja zapovijeda Spasitelj, to uče sv. Oci na svakoj gotovo stranici svojih spisa; a plod toga bio je onaj radosni dogagjaj, da megju prvim kršćanima nitko nije trpio oskudicu. „Kolikogod ih je naime bilo, koji su posjedovali bilo kuću ili zemljište, prodavali bi, i cijenu za ono što su prodali donosili bi i pred noge apostolâ metali. To bi se onda dijelilo pojedincima, koliko je tko trebao". (Djel. 4, 34 ss.). Nepobitna je činjenica, da je Crkvu Kristovu, njene poglavare i vjernike vazda taj duh rukovodio. Napose su rimski pape i ostali viši kler svoj imutak, dragocjenosti i dohotke svoje poglavito na to upotrebljavali, da tim ublaže bijedu siromahâ.

2. Nadošlo megjutim XIX. stoljeće, a s njim općenito otimanje crkvenih dobara, ukidanje samostanâ, zap-

ljena pobožnih zaklada, a da se u drugu svrhu upotrebe. Kamo se je do tada nesretnik mogao obratiti za pomoć, gdje je do tada siromak vazda svoj zalogaj kruha dobivao, odakle se je do tada bijeda mogla nadati samilosti — odanle prognaše ona samilosna srca, odanle otjeraše onu dobrotvornu ruku, a nad zaključanim vratima napisaše: „Imutak mrtve ruke obraća se u korist općeg dobra". S početka se neki veselili toj zapljeni crkvene i uboške imovine, ali im veselje u brzo prisjelo. Kako došlo, tako prošlo. Nestalo je otetog blaga; kamo i kako — tko će znati. Ali jer je bijeda ostala, stigoše doskora raznovrsne naredbe na općinska poglavarstva, neka sirotinju ovako i onako podupiru. Danas nema napredne države, koja ne bi u sirotinjskoj stvari skrojila stotine i stotine zakona, naredaba, naputaka i iskaza. I ja sam se nekoč mnogo trudio s jednim naputkom, koji je imao 90 poglavlja, 163 strani ce sa 1000 riječi sadržaja. Kad ovo čovjek čuje i vidi, mislio bi, da više nema na crnoj zemlji ni bijede ni oskudice, i da se je već ispunila ona krasna želja francuskoga kralja Henrika: da bi svaki i najsiromašniji njegov podanik imao svake nedjelje kokoš za objed. Ja se ne mogu oduševiti za službeno njegovanje sirotinje. U toj stvari država kao da oponaša ono mnijenje jednog patrijarke; grubu i kosmatu narav svoje službene kabanice, u koliko je moguće, sakriva, te s vanjskom krotkosti i dobrohotnosti pristupa k pojedincima govoreći: „*Ustani, sjedi pa jedi od moga plijena, da me blagoslovi duša tvoja*". (Gen. 27, 19). I dok država na taj način pravo prvorodstva ljubavi napram siromasima sebi prisvaja, sovuraginim očima pazi, da svatko sirotinjske zakone obdržava, napose svećenstvo i općinska poglavarstva. Meni se čini, kao da država, koja danas već i bogoslužje ograničuje i svetkovanje nedjelje, da ne bi prosti puk zbilja postao bogoljuban, u svojoj brizi za siromake ovako govori: „Vi dušobrižnici, vi se dosad nijeste brinuli za siromake, a niti se u to razumijete. Ona mudrost,

koja izvire iz Salamonove palače i s jednog brdašca u Galileji, nije dovoljna. Od mene se učite, kako valja činiti djela milosrgja, kako li pomagati sirotinji". Ljubav, tu divnu kćerku Božju, ures i ponos Crkve, vidim sputanu i osramoćenu. Skučena je pod svemožnu vlast državnih zakona, te koncem svake godine mora račun polagati, gdje je morala pokucati i gdje je kakovu pomoć dijelila.[1] Šteta što danas ne živi više onaj bogataš, o kojem sv. evangjelje govori i koji se nije smilovao siromaku Lazaru; možda bi on sretniju budućnost dočekao, nego li ju je dočekao po riječima Isusa Krista. Danas u smislu uboških zakona morao bi dati i za svoju milostinju morao bi i nagradu dobiti. Danas je odregjena milostinja, koja se mora doprinositi, i kad ova naredba stupa u život, ledena ruka ovrhovoditeljeva ne samo da seže u tugju kesu, već se i milo dotiče one ruke, koja sama od sebe dobrovoljno daje. Neki doduše kažu, da mnogi i mnogi ne bi dali, da ih se ne prisili, napose sjećaju na njemačku poslovicu: „Wo der Bauer nicht muss, rührt er keinen Fuss" — ako se prosti narod ne prisili, od svoje volje ne će ni nogom ganuti. Moguće da je ova rečenica u mnogo slučajeva istinita; ali kod podavanja milostinje i milodarâ, mislim da se to ne

[1] Kao prevodilac nijesam imao pravo izostaviti ovaj dio iz auktorovih listova, ali opet ne mogu ga propustiti bez svoje opaske. Ja naime smatram svaku javnu potporu korisnom i želim, da država nastoji što obilnijom pomoći ublažiti bijedno stanje sirotinje, pa bila ta javna potpora u tom, da se nešto daje. Bilo bi zaista veoma shodno na javu iznositi, koliko daju milosrdni ljudi od svog neznatnog imutka, a koliko toliki bogataši od svog suviška. I to mi se čini shodnim, da one, koji dobrovoljno ne će da dadu, radi pospješenja općeg dobra država prisili na podupiranje sirotinje isto tako, kako ih sili na plaćanje poreza ili na vojničku službu. Sve to ne samo da ne isključuje koristan uplivi crkovnjakâ u tom smjeru, već kako u svakoj drugoj stvari, tako ga za čudo i u ovoj redovito pretpostavlja. Razumijeva se, da n država ne ograničuje dobrovoljne darove i potpore. — To je mnijenje moje malenkosti. A kod uprave uboških zaklada valja zloporabe ukloniti, a što je nepotpuno, usavršiti. (Op. prev.)

može ustvrditi. Prosti puk za veći grijeh smatra ne dati siromaku komadić kruha, nego li kleti; većim prekršajem drži putnika na stan ne primiti, nego li na pr. drvâ u šumi ukrasti. Zato mogu samo plakati nad tim, što evangjelska ljubav mora poput ovrhovoditelja od kuće do kuće kucati. Prisiljeni nerado daju, a ovrhovoditelj uzima što dobije i da ne rekne: hvala, Bog vam platio! A ipak onaj „hvala, Bog vam platio!" godi i te kako darovatelju. No najvećma žalim to, što ljubav u službi države mora često potpomagati mnoge dangube i bitange. Jer onaj izmet ljudskoga roda, kojemu je lozinka: „raditi je sramota, a štediti ludost", dobro poznaje ustanove sirotinjskih zakona te podrugljivo govori: „Kad ništa nemam, dužna me je općina uzdržavati". I doista što se dogagja? Evo ti služinčeta, koje kraće ili dulje vremena leži bolesno, a od svoje si plaće nije ništa prištedilo. Na čiji će ga trošak njegovati, lijekove kupovati, liječnika platiti i, ako umre, sahraniti? Evo ti opet žene: bijedu i nevolju joj na licu čitaš; moli te za svoju djecu stan, jer su joj kuću na bubnju prodali, ili su ju, ako je bila u tugjoj kući na stanu, naprosto iz stana istjerali. Nedvojbeno ju je, misliš, zadesila koja nesreća te je na to spala. Ne, nije; nego ju je dotle doveo njezin lijeni i rasipni suprug. Oblast izdaje naredbu: „N. N. ima poći u popravilište A pošto nema odijela, a čeka ga „birano" društvo, dužna mu je novo odijelo nabaviti općina". Kad se ovako upravlja uboškim zakladama, to je neki župnik, kojega je baš to često uznemirivalo, rekao, da kad nijesu znali ništa boljega pronaći, mogli su i to k vragu pustiti. Prečesto se podupire ne pravi bijednik i nevoljnik, nego n. pr. baš ono služinče, koje svu svoju plaću protepe u krčmi i na plesovima; ili onakav otac obitelji, koji je, umjesto da radi i za svoju obitelj skrbi, punom kesom hotio svemu svijetu zapovijedati, svima se nametati, protiv sviju se buniti... Pitam ja sada, a što se čini, da se odstrane uzroci osiromašenja? Tko nas je ikada čuo,

da je redarstvo ozbiljno i odlučno ustalo protiv pijanicâ, kartašâ, dangubâ? Koji zakon ili koja naredba zabranjuje, da punoljetni čovjek rasipnošću svojom ne protepe i posljednji filir? Jesmo li čuli ikada, da je koji sluga, radnik, posjednik bio kažnjen, što je pravio takove izdatke, za koje je bilo očito, da nadilaze njegove dohotke? Ubogarke se zatvaraju, ako javno po ulicama prose, da u buduće ostanu kod kuće i, kad zadnju šaku brašna i zadnji trunak soli potroše, — mogu mirno umrijeti. „*Duces coeci excolantes culicem, camelum autem deglutientes*". Redarstvenim propisima dozvoljeno vrijeme sve se većma produljuje i dopuštaju se svakovrsne noćne zabave i plesovi. Nije nikakova zagonetka odgovoriti na pitanje: kakovim će posljedicama po općenito dobro uroditi svjetovne zabave, neprestane gozbe, pustopašnost zelene mladeži te prekomjerna raskoš kod odraslih? U ostalom neka na to odgovore budući upravitelji uboških zaklada. Iskusni dušobrižnici već sada mogu ustvrditi, da paragrafi zakona uboške zaklade ne mogu umanjiti siromaštva, ne mogu podići zemaljsko blagostanje, ne mogu čovjeka sklonuti na dobrotvorna djela. Moguće da će se koji kotarski predstojnik, a možda upravo i koji svećenik, moći pohvaliti sa svojim „Iskazom uboške zaklade" i po njem postignutim uspjehom; ali drugo je pitanje, da li će ti dobri ljudi moći opstati pred božanskim Sucem, ili će biti odbačeni, jer se nijesu na njegov zakonik glede siromahâ obazirali.

Mili moj, ti po svoj prilici misliš, da ja kanim u ovom listu živim bojama orisati bijedu i oskudicu većega dijela ljudi i tebe pozvati, da prodaš sve svoje i porazdijeliš megju sirotinju. A gle, ti čitaš sud, kritiku, a mislim dopuštenu kritiku, o našim uboškim zakladama. Moguće da si očekivao, da ću biti prećeran u sudu o postojećim zakonima i naredbama. Razlog ovog mog suda i mnijenja meni je veoma jasan, i držim, da što više u toj stvari iskustva stečeš, to ćeš većma prisvajati ovo moje mnijenje i uvjerenje. No

sami sebi prepušteni ne možemo na toj stvari u jedan mah ništa promijeniti. Sjeti se, da se je nekoć obavio neki popis — „*descriptio, quae facta est a praeside Syriae Cyrino*", kojemu se sam Božji Sin pokorio i nama ostavio uzvišeni primjer, kako da se i mi dobrovoljno pokorimo naredbama svjetovne vlasti. Činimo i mi tako, ali se s tim nemojmo zadovoljiti, već nastojmo udovoljiti i Božjem zakonu glede siromaha. O tom ću ti pisati u budućem listu opširnije.

S Bogom!

XXIX. Dušobrižnik i siromasi.

(Nastavak).

Mili moj! Ovaj sam čas primio najnoviji službeni broj okružnice Gornje Bavarske: 1874. br. 12. U njemu čitam prijegled o dobrotvornim zakladama prošle godine. Što misliš, što su fundirali samo u ovom, po liberalnim novinama prozvanom Njemačka Boetija, okružju stanovnici u dobrotvorne svrhe? 336.172 marke. Osim toga položili su u crkvene i školske svrhe napose 473.732 marke. Ukupno 809.904 marke. I sada pitam: je li država kadra sa svim svojim zakonima šta takova polučiti? Nije. Ovo se može zbiti samo ondje, gdje se jošte vjeruje u Boga i sv. Evangjelje, i gdje se kat. svećenici pomoljuju ne sa državnim zakonima u ruci i pod njenim štitništvom, već u ime Isusa Krista kao crkveni službenici, poslanici. Oj, kolika je slast čitati, što čini pravovjerni puk, što li polučuje djelatnost bogoduhih svećenika! Ali sve nije moguće doznati; saznati ćemo tekar u dan suda, što je učinilo svećenstvo na uhar i probit bijednog, oskudnog ljudstva. Dedmo se i mi pozabavimo ovim predmetom, e da uzmognemo jednom našem Spasitelju barem dvogubo povratiti povjerenu nam drahmu (talenat) . . . Ipak, prije toga te molim, ne zamjeri, ako nješto opširnije uspišem o napomenutom predmetu . . .

1. „Uboge ćete uvijek imati megj sobom" — sokolio nas utjelovljeni Sin Božji, a istinitost Njegovih ri-

ječi danomice vigjamo posvuda. I vazdašnji posvuda živući siromasi mogu u Spasitelju kao u zrcalu vidjeti ne samo uboštvo, nego i Njegovu odliku i melem zajedno. Jedva je u ljudskom društvu koji stalež, koji bi trebalo tako tješiti, miriti i sokoliti, kako upravo uboški. A jer sv. Evangjelje osobito obiluje takovim utjehama, ublaživanjima i sokoljenjem te sama glavna osoba Evangjelja, Isus Krist jest najveća utjeha i melem za ubogoga, to možemo kazati, da je ubogomu najnužnije sv. Evangjelje. Dobri Bog predvigjao je od vijeka mnoge tjeskobe, manjke, bezdušnost, glad i žegju, što će za pâda prvog čovjeka i poslije toga na milijune njegovo potomstvo zadesiti prečesto uslijed nepravde, nasilja, rata ili ine prirodne nezgode. Nu jer On, kao beskrajno savršeni, čisti duh, ne može ocutiti bol ili koju inu nevolju, to je ljudsku bijedu, bol, trpnju, jauk i suzu doduše vidio i čuo, ali nije ocutio. Pa gle! U punoći vremena postaje sâm Sin Božji čovjekom te za svoju pojavu ne odabira Davidov grad, nit Salamonovu palaču, već pustoš i jasle; bude beskućnik, bijednik, prognanik, raste u uboštvu i bijedi; bavi se teškim tesarskim zanatom; a u posljednje dane svog života žive od puste milostinje dobrih ljudi. Tada je osobno iskusio onu nevolju, koju zadaje glad i žegja, onaj napor i nemoć, kojom râd ragja, mnoge neugodnosti, koje zadese putnika na dugom putu, napokon čuvstvo utjehe ili boli, koje ocutimo, kad je molba naša uslišana ili zabačena. Kad je ovako osobno okusio, dapače kupu boli iskapio u tolikoj mjeri, kako nijedan ljudski stvor, naravno je bilo, da progovori sirotinji, koja tako žudi sa saćutnim, blagim srcem. I progovorio im tako, kako ne bi bio nitko mogao progovoriti, potičući ih sad na pouzdanje spram nebeskoga Oca, sad ih tješeći boljim životom u vječnosti, sad pozivajuć, da Njegovo uboštvo uzastopce ustrajno slijede, sad ih nazivajuć blaženima radi vječnih dobara, koja im Otac već pripravna drži za njih. Posljedica toga bješe, da su na hiljade Njegovih slušatelja uboštvo smatrali posve inim, nego prije

toga; da su križ svoj strpljivo, dâ dragovoljno snašali i uz sav svoj gorki položaj započeli bogoljuban život provoditi. Bog je u svojoj premudrosti htio, da uboštvo na zemlji ne samo ostane i poslije pojave Isusa Krista, već i nakon dovršenog djela otkupa ter njegova od nas odlaska na nebo. Vigjamo bo kako u jednom tako i u drugom stoljeću, kako kod jednog tako kod drugog naroda, kako kod pojedinaca tako kod obitelji, bezbroj ljudi, koje tišti kraće il dulje vrijeme manja il veća nevolja, često od poroda — pa sve do groba. Vigjamo ne jednom, kako pojedina obitelj, koja je do sada plivala u lasti i slasti, uslijed požara il ine nepogode sve svoje gubi, pada u skrajnju bijedu, plače i jauče megj četir tugja zida, a da se ne može odlučiti na to, te se lati prosjačkog štapa i pokuca na samilosna srca svojih bližnjih za pripomoć. Job i Tobija samo su uzorci, a njihovi doživljaji samo se ponavljaju. Jao! koliko ih imade, koji pod vedrim nebom, za žege sunca, oluje i smrzavice, ili u zadušljivoj tvornici, ili u podzemnim rovovima traže krušac za sebe i za svoje od nejake mladosti pa do groba! Žuljava ruka ne jednom prokrvari; blijedost javno pokazuje na oskudicu i nemoć; nabori odavaju sto briga. K tomu nadolazi, što bezbroj siromaka, potrebnih, gladnih i napuštenih bolesnika vigja za rad sposobne, koji lagodan život provode, ter si mogu sve pribaviti, što im srce zaželi. I danas u raznom obliku vigjamo u bezbroj primjera očevidnu opreku megj evangjelskim bogatašem i ubogim Lazarom, njegovom gozbom i gladom ovoga, bogatim odijelom onoga i golotinjom ovoga, počevši od ishoda sunca do njegova zapada!

2. Odavna već znadem, što se sve poduzimalo, te se ovi odnosi dokrajče. Nu svaki izmišljeni i udešeni način i sredstvo jednostrano je i po tom nedostatno bilo, da se uboštvo dokrajči, izbriše. Vjeresijske udruge, gospodarske zajednice, potrošarinska društva nijesu kadra išta promijeniti na odredbi Božjoj, te sve ljude uvesti u zemaljski raj. Nu što ne može svijet, a djelomice i ne će da učini, to može nauka Propetoga, ne onako, kao da

dokine sve uboštvo i skrb; već tako, da svaku bijedu utaži te snosljivom učini. Jest, iz cijelog Kristovog križa, dapače iz cijelog mu zemskog života prodire veličajan sjaj u potleušice sirotinje i na sav ubogi svijet: i sluge Gospodnji bijedno ljudstvo u i onako tužnoj, tamnoj noći čudovitim svjetlom rukovode — ukoliko naviještaju ubogima sv. Evangjelje. Svoj škol. djeci, svoj sirotinji župe, jadnoj družini, brižnoj obitelji mogu glasno, sjegurno doviknuti: „blaženi siromasi duhom, jer je njihovo kraljevstvo nebesko; blaženi plačući, jer će biti utješeni". Bezbroj zgoda mi se nadaje po nedjeljama i blagdanima pred sirotinjom razglobiti, kako uboštvo nije nješto nesnosljivo, nije prezreni stalež, već odlika, milost neba ter najsjegurnije Jakovljeve ljestve do Božjeg prijestolja. Uvjeren o toj istini mogu ovako propovijedati: „Sretna li uboštva! Jednom si bilo prokletstvo i žig ljudstva; nu od kako te Kralj slave zavjerio, od tada si oplemenjeno i proslavljeno kako na nebu tako na zemlji!" Tako na propovijedaonici kako u ubogarevoj kućarici posve sjegurno mogu govoriti o vidljivom znaku Providnosti pri siromaštvu, o ljubavi i svemoći Božjoj pri njegovoj pomoći, o njegovom djelovanju po ljudima pruženoj pomoći i o njegovoj nedokučivoj pomisli, kako baš sirotinju želi usrećiti u vječnosti. Ako li koji sirotan, možda najveći u župi, umre, to nad njegovim grobom još sjegurnije mogu veličati siromaštvo; jer i Crkva tuj pjeva: „in paradisum deducant te angeli, et cum Lazaro, quondam paupere, vitam habeas". Tuj nastaje pitanje: ako sirotana ovako naučamo o očinskoj brizi Božjoj, kojom prati i najmanjega od kolijevke do groba, o plemenštini i veličajnosti uboštva, te nagradi, koja ga na drugom svijetu čeka, kojim će plodom ovakova pouka uroditi? Opisujemo li sa propovijedaonice život Isusov, koji „pauper erat in nativitate, pauperior in vita, pauperrimus in morte"; ako razglobimo, kako misli Gospod

svoje uboge sljedbenike nagraditi za sve njihove bijede i nevolje, koja će biti korist od toga? Da dobijemo odgovor, pogledajmo Irsku. Imade li ovaj prosvijetljeni svijet naroda, kojega bi bili nečovječnije izgladnili, dosljednije isisali, nasilnije tlačili i oholije nogama gazili, nego Irski narod? Je li kada bilo gdje većeg siromaštva, nego kod tog naroda? Gdje je šta običajnijega, nego lišiti nepravedno cijele obitelji njihovog imutka, te ih baciti u skrajnju bijedu, kako se baš tuj zbiva? I ovaj su udes stanovnici tog otoka, ne koju godinu, već 3 puna stoljeća mučeničkom ustrajnošću snosili. Zašto? Što su vjerovali u Betlemsko ubogo Dijete, vjerovali u ubogog Otkupitelja svijeta; što su Irskom puku ubogi svećenici naviještali riječ Božju, i kad su pravovjerne odvratili od urote i bune protiv svojih tlačitelja i krvnika, sámi su dobrim primjerom svojim u snašanju nepravde i bijede prednjačili. Ovako je većim dijelom i sa ubogima Njemačke. Stanovnici manjih gradova i sela ništa ne znadu za lupešku bandu Londona i Berlina, ništa o mnogim nakanama revolucije ili o nakazi komunisma. Socialističkih govornika buntovni, strašljivi, ugrožavajući na život i smrt govori u označenim vrstama nailaze na gluhonijeme. A uzrok toga? Možda to prouzrokuju državni zakoni, što proletariat na selima nije takav, kakav u velikim gradovima, gdje naliči lavu, koji je za sada u kavezu, ali vreba na zgodu, da oslobodiv se, sve raskida? Razlog te razlike nitko ne traži u državnim zakonima. Nit najbolji državni zakoni nijesu kadri odstraniti pokušaj glada, gorku bitnost uboštva ter težinu briga, skrbi. To može samo svećenstvo. Svećenstvo propovijedajuć sv. Evangjelje u školama, sa propovijedaonice, u ispovijedaonici, uz krevet bolesnika i na grobu preminulih jača duh ubogih, e da glad, žegju golotu il nepravdu strpljivo, uzdajući se u volju Božju snose . . . I oni snašaju, jer to Bog hoće!

3. Okrjepljujućoj riječi priključuje se obećanje Božje, po kojemu ubogara neprestano budno prati i u potrebnom

času pomaže. Gdje je nužda najveća, tu je pomoć Božja najbliža. Čitamo bo, da je Gospod žegju Ismaelovu čudovito utišao, Sareptskoj udovi u nuždi pomogao, ubogog Tobiju baš obilno obogatio. A gdje ne će te neposredno sâm pomogne, tuj upotrebi ljude, kojima u tu svrhu više podaje, nego je to njima samim potrebno. Djela ljubavi i samilosti bila su već u St. Z. naložena; ovo još strože zahtijevao Isus Krist kao sredstvo, kojim postizavamo oproštenje grijeha te pribavljamo si prijatelje, koji će nas uvesti u dom vječne slave. I Apostoli, slijedeći svog Učitelja, odlučno su naglašivali potrebu, da se siromasi podupru, napose sv. Pavao učio svog učenika, Timoteja: „naloži bogatima ovog svijeta, da se ne uzohole, nit se pouzdavaju u nestalno svoje bogatstvo, već u živoga Boga, (koji nam za hranu sve u obilju podaje), neka tvore dobro, neka se bogate dobrim djelima, neka r a d o d a v a j u, p o d i j e l e; neka si skupljaju blaga za budućnost, e da postignu pravi život". (I. Tim. 6.). Riječi ove Pavlove: „divitibus hujus saeculi praecipe" vrijede i za nas. Mogućnije žitelje župe, koji su izvrženi redovito osobitim napastima i varkama, valja nam otvoreno upozoriti, kako ih teška kazan čeka, ako se potrebom ubogih okorišćuju, ili ako veći dio svog imutka neumjereno, rasipno protepu; dočim ubogi, ta uda Kristova tijela, nuždu trpe . . . Valja te sa Kristovim riječima naviještamo, da dobro djelo pribavlja mirnu savijest; „blaženi milosrdni — veća je sreća dati, nô uzeti". U svećenikovoj riječi krije se moć, blagoslov Božji; zato riječ ta nerijetko prepriječi mnoge rasipnosti, a srca potiče, da čine tjelesna djela milosrgja; pojedine obitelji sklone, te zalogaj svoj sa sirotinjom podijele, k svomu stolu prizovu a udovice i siročad često, bilo otajno bilo javno, potpomognu. Svećenik može potaknuti žensku mladež da poput milosrdnih sestara pohrle do bolesnog siromaka i da ga nježno i strpljivo podvaraju; djecu pako ubogih roditelja može nagovoriti, te svoju zaslugu sa svojim roditeljima pošteno podijele, e da pod stare svoje

dane ne budu morali potucati se po tugjim pragovima za zalogajem hljeba; dapače gorljiva riječ svećenikova kadra je često i najlakoumnijega rasipnika sklonuti na samilost spram ubogih. Njeki bogoljubni svećenik — ne sjećam se imena — vrlo često bi po Varšavskim ulicama od prolaznika izmolio milostinju za djecu, koju su nemajke u gluho doba noći po ulicama izlagale, a on kao nahode skupljao i odgajao. Za jedne takove noćne šetnje već po pol noći opazi, da u kući njekog engleskog velikaša još uvijek svijetli i veseli gostovi buče. Ponukan ljubavlju spram uboge djece ohrabri se i unigje u bučnu kućnu dvoranu. Mamurni ga velikaš opaziv krokne do nezvanog gosta, pljusne ga i htjede iz kuće baciti. Na to će svećenik posve mirno: „Ovo je bilo za mene, a što ću sada dobiti za moju zapuštenu djecu?" Ove krotke riječi rastrijezne velikaša i poče s njim razgovarati. Iza kratkog razgovora jošte istu tu noć položi taj velikaš golemu glavnicu, kojom se imala sazidati kuća na korist takovih nahoda. Takovih svećenika imade na stotine, koji su isto tako govorili, opominjali, poticali i podnosili — za volju i korist sirotinje . . .

4. Poznajem dobro ti srce, mili moj, ter znadem, da bi, kako no riječ: „dao sa sebe i košulju" sirotinji. To je u redu i hvali dobrom Bogu, što te takovom naravi obdario; jer ako svećenik — otac ubogih — ne ćuti njihovu potrebu, nuždu, bijedu, tad nije drugo nego zvučeća mjed i titrajući zvuk, o nevrijednosti kojih sv. Pavao lijepo i poučno opominje. Znademo dobro, da siromah, bio taj potreban po promisli Božjoj, ili vlastitom krivnjom, ništa tako rado ne prima, kao materijalnu pomoć, ništa mu većma ne godi, nego kad vidi, da ga i njegov župnik u nevolji sažaljuje. Prijateljski susretaj, strpljivo saslušanje tegoba ubogih služi dušobrižniku ne na sramotu, već na čast i diku. Oko ubogoga je vrlo oštro, a srce osjetljivo. Siromašno dijete brzo opazi, da li svećenik prijaznije, srdačnije i pomnije postupa s djecom bogataša nego s njime i njemu sličnima. Svaki sirotan

pazi, da li dušobrižnik luči sirotinju od imućnijih, pozdravlja li jednako otmene sa radnicima, slugama, il se možda na ove nit ne obazire. Ucviljena udova dobro pazi, da li se pred njom tako brzo i lako rastvaraju dušobrižnikova vrata, kako pred imućnom župljankom, koja ga lako i čime nadari. Oj kad bismo mi svećenici često mislili na to, kako mnogi krotki pogled, nježni mig oka moćno privlači srca te upriliči, da rado prima i sluša riječ Božju. Korisna je daklé sućut i rukovodstvo. Nu još je korisnija sama pripomoć. U djelovanju Kristovu vigjamo mi divotni primjer ne samo one: „misereor super turbam", već i „benedictio, fractio et distributio panum et piscium". Kad je nestalo vina, obratio je vodu u vino; 38 godišnjeg bolesnika, koji se tužio, da ne ima nikoga, koji bi mu pomogao, usrećio je ne samo sućuti, nego ga i čudotvorno ozdravio. Istina mi ne možemo ova djela svemožnosti oponašati, mi imademo drugih primjera, koje možemo slijediti; n. pr. sv. Lovru, sv. Martina, Nikolu, Paulina, Tomu Vill., Vinka Paul., ili biskupa Wittmanna. Imademo li pred sobom sirotinju, strane putnike, oskudne bolesnike, slabo obučenu škol. djecu, prezaduženog žitelja, koji traže pomoći, sjetimo se napomenutih muževa, koji su svi i pojedince u spomenutim slučajevima ispunjali vazda djela ljubavi spram bližnjega. Uz to sjetimo se golemih briga, koje utišamo i hiljaduvrsnih suza, koje otiremo našim dobrim djelima. Osim toga time pospješujemo slavu Božju, a prepriječujemo bezbroj grijeha našim dobrim djelima milosrgja. Nu dopustimo, da ne imaš ničega, čime bi mogao svog bližnjega potpomoći; a tad barem moli za njih, i ako ti je molitva iskrena, bit će korisnija po njih, nego li dar mnogih modernih filantropa. I kad bi morao doživjeti, da kojoj udovi ili siromaku netko nepravdu učini, digni se protiv takovoga odlučno zborom, ili ako bi trebalo i tvorom. Opetovano te molim, mili moj, ne zadovolji se sa mrtvim slovima svjetovnog zakonika u uboškim stvarima, već udovolji Bogom danom zakonu

glede sirotinje. Nagradom ti budi ne jedna samo zahvalna molitvica, nit u knjizi života jednim samo zlatnim slovom zabilježen tvoj čin. I kad te jednom odazovu iz vinograda Gospodnjega, te ćeš morat pred sudište Božje — quid sum miser tunc dicturus, quem patronum rogaturus, cum vix justus sit securus? — oj tad će podići sv. Angjeli, kako za smrti Tabithe, udove iz Joppe, i predočiti Bogu blage i ljubezne tvoje riječi i djela milosrgja. I duša će ti biti sretna; jer će začuti sretnu osudu: „intra in gaudium Domini tui; beati misericordes". Vjeruj, da ćeš ove riječi začuti, budeš li mogao sa Jobom reći: „Oslobodio sam vapećeg siromaha i siroče, koje nije imalo pomoćnika. Blagoslov potrebnoga sašao nada me, srce udovice sam utješio. Vid sam bio slijepu a noga hromu — bijah otac sirotinji". (Job. 29, 12, sl.). Dao Bog bilo tako . . . S Bogom.

XXX. Dušobrižnik i prosjaci.

Imade jedan dio sirotinje, koji nit ima kuće nit kućišta, i po tom ne plaća nikakova poreza, a još manje reže coupone; ali uza sve to ipak imade svoj svakidanji zalogaj; a briga? baš nikakovih. Članovi tog staleža ne poznaju gladi, briga ih ne izjeda, nesreća ne istiskava iz njih nijednu suzu. Položaj svoj, način živovanja ne smatraju strašnom nesrećom, dapače ne bi se sa mnogim bolje stojećim osobama mijenjali. Sigurno se već domišljaš, o komu govorim. I ti ih poznaješ. Jer imade li na svijetu svećenika, svećeničkog stana, kojega ne bi prosjaci, i mladi i stari potražili? Nagje se doduše krajeva, gdje je te vrsti stvorova manje. No imade opet takovih, gdje čitav dan moraš stajati na pragu, da dijeliš milostinju. Mnogi bo svećenik može reći s onim poznatim farizejem: „Desetinu dajem od svega što posjedujem". Sad mu dolaze djeca te razlog prosjačenja svoga predočuju ovako: „desetorica nas je kod kuće". Sad opet dolazi stariji, ter se tuži, da nit ima oca nit majke. Za njim uzastopce ulazi pisarčić bez

službe, umjetnik, lovac, glumac, koji svi predočuju svoje spise, popratnice; dolaze i takovi, koje je unesrećio požar ili tuča itd. I prije zapada sunca nesumnjivo će doći još koji putujući zanatlijski pomoćnik, na pô bosonog, odjeven u krpe. Svi ovi mole te za pripomoć; pokazuju ti svoje bose noge, i da zbilja nemaju ni košulje, brzo razgale svoju gornju haljinu ili prsluk. Osim ovih mogu ti na vrata pokucati i pristojno obučena gospoda i gospogje, koje doduše ne traže milostinju, već zajam; jer ih — vele — putem zadesila nenadana nesreća, čega radi su u golemoj neprilici.

1. Jednom sam za kršćanskog nauka savjetovao mojim pravovjernicima, da budu mudri, oprezni, te svakomu prosjaku ne dadu sve, što prosi; jer tako činiti ne samo što nijesu dužni, nego nije nit uputno. Naime upozorio sam ih na one bezočne prosjake, koji, kad što dobe, odmah traže i drugi i treći darak; zatim na dangube, ljenčine, koje traže odijela, e da ih mogu odmah u bližnjoj krčmi u bescjenu prodati, a dobiveni novac zapiti. Pouku sam s tim sretnim uvjerenjem dovršio, da sam i opet svojim vjernicima podao vrlo korisnu uputu. Kad odmah drugi dan dogje k meni ne baš lošo odjeveni stranac i zatraži me kakvo odijelo. Molbu mu nijesam mogao odbiti. Pa gle, jošte isti dan donesoše mi onaj isti darovani komad odijela, koji je on u krčmi prodao, a kupac me prijateljski savjetovao, da budem i ja oprezniji glede prosjaka te ne dadem sve, što me zatraže. Od tada nit sam svoje vjernike, nit subraću svećenike upozorivao glede prosjaka i danguba, već sam mirno snašao, ako me koji bilo u čemu nasamario, sjećajući se njeke pjesmice, koju je njekadanji moj učenik vrlo rado pjevao: „Vivat hoch! Es leben alle Lumpen — liederliche Stricke und Vagabunden"!

Ti možda misliš: „Čemu prosjaci u listovima što ih pišeš dušobrižnicima? Tâ ne mogu ih ukonačiti, kako to čini marno redarstvo; ako li nadogje koji stranac, ne možeš istraživati po Gall-ovoj metodi njegov mozak,

e se uvjeriš, da te ne će namazati". Imadeš pravo, sve je to nemoguće. No nit ja ne pišem u toj nakani ovaj listić, pošto znadem, da su veći dio prosjaka raznovrsni razlozi prisilili na taj način živovanja, drugi pako dio sâm si je taj zanat odabrao i zadovoljan je s njime. Već ti pišem o tomu za to, da za svog pastirovanja, koliko je to moguće, umanjiš broj prosjaka. Zatvorim li svoja ulazna vrata prosjacima i strancima, te im kroz prozor što dobacim, i poslije se pred ukućanima potužim na golemo mnoštvo prosjaka i stranaca, što postizavam time? Koristim li time ljudskom društvu; pospješujem li time opće dobro? Nikada; tâ vidim, kako je jednolična i beskorisna većina svjetovnih odredaba, ako nijesu sve, o prosjacima, a često i glede dobrotvora. Ja držim, da smo mi dušobrižnici dužni inače se latiti tog predmeta i budno pratiti u našoj župi. Najprije te vodim u školu. Tuj pred tobom sjede djeca izmjenice i bogataša i sirotinje. Za svog predavanja često napomeni nejednaku, ali ipak mudru, razdiobu zemaljskih dobara ne samo kod odraslih, već i kod djece. Jedno dijete ne poima što je to: glad i golota, drugim pako nikad nije dosta. Uzbudiš li u djetinjim srcima duh dobrotvornosti, milodara, tad sjegurno ne će siromašniji gjaci mnogo oskudijevati. Tako sam n. pr. vidio na stolu učiteljevu u njekoj školi hrane. Upitah, nije li možda kojemu uzeo? A on će mi: nipošto; imućnija si djeca što-šta uskraćuju, ili sobom donose koji komad hljeba, pa tad sve porazdijele megj siromašnije drugove. Eto ti malene Jeruzolimske vjerske općine: „nije bilo megj njima potrebna". Jedna stranka ćuti ljubav, druga zahvalu, i svi se vesele... Djecu prosjaka, koji su po zanatu takovi, ne trpi megj učenicima. Ovakova općenito nemarno polaze školu, a osim toga su lijena, tupoglava i većinom nećudorednom životu sklona. Tumaranje i prosjačenje, kao nješto sramotna, nepoštena svojim gjacima predoči te ih upozori, kako je dobri Isus bio i kao dijete i odrastao uvijek siromah, te trpio glad i žegju, ali nikad nije

prosjačio. Djeca treba da mole, ako im što manjka, ali ne da prosjače, već koliko mogu, nek manje poslove obavljaju, e da tako zasluživ svoj zalogaj, uzmognu i roditeljima svojim pripomoći. Poznaješ li koju obitelj, koja svoje kućne članove šilje prosjačiti, porazgovori se s majkom i predoči joj, kako joj ne služi na čast, što dijete svoje rabi za tu vrst zaslužbe; nastoj ju nagovoriti, da čednim, tihim, samozatajnim životom i marnim radom sama pribavlja ono, što je potrebno, za uzdržavanje obitelji. — Oj koliko zgoda ima dušobrižnik, da bilo za javne obuke, bilo privatnog razgovora imućnije upozori na mjesnu sirotinju! Ne treba niti to zaboraviti, da su na selu posve ine prilike, nego po gradovima. U gradovima tjeraju upravo zanat prosjačkom djecom, koja moraju odregjenu svotu novaca kući donijeti, e da uzmognu stari grješnici bezbrižno živarkati u svojim smradnim zakucima, dok se na selu zadovolje prosjaci živežom, što obično u obilju dobivaju... Ne smatram bezuvjetno potrebnim, da se i na selima poput gradova ustraja t. zv. društvo sv. Vinka Paul. (za podupiranje prosjaka); dosta je, ako dušobrižnik kućanice i djevojke sklone, te za večeri, osobito u oči nedjelja i blagdana, posjete siromašnije obitelji i nečim ih obdare. Ovakova vrst darežljivosti vrlo blagotvorno djeluje na župu, te njeguje ljubav megj nejednakim obiteljima. Nezakonita djeca obično su na prosjačenje upućena. Nagje li se takav slučaj u tvojoj župi, progovori ozbiljno njihovim materama. Predočiš li im u pravom svjetlu uboštvo njihova djeteta, tumaranje od kuće do kuće, zanemareni odgoj, nepasku, pravu istinu, kako su takova djeca samo na teret župi, općini, okolini, a njima na sramotu; — predočiš li im sve to sasvim ozbiljno, to će ih ovo vjerojatno očuvati od ponovne zablude više, nego li najljepša pouka o krjeposti čistoće. Kazuj dakle ovakovoj majci o bijedi njenog nesretnog djeteta, i držim, da će ta nesretna pala osoba biti ozbiljnija, skromnija, štedljivija, te svoje dijete vlastitom zaradom nastojat da odgaja, čime će najbolje zadovoljavati za po-

činjeni grijeh... Protiv odraslih i čilih prosjaka, koji taj zanat tjeraju, samo da ne rade, odlučno ustaj i ne miruj prije, dok si ne nagju kakovu zaslužbu ili zanimanje. Za grijeh lijenosti neka ne zna župa tvoja. Tko ne radi, neka ne jede. Ovu Božju izjavu, koju je sv. Pavao navijestio, ureži u grudi škol. djece, a odrasle često na nju podsjeti, tada ne će biti tako lako dangubâ, nit vječnih putujućih zanatlijâ — stranaca...

2. Srce mi krvari, kad zagledam u ruci kojeg starca ili starice prosjački štap. Većinom su to dokazi prekršaja 4. Božje zapovijedi! Čudno! Mnogi roditelji odgoje desetero djece. Ali to 10 djece rijetko uzdrže jednog ostarjelog oca, onemoglu majku. Da to prepriječiš, slijedi postupak Božji. Ne govori toliko malenoj djeci, koliko odrasloj obojega spola, budući ova pram svojoj razvitoj tjelesnoj snazi mogu dostatno udovoljiti dužnosti, koju od njih traži 4. zap. Božja, dok prije te dobi ne mogoše. Hiljadu puta čuju školska djeca, kako im valja roditelje ljubiti. No odrasloj djeci otvoreno kaži, kako su dužna svoju zaslužbu sa svojim onemoglim, za rad nesposobnim roditeljima dijeliti. Nije li pravo učinio dušobrižnik, kad je pred mnogima ukorio njeku služavku, koja si za svoju zaslužbu nabavila zlatne naušnice i prstenje, dok joj majka morala radi nje prosjačiti? Il je možda povrijedio čovjekoljublje onaj dušobrižnik, koji je nad grobom njeke smrznute starice — prosjakinje, sedmorici njenih sinova doviknuo: otarite si vaše krokodilske suze; ta vi ste skrivili smrt svoje majke!? Vas sedmero lako mogoste namaknuti toliko, koliko je trebalo za njeno uzdržavanje, pa ne bi bila prosjačila, a još manje kao prosjakinja smrznula se! Oba su dušobrižnika umjesno govorila, pravo učinila, i koja sreća, kad bi svaki pastir tako govorio i radio, onda bi sjegurno bilo mnogo manje nesreće, lakoumlja, hladnokrvnosti i svih posljedica bijede. Čovjek često po promisli Božjoj postane siromak, ali prosjakom svatko postaje sâm. Imade nesretnih slučajeva, n. pr. neplodna godina, marvinska pošast itd uslijed čega može

koja imućnija obitelj osiromašiti, a nerijetko mora i samu rogjenu grudu napustiti. Slijedi li obitelj primjer Joba i Eustahija te čini po volji Božjoj, što može; proživarit će, a da ne će nikomu dodijati. No što će bit od onog sluge, koji ne sprema, ne štedi, ili od obitelji, koje glava veći dio dneva uz litricu u hladu sprovodi? Prosjaci — prosjačko pokoljenje. Zar je Bog tako htio? Nije moguće! Do toga ih dovela vlastita strast... Nije dosta te se s propovijedaonice paklom zagrozimo rasipnicima, razbludnima i sladokuscima, već treba da puk, koji najlaglje shvata zorno predočivanje i najviše pazi na vremenito, upozorimo ne samo na zloću grijeha i vječnu kazan nego i na vremenite žalosne posljedice... Nakon svega rečenoga molim te, mili moj, ustaj odlučno protiv pokvarenog prosjačenja, ili bolje: ustaj protiv izvora prosjačenja, kao rasipnosti, razbludi i sladokusju; jer obično od mladog rasipnika bude stari prosjak. Naime, kad se poljodjelci mogu pohvaliti dobrom ljetinom, kad kako no se kaže, mužački Bog boguje, kad u svojoj neobuzdanoj oholiji i blago pecivom hrane; novcem se nabacuju, tad ih sjeti na egipatske nerodne godine; ili na onog švicarskog seljaka, koji se drznuo u dobru reći, da imade toliko blaga i imutka, te mu više ni molit ne treba ono: „kruh naš svakidanji daj nam danas" — a za 10 godina prosjačio je od kuće do kuće hljeba... Pripazi, da djeca, ako što dobe na dar, il za kakovu uslugu, ne pridrže sebi već predadu roditeljima, e da oni time gospodare, u nuždi si pomognu, ulože u štedionu itd. Uvjeri ih, da štedljivost i radinost prati obilni blagoslov, jer sâm Bog kaže: „ne ću ostaviti pravedna nit djecu njegovu prepustiti prosjačenju". Kaži ubogim tvojim župljanima, da im je Krist obećao nebo, ako budu zadovoljni, pošteni i štedljivi; no nikad nije nazvao sretnima a nit usrećuje bezočne prosjake, rasipnike i sladokusce. Ne misli, da će govori tvoji o društvenim i obiteljskim odnosima pasti na neplodno tlo ili megj trnje; već protivno: svi će ti vjernici, i bogati i siromasi, iskreno hvaliti za skrb tvoju i uvidjeti, kako je moguće i bogatstvom i uboštvom okoristiti se, kako može i najsiromašniji postići nebo, dapače valjane prijatelje, pomoćnike si pribaviti za dneve velike nužde... Megjuto rado vjerujem, da si me dobro shvatio! Nijesam ti savjetovao, da uboge, strance, beskućnike goniš ispred praga svoga, ili ako si koga nevrijedna jednom nadario, da od osvete desetorici kasnije ništa ne pružiš. Kao što su pridošlice potražili šator nomadskog poglavice Abrahama, tako traže i dušobrižnika, pa makar stanovao na vrhu krova. Daj rado, daj razborito; daješ li gozbu, ne zaboravi sirotinje, slijepe, hrome, nijeme, te ćeš biti sretan; jer ti ovu dobrotu tvoju ne će moći uzvratiti. Odanost svoju moć će tekar kao pravi prijatelji pokazati u onaj veliki dan sveopćeg uskrsnuća... S Bogom.

XXXI. Dušobrižnik i bolesnici.

Vrlo učeni liječnik — Galenus — rekao je: „Kolikogogj promatram tijelo čovječje i što većma o njemu promišljam, ne mogu u njemu pronaći nit najmanju pogrješku; i kad bih ma koji dio čovječjeg tijela promijenio, činio bih lih radi njegove ljepote, koristi i snage". Ovu izjavu mora svaki razboriti čovjek priznati. No premda je tomu tako, ipak je u samom ustrojstvu tijela žalac raspadnuća, koji se može već u zipci razviti; pa ako se to i ne dogodi, razvit će se nedvojbeno tada, kad budemo mogli s Davidom reći: „*Dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni. Si autem in potentatibus, octoginta anni, et amplius eorum, labor et dolor*". *(Ps. 89. 10).* Za toga života koli se lako dogodi, da se od tolikih dijelova sastojeći ustroj poremeti u kojem mu drago dijelu bilo prekomjernim jelom, bilo napornim radom, bilo djelovanjem prirodne sile. Često se ne opažaju nikakove zle posljedice ovakovog poremećenja, jer naravne sile same u brzo isprave, po onoj narodnoj: narav si sama pomaže. No ako to ne ide, ako se koji ustroj znatno ozlijedi, zapriječi u svom djelovanju, tad takova čovjeka

zovemo bolesnim, te bez posebne paske i njege rijetko opet ozdravi. Bolesnik, ćutio on boli ili ne, upućen je na tugju pripomoć i poslugu. Kako imadu ovi postupati s bolesnicima, uči nas djelomice sv. Evangjelje, koje priča o kafarnaumskom stotniku ili o milosrdnom Samaritancu, djelomice pak u srca nam upisani zakon ljubavi spram bližnjega. I ako mi svećenici zapovijed ovu ne samo požurujemo, već i pokazujemo, kako to valja u životu ostvariti, to će sjegurno mnogi bolesnici naći žugjenog melema, mnogi će im dnevi i noći odlanuti pod rosom požrtvovne ljubavi. Tada će u ćeliji bolesnika zavladati ljubav i strpljivost. Vrlo mi je poznato ono sv. Jakova: „je li tko megj vama bolestan? Neka dozove crkvene službenike“ (Jac. 5.) Znadem i to, da mnogi svećenik ove riječi na laku ruku uzimlje; ili ako koji pravovjernik oboli, čeka, dok ga pozovu. Ovo je opravdano u gradovima i uglednim obiteljima. Znademo i zašto. No na selu, gdje dobro poznajemo stanove i okolnosti pojedinaca, ne čekajmo, dok nas pozovu. Naprotiv neka sva župa upozna svoga dušobrižnika kao prijatelja i oca bolesnika, koji se brine za tjelesne nevolje svoje djece, te ih želi odstraniti, olakotiti. Znadem, da si o tom već mnogo toga čuo u bogoslovlju; opazio sam i to, da imadeš njekoliko dobrih knjiga glede njege i sveze bolesnika i dušobrižnika, u kojima ćeš naći mnogo korisnih pobuda za pohagjanje bolesnika i potrebne im pouke. Uslijed toga ja ti i ne bih mario o tom predmetu pisati. Ne bih te trebao upozoriti, bi li, kada, i kako morao bolesnika posjetiti. Pa ipak shodnim mi se pričinja, da o tom predmetu dvije tri spomenem, er imade takovih dijelova, na koje te za vrijeme nauka nijesu baš jako upozorivali, a nit nalaziš u tvojim knjigama shodne upute . . .

1. Ponajprije opažam u predavanju past. bogoslovlja onaj manjak, što bogoslovca gg. profesori ne upoznavaju dostatno s medicinskom — barem u glavnom — znanošću. Ne mislim tuj savjetovati, da bude svećenik u svim mogućim slučajevima pravi liječnik ili ranarnik, i po tom da se zarati sa stručnjacima i podvrgne bezbrojnim neugodnostima. No ne može se tajiti, da je vrlo korisno, ako svećenik umije kod naroda običajnije bolesti vidati i olakotiti. Često je najbliži liječnik 2—3 sata udaljen od mjesta; uz to nije svaki liječnik stručnjak za sve bolesti, ili se zadovolji da bolest koji časak promotri, i tad u mjesto da bolest odstrani, još većma raspali. U slučajevima, gdje valja liječnika prizvati, dok ovaj prispije, valja da svećenik najnužnije uredi. A to je moguće samo tada, ako je svećenik priznata liječnička djela i postupak kod naglih nesreća dobro proučio. Mene su jedne noći pozvali njekoj seljačkoj obitelji, gdje se njeki stranac, koga su iz milosrgja ukonačili, onesvijestio. Othrlim onamo, gdje nagjoh stranca, okružena ukućanima, na krevetu. Pomno ga pregledam i glasno u uho viknuv zapitam: što mu je. On šutio poput ribe; osim teškog prekidanog disanja nikakova znaka života nije odavao. No bilo, koje sam i 10 puta opipao, bilo je posve uredno, nit sam igdje zamijetio kakav znak ozlede. Na to posumnjam, e da se taj čovjek ne pretvara, da je bolestan s nakane, da počini koje nedjelo. Zato posve glasno doviknem kućnom sluzi: „pohiti odmah do g. liječnika, jer iz ovoga čovjeka valja punu zdjelu krvi pustiti“. Bolesnik se uznemiri i opre mom nalogu: „Ne treba liječnika, ne treba krv pustiti“. Prividna bolesnika smo ljudski izgrdili, i vratim se bez providiranja kući. U novije doba mnogi dušobrižnici drže cijelu vrstu homeopatičkih pilula i kapljica, ter s njima liječe svoje bolesnike. Držim, da ota braća dobro rade. Ja mogu samo pohvaliti one, koji koriste nevoljnom ljudstvu. Ali želim, da svaki dušobrižnik, bio taj homeopatik ili ne, imade pri ruci iskušana sredstva i da ih znade upotrebiti. Mnogo ima biljki uz put, pokraj staze, u šumi, koje je dobri Bog providio djelotvornom snagom za porabu bolesna čovjeka. Ove valja skupljati, ali uvijek za jutra i valjano spremiti. Ne progje godina, a da župnik

svojim lijekovima, biljkama ne utiša mnoge boli svojih pravovjernika, ne odstrani mnoge štetne pogibli. Samo neka se svećenik ne zadovolji time, da on sâm poznaje ta sredstva; već treba da i druge s njima upozna. Osobito valja da nedjeljne učenice pouči, kakovo bilje i cvijet i kada treba da ubiru, kako ih valja u sjeni osušiti, kako li pospremiti, kako pripraviti i upotrebiti u pojedinim danim zgodama. Ovakova pouka nije bez uspjeha, već nužna; jer ako komu naglo pozli ili se unesreći, baš na selima svi izgube glavu i stoje prekrštenih ruku. Zato visoko cijenim postupak sv. Petra Fouriera, župnika Mattaincourtskog i Seb. Kneippa, koji su djevojke svoje župe poučavali dvoriti i njegovati bolesnike. Kamo ih gogj pozvali, gdje je bila nužda, morale su poći, bolesnike su pregledale, odijelo im očistile, noću uz njih bdile i time pospješivale tjelovno i duševno dobro bolesnika, a pripomogle njegovim ukućanima. Mnogo se piše i priča, kako uspješno djeluju milosrdne sestre u gradskim bolnicama; i ne rijetka djevica poželi u sebi, da bi i ona uz njih pristala. A je li nužno, da dušobrižnik ovakav krasni cvijet, plemenitu biljku, presadi u tugji vrt, a u svom vinogradu njeguje običnu travku, drač? Nije. Dapače je poželjno, da se dobre djevice upozore na tu Bogom darovanu lijepu sklonost i potaknu, da djela milosrgja dolično izvršuju. O koli je sretan bolesnik, kad ga koja kršćanska djevojka posjeti, njeguje, tješi, nagovara, da križ svoj strpljivo snosi; a još sretniji, kad sutra dan opet drugu vidi uza se, kako zamjenjuje prvu. Hvali dobrom Bogu i vruća mu molitva, jer je iskrena, sjegurno će isprosit nad njegujuće angjeoske duše Njegov blagoslov. Budi uvjeren, da ne jedna priprosta ženska goji u sebi želju: „o koli bih rado jednu noć provesti uz kojeg bolesnika“, a i druga stranka ne manje isto želi, e da se ispuni. Ali ti ćeš možda prigovoriti, da ako bolesnik boluje od priljepčive bolesti, sjegurno ne će tada roditelji djevojaka dopustiti, da takove njeguju od straha za njima, pa nit same rado

ne bi išle radi straha i ženske slaboće. Ovo je na oko donekle istinito; no vjeruj, da se u svakoj župi nagje odvažnih duša, koje svladaju svaki strah i mlohavost, te kad začuju želju svog dušobrižnika, ne će mu se oglušiti. Uzdaj se i u to, da takove osobe Bog posebno zaštićuje. No prije nego li ovakova njegovateljica pogje do takova bolesnika, neka se kod kuće ili u crkvi vruće pomoli, a ti ju blagoslovi svećeničkim blagoslovom, kojega moć neka pravovjerni barem u tim slučajevima iskuse. Dobro čini svećenik i tada, ako rabi kako za se tako za takove čuvarice bolesnika, t. zv. blagoslovljenu vodu sv. Ignjacija.

2. A sada ću prijeći na drugi predmet, koji se kod seoskog puka više manje opaža, te dušobrižnika izazovno upozoruje, da pripazi na nj. Prama iskustvu seoski se narod vrlo malo pouzdaje u liječnika, osobito ako je mlad, te se radije obraća na kakvog starog brijača, ranarnika ili vračara, nego li na ispitanog liječnika. Ovakovi nadriliječnici uživaju osobito taj glas, da liječe sve vrsti bolesti. Jedan drugoga potiče: „i meni je, i ovomu, i onomu pomogao, pogji, pomoći će i tebi“. Istina je i to, da ovakovi glasoviti liječnici bez liječničke diplome često vrlo dobro poznavaju travke, bilje, koje su za obične bolesti ljekovite, uslijed čega zbilja mnogim pomognu da ozdrave. Ovomu svakako možemo se veseliti. Ali valja te smo vrlo oprezni, ako bi možda kod pojedinih tjelesnih boljetica — kao slaboumnost, suludost — rabili t. zv. simpatičke lijekove, kao opredijeljene molitve, nošenje zašivenih predmeta, dotik, navlačenje pojedinih uda tjelesnih. Istina ne može se ovim stvarima zanijekati svako korisno djelovanje, jer to iskustvo dokazuje, dapače najveći neprijatelji tih simpatičnih lijekova često su sami ove upotrebili i tad, kako vele sami, uvjeriv se o koristi, lijek taj zagovarali i bez kraja i konca preporučivali. Ipak uza sve to pita se, je li slobodno i uputno takove lijekove rabiti i ako upitaju dušobrižnika, može li ih preporučiti? Po mom mnijenju, kod razglabanja

I. zap. Božje, kad govorimo o praznovjernom čaranju, moramo otvoreno i odlučno izjaviti, da nam valja kod porabe tih stvari biti vrlo opreznima. Mi vrlo površno poznajemo naravne sile, pa je moguće, da nekoje sredstvo na posebni, nepoznati, zagonetni način, ali ipak posve naravno na nas upliviše. Megjutim želi li tko takovo simpatično sredstvo rabiti, neka na nikoji način ne dopusti, bilo na sebi ili na drugomu, te se išto učini, što bi vrijegjalo sv. čistoću ili ćudoregje; kada pak posebne molitve ili ine prividno vjerske čine obavlja, ili obavljat daje, treba da u sebi misli, kako se ne želi okoristiti tim sredstvom, ako bi kod porabe htio tko drugi (vrač) upotrebiti moć zla duha, ili ako bi s njime bilo skopčano makar kakovo praznovjerje. Ovako bio svjetovao njeki župnik svomu pokorniku, koji je na želju svojih roditelja imao poći takovom čudotvornom liječniku. Kada ga ovaj uz neprestano šaputanje njeke molitve već preko $^1/_2$ sata mučio, napokon progovori (vraču): ovako se još nikad nijesam namučio, kako me ti sada mučiš. Pokus ostao bez uspjeha.

3. Da se vratimo opet posjetu bolesnika. Za vrijeme bogoslovije vrlo sam mnogo bolovao, te sam se vrlo veselio, ako su moji saučenici u slobodno vrijeme došli do mene i posjetili me. Tuj sam naučio, što vrijedi za bolesnika dragovoljni posjet. Dušobrižnici, koji nijesu jošte kao bolesni bili na krevet osugjeni, naravno da ne shvaćaju, kolika je blagodat po bolesnika, osobito ako već odulje leži, a ukućani se ne mogu mnogo s njim baviti, kad ga dušobrižnik posjeti. S uboštvom je obično skopčana napuštenost. Kod Betsaidskog jezera bolesnik od 38 god. zaista je od srca izustio one bolne riječi: „čovjeka ne imam". Mnogi sluga siromak mora ovako uzdisati i Bogu se tužiti u svojoj napuštenoj izbi. Neka mi je dopušteno upozoriti te, da ovakove s osobitom ljubavlju posjećivaš. „Bijah bolestan i posjetiste me". Ove će riječi u dan sveopćeg suda napose začuti oni, koji posjećuju zapuštene bolesnike; a najpače onaj, koji

pošav u posjete sjeti se i toga, da takova valja i tvarno poduprijeti. Kad bi ponio sobom hrane, pa bila ta i najobičnija, uz obični: „Bog plati", nedvojbeno ćeš čuti i onu izjavu, da „takova šta za života jošte jeo nije". Ovo su pak riječi radosti i utjehe. Ja baš nijesam zato, da svećenik sve one u obredniku propisane molitve pred bolesnikom doslovno izmoli. Naprotiv mislim, da je takovom zgodom najbolji učitelj i molitvenik: srce i Evangjelje onog dana i časoslov. Samo pričanje bolesti i njenih okolnosti, sretni i nesretni proživjeli dnevi, koje bolesnik kazuje, pružaju dosta gradiva, te se uzbude dobre misli i čuvstva. Dapače mislim, da je bolesnički krevet i pričanje za samog svećenika predobra škola, gdje se mnogo više može naučiti ob ustroju čovjeka i dušoslovlju, načinu mišljenja i stvarnom shvaćanju, o biti i ne biti, nego što se naučio u svojoj akademiji. A pošto si sve saslušao, što bolesnik ćuti na svom srcu, i sve rekao, što ti se shodna pričinilo, oprosti se sa bolesnikom — ali srdačno; ne zadovolji se sa: „Bog s Tobom; ostaj sretno", već blagoslovi ga svećeničkim blagoslovom i poškropi blagoslovljenom vodom. Vjeruješ li, da gjavao čovjeka napastuje, i to i duševno i tjelovno? Nedvojbeno. A tad će tvoj i crkveni blagoslov, koji je blagoslovljena voda zadobila, djelovati na nj svakako kao lijek i štit. Ne kažem uzalud: kao lijek. Jer imamo ono golemo Kristovo obećanje: *„super aegros manus imponent et bene habebunt"*. Naravski ne ćeš očekivati, da će bolesnik, kadgod ispunjaš svoje rečene svećeničke dužnosti, odmah ustati i krevet svoj prenijeti, ili da će se i tebi dogoditi čudesa, kao što se dogodiše tolikim svecima; već će se ono „bene habebunt" svakako oživotvoriti u jenjanju boli, u uspješnom djelovanju ljekarije, u prikrati daljnjeg razvijanja bolesti, dapače često i u odstranjivanju smrtne pogibli. Dobro ćeš uraditi i to, ako po liječniku odregjenu ljekariju blagosloviš, *„ut virtutem naturalem retineat et supernaturalem recipiat"*. Rekoh i to, da je tvoj svećenički bla-

goslov za bolesnika štit. Neoborivo je, da zao duh nagje i bolesnički krevet te bolesnika, ako i ne obasipa ranom i mozoljima poput Joba, ipak sa svom snagom gleda ga dovesti do nestrpljivosti, da mrmori protiv Providnosti, da mu dosadi molitva ter do inih zlih misli i sklonosti. Bog je uručio svećenicima istine djelotvorni blagoslov i sredstva milosti. Upotrebi ovo na polakšicu bolesnih, e da suzbiješ svaki pokusni nasrtaj zla duha.

Na koncu ovog lista priopćit ću ti još jedan slučaj. Njeki župnik bio začuo, da mu njegov njeki vjernik, dosta lakoumni krojački pomoćnik, daleko od rogjene grudi, u Švicarskoj teško obolio, ter vrlo zaželio vidjeti svog domaćeg pastira, e da se s njim porazgovori. Župnik se odmah spremio na put i posjetio svoju ovcu u toj daljini. Možda ćeš i ti kada začuti o kojem svom vjerniku, koji je n. pr. možda dospio kao vojnik, radnik — u bolnicu, da bi želio vidjeti i govoriti s tobom kao svojim dušobrižnikom; ne znam, mogu li ti i smijem li ti reći: „pogji i posjeti ga“... S Bogom.

XXXII. Dušobrižnik i umirući.

„*Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum et vivens cogitat, quid futurum sit*“. (Eccl. 7, 3.); ovako čitamo u perikopi sv. Pisma. Ova se povorka jako često pomalja u životu dušobrižničkom i to u doba, koje nit mi sami, niti tko drugi odabira, već upravo nenadano, sad usred bijela dana, sad u crnoj polnoći. Sjegurno si i sâm već iskusio, da dušobrižnik ne može mirne duše nit na običnu šetnju, ni u posjete; prije nego ostavlja kuću, valja te ukućanima reče, kamo ide. Ne može nit na počin onako bezbrižno nagnuti glave; jer može očekivati uvijek, da će ga u snu buditi i prizvati kojemu teško bolesnome, umirućem, ili naglo preminulom. One Kristove strahotne riječi: „*estote parati*“ naglo bude ponajprije ukućane iz slatkoga sna, a tad dušobrižnika

I on hrli, trči, i na jednom dohrli do obladnjelog trupla, pri kojemu na žalost ne može drugo, nego vruće se pomolit Bogu: „Gospode, vječni mu podaj pokoj!“ U takovom slučaju naravno prestaje svako dušobrižničko djelovanje osim molitve, koje predmet valja da bude ne samo vječni spas pokojnika, već i naše sretno preminuće po onoj: „od nagle i nepripravne smrti oslobodi nas, Gospode!“ Samo što je nagla smrt — Bogu budi hvala — rijetka, te posljednji čas života obično i kod mladih i ostarjelih najavlja ozbiljna boljetica. U takvim slučajevima valja bolest držati za najveću milost, jer je ona povodom, a i treba da bude takovom, te se dotičnik valjano spremi na smrt. Da to bude moguće, treba da u prvom redu bude od pomoći dušobrižnik, koji mora bolje uvigjati blizu smrt, nego koji bolesnika okružuju. Poznato mi je, da mnogi, osobito iz boljih obitelji, zamjeravaju, ako svećenik bolesniku smrt spominje, dapače imade i liječnika, koji nastoje svaku misao na smrt iz bolesnikove glave istisnuti obećavajući mu što skorije ozdravljenje. No seljani su čvršćeg živčevlja, te na vijest o smrti ne zdvajaju, nit ih ledeni znoj probija, a nit uživaju toliko dobra, te bi željeli za vijeke na zemlji ostati. Zato gdje opaziš ozbiljnu pogibelj, valja da ozbiljno kažeš, što je kazao jednom prorok Isaija kralju Ezekiji: „uredi kuću svoju, jer ćeš umrijeti“. Dapače valja biti na oprezu, jer imade bolesti, koje u brzo svrše; u takovom slučaju mora da dušobrižnik na to sve upozori već kod providiranja.

1. Još se uvijek dobro sjećam, da u visokim školama nijedan predmet nijesam učio i slušao tako nehajno, bez zanimanja, kao nasljedno pravo u svim njegovim dijelovima i obliku. Bijah gjakom i kao takav vazda sam mogao na se primijeniti onu: deficiente pecunia, deficit omnis. U tim okolnostima i ne mogoh pomisliti na to, da će meni sve ono, što se za oporuku zahtijeva, ili ine goleme pogrješke, koje oporuku osujećuju, ikada rabiti. Ali se sve to promijenilo, otkako sam kročio u vi-

nograd Gospodnji. Što mene kao osobu nije zanimalo, postalo je nužno zaradi drugih; pa kad taj predmet nakon dugog iskustva promatram, ne mogu ga dostatno preporučiti slušateljima crkv. prava, da na nj paze i to baš pomno. Jer razdioba zemaljskih dobara, uza zdrav razum, nije puka dioba, već čin posljednje volje, koji prelazi u tugju kuću, te se njegove dobre i zle posljedice pojavljuju tek nakon smrti. Toga radi je to velevažan predmet ne samo za svjetovno sudište, već i Božje. Dapače držim, da posljednja volja gotovo odlučnu ulogu igra kod suda Božjega. Stoji bo i to do oporuke, kakovu će si pokojnik uspomenu ostaviti kod svojih rogjaka, znanaca: sretnu ili prokletu ... Zato valja da svećenik bolesnika, kad ga sprema na smrt, upita, da li je uredio svoju imovinu; a to valja napose da čini, kad bolesnik ne ima djece, ili su djeca dvovrsna, ili ako žene imadu posebni ženidbeni ugovor, po kojem može preživjela stranka cijelim imutkom raspolagati. Čuo sam od mnogih župnika, da je najbolje, te se svećenik u te poslove ne miješa; jer će se time zamjerati i ugled umanjiti. Ja naprotiv mislim, da je dušobrižnik baš dužan prisustvovati oporuci svojih župljana, ili barem savjetom pripomoći, budući da on najbolje znade, kako valja te čovjek zadovolji svojoj glavnoj dužnosti, pravdi, samilosti i glede nazočnih i odsutnih; a o tome sami njegovi pa nit sâm bolesnik često nije na čistu. Kad se jednom vremenito uredilo i, kako sv. Augustin kaže, Gospod primio svoj dio, kao kakov baštinik, bilo za ures svoje kuće, bilo u svojim malenima — siromasima, tada se mirne duše može bolesnik spremiti u daščaru svoju, kako se bio spremio sv. Martin, kadno se uvjerio, da je to volja Božja — i ništa drugo.

2. Za posljednje ispovijedi upozori bolesnika na opomene sv. Pavla: „kad bismo se svi sami sudili, ne bismo bili osugjeni", (I. Cor. 11.), te po mogućnosti predoči mu proživjele godine, osobito, ako se nije kojom boljom zgodom okoristio, kako n. pr. jubileumom, misijama, općenitom (generalnom) ispovijegju. Uzbudi u njemu vjeru i ljubav i pripravi ga na sv. Popudbinu. O koli uzvišeni prizor pruža jednostavni svećenik, kadno sv. posudicu sa presv. olt. Otajstvom pritisnuv uz grudi po primjeru sv. Franje Saleš. hrli teško bolesnome vjerniku, e da bude dionikom posjeta Svevišnjega i Njegove uzvišene gozbe božanske. Na selima (u Primorju) postoji jošte lijep i bogoljuban običaj, da ako se bolesnik providira danju, mnogi seljani prate Gospoda do bolesnika, ter za providiranja za nj mole. Često se mora već za prvog posjeta, a gdjekad i kasnije bolesniku dati posljednja pomast zajedno s papinskim odriješenjem, koje posljednje, koliko to dopušta bolesnikovo stanje, valja prije jasno i kratko rastumačiti. Razumije se, da u filialima možemo prije podijeliti oboje, nego u samoj matici župe. Znano ti je, što sve ne sprema, skuplja, na se pomeće vjerenica, e da što većma vjereniku omili i usreći ga. Pobrini se, te bude svaka duša dolično opremljena, kadno mora pred Gospoda. Ako ti je pri ruci, treba te barem jednom takova bolesnika kroz dan posjetiš i nagovoriš, da se pouzda u volju Božju, te očekuje vječni život.

3. Krasan je običaj, ako bolesnik progovori svojima poput Mojsije ili Tobije, dapače samoga Gospoda Isusa Krista, ili ako ih opominje i pouči o vječnom Božjem zakonu ter pozivajuć se na vlastito iskustvo blagoslovi plačuće i uvjeri sve o svojoj ljubavi spram njih. Ipak neka ne propusti zamoliti za oproštenje one, koje je uvrijedio i što iskrenije, javnije oprostiti onima, koji su možda njega uvrijedili. U tom posljednjem času nastoj, da se što većma bolesnik duševno sjedini s Isusom, boli svoje isporedi s mukama trpećeg Spasitelja, smrt svoju Njegovom smrću. Što je smrt očitija, to većma treba te bolesnik cijeni kat. vjeru i zaželi, da u toj vjeri umre; neka mu svu dušu napuni ono slatko čuvstvo, da ga Bog ne će zapustiti, već odaslati mu sada svog sv. Angjela, a kasnije opet priključiti zemaljskim Njegovim mi-

ljencima. Dakle se približava čas, kad će Bog svoj stvor pozvati na obračun, kako je rabio svoje naravne i vrhunaravne sposobnosti. Eto zadnjeg posla u životu. Eto doba prepuno tajnî, neodgonetnih zagonetkî, koje nitko živ jošte odgonetnuo nije, a mrtvi se nijesu do sada izjavili nit razbistrili. Čovjek jedva znade o tom dvogubom razdoblju svog života što više nego ništa. Dok se dijete odmara na majčinoj grudi, — o čemu sniva? Nedvojbeno više o angjelskim, nego ljudskim stvarima, usta su nijema, ter nevini djetinji smiješak odaje njegovu nevinu sreću. A kad opet čovjek leže na samotni krevet, kadno i tijelo i dušu osobni nemir spopada, kadno duh duševne tajne drugim očima zagleda, nego prije, tko da je kadar to stanje opet upoznati ili komu drugomu upoznati dati? Nazočnici ne vide to zagonetno, odlučno duševno stanje bolesnika. Dok prisutni šaputaju: „slatko je zaspao — blizu je konac"; ili: „mnogo mora trpjeti, dok se duša odijeli" — za toga se možda duša bori za svoju vjeru, ufanje i ljubav, za vječni spas protiv nasrtaja zla duha. Jer su uz krevet umirućega nazočni kako dobri tako zli dusi; *„quid astas cruenta bestia"* — vapio umirući sv. Martin. A u Apokalipsi čitamo: „sašao gjavao k vama i gnjev mu je silan znajući, da mu je vrijeme kratko" (Apoc. 12, 12.). A jer mu je vrijeme kratko, zao duh laća se svakog sredstva napasti, sad s prividnim razlozima nepouzdanja, sad zdvojnošću, sad preuzetnošću tako, te u ovom odlučnom času i savršene duše tjeskobno kliču: „pomozi, Gospode, jer izginusmo!" U IV. stoljeću 40 armenskih vojnika otvoreno ispovjediše pred poganskim sudištem svoju kršć. vjeru. Nečuvenu im kazan otkrojiše: goli moradoše stati na premrznutom jezeru, dok se ne smrznu. Dopušteno bilo svakomu ma u koji čas otići s jezera, te se oporaviti u blizoj mlakoj kupelji, čim bude spreman svoju vjeru zatajiti. Mirno saslušali odmjerenu kazan. Veselo svukoše svoja odijela i smjestili se na jezeru. Usta im jedno samo šaputala, srce usplamćivala jedna želja: e

da svi ustraju do konca. I gle! S neba se približuju Angjeli i donose krune, ali samo 39. Zašto ne 40? — pita se sâm nazočni stražar. Za tog vremena — eno jedan mučenik silazi s jezerca i na pô smrznut povlači se do mlake kupelji. A stražar pod uplivom vigjenja bude kršćanin i nakon što je probudio ostalu stražu, zbaci sa sebe odijelo i krokne na mjesto otpadnikovo. Bajni je to dogogjaj, o kojemu valja često da promišlja svaki kršćanin, a napose svećenik. Ovako blizu cilja — i vratit se; ovako junački započeti — a u posljednjem času obnemogao pasti; o kolike sramote, kolike li nesreće! Ja često mislim na ono jezero armensko, te bih to rado dokučiti. No mislim, da je to nemoguće. *„Pertinet ad arcana verba, quae non licet homini loqui et scire!"* Povratimo li se u prva stoljeća kršćanstva, pa zavirimo li u tamnice ili u amfiteatar, gdje se nalaze kršćani u okovima, ili bačeni pred divlju zvjerad, mnoge opažamo, koji te ispovjednike vjere posjetiše u njihovim tamnicama ili ih otpratiše pred sudište i krvavo stratište. Koja je mogla biti svrha ovih posjeta, zanosnih razgovora za posjeta i sokoljenja, molitava za utamničene, pratnje do stratišta? Ota, da mučenik zadobije milost ustrajnosti. Zašto li hrle do umirućih sustanari, susjedi, znanci; zašto dozivaju svećenika ponovno, premda je bolesnik već primio otajstva umirućih? Zato, što je tuj govor o najvećoj milosti, naime da bolesnik ostane vjeran svom Bogu do posljednjega daha. O posljednoj vjernosti uči Tridentski sabor: ako tko kaže, da pravednik može bez posebne pripomoći Božje postojano zadržati milost opravdanja, budi izopćen. (Ss. 22.). Zato te molim, mili moj, pobrini se za spas teško bolesna, te ga dragovoljno posjeti, osobito kad je kucnuo zadnji čas. Kako ti je znano, u tvom rogjenom mjestu prošlog vijeka jedan vjernik vrlo je mnogo trpio na samrtnom času. Iza njegove smrti zavjetovao se tadanji župnik, da će iza smrti svakog svog župljana prve nedjelje po podne ili pod večer moliti s pravovjernicima

krunicu za prvog umirućega, e da uzmogne u stanju milosti umrijeti. Ded uvedi i ti taj bogoljubni običaj, pa ćeš se uvjeriti, da će se pravovjernici rado tomu odazvati. Dobro je i ono, da se molitve, koje se poslije sv. mise obavljaju, namijene dušama, koje će se prve odseliti. Prije mnogo godina čitao sam u knjizi, koju je njeki svećenik za providiranje prigotovio, da je zloporaba i praznovjerje umirućega ili njegovu postelju često škropiti blagoslovljenom vodom. Ne dao Bog, te i tebe ovakova mnijenja i nagovori smute i zavedu, već dok obavljaš „commendatio animae", poškropi što češće umirućega i sobu, napose krevet, ili ga blagoslovi sa sv. križem. Za vrijeme izdisanja vrlo je korisno uzbuditi u kratko bogoslovne kreposti, preporučiti presv. Srcu Isusovu i Marijinu, za izdisanja moliti Zdravo kraljice! a na koncu Ime Isusovo po obredniku 4 puta zazvati. Mili moj! Ded zamolimo dobroga Boga, neka i nas u času samrti naše usreći pripomoći kojeg dobrog svećenika, koji će za nas obaviti molitve umirućih i preporuku duše te reći: *„licet peccaverit, tamen Patrem et Filium et Spiritum Sanctum non negavit, sed credidit et zelum Dei in se habuit, et Deum, qui fecit omnia, adoravit"*. A dobri Bog saslušao njegovu prošnju. Živi sretno — i jednom umri sretno, samo prije toga još mnogo toga uradi na slavu Božju!... S Bogom.

XXXIII. Dušobrižnik i pokojnici.

Za pogreba njeke ostarjele majke, njena djeca gorko plakahu, pače naricahu. Svećenik iza dovršenog psalma *„De profundis"*, i molitve *„pro defuncta"* glasno ih ukorio: „Prestanite jaukati; majku si za života nijeste ljubili ni štovali, dapače prezirali ste ju, zato sada šutite i kajte se za svoje grijehe". Je li taj svećenik pravo uradio? Moguće, da jest, a moguće opet, da nije. Pravo je uradio, ako su suze i naricanja bila prividna, ili samo pusta navika. No moguće, da nije baš tako bilo; jer se ljubav tek onda često pomalja, kad zaklopi oči onaj,

koga se ljubi. One suze, koje proteku poradi smrti miljenika, blagoslovljene su suzama Našega Gospodina Isusa Krista ter Njegove Majke. A istina je i to, da što je tko plemenitijeg srca, što je nesebičnija ljubav i što nježniji vez, koji ga drugomu privlači, to je rastanak bolniji, to osjetnija bol, kad se mora reći: umro je! Plačimo sa plačućima, opominje nas Apostol i ljubav bližnjega nas na to potiče. Nipošto ne bi bio hvalevrijedan pojav, kad bi svećenik kuću žalosti ostavio bez svake sućuti i samilosti. Njegove riječi valja da utaže bol nasljednika, te neka nastoji, da se posljednja volja preminuloga ispuni; opomene djeluju, a uspomena ostane dragocjena potomstvu i svojti. No kanimo se živih žalobnika, kojih će bol vrijeme utišati, pa se obazrimo na pokojnika i druge, koji su ove pretekli.

1. Smrt je odmjerena kazna naše grješne naravi, osim toga je ona noć, u kojoj nitko više radit ne će moć. Pred nama je pravovjernik, koji je naglo preminuo, opet drugi, koji više dana umire, dok mu se napokon duša ne rastavi od tijela. Nijedan više ne vjeruje, ne ufa, više ne skuplja dobrih djela, nijedan ne zaslužuje pohvalu ljudi, nijedan nije član ljudskog društva, zajednice: jer je mrtav. Truplo, u komu do tada duh prebivao i djelovao, jest nepomično. Prestao je dah i kucaj srca; ali nestalo i svake borbe i napasti, svake dobre i zle želje. Pravovjernik kao da stoji pred svojim pastirom, od kojega ipak ništa tražiti ne može. Da je možda iskusio bio, te mu je ovca zalutala, ne može ju natrag dozvati, ili ako je kao najamnik dopustio, te je dospjela megj vukove, više ju ne može izbaviti iz njihovih pandža. O samrtni krevetu, na kom posvudni Bog sudi mrtvacu, premda nije ostao u istom na životu, ti, koji si svjedokom tjeskobi i požrtvovnosti tolikih svećenika, budi meni i svakom svećeniku onaj dragocjeni prsten, kako je rado govorio sv. Kamilo, kojim urešeni veselo budemo mogli pred Božje sudište. Čovjek se dakle odselio u vječnost, odakle više nikada povratka.

Stablo u kom smjeru padne, u tom i ostaje. Dušu očekuje sud, pri kojemu Bog prosvijetli razum pokojnika, e da i sam uvidi svoje stanje, te prizna uzdahnuvši: „Gospode! Tvoji su sudovi pravedni!“ Izrečenu osudu ne poznaje ni dušobrižnik nit ostali nazočnici. Mi ne možemo ino, nego da preminuloga preporučimo milosrgju Božjem i toga radi odregjenu i po crkvi sastavljenu zanosnu molitvu bogoljubno i sa zaufanjem ovršimo. Na selima ne ima mrtvačnica kao u gradovima. Često bi, osobito za pošasti, korisno bilo te bi se tjelesa ovakovih do pogreba spremala u takove mrtvačnice. Ja u ostalom ne žalim, što do sada nije za sela odredba izdana, da se podignu takove za sveopću porabu mrtvačnice. Jer zaista je divotna samilost, kojom se mrtvac, iza kako ga opralo, i križem, znakom spasenja ili krunicom naresilo, jošte koji dan u starom svom stanu, čuva i uza nj vrše i ukućani i bližnji na uhar i pokojnika i preostalih ukućana mnoga dobra, spasonosna djela milosrgja i samilosti.

2. Oni obredi i molitve, kojima Crkva kod dijeljenja otajstva sv. krsta pravovjernika usrećuje, vrlo su lijepi i značajni. No isto su tako lijepi, svečani i ozbiljni oni obredi i molitve, kojima crkveni službenici mrtve ostanke pohranjuju, a za vječni spas duše mole. Izmegj ostaloga samo ovo. Za krštenja bio svećenik rekao: „uzmi znak križa koli na čelu toli na srcu“; sada pak svećenik progovara ovako nad mrtvim ostancima: „*signum Salvatoris Nostri Jesu Christi sit signatum super te, qui in hac imagine redemit te*“. Na to svećenik progovori njekoliko riječi nazočnicima o pokojniku kao i o službi Božjoj, koja će se ovršiti za nj. Time sam pak evo dospio do onog već toliko puta prorešetanog pitanja: je li uputno nad grobom propovijedati, ili po današnjem: nadgrobno slovo držati? Poznato ti je, da se o tom predmetu u svim dušobrižničkim knjigama i listovima mnogo pisalo „pro et contra“; znadeš i to, da su takove govore ne jednom crkveni poglavari zabranili,

drugi opet istodobno dopustili. Činjenica je i to, da su i oni sami, koji su bili contra, često svoje mnijenje promijenili. Ja sam već čuo vrlo mnogo nadgrobnih govora pa i čitao, te kažem: ako svećenik nad mrtvacem govori pohvalno slovo, ili njegov život statistički predočuje, tada šteta za svaku riječ. U prvom će se slučaju slušaoci, koji su pokojnika i onako poznavali, nad čuvenim snebivati; u drugom pako, teško je ne ogriješiti se o ljubav bližnjega i paziti na onu poznatu: „de mortuis nihil, nisi bene“.

Ne mogu propustiti ovu zgodu a da ne prigovorim spomenutoj rečenici: „de mortuis nihil, nisi bene“. Često sam doduše već čuo tomu prigovarati u tom smjeru, da, ako se o mrtvima ništa zla ne smije spomenuti, tada će prestati svako povjesničko istraživanje, pa i sama povjest, koja jednako mora skupiti i dobro i zlo; stoga nam se bolje držati ove: de mortuis nihil, nisi vere“. No treba dobro razlikovati, gdje treba prvu gdje li drugu rečenicu rabiti. U općenitom društu, gdje bi spominjanje pokojnikove zloće na slušatelje zlo djelovalo, razočaralo ih, tamo: „nihil de eis, nisi bene“; gdje je pako važnog razloga, da pokojnika u pravom svjetlu upoznamo, n. pr. službeno djelovanje, povjesničko kritično ispitivanje itd., — tuj: „nihil de eis, nisi vere“. Ovu rečenicu treba da u oba smisla rabimo i glede živih. Otiose, klevetno, ogovorno iznašati slaboće čije ili nedjelo — jest težak grijeh; dakle: „nihil de eis, nisi bene“; nu gdje zahtijevaju važni razlozi, da njekoga upoznamo, ili upoznat dademo onako, kakav u istinu jest, tuj valja ona: „nihil de eis, nisi vere“. Ako je pokojnik bio zbilja plemenita značaja, savjestan, poštenjak, može se to u jezgri spomenuti, a da ga ne ističemo odmah kao uzor. Ako li životom svojim nije u svemu udovoljio svim kršćanskim ćudorednim dužnostima, tad valja spomenuti samrtni mu čas, kada je moguće sve pogrješke pripoznao, okajao i nastojao ispraviti. Samo ako je javno očitovao, da želi od pojedinih il ukupnih sta-

novnika župe, okolice oproštenje za počinjenu sablazan zamoliti, ili ogovore, klevete svoje opozvati, samo se tada smiju dotični čini spomenuti i to uvijek sućutno, ljubazno, oprezno i to najnužnije. Ako li tko svojom nesmotrenošću pogine, ili u duševnom poremećenju, što liječnik potvrgjuje, ili se inače lako sazna, počini samoubijstvo, u tim žalobnim slučajevima treba te se svećenik napose čuva, da o pokojniku ništa ponizujuće, a za rodbinu ništa sramotna ni žalna ne kaže. U takovim slučajevima treba da se združe u njemu i naravno čuvstvo i crkveni duh zajedno. Budeš li dakle govorio nadgrobno slovo, govori o pokojniku malo i u kratko, osim da okolnosti drukčije traže. Radije upotrebi bezbrojne i važne istine o posljednjim stvarima, na koje čovjek iz svijeta i sa svijetom tolikovrsno okružen i zakučen vrlo lako zaboravlja, a koje najspasonosnije svatko promišlja tamo, gdje groblje, žalobna povorka, baš najmoćnije uplivišu. Iz srca prodirući kratki govor na rubu groba o kratkotrajnom ali velevažnom čovječjem životu, o sjegurnoj al neznanoj smrti, o strogom obračunu, o vječnoj naplati, o dvojakoj vječnosti, uskrsnuću, veselom il žalobnom ponovnom susretaju, sjegurno će korisno djelovati. Upravo nad grobom možeš lako potresti mnogim lakoumnikom, e da započne bolji život te nastoji da se sretno opet nagju u vječnosti; mnoge sirote i bijedne tuj možeš potaći na strpljivost i pouzdanje u volju Božju, čim uzbudiš u njima nadu u sretniju budućnost. Gandijskog je vojvodu, sv. Franju Borgia, upravo pokop španjolske kraljice Izabele, te govor Ivana Avile potresao i ponukao na svet život. Mnogi se nevoljni jadnik lagljom dušom, mirnijom savjesti vraća iz groblja, ako ondje čuje majke nam Crkve lijepu, ali kratku nadgrobnu popratnicu. „U raj te odveli angjeli, primili te mučenici i poveli u sv. grad Jeruzolim. Družba Angjela te primila i sa Lazarom, njekoć ubogim, imao pokoj vjekovječni".

3. Vrijeme nosi breme, otire suze, pače obriše i

sladogorku uspomenu. Na mrtvoga se obično brzo zaboravi; premda imade srdaca, koja rane kao slatku uspomenu čuvaju pa i samu uspomenu do skrajnjosti njeguju i u sebi oživljuju. Srce svećenika treba da spada megju ove posljednje. Ja držim, da je osobito svećenik dužan sjećati se pokojnika. Za to ne manjka prigoda. Na selu se više moli za umrle, nego u gradu. Nakon smrti ukućani i susjedi 30 dana mole krunicu; ne propusti opomenuti, da tu molitvu pobožno obave, a kad se obavila, svatko neka pogje svojoj kući, a ne da tuj tad sjednu za pun stol, da jedu i piju. Seljani većinom i taj običaj zadržaše, da ukućani dadu sv. mise odmisiti po smrti i na godišnjicu, ako to kućne okolnosti dopuštaju. Mio im je osobito mrtvi god (dušni dan), kada posjećuju grobove i mole za pokojnika. Ti kao dušobrižnik osobito poštivaj uspomenu mrtvih. I u materijalnom pogledu mnogo im imadeš zahvalit i njihovoj ostavštini; kod legatne mise budi ti to svetinjom, kao što i u običnim misama kod memento mortuorum ne propusti a da se pokojnikâ ne sjetiš... Groblje zavoli, kao posebno mjesto. Tuj odmaraju mnogi od onih, koji su decenija, a možda i stoljeća u istom vinogradu, u komu sada ti radiš, radili i sijali, e da sada ti žanješ. Tuj počivaju mnoga djeca, koja su u sv. krstu zadobljenu nevinost neokaljanu ponijela pred neokaljanog Jaganjca te kao posve čista za sve ljudstvo, a napose za krstitelja svećenika moćno mole. Tuj počivaju toliki dobri kršćanski patnici, koji su zamke nesreće sretno pregorili, a sad uživaju za pobjedu vječnu plaću. Tuj počivaju, za koje kažeš u „memento": *„animarum mihi in genere et in speeie commissarum"*; ili: *„animarum, quae mei occasione in purgatorio purgantur"*. Sa svima si ovima u duševnoj svezi. Istina tjelesnim ih očima ne vidiš, ali se duševnima često prikažu. Sjegurno si čuo o onom vigjenju, u kom je utamničena sv. Perpetua vidjela svog obumrlog brata Diokrata. Znadeš i to, kako su mnogi bogoljubni svećenici povjerljivo općili s pokojnicima, koji

su im saopćivali bilo svoje muke, ili skoro oslobogjenje. Na to su ovi sveti ugodnici usplamtili i u sebi odlučili, da će sva svoja dobra djela namijeniti za što skorije oslobogjenje preminulih duša. Vrlo često čitamo ove sv. riječi: „sveta je i spasonosna pomisao moliti za mrtve, e da se grijeha svojih riješe". Uzradimo o tomu i mi; jer će i nama, koji ćemo naskoro umrijeti, dobro doći, ako se nas drugi spomenu, zažele nam vječni pokoj, poškrope blagoslovljenom vodom, za nas sv. mise, pričesti i oproste namijene. I u tom pogledu postoji riječ Gospodnja: „kakovom mjerom mjerite, takovom će se vama odmjeriti". Nedavno sam čuo o njekom marnom dušobrižniku, da je slijedeći lijepi običaj uveo u svoju župu, da se naime, umre li koji odrasao član obitelji, ostali živi članovi prve slijedeće nedjelje ispovjede i pričeste te plodove sv. pričesti namijene pokojniku. Možda se taj običaj i tebi svigja, pa bi ga mogao tuj — tamo preporučiti... Što kažeš na takova pričanja, koja pričaju o tumaranju pokojničkih duša i prikazivanju na njekim mjestima; ili na to, kad čuješ, da poslije smrti ukućani čuju njeko teško uzdisanje, kucanje, buku, ili da se mrtvac u snu prikazuje ter ovo — ono proštenjarenje prosi? Mnogi na sve to kažu: od svega toga ništa ne vjerujem, dapače smatram nemogućim. Mnogi opet bez svakog ispitivanja sve, što čuju, slijepo vjeruju. Ovo su skrajnosti. Narod valja u takovom smislu poučiti, da je nama čistilište nepoznato; da polag nauka sv. Tome Akv. i ostalih crkv. učitelja duše pojedinih pokojnika na opredijeljenim mjestima, često ondje, gdje sagriješiše, pokoru čine bilo za pouku živih, bilo za vlastitu korist, e da oni, koji upoznadu njihovu muku, pomognu im dobrim djelima. Na koncu te jošte na nješto upozorujem. Kad sam te posjetio, opazio sam, da ti je groblje u neredu. Staze su loše, križevi amo — tamo nagnuti; grobne humke prekriva gusta, visoka trava, ter mislim, da je uvijek otvoreno tako, da ako već i ne mogu hijene, a ono sjegurno svinje, ovce i goveda ondje

gaziti i rovati. Ti si bo ne samo „rector ecclesiae" nego i „coemeterii". Zato te prosim pokaži i na groblju tanku svoju ćud i brigu. Uz pripomoć župljana ded popravi ga, staze poravnaj, a glavni put pijeskom naspi; križeve i spomenike u jedan svedi pravac te preporuči svojim vjernicima, osobito mladoj ženskadiji, neka humke drže čiste, cvijećem zasade, i u ondješnjoj posudi, koja se može i zaklopiti, bude uvijek blagoslovljene vode. A da se sve to uzmogne očuvati, smjesti takova vrata, koja se sama sobom zatvaraju Pripazi i na to, da u groblju nitko ne suši rublje nit pase kakvo blago. Groblje bo zaslužuje posebnu njegu, skrb i poštovanje. Molim te, ne zamjeri na toj mojoj opasci... S Bogom!

XXXIV. Život dušobrižnikov.

I. Molitva. Mili moj! Budući da sam evo gotovo o svakom staležu pravovjernika nješto spomenuo, barem čovjeka kroz sav život do groba dopratio, pitat ćeš nedvojbeno: o kakovim ću sada ovcama u ovom listu pisati? O nikakovima. Koji staleži preostaju, o njima ću progovoriti kasnije. Za sada budi dosta o brizi, koju treba te dušobrižnik posveti svojim pravovjernicima. Dopusti, da već jednom o tebi samom progovorim i upozorim te, e da na sebe ne zaboraviš. Jer onaj svećenik, koji sâm na se ne misli, naliči kažiputu na raskrižju, koji svojim rukama i napisima druge upućuje na pravi put, a sâm se nikuda ne miče, dok ne dogje koji vihor, te ga sruši, a onda nije više za drugo, nego da se sažeže. Ako se za koje vrijeme oprostim s tvojim vjernicima, lako si zamišljaš, da kanim govoriti o tebi, o tvojim dužnostima i nužnim svojstvima, o tvom vlastitom — rogjenom — vinogradu. Ipak se ne boj, da ću do krajnosti opisivati svećenička svojstva; o njima si već u pisaca Bogom prosvijetljenih i obdarenih mnogo toga čitao ili ćeš jošte čitati. Jer priznavajući pravu istinu, ja, koji sam već u godinama, ne samo da ta svojstva ni-

jesam stekao, nego im nijesam niti pravu bît i važnost pravo dokučio. Vigjam bo visočine, po kojima toliki bogoljubni Božji službenici kroče, a ja? — ja sam jošte uvijek tekar pri podnožju najniže glavice. Vigjam kod stotine i tisuće njih takovih savršenosti, koje bih si doduše želio, ali kad ih vidim, moram vapiti: *„ego pauper et egenus sum“*. Zato, u Kristu brate, ne usugjujem ti svećeničke krjeposti opisivati. Nedvojbeno bih ih preslabo predočio. U tom pogledu pogji k onima, koje s pravom smatramo učiteljima Israela i zvijezdom danicom majke crkve. No ipak me nješto potiče, da ti o njekim stvarima pišem, ter štošta preporučim, jer se nadam, da ćeš u jednu ruku i buduće moje listove isto tako pomno čitati, kao i dosadanje, a po tomu sjetiti se mnogih spasonosnih stvari; u drugu opet, da ću pisanjem tih listova i sebi koristiti; jer, ako ugljevar za svog crnog rada i zamaže svoja uda, ako si mlinar i ne može ruho i lice očuvati od brašnene pahuljice, držim, dok tebi pišem, da će se mnogo toga i mene prihvatiti od onoga, što ti preporučam.

1. Ponajprije valja da ti preporučim m o l i t v u — obljubi molitvu. Božanski naš Pastir ništa nije toliko preporučivao svojim učenicima, koliko molitvu. A oni nijednu uputu svog učitelja nijesu tako spremno, točno prihvatili i ispunjali, kako baš ovu; tako te sv. pismo otvoreno naglašuje njihovu postojanost u molitvi. A sv. Jerónim kazuje, da je na koljenima sv. Jakova Ap. od neprestane molitve, koju je klečeć obavljao, koža upravo otvrdnula. A nasljednici sv. Apostola? Uvijek su gorljivo ispunjali i biskupi i svećenici naputak svog bož. Učitelja, kako to čitamo kratkim, ali izrazitim riječima napisano u bezbroj životopisa: „bio je čovjek od molitve“. Nedvojbeno vrijedi taj naputak Kristov i za nas, pa nas i Crkva potiče da marljivo molimo. Tebi, svećeniku, prožetom bogoslovskom naukom ne treba da nabrajam razloge za molitvu. Ta i sam si zvan, da opominješ svoje pravovjerne, e da se i kod kuće, kako i u crkvi

neprestano hrane tom krjeposnom i za život nužnom hranom. Ti dakle moraš biti posve na čistu o potrebi molitve i po tom ju i vršiti. Vrlo bi žalosno bilo, kad bi koji bezazleni i neuki vjernik veću pobožnost, življi strah Božji pokazivao i prama tomu više molio, no sâm dušobrižnik, koji je dužan i malo i veliko poučavati i prednjačiti u pobožnosti i strahu Božjem. Koja sreća, te se nikad ne bi zbio taj žalobni slučaj, da dušobrižnik lih za volju puka, koji u nj upire oči, pa i zato, da ga pobožnim smatraju, obavlja čine pobožnosti te tako bude pusta zvečeća mjed, i da pod krinkom pobožnosti govori o potrebi, uzvišenosti i koristi molitve, a sam ne osjeća njenu potrebu, uzvišenost i korist. Takav svećenik neka ne računa na Božji blagoslov, a nit na vječnu nagradu svoga rada... Svijet nas naziva bogoslovima, svećenicima, crkovnjacima te pretpostavlja, da mi po našim naukama i poimanju Boga, to najsavršenije biće, posve inače, mnogo savršenije, poznajemo — dokučujemo, nego svjetovnjaci. I zaista, mi moramo mnogo bolje poznavati Boga, nego li naši vjernici, koji se moraju od nas učiti, da ga upoznaju. Toj potpunijoj spoznaji Boga valja da se priključi i potpunije poštivanje, obožavanje. Mi, koji bolje znademo od drugih, da je Bog duh i istina, lakše možemo takogjer udovoljiti zahtjevu Novoga Zavjeta, po kojemu treba da se Bogu klanjamo u duhu i istini. K tomu pridolazi, te danas — i već dobro odavno — kao da se ponavlja ona rajska urota, prezir Božjeg Veličanstva te nehaj u poštivanju istoga. Danas sve većma nestaje molitve u palačama i potleušicama, tvornicama i poljanama, školama i uredima, dà, svuda iščezava, dok se kumirima u najraznovrsnijem obliku vrlo rastrošno i rado klanja, ugagja. U tim okolnostima čovjek od molitve, svećenik, treba da s dvojakom gorljivošću moli, e da zabludjeli nemar donjekle nadoknadi, a najpače, da izmoli, te se opet vrate na pravu stazu. *„Immola Deo sacrificium laudis et redde Altissimo vota tua“*. (Ps. 49.). Nazivaju nas svećenicima

i time podsjećaju, da nam je ne samo vlastiti spas, nego i drugih povjeren prama riječima sv. Pavla: „*Omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum*“. (Hebr. 5.). No za to naše vlastite riječi, snaga, volja i nastojanje ne dostaje. Naličimo onom zemaljskom gospodaru, koji po iskustvu i nauku poznaje način gospodarenja, ali ako nebo ne podaje u shodno vrijeme nužnu sunčanu toplinu i plodonosnu rosu, uzaludna mu je svaka mudrost i napor. I svećenik je gospodar-poljodjelac, ili bolje vinogradar. Ali vinograd njegov je nježnije naravi od bregovitih ili poljskih vinograda. Tuj su rozge: srca, duše. Kako da dostaje čovječja snaga za unapregjenje te vrsti nježnih rastlina? Svakako je nedostatna. A kad bi tko o tomu dvojio, neka pamti sv. Pavla: „*Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus*“. (I. Cor. 3.). I najsavršenije po svim propisnim pravilima govorništva sastavljen govor, na izust kazivan ostaje bezuspješan bez Božjeg blagoslova; poticaji na pokoru i poboljšanje, izrečeni što srdačnije i zanosnije, bez sudjelovanja Duha sv. ništa ne isposluju; bez Boga, sami sebi prepušteni, nijesmo kadri bližnjega prosvijetliti, niti mu srce potaknuti, ojačati, utješiti, a kamo li posvetiti. Izmegju hiljade djelitelja milosti Božjih jedan je mogao samo izreći, da je više uradio, nego ostali; ali je odmah nadodao, da ne sam od sebe, po svojim silama, već pomoću Božjom: „*gratia autem Dei sum id, quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi; non ego autem, sed gratia Dei mecum*“ (I. Cor. 15.). I opet uspjeh i slava: „*non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei*“. (Rom. 9.). Svećenici smo, nasljednici Apostola, a po tom vrijedi i za nas, što je Gospod rekao svojim učenicima: „*ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum*“. (Luc. 22.). Često razlažemo pravovjernima nasrtaje i napasti zla duha; često upozorujemo na zamku svijeta i na najvećeg neprijatelja spasa, na sama sebe.

A zar smo mi od ine stvari sazdani, nego li oni? zar ne napastuju nas iste napasti i pogibli, ili zar se nije nama bojati istih onih triju neprijatelja spasenja, koji na pravovjerne srtaju? I te kako! Jao! ne jednom napast pobjegjuje, slavlje slavi neprijatelj. A kad vidi, da je i svećenik samo krhki čovjek, upilji svoje lukave oči u nj, otrovni svoj jezik na nj namjeri, dapače i rukom se razmahav u sto glasova trubi, kako je ovaj ili onaj svećenik slab, grješan čovjek. Učini li koji gragjanin ili vojnik stotinu prekršaja, te mu grješni život bude objelodanjen, to svijet ili šuti, ili prekršitelja brani. Ali pali svećenik ne smije računati na sličnu samilost, obranu, suljubav. Svijet spram svećenika naliči dimnjačaru, koji veselo pokazuje na ljagu, koju na drugomu opazi, ili Filistejcima, koji veselo ciktahu nad nesrećom ubogog Samsona. Mislio sam, da u ovom listu ne ću navagjati razloge za molitvu; pa ipak njeke točke spomenuh, koje treba da dušobrižnika potaknu na marljivu, pobožnu i ustrajnu molitvu.

2. Možda pitaš, što da moliš? Sve što majka Crkva želi i zahtijeva. Polag njene želje treba da na početku i svršetku dana slavimo Boga, zahvaljujemo, molimo od njega sve, što je nama i nam povjerenima potrebno, te mu preporučimo i sebe i župu našu. Ne bi li kada našao riječi, koje bi bile kadre srce ti i dušu s Bogom združiti, uzmi koji molitvenik, ali ne novovjeki, za „izobražene katolike“, već onakav od prošlog vijeka pisan za bogoljubne katolike. Tko znade, što sobom donosi nastajući dan ili noć? Jednom su učenici Kristovi za posve tihog, mirnog vremena zaplovili po jezeru; prividno nikakva nigdje pogibao za njihovu lagjicu; pa gle! čim doploviše do sredine jezera, nagjoše se u očitoj pogibli, te zavapiše: „Gospode, pomozi, izgibosmo“! Isto se i nama lako dogodi. Iznenada može nešto nadoći, bilo u privatnom bilo u svećeničkom životu što nam mozgom potrese. Dobro je ovakve zgode preteći neprestanom molitvom, moleći Boga što češće, da nam u takvima iz-

nenadnim zgodama i pogiblima bude u pomoći. Majka naša Crkva nije se zadovoljila time, te nas svećenike potakne na molitvu, već nam je i stalne molitve odmjerila, koje smo dužni danomice ovršiti. Odmah opažaš, da tuj mislim na t. zv. oficij, brevir, psalterij, časoslov. Znadem, da ti svoj oficij uredno vršiš nit spadaš megj one, koji sve moguće izgovore, prigovore, obrane i poteškoće skupljaju, samo da se te dužnosti otresu Zato ne treba da ti u ovom svom listu na daleko i široko razlažem i naglašujem dužnost svakidanjeg citiranja oficija. A vjeruj, ne bih baš rado. Jer svi oni razlozi, koje gdjekoji svećenik bilo usmeno bilo pismeno protiv citiranja navodi, šuplji su; jer nijesu iz samog predmeta crpani, već iz protivničkih glava i srdaca, gdje je lako naći i protiv ostalih svećeničkih dužnosti slične razloge, prigovore i puste izgovore. Časoslov (brevir) jest službena molitva organičkog Kristova tijela, Crkve, te svećenici, kad ovu vrše, u tom organu sačinjavaju jezik. A zar da bude Crkva nijema, ili bez riječi? Po tomu je: „*devota recitatio cum attentione literali et spirituali*“ vršenje najljepše krjeposti, čin dužnog posluha spram Boga i Crkve. Djelovanje dušobrižnika se je od kojih desetak godina vrlo povećalo. Ja se jošte sjećam onih vremena, dok je djelovanje župnika bilo kroz godinu: nješto pisarije, skoro nikakva svakidanja ili nedjeljna škol. obuka, propovijed svake 10 nedjelje ili blagdana, rijetko kad „kršć. nauk“, ali zato nješto više u adventu i korizmi. Oni stari župnici, ili kako se obično kaže: stara gospoda — Bog ih pomiluj — imali su dosta vremena za citovanje časoslova, pa ipak su se i oni često potužili na nj, kao na kakav teški teret. Znadem za jedno sveučilište, iz kojega su profesori bogoslovlja zamolili papu Pia VI., neka bi ih riješio od časoslova, pošto moraju danomice jedan sat predavati. A Pio VI. im odgovori: „*non dispensamus propter unam horam academicam*; *Nobis est munus administrationis universae Ecclesiae, et tamen obligati sumus officium recitare*“. I zbilja već su

mnogi uzdahnuli radi te molitve; i to ne rijetko upravo oni, koji su imali dosta vremena za to, ali kad dospješe do II. nokturna, snašla ih svakojaka neprilika: histerika uhvatili grčevi, onoga reumatismus acutissimus, ili se dosjetili važnog kakvog posla. Odatle ono, da su počeli za župnike rabiti početnu riječ sekste: „d e f e c i t“, a za veće dostojanstvenike početak none: „m i r a b i l i a“, ako se gdje govorilo o citovanju časoslova. Dakle već u ono staro doba, dok je još mnogi svjetovnjak govorio: „da se još jednom rodim, na moju dušu, bio bih svećenik“; već se tada mnogi sami dispenzirali od dužnosti citovanja. Pa nije ni očekivati, da bude danas inače, gdje dušobrižnici imadu mnogo više posla, nego prije. Škola i crkva, propovijed i ispovijed, službeno općenje sa svim oblastima, opće i privatne stvare često čitavi dan za preme. Tako dogje večer. Nije li se anticipiralo, eto sav časoslov čeka, da se svrši. Umoran, slomljen segne za časoslovom, koji je tako mirno, tiho čekao na svoga gazdu kroz čitav Božji dan. Što se obično iza toga zbiva, znadeš i sâm. Spreman duhom, ali umoran tjelom, svećenik sjeda u svoj naslonjač te marljivo šaputa: „*misericordias tuas, Domine, in aeternum cantabo*“ ... *in eoelis*“, jer je umorno tijelo san svladao. U tom slučaju bila fizična ili barem moralna nemogućnost. U tom slučaju dakako da nije Crkva tražila, da se časoslov ovrši. Dok je ta osoba radila, molili su drugi bogoljubni članovi. I te dvojice jedna je moć. No gdje je povod lijenost, lakoumnost ili svojeglavost, da časoslov mirno i uzalud čeka, tuj naravno valjat će jednom te se nadomjesti taj propust, ali „*extra castra exercituum coelestium*“. Zato je vrlo zgodno, ako svećenik usvoji, te na svoj časoslov uporabi riječi Tome Kempenca: „čuvaj srce slobodno i k Bogu uzdignuto, jer ovdje ne imaš stalne postojbine. Tamo upravi molitve i svakidanje uzdahe sa suzama, da ti duh po smrti bude dostojan Gospodu prijeći“. (Stope Hr. I. 23. 9.).

3. Slikari, ako se hoće usavršiti, idu u Italiju, a najobičnije u Rim. Tuj proučavaju remek-djela i s njih se oduševljeno uče. I tako postaju oni umjetnici. I nam je svećenicima tako raditi, ako želimo da znademo dobro moliti. Valja te si na tom polju odaberemo učitelja i remek-djela. Valja nam potražiti samog božanskog Učitelja u Nazaretskoj kućici, u predvorju Salomonova hrama, na Getsemanskoj visočini, te posvuda, gdje moli. Pazimo li na nj i zadubemo li se u njega, onda se ne učimo molitvene formule, već samo moljenje. Zatim čitajmo životopis pojedinih sv. svećenika, pa ćemo naći, kako ovaj kleči pred presv. olt. otajstvom toli ponizna srca, kao da za nj ovaj vanjski svijet i ne postoji, onaj pred slikom Bogorodice, gdje vapije s većim zaufanjem, nego li dijete vapije običnoj majci, trećeg nalazimo u potpunoj samoći; četvrtog u poslu, združena s Bogom; petoga — stotoga, sve, sve u svim životnim prilikama gdje mole. Kazati se može, da je sav život, da su svi dani i noći tih sv. muževa bili neprestana molitva. A upitamo li ih, čime su toli uspješno djelovali, odvraćaju: molitvom. Istražujemo li za ključ sretne im i blažene smrti, opet smo upućeni samo na njihove molitve. A koji je bio glavni predmet njihove molitve? Ili sam Bog, ili vlastita im nesavršenost, ili spas bližnjih. Izmjenice sad se klanjali Bogu, sad mu zahvaljivali, sad se pred njim ponizivali, sad opet molili za korisno i potrebno za sebe i kad su već svega u obilju zadobili, ili barem utješili se, umirili, tad su molili milosrgje Božje za potrebe sv. Crkve, za spas pravovjernika, za ublaženje duša u čistilištu i njihovo oslobogjenje. Uslijed svojih molitava zadobivala su djeca, koja su bila osugjena na dvojaku smrt, milost sv. Krsta, a nerijetko i zemaljski život; oženjeni i roditclji sveto ispunjavali svoje zvanične dužnosti; nevini uz bezbrojne napasti i zamke ostadoše čisti; slabi zadobiše snagu, a grješnici obraćenje. A koliko su opet zaklinjali i jurišali na milosrgje i blagodarnost Božju za one, koji su za ime Božje trpjeli: progon, tamnice, muke,

smrt. Šved Oxenstjerna kazao je, da za upravu svijeta ne treba baš velike mudrosti: „*parva sapientia regitur mundus.*“ Vjerujem, da je takove švedske mudrosti veća ili manja doza dosta — te se svijet pokvari. Ali da puk iz tmine dospije do svjetla, da riješiv se grijeha bude dijete Božje, da se oslobodi vremenite i vječne bijede, da se poglavicama u strahu Božjem pokorava, a poglavica opet pravedno i dolično ravna i upravlja, k tomu osim zemaljske mudrosti i surove sile treba i nješto drugo ... Zato je sposoban samo Bog. Njegovu pak pomoć izvabi molitva. I ne ima dvojbe, da je crkva svoje neprijatelje pobijedila, narod svaku blagodat zadobio i dobiva ponajviše po molitvi kršćanskog svećenika — i pravovjernika. Iza smrti prvoga mučenika zemlja postade pozorištem neprestanih borba. Ali što rekoh, od prvoga mučenika. Ne, nego se može kazati, od stvorenja prvoga čovjeka. Istina i laž, bogoljubnost i himbenost, svjetlo i tmina vječni su si neprijatelji. I mnogo puta se pričinja, da će laž i tmina pobijediti, kao u one dane, kad se israelski narod dao u bijeg pred Filistejcima, „doživio je teški poraz te bješe sam zavjetni kovčeg zarobljen.“ (I. Reg. 4.). No to je bio samo časoviti dogagjaj; jer ondje bjehu i bogoljubni svećenici i vjernici, po molitvi kojih u brzo bi laž pobijegjena, plijen otet, te je divotu istine nova pobjeda samo pred ljudima uzveličavala. Nije moguće da se spomenu sv. Ambrozij, Augustin, Dominik, Hyacint, Ignacij, Franjo Xav., Vinko Ferrer., Ivan Kapist., Petar Kanis., i Franjo Sal., a da se ne spomenu i pobjede njihovih molitava. A ako je danas broj protivnika veći, nego njekoč, ili bijes im pakleniji, nego inače, neka se gorljivije i moli, nego drugda — i pobjeda će u brzo slijediti. Mili moj! Ded polazimo marljivo školu naših pregja, te od njih naučimo: gdje, kada, zašto i za koga treba da molimo. Posvuda, vazda, za svako dobro i za svakoga, koji je na spas zvan. Vidjet ćemo u dan suda, koliku je moć imala molitva. Pri zaključku ovoga lista

vraćam se na njegov početak i ponovno te prosim, m o l i r a d o. Molitva je najčvršći oslon za života i najsjegurniji ključ za nebeska vrata. Bez molitve ne ima milosti, ali niti pobjede; bez nje ne ima vjernosti, ali tim više grijeha; bez molitve ne očekujmo blagoslova, već bijedu i tjeskobno srce. Napokon te molim, osim toga, što ti sam rado moliš, ded svaki mjesec, ili svaki tjedan odaberi si kojeg preminulog bogoljubnog svećenika za zagovornika, koji će za te i za tvoje pravovjernike s tobom zajedno moliti. A moli se i za me . . .
S Bogom.

XXXV. Život dušobrižnikov.

II. V j e r a. Priča se, da je vrag jednom htio lišiti njekog ubog ugljenara njegove vjere i počeo iznašati raznovrsne dvojbe protiv nje. Ubogi ugljenar nije bio tko zna kako vješt borilac, pa nije mogao lukavog protivnika na bojnom polju slijediti. Ali to ga nije smelo, nego čim je zao duh izrekao svoj prigovor, u tren oka se snašao, te na svako pitanje odgovarao: „vjerujem cvrsto, što kat. Crkva uči, a Crkva uči ono, što ja vjerujem". I od to doba katolicima neprestano spočitavaju, da oni ludo vjeruju poput neukog ugljenara; svećenici su im ljudi tmine, koji nastoje, da ljude zadrže u toj tmini; jer vjeruju, što Crkva uči, ter zahtijevaju da to isto vjeruje i puk bez ikakvog daljnjeg mudrovanja. „O! ti priprosti ultramontanci — uzdiše većina modernih učenjaka — oni ne smiju misliti nit istraživati, već samo vjerovati; odatle ono grubo neznanje i u svećenstva i u puka". A predstavnici državne vlasti sa svojim savjetnicima nastoje, da kat. svećenstvo i puk tobož iz tmine na svjetlo izvedu i često se dogagja, da se svećenici, koji spomenutom nastojanju popuste, uspnu do veće časti ili da steku drugo kakvo odlikovanje. Ali sve je to samo taština — ništavilo. Jer pred Gospodom ništa ne vrijede odlikovanja ni časti, već savršenost duha Kako

je blagopokojni biskup Wittmann rekao: pri Bogu više vrijedi jedna svećenička haljina, koju (za providiranja) je putem k bolesniku nevrijeme, trnje i grmlje raskomadalo, nego svilena sa zlatnim križem za zasluge. Ali gle! mili moj, ako ne pazim na se, udaljit ću se od naumljenog predmeta. Odmah se vraćam k promatranju dragocjenog blaga svakog svećenika i dušobrižnika: njegove s v. v j e r e.

1. Pratimo li pomno postupak našeg božanskog Učitelja usred raznovrsnih društvenih okolnosti i grijeha u Israelu, vidjet ćemo, da protiv ničega nije tako ozbiljno i prijeteći ustao, kako protiv nevjere. O nevjerniku je kratko, jednostavno rekao: „Tko ne vjeruje, već je osugjen" (Iv. 3.). Koji na učiteljskoj stolici sjede te su zvani da druge rukovode, i danas ne čine većega grijeha, nego ako otpadnu od prave crkve i od prave nauke. A zar je moguće, te odabranici i posvećeni namjesnici Gospodnji počine taj grijeh? Na žalost jest. Ovakove napominje povjest u svakom stoljeću te spominje i razlog njihovu padu, koji ne prouzrokuje nit progon nit muke, nego puka oholost i žudnja za lagodnim životom. Ej, kad strasti uzbjesne i srcem zavladaju, kadre su srušiti i Libanonske cedre. U tom pogledu pruža nam i tek prošli (XIX.) vijek dosta čudoviti i sažaljivi primjer. Nevjera! Koli strašni grijeh protiv Krista i crkve! „Izopćenje" koli strahotna kazan za dušu, koju za vijeke lišava njene svrhe, ako sve to pokora za doba ne izliječi i ne izbriše! Ne reci: na sreću takovih je malo, koji baš ništa ne vjeruju i za to napuštaju crkvu; većina si za to odabira posebnu stazu što u pojedinim točkama vjere ili ćudoregja posebne nazore svoje goji i ovim se klanja. Sažaljuj jedne i druge, jer i za ove vrijedi naputak Kristov, da nam budu kao nevjernik i publikan; s kojim naputkom posve se točno slaže zaključak vjerovanja sv. Athanasija: *„Nisi quisque catholicam fidem fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit!* ." Što je Duhom Sv. prosvijet-

ljeni sjedoglavi starac u predvorju Jerusolimskog hrama izrekao, vrijedi to za sav novi zavjet, sve dotle, dokle ne bude i zadnji neprijatelj Pomazanika svladan. Kao što je Krist sâm bio postavljen mnogima na uskrsnuće a mnogima na propast te znakom, komu će se usprotiviti, tako je i crkva. I Rim luči ljude, koji razno osjećaju i misle. Mi, koji smo učili crkv. povjest, što opazismo u njoj? Prigovor, urotu, raspad, krivoboštvo, prisvajanje kako sa strane podložnika, tako i poglavica.

Često sav istok i sav zapad znala je zadesiti golema borba, u kojoj se i crkvene i svjetovne vlasti, ti pozvani miritelji ljudskog roda, kao borioci pokazuju. I kad crkva ne bi bila sazidana na tvrdoj stijeni, i kad ju Gospod ne bi neprestano posebice pomagao, nakon tih teških borba, sjegurno joj više ni glasa ni traga na zemlji ne bi bilo. A čime današnji vijek nadmašuje prošaste? Što iskusismo u sadašnjosti? I opet borbu, koja nit je mirnija, nit nježnija od prošastih. Ne poznam zakutka na kruglji zemaljskoj, gdje se ne bi neprijatelji crkve iz svih sila rotili i borili protiv Kristove zaručnice i njegova namjesnika. Uzmimo početak XIX. stoljeća; u to nam se vrijeme pomaljaju vrlo žalosne pojave. Istina Febronisam i Josefinisam nješto su popustili od svojih prijašnjih nasilja; no premda je svjetovna vlast počela obazirati se na zahtjeve crkve, te s njome sklopila konkordat, jošte uvijek je ostala prama njoj neiskrena. Radi toga uza sav sklopljeni ugovor, vazda je raznovrsno sprječavala oživotvorenje crkvene vlasti i njenih vječnih istina; tražila je, te se tolerancija protegne ne samo na osobe, nego i na nauku, te u temeljni članak obvezatno u savjesti uključi: svi vjerujemo jednoga Boga. Njeki visoki crkveni dostojanstvenici ovakom se zahtjevu pokorili i naumili svoje podložnike na to sklonuti, dapače u slučaju neposluha ukoriti ih. Vječna sramota, što su svjetovnjaci vjernije ovršavali svoju kat. vjeru, nego mnogi svećenik; jer u srcima dobrih vjernika plamsala je jošte tolika ljubav i privrženost s pram

Rima i Sv. Oca, da nijesu podlegli indiferentismu i lažimisticismu. Ovo potraja dosta dugo; bi nit vruć nit hladan položaj. Ne ima žalosnijeg stanja od ovakova. Napokon Gospod, koji budno bdije nad svojom crkvom, dopustio, te osvanuo kolinski dogodjaj god. 1837. Pošto je megjutim god. 1835. umro nevjerni Ferdinand Spiegel, kolinski nadbiskup, koji je bio sa ministrom-predsjednikom Bunsenom uglavio, da će dati mješovite ženidbe blagosloviti i u onim slučajevima, u kojima to bio Pio VIII. zabranio, na njegovo mjesto zasjeo je August Klemens von Droste biskup. Ovaj značajni i crkvi odani nadbiskup, čim je doznao za ugovor, što ga je sklopio njegov predšasnik, odrješito izjavi u svojoj u Berlin odaslanoj poslanici, da osugjuje Spiegelovo izdajstvo, a on da kani strogo se držati papinskih propisa. Nakon te izjave nadbiskupove vlada naprosto naloži svim dušobrižnicima kolinske biskupije, da imadu u svim pojedinim slučajevima, i to bezuvjetno, blagosloviti mješovite ženidbe. A pošto je nadbiskup protiv te naredbe prosvjedovao, dade ga vlada s njegove biskupske stolice odstraniti i zatvoriti u tvrgju Münchensku. I tko bi bio mislio! Ovo ropstvo bilo je povodom, da pomalo spadahu okovi, kojima bijahu na mnogim mjestima rimsku Crkvu skučili. Mlagji se probudili od pogubnog svog sna, vjerski život oživi i apostolska stolica bila je sretna, da doživi onu počast i poštovanje, koje joj po odredbi Spasiteljevoj i dolikuje... Bilo to u prvim godinama mog svećenikovanja, kada je blagopokojni biskup Wittmann bio svojim klericima ovo rekao: „zavigjam vam, što ćete doživiti takova vremena, u kojima će morat svećenstvo trpjeti prezir, progon, zatvor i progonstvo". Na ovo sam ja mislio u sebi pa i rekao, da se što takova u Njemačkoj, a napose u Bavarskoj ne može dogoditi. Tko je imao pravo, pokazuju današnje prilike. Za današnje dneve vrlo dobro pristaju riječi drugoga psalma. Naši moderni zakonodavci nastoje u svim krajevima da Crkvu skuče pod svjetovnu vlast, a svećenstvu i puku

samo toliko priušte od kršć. katolicizma, koliko se toj svemožnoj državnoj vlasti svidi. Država osim toga uzdržaje i štiti bezočnu liberalnu štampu, koja ima klevetati, blatiti crkvu, a prosti neuki svijet protiv svećenstva buniti. Zaručnica Kristova prije jednog stoljeća bila je stjecištem prezira i proklinjanja, a danas je prinugjena živjeti usred novo-poganskog svijeta. Do sada se morala boriti protiv djelomičnih bludnja, a danas sa socijalnom bujicom kršć. protivnika. Vojujuća crkva mora danas tako zamjernu i značajnu borbu voditi, kakovu još vjerska družba vodila nije. A vogja, Rimski Papa, koji je tako reći jedini vjesnik bitnosti prave crkve, njenih prava i slobode, koji je nadnaravnog poretka svijeta temelj, stup i snaga, ovaj vogja osramoćen, napušten od svojih prijašnjih branitelja i pomagača te lišen svog vlastničtva, mora čamiti u Vatikanu, pri čemu ga jedino tješi i sokoli vjera, ufanje, zbor katol. biskupa, svećenstvo i milijuni kat. obitelji, te dobrovoljno siromaštvo i bolno tjeskobno pregaranje.

2. Vele, da kao što vihrovi i nepogode čiste zrak, tako i progoni koriste crkvi. „*Per crucem ad lucem*“ naglašivao Armin Mallinkrodt, taj izvrsni crkv. borac u svom posljednjem govoru Tako je. Bog dopušta, da se progone, napadaju crkv. nauke, otajstva, prava i zakoni, ali to sve zato, e da se iza toga crkva što čistija, svetija prikaže i da se obistine riječi božanskog Utemeljitelja „vrata paklena“ — grijeh i bludnja — „ne će ju nadvladati“. Čega radi ja naše današnje okolnosti jako ne žalim, zabludjele vogje moderne znanosti ne proklinjem, nit javne progonitelje crkve ne osugjujem; jer dobro znadem, da će se i današnji progon svršiti tako, kako i prošasti; t. j. na veću pohvalu, slavu, preporod majke crkve. No posebno moram istaći jednu dobru stranu našeg doba, a to je što ono iskušava duše i onda većma razjašnjuje istinu i svjetlo od bludnje i tmine. Obazrimo se samo u prošla vremena na znanstvena predavanja i raspravljanja. Koli svjetovni toli crkveni učitelji prepirali se o t. zv. papinskim i biskupskim sistemima, o obvezatnoj moći i opsegu kongregacije Indicis. U to na jednom napustiše jasnu nit objave, sjegurni crkv. duh, te na vlastitu ruku bez magnetične igle tumarajuć sukobiše se s istinom, ili se ugibahu kao pogubnu zatonu zakonitom ugledu crkve. A crkva daleko od prepiraka, ali svijesna si svoga ugleda, zatrubila u trublju svog Indexa, te pogrješnim proglasila smjer oholica. Ovi pak, zaslijepljeni lažnim ponosom, okriviše namjesnika Kristova s neukosti i pretjeranosti. No nadošao Vatikanski sabor, te izjavio, da je rimski papa nepogrješiv i po tomu odluke njégove „ex sese“ u vjerskim i ćudorednim stvarima da su neopozive, nepromjenljive. „*Ecclesia locuta*“ — pravda dokrajčena. Svatko se mora pokoriti. Istina, čuo se i protivni odjek: „otpadnimo od Rima“, ali na taj poziv oglasiše se na hiljadu inih poklika: „nepokolebivo ustrajmo uz Rim“. Dakle je jasno, da ne ima sredine megj svjetlom i tminom, istinom i bludnjom. I što je Gospod prije XIX. vijekova naglašivao, opet se obistinjuje: „Tko nije sa mnom, protiv mene je, i tko samnom ne skuplja, rasipava“. (Luc. 11, 23.).

3. Ne misli, mili moj, da sam se, dok sam govorio o crkvi, njenim službenicima, svećenicima, zaboravio Ta crkva i svećeništvo u jedan mah je utemeljeno; prijatelji crkve prijatelji su i svećenstva; neprijatelji crkve neprijatelji su i svećenstva; poslanje crkve jest zvanje svećeništva. Apostol, koji je više radio od ostalih drugova, prednjači nam krasnim primjerom u tomu, kako treba da crkveni rad kao svoj vlastiti obavljamo i branimo. On je bio svima sve, kao sama crkva; ali dok je to činio, nije nastojao božanske istine dovesti u suglas sa raznovrsnim bludnjama nit sjediniti, već zborom i tvorom gledao, te svakoga pod igom Isusa Krista sjedini Zabranio je svojim sljedbenicima, da se sa nevjernicima slože, budući je znao, da megj istinom i lažju, svjetlom i tminom ne može biti, niti jest išta zajedničkoga, skupnoga. Ovaj duh sv. Pavla i ostalih Apostola proučimo

i usvojimo. Ne snatrimo o tom, da ćemo moći duh Kristov prilagoditi duhu modernog lažnog slobodoumlja, da ćemo moći pronaći posrednika za obje stranke, ili da za volju udobnosti šutnjom i zabašurivanjem smijemo i popuštati. Čuvao nas Bog od takova postupka. Spas je za vječna vremena vezan na jednu jedinu, čistu nesakrivenu istinu, koju rimo-kat. crkva čuva i naviješta. A koliko vrijedi kat. svećenik pri Bogu? Toliko, koliko od srca jednu, svetu, Apostolsku i općenitu crkvu kao zapovijedajuću majku ljubi, ustima ispovijeda, te je tu spovijest spreman, ako treba, poput sv. Petra Veron., i vlastitom krvlju napisati; toliko, koliko sve naredbe Petrove Stolice ponizno i poslušno prima, te je spreman sa Fenelonom reći: radije da mi se tijelo osuši, jezik zanijemi, nego da tebe, majko, sv. crkvo, ikada zatajim ili zaboravim! A koliko pospješuje svećenik dobrobit svoje župne općine? toliko, koliko slijedi naputak crkve u naučanju i dijeljenju sredstava milosti Po vjeri crkve treba da vjeruje i propovijeda, po njoj živi i druge na to upućuje, njen zadatak vazda pred očima ima i oživo tvori, sa neprijateljima crkve se bori, pa ga radi toga i snašle nove pogibli i neugodnosti. Jednom se dva dobra prijatelja putem megjusobno razgovarala o Isusu, njegovoj nauci, djelima, muci i smrti. Kad bismo mogli i nas dvojica zajedno, o čemu bismo inom razgovarali? Zar ne o kat. crkvi i njenoj glavi, tjeskobi obojice i zaštiti Božjoj, koja nad njima bdije? Jest, mili moj, mi bismo o tomu govorili, te bismo jedan drugoga napose jačali i sokolili, da se te vojujuće crkve ne samo sami vjerno, čvrsto držimo već u toj vjernosti i svu našu duhovnu djecu rukovodimo. No premda nas brda i doline rastavljaju, radi čega moramo takovo izmjenjivanje misli na drugo vrijeme prepustiti, ipak čvrsto vjerujem, da se ti mišlju i duhom baviš majkom nam crkvom, u duh njezin prodireš te usvajaš, njenu nauku svojim pravovjernicima drobiš, ćudoredne zahtjeve širiš, sredstva milosti nugjaš uvjeren, da „*extra Eeclesiam nulla salus*“,

i da od Rima otpali kršćanin naliči zemlji bez sunčane zrake, stablu iz zemlje iščupanom, djetetu, koje je od majčine grudi otkinuto. Apostol naroda vrlo lijepo upućuje svog ljubaznog Tita, što treba te mi svi svećenici takogjer usvojimo. Da ti prikratim potraživanje u sv. pismu, evo njegovih riječi: „luda pitanja i rodoslovlja, prigovaranja i prepore o zakonu izbjegavaj; jer su beskorisna i tašta“; — k tomu jošte dodaje: „od krivovjerca iza jedne i druge opomene bježi.“ (Tit. 3. 9.). Molim te, uklanjaj se otpadniku; poimence uklanjaj se protivnicima Marijinim. Ja dakle ne mislim ljude, koji su izvan crkv. zajednice, već one, koji u nutarnjosti crkve lažna načela ispovijedaju, čime pokazuju i to, da ih vrlo rgjavi vez veže uz crkvu. Nedvojbeno megju te spadaju Marijini protivnici. Skoro svih protivnika papinstva, te nevjerne djece majke crkve, općenita lozinka jest, da ne goje u katoličkom puku ljubav spram Bogorodice, već slabe, te zaufanje u nju i zanosno poštovanje nit zere ne njete. Za dokaz ove moje tvrdnje pozivam se na one manje — veće knjižice, djelca, omalovaženje obreda crkvenih, kojima su Janseniste u Francuskoj, a lažni mistici u Njemačkoj puk zavagjali, kvarili. Čovjek ne bi vjerovao, kad ne bi na svoje uši čuo, da ti polukatolici zamjeraju sv. Luki, što je napisao riječi: „*beatus venter, qui te portavit, et ubera, quae suxisti*“, te ih kao povod sablazni iz molitve izbacuju. O, uklanjaj se ovima, nit ikada dopusti, da možda sa propovijedaonice progovore. Kloni se otpadnika. Poimence uklanjaj se antiinfalibilistima. Dobri Bože! Što sam sve morao čuti i čitati prije vatikanskog sabora, za saborisanja o kakvoći, o načinu, o glasovanju, ob ustroju dvoranske akustike, ob uplivisanju Pape na saborske oceve te o držanju biskupa t. zv. manjine. No sve bi se ove poteškoće bile rasplinule, kad se dotičnici ne bi oslanjali više na ljude i vanjske okolnosti, nego li na Boga samoga; kad bi bil čvrsto vjerovali u njegovu moć, istinitost, nepogrješivost; kad ne bi bili zaboravili, da Bog hoće crkvu svoju uz-

držati do konca svijeta i zato da ne može dopustiti, da ikada zaluta, dakle i sada da će saborske oce tako rukovoditi, da prama objavi suglasno naučaju. Ako li tko nije uvjeren o svemoći Božjoj i vjernosti u svom obećanju, taj dakako ne može vjerovati u temeljnu bît crkve te nepogrješivi auktoritet njenog učiteljstva. O kloni se takovoga, nit ikada dopusti, da se možda na propovijedaonicu uspne. Uklanjaj se krivovjercu. Poimence kloni se t. zv. slobodoumnih katolika. Vrlo ih je mnogo, koji naglašuju, da crkv. pravo, korist Crkve, na srcu nose, ali uza to drže, da i zahtjevima modernog duha mogu udovoljiti. Ovi bo žele Evangjelje prilagoditi svjetovnom shvaćanju te crkv. nauku, načela prava s činjenicama moderne znanosti, s novo-vjerskim nazorima i današnjim zakonima izmiriti, da red i poredak ništa ne poremete, da bude svemoć državna i slobodoumna bujica složna sa crkvom. Ove vrsti katolici — da blago rečem — mešetari, koji ovako misle i rade, obično se vidi, da tko zna kako čvrsto ne prijanjaju uz Apostolsku stolicu, nego dapače njene upute, odredbe — kao samozvani suci mirne duše nazivaju neuputivima, nezrelima, da nijesu prama današnjem doba, a one, koji se skromno pokoravaju naredbama sv. stolice, nazivaju Jezuitima. Pio IX., koji nam je sa svojim *„non possumus“* dao lijep primjer, kako nam se ponijeti prama spomenutom slobodoumlju, pisao je kat. skupštini u Fiorenci 1875. ovo: „uklanjajte se pogubnoj mreži slobodoumnih katolika; jer ovi, kad misle, da rade o miru, kuju neslogu megj braćom i tako neslomljivu slogu i istinu, koja ne poznaje nagode, dovode u pogibelj na uhar protivnika“. Nadam se, mili moj, da te nijesam uzalud upozorio, e da se njekih ljudi čuvaš. Druženje s ovima moglo bi štetonosno djelovati na tvoju vjeru i vjerski osjećaj. Kako svaka krepost, tako i vjera imade svojih pogibli. Zato i vjera traži budnost te obnovu dobre nakane. Zato ded često reci: što većma ruže otajstva moje sv. vjere, tim ću se većma i čvršće držati njih; čim jače paklena moć navaljuje na moju crkvu, to ću biti vjerniji mojoj majci; što više kleveću i ponizuju glavu crkve, tim ću povjerljivije, zanosnije, oduševljenije ovršivati njegove odredbe. Nadoći će — možda ne za dugo — konac tvog života, a time kucnuti i tvojoj vjeri, ufanju, vjerskom osjećaju, pokornosti, posluhu zadnji čas; budi o tome uvjeren, da će ti tada dušu napuniti sretna blažena samosvijest, jer ćeš moći pred Bogom svojim uskliknuti: *„fidem servavi“*. A Gospod će ti odvratiti: *„beatus es, qui credidisti!“* . . . S Bogom.

XXXVI. Život dušobrižnikov.

3. Znanje — obrazovanost. Mili moj! Ne zaklopiš li oči za putovanja, već sve — i ljude i njihova zemljišta dobro promotriš, to možeš sa sv. Antunom, kojega je njegov gost sv. Pavao pustinjak pitao: da li jošte ljudi uvijek grade kuće? i ti odvratiti: da, mili druže, i previše grade, i to ne samo kuće, nego i druge stvari. Jer danas zbilja sav svijet ruje, teše, gradi. Evropa, poimence Njemačka, danas je takova, kakovo je bilo njekoć Senaarsko polje, na kom se znanje i snaga ljudska ujedinila, da proizvede orijašku njeku zgradu, ali uzalud. I danas si mnogi uzaludno o takovoj zgradi glave razbijaju, koja bi do neba dosegla. Ti se smiješ tomu naertu? Nemoj; već radije promatraj gore spomenutu prosvjetu, silno istraživanje naravnih i prirodnih sila, zanosnu mladež spremnu za duhom vremena i naobražene ljude, kojih znanje upale oči i tamni pogledi dostatno ti kazuju. Ovi učenjaci trube, da je s njima sav svijet, osim jednog staleža, koji je po njihovu mnijenju kod gradnje tornja golemom zaprekom, budući da ne shvaća svoje doba, te je za koju stotinu godina daleko zaostao za njima. Koji je to stalež, koji li razred okrivljuju s neznanja i zalugjivanja, nedvojbeno znadeš. Silom hoće na katoličko svećenstvo svaliti krivnju neznanja i nazatka. Ali ti se ne ćeš rastužiti, niti sit se naplakati,

ako te ovaj ili onaj prijatelj smatra priprostim, a jedino sebe baštinikom Salomonove mudrosti. Neka nas tješi samosvijest, da smo i mi, kako svaki naobraženi čovjek, kroz godine gutali školski prah, da crkv. oblast ne prima u sjemenište onoga, koji nije kadar dokazati za to potrebito osposobljenje svoje, a prije, nego li bude tko zaregjen, mora više ispita polagati, nego ijedan činovnik. No istina je i to, da sa strane naših poglavara još nikad nijesam čuo pritužbu, da svećenici ne bi njegovali znanost. Naprotiv naši su biskupi djelovanjem znanstvenim svećenstva većinom zadovoljni unatoč raznim neugodnostima, koje s raznih strana nadolaze. Uza sve to mislim, da mi ne ćeš zamjeriti, ako o njegovanju znanosti koju napišem.

1. Već sam više puta pregledao tvoju knjižnicu i našao, da je i u tebe jedna pogrješka, koju sam i ja i mnogi drugi počinili, da si naime i u sjemeništu i za svećenikovanja više knjiga nabavio samo zato, što su ti knjižničari na blagohotni ogled priposlali. Na taj način čovjek izdaje silu novaca za takova djela, koja više obećaju, nego obično dadu. Mnogi tu strast, da si što više knjiga nabave, njeguju do sijede starosti, te posljednji knjižarski račun moraju obično nasljednici isplatiti. Knjižnica te lje ne stvori mudrim. Knjige su samo pomoćna sredstva za znanstveno obrazovanje. Izučiti nije moguće nijednu znanost, a najmanje baš bogosloviju. Crkveni oci sav svoj život posvetiše samo tomu, da prodru u dubinu Božje premudrosti, a njih su uzastopce slijedili njihovi učenici. Koji bi dakle mogao i naš prvi posao biti, nego da materijal sakupljen po našim pregjima, po njima pronagjeni dragocjeni biser preuzmemo, rabimo i njim se obogaćujemo. Zatim valja paziti i na to, da se svećenik ne bavi znanošću samo od zabave ili samoljublja ili slavičnosti; već da to znanje njegovo bude plod molitve, dar Duha sv., koji će ga u jednu ruku očuvati od taštine i nadrimudrosti svijeta, a u drugu, da po njemu što potpunije upozna Boga i tajne, koje smjeraju na

naše spasenje. Sv. Augustin, taj ponos crkve, u velike ispituje, kako to da premnogi učenjaci propadnu, a bezbroj se neukih spašava. Posvema se slažem s njegovim žalosnim uspjehom ispitivanja, jer i sam uvigjam, da je i moje mnogo čitanje i proučavanje smjeralo samo na to, da što više znadem i kao naobražen muž (u umišljenosti mojoj) stupim pred ljudsko društvo, a u spoznaji i slavljenju Boga premnogi me „rudis et simplex“ kršćanin stostruko nadmašio. S potpunim uvjerenjem naglašujem, da znanje, koje ne izvire od Boga niti k Bogu vodi, zaslepljuje, onesvješćuje ter dušu strmoglavi u propast. Zato ne mogu dosta naisticati, da svećenik ima svoje proučavanje, naobrazbu uvijek u duhu svog sv. zvanja njegovati. Nedvojbeno je, da svećenik danas mora savršenije poznavati ne samo bogosloviju, već i druge stručne znanosti, poimence političke, naravoslovne i socijalne, nego li je u prošlim stoljećima, dapače i prije njekoliko decenija bilo potrebno. No s većom naobrazbom treba da je skopčana i veća ljubav spram Boga. Veličajni crkv. otac, sv. Augustin, za svog je znanstvenog istraživanja molio: „podaj, Gospode, da te dan u dan sve većma upoznam; jer čim te bolje upoznam, tim ću te gorljivije ljubiti“; ovako je on označio cilj svog proučavanja. Od danas budi i našeg proučavanja, naobrazbe ne ini cilj, nego da Boga upoznamo u njegovim savršenostima, djelovanju kod stvaranja, u objavi te razvitku ljudskoga roda: „*Da mihi intellectum et scientiam, ut discam justificationes tuas*“, vapio je često kralj-pjesnik; učimo se od njega, želimo li, da budemo poput njega vrijedni službenici Gospodnji Pa ako na ovaj način sve bolje Boga upoznamo, svakako ćemo nastojati, da i njegove zapovijedi što točnije vršimo, što više njemu naličimo, te ga jednom licem u lice zagledamo. Ova neprestana žudnja za znanjem kao i ustrajno nastojanje postaje moćnim oružjem protiv svake napasti; da za ovu tvrdnju navedem samo jedan dokaz, sjeti se, kako je sv. Jeronim osim betlehemske pustare i golog kamena, kojim se toliko puta udarao u

prsa, tražio zaštitu protiv napastujućih ga nečistih prikaza u učenju židovskoga jezika. Samostanac veliku potporu nalazi u svojoj okolini i redovničkoj uredbi. Ova ga obvezuje i tako čuva od premnogih pogibli: „*Serva ordinem, et ordo servabit te*“. Isto tako je činovnik, časnik neprestano pod paskom; oblast, njeni članovi i predstavnici, koji ga vječno nadziru, sile ga na što veću njegovu naobrazbu. Ali takvih vanjskih poticala za svjetovnog svećenika ne ima; on je i u naobrazivanju i usavršenju te daljnjom zvaničnom osposobljenju prepušten samomu sebi. Tko će mu pomoći? Crkv. oblast, pa da je još gorljivija, uspješno ne može djelovati. Posvemašnji pako nadzor u tom poslu posve je nemoguć. Može pretpostavljena oblast upozorivati, buditi, odobriti, koriti i ništa više. Da se svjetovni svećenik, a napose seoski župnik, megj seljacima posve ne zapusti, da seljakom ne postane, treba te osposobljenje svojeg zvanja smatra savjesnom dužnošću, čega radi prije svega valja da upozna, kako je za neporočni svećenički život neosporivi uvjet, te se neprestano, ozbiljno, redovno, opširno bavi naukom. Neka nastoji da se priuči, kako da mu bude zanimanje za znanost i umjetnost uvijek svježe i živo, i u tomu da se izvježba, da se može vinuti i nad granice svoje župe, a ipak da uzmogne u ograničenom svome djelokrugu raznovrsnim životnim tegobama i gorčini odoljeti. Osim toga rasti će mu i ugled; jer će i obični čovjek lako, rado priznati, pače i ponositi se, kad mu je dušobrižnik učen, što svakako u velike pospješuje ugled njegovog zvanja. Naprotiv, ako se svećenik podaje bez obzira na Boga i njegovu sv. crkvu naobrazbi, nauku, kamo će ma s kakvim sposobnostima i spremom? Dosta nam jasno predočuju primjeri: Tertullijana, Origena, Lamennais-a, Döllingera, kako se može i najjasnija zvijezda znanja zavesti u baruštinu zabluda.

2. Jošte moram jedan razlog navesti, koji može svećenika potaći, te vrijeme, koje mu iza vlastitoga dušobrižničkog djelovanja preostane, uporabi za svoju naobrazbu, nauku. Kakove su od kojih 10 godina pro-

svjetno-literarne prilike? Prije toga pojavio se tuj tamo po koji racionalistički, pantheistički nazor, e da izazove akademičko razglabanje i prepirku. O tom je općinstvo obično malo znalo i radilo kao djaci, kada ne shvaćaju oštru megjusobnu prepirku svojih jezikoslovaca glede pojedinih izraza, t. j. indiferentni su. No stvar se danas promijenila. Neprijatelji pozitivnih uredaba zaokupiše u svoju vlast štampu i time misle udariti društvenosti novi temelj. Rade bo ne običnom svjetovnom razboritosti, već paklenom zlobom i zloćom, ter nastoje u hiljadu članaka, knjižica i knjiga srušiti božanski ugled Sv. Pisma; nauke kat. crkve, sredstva milosti ter kršć. krjeposti i savršenosti zanijekati, smiješnim prikazati, a po tom i priprosti puk zavesti, e da i on po njihovu misli i ćuti. Danas t. zv. naobrazba sačinjava silnu oružanu, iz koje imade izaći najpogubnije oružje protiv kat. crkve i njenih nauka, pod raznovrsnim milozvučnim znanstvenim naslovima i t. zv. pučkim spisima; dapače i u dnevnim novinskim člancima i stupcima najnevjerojatnije se tvrdnje kao nedvojbene istine prostodušnomu općinstvu predavaju. Današnje mudroslovne i naravoslovne nauke jesu: čovjek ne ima duše, čovjek potječe od četveronožnih životinja; stvaranje svijeta, rad čovjeka, opći potop, puke su židovske bajke, našu zemlju već hiljade i hiljade godina uživaju ljudi itd. A narod danas mnogo više čita, nego prije, nit se zadovoljava s Goffineovim, „Večernjim razgovorom“ ili sličnim stvarima. A i ne treba da se zadovoljava, osobito s ovim zadnjim i sličnim. Obični gragjani već više godina mnogo i živahno opće s ogromnim svijetom ter njegovim proizvodom, a to većma nego prije. I tako je pravo. Ali nije u redu to, što polunaobraženi ljudi jedva umiju o čemu drugom ovima pričati, nego li o dosadanjem iskorjenjivanju praznovjerja, o vjerskom kroz stoljeća zalugjivanju, mračnjaštvu, o neograničenoj čovječjoj slobodi i o raju, koji valja na zemlji stvoriti, pronaći. Po tomu pako pitam: može li se svećenik, a napose dušobrižnik uz ovakove

pune pregršti varkî, laži, zabluda, uz polunaobrazbu i bezočnost u ovakovoj očitoj pogibli slabijih duša zadovoljiti onim znanjem, kojim je raspolagao za vrijeme regjenja? Može li se zadovoljiti time, da je onako općenito kadar progovoriti o pogubnom svojstvu bezvjerja, gromoriti protiv razapetih mreža slobodnozidarskih, osuditi bezbožni izrod i ragrozit mu se, da će Bog, kad se čaša prepuni i prelije se, pokvareni taj svijet sjegurno ognjem i mačem, ako ne inako kazniti? Ja sam uvjeren, da to moderno sredstvo toliko djeluje, te se pakao i zao svijet onako grohotom smije. Židovi nijesu hram svoj za Salomona i Nehemije istim načinom gradili. Za prvoga, dok je zidarska ruka gladila i nabacivala, usta su mu citovala sv. pjesme; za drugoga opet, dok je jedna ruka marljivo radila, dotle je druga mačem mahala. Svećenik treba te se danas zamisli u Nehemijino doba; dok gorljivo moli i radi o unapregjenju kuće Božje i spasu duša, treba te je i ujedno i okretan vogja i mačilac. Ili bolje ovako: naše doba vrlo naliči prvim stoljećima kršćanstva. Kao što se tadanji bogoslovi-crkovnjaci morali oboružani i sa naravnim i nadnaravnim znanjem vrlo mnogo boriti protiv poganštine i bezbrojnih sljedba, tako treba te i današnji bogoslovi-crkovnjaci sve svoje sile upotrebe protiv nove poganštine, duha dvojbe te izvraćanja pojedinih činjenica objave. Predoči si samo, mili moj, kako bi žalosna ličnost bila u kojem društvu svećenik, koji današnjeg doba neodgodiva, akutna, zamašna pitanja, navedene prigovore i napadaje protiv objavljenih istina, izašla znatnija djela pro et contra ne bi poznavao, i po tomu ne bi znao o njima dolično, logično, temeljito progovoriti, poučiti te sve napadaje i poteškoće odgonetati, rastjerati, razjasniti? Zato želi majka crkva, da budu njeni službenici dostatno upućeni u svim granama znanosti i povjesti, naravoslovlju, geologiji, politici i društvenosti i prama tomu uzmognu svaki suvišni prigovor, napadaj odmah riješiti ter svaku drskost smjesta odbiti. Vatikanski je sabor izrekao, da „*nulla unquam*

inter fidem et rationem vera dissensio esse potest“; po čemu imade crkva u vlastitom interesu prava tražiti, da se njeni službenici i pravovjernici pojave na bojištu, koje neprijatelji označe, odaberu, ter se ondje oštricom Božje riječi i oružjem pravog znanja ogledaju i pobjede. Zato u naše dane jedna od stožernih krjeposti dušobrižnika jest naobrazba, te naročito vrijedi svećenstvu našeg doba ona Gospodnja: „*omnis scriba doctus in regno coelorum similis est patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera*“. Oprosti dakle, ako te, slijedeći glas iskrene mi duše, zamolim, da na znanje, naobrazbu ne pripaziš manje pomno, nego na čvrstu, živu vjeru; jer ćeš samo na taj način postići, da se izmegju tog dvoga nikad ne će poroditi protimba, popuštanje, kolebanje. Dakle, dok budeš vjeran tvomu vjerskomu uvjerenju, ne propusti umnažati i usavršivati takogjer svoje znanje ... S Bogom.

XXXVII. Život dušobrižnikov.

4. Izbor štiva — lektira. Bila večer. Razgovarah s jednim u Kristu bratom. Čim se poveo razgovor o potrebi čitanja, požurio sam se brzo napomenuti svoj običaj: „ja poslije časoslova brzo ugrabim novine“. Moj mi prijatelj na to opazio, da osim novina imade jošte i mnogo što korisnije da se čita. Na to sam ja stao svoj običaj ovako opravdavati: „u časoslovu čitam ono, što je Bog u stara vremena učinio; a u novinama nalazim što je učinio Gospod jučer, prekjučer u upravljanju i ravnanju svijeta.“ Mislim, da je izgovor dosta gladak; ali prijatelj moj ostao kod svoga — a danas mu i ja dajem potpuno pravo; jer mom čitanju novina zbilja nije bila uvijek jedina svrha, da upoznam lih upravu Božju, nego ponajviše neuredna moja izvjedljivost, po čemu se u istinu bojim, da ne ću moći božanskom Sucu valjano odgovoriti, kad me jednom na račun pozove, pa upita: što si, zašto, kako i kada čitao? Na ovaj upit, ne znam, ne će li se meni dogoditi, što

sv. Jeronimu, koji je poslije sv. krsta vrlo rado čitao djela poganskih pisaca. Jednom ga u Antiohiji snagje u snu osobito vigjenje. Vidio se pred Božjim sudištem. Prvi upit, na koji mu valjalo odgovoriti, bio je: „tko si ti?“ „Ja sam kršćanin“ — odgovara Jerolim. „Lažeš“ odgovorilo mu se, „ti si Ciceronista, jer gdje je tvoje blago, tamo ti je i srce.“ Na to poče na cijelom tijelu drhtati, onda gorko plakati i moliti oproštenje. I gle, kad se probudio, oči mu u istinu bile suzne a tijelo slomljeno od drhtavice. Od tog doba nije više od puke zabave čitao poganska djela. Ovakova je odluka i nama nužna; ne čitajmo ni mi beskorisne ili uzaludne stvari; jer to ne može po duh i srce naše ostati bez znatnih posljedica.

1. Upitaš li me, koje knjige da u prvom redu čitaš, ti, dušobrižnik, za odgovor ti ne ću navagjati one, koje si kao gjače najvolio i kojima si sadržaj i duh u zvijezde kovao, nego one, koje si vjerojatno u mladosti najmanje listao. Nagovještaš već, koju knjigu mislim. Knjigu knjiga, sv. Pismo; ovo čitaj u prvom redu, i to danomice. U crkvenim se krugovima danas vrlo mnogo tuže na pomanjkanje vjere, na nestašicu krjeposti. Ali koliki misle na to, da je tomu glavni razlog nepoznavanje sv. Pisma? Molim te, kaži, ne vidiš li — na žalost, kako malo njih i izobraženih i neukih poznaje nedokučivu dubinu i nepromjenljivu vrijednost ove knjige; a kolike je prema tome spoznaje lišen duh i srce ljudsko, koliku li štetu nanaša ljudskom društvu to neznanje? Dokle gogj bezbrojni za života ne upoznaju, ne uščitaju sv. Pismo, dotle će uvijek požudno čitati djela modernih naravoslovaca i novih pogana o stvaranju, koja su ispreplетena i iskićena pričama, književnim lakim proizvodom, tako te se i ovdje ispunjuju riječi Gospoda: „ostaviše izvor žive vode, te iskopaše sebi studence, studence raspucane, koje ne mogu u sebi sadržavati vodu.“ (Jer. 2, 13.).

No tuj mi se i toga jošte bojati, što se nagje i svećenika, koji se riječima sv. Pisma dnevice ne hrane.

Ovoj žalosnoj činjenici jošte je žalosnija posljedica ta, da mnogi kat. svećenik nit iz daleka ne poznaje sveto Pismo tako kako premnogi protestanski sljedbenik. Kat. pak pravovjernik vrlo lako dogje do protestantskog izdanja; jer takova kućarci prodavaju, ali kat. izdanje rijetko vigja, budući uzalud traži svog kat. dušobrižnika, da mu takovo naruči, dopremi. Premda bi im lako mogao, pače morao barem novi zavjet pribaviti u predmjevi, da će dušobrižnik u svojim propovijedima i poukama nadopuniti ono, što mrtva slova ne izrazuju. (Širenje i čitanje kat. izdanja sv. Pisma priječi i to, što je Škarićevo, Katančićevo izdanje vrlo manjkavo i silne ispravke traži, pa i teško se dobiva, te tako valjanog hrvatskog odobrenog sv. Pisma — osim N. Z. vrhbosanskog — i ne imamo). Jedan od glavnih razloga toga jest, što prije njekoji profesori bibličkih nauka nijesu shvatanje conteksta sv. Pisma razglabali toliko ponizna srca, koliko po svojoj vlastitoj glavi, ne toliko kao predmet vjere, koliko predmet razbora i tako ne toliko u korist crkve, koliko u vlastitu; prečesto i vrlo površno, pristrano, stavljajuć svu važnost na kritiku il težinu pitanja; a prečesto suhoparno, hladno, bez svakog nabožnoga čuvstva kao svaku drugu knjigu. U svemu usvajam ono, što sam jednom o toj točki čitao: „U Starom i Novom Zavjetu sakrivaju se najčudovitiji dragulji, ali — na žalost — većina ih ljudi tako malo poznaje, kako tajne sjajnih zvjezdica“. O kad bi svaki bogoslovni profesor nastojao, te pod riječima sv. Pisma sakriveno typično i moralno značenje otkrio svojim slušaocima i tako riječ Božju u crkv. duhu i po načinu starih crkv. otaca protumačio; onda bi se božanska knjiga u posve drugom, čudovitom svjetlu prikazala bogoslovima; da, kad kasnije na njih dogje red, te budu morali sv. Pismo razglabati, i oni slično postupaju, te i kod najneznatnije osobe i dogagjaja uvide znak Božjega milosrgja, a manjkavost ljudsku i bijedu. Možeš li si zamisliti slikara bez kista, kipara bez dlijeta, vojnika bez

oružja? Takav je svećenik bez sv. Pisma. Na propovijedaonici praznu slamu mlati, a sipa riječi ljudske mudrosti; u ispovijedaonici kao slijepac vodi slijepca, ter s njim zajedno pada u jamu. Zato, želiš li si pribaviti svećeničkog znanja, mudrosti, nada sve dragocjenog biserja, tad čitaj sv. Pismo. Tuj ćeš naći spoznaju ljudi, povjest, mudroslovlje njihovo, proročtva budućega ter odgonetku sadanjem i budućem životu. Provigjen takovim prosvjetljenjem Božjim, moći ćeš progovoriti svakomu i najmoćnijemu i najprostijemu, kako je Gospod jednom progovorio u kvarantanskoj pustinji: ovako je to pisano u knjizi Božjoj. Ovim ćeš riječima uzdrmati grješnika, ojačati nestalna, a dobre dovesti do svetosti. Zato ded danomice čitaj sv. Pismo pobožno, ponizno, priprosta srca i s čvrstom vjerom; živa će riječ Božja u tebi se sve većma uvriježiti, rasvijetliti te, po čemu ćeš tada i sâm biti savjesniji u vršenju svojih dužnosti, a druge opet uspješnije rukovoditi putem spasenja.

2. Drugotno sv. Pismo, drugotno sv. Evangjelje, jest životopis svetaca Novoga Zavjeta. Već u Starom Zavjetu čitamo o stalnim i bogobojaznim značajevima, koji su zakon Gospodnji vjerno ispunjali. O njima kazuje Duh sveti, „uspomena njihova ostaje do vijeka". Crkva se pak naša pobrinula već za pape Klementa I., da se imadu odrješite vjeroispovijesti sv. mučenika i postojanost njihova u mukama točno popisati; a tako se brinulo i za ostale svece, da se o njima savjesno popišu njihovi čini, e da uzmogne svatko u životopisu svetih evangjeoske nauke kao u zrcalu vidjeti i motriti. Zato se u svako doba popisivali podaci o životu svetih, koje su pravovjerni vrlo rado čitali. I u naše se doba pojavile novije legende, no ja mnogo više cijenim starije od današnjih izdanja. Kazat ću i zašto? Zato, što sam iskusio, da novovjeki pisci legenda vrlo zaziru od čudesa, ter drže, da bi im o proučavanju izvora i povjesničkom duhu podvojili, i kad bi pojedino čudo u svom opisu napomenuli, a pri tomu posve zaboravljaju, da je Bog čudovit u svetima svojim i da je Spasitelj stalnima u vjeri bio posve izrijekom obećao čudotvornu moć: „tko u me uzvjeruje, tvorit će takova djela, kakova stvarah ja, dapače i veća od ovih". Prama tomu posljedica tih modernih legenda jest, da kršćanski puk vigja u svetima nedostižive junake krjeposti, ne kao moćne zagovornike pri Bogu. Na taj način novovjeke legende ne pospješuju zazivanje svetaca u pomoć, po čemu osobito na djecu i mladež vrlo štetno djeluju. (Prevodilac drži, da se čvrsta vjera sa temeljitom kritikom može združiti i na taj način pisati legende, koje, pošto se sveci kao prijatelji B žji — a naši zagovornici istaknu, mogu se i povjesnički smatrati istinitima. Jer oduzmimo ovo zadnje, pitam, koju će vrijednost imati život sv. Ćirila i Metoda u prijašnjem pogledu? Ujedno držim, da su glasovitiji pisci novijih legenda nastojali spomenute dvije točke spojiti. Tako n. pr. Ott, Stobl, Vogl, Iveković itd. No time nipošto ne mislim ustvrditi, da su spomenuta djela na vrhuncu idealne savršenosti) Na žalost nagje se i svećenika, kojima se čudesa, proroštva, vigjenja, pojave u jedan mah na više mjesta, koje se u životopisu svetaca spominju, pričinjaju kao stvari nevjerojatne. (Ne dao Bog te i danas takovih bilo). Ili jedne svece drže za premudre, tako te svojom mudrošću mogoše lako druge bilo zavesti bilo zaslijepiti. Dakako da ovi tada svećenici ne ovršuju Bog zna kako pobožno litanije sviju svetih; ali ne će ni na samrtnom času moći zaufano vapiti: *„miseremini saltem vos, amici mei"*. Jednom sam već bio spomenuo, da obično slikar ili kipar svoje djelo ne usavrši, ne ide li u Italiju, te ondje starih znamenitih umjetnika djela ne proučava. Promatrajući ova, uvigja, što mu još manjka, ugrije se, da oponaša velike umjetnike, oduševljuje ga pomisao, da će možda i on moći što slavna stvoriti. Neka bude za svećenika život svetaca školom, u kojoj će se od znamenitih učitelja naučiti vjeri i ljubavi, koli je njegva vjera i ljubav manjkava; saznat će od

širitelja kraljevstva Božjega, što može on učiniti, da taj cilj postigne; prosvijetljen sjajnim oživljujućim tracima crkovnog života, vidjet će, što manjka u njegovu nutarnjem i vanjskom životu. Iz svega toga jasno proizlazi, da će svećenik želi li sama sebe sjegurnim sredstvima usavršiti, neprestano za krjepošću žuditi, sve većma bogobojazan postati, s korišću čitati životopise svetih, napose onih, koji su poput nas kao dušobrižnici ili svećenici bili zvani, da živu i rade. Jer n. pr. valjani svećenik ne će moći život sv. Franje Xav., Filipa Nerija, Vinka Paulskoga čitati, a da ne zavapi: „oj živimo i mi poput njih, ter uzradimo za slavu Božju i spas pravovjernika tako, kako radiše oni".

Ovdje te želim upozoriti na još jednu korist, koja proizvire iz čitanja životopisa svetih, napose sv. svećenika. Ovakovo bo čitanje življe nam predočuje vječni život te neizmjernu nagradu za vjernu službu — rad, tako, te si zamišljamo, da smo pred Božjim prijestoljem, gdje za nas pregji naši mole, e da i mi dospijemo jednom onamo, gdje su oni . . . Čitam rad jednog savjesnog svećenika. Srcem se veselim, grudi mi se nadimlju, a usta šapuću: „moli za me, ugodniče Božji, e da zadobijem i ja onakove milosti, kojih si se ti dostao, s njima tako poradim, kako ti, te takav uspjeh postignem, kakav i ti". Na taj način prestaje „općinstvo svetih" biti naukom meditacije, već kako valja da praktičnu korist donosi. Znademo i to, da su i oni svetog života svećenici, kojih život danas čitamo, za života sa svojim predšasnicima općili, promatrajući njihov život i u pomoć ih sazivajući; i tako se ponovno obistinilo, što čitamo u u IV. knjizi kraljeva: „Ilija bio ovako progovorio Elizeju: zatraži šta od mene, da ti učinim. Ali Elizej odvratio: učini mi, molim te, to, da bude u meni dvostruki duh tvoj". Sv. Zlatousnik, taj veliki crkv. otac, sliku je sv. Pavla uvijek na svom pisaćem stolu držao i gorljivo častio. Ovo mu sv. Pavao naplatio time, što mu se prikazao i najteža pojedina mjesta sv. Pisma

razglabao. Sv. Franjo Saleski napose je častio nevinu po Irudu smaknutu djecu i tomu se pripisuje njegova djetinja prostodušnost, za koju je Gospod kazao, da je tako nužna, kao i ono, da je na taj blagdan izdahnuo. Kako sam najnovije čuo, da je glasoviti američki vjerovjesnik Weninger svoj sav uspjeh pripisivao zagovoru sv. svećenika Petra Clavera, budući da je njega odabrao za predmet osobitog svog poštovanja i njegove sv. moći vazda sobom nosio. Pa i crkva nas naša upućuje svetima, kadno moli: „*per merita et intercessionem sancti N.*" ili: „*S. Maria et omnes sancti intercedant pro nobis ad Dominum, ut nos mereamur ab eo adjuvari et salvari, qui vivit et regnat in saecula saeculorum.*" Mili moj! Bi li mogao prebrojiti sitne travčice, cvjetiće, grmlje i kamenje, koje zemlja ragja? Silna je moć Božja! Tako ne bi mogao skupiti nit sve ono, što je čovječji duh, bogoljubna duša, ponizno srce pravednika o Bogu i njegovom kraljevstvu izmislilo, očutjelo, napisalo i javnosti predalo. Čudovitog li duha Božjega! Ako zidine s polja vinovom lozom, vrtove i sobe domaćim i tugjim cvijećem resimo, ne zaboravimo nit ono, da si knjižnice naše obogatimo takovim duševnim proizvodima ljudi, koji sjedinjuju znanost sa Božanstvenim i koji otajstva vjere ter staze, po kojima se s Bogom sjedinjujemo, s nama ujedno upoznavaju. Gle, Tomo Kempenac, Ignacije Lojola, Franjo Saleski, Vjekoslav Granadski, Taulen, a u novije doba oratorianac Faber Vilko i na hiljade inih znamenitih pisaca neprestano dovikuju: uzmi i čitaj. Svaka riječ, koju napisaše, za nas slušatelje i čitaoce jasni su glasovi, to su pobugjujući glasovi, nalični onomu, koji je je sv. Augustin čuo u Milanskom vrtu. Profesora B. V, koji kasnije postao Regensburškim biskupom, posjetio jednom njegov prijatelj. Profesor sjedio uz toplu peć i čitao listove sv. Franje Ksaverskoga. Čim bio prijatelj unišao, progovori mu ovaj: „prijatelju, koli je golema razlika megj sv. Franjom, i menom; on je morao žar svoje ljubavi spram Boga hladnom vodom u glavi i prsima

stišavati, a moja je nutrinja uz razgrijanu peć jošte hladna!“ Može se dakle dogoditi, da čitamo slavna djela o dužnoj ljubavi spram Boga i bližnjega, pa ipak ostajemo hladni; dapače možda i zlovoljno odložimo knjigu, ali u takovom slučaju ne kloni, uzmi opet i čitaj; po malo će ti se srce zagrijati, a sadržaj će ti proći u krv i meso. Čitaj ponovno, jer i tu vrijedi ona: „*semper aliquid haeret.*“ Korist pak ne će biti samo u tomu, što ćeš se duševno usavršivati, već i u tomu, što će ti propovijed, pouka biti uvijek uplivnija, jača, zanimljivija, uslijed čega će se mlaki zagrijati, a dobri stazom savršenosti sve više napredovati ... Napokon želim još jednu slabost spomenuti. Kad sam te bio posjetio, pazio sam, ne držiš li koji liberalni časopis, dnevnik. Da ne držiš, tomu se u velike uzradovah; jer ih imade dosta, koji premda su dužni po naredbi natpastirskoj odvraćati pravovjerne svoje od zlih, pogubnih plodova štampe, sami svojim novcem takovu štampu podupiru, zagovaraju. Ne mogu odobriti izliku, da tobož čitaju samo zato, da vide što takav nekršćanski, bezvjerski, protucrkveni časopis piše, jer je preblizu pogibelj, da će čitalac po vremenu doći do pojedinih neumjesnih nazora, koji će mu vjeru oslabiti, čisto mu srce okaljati — zaslijepiti ga. Molim te dakle, budi i od sada oprezan u izboru štiva, al tim marljiviji u čitanju sv. Pisma, životopisa svetaca, osobito sv. svećenika, ter ostalih kršć. krjeposnih knjiga. S Bogom.

XXXVIII. Život dušobrižnikov.

5. V l a d a n j e. Često sam već u bibličkoj povjesti čitao, da su farizeji Spasitelja vazda na oku imali, te sav mu život, svaki čin oštro promatrali; no u mladosti nijesam shvatio pravi, potpuni smisao evangjelske riječi: „b u d n o s u n a n j p a z i l i“; a još bih manje bio znao ovo na svećenike uporabiti i opaziti, kako nijedan stalež nije izložen oštrom oku svjeta, kako baš svećenički; ili kako Indijanci kažu: „c r n a h a l j a“.

Učenik nije nikad veći od svog učitelja, zato moramo o svakom svećeniku, dušobrižniku, reći: „l j u d i g a p o z o r n o p r a t e.“ Znadem, da nije baš uvijek ugodno, biti prezren od svakoga, dobrog i zloga; ipak smatram to vrlo mudrom Božjom uredbom, koju doduše može gjavao i pojedini zavidni, pokvareni ljudi raznovrsno zlorabiti, ali ona je za nas svećenike vrlo korisna. Čovjek vrlo često zaboravlja na sveznajućega, nam nevidljivoga Boga, a što može u tom slučaju pad preprijećiti? Može ipak pomisao: što će na to ljudi, ako opaze, ako saznaju? A kad izostane zao čin, volja se u dobrom ojača. Svaki župljan pomno prati svog pastira. Grad, veli Gospod, koji je sazidan na brijegu, ne može se sakriti. Nijedan župnik ne može mudrovati ovako: „što je meni do ljudskog blebetanja; činim, živim po mojoj volji.“ Spasitelj nas protivno upućuje: „tako neka svijetli svjetlo vaše pred ljudima, da vide dobra vaša djela i slave Oca vašega, koji je na nebesima!“ I gle! u mojim listovnim napucima dogjoh do takova predmeta, koji doduše nije glavni, ali se od glavnoga odijeliti ne da; mislim: izvanjski život svećenika, vanjsko mu vladanje. Najprije ću govoriti o o d i j e v a n j u, a zatim o h r a n i.

1. Naš božanski Učitelj, vječna Riječ, pojavio se u liku sluge, i zato bješe kao čovjek sama poniznost. Uza sve to predaja priča, o čemu sam i ja posvema uvjeren, da mu u odijevanju bilo nješto veličajna i poštivanja vrijedna. Ruha je nosio malo i to priprosto ali ipak odabrano; odijevao se ubožno, ali čisto; bio najponizniji od ljudi, pa ipak najkrasniji. Po tomu poniznost, koju je Gospod svojim učenicima tako jako na srce privezao i za postignuće spasa kao prvi uvjet odredio, ne nalazim baš kod onoga čovjeka, koji je ne počešljane glave, okaljanih ruku i lica, odijela poderana. Dapače mislim, koji se čovjek izvanjski zapušta, da toga i u unutarnjosti nješto kalja; jer kuća, koja je vanjštinom ruševina, rijetko kada je iznutra uredna. No time ipak

ne kanim reći, da one, koji se po najnovijoj modi i façonu odijevaju, koji nastoje da miomirisnim sredstvima zrak, okoliš ugodnijim učine, da ovake smatram najpoštenijim i najčednijim ljudima; naprotiv mogu toliko kazati, da upravo ta sjajna vanjska pojava prečesto nije ino, nego mazilo na komadu crvotočnog drveta; mramorni obrub nad grobom, u kom nije ino naći, no gnjilež i smrad. Dakle smatrajuć istinitom onu staru: „odijelo ne čini čovjeka čovjekom", od sada držim, da je svećenik dužan vazda pojaviti se u časnoj pram svom zvanju doličnoj odori, koju karakteriše finija kakvoća tvari, oblik, a najvećma čistoća i po čemu se ne samo luči od odjevenih ljudi nižih slojeva, već baš to luči crkovnjaka i od svjetovne gospode. Držim nadalje, da je svećenik dužan za posjeta viših dostojanstvenika pokazati se takogjer u ljepšem i sjajnijem odijelu, čega radi valja te za takove slučajeve drži posebno odijelo, koje će uz rijetku porabu vrlo dugo potrajati. Ovako je radio i sv. Franjo Ksav., kad ga pozvalo na kralj. dvor Japanski. Njeki župnik, iza kako bio izabran za zastupnika, dogje kralju u audienciju. Kralj upitao u novo smegje odijelo zaodjenuta župnika: t k o s t e v i? N. N. župnik — odvrati ovaj. Ah tako, vi ste župnik, reče iznenagjeni kralj, ja sam držao, da ste vi pivovarac ili mlinar. Nedvojbeno te i svijet želi vidjeti svećenika u svećeničkoj odori i ne rado gleda, ako tko u tomu bez potrebe griješi, ali niti to, ako koji pretjeriva; jer baš u tomu, što je svećeničko odijelo raznog oblika, može se u odijevanju pretjerivati. Prije njekoliko godina pojavilo se veliko i znatno pitanje o nošenju brade, čime se ne samo mlagje svećenstvo vrlo zanimalo, već i mnogoj starijoj gospodi zadalo besnanicu. Pošto se k nama njeki istočni biskupi navratili, a njeki naši opet po istoku putovali, uzbudi se u velikoj većini svećenika želja za dugom bradom i ne jedan meditirao o riječima sv. pisma: „*sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron*". No čim je iz Rima odjeknula riječ glede svećeničkog decoruma, prividno važno pitanje bi dokrajčeno; i kako sam kasnije čuo, da su progonjeni svećenici u Švicarskoj i Pruskoj prisiljeni preobučeni u seljačko, trgovačko, služničko odijelo bježati, ili svoje župe potajno obilaziti, tad sam uvidio, da u nas imade svećenik o mnogo važnijim stvarima promišljati, nego li o punoj bradi Aronovoj. Kako vjernici u pojedinim slučajevima paze na svog pastira, očito dokazuje ovaj slučaj. U 30 godinama odašalje njeka župa odaslanstvo crkvenoj oblasti, da tuži župnika. Odaslanstvo izneslo raznovrsne optužbe protiv svećenika. Napokon vogja dokrajči: „malo što nijesam zaboravio glavno: kad naš g. župnik metne svoj svileni rupčić u džep, ne spravi ga posve, već uvijek tako, da mu jedan ugao viri." Zatim se može i to slučiti, da i duhovna oblast pazi, kako se odijeva seoski župnik — dušobrižnik. Poznato ti je, da su u stara vremena svećenici nosili visoke čizme. U to doba dogje njeki seoski župnik biskupskom vikaru u dugim hlačama. Ovaj ga pogleda od pete do glave i reče: „što vi u dugim hlačama hodate?" „Jest, odvrati župnik, ovakove nosi i naš milostivi biskup." — „Al vi nijeste biskup" — odsiječe vikar. „Ali mogu biti" — odreže u kratko župnik . . . Mislim, da ćeš mi priznati, kako zbilja može odijelo naše biti predmetom kritike Svijet ga smatra precrnim, proletarac prelijepim, udvorice i gigrlići preprostim, jednostavnim, nemodernim. Na ova se mnijenja ne obaziraj; jer su to posljedice pristranog, površnog prosugjivanja. Kao što samostance ne smeta sud svijeta, te uza sve to nose svoje haljine sa kukuljicom na hrptu, tako i ti odijevaj se onako, kako to zahtijeva tvoj stalež ili put ili vrijeme.

2. Baš mi se u dušu zasjekao ovaj slučaj. Kad sam neke ljetne večeri po župi svojoj prolazio, začujem iz jedne kuće viku i buku. Nehotice stanem i začujem očev glas, koji je svomu dvanaestgodišnjem sinu dovikivao: „moraš se učiti, jer hoću, da budeš pop, jer ćeš tako danomice imati svoju litricu i jesti pečenku". Obični

ljudi zbilja misle, da nitko na toj kruglji zemaljskoj tako dobro ne žive, kako župnik; jer jede i pije, koliko mu u kožu stane. Ova pomisao zaslijepila i slikare, koji svećenika uslijed toga rijetko kada inače slikaju, nego uz punu litru ili ća i bačvu, e da se dobroćudno općinstvo time pozabavi! Ne mogu tajiti, da zbilja imade župnika debelog lica i izbočenog trbuha, čega radi ljetnu vrućinu i bregoviti kraj jedva snašaju. No ne znam razloga, odakle im ta tjelesnost; možda posebni blagoslov Božji, kojim provigja prostrti stol, kako to izvjesno znademo za 4 židovska mladića, koji se zadržavali na dvoru Nabukodonozorovu; ili možda premalo gibanje a premnogo sjegjenje; ili posebni slučaj, da im se hrana većma pretvara u meso nego li u krv; baš ne znam. Oni redovito tvrde, da manje jedu i piju od mršavih ljudi. Ovomu zlobni svijet tvrdi protivno; naime da župnici ne samo kod kuće drže najbolju kapljicu, već da i to znadu, gdje se najbolja na blizu dobiva, dapače da ne žale ni višesatnu šetnju (?), samo da do toga nektara dogju. Veli svijet, da mnoga radom izmučena siromašna ovca, ni deseti dio hrane ne ima, koliko župnik, i da mjesni duhovni otac laganim korakom, dobro nakrcan mnogo puta tada dospije svojoj kući, kad već u selu osim seoskog stražara nitko ne bdije, t. j. oko polnoći i kasnije. Dopuštam, a mislim, da ćeš i ti uza me pristati, da svijet na crnoj halji sve opaža i da lako stvori od muhe slona. Ali je i to istinito, da *„interdum singuli sacerdotes, ab annis scholasticis assueti magna siti torquentur, magnoque potu utuntur“*, ili: zaboraviv na se predugo prirastu uz svoja sjedala, čime svom položaju ne koriste, a ugled umanjuju. Njeki bogoslov, kad je začuo, da mu župnik teško boluje, s dopuštenjem svojih poglavara posjetio ga. Na odlasku dao mu župnik ovaj savjet: „zaklinjem te svim, što ti je sveto, čuvaj se pića“. *„Sapienti sat; propter crapulam enim multi obierunt.“* Ruža cvjeta kratko vrijeme; trnje pak dugo ostaje; tako i gozba i vino nekoliko časaka zabave čovjeka, ali nevolja, koju slučajno

za sobom povlače, može prouzročiti boli i jauk kroz više godina. *„Male enim torquetur“*... Liječnik za posjeta bolesnika mora biti posvema trijezan; jer inače lako propiše u mjesto lijeka otrov. Svećenik je duševni liječnik. Zato treba te bude danju i noću trijezan i umjeren, jer inače može lako umjesto blagoslova i spasa prouzročiti svojim vjernicima proklestvo. Nijesu uzalud Tridentski oci odredili, da *„clerici a tabernis abstineant.“ O sancta sobrietas, quam modice coleris, quam parum diligeris et observaris. Oquoties misere vapulas in nuptiis, in encaeniis, in primitiis, in patrociniis, in investituris, in baptismalibus et quibuscunque aliis conviviis! Et quanta ebrietatis sunt detrimenta.* Veli bo sv. Ambrozij: *Ebriosus, cum absorbet, absorbetur a vino, abominatur a Deo, dispicitur ab angelis, deridetur ab hominibus, destituitur a virtutibus, confunditur a daemonibus“*. Zato, mili moj, jeli mi il pili, bilo kod kuće il u društvu, ded uzdahnimo: *„largire mihi, Domine, sobrietatem, ne unquam diabolus, tanquam leo rugiens, me devoret“*. S Bogom.

XXXIX. Život dušobrižnikov.

6. Cudorednost. Konstantin Veliki jednom je izjavio: „kad vidim, da koji kršć. svećenik pogriješi, prekrijem ga mojom carskom kabanicom“. Sjećam se još doba, kada je narod šutio i rabio plašt ljubavi, kada je začuo za pad kojeg svećenika. Danas su druga vremena. Pogriješi li koji svećenik u Kini il Aziji, to engleske, francuske, njemačke, talijanske, madžarske, hrvatske novine širom svijeta trube taj golemi dogagjaj; neka se sluči kakova svećenička sablazan ma gdje, svjetovnjaci će se uspeti na vrhunac najvišeg zvonika u svijetu, e da odanle sav svijet o tom obavijeste. Je li kojeg svjetovnjaka, vojnika život sama sablazan, svijet šuti, ili ispričava takova, pozivajuć se na ljudsku slaboću i nuždu. Ali učini li svećenik pa i najmanju sitnicu, premda je i on samo čovjek, nit svijet nit štampa ne poznaje samilosti, već najcrnijim bojama ponovno opisuje taj do-

gagjaj. A zar od svega onoga, što svijet o svećenicima, samostanima priča, ništa nije istinita, već puka bajka, zloba? To ne mogu reći. Jer se i megj svećenicima uza sve bezbrojne pobjede, samozataje i junačke krjeposti, koji ostaju vjerni svom zavjetu te pojavljuju pred Gospodom u bijeloj haljini nevinosti, nalaze i takovi, koji zaslijepljeni strašću, padaju i sablažnjuju. Snijeg prekriva bregove. Eno jedan se kamečak otkine s jedne glavice te za svog kotrljanja postaje sve veći po snijegu, koji ga se prima. Oj kolike su već nesreće prouzročile ovakove lavine! Od jednog jedinog skotrljalog kamečka toliki ljudi izginuli, toliki stanovi ruševinom postali. Vjetrovi i vihrovi zrak čiste i tako oslobagjaju od plinova životu pogubnih. Ali gle! vihor u čas korijenom iskine stoljetni hrast, koji je visinom i razgranjenošću sva stabla nadvisio. Koji je bio uzrok onom kamečku, te se otkinuo, ili ovom hrastu, te se naglo srušio? Priroda imade svojih tajna. A i čovjek imade u svojoj nutrinji otajna poticala. Katoličkom svijetu vrlo poznati i štovani, ljubljeni profesor Alban Stolz opisao je svoje putovanje po Francuskoj. On pripovijeda, da je bio očevidac, kako se u pariškoj ulici njeki mladić naglo zgurio (padavicu dobio) i bez svijesti pao. Nakon pričanja pita: „tko može dakle biti razlogom tim živčanim grčevima, takovom poremećenju živčevlja? Možda sami roditelji, ili koji potresni dogagjaj?“ Ded promotrimo jednog svećenika, kojega je kakova Dalila uza se prikovala, ili zamislimo si takova, koji je radi protunaravnih čina dospio na optuženičku klupu: to je prizor, pri kojem Angjeli suze, pakao ijujuče, pravovjerni tuguju, filistejci se vesele, a nit mi možemo ostati hladni, naprotiv potreseni u dnu duše bolno se pitamo: a što, tko li je uzrokom tog užasnog pada? Možda knjige i nauci, koji su mladenački duh ter nevino srce po malo rastrovali; ili možda druženje s takovima, koji su ga, pošto već sami posve iskvareni, pokvarili, zaveli? Možda umišljeno znanje, koje je otjeralo poniznost i budnost; ili

Tome Kempenca ove riječi, na koje se nije obazirao: „*non sis familiaris alicui mulieri, sed in communi omnes bonas mulieres Deo commenda*“? Ili je možda uzrok pada ljudska slaboća, ili pretjerana revnost i oštrina spram palih; a Bog mu je radi toga uskratio svoju pomoć, pa on u tom slučaju valja da vidi poniženje svoje kao kazan? Il možda hoće dobri Bog na taj način dotičnoga dovesti do veće svetosti, savršenosti, nego je bio dosele, e da odsele bolje shvati, što je i do tada molio: „*bonum mihi, quia humiliasti mè, ut discam justificationes tuas*“? Bilo to u drugoj polovici XIX. stoljeća, da je bio njeki svećenik okrivljen s oba Davidova grijeha i — na žalost — morao se priznati krivcem. Okovana zatvoriše u Rosenberg-sku tvrgju. Kazan primio je spokojno, i kad su mu kasnije ponudili polakšicu, nije primio; već je ostao u zatvoru okovan sve do smrti. Možda dobri Bog i o njemu sudi po onoj: „*magis mihi placuit in poenitentia, quam in virginitate*“? U tom smislu govori i Grgur Veliki: „*melior est fervens in poenitentia, quam torquens in innocentia*“. Mili moj! Ti si možda očekivao, da ću ti pisati raspravu o celibatu i upozoriti te, pa sokoliti na odredbe o tome. No ja niti ne sanjam o tome podulje progovoriti. Celibat je danas naredba crkvena, a ta će i ostati dalje; crkva vogjena Duhom sv. dosta je već o tomu po svojim Papama i saborima govorila. Još manje mislim, da neženstvo svećenika držim za neispunjivu dužnost ili da ga proglasim isbrisivim — dokinutim radi zabluda pojedinih svećenika, kako prije Grgurova doba radi preljuba, a poslije Grgura, napose u naše doba, priležničtva, te drugih ekscesa. Tko ozbiljno promotri bît kat. crkve i njenu veličajnu svetost, kao i otajstveno dostojanstvo sv. reda te s njim skopčane uzvišene dužnosti, taj će vidjeti, da je neženstvo svećeničko nužno i nepromjenljivo; i ja pripisujem kratkoumnosti cara Josipa II. to, što je brisanjem psalterija i mise gregorijanske mislio, da je izbrisao i neženstvo svećenika. Njega je nestalo, al crkva sa svom svojom uredbom

i danas živi i upravlja. O tom predmetu valja da te još na njeke važne stvari upozorim. Ponajprije oprezno prosugjuj svakog takovog svećenika, koji je ma kojim načinom oskvrnuo sv. čistoću, na koju je obvezan. Usčitaš li, ili čuješ, da je pad kojega brata javnom tajnom postao, pače i pred kazneni sud dospio, ded, sažaljuj ga. Pomazanik Gospodnji uza svu posvetu isto je tako sklon grijehu i grješnim pogiblima izvržen, kao svaki drugi čovjek i zato mora od svakog inog grješnika težu pokoru činiti. Zato sažaljuj grješnika, ter budi uvjeren, da i sveznajući Bog mnogo olakojućih razloga pri njemu nalazi. Uz to lako te će ovakav grješnik za kratko sa Davidom reći: „*Domine, tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam*“. Sv. Franjo Sal. prikazao se angjelom, kad je chablais-ske pokrajine izgubljene ovce ne toliko ukorom koliko ljubavlju predobio; ali kao Arhangjel prikazuje se, kada radi ćudorednog prekršaja polazi u tamnicu k osugjenomu svećeniku, baca mu se pred noge moleći zalutalog, neka život svoj poboljša. No do ovakove samilosti, koje je predmet ne grijeh, nego osoba, dolazimo samo tada, kada promotrimo što ozbiljnije našu vlastitu ništetnost, nas samih nemoć, koju danomice sve više upoznajemo. Još te jednom podsjećam na riječi sv. Bernarda: „danas je sagriješio brat moj, jao meni, moguće, da ću sutra ja“. Zar ne, da se spomenuti sveci, Franjo i Bernard pojavljuju mnogo značajniji, no oni nazovi sveti farizeji, koji zatekav ženu u preljubu dovedoše pred Gospoda, ili od onih licemjernih povjesničara, koji se, sami prepuni pogrješaka, sablažnjuju nad nabožnim uzdasima jednog Alexandra VI., ali zato bezočnost i nagost klasika brane, slave i razglabaju. „O kako su opaki ti svećenici“; — viče svijet; ‚dolje s neženstvom svećenika‘ — proglašuju s učiteljskih stolica i u pučkim skupštinama. Ali to neka te ne smeta; neka svijet viče, koji svakog svećenika i samostanca smatra slugom Bacha i Venere, te u dozvoljenoj svećeničkoj obitelji vigja pravu savremenu aristokraciju; glavna

tvoja briga budi, da oživotvoriš opomenu sv. Pavla, koju je kretskom biskupu upravio: „*in omnibus te ipsum praebe exemplum bonorum operum*“. Megjuto Apostol naroda dobro opaža, da ovakav eksemplarni život „*non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*“. Nevinost, čistoća nikad ne može biti plod našeg tijela, nit djelo našeg razuma, budući da pregjašnje baš protivno traži, a ovo drugo izvrženo je bezbrojnim zamišljenim pogiblima i sa strane svijeta, i od zla duha. Pravo imade knjiga mudrosti, kadno kaže: „budući sam znao, da se bez osobite milosti Božje uzdržati ne ću moći, pogjoh preda nj i vruće sam vapio k njemu“. Dakle čistoća i nevinost tijela i duše jest dar Duha Sv., kojemu se možemo nadati samo uz ustrajnu prošnju. Ona pobjeda, koju je sv. Augustin protiv svoje okorjele grješne navike izvojštio, jest onaj sretni uspjeh, koji su Ignacije Lojol., Kamillo, već bili prije u borbi protiv nasrtaja napasti i strasti postigli, kao i ona sačuvana neokaljana čistoća, koja se u sv. krstu zadobiva, a sv. Bernarda, Filipa Ner., Tomu Akv., Alfonza Lign. do groba dopratila, — sve to imade svoj zajednički izvor u milosti svemožnoga Boga, koju su spomenuti sveci i danju i noću, prije i za napasti, u samoći i pred žrtvenikom sada tihano, mirno, sad glasno, uzdišuć i vapijući u pomoć dozivali. I Bog je svojim slugama u svim njihovim nutarnjim i vanjskim borbama pokazao, da ne ostavlja one, koji se u nj pouzdavaju, bez pripomoći, te im pomogao do pobjede nad tijelom, svijetom i paklom. Svijet i ne vjeruje, da bi čovjek mogao gospodovati nad svojim najjačim naravnim pohotama; pa donekle svijet imade pravo; jer zbilja mora svaki čovjek uzdisati poput sv. Pavla: „Drugi zakon vigjam u udima mojim, takav, koji se protivi zakonu moje duše i mene veže u zakonu grijeha, koji je u mojim udima“. Odgonetati na ovo nadovezano pitanje svijet nije kadar, nego samo kršćanstvo: „tko će me bijedna osloboditi iz tog umrlog tijela?“ Milost Božja, po našem Gospodinu Isusu Kristu (Rom. 7.). Otkako je

Isus Krist svojim narogjenjem i smrću za nas stekao milost, od tada ono, što se do tada pričinjalo nemogućim, postaje mogućim i provagja se; od tada onaj, koji je u sebi slab, po Kristu postaje jakim, dapače može učiniti sve, kako sv. Pavao kaže: „sve mogu u onomu, koji me jači.“ (Filip 4.). Zato, ako je tko svoje svećeničko zvanje okaljao, tomu većinom nije razlog naravna njegova slaboća ili veličina napasti, već pomanjkanje milosti. Milost je pako uzmanjkala zato, što ju dotičnik nije molio. Živa je istina ona: oholost je preteča pada. Nehajno citiranje, nehajni posjet presv. olt. otajstva te nezazivanje pomoći svetih obično predilazi gubitak čistoće. Zato ne mogu dosta naglašivati, kako je nužno, ter obljubimo molitvu, da Boga, Bl. Djevu, Angjele čuvare kao i ostale sretne nebeščane danju i noću, u crkvi i kod kuće zazivamo u pomoć. Vjeruj, mili moj, da ćemo okusiti uspjeh molitve, znaka sv. križa, zagovora Bl. Djeve, bdijenja sv. angjela i zaštitnika, ustrajemo li tako, te ćemo i mi moći sa sv. Pavlom reći: „sve sam učinio u onomu, koji me ojačio“; i opet: „po milosti sam Božjoj ono, što jesam“. Propisi bogoslužja često dopuštaju, te svećenik može u misi uzeti: „*oratio ad libitum*“. Crkva kao dobra majka briga se za sve, za takove zgode: „*ad repellendas malas cogitationes et ad postulandam continentiam*“ uvrstila je posebne molitve u svoju misnu knjigu. Od ovih molitava upotrebi što češće jednu ili drugu na svoj vlastiti ili svog subrata spas. U ostalom razumije se samo sobom, sve da ti i ne kažem, da svećenik mora sa milošću Božjom zajedno raditi, te pomno izbjegavati sve prigode, koje bi ga mogle na grijeh navesti; jer ako to ne učini, očito iskušava Boga. Tako mu valja izbjegavati svaki pogubni pohod, ka kojemu bi ga spram koje ženske osobe stara ljubav poticala, zatim svako poznanstvo pod izlikom pobožnosti. Sv. Augustin svjetuje svećenicima ovo: „ne rijetko se pod plaštem nabožnosti krije želja za nasladom; vjerujte mojim riječima; jer vam govorim iz iskustva;

vidio sam, gdje padaju libanonski Cedri, u kojih postojanost i svetost isto sam tako malo dvojio, kao u krjepost Jeronimovu“. Mnogi se vrlo rado pozivaju na nutarnje okolnosti sv. Franje Sal., Franciske Chantal., sv. Terezije, Ivana od Križa itd. No oni treba te promisle, da su ove izvanredne bogoljubne duše prošle tako tešku školu, dok su ljubav svoju spram Boga u svim svojim mislima, riječima, djelima potpunoma usavršili te nastojali, da jedan drugoga na što veću savršenost potaknu, da su nečiste želje u njima bile već u svom začetku ugušene. Upitajmo sami sebe, ljubimo li što više nego Boga, osim Boga, pače i protiv Boga? Nastojmo, te se svih takovih osjećaja oslobodimo: U pregjašnjim stoljećima, pa i u početku XIX složilo se više svećenika za „*vitam communem*“. Ovo bi svrha i t. zv. zavoda glasovitog Bartola Holzhausera. Ali danas je rijetko gdje moguć ovakav skupni kućni odnošaj. A stalno je i to, da je vrlo teško naći muškarca, kojega bi za vogjenje kućanstva svećeničkog resile sposobnosti, kao: poštenje, čednost, čistoća, smisao za kućanstvo i okretnost Toga radi prinuždeni je svećenik za vogjenje svog kućanstva odabrati žensku. Crkveni propisi žele, da se za to odabere bližnji rod. Mnogi su svećenici iskusili i tvrde, da su sa svojom bližnjom rodbinom uspijevali. Ali s druge se opet strane čuje, da ne jedna rogjakinja, teta, strina, ujna, baš ni najmanje nije sposobna za tu službu; dapače mnoge svećenike priječe u njegovom zvanju, dobar mu glas poremećuju te položaj nesnosnim čine. „*Melius non admittitur, quam ejicitur hospes*“. Teško je odabrati i megj stranima. Imade žena, koje proglašuju u novinama, da bi rado pošle za kućanice kojemu svećeniku ter dodaju, da ne radi plaće, koliko radi dobra postupka; dapače mnoga i to očituje, da imade cijelo pokućtvo te je spremna svom gospodaru — svećeniku ustupiti na porabu. I najmanja mudrost jasno kliče, da se ovakovih valja okaniti. Što crkva odregjuje, da si svećenik: „*neque aetate neque forma suspectam mulierem*

eligat", ta se odredba temelji na tako mudrim razlozima, koje bi bilo suvišno ijednomu svećeniku razglabati. „*O periculum grande, si Martha vel Judith eleganti aspectu esset et incomparabili decore omnium oculis appareret*". Prije nego ovaj predmet zaključim, upozorujem te jošte na riječi Gospodnje, koje je rekao svojim učenicima: „*non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est*", — sa onim ujedno utješnim obećanjem: „*si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*". Ustrajmo u molitvi, ne dangubimo, obljubimo Boga, vječnu Ljubav u duhu sv. Ignacija: „*quiquid in me est affectûs erga creaturas, in te solum transfero*". Ovako ćemo moći i mi ono, što su toliki ini učinili, učiniti, i nadati se, da ćemo moći jednom u svadbenom odijelu pojaviti se kod nebeske gozbe. Da se u toj nadi učvrstiš, evo ti slučaja. Njeki rimski vojnik, kojega je neprijatelj zarobio, odanle pobježe i jer je bio bez svakog imutka, pogje pred Julija Caesara, ter zatraži za buduće si dane opskrbu. Ujedno mu pokaže na prsima znakove rana, koje je u pregjašnjim bitkama zadobio. Na to mu Caesar dragovoljno udovoljio njegovoj prošnji. Mili moj! Ovaj neka te dogogjaj tješi: „*Felicia enim sunt cum antiquo serpente vulnera, quae etiam meruerunt regnum coelorum*". Bog s tobom . . .

XL. Zivot dušobrižnikov.

7. K u ć a. U mnogom sam se već župnom stanu okrenuo i u njima vrlo mnogo vidio. Jedan dio od onoga, što sam vidio, svigja mi se, drugi opet ne. Mislim, da isto tako o meni sude drugi. Nedvojbeno mnogim se mojim posjetiteljima u mom stanu mnogo toga nije svidjelo, bilo u pokućtvu, bilo u načinu življenja, čega radi potajice me i osudili, dapače pred drugima pošteno izmlatili. No sve ovakove osude vrlo malo, većinom barem, vrijede, dok je nepobitno, da kako si ptica savije gnijezdo, takovo si želi sačuvati, jer se u takovom

ćuti kod kuće. Mili moj! Ovim listom baš ne mislim tebe nagovarati, da kuću, dnevni svoj red, način života tako udesiš, kako se to meni svigja. Sačuvaj Bože! što se meni svigja, to se tebi i stotini drugih nit najmanje ne će svigjati. Na to ima svatko svoje pravo. I kad bi državni birokratizam tako daleko pošao, da bi, ušuljav se u kućno upravljanje, ovdje htio po volji rasporegjivati, morao bi se odlučno taj postupak kao smjelost osuditi. To shvatam i odobravam, ako koji glavar samostana u duhu svog reda odlučno traži i pazi, da se samostanski propisi u tančine točno ispunjaju, radi čega samostanci nemaju drugog posla, nego da točno obdržavaju propise. Ali to nije moguće kod svjetovnog svećenstva. Svjetovni svećenik pram svom položaju, stanju i zvanju mora da se sam skrbi, da mu kuća bude odgovarala u svemu njegovu staležu, dostojanstvu i dužnostima, koje mu je ispunjati. Prema tim načelima ne ću da pobliže označim, kako ćeš se urediti i živjeti u svojoj kući, već te upozorujem na njeke samo takove točke, iz kojih ćeš ako se na njih obazreš i uvažiš ih, nedvojbeno lijepu korist i plod crpsti. Brat blaženog Tome Kempenca dao sazdati lijepu kuću. Kad je bila gotova, njeki prijatelj, koji je došao, da je pregleda, izjavio, kako je na njoj silnu pogrješku pronašao. Vlasnik upita za tu pogrješku. Prijatelj će mu: „nije druga, nego što ova kuća imade takova vrata, na koja doduše možeš unići, ali kroz koja će te po svoj prilici kao mrtvaca iznijeti". Ne obaziruć se na to, što tu pogrješku svaka kuća ima, ipak u župi ne ima nijednog tako znatnog i ozbiljnog stana, kako župni. Možda već 100, 200 god. postoji, te je svaki stanar nedvojbeno nastojao, da ga za se što udobnijim učini, po svojoj voljici uredi. Četiri one zidine vidjele su već po sebi mnogo uresa, podnijele mnoge promjene prama tomu, kako to sobom donosilo vrijeme i ukus stanara. A što tekar nutrinja kuće! Kakve su se tuj sve zbile promjene, kada je novi župnik nadošao, stari umro, ili se kamo drugamo odselio. Gdjekada se u njoj sve

sjajilo — dok opet drugom zgodom bilo sve pusto i prazno, a za čas opet ponovno jednostavno uregjeno. Nijesam vičan da zavigjam udes bratu svećeniku, kad vidim snabdjevenu kuću dragocjenim pokućtvom, a na stolu srebrne posude, kao da sam kod kakovog velikaša. Kada takav odlazi, treba mu bezbroj podvoza, a dok dogje na novo svoje mjesto, mnogo se toga ošteti i rasklima. Ako li umre, slijedi javna ali kukavna prodaja. Tko je već tome prisustvovao, taj se za cijelo dosjetio one: „*sic transit gloria mundi*". Kažem otvoreno, da sam sa tvojom uredbom kuće posve zadovoljan. Prije puste zidove svog stana naresio si vinovom lozom i bršljanom, u sobama je pokućtvo za svećenika dolično. Tuj ne ima ni dragocjenih slika nit kojekakovih stvari, koje i tako u svećenički stan ne spadaju. I kad si se umio tako lijepo urediti, mislim, da se nigdje ne ćutiš tako dobro, kao kod kuće. U ovako lijepo, u kat. duhu uregjenoj kući kao da je čovjek laglje i pobožan, te sebe i dnevni svoj rad laglje posvećuje. I St. i N. Zavjet ovako poziva na rani ustanak: „*consurgens mane, consurgens diluculo*". Sedamsatno spavanje zdravom čovjeku dostaje. Dulji počin već je lijenost. (Tuj je govor o čovjeku, koji čitav dan ozbiljno radi, ter danju ne može šetati. Po mom mnijenju takav za noćni odmor treba 8 sati. Od toga dakako da jedno doba ne spava, već bdije... Istinu ne mogu ni pojedine doskočice u laž utjerati, kao n pr.: „*Sex horas dormire sat est juvenique senique*", što mnogi ovako ispravljaju: „*septem horas dormire*"...). Sv. Vinko de Paula kaže: „milost zvanja u velike ovisi o molitvi, ova pak o brzom i točnom ustajanju". Ne ima dvojbe, da je duh u jutro mirniji, pozorniji, ponjatniji; jutarnje doba jest doba za molitvu i sv. misu. Tko ovo upotrebi, doista zlato nalazi. Pošto pako ustanak u velike ovisi o lijeganju, pa da tko uzmogne rano ustati, treba da rano i legne. Glasoviti Görres običavao bio kazati: „dvosatno spavanje prije pol noći više vrijedi, no 4 sata po polnoći". Mnogi se toj

opomeni smijali; jer u mladosti nijesu opazili zle posljedice kasnog lijeganja; kasnije se kajali, ali bilo kasno. Još jedno nikako ne mogu zašutiti. Naši župni stanovi, osobito ako su na samom, izloženi su u noći svim mogućim pogiblima i neprijateljima. Njeki stari župnik običavao bi prije spavanja ovako moliti: „Gospode, obrani moj imutak od kragje, stan od podvodnje i vatre, tijelo od bolesti, oči od plašljivih prikaza, uha od zle vijesti a život od nagle smrti". Ne vjerujem, te ne bismo svi htjeli ovako moliti, osobito kad čujemo, da je ovoga ili onoga ova ili ona nesreća snašla. Izmegju utemeljitelja redova najbolje se meni svigja sv. Ignacij Lojola, koji je ne samo na znanost i staru bogoljubnost poticao, već i hranu opredjeljivao te zdravlje isticao: „Jesti treba — govoraše — jer inače čovjek je nesposoban za molitvu i za rad". „Jedan gram zdravlja više vrijedi, no kilogram nabožnosti". Prama tomu i ja to preporučam, da jedeš i piješ, kad ti narav zahtijeva. Kolikoću i kakvoću jela i pila će ti zdravlje, a način tvoje prilike označiti. Isto vrijedi i za onaj slučaj, kad te koji susjed il tko drugi u goste pozove. Kod kat. župnika jošte uvijek opstoji ono prastaro gostoljublje. Ovo neka rabi svećenik i napram bratu svećeniku i drugima; valja da gdjekada pozove i kojeg oblasnika, pa i učitelja. Nu vrlo mi je dobro poznato, kako su ovakovi ne često beznačajni gosti. Kad se kod župnika nahrane, po krčmama i drugdje na sva usta trube, kako je on svjedokom, da su svećenici sladokusci i junaci na piću. Jedan župnik bio to začuo, ali si i dobro upamtio. Ne za dugo jedan takav slobodoumni oblasnik, koji je svećenstvo danomice ružio, posjetio toga župnika sa svom svojom mnogobrojnom obitelju, te se bezočno htio gostoljubljem njegovim okoristiti. Župnik primi posve ljubazno posjetnike, ali zamoli oproštenje, što ne može u ovaj tren biti cijenjenim gostima na uslugu, budući mora poći bolesniku u kozicama — ali da će se odmah povratiti. I otišao, ali nit posjetnici ne budi lijeni, već odoše prije,

nego se on povratio. Nedvojbeno ti je znana priča o košuti i tetivi na luku sv. Ivana Evangjeliste. Doista imao je pravo, da se luk ne može uvijek napet držati. Zato kako duh i srce, tako i tijelo traže odmor — i zabavu. U kakvom obliku valja te se to zbude, ovisi o pojedinima. Jedan drijema, drugi prošeće, treći zalijeva i njeguje cvijeće, četvrti čita. Francuski svećenici živu vrlo samotno, te vrlo rijetko koju nabožniju obitelj posjećuju U Njemačkoj, Švicarskoj i Tirolu već se više kreću svećenici megj pukom i pravovjerni se ne sablazne, ako se svećenici bilo u župnom stanu, bilo u kojoj čestitoj gostioni sastanu, tamo šta igraju i tad na znak večernjeg zvona lijepo mirno svojim kućam razigju. Tada se i dobri vjernici požure kući. Zgodno kaže sv. Toma Akv.: „zabava neka odgovara mjestu, vremenu i osobama i svim okolnostima". I milanski stožernik, sv. Karlo Bor. danomice rabio jedan sat za svoju zabavu. Ovo vrijeme jednom proveo uz billiard. Za vrijeme igre jedan od nazočnih svećenika bio nabacio ovo pitanje: što bismo učinili, kad bi nas Gospod u ovaj sat k sebi pozvao? Jedan bi se ispovijedao, drugi zaostalo citirao. „A ja bih, oglasi se svetac, i dalje ostao uz billiard; jer što sam s Bogom započeo, zašto da me pri tom poziv Božji ne nagje?" Prigodom jednog pregledavanja škole opazio sam u sobi istoga župnika u velikim slikama namještene sve najglasovitije crkve Njemačke, Francuske, Italije i Španjolske. A kako se tekar začudih, kad mi dotični župnik, inače čedan i tih dušobrižnik, naprosto rekao, da je on ove crkve u pregjašnja vremena vidio i ugodne časove u njima proveo. Tom sam zgodom opet uvidio istinitost one, da tko mnogo putuje, imade o čemu i pričati. Vrlo veliku korist donosi ovako oveće putovanje, ako se obavlja nakon 2—3 godine; rek bi da razum proširuje, povećaje znanje, utvrgjuje iskustvom poznaju, čini te sve većma obljubimo Boga, koji nam rastvara u hiljade oblika znak, zalog svoje mudrosti, moći, ljubavi, a napose putovanje zaslagjuje saputnik

istog duha i sluha. S pravom sam nasladom slušao i čitao putopisne doživljaje tolike subraće vesele i pogibeljne. Naravski, tko se svega boji, niti drugo znade, nego uvijek jadikovati nad pretjeranim zahtjevima pojedinih gostioničara kao i ne baš ljubeznim postupkom željezničkog osoblja, taj neka ostaje kod kuće, pa neka nit sebe ne izlaže onomu, česa se boji, nit dosagjuje drugomu kao suputnik. T'a šta je život naš? Što li smo mi? U kratko nam kazuje sv. Pavao. Putnici smo, koji ovdje na zemlji ne imamo stalnog boravišta, život nam je putovanje, ne u Rim, u Jeruzalem, već u vječnost, odakle se više ne vraća. Dao Bog, te kad jednom dospijemo do mete našeg putovanja, uzmognemo veselo se obazrijeti na taj provaljeni put, jer smo ga dolično odabrali i propisno proputovali... Bog s Tobom...

XLI. Život dušobrižnikov.

8. Kućno osoblje. Naša nam crkva, kao dušobrižnicima, nametnula osobitu jednu obvezu, koja je korisna i po nas i po župljane. Mislim dužnost residencije. „Čim se iz kuće maknem, eto već neprilika" — čuo sam mnogo puta od drugih, a drugi od mene. Ono: „estote parati", osobito vrijedi za nas, te znači, da budemo vazda megj svojim stadom; jer se samo na taj način možemo brzo odazvati onomu, koji nas pozove. Kada, to ne znamo No crkveni propisi baš ne traže, da budemo uvijek u sobi, jer zdravlje traži kretnju, no ako od kuće odemo, treba da kažemo ukućanima; kamo idemo, gdje li će nas naći. Moramo li poći u odaljenija mjesta, te jedan, pa i više dana ondje probaviti, tad naravno treba te o tom obavijestimo najbližeg nam druga, e da nas on dobrovoljno u nuždi zamijeni.

1. Mili moj, ne boj se, da ću i dalje o spomenutoj obvezi govoriti; sjeti se predavanja svog profesora crkv. prava. Ragje ću govoriti, kako da se ponašaš spram svog kućnog osoblja, kada se držeći obveze obitavanja, nalaziš kod kuće. Znadem, da i u ispovije-

daonici, i sa propovijedaonice ter inim zgodama često upozoruješ svoje pravovjerne, kako da se megjusobno ponašaju, ali to propovijedati drugima, posao u koliko je lahak, bio bi manjkav bez dobrih izgleda. Zato treba da život župnikov te postupak sa svojima bude neprestana propovijed, jasni primjer po kom će mješćani uviditi, kakova valja da je prava kršć. kuća. Ono što sv. Pavao kaže Timoteju vrijedi za svakog župnika: „tko se za svoje, osobito svoje ukućane ne brine, taj je vjeru zatajao i gori je od nevjernika.“ Dakle se pobrini za tjelesni i duševni boljak tvojih ukućana. Sretan onaj župnik, koji treba samo jednoga slugu; dočim koj treba 2 – 3, možda radi gospodarstva nadarbine, taj umije mnogo toga pričati o toj lagodnoj dužnosti. U starini sretnim se i počašćenim smatrao, tko je mogao u župnom dvoru služiti. Danas pako, kada je služinčad otrovana sa žudnjom lagodnog života te besposlicom, vrlo se boji gospodstva župnikova, jer se kod njega mnogo toga ne dopušta, što oni žele, a drugdje i dobiju. Sprijateljiti se s ovim okolnostima nije dopušteno. Moraš li jedno ili više družinče držati, izjavi im, da tražiš kršć. život, dakle da se ne smiju opijati, plesove noćne posjećivati, spoznanstva da ne će sklapati, jutarnje, podnevne, večernje, prije i poslije jela molitve da ne smiju propuštati, u nedjelju i blagdane da će biti kod cijele sv. mise, sv. otajstva višeputa primati. Pa ako si po tom koje vjerno čeljade našao, to po smislu sv. Pisma takovo poštuj, kao samoga sebe, ter s njim postupaj kao s bratom tvojim. Podaj mu zdrave hrane, redovito ga plaćaj, pače i nagragjuj, ako li oboli, slijedi primjer kafarnaumskog stotnika. Onaj kućni red, koji bio grof sv. Elzeacij svojoj služinčadi proglasio i održao, trebalo bi, te se uvede u sve župne stanove. Tada nije bilo u župnim stanovima gospogjâ (dama), ni dva savjetnika, nit poljske saborнice, koja je upropastila jedan od najplemenitijih naroda. Izvjedljivost je prirogjeno svojstvo ženskadi. Župnik prima razne važne listove; često mora ovog ili onog

pravovjernika preda se dozvati, e da bude na čistu glede koje obiteljske ili ženidbene stvari, kojeg otajnog ili javnog posla, te u tom slučaju uzmogne ozbiljni sud izreći i uzraditi. Da kod takovog važnog razgovora ne bude na blizu nezvana koja nasluškivajuća, ili možda udomaćena osoba, nužno je bezuvjetno, da župnik obavi u posebnoj sobi, a nakon toga da o svemu sa svojim ukućanima ni cigle riječi ne reče. Razborita zapovijed i čedno ponašanje, strpljivi postupak, kako ote osebnosti nalazimo u kući sv. Franje Sal., obratit će i župne dvorove u kuću mira i rada i poretka.

2. Ispričao si mi u tvom posljednjem listu, kakovi žalosni odnošaji vladaju kod tvog zapadnog susjeda i subrata, koji sa svojim kapelanom u vječnoj pravdi živi, naravno na beskrajnu sablazan župljana. Od srca žalim tu okolnost. Držim, da su obje stranke skrivile. Znadem, da za zada ne imaš duh. pomoćnika, ipak, kad sam već započeo pisati o ponašanju spram ukućana, kazat ću, kako ti se valja ponašati prama prvomu članu kućne ti obitelji, kapelana, kada ćeš ga danas — sjutra dobiti. Prvih godina mog župnikovanja posjetio sam mog jednog dobrog prijatelja i saučenika, koji je kapelanovao kod njekog starog župnika. Kada sam prispio, prijatelj moj bio odsutan: to je g. župnik upotrebio, te iskalio svu vreću svojih pritužbi i prigovora protiv kapelana. Iz stolnice izvadio arak i iz njega pročitao 32 gravamina i crimina, koja su sva bila kao: „crimina laesae majestatis“. Osim ovog slučaja čuo sam jadikovki i od drugih župnika protiv svojih kapelana i to u takovoj mjeri, da sam čvrsto odlučio, da ne ću nikada primiti nadarbinu, koja je skopčana sa kapelanskom pripomoći. Pa gle! Providnost Božja po blagoj uvigjavnosti biskupovoj ipak odredila, te sam danas na takovom mjestu, gdje često imadem ne jednog, nego mnogo pomoćnika. Toliko je istina, da gdje su ljudi i svećenici, tamo stvari idu po ljudsku i svećeničku. Ne misli, da ću ti u ovom listu

saopćiti raznolike slučajeve „e v i t a j u n i o r u m s a c e r d o t u m“, e da si dadem oduška gdjekojim tužbama. „J a ž i v i m u m i r u; j e r m i j e z a p o v i j e d G o s p o d n j a j a s n a: „a l t e r a l t e r i u s o n e r a p o r t a t e e t s i c a d i m p l e b i t i s l e g e m C h r i s t i“ — uslijed čega sam u sadanjem mom položaju, kao i prije — sa vrlo mnogo subraće svećenika, najraznovrsnijih značajeva, vrlo mnogo ugodnih časova proživio tako, te bi mogao posve iskreno napisati na ulazna naša vrata: „e c c e q u a m b o n u m e t q u a m j u c u n d u m h a b i t a r e f r a t r e s i n u n u m“.

Malo prije spomenuh, da ću ti za slučaj, budeš li imao pomoćnika, njeke upute podati. Prije svega priznajem, da sam ja neprijatelj mnogih paragrafa, te kao iskusan čovjek želim iznijeti samo moje mnijenje, koje se ne će mnogim principalima, koji ga budu čitali ili za nj čuli, svigjati — premda je i prečesto istinito. Kada dušobrižnik upozori roditelje na njihove dužnosti, običaje napose naglasiti, da od njihova primjera u velike ovisi budućnost djece i da je svaki otac — majka odgovorna pred Bogom za njihov odgoj. Nejaki stvorovi, iza kako su u sv. krstu posvećeni bili, budu opet izručeni pažnji očevoj, brizi majčinoj. e da to dijete odgoje za Boga i čovječanstvo. Nakon njekoliko godina — kad je mladić dovršio svoje srednje nauke — zamoli, da bi ga se primilo u crkvenu službu. Primu ga; nu to je najmanje; prije no bude posvećen, valja mu se novom naukom — duševnim preporodom — te mnogom molitvom pripraviti za to uzvišeno zvanje. Napokon se i to svršilo — i eno novog posvećenog svećenika, sveg blažena, puna spasonosne odluke, čvrste volje, sv. pregnuća već u svetištu. Biskup njegov se brigao, kuda će s njime, i kada je to riješio, daje mu naputke. Važna je roditeljska kuća, ali je važnije sjemenište, a najvažniji je prvi apostolski put te provedeno vrijeme u p r v o m v i n o g r a d u. O j! o n a j p r v i ž u p n i s t a n, o n a p r v a ž u p a, koli je važno i odlučno za svu budućnost

mladog svećenika! Jer se od sada razvija gorušično zrnce u jako stablo, kojega se hvoje razgranjuju, a sjenom svojom podaje ugodno boravište sitnim ptičicam, ili se započima postojeće zrnce naglo preobraziti u dračje i korov, na kojima uzalud tražiš korisne plodove. U tom tlu se razvijaju njegovi darovi, spoznaje i sposobnosti; tuj jačaju odluke, tuj skuplja spasonosna načela zanosni mu značaj i radino srce, tuj umnaža milost sv. reda, ako župnik svećeničkog si subrata zborom i tvorom u crkv. duhu rukovodi, na molitvu potiče, priuča na tihi, mirni svećenički život, te podupire svojim znanjem i iskustvom. Jedan — stariji izumire, drugi — mlagji megjuto napreduje; jedan sije, drugi, žanje, a tomu se oba vesele ovdje i u budućem životu. Ako li mladomisnik dogje župniku, kojemu je svaka teorija ludost, praksa još lugja, kojemu nije do života i dobrobiti ovaca, nego do njihove vune, koji žive za jelo, pilo, zabavu, igru; kod kojega borave „j u v e n a l e s e t f o r m o s a e c o g n a t a e s i n e u l l a c u r a e t v i g i l a n t i a“, kod takova za kratko će iz mladog svećenika iščeznuti nabožnost, zanos, dobra volja, i želja za usavršivanjem. Odučit će se od molitve, od pomne paske na se; dostaje „m e r c e n a r i u s“ — i takav će za sveg života ostati. „U b i e s t j u v e n i s, q u e m t i b i m a n d a v i?“ pitao sv. Ivan Evgj. biskupa. „Mortuus est“ — odgovara ovaj. „Mortuus est Jesu Christo et Ecclesiae“ — mora ne rijetki župnik odvratiti, ako ga tko za povjerenog mu duh. pomoćnika zapita. A zašto? Jer dotični župnik nije ispunio ono, što od svakog oca, majke obitelji, zahtijeva, prvenca svoje kuće nije poučao, odgajao. Istina, nagje se mladih svećenika, koji ostaju vjerni svojim načelima, te usprkos načela i živovanja svog župnika pronagju put, koji je crkva za svoje svećenstvo propisala. Ali jadnicima srce postaje sve nemirnije, volja smalakše, dapače naigje na zapreke te se boje, da ne će moći uz postojeće okolnosti nit svoje nit povjerene im duše oteti propasti, u s l i j e d č e g a o d l u č e, d a ć e

u samostan. Ne jednog su već nabožnog i sposobnog mladog svećenika iz takove župe odveli sv. Ignacije i sv. Alfonzo, gdje ništa nije njetilo plemenito njihovo nastojanje, djelovanje. Oj samo kad bi bili išto hrabriji — te bi se i svjetovno svećenstvo više obazirało na njihove lijepe sposobnosti, dobru im volju! Zašto bezbrojne župe, koje imadu pravo na duh. pomoćnika, radi svoga najamnika župnika jesu samo za posve obične duše, dočim valjane, bogoljubne, plemenite duše od samog svjetovnog svećenstva odvraća — otugjuje. Znadem, da će me stići onaj prijekor, da ne poznam ljude nit imam iskustva, da ne poznajem službene i neslužbene pritužbe župnika protiv svojih kapelana; znadem, da će me prozvati ludim i grješnim Helijem, što vidim, kako mnogi kapelan očijuka sa pogubnim duhom vremena, kako se klanja mnogim očito krivim nazorima, kako toliki vole svjetovna društva i uživanja, toliki ne haju za svog župnika — pa ipak skoro sve nesavršenosti mladih svećenika mislim pripisati župnicima, te otvoreno naglašujem: „omne malum a clero, sc. a parochis“. Nu ja ipak ostajem kod moga. Govorim bo iz iskustva, kada naglašujem, da većinu mladih svećenika prvi njihov principal ne samo zapusti, već ga u oživotvorenju njegovih dobrih nakana zapriječi, nabožnosti se naruga, od prijašnjih im učitelja odvoji, ter ih učini duševnim slabićima — kukavicama. Drugi župnik već kukavicu dobije, kojega ako i hoće, više ne može u prvobitno zdravo stanje privesti. Treći se već hvata sa svojim mlagjim drugom u koštac, te protiv njegovih svjetovnih osjećaja i ponašanja traži kod biskupa lijeka — ali većinom nit je kadar župnik nit biskup rastrovani duševni život obnoviti: „quo semel imbutus servabit spiritum presbyter recens semper“. Mladić je primio iz ruku biskupovih svećenički red, ali treba te se njegov svećenički duh razvije, rasklije

kod prvoga mu župnika i za prvog djelovanja. Nije dosta, te ovdje počima danomice prikazivati presv. olt. žrtvu; već treba ter tuj započme i s onom neprestanom žrtvom, koje je predmet on sâm: tuj treba te prvi puta sama sebe žrtvuje u obliku opredijeljenog ponašanja, urednog života i samozataje, čemu se pripravlja za veće žrtve, koje će tekom svog svećeničkog života morat doprinijeti. Kod prvog si mora pribaviti pravu duševnu jakost i spoznaju svijeta. Ne onakovu jakost, koja se sastoji u mnogovrsnoj premoći niti takovu spoznaju svijeta, po kojoj se sâm svećenik baca u vrtlog svjetovnih poslova, te okusi ludost, taštinu, zamame i prednost svijeta, već onu duševnu jakost, koja uz svjetlo Bož. objave te pripomoć milosti Božje dovodi do ustrajnosti i strpljivosti u ispunjavanju svećeničkih mu dužnosti; zatim takovu spoznaju svijeta, koja je kadra dolično uz svjetlo Bož. objave ter pripomoć milosti Njegove raznovrsne putove svijeta prosugjivati. Tuj na prvom mjestu treba te mladi svećenik nagje takova muža, pa baš i sjedoglava starca, koji je sâm vazda nadvladao svaki ljudski obzir, koji savjest svoju nikad nije ušutkao, pravdu nikad izdao, ui kad se crkvi iznevjerio, pa ma što trpio za svoju vjernost; koji cijelim svojim bićem, ponašanjem, pobugjivao druge na iskrenost, čednost, prijateljski susretaj; od takova će tada ma i jubilarca, čelik-muža sjegurno mladi svećenik mnogo dobra naučiti, i ovoga, kao i u protivnom slučaju i nesavršenoga, u brzo usvojiti tako, te će za sve njih vrijediti one riječi Otkrivenja: „hi sunt duae olivae et duo candelabra in conspectu Domini terrae stantes“. Pa kad kašnje ovako uzgojeni mladi svećenik i dogje k nesavršenijemu ili posve lošom principalu, koji će neprestano vikati: aliter in theoria, aliter in praxi; t. j. in theoria može biti dobrih svećenika, ali koji sveukupne propise crkvene obdržavaju in praxi ne postoje; može biti svećenik in theoria otac svoje župe,

ali in praxi ne čini ino, nego svoju misu, sprovode obavlja, matice rukovodi i svoj dohodak ubira; in theoria ne smije se kršiti ljudski obzir, načelo i crkv. propisi; in praxi sve odlučuje ljudski obzir; svećenik je dužan in theoria citirati i meditirati, in praxi koji ne nagje važnijeg od toga posla, n. pr. dulji objed, po objedu odmor, lengarenje; in theoria veže svećenika čistoća života: in praxi u početku „si non caste, tantum caute", a kašnje „nec caste nec caute, sed in quasi — matrimonio, prilježništvu može i treba da žive; in theoria valja odredbe i onda vršiti, kad bi izvržba ova prouzročila kakve neugodnosti, in praxi lud je svaki, koji za volju u raznim knjigama rečenoga sebi koju neugodnost pribavlja; in theoria „non possumus" popustiti išta od Bož. prava i odustati od njegove izvržbe; in praxi „non possumus" ne možemo Božje pravo na dlanu držati i valjanost mu pribaviti itd.; velim, ako mladi svećenik, koji je prije bio kod uzornog župnika pomoćnikom, dogje ovakovomu najamniku i izdajici (mercenarus et proditor), odgovorit će mu: jest: aliter in theoria, aliter in praxi; t. j. in theoria motriti valja svećenika, jest nješto, što te oduševljuje, ali in praxi gledati, slušati takova, kakovog sam ja imao sreću, to je pojava, koja te privlači, osvjedočava; in theoria mnogo sam toga čuo kazivati ob očinskom postupku župnika spram svojih župljana; nu da tko in praxi zbilja svojem stadu ne samo u duševnoj nego i tvarnoj potrebi pomogne, čega radi mu ovo bude tako iskreno odano, to si nijesam zamišljao; in theoria sam učio, da se crkveni propisi, a najpače kršć. načela radi ljudskog obzira kršiti ne smiju, pa sam promišljao, ne prouzročuje li to u tolikim zgodama silne neugodnosti, dapače možda i štetno djeluje na spas tolikih — pa gle praxis me dostatno umirila; jer mog bivšeg principala čisti značaj, odlučnost, čednost i uslužnost umjela svakoga uvjeriti o tomu, da „veritas et Ecclesia praecedit

omnia alia"; in theoria valja citirati i meditirati, a praxa me uvjerila, da zato na pretek ima vremena, a korist neizmjerna; in theoria vezan sam na čistoću, ma župnik mi moj in praxi pokazao, da je to moguće, da se može ne samo „caute, sed etiam caste" živiti; in theoria „non possumus" admittere quae sunt contra fidem et Ecclesiam, i ono poštovanje, koje moj bivši principal za svoju znanost uživa, priučilo me ispunjati „non possumus" itd. Nu ti ćeš na sve ovo reći, da bi korisno bilo, kad bi i župnik i kapelan bili posvuda onakove masline i miomirisno svjetlo, kako sam opisao, ali to, na žalost, nije. Imadeš pravo; sad je kapelan prerevan, te hoće u čas sve reformirati, dočim stari župnik želi, te ostane sve pri starom; sad opet principal sjedi uvjek uz svoje knjige, a u društva nikad ne će tvrdeći, da se tamo ne ćuti svećenikom; dočim novi kapelan hoće popodnevni razgovor, a u večer igru i zabavu. Sad opet župnik ne zna drugo, no sve svaliti na mlada kapelanska legja, a da ga za veći napor ništa napose ne nagragjuje, nit se za njegove materijalne potrebe očinski i bratski briga; dočim kapelan opet ne pokazuje nikakovu čednost, podregjenost, obzira spram kućnog reda, a sve traži, zahtijeva. Naravno da u takovim okolnostima u brzo nastaje prijepor, odvratnost megj dva, koji su jedan na drugoga upućeni, zastupnika istine i najsvetije stvari te se mora na njima obistiniti ona sv. pisma: „svaka kuća, koja je u sebi nesložna, sama za sebe opstati ne može". Jer zbilja prečesto nalazimo župe, u kojoj su 2—3 stranke uslijed nesloge i prijepora tamošnjih svećenika. Žalosno stanje, kojemu se pakao veseli, a ljudi budu plijenom pakla. Njeki župnik je običavao novog svog duh. pomoćnika ovako pozdraviti: „brate! nas obojica imademo jedan vinograd, dakle isti posao na istom polju, pa treba te se sjetimo, da će nas jedan takogjer Sudac suditi. Na temelju te solidarnosti skupa ćemo moliti,

skupa raditi, skupa podnašati. Pristanete li na ovo, živit ćemo kao braća; ne pristanete li uz moj poziv, tad si ni stvari vaših ne vadite". A ako je kašnje vidio, da mu je drug doduše svećenik, ali mu život nije svećenički, tada mu obično rekao: „prijatelju! ja vas crkv. oblasti tužiti ne ću, — ali vas molim, zatražite si premještenje „cum proposito emendationis"; ne možete bo želiti, da dopustim te moje stado, za koje sam spreman i život svoj žrtvovati radi vašeg neživota propade." Zlatnih li riječi! A sad prestajem s ovim predmetom, jer se bojim, da ću, ako još i dalje produljim te dublje zagjem, izazvati nada se gnjev koli starijih svećenika, a još više mlagje braće. A ja srdžbu baš ne volim. Od srca se veselim, kada vidim, da dva mjesna svećenika zbilja megjusobno živu složno kao braća; na takovim mjestima obično vinograd Gospodnji dobro uzgajaju. Naprotiv neizmjerno me boli, kada opazim, da se predstavnici jedne ter iste svete stvari; radnici jednog ter istog rada, razilaze u svom cilju, svrhi, te jedan drugoga u djelovanju prećeranim zahtjevima, dapače zavidno priječe. Žanje pak tuj samo pakao na vječnu štetu pravovjernih duša.

Mili moj! Dok moraš u duhovnoj pastvi sâm raditi, budi neumoran; radi bez prestanka; a budeš li morao jednom zajedno raditi sa duh. svojim pomoćnikom, budi mu pravim bratom, sprovodi s njim zajednički život te ne zaboravi na njegove takogjer potrebe . . . Bog s tobom.

XLII. Život dušobrižnikov.

9. Ponašanje spram drugih dušobrižnika i poglavara. Seljaci često razgovaraju o svom načelniku, činovnicima, dapače i o kralju svomu. I meni je to posve naravno, jer viši vrlo mnogo uplivišu na imutak, dapače i vjeru te sreću podložnika. Mi svećenici, kada smo sami, rado mislimo, a jesmo li s drugima zajedno,

rado govorimo o našoj crkvi, ili bolje da kažem o crkv. službenicima, o biskupima, dapače o vrhovnom biskupu, rimskom Papi. I ovo se meni čini posve naravnim; jer po ljubavi i zanimanju, koje nas sa biskupima veže, njihova radost i naše je veselje, njihova tuga i naša je bol, a njihova savršenost il nesavršenost naša je korist ili šteta, a možda i prokletstvo. Zato je posve naravno, kada se nakon oduljeg vremena sastanemo, da svi u jedan mah zapitamo: „Što je nova? Jesi li što čuo o odredbi? Što kažeš na to? itd." Ja mislim, da za takova razgovora teško ne griješimo protiv VIII. zap. Božje te da naši biskupi ne će nas na dan suda teško obijediti zato, što smo se usudili gdjekada njihove pojedine natpastirske uredbe i odredbe s obzirom na seoski puk i naše djelovanje kao slabo shodne proglasiti. Takovom zgodom nijesmo djetinji posluh i ljubav prekršili, jer se već iz govora razabire, da poimamo, kakav je odnos izmegju udova i glave. Premda je to istina, ipak ne smatram suvišnim u toj stvari svako razjašnjenje, te se usugjujem istaći, da ako s ikim, to treba da podržajemo zapovijed kršćanske ljubavi sa braćom svećenicima, a naročito s biskupima.

1. Bilo je vrijeme, kad je svećenik sve svoje dane kod kuće provodio i neprestano boravio u svojoj sobi u tom uvjerenju, da čim manje opći s pukom, tim će mu ugled biti veći. Većina njih se grdno prevarila, jer su u njima ljudi vidjeli ne krotka povjerljiva oca, nego surova činovnika i gospodina, koji samo zapovijeda. Drugi su opet ljubili društvo, ali ne svećeničko, nego svjetovnjačko, činovničko i obiteljsko. Ja držim, da su i jedni i drugi bili na krivom putu. Sv. Bazilije kaže o pustinjacima, da postaju ili angjeli ili vragovi. Oni pako, koji su čeznuli za svjetovnjačkim društvom, često su zavijajuć s vucima i krijesteći s papigama Krista i Crkvu potajice gadno izdali. U posljednje se vrijeme položaj u Njemačkoj nešto poboljšao, jer se za vjerske borbe (Kulturkampfa) za uglagjenost smatralo

osramoćivati svećenstvo i okrivljivati ga s izdaje domovine. Toga pako dobra posljedica bijaše, da su svećenici bili više jedan na drugoga upućeni, da je jedan drugoga bolje upoznavao, poštivao, ljubio, tako te su počeli odnosi podsjećati na prilike prošlog stoljeća, kako su ih, u koliko ja znadem, najstariji svećenici „*etiam optimi laudatores sui aevi*“ opisivati. Želiš li, da te subraća tvoja svećenici poštuju, ljube, zavole, treba te i ti njih ljubiš, te kadgogj samo možeš budeš im na uslugu Sv. Martin biskup, kad je bio pozvan k stolu cara Maksima, kad mu je bila kao odličnom gostu prvomu čaša vina ponugjena, pa kada ju je iskapio, nije je vratio caru već svomu pratiocu svećeniku. Ovime bo htio je pokazati, kako većma cijeni čast svećeničku, nego dostojanstvo carsko. Treba da te bratstvo, dobra volja, ljubav, sućut, iskrenost i poštivanje potiče na to, da gdjekada posjetiš svog brata svećenika. Ako li traži stroga obveza potražiti braću, n. pr. korona, veselo pohiti onamo. Prije njekoliko godina upoznao sam vrlo časnog starca župnika, koji bi, kadgogj bi začuo, da se svećenici sastaju, samo ako je ikako mogao, uza svu svoju starost do njih pohitio. A kada se tomu više njih čudilo ter ga upitalo, on bi sa smiješkom odgovorio: „zaželio sam da vidim opet braću moju — lih radi bratske ljubavi“. I vjernici se vesele, kada vide, da se njihovi dušobrižnici megjusobno vole, štuju, posjećuju, a kad se sprema koja svečanost, megjusobno pozivlju. „Ljubite se megjusobno kao braća te poštujte jedan drugoga i susretajte“ — opominje sv. Pavao svoje pravovjerne; da pako toj opomeni udovoljit pravovjerni uzmognu, treba te se to nauče od svojih svećenika. Znadem, da se u svakoga župnika može naći i dobrih i zlih svojstava Jedan je „*tenax rerum*“, drugi „*appetens bonorum*“, treći „*morosus*“, četvrti je „*ex tribu Levi*“, peti je „*čudak*“; dapače nagje se i od svih spomenutih još gori, o kojemu se može kazati: „*mel in ore, fel in corde, — verba lactis, fraus in factis*“. Ali pitam ja, tko je bez

grijeha i pogrješaka; tko li se može na drugoga kamenom nabaciti? Gospod vrlo voli, ako se nitko, a najmanje svećenik, ne sablazni o trun u oku brata svoga, već ragje neka pazi na svoje brvno. Sv. Atanasij kazuje o njekom svećeniku, da mu je na samrtnom času Angjeo dojavio, da će zadobiti vječni život za to, što je braću svoju za sveg svog života blago prosugjivao, te njihove slaboće strpljivo podnašao. A o sv. Martinu biskupu priča se, da su mu njegova surovog i ljutitog gjakona, Brcka, optužili i zatražili, da ga otpusti; a on je na to: „Isus Krist je uza se trpio Judu, pa tako može i Martin podnijeti Brcka“. Ljubav, bratsko čuvstvo i mučaljivost jesu glavne krjeposti i mi ih svećenici vrlo često našim pravovjernicima preporučamo koli sa propovijedaonice, toli u ispovijedaonici. Ali da jednom ne začujemo onu strašnu osudu: „*ex ore tuo judico te*“, treba te si ponajprije mi sami spomenute krjeposti usvojimo, u njima se uvježbamo kod kuće, i na svakom inom mjestu. Zatim nužnim smatram istaknuti, neka se svećenik u mješovitom društvu, ili pred oženjenim posjetnicima čuva, da svog susjeda ili drugog brata svećenika ne prosugjuje, ne rešeta, te njegovom službenom postupku ne prigovara. Ovo se posljednje neka nipošto ne spomene pred svjetovnjacima, jer pošto su darovi vrlo raznovrsni, to jedan pomaže sa propovijedaonice, a drugi u ispovijedaonici dogragjivati mystično tijelo Kristovo, treći pako samo sebe usavršuje; za to nam valja paziti, da nas ne zaslijepi nit duh prezira nit zavisti, već da se okoristimo savršenošću drugoga i da se veselimo, ako puk polazi druge svećenike i njihovom sesavršenošću okorišćuje. „Gospode Mojsije, ne dopusti Eldadu i Medadu, da megju našim pukom proriču“ — rekao Jozua. A Mojsija će: „Što si im zavidan poradi mene? Ja bih želio, te bi sav narod zadobio duha Gospodnjega te mogao proricati“. Ovo je zaista velikodušni govor, iz kojega možemo mi svećenici vrlo veliku korist crpsti. Veliki Görres piše u svom „Athana-

sius"-u: samo se ondje slobodno i uspješno djeluje, gdje svatko misli više na sveopće dobro, nego li sâm na sebe. Ovakovo čuvstvo nije drugo no poniznost, koja je temelj svake krjeposti, svakog dobra. Danas u premnogima prevlagjuje samoljublje, posljedica čega je ne malo nezadovoljstvo i razdor. Mi nijesmo tjesnogrudni, nit ne mrmljamo zato, što nijesmo poput drugih savršeni; protivno, rado priznajemo svakomu doličnu slobodu, postojeće pravo, svakoj osebini odgovarajući način, ter poštujemo svaku silu, nu tražimo posvuda ozbiljnost i iskrenost; gdje ovu ne nagjemo, prezirno i odvratno okrećemo legja. Kako znademo, gjavao je Joba optužio Bogu, da Gospodu služi iz koristoljublja. A farizeji optužiše Isusu njegove učenike, što su u subotu klasje brali. Ovakovi se slučajevi i danas zbivaju. Ovaj — onaj se požuri, da bilo od zlobe ili od pretjerane revnosti udovolji zapovijedi onoj: *„dic Ecclesiae"* te misli, da je nekakvu uslugu učinio crkvi i biskupu Nedvojbeno je, da bi svatko znao o drugomu blebetati i pričati mnogo toga. Ali šutiti, opetujem, šutiti i moliti mnogo je pošteniје, većinom i korisnije. Ako li se zbilja nešto važna dogodi, ne smije se mimoići prvi Bogom označeni „forum"; t. j. treba dotičnoga u četiri oka ili pismeno iskreno, ali bratski opomenuti polag riječi sv. pisma: *„instrue in spiritu lenitatis considerans teipsum ne et tu tenteris"*.

2. Mi smo svećenici i dušobrižnici kao kafarnaumski stotnik, koji o samom sebi kazuje „i ja imadem podložnika, ali sam i ja pod višom vlašću". I mi smo pod vlašću biskupa i Pape i samo dotle pripadamo otajstvenom tijelu Kristovu i Božjem kraljevstvu, dok s njima pokoravajući im se u zajednici živimo i djelujemo. Proučavamo li pomno život i zvanje Božjih velikana, svećenika, upoznat ćemo u njima kao glavni biljeg pokornost spram biskupa ter nepokolebivu odanost crkvenom poglavici. Riječi i volja biskupa i Pape bile su ovimi muževima svete i ravnalom života. I samo na taj način,

u zajednici sa čokotom, Crkvom Kristovom, mogoše stvoriti nješto velika i izvanredna; jer blagoslov Krista i moć te obilje milosti Crkve bila je nagrada za njihov posluh. Bili su djeca istine, jer su stajali na stupu i tvrgjavi istine, nit su što ina učili, osim što uči katolička Crkva. Bili su čelik ljudi, dostojni učenici Petrovi, koji se u lude borbe i prepore nijesu upuštali, nit se dali bilo ulagivanjem, bilo obećanjima, bilo progonom, bilo zatvorom od svojih biskupa i rimskog Pape odlučiti ili odijeliti.

Mili moj! sjegurno si pozorno i marljivo proučavao crkvenu povjest i pri tom iskusio, da se vrlo često obistinile one proročke riječi Apostolove: *„oportet et haereses esse"*. Ove sljedbe stvorila je oholost i neposluh. Ne ću spominjati starih sljedbî; upozorujem te samo na one, koji u najnovije doba od Crkve otpadoše. Prije proglašenja vatikanskog sabora većina je njemačkih učenjaka ustala protiv svih odredaba, koje su dolazile iz Rima; megju ovima su i mnogi svećenici profesori kongregaciju *Indicis* prezreli, kudili; prividno s najvećom učenošću razglabali su neshodnost proglašenja nepogrješivosti, ili protivno; a kad je napokon nauka bila izrečena, kada se trebalo onoj glasovitoj *„Roma locuta"* prilagoditi, mnogi se usprotivili Crkvi i od nje otpali. Drugi su tjerali politiku. U jednu ruku predočivali golemu poteškoću glede razlučivanja osobe i službe, u drugu opet, ako su za dobro pronašli, upoznatu razliku oštro su isticali, i da tako, kada se nabace kamenom i uvrijede Papu, koji tu službu obnaša, isti taj kamen zadjene i povrijedi takogjer i službu njegovu. Bila im je i to nakana, da pobrkaju pojam nepogrješivosti sa ćudorednom krjepošću, čega radi, budući da ćudoredni život naših sadašnjih Papa onemogućuje svaki napadaj, zlobno posegoše u život pojedinih prijašnjih Papa. Uz to marljivo isticahu vlastito mudrovanje, stavljajuć u oprjeku crkvu sa rimskom kurijom, kuriju sa Papom, a opet Papu sa crkvom, da pokažu, da su samo ovu posljednju dužni

slušati, pokoravati joj se. Ali pošto Crkva ne može inače, nego po kuriji i Papi govoriti, vladati, po tomu dakle dotična gospoda svaki crkveni ugled zabacuju, dapače napadaju. Žalosna je to igra od znanosti. Otpadnika mora biti, veli sv. Pavao, te dodaje, da „koji su med vama prokušani, neka su javni". Ovako je i bilo. Upravo od kada je proglašena nepogrješivost, učvrstio se najtjesnije megj biskupskim zborom i Papom postojeći vez; upravo od tog doba vigjamo, da stanovnici svih strana svijeta, pravovjerni svih staleža i zvanja neograničeno štovanje i ljubav pokazuju Papi, koji je lišen svoje države nit imade išta osim osobitih povlastica, koje primio od Krista: vlast i nepogrješivost. Očito se vidi, kako pravovjerni ćute, da u naše doba, gdje je duh laži u velike pojmove pobrkao, jedini je Rim čvrsti temelj istine. Uz to si sjegurno već čuo i čitao proturimske psovke, laži, kojima se kani papinstvo uništiti, žigosati biskupe, prosugjivati i osugjivati crkvene odredbe, te pakleni prezir cijelog svećeništva. Koja korist od svega toga? Možda da se papinstvo i svećenstvo uništi? Nipošto. „*Portae inferi non praevalebunt adversus eam*". Naprotiv je činjenica, da je ne mala neprilika stigla sve one države i općine, kraljeve i svećenike, koji se od Petrove stolice otkinuše i papi svoj posluh otkazaše. Ali jao onom svećeniku u vječnosti, koji licemjerno i radi hljeba boravi megj Kristovim stadom, il se nalazi izvan tora. Sv. bo Augustin napisao je veliku istinu i duboki dojam u onim riječima: dolikuje, te se niži pokorava višemu, po čemu tko hoće, da mu se podložnici pokore, neka ne propusti isto činiti spram svojih viših. Molim te, uzdrži red i ti, koji si upoznao, ovaj će ti pribaviti mir. Pokoravaj se Božanskim zakonima, tijelo podloži razumu. Zar imade što ljepšega, nego kad se ti višim, a tebi niži pokoravaju? Služi onomu, koji te stvorio, e da tebi služi onaj, koji je za te stvoren". I doista, tim ćemo veći posluh i sklonost u našim župama doživjeti, čim veću vjernost, odanost i ljubav budu

vidjeli u nama spram naših biskupa i Pape. Ded dakle, mili moj, slijedimo i mi savjet sv. Ignacija mučenika: „*Episcopum sequamini, ut Jesus Christus Patrem*". Ovaj posluh, koji smo ovomu i njegovim nasljednicima kod regjenja obećali, zadržimo do smrti, bio taj megj nama, ili u progonstvu uslijed kakve nepravedne osude. Nit znadem ja, niti ti, budemo li sretni priključiti se kada kojem bogoljubnom hodočašću, da osobno izrazimo naše počitanje i poklon vrhovnoj glavi Crkve. Da li će nam se ova goruća želja ikada ispuniti, ili ne će, to ne znam. No vrlo je važno i potrebno to, da sa bogoduhim Fenelonom biskupom iskreno, zborom i tvorom, dušom i srcem naglašujemo, ističemo: „Ragje neka mi se osuši desnica i jezik ukoči, nego da na tebe, Rime, zaboravim". Bog s tobom.

XLIII. Život dušobrižnikov.

10. Odnošaji spram učitelja. Imadem u susjedstvu župnika, koji doduše imadu crkvu, ali nemaju i školu. Djeca tih župa moraju školu polaziti u susjedna sela, da budu poučena u vjeri i drugom znanju. Ja ne bih rado župu bez škole; na takovim bih se mjestima držao za oca, koji je svoju djecu odaslao u tugji kraj na opskrbu, pa je u vječnom strahu, da li su dostatno opskrbljena, čuju li kada koju dobru riječ. Znadem i to, da imade župnika, koji se vesele, što ne imaju školu, jer, kako kažu, nikakva im neprilika s učiteljima a nit su župi na teret ni oni, ni njihova djeca, koja možda za njima preostanu. Ja ne smatram ovo za tko zna koliku sreću, pa se od srca veselim, što imadeš župu, gdje je i učitelj i škola. S učiteljem, na moju golemu radost, kako si mi više puta kazivao, živiš u potpunoj slozi, ali ne znaš, dokle će sadanji učitelj ostati tuj i kakav će ga naslijediti. Zato, ako i poznajem tvoju miroljubivost i mučaljivost, ipak me nješto sili, da ti njekoliko redaka napišem o tomu, kako da se vladaš spram svog učitelja.

1. Poznavao sam mnogo učitelja, koji su bili za učiteljsku službu osposobljeni početkom devetnaestog stoljeća; od njih sam ne jednom čuo, kako su u sretnoj slozi živjeli sa svojim župnicima i kolika su dobra njihovom dobrotom uživali. Živa je to istina; jer je činjenica, da su župnici vrlo mnogo namirali i darivali u korist škole i poboljšanje učiteljskih plaća; činjenica je nadalje da su učiteljevu djecu pazili kao drage ptičice, koje su u župnim stanovima hraniti i opskrbljivali. Ali eno osvanula druga polovica tog stoljeća, a s njome i neprijatelj, koji je posijao sjeme nezadovoljstva i otpada. Počelo se isticati, da valja učiteljski stalež podići u dohotku i u ugledu, čega radi učitelji više ne smiju biti podložni svećenstvu — školu valja od crkve posvema odijeliti — od danas neka svaki učitelj bude pod paskom strukovno obrazovana čovjeka, taj neka na nj pazi i zove ga na odgovornost. Radi tih zahtjeva preustrajali su na novo preparandije te pred pripravnicima danomice isticali, da sav spas i sreća naroda stoji lih i jedino do škole, da su učitelji jedini odgojitelji naroda i da u žup ne ima tako blagoslovne, tako važne zgrade, kako je škola. Je li po tom kakovo čudo, ako su ti mladi ljudi, bili golobradi, ili brkati, ali svakako s nepotpunim znanjem, a s golemom samosviješću i umišljenošću izlazili iz preparandija, e da neuke seljačke glave prosvijetle; — je li čudo, što skoro svakog župnika sa svom svojom župom snalazi tolika tjeskoba, kad se učitelj mijenja, kao kad usred ljeta u daljini zagleda tmaste oblake te ne zna, što će biti iz njih, da li blaga kiša, ili teški led? Doista, o takovom modernom umišljenom učitelju čovjek ne zna, da li jošte priznaje kršćanska načela, t. j. da li pripoznaje kršćanstvo kao skup Bogom objavljenih istina te vjeruje li nauku kršćanstva; ili se naprotiv možda hvališe tim što se sretno otresao ukočenog orthodoksisma i ultramontanisma te se smatra od crkvene hierarhije neovisnim. Ne govorim tuj o onim školama, koje moderna država i liberalizam slobodnih

zidara — u većim gradovima — stvara; ne mislim opće na interkonfesionalne državne škole, o kojima su njemački biskupi dosta jasno svoj sud izrekli; već govorim o našim kat. seoskim školama i njenim učiteljima, kojima kat. roditelji dobroćudno svoju djecu povjeravaju. Svaki bo dušobrižnik znade, da vjerski i duhovni život, vremenita i vječna sreća djece osim roditelja osobito stoji do učitelja. Njegove riječi i čini, izražaj lica i gestikulacije mogu svakim dobrom uroditi; ali opak život, opaske, rugalice, djela njegova i ponašanje u tren oka mogu izjaloviti i pokvariti sve, što su roditelji i dušobrižnik kroz godine pomno gradili. Gorko sam iskusio, da se mnogi župnik malo brine, kad je učiteljsko mjesto prazno, kakovi su to ljudi, koji za to mjesto mole i u tu svrhu ne rabi sveukupna za to shodna sredstva. Ova žalosna bezbrižnost u brzo se osvećuje. Istom što se učitelj udomio, započinje se jadikovka na moderne učitelje. Ja bi ti savjetovao, da, ako se u tvojoj župi učiteljsko mjesto isprazni, upotrebiš sva moguća sredstva, e da promjena bude sretna. Moli sâm sa djecom zajedno, e da dobijete dobrog učitelja. Zatim se popitaj za sposobnost i svojstva molitelja. Bogu hvala, imade jošte valjanih, vjerskim čuvstvom prožetih i ćudorednih učitelja, samo ih valja od množine izabrati. Mnogim učiteljima zasjekla se u mozak pomisao, da je kat. svećenstvo većinom i posvema protivno školi i učiteljstvu; da mi želimo zapriječiti doličnu njegovu naobrazbu i bolju opskrbu; da želimo narod pridržati u neznanju i praznovjerju. Protiv ovakovih nazora moramo odlučno prosvjedovati. I mi uvigjamo i priznajemo, da se danas od škole i od učitelja mnogo više traži, nego u davnini. Želimo bo, da škola odgovara zahtjevima današnjeg doba i da se seoska mladež pouči u svim nužnim i korisnim stvarima. Osobito se veselimo, ako vidimo, da država po mogućnosti svojoj boljša materijalno stanje učiteljstva te izvanredne njihove uspjehe i posebno nagragjuje. A pošto kat. svećenstvo općenito ovako misli i ćuti, to treba da učiteljstvo svoje nepri-

jatelje drugdje traži. No već i samo po sebi nemoguće je, da bude svećenik neprijatelj učiteljstva, kada je obojici povjereno, da čuvaju i izglagjuju jedan ter isti dragocjeni dragulj ali tako, da taj dragulj ne može nijednoga zapasti. Obje stranke treba te uvide, da bez sudjelovanja druge sav posao ostaje jalov. Ja sam već vrlo mnogim učiteljima pokazao, gdje je njihov neprijatelj; većina ih je i uvidjela, te premnogi uzdišu za starim zlatnim vremenima, jer u današnjem položaju imadu vrlo mnogo neugodnosti i gorčinâ iskusiti.

2. Kako država tako i crkva povjerila je učitelju školu, djecu, koju valja poučavat i odgajat. Za to njega, kao učitelja i odgojitelja, ide čast i poštovanje, što treba u prvom redu da spram njega pokazuje dušobrižnik, e da i u tom i roditelji i djeca uzmognu slijediti primjer svog pastira. Što većma bude župnik štovao svog učitelja, osobito pred djecom i roditeljima, to će i njega učitelj više štovati. Ovdje mi valja naglasiti, ako je netko, bilo koje dijete, bilo roditelji, bilo u školi ili izvan nje, povrijedio dužno poštovanje spram učitelja da treba dotičnoga opomenuti, dapače ako je nužno i kazniti. Podržavanje i čuvanje učiteljeva ugleda pospješuje i dušobrižnikov ugled. Može se slučiti, da se učitelj zaboravi te izgubiv strpljivost učenika tjelesno teško kazni tako, te ovaj krvav i s debelim masnicama poleti roditeljima. Potuže li se u takovom slučaju roditelji župniku, neka ne pristane uz njih, već neka obzirno sačuva ugled učiteljev i njegovo u tom pravo, kako može lijenu i opaku djecu kazniti. Učitelja pak neka u četiri oka sjeti, da bolje pazi na svoje pravo i dužnost. Vrlo učeni, glasoviti obraćenik, Fran Hurter (umro 1865.) kazuje iz svog djetinstva ovo: jednom me moj dobri učitelj radi brbljanja mojom vlastitom knjigom udario po licu Jer me to boljelo, zajauknem i povičem: „kazat ću ja ocu“. Na to moj učitelj usplamti, još jednom me udari, otvori vrata i doviknu: „idi i kaži ocu“. Dok sam kući dospio, lice mi oteklo, što me uvjeravalo, da ću sigurno zadobiti pravo.

Kad sam plačući ispričao roditeljima, što se zbilo, oni mi megjusobnim sporazumkom odgovore: „ako i nijesi možda ovom zgodom zavrijedio tu kaznu, to si drugom sigurno. Odmah se vrati u školu, poljubi g. učitelja u ruku i budi dobar“. Znaka od udarca u brzo ne stade; dobre moje roditelje neka Bog pomiluje na drugom svijetu, kamo se odseliše, te ih nagradi megj ostalima i zato, što mi nijesu pravo dali. — A ja pitam: ako roditelji naših djačića ne čine tako, kako Hurterovi, ne treba li da osobito mi svećenici činimo onako, e da prepriječimo pogubnu razmaženost djece? Župnik je ne samo od strane crkve, nego gdjegdje i od države predsjednik kat. škol. odbora i nadzornik kat. škole. Ističem ovu dvogubu službu, oznaku, jer sam iskusio, da se pojedini dušobrižnici za rad učiteljev, imenice za naučanje ništa ne zanimaju; drugi opet misle, da samo tada smiju ili moraju u školu, kad je vjerska obuka. Ovo mi se pričinja, kao da pojedini dušobrižnici u školskim stvarima i ne poznaju svojih prava i dužnosti. Mnogi naglašuju, da su neki učitelji lukaviji od lisice; na oko se laskaju, klanjaju, a za legjima pod njima kopaju; da su vrlo fantastični, da precjenjuju svoju sposobnost i uspjeh rada, uza to da su sladokusci — materijaliste te vrlo često zanemare svoje dužnosti. Ne može se tajiti, da ima i takovih, koje kaljaju spomenuti biljezi i po tom na učiteljstvo dosta neugodnu sjenu bacaju. No predsjednik školskog odbora i nadzornik školski baš u takovim zgodama je zvan, da pokaže svoju postojanost i zanimanje spram pouke, nadalje svoju krotkost i blagost, koju će u postupku spram učitelja očitovati. Opetovno ističem, ne smije se zaboraviti na to, da je školskom nadzorniku podregjena i škola i učitelj njezin. Ali taj nadzornik a ujedno i predsjednik školskog odbora neka se dolično zanima i za nauku i za prava učiteljeva i njegovu materijalnu poboljšicu; neka marna učitelja poštuje, neka mu izrazi svoje zadovoljstvo te neka bude duša sve pouke i odgoja. Mnogi opet ističu, da su današnje škole gore od

starih, dapače da se opaža nazadak u znanju i ćudoregju učenika. Takove optužbe ne mogu zadesiti tvoju školu, ako znaš, kako se može i treba u učitelju za privatna razgovora, preko dobrih listova, kat. pedagoških djela uzbuditi i njegovati onaj duh, koji ragja čuvstvo dužnosti i ljubav do uzvišenog zvanja. Što bih ino tuj razumijevao, nego li vjerski kršćanski duh, koji nješto čini radi slave Božje i postignuća neba i koji u djeci vidi djecu Božju, koju dobro odgojiti jest nešto uzvišena, a pokvariti nješto grozna. Ovaj duh, ako ga tvoj učitelj još ne ima, ne će nitko njetiti, ako ne bude sam župnik zborom i tvorom. I tada mislim na njegovanje toga duha, kada naglašujem, da valja učitelje, kojima je povjereno crkveno pjevanje, za svaki manjak, nedoličnost ozbiljno pozvati na red i ukoriti. Ako li učitelj bez prigovora vrši svoju spomenutu dužnost, treba te mu to radosno i često priznaš, kako u velike sudjeluje sa svećenikom u njegovanju vjerskih čustava, osvjedočenja i života i kod djece, i kod odraslih pravovjernika . . . Bog s tobom.

XLIV. Život dušobrižnikov.

11. Ponašanje spram svjetovnim oblastima. 1. Štampa premda nepravedno i ludo, ipak ne prestaje isticati, da crkva teži za gospodstvom, da bi Papa i sve svećenstvo rado zapovijedati državi, te radi protiv njena razvoja, svih njenih interesa, sveg njena rada. Živa je istina, da ne ima takove ludorije, koje se ne bi povjerovale; čega radi premnogi, pa — na žalost — i takovi, koji su se po svom znanju i naobrazb dostali odličnog položaja u ljudskom društvu, ne prestaju svećenstvo smatrati pogubnim državi. No tomu se ne čudimo. Takovu očitu klevetu morao je već božanski Spasitelj čuti na glavnim ulicama židovskim, premda je za prvu gragjansku dužnost naviještao: „*quae sunt caesaris, reddite caesari*“; i život Njegov „*ab edicto caesaris Augusti usque ad mortem crucis*“ bila je puka po-

kornost ne samo spram svog nebeskog Oca, već i spram svjetovne oblasti Kako On. tako nit biskupi nit svećenstvo nikad nije ustalo protiv zakonite oblasti, već su svoju prisegu vjernosti spram države vazda držali. No govorila povjest u tom smislu još jasnije, ipak će mnogi držati i sumnjičiti svećenstvo da je pogubno — po državu. Jedino što se svećenstvo na ovakove podle podvale i klevete ne obazire, ako ne u tom smislu, da još gorljivije moli onu: „*salvum fac serrum tuum regem nostrum*“, a pravovjerne još većma potiče na što veće poštovanje i pokornost spram viših oblasti, i kad začuje, da se ovaj onaj potuži na težinu kojeg zakona il odredbe il na odmjereni teret, pokuša sve, da narod nagovori, neka u brizi i požrtvovnosti za opći boljak slijedi primjer Isusa Krista. Svećenstvo sokoli mladež, da obljubi vojnički stalež, bude vjerna svojoj zastavi te se hrabro bori; muževe opominje, da za svakog izbora glasuju za onoga, za kojega znadu da ljubi vjeru, da je savjestan, da pravdu nada sve cijeni; je li dom i prijestolje u pogibli, poziva sve vjernike, neka mole, ter sve, što je do njih, učine, te se pogibelj odstrani. Kada pak država, kao vlast kršćanska načela mimoilazi, te iznosi zakone, koji se kose sa kršć. istinama i crkvenim zakonima, tada — da, što da radi svećenstvo? Što li će započeti? Svakako će svoje pravovjerne pozvati, da slušaju više Boga i crkvu nego ljude. I kad bi radi toga morao pred svjetovno sudište, ili ća u progonstvo, u tamnicu, trpio bi i ovo rado, dragovoljno. Pio IX. u svom poznatom govoru o kamečku i golemom stupu naglasio je, da treba štovati i slušati višu oblast, ali pri tomu zatajiti istinu i uz bludnju mirovati, nije dopušteno, pa i ne može koristiti nit vladaru, nit državi, niti pojedincima. Po tomu ništa istinitijega, no ona moja tvrdnja, da je katoličko svećenstvo najmoćniji oslon prijestolja te najzanosniji promicatelj domoljubnih dužnosti . . . . Dosadanjim retcima dosta sam jasno označio ono političko čuvstvo i pravac, koje mi svećenici dr-

žimo. Prije nego li prijegjem na drugu točku moga lista, izjavljam jošte tu moju želju, e da svatko po meni u kratko predočenu istinu upoznati ushtjedne, kako da nijedan vladar nikad ne dodje u položaj, u koji je dospio Ljudevit XVI., kadno je malo prije svoga smaknuća bio rekao: uvijek su mi svećenike kao najpogubnije neprijatelje isticali, ali sada uvigjam, kako su mi oni bili najbolji prijatelji i najsavjesniji savjetnici" ...

2. Ona rečenica, da je „blažen onaj, koji ne poznaje sudnicu", može za samoga čovjeka vrijediti, ali ne za svećenika; jer se za njega toga toliko dogagja, da mu je nemoguće sudnice ne poznavati, nemoguće, da sa svjetovnim oblastima usmeno ili pismeno ne opći, u koliko to prilike pojedinaca a i župne i crkvene traže; zato svećenik opći ne samo sa crkv. oblastima, već potraži i svjetovne poglavare, upotrebi i svjetovnu silu (brachium). Naravno, da u takovim slučajevima glasno i jasno zahtijeva i župe i pojedinaca koli tjelesna toli duševna probit i spas, te se dušobrižnik i svjetovni činbenici megjusobno sporazume ... Da se pako to zbude, držim, da mora svaki župnik slijediti rečenicu sv. Pavla *„cui honorem, honorem"* ... Daleko budi od svećenika svako ropstvo, ropsko ponašanje pa ma spram kojeg bilo oblasnika, poglavara, stanovao taj u samoj župi, ili došao u pohode, ili ga župnik potražio u njegovu sjedištu. Katol. svećenik neka ne oponaša ruske svećenike, nit onoga kat. svećenika, koji je kod primanja kot. oblasnika radi mnogih naklona, poklona, podvorba, usluga natraške pao u bližnju grabu. U drugu opet ruku neka nastoji, da svakomu doličnu počast i štovanje iskaže te bude ljubezan, čime ne samo da ne će svoje svećeničko dostojanstvo i zvanje okaljati već sačuvati i pri svakomu promaknuti. Mislim, da Tebe ne treba i na to upozoriti, da stvari, koje se tiču lih savjesti, ili su isključivo crkvene, pred svjetovnim poglavarima ne spominješ; naprotiv one, koje i državna vlast nadzire n. pr. gradnju, popravak crkve, škole, župnih stanova i siromaštvo itd.

predoči opširno, jasno, istinito, e da svjetovna oblast uvidi, kako se u stvar razumiješ, i da od prava ne popuštaš, napokon, da u svemu želiš promicati dobrobit svoje župe. Poimence u pismenom saobraćaju neka je svećenik točan, neka pazi koli na vanjski oblik toli na sadržaj, te se kloni svega, što bi pokazivalo omalovažavanje bilo nedostojno, bilo uvrjedljivo. Znadem, da za te slučajeve većinom priliku pruža druga stranka, jer ne jedan oblasnik postupa poput kakovog turskog paše, te hoće vlast svoju n. pr. radi kakve formalne pogrješke ili zadocnjenja pokazati. Upravo u tim okolnostima treba te svećenik bude hladnokrvan, miran, da se ne zareče, a da mu se kasnje doviknut uzmogne: *„sapiens es, quia tacuisti!"* O načinu službenog potpisivanja na spisima ne ću govoriti. Svaki to župnik znade, da tuj valja oznaku službenog značaja spojiti sa osobnom čednošću ...

3. Vrlo je poznata rečenica sv. Pavla: *„si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat"*. Jedva je u sv. Pismu sličnog teksta, koji bi se toli često i tako zlorabio, koliko i kako ovaj. Mnogi, čini se, misli, da je svaka težnja i nastojanje za što većom crkv. čašću i dostojanstvom dobro i krjeposno djelo, uslijed čega za tim i teži. Ovo je rak-rana svećeničkog života, koja prečesto prouzroči pokvarenost, propast, — a uvijek — ogavnost; mnogi poradi toga svećenstvo mrze. Isprazni li se koja unosnija nadarbina, n. pr. kanonikat, mnogi ne samo da se natječu, već hrle k raznim svjetovnim oblastima, možda i k samim najvišim predstavnicima te se sa svom smjernošu ća do zemlje klanjaju — preporučuju. Mnogi od tih smjernih molitelja od puke obzirnosti za pregjašnjeg života dale ko su bili od svih onih udruga, koje su propagirale isključivo katoličku probit i svakog takovog, koji se kao katolik isticao; dok su se rado kretali u svjetovnim krugovima kao obrazovani snosljivi muževi, zgodimice su i koji članak za slobodoumni časopis napisali; za što su ga urednici u velike hvalili i

slavili. Ovakovi mi se pričinjaju kao oni, koji su pred kipom Nabukodonozorovim svom snagom trubili, ili kao oni, koji se potrbuške puzajući kipu klanjali. I ako su se zbilja nakon silnog naprezanja napokon dočepali kakve tašte odlike, ili dobili kakvu nadarbinu, pričinjaju mi se kao *„fures et latrones, qui non intrant per ostium in ovile ovium, sed aliunde ascendunt.* Takove su kreature jednom opkruživale bizantinske careve, takovi su nicali poput kukolja za Galikanisma i — na žalost — danas jošte vigjamo ne jednoga takova na višem mjestu, kako dijelom Kristove crkve upravlja. No takovi pojedinački slučajevi u našem staležu nijesu glavno. Kada će jednom kralj kraljeva označivati mjesta, mnogi će, koji su za svog zemskog života samo za višim stepenom časti težili, ili se i dovinuli, saći tada niže, ako već ne budu posvema isključeni od nebeske gozbe. Blagopokojnog biskupa Witmanna riječi, koje sam već jednom spomenuo, da: „jedna mrlja, koju ponese svećenik od kreveta bolesnikova na svojoj haljini, većma ga resi, nego i najveći svjetovni red", istina mnogim se ne svigjaju, ali su posve istinite . . . No hvala Svevišnjemu, čast dotičnicima, imademo braće, koji su inoga mnijenja. Znademo za svećenike, koje su vladari odlikovali, n. pr. u novije doba Ivana Vianney-a i Klimenta Hofbauera — i tekar se iza smrti pronašli kod njih zadobiveni redovi; za života su ih brižno sakrivali pred svijetom. Ovi se zbilja držali one ozbiljne opomene: „Sinci! ne ljubite čovjeka i ono, što je na njemu" Dao Bog, da i nas njihov duh prožge i ravna našim mislima. Izbacimo iz srca našega svako samoljubje, svako častohlepje; ne žegjajmo za višim bilo crkvenim bilo svjetovnim odlikama, mjestima, već treba da sve djelovanje naše smjera za proslavom Boga, ter spasom bližnjega i nas samih. Učimo se i opet od Arskog župnika, Ivana Vianney-a. Isti dan primio je i laskavi i grubi list. Kada je oba pročitao, reče: „prvi mi ne može koristiti, drugi ne može naškoditi". Sretnih li nas ako i

mi budemo ovako mislili i govorili! Još ću o jednoj osobi progovoriti, koja donekle takogjer spada megju oblasne ljude. Nijesi mu doduše podložan, ali jer o njegovom radu mnogo ovisi dobrobit i šteta, mir i nesloga župe, valja da se za nj dobrahno zanimaš, na oku ga držiš. Mislim mjesnog načelnika, suca, poglavara, kojega općinari redovito sami odabiru na opredijeljeno vrijeme. Ovakav se svojom službom vrlo ponosi, te hoće da je mudriji od svojih izbornika; a rijetko je kakva razlika. Svjetovne ga oblasti glade, e da ga tim laglje u svoje svrhe upotrebe kao prikladno kakvo sredstvo. Ne jednom se zbiva i to, da ga više oblasti pitaju za političko ponašanje mjesnog župnika i ravnaju se po njegovu izvještaju Često je u pravničkom znanju, glede dobrobiti općine, tako ograničen, nemoćan i nepristupačan, kao i ostali seljački njegovi drugovi; ali upravo zato, što je to tako redovito, neka župnik ne propusti kod izbora tog časnika mudro sve udesiti, te se za to odabere sposoban čovjek, t. j. takav, koji se nješto razumije u stvari, i na srcu mu je dobrobit općine; napokon, koji je vjerskog i crkvenog duha. Rekoh: mudro udesi sve; napose ti preporučujem, da se ne utičeš kojoj stranci te protiv kandidata druge stranke buniš i ruješ, već se ograniči na to, da sveukupno stanovničtvo tvoje župe zajedno i pojedince upozoriš na to, neka si takova čovjeka odaberu, koji će vjersku i vremenitu probit općine oprezno pospješivati. I kad se izbor obavio, bilo po tvojoj volji, ili ne, primi ga prijateljski i živi u slozi i sporazumu. Pazi, da ti ne postane neprijateljem, no budi toli mudar i ako treba samozatajan, da mu niti ti ne budeš neprijateljem . . . Jednom sam posjetio njekog subrata, koji se nije mogao dosta izjadati na svog načelnika. Župnik sa propovijedaonice ružio načelnika, a ovaj župnika u svom uredu — opć. zgradi. Naravski, da se tom pakleni duh u velike veselio. Ja sam župniku svjetovao, neka se ma uz još toliku samozataju izmiri s načelnikom. Ali on nije na moj savjet nit pisnuo. Kad

me na povratku ispratio, opazim čovjeka, gdje nam u susret dolazi. „Ovo je moj jadni načelnik“ — oglasi se gorko moj pratilac i glavom krenuo na protivnu stranu. Načelnik nas prijazno pozdravio, no moj se drug ni obazreo nije. Iz tog susretaja slobodan sam bio odmah zaključiti, tko je veći krivac. Dobrog mi subrata svom sam dušom upozorio, neka pazi, jer ludo njegovo i bezobzirno ponašanje ne će sjegurno dobro dovršiti; to se i zbilo. Još jedan primjer, kako štetonosno može načelnik djelovati. Župnik B. općine X. nije prihvatio odluke Vatikanskog sabora, čega radi bio je suspendiran i degradiran. Načelnik, kao njegov prijatelj, slijedio mu zao primjer, te cijelo opć. zastupstvo za nj predobio. Uslijed nagovora i grožnje poglavarstva većina općinara napiše predstavku na vladu s očitovanjem, da oni degradaciju župnikovu ne primaju; već ga žele kao starokatoličkog župnika pridržati zajedno sa crkvom. Molba im bi uslušana. Pitam ja: ako je toliko mogao načelnik u zlu, zašto da ne uradi i u dobru? Mnogi dušobrižnik javno kazuje, da on iz opreznosti i straha, e da ne postane spram gore *„persona ingrata“*, sve svoje djelovanje ograničuje samo na crkvu, sakristiju i uredovnu pisarnu, a u ine se poslove ne miješa, već čeka na uspjeh: napose kod političkih izbora ne će da sudjeluje. Možda pitaš, što držim do takova dušobrižnika? To, da mu manjka prave ljubavi, sućuti do sveopće i domovinske probiti i da pripada stranci beskućnika. Ne govorim o drugim vremenima; no u naša doba izbori nijesu stvar indiferentna, već stvar savjesti, jer od njihova uspjeha ovisi korist i šteta i općeg dobra i nazadak školskih i crkvenih prilika. Nijedan vojskovogja ne dobiva sâm pobjede bez dobrih vojnika. I župnik treba te uvidi, da sâm, pa radio još više kod žrtvenika, na propovijedaonici, nije kadar svako zlo svladati i svako dobro postići; u tu mu svrhu treba te imade i kod upravne općine i vjerskih i značajnih i vjerskim duhom prožetih muževa, na pripomoć kojih može vazda u svakom

pothvatu računati i računa. Znadem, da se za sada ne možeš potužiti. Današnji predstavnici tvoje općine jesu ljudi od oka, osobito složno živiš i radiš sa svojim načelnikom. Ali kad nadogje izborno doba, kad budu njeki slobodoumnici htjeti ma u kojem pogledu slobodoumnog načelnika birati; okani se svoje blage naravi, svim silama uzradi kao: *„bonus miles Christi et fortis Ecclesiae agitator“*. Zdravstvuj!

XLV. Život dušobrižnikov.

12. Ponašanje spram protivnika. U starini su zemaljski globus kao takov tekar u višim razredima tumačili, pokazivali, a danas su i seoska djeca tako sretna, da stojeći pred kakvom od papira il lima krugljom, snebivajući se slušaju, kako imade ljudi, koji nam naprotiv stoje s nogama, pa ipak nad sobom zriju lijepi plavetni svod nebeski.

Kad bi ova djeca i mogla podvojiti o istinitosti čuvenoga, mi svećenici i mi dušobrižnici nikako ne možemo dvojiti o tomu, da imademo protivnika na polju duhovnom, koji nijesu tako mirni, kao stanovnici na obalama mirnog oceana, već pravi pravcati, pogubni neprijatelji. Nijesam od jednoga župnika čuo: samo je jedan čovjek u župi, koji svojim lakoumljem, bezvjerstvom, porugom na vjeru druge sablažnjuje, a mene želi razgnjeviti; ali i taj jedan je dostatan, te mi rajski, sretni život obrati barem u čistilište. Vrlo me veseli, što se nijesi još s obzirom na to do sada potužio; ali što nije bilo, lako se zbude, te može k tebi s daleka, od vojništva, ili kakav drugi klatež nadoći kao protivnik, n. p. bezvjerac liječnik, bilježnik itd. A gdje je strvina, tuj se skupljaju orlovi. Zato ću pokušati razglobiti, kako valja postupati sa protivnicima, bezvjernima il indeferentnima u vjeri stanovnicima, i dok to činim, radi teškoće predmeta već sada naglašujem, da ne želim, te se ovo moje raspredanje smatra mjerodavnim.

1. Ponajprije mislim, da nam za bezvjerce valja

moliti. Božanski naš Spasitelj radi otkupa čovječanstva najprije je molio. O tomu bi nam znali mnogo toga pričati: Nazaretska kućica, hram jerusalemski, pustara u kojoj je Isus 40 dana postio i brda galilejska. Onima, koje je širom svijeta razaslao, da naviještaju Njegovo kraljevstvo, zapovjedio je, da imadu „neprestano moliti". Uslijed toga su zbilja svi oni, koji su kada sv. Evangjelje naviještali i koji su s Isaijom uzdisali: „tko će našim riječima povjerovati, koje naviještamo?" bili prijatelji molitve; sv. oci i ostali crkv. učitelji, koji su vjeru i pismeno naviještali i branili, danju i noću su molili. Neka mi je dozvoljeno samo jedan primjer spomenuti. Atanazij Vel., u doba, za koje vrijedi ona Jeronimova: *„ingemiscens orbis terrarum Arianum se esse miratus est"*, nije manje koristio crkvi, kadno je u Alexandrijskoj pustinji u suhim zdencima molio i postio, nego kada je divna svoja djela napisao. Bogoljubni, sveti svećenici općenito nijesu poznavali boljeg, uspješnijeg sredstva za iskorijenjenje nevjere i rasplamsanje hladnih srdaca od izrečene molitve za spas nevjernih i slabih duša; budući da su dobro znali, da je prosvjetljenje vjere i stalnost u njoj nezasluženi dar neba i da sijač i zaljevalac ne može bez milosti Božje pokazati žugjenoga ploda. U naše dane, gdje se na svakom koraku čuju poruge i rugalice na vjeru, gdje se kat. bogoslužje zlobno izvraća, vjerski se pako članci zabacuju, gdje se u knjigama, časopisima i dnevnicima govori, piše o životu bez Boga, o nesjegurnom drugom svijetu; gdje dakle imademo posla ne s jednim krivovjerjem, sljedbom, otpadom, nego s potpunim bezvjerjem, modernom poganštinom, danas za one, koji su u vjeri pali, ili kolebaju, nedostaje puko naviještanje riječi Božje, jer i onako ne dolaze k propovijedima, nego treba da se latimo takovog lijeka, koji će ih privući; a taj je molitva. One, koji su bili po zlu društvu ili po čitanju zlih, bezvjerskih štiva napustili izvor vječnog života, a iskopali si studence šuplje, koji u sebi vode ne sadržavaju, ove napose treba

te preporučujemo milosrgju božanskog Srca i zagovoru prečiste Bogorodice. Što kaže sv. Jakov Apost.: *„multum valet deprecatio justi assidua"*, to svaki valjani svećenik svojim životom i radom potvrgjuje; tolike bezbrojne duše zahvaljuju svoj spas molitvama pojedinaca. Tako je Iv. Hofbauer vrlo mnogo bezvjeraca obratio onom svojom kratkom molitvom krunice, što je putem običavao moliti.

2. *„Opus fac Evangelistae"* opominje Apostol narodâ, gdje govori o doba, kada će zdravi nauk napustiti, a prigrliti priče, pripovijesti. Obazrimo se malo na prošlost, da vidimo, kako se opomena Apostolova ispunila. Gospod je svojim Apostolima povjerio posebnu zadaću; „idite po svom svijetu i naviještajte Evangjelje svakomu stvorenju". I Apostoli su bez svake zemske pripomoći, bez oružja pošli da svladaju židovsku zaslijepljenost i pogansku ludost. Protivnika bilo na milijune. Eno gotovo sveg Jeruzalema, cijele Atene i svega Rima; sve sami neprijatelji; ali oni u svim tim ogromnim gradovima bez straha propovijedaju; eno za tada sveg poznatog svijeta, ljudstva, sve sami neprijatelji; a Apostoli rade, e da sve ove preobrate. Uspjeh poznamo; znademo, da je kršćanstvo, kada je zadnji po godinama od Apostola preminuo, bilo posvuda poznato. Diže se, gle svijet i pakao, da prepriječi slavu sv. križa; ali Apostoli dalje propovijedaju. Progon se uvukao iz amfiteatra u škole, no nasljednici Apostola ogledali se sa prividnom znanošću te naviještali i usmeno i pismeno u mjesto nadrimudrosti pravu mudrost. Bili stalni poput klisure usred pjenećih se i udarajućih uzbibanih valova, te nit za zarez nijesu popustili od riječi Božje: *„Deus verbum est"* dovikivali poganima, *„catholicum est"* — tvrdili pred otpadnicima. Pomisli samo, kako je neustrašivo ustao sv. Dominik protiv Albigenza, s kojom snagom su propovijedali sv. Ante i Bernardin u Italiji uzdrmanoj za stranačkih borba, a Ivan Kapist. proti mekoputnosti i igri u njemačkim pokrajinama. Sve kolike kat. propovijedaonice pojavile se kao arene, gdje

se, prije molitvom ojačani, uz neposrednu pomoć Božju Davidi ogledali sa onodobnim protivnicima, bili ma kojeg oblika: izazivajući Goliata, ili paklenog zmaja. Ta što bi bilo već od Evrope, kad bi bila crkva i njeni službenici šutjeli i svakom protivniku slobodne ruke puštali, kad je već došlo i do toga, da se nijedna svjetovna vlast za svetu stvar zauzela nije?! A naše doba? Što je kadro osloboditi narode, kad velik dio štampe kao i zakonodavno tijelo vjeru i temelje krjeposti vrlo slabo cijene? U mjesto da se općenito pozivaš na propovijedanje, pomisli na onog časnog sjedoglavog starca, kakova samo ova zemlja nosi, te slušaj njegovu mudru i krjepku neprekidnu riječ, kada zahtjeve bezvjerja i indeferentizma, bezbrojne hereze u riječi i vjeri, premnoge lude i protukršćanske zakone svim zbiljem *„non licet — non possumus“* — ter jasnim, ispravnim, opominjajućim riječima odbija! A što on kao vrhovna zakonita glava Crkve čini, to na hiljade svećenika danomice čini u svim kraljevstvima. *„Haec est via, veritas et vita — contrarium est aberratio, falsitas et mors, ideo non licet, — non possumus“*.

Ovo je pravo, dolično držanje kat. svećenstva spram bezvjerja i indeferentizma. Istina, da se ovo premnogima ne svigja. Znadem, kako ne jedan ministar — oblasnik opominje značajne i ustrajne svećenike: *„quos ego“*. Al se kat. dušobrižnik ne smije na to obazirati, ako ne će te bude izdajica. Što se nasilnije pomalja bezvjerje, to nasilnije, ustrajnije treba da svećenik — ili možda to nije naravno? — ali uvijek razborito — *suaviter in modo, fortiter in re* — naviješta istinu. *„Clama, ne cesses; quasi tuba exalta vocem tuam et annuntia populo meo scelera eorum et domui Jacob peccata eorum“*. (Is. 58.). A zar ne će biti: *„vox clamantis in deserto“*? Ja se toga baš ne plašim; jer *„haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra“*.

3. *„Esto bonus dispensator mysteriorum Dei“*. Bogu dolično bogoslužje imade samo prava vjera, rimo-katolička

Sljedbe imadu takovo bogoslužje, da često ovaj naziv nit ne zavrijedi. Uzvišenost kat. bogoslužja proizlazi odatle, što ga je sam božanski Spasitelj opredijelio, e da uzmognu pravovjerni Bogu se svomu klanjati zbilja u duhu i istini. Kasnije se Apostoli pobrinuli, te se ustanova Gospodnja uzdrži i da pravovjerni dostojno proslave sv. otajstva. *„Sancta sancte et sanctis“*. Kasnije su Apost. nasljednici sve upotrebili, da se pram napretku i umijeću ljudskom i u vanjskom bogoslužju što više Bog proslavi, a pravovjerni na nabožnost potaknu. I zbilja, veličajnost kat. bogoslužja svidjela se ne samo pravovjernima tako, te su pobožnost svoju u suzama obavljali, već i nevjerne te zabludjele potaklo na pobožnost, dapače i obratilo. Crkvena povjest vrlo mnogo kazuje o velebnom bogoslužju Milanskog biskupa Ambrozija, o golemom djelovanju kulta, koji je uveo Grgur Veliki i — da ostalo prešutim, — ob onoj pobožnosti, kojom je sv. Vinko de Paula sv. misu obavljao, tako te muhamedanci i židovi, kad su to vidjeli, hrpimice se obraćali. Pa i današnji naši protestanti, dok se tuže na prazninu i hladnoću svog bogolužja, ne mogu dostatno nahvaliti ljepotu, uzvišenost i spasonosno djelovanje našeg bogoslužja. Često se dogodi, te koji bezvjerac slučajno, izvjedljivo, a i po višem nadahnuću prisustvuje kat. bogoslužju. Po svoj prilici tuj će stajati poput ogromnog Herkulova stupa čekajući: kakovu li će tamnu, ludu, beskorisnu stvar pričati taj *„doctor obscurus“* — kat. svećenik. Pa ako se svećenik tuj, svijestan svog božanskog poslanja i moći pojavi, ter svete tajne dličnim počitanjem i poštovanjem obavi uvjeren u duši, što duguje Bogu, crkvi, prisutnima i samom sebi, i ako uz to temeljiti i srdačni govor izreče, zar se ne će tada dotičnik ugodno iznenaditi — prevariti? Ako možda pozovu svećenika kojemu nazovi-katoliku u mješovitom braku, da tamo krsti ili bolesnika providi, neka tuj obavi sve najtočnije i s počitanjem, i ako gdjekada razglobi pred nazočnicima sv. obrede i znamenovanje sv.

obreda i znamenovanje sv. otajstva kao i veličajnost njihovu, ja držim, da će se prijašnji „*crucifigatur et tollatur*“ zamijeniti njekom zbiljom, počitanjem, promišljanjem, a lako dovesti i do istraživanja prave istine. Nedvojbena je činjenica, da je neki luteran postao katolikom uslijed toga što je vidio, kako pomno briše misnik kod sv. mise pliticu poslije pričesti.

4. „*Ne sis boanerges*“. Ovakovim boanergima kaže Gospod: „ne znate, kakav duh tražim od vas. Sin čovječji nije došao, da duše pogubi, nego da ih spasi“. Spasitelj, da svoje riječi i oživotvori, vazda i svagdje pojavljao se prijateljski, blago, prignutu trsku nikad nije prelomio nit tinjajuće svjetlo ugasnuo. Istina, da se okorjelima i tvrdovratima strašno zagrozio, ali je kananejsku ženu uslišao, sa Samaritankom spasonosno razgovarao, skrušenom razbojniku oprostio, a Saula, koji ga progonio, pozvao u Apostolsku službu. I Apostoli su slijedili naputak i primjer svog božanskog učitelja. Nijesu bučeći prolazili svijet već kao jaganjci megj vucima, te svakoga nastojali predobiti ljubavlju. Uz istinu sv. Evangjelja i čudotvoran dar toli utješni i neočekivani uspjeh postizavali su svojom ljubavlju. Prešutit ću junake ljubavi kašnjih iza Apostola stoljeća, a spominjem samo sv. Franju Ksav., koji je mornare i pokvarene Portugalce svojom strpljivošću i krotkošću svladao; sv. Franjo Sal., koji u Švicarskoj, sv. Vinka de Paula, koji je u Francuskoj djelovao i goleme uspjehe postigao svojom strpljivošću i ljubavlju. I danas se nadaje zgoda svećenicima, da dogju u dodir s bezvjercima i otpadnicima, koji su doduše udvorni spram svećenika, ali i ćute, da se njihova načela ni malo ne slažu s uvjerenjem crkv. službenika; pričinja im se, kao da ih dijeli kineski zid, ter drže, da svećenik, pošto svaku zabludu, a osobito bezvjerstvo osugjuje, osugjuje time svaku osobu bezvjernu i zabludjelu, te mu je srce crnje, nego li njegova haljina. Od ovakovih predsuda možemo dotičnika tako izliječiti, ako ga što ljubeznije susretamo i time dokažemo, da se naše

protivno čuvstvo ne tiče osoba, nego nauke, zablude, a zabludjele osobe naprotiv da poštivamo, ljubimo i štujemo. Mili moj! Promislimo si stvar dobro; treba te spram onih, koji lutaju u bludnji, pokazujemo što veće sažaljenje, sućut. Ta ne ima dvojbe, da mnoge odgoj, društvo, zle knjige, strasti, a i zao duh dovodi do zdvojnosti ili bezvjerja. Da tko od nas vidi u njihova srca, tu bi možda vidio, s kakovom tjeskobom ispituje, traži, kako ga dvojba muči, a to traje mjesece, godine, pol života. Mnogim je, rekao bi, mozag izgarao, ognjevito kucala kucavica, te žudio za smrću — radi vjerskih dvojba. Ne čudimo se, što su ovakovi tada dospjeli u najpogubniju zdvojnost, te sami svoj život dokrajčili. „Oj biće bića, kako sam te tražio — i nikad te našao!“ — vapio je najveći mudrac poganski, Aristotel prije, nô je kod Kalkisa potražio svoju smrt u morskim valovima. Nikad si ne dopustimo, da se od vjerskih zablugjenika okrenemo riječima Farizeja: „Hvala ti, Gospode, što nijesam kao ovi ovdje“, već nasuprot nutarnjim saučešćem i nježnom ljubavlju susretajmo ih veleć im sa blage uspomene Caraffom: „veselim se, što imam srce, usta i ruke; srce predajem Bogu; jezikom mogu bližnjega spašavati, a rukama ih mogu k Bogu privagjati“. Ovako činimo i mi, e da uzmognemo jednom o tomu, koliko smo duša obratili i spasili, uskliknuti sa sv. Grgurom čudotvorcem, (koji je na samrtnom času upitao: „koliko je bezvjeraca jošte u našem gradu?“ a odgovoriše mu: „17“). „Hvala Bogu“! — kliknuo je on naime — „na početku mog službovanja upravo sam toliko kršćana imao!“ . . . Bog s tobom.

XLVI. Život dušobrižnikov.

13. Ponašanje prama pridošlicama. Prije nekoliko godina predavao je na njekom sveučilištu jedan profesor naravoslovlje, i imao vrlo mnogo slušatelja, ali mu ništa ne htjedoše plaćati. To ga silno ljutilo i da tu svoju zlovolju pokaže, jednom, kad se htio svojom krznatom kabanicom zaogrnuti, opazio u

njoj moljca. Okrene ju prama slušateljima i reče: „eto i tuj jednoga hospitalca“ ; na to strese pri vratima moljca i glasno progovori: „van sa svakim hospitalcem, svakim nezvanim došljakom.“ Ova mi se priča vrlo svidjela, te sam za svog dušobrižništva taj primjer profesorov vrlo često oponašao u toliko, što sam nastojao, da moji vjernici onih osoba, koje su u moju župu došle bilo kao hospitalci, ili pridošlice, ne primaju, ili barem skrate njihov boravak, te na način života i zanimanje njihovo budno paze. Kao što je moljac poguban gost za skupocjeno krzno, tako i njeke osobe, koje se u kojoj župi samo na kratko nastane, mogu vrlo mnogu štetu prouzročiti. Za ovakove hospitalce smatram ja židove, koji se po selima i kućama potežu, onda pelivane koji po konopima hodaju, magične slike prikazuju, izvagjaju, vračare, komedijaše, prodavaoce slika i cigane. Mili moj! Možda ćeš se čuditi tomu, što kanim čitav list napisati o osobama, koje su svigdje i nigdje doma, t. j. o beskućnicima — ter misliš, da sam sav svijet prezreo pada kanim neke ljude isključiti iz sv. dužnosti čovjekoljublja, dapače kao da zavigjam spomenutima i suhi njihov zalogaj. Bože sačuvaj! No iskustvo mi ne dopušta, da o spomenutim nadošlicama kažem što lijepa i dobra, nego me dapače nuka, da na njih i njihov rad zborom i tvorom svakoga dušobrižnika upozorim.

1. Najprije o židovima. Ta rasa je razgranjena po svem širokom svijetu, ili bolje rastepena, dakle ne pripada nikamo, pa se ipak svakomu, svakoj obitelji: bogatu i siromahu, dostojanstveniku i podložniku, u sve krugove umije uvući, narinuti, prilaskati. Ne mislim tuj govoriti o židovskim bankirima, koji gospoduju nad svjetskim tržištima i glavnim plemstvom, te vladare i države u svoje mreže zapleću; već samo o onim židovskim trgovcima, koji ostavljajući svoj udoban stan, čitavi Božji dan od kuće do kuće, s ulice u ulicu, dapače od sela do sela hodaju ter svakovrsne, žive i mrtve stvari, koje može čovjek rabiti, pokupuju i prodavaju. Ovi ra-

čunaju na priprostost, ograničenost i ludost seoskog puka, u čemu se, na žalost, i ne prevare tako, da se rijetko kada takav židovski klatež iz koje kuće udalji, a da što ne kupi ili ne proda Najgore pak jest, što židov posugjuje novac kršć. seljaku. Ako jadnik na taj način, dospije u pandže židovske, n. pr. po obveznici, mjenici. ugovoru, propast mu je neizbježiva, samo ovisi o vremenu. Lihvar takova bijednika uništi, te ga i imutka i ugleda i poštenja lišava. Tada može jadnik svog dušmana kleti i proklinjati, ali taj će se slatko smijati njegovoj uzaludnoj kletvi, kako se prije smijao njegovu lakoumlju i nerazboritosti. I zbilja imadu židovi pravog razloga, da se smiju lakoumlju i ludosti većine kršćana, pošto se židovska lihva i prijevara u svakom seocu, svakoj obitelji bezbrojno puta bjelodano pokazuje, pa ipak sve svoje kućne potrebe isključivo kod židova naručuje, a izrabljeno opet njima preprodaje, e da se što više njih zaslijepi i zavede. A kad se ovakovi na selima obogate, redovito polaze u grad, da tamo otvore veliku trgovinu ili novčani zavod. Osiromašeni seljaci i djeca takogjer odilaze u grad, kao nadničari i tvornički robovi, e da povećaju broj proletaraca. Kad čovjek čuje pričati sve one bijede, do koje je židovstvo tolike obitelji i krajeve dovelo, — a tko nije o tom što šta čuo? — onda mora s gore spomenutim profesorom kliknuti: van s ovim pogubnim hospitalcima, van sa židovima, što kućare. Pa ako je taj jošte i dušobrižnik, opomenut će roditelje i opomenuti mladež, neka ne sklapaju sa židovima niti trgovački niti društveni savez. Nijesu oni samo tugjeg vjerozakona, jer to još ne bi bio razlog, te im se uklanjamo, već crvotočina, koja prijeti propašću svakog blagostanja kršć. narodu, kadno se klanjaju onomu načelu, da „gojima“ (kršć. kat.) prevariti nije prijevara, već povratak nepravedno otetog pravog njihova vlastništva. Van s takovim pogubnim nadošlicama!

2. Gledaj ona kola, koja u ovaj čas dojuriše u župu, te ravno ulaze u dvor seoske krčme. S njih silaze

muško i žensko, i mlado i staro. Prvaci te družbe dolaze do seoskog starješine, e da ishode dozvolu za svoje čarobije i predstave. Čim je dozvola izdana, oglasi se trublja i bubanj naviještajuć promjenu jednoličnog seoskog života. Naravno i župnik dobije sa svim svojim kućnim osobljem uljudan poziv sa obećanjem, da se ne će „ništa sablažnjiva" prikazivati. I župnik i ostali stanovnici sela posve umjesnom smatraju dobru volju tih ubojica seoske jednostavnosti, pa u odregjeno doba eno — prosti Gospode, vidim li pravo? — župnika na prvom mjestu sa svojim ukućanima, a do njega seoska mladež, djeca, starci. A sada te pitam, što čovjek ovdje škakljiva vidi i čuje: sama boja odijela, golota tijela, slobodni kret lica i uda, mnoge dvolične šale i pošalice, je li se sve to može u sklad dovesti sa kršć. ozbiljnosti i čuvanjem krjeposti, što je nužno za propovijedaonicu, ispovijedaonicu, školu, osobito kad se za ovakova skliska predstavljanja obično noćno doba odabira? Gledalac vigja tuj bestidno ljubakanje i grljenje, razvijanje nećudorednih odnosa: preljuba i nevjere kao stvari, koje nijesu baš tako pogubne, koje se mogu opravdati, obraniti i po tom trpjeti. Neki mladi seoski muž, jer je vidio u „komediji", kako suprug ubija svoju nevjernu ženu, iza njekoliko dana zbilja je ubio svoju nevjernicu. Nužno se mora svaka župa iskvariti, u koju se takovi komedijanti često doklate. Njihovo predstavljanje u najužem smislu riječi jesu škola grijeha, čega radi je župnik obvezan u savjesti upotrebiti sve, uplivati na opć. poglavarstvo, da se ovakovoj družini dozvola ne izda za dulji boravak i predstave. Ako li se ipak izdalo, to neka župnik kao mjesni škol. nadzornik zabrani škol. mladeži posjetiti takove glume, a sa propovijedaonice neka uputi svoje pravovjerne, što su držali sv. oci o pohagjanju glumišta. Dakle van sa ovakovim nadošlicama.

3. Kako pregjašnja tako je i treća vrst pogubna: prodavaoci kolendara i novina, slika. Bilo je doba, i ne baš tako odavna, kada je jošte svu seljačku knjižnicu sačinjavao koji molitvenik, kalendar, život svetaca i

možda sv. Pismo. Ali se vrijeme i običaji u posljednje decenije vrlo promijenili. Liberalna štampa sa svojim novinama, sveščićima i kolendarima razgranila se po svoj Njemačkoj (pa i Hrvatskoj) — ubrojiv ovamo i katoličko pučanstvo i to tako, da je svoje izaslanike izaslala, koji su u janjećoj koži pobožna obraza hodali od sela i premnoge kat. obitelji predobili za poduzeće, koje su predočivali. Povjerenik se tada svaki mjesec najavio, ubrao svojih 40—50 filira, na što je u kući ostavio novog neprijatelja, koji je na jednom postao vrlo ugodni i laskavi protivnik; ta slike su toli lijepe, a pripovijesti, koje je donio, tako zanimljive, da tko ih počeo čitati, jedva je dočekao nastavak. Samo su rijetki uvidjeli, da su lijepe slike i zanimljive priče samo slador, koji je zasladio njihov otrov. Čovjek u početku ne bi ni mislio, kolike su štete nanijeli ovakovi štampani otrovi, književno smeće, u nevinom i lakovjernom puku. No osobito zlo djelovala je i djeluje dnevna štampa, koju se ne krzmam nazvati rak-ranom na tijelu moje domaje. Jer, pitam, kako se slažu dnevna štampa i vjersko mišljenje, čuvstvo? Većina dnevne štampe nastoji uništiti, što je vjersko, ruglu izvrći vječne istine, a lakoumni narod smatra za gotov groš sve ono, što je štampano. Ne manju štetu prouzrokuju od spomenutih i putujući kipari, koji u svojim svežnjima na vrhu drže vjerske slike i u župnim stanovima pokazuju, a ostale su im slike gotovo do jedne sama bestidnost u većem il manjem obliku, veće il manje cijene, e da na taj način izvabe od odraslih krune, a od mladeži filire njihove. Tako podaje štampa bezbroj otrova jadnom narodu, te jao onoj župi, jao obitelji, koja taj otrov okusi. Koja odgovornost tereti dušobrižnika radi odstranjenja takova otrova, lako i sam spoznaješ. Ako propusti bez česte opomene, da njegova duhovna djeca bez zapreke čitaju ovako pogubne sastavke, neumoljivo ga valja smatrati sudionikom grijeha. Često mora s rimskim Papom i biskupima i dušobrižnik progovoriti o zloj štampi, mora svoje pravovjerne upo-

zoriti, kako je grješno naručivati i kupovati liberalne novine, ter odlučno ustati takogjer protiv kupovanja nećudorednih i bezvjerskih slika. U naše doba većma no ikada prije, razilaze se katolički i protivno misleći ljudi; ne u tom smislu, kao da se megjusobno preziru, već u tom, da svaki javno počinje izjavljivati svoja načela i nazore. Zato je danas takovo vrijeme, da se zla i dvojbene vrijednosti stereotipna književna izdanja odstrane iz kat. obitelji, krugova, a nabave ona, koja se javno katoličkima nazivaju, priznavaju, što da se postigne, treba da dušobrižnik o tom poradi u ispovijedaonici, pouci, razgovoru, s propovijedaonice. Hvala Svevišnjemu, ne moramo se potužiti glede toga da ne imamo katol. sastavaka; u posljednje vrijeme pojavili se kat. dnevnici i mjesečni listovi u tolikom broju i punoći, da se sa slobodoumnim dnevnicima i sastavcima rek bi uspješno natječu (u nas u Hrvatskoj nije još sasvim tako). A da sva ova djela, mjesečne listove, knjige, dnevnike, kao i vjerske čedne slike dušobrižnik preporuči, imade kroz godinu dosta zgodnih prilika. Pa ako u jednu ruku istakne sramotu, koja je skopčana sa zagovaranjem bezvjerskih i bezočnih sastavaka, u drugu opet pogibelj, kojoj se pojedini članovi obitelji, a napose nedorasla mladež izvrgava, u treću opet grijeh, kojim se zagovaratelj zlih sastavaka i slika ogrješuje; u četvrtu zaslugu, koje si svaki zagovaratelj katoličke knjige i vjerskih slika stječe — tada je nemoguće, da će vjernici biti opomeni nepristupni, nemoguće, da će u velike slijediti upoznato zlo, a zabaciti upoznato dobro. Ovo će tada i u političkom pogledu dobro djelovati, jer štampa je silna vlast; pa ako čitalac uvijek čita samo u kat. duhu pisane sastavke, u tom se duhu jača, ako časopis uvijek samo kat. stranku i zastupnika preporučuje, pravovjerni će oduševljeno biti uz takovu stranku, bilo da se ustroji, bilo održi, a i za izbor takova zastupnika. Toga radi nedvojbeno je, da svaki župnik, koji se nit sam ne klanja liberalnoj štampi, nit želi, da ga se takovim smatra, koji je čovjek na-

pretka, budnim okom pazi na klatareće se prodavače bilo knjiga bilo časopisa, bilo slika te očituje načelo: „van sa ovakovim nadošlicima, koji truju ne doduše naše zdence, nego što je još gore, srca mojih pravovjernika.“

4. Još je jedna vrst nadošlica, koje valja, ako se koje jutro bez svake prijave najave, smjesta odstraniti, a to su cigani. Njihove ljepotice smjesta pokucaju na svačija vrata kao ponizni prosjaci, ali uza to imadu pri ruci sveopća sredstva, korijenja, trave, prašine i stvari proti svakom zlu, svaki dvojbeni posao umiju odgonetati, te svojim kazivanjem „srićice“ obaspu ukućane, pa ako ih cijelo selo prijazno primi, sreću proriču svoj župi. Protiv tih valja odmah upotrebiti svjetovnu stražu sigurnosti. Ovo su rak-rana i ljaga ljudskog društva, osobito ondje, gdje ih se više trpi. U naše dane tako smo zaokupljeni varalicama, lažicama, koji svojim otajnim i javnim sredstvima i nazorima varaju jadni nam narod, da ne možemo dosta u školi, u ispovijedaonici, propovijedaonici, u četiri oka naše vjernike upozorivati i odvraćati od njih. Često čitamo u dnevnicima, kako je ovaj — onaj jadni priprosti čovjek prevaren, n. pr. pod izlikom, da si vječni spas osigura, a da zato takva neukost i lakoumnost naroda potječe od svećenstva. Dopuštam, da imade i svećenika, koji zbilja neukost i lakoumnost župljana podržaju, ako šute u mjesto da ih prosvijetle, protumače, razdrobe pravu istinu pred svojim vjernicima. Ali u cijelosti ne vjerujem, da bi ta tvrdnja postojat mogla. Ti, mili moj, predoči svojim vjernicima hospitalce, koje sam ti nabrojio, očuvaj ih od njih, te u sporazumu s oružništvom dovikni im: „van sa svakim hospitalcem, svakom pogubnom nadošlicom!“ S Bogom . . .

XLVII. Život dušobrižnikov.

14. Vladanje prama pobožnima. U svakoj se župi nagje po jedna ili više osoba, koje se od drugih razlikuju u tomu, što kod kuće više mole, češće polaze

crkvu, tuže se na zloću svijeta, te uza to i svoje neprestano potiču na što bogoljubniji život. Obično ih nazivaju bogomoljcima, petoliscima, svecima. Naravno da ove osobe župniku ne mogu ostati za dugo neznane; jer se sjegurno ma u čemu posebno svojim ponašanjem istaknu. Mili moj! Iza posljednjeg mog lista dugo sam oklijevao, bih li ti iza dosada raspredenih odnošaja i staleža predočio bogoljubnije muževe i ženskinje. Razlog mog oklijevanja lako si sâm zamišljaš. Napokon sam pomislio, da ako ti ovim listom i ne budem koristio, to ti sjegurno škodit ne ću; i ta je pomisao povodom ovoga lista . . .

1. Kad sam kao slušatelj filozofije jedne praznike kod svog ujaka svećenika provagjao, upitao me on, da li jošte nosim uza se krunicu. „Ali, dragi ujače, što mislite, kako bi mogao slušatelj mudroslovlja moliti jošte i krunicu?!“ — bio moj odgovor. Na to mi moj ujak baš ljudsku lekciju dao. No ja se niti danas ne čudim tadanjem mom odgovoru; budući da nijesam od nikoga, pa ni od svog profesora čuo drugo, nego pošalice, rugalice i smješice o molitvi. Dapače sam o tom srednjovjekom običaju i sam čitao njeke raspravice, u kojima se svaki kršćanin, koji je molio, žigosao kao licemjerac, farizej. Dapače na žalost, našao sam i neku braću svećenike u njihovu krugu, koji su s neponjatnim prezirom žigosali one, koji „mnogo“ mole, te sam čuo crkvene govornike, koji su na X. nedjelju po Duhovima izlili svu svoju žuč na bogomoljce i kršć. „farizeje“. Po tomu nije čudo, što je neki glasoviti urednik kalendara pronašao za shodno, da protiv bogomoljstva javno ustane time, što je takovu osobu predočio ne baš u najljepšem svjetlu ća u samoj ispovijedaonici. Da su ta dobra gospoda svojim pošalicama i rugalicama vjeru ma u čemu unapredili, vrlo dvojim. Oprostite, rekao mi neki župnik na moj razgovor sličnog sadržaja — mimogred budi rečeno, ne vjerujem, te bi i tog gospodina župnika koljeno bilo od mnogog klečanja otvrdnulo poput sv. Jakova — ja štujem i hvalim pobožnost; ta i ja sâm molim, ali ja poznajem u svojoj župi njih više, koji su samo na oko sveti. Za to i ne vjerujem, da bi valjalo protiv ovakovih licemjeraca inače postupati, nego je postupao Krist s izopačenim farizejima. Svim ovomu sličnim župnicima odgovorio bih: „dao Bog, te ne imali većih neprijatelja, pogubniji kukolj ne sisao životnu snagu našeg vinograda, nego je spomenuto bogomoljstvo“. Nadalje, veliko je pitanje: imademo li mi prava na to, da ozbiljne opomene našeg Spasitelja, koje je farizejima doviknuo, uporabimo na naše nam povjereno stado. On, sveznajući ispitivač srdaca, to je mogao, jer je bistro vidio nakane, misli posjetitelja crkve i u njoj molećih; no mi, kojima je doduše povjereno, da riječ Božju naviještamo i sv. otajstva dijelimo, ali se ne možemo podičiti sveznanjem; mi najumjesnije činimo, ako uvažimo riječi Gospodnje: „ne sudite, da ne budete sugjeni!“ Ne smijemo ni na to zaboraviti, da je bogomoljstvo u Kristovo doba bilo dosta unosan način živovanja, dapače, smio bih ustvrditi, neka vrst zanimanja. Takove su bogomoljce dobro plaćali, a osim toga ih u zvijezde kovali i poštivali. Ali danas, ako koji župljanin rado i mnogo moli, toga počevši od najstarijeg sjedoglavca pa do nejake mladeži svakovrsnom porugom, prezirom, imenima častiti; tome onda ne će biti kraja niti konca, pogotovo ako se ovima jošte pridruži i župnik, te za propovijedi ili kršć. nauka započne borbu protiv pogubne farizejske nabožnosti i svetosti, kako je to njekoć činio ubogi Don Quichotte protiv vjetrenjača i progoniča magaradi. Za vrijeme vlade Josipa II. bio u Breisgau-u njeki župnik, koji je oštro pazio, da koji njegov pravovjernik ne uzme u ruke krunicu, pače nit bez zrnaca da je ne moli! Ali gle! što se zbilo. Toga junačkog i prosvijetljenog župnika slomi „rheumatismus acutissimus“ i vrlo je mnogo trpio. Nakon mnogih uzaludnih pokusa dozove nekog magnetizera, koji mu obrekao zdravlje, ali samo uz pogodbu, ako kroz jedan mje-

sec danomice izmoli žalosni dio krunice. U početku se bolesnik preplašio tog sredstva, ali prisiljen bolima, napokon se odvaži, da će si nabaviti krunicu i dati poučiti u moljenju. A posljedica? Župnik ozdravio, uveo u župu krunicu i postao „čovjek molitve". Neki drugi župnik, koji je proti bogomoljstvu i svakovrsnim „spoljašnostima" vrlo mnogo propovijedao, vrlo često je posjećivao nekog bolesnog seljaka. Tu je jednom opazio, kako si bolesnik neprestano ruke razgledava. Izvjedljivo pitao za razlog natuknuv pri tom, da možda zato, što su premršave. „Oj ne", odvrati ovaj, „već zato, što ih za molitve nijesam dobro sklapao, čega radi ih se sada bojim!" Kod tih riječi sjetio se župnik svog samrtnog časa i odlučio, da će i on u buduće češće i bolje moliti, jer ne želi, da i njega na samrtnom času savjest okrivi s istoga razloga, gdje čovjek svaku stvarcu drukčije vidi, prosugjuje, nego u zdrave dneve, o čemu se dobri Haneberg u njekom svom pogrebnom govoru ovako izjavio: „drukčije misli zdrav, drugačije bolesnik". Mogao bi tkogogj iz rečenoga zaključiti, da ja i previše laskam bogomoljcima, sveticama, te sve njihove grijehe kroz prste pregledavam. Bože očuvaj! Ja kao dušobrižnik zabranio sam spomenutim osobama svaku pretjeranost i vanjsku neobičnost, čemu je naravno ženski spol mnogo skloniji od muškoga. Nikad nijesam trpio predugi boravak u crkvi, blebetanje na groblju, dapače sam strogo zabranio *„in confessionali"* lijetanje od kuće do kuće, beskoristan, klevetan razgovor i svakovrsnu dangubu. Razumije se po sebi, da spram tih nježnih duša, koje ne goje zle nakane nit kakova zla u župi prouzrokuju, valja imati silnu strpljivost.

2. Najpomniju brigu ipak traže one duše, koje Gospod u svako doba, na svakom mjestu, a najpače ponajviše u najpokvarenije doba u župi odabire, te bude ostalim pravovjernima uzorom bilo u nevinosti, bilo u pokori. Za nijedne ne treba tolike razboritosti, mudrosti, crkvenog i bogoljubnog duha, da ih svećenik uzmogne du-

ševno rukovoditi kako baš za ove. Ponajprije treba da se župnik nakon ozbiljnog promatranja, budne paske i vruće molitve uvjeri, rukovodi li dotičnu dušu zbilja milost Duha sv., žar ljubavi Božje, duh prave pokore ili golema cijena nevinosti na prividnom putu savršenosti, što neprestano moli, sv. otajstva često prima, sama sebe raznovrsno zatajiva i trapi, ili se sve to temelji na samoljublju, u želji, da koga oponaša ili na pretjeranoj nabožnosti. Neki čovjek puzao četveronoške do žrtvenika. Do njega krokne njeki svećenik i reče: „ovo puzanje doduše dolikuje životinji, ali ne za čovjeka!" A pokornik će mu; „Gospodine! ja sam zbilja do sada živio poput životinje!" A i sv. Terezija se tužila, da ju u njenu mističnu životu njeni ispovjednici nijesu dobro shvatili, te u mjesto da su ju rukovodili, oni joj klipove bacali. Mili moj! ne kanim ti davati naputke, kako da rukovodiš nedužne i obraćenike stazom spasenja, jer ne želim kao nezvan broj djela, koja o tom predmetu govore, povećati. No ne mogu se dosta načuditi tomu, što su toliki učeni, mudri i duhoviti ljudi napisali takove knjige, koje su doduše vrlo shodne za samostance, ali ne i za svjetovnjake; kao i tomu, što bogoljubnim našim osobama prečesto se za rukovodstvo podaju tugje prevedene knjige, koje su prama tomu napisale takove osobe, koje o našoj naravi, duhu i načinu života nit pojma ne imaju (isto vrijedi i za nas). Pravo je imao sv. Alfonzo Lig, kad je rekao: „Valja nam inače postupati s Nijemcima, inače sa stanovnicima Abruzza". Otvoreno ti izjavljam, da kad čitam prijevode tih pisaca, o kojima je glasoviti oratorijanac Vilko Faber rekao, da su svetije pisali, nego sami živjeli, ućutim vazda njeku zlovoljnost i odvratnost spram svetosti i samosvojnom usavršenju; jer u ovima vigjam opredijeljenu tako usku stazu usavršenja, da po njoj moja omašna noga proći ne može, i takove visočine, do kojih se ja uspeti ne ću moći. Iskusio sam i to, da su premnogi, kojima sam za pustinjake shodna štiva preporučio, u brzo napustili

svoje zvanične dužnosti. *Errando discimus.* Pošto sam iskusio, da ove vrsti plodovi nijesu prikladna hrana za naše muške nit ženske želudce, opet sam se povratio starom Goffineju, ter preporučao Kohemov „Nebeski ključ", „Život svetaca" od Albana Stolza ili „Kat. nauk" od Domainka u primjerima. Iz snatrenja, da se mogu libanonski cedri i palme, ili cejlonsko cvijeće presaditi u naš vrt i poslije ih njegovati, hvala Bogu, posve sam se osvijestio, te se danas posve zadovoljan oslanjam na to, da gojim i njegujem samo ono cvijeće i bilje, koje odgovara naravi našega tla. Megjuto veseli me i hvalim dobrom Bogu, ako je koji brat što ina iskusio i kod puka priprostog veću savršenost postigao od mene. Ovo je tim teži zadatak, što se u moralci i pastoralu nijesmo baš premnogo bavili i razglabali hiljadovrsne zakučaste i promjenljive prilike priprostog puka, a naša crkv. književnost do sada nijednu knjigu ne može pokazati, u kojoj bi bio put do veće savršenosti te rukovodstvo u običnim životnim okolnostima za priprosti puk opisan, raspredan i to posve praktično. (A gdje smo mi Hrvati?!) No ti bi ipak rado doznao, kako valja bogoljubnije duše rukovoditi? Prije svega opažam, da rukovodstvo duše nije kao nekakvo kolčenje, gdje se sa svakim kolcem može jednako postupati; već takovo umijeće, gdje valja za svaku pojedinu osobu, koju treba rukovoditi, sklonosti i sposobnosti njene točno upoznavati i tako postupak udesiti; jer kao što Bog nije stvorio sve jednake, tako ni ne traži od svakoga jednaku savršenost. Nadalje moram opaziti, da je za rukovodstvo takovo napose mjesto u ispovijedaonici; jer ih tamo valja voditi do duševne čistoće i danomične sve veće savršenosti. Napose pako pazi na ovo: Kako da postupaš sa spomenutima, pokazao nam sâm Spasitelj svojim primjerom. Tâ Krist je bio živa ljubav i skrb spram onih, koji ga slušali i slijedili: „Život svoj dajem za ovce moje". Često ih učio i uvagjao u božanska otajstva. Ovako neka i dušobrižnik čini; kada znade, da ne smije nijednog svog pravovjernika zapustiti,

to ipak treba da posebno pripazi, obljubi i brine se za one, koje je dobri Bog obilnije obdario svojom milošću i time ih izmegj ostalih za se odabrao. Ova osobita dušobrižnička briga i ljubav učinit će ga ponajprije razboritim i bûdnim, da dotični vjernik ne postane pukim bogomoljcem ili čudakom, već da točno živi uz volju Božju, ter načela crkve. Jer samo iskazivana ljubav i zahvala spram Boga kao i pouzdanje u volju Božju u svakoj bijedi i tjeskobi posvećuje srce, dok ruke rade. Dakle glavna stvar jest, da bogoljubnik u svim okolnostima točno ispunja sve svoje zvanične dužnosti i to radi Boga, združeno u duhu sa žrtvama života i smrti Kristove. Bogoljubne duše obično čitaju raznovrsne izvanredne stvari u životu svetaca, te poticani svetim marom ćute u sebi, da ih valja slijediti. No Saulova oprava nije pristajala Davidu, i što je činila sv. Terezija, to ne može proizvesti koja Njemačka, Bavarska ili Hrvatska djevica. U životu svetaca nahode se premnoge čudovite stvari, koje se ne mogu oponašati. Protiv ovakovih sklonosti oponašanja opri se junački nit što trpi, što bi se protivilo ili kosilo s poslušnošću. Tako se nagje megj živućim neženjama, djevojkama i oženjenima osoba, koje su sklone položiti zavjet bilo djevičanstva bilo uzdržljivosti. Ovakove valja odmah u početku upozoriti, da takav zavjet bez privole svog ispovjednika ne učine. Glede zavjeta *„perpetuae castitatis"*, ili kako seoska djevojka misli: zavjet *„non nubendi"* probitačno je, da se čini od — do kojeg blagdana Gospodnjega ili Bl. Djevice, a u mlade dane nikad doživotno; jer ako rimska stolica traži za položenje vječnog zavjeta samostanskih žena dozrjelu dob, koliko je nužnije to tražiti od onih, koji živući u svijetu, mogu dospjeti u razne prigode, mnogovrsnim promjenama biti izloženi. Žene valja strogo vezati na riječi sv. Pavla, e da budu svojim supruzima poslušne, kao Gospodu *„et salvabuntur per filiorum generationem, si permanserint in fide et dilectione et sanctificatione cum sobrietate"*. U tom nam uzorom prednjači

sv. Franciska Rimska, koja je odmah svoju po božnos dokrajčila i bila mužu na poslugu, čim se ovaj od dnevnog svog posla kući povratio. Uz to su bogoljubne duše vrlo sklone na raznovrsne trapnje i vršenje pokorničkih djela, na nošenje pojasa i redovničkih propisa, na bdijenje i post. Pojas od kovine nositi nije probitačno; isto tako ne valja nositi za vrijeme rada pas od žica spleten; može se najviše dozvoliti, da se to noša po nedjeljama i blagdanima njekoliko sati. Bičevanje se ženama nikad ne smije dozvoliti radi bacanja krvi. Ne valja dozvoliti nit dugo bdijenje poslije rada ni molitve na sate. Može se dozvoliti najviše, da se poslije dovršenog rada $^1/_4$ sata moli, a tad valja počinuti. Rad traži tjelesnu snagu, koju dostatna hrana i odmor pospješuje. Može se postiti, ali to neka nitko ne opazi; valja pri stolu jesti što i drugi, pa uzato i postiti. Ovako je činio sv. Franjo Saleski, koji je na svim gozbama, kamo je bio zvan, od svih jela jeo, ali se ipak nije nasitio. Vanjske trapnje rijetke su, ter ih valja vrlo oprezno i razborito obavljati, ali uza to one pojase, s kojima sama Providnost veže, bdijenja, koja nam Gospod šalje, post, koji okolnosti traže, sve ovo pokoravajuć se volji Božjoj te šutke snašati, jest Bogu milo i dragocjeno, ovo posvećuje dušu, ovo ju čini bogomilom. I Apostoli ističu krjeposti, koje ženski spol krase: krotkost, sućut, i uslužnost. Valja te se dušobrižnik pobrine, te ove bogoljubne duše spomenute krjeposti ovršuju, e da ne budu u crkvi angjeli, a kod kuće vragovi. A što smjera Bog s ovakovim dušama? Vrlo lijepo kaže Scheeben: u vrhunaravnom životu, gdje se sve odnosi na spas duša i proslavu Božju, polag čudovite nakane Božje Providnosti tihana strpljivost i otajno doprinesene žrtve mnogo su dragocjenije od prividno ogromnih i važnih djela. Kao što je Krist svojom mukom svijet otkupio, tako i udove Njegove trpljenje dovodi do sjegurnog spasa. Po tomu spomenute bogoljubne duše služe nam za uzor protiv pokvarenoga svijeta; sačinjavaju pomirbenu žrtvu i time su ljudima i

angjelima na radost. Tko će opisati nutarnju radost, utjehu savršenih duša? Tko opet da opiše duševnu tamu, zapuštenost i muke, koje prouzrokuje prigovor svijeta, nasrtaji opakog duha i Bogom dopuštene kušnje? U tim mukama ne vide inog utočišta, inog tješitelja i poticatelja do li svog duhovnog oca, koji ih je dužan i tada onamo dovoditi, kamo Bog hoće. Ali zato će u vječnosti ove dobre duše sačinjavati u dušobrižničkoj kruni najsjajnije biserje, dragocjene alem-kamene . . . S Bogom.

XLVIII. Život dušobrižnikov.

15. Razboritost. Prvih godina mog svećenikovanja vrlo sam rado govorio o ćudorednim krjepostima, no o četiri stožerne krjeposti nikad nijesam propovijedao, dapače niti tada nijesam o njima govorio, kad je bilo o njima govoriti po tumačenju katekizma. Uzrok tomu bješe posve jednostavan; nijesam znao mnogo o njima govoriti. Što više po tadanjoj mojoj mudrosti nijesam ih niti držao za nješto važna i potrebna. Megjuto čitao sam u nekoj knjizi, koja govori o proglašenju blaženika Petra Lechnera, da je kod proglašenja blaženika i sveca vazda glavna stvar, kakav je odgovor na pitanje: „*an constet de virtutibus cardinalibus in gradu heroico*“? Sada sam tekar počeo o tim krjepostima promišljati i u brzo upoznah, kako treba te i svećenika za života posebno rese te krjeposti. Mili moj! U dosadanjim mojim listovima mnogo sam ti pričao o dušobrižništvu u opće, a posebice o postupku s pojedinim pravovjernima. O toj prigodi naravno, vrlo često sam ti na srce stavio četiri stožerne krjeposti; ali ne će škoditi, ako o njima i posebice progovorim, te pri tomu mnogo toga saopćim, što do sada nijesam spomenuo. Počinjem s a razboritošću.

1. Mnoge svećenike to svojstvo resi ter nad mnogim župama gospoduje; jer se dobrobit ne jedne župe nit župnika imade pripisati baš razboritosti. No razboritost ota, koja se odnosi na udobnost vremenitog života, te

koje imade i u mnogih svjetovnjaka, jest pred Bogom taština i ludost. O toj kaže Apostol: „*nolite prudentes esse apud vosmetipsos*“. Drugi se ističu razumom, znanjem i iskustvom svojim, te hoće da budu u savjetovanju, prosugjivanju najmudriji. Premda ne jednom naliče onom švapskom načelniku, koga su zapitali za njegovo mnijenje, a on je s nekom važnošću odgovorio: „ja ne ću izjaviti, da li bi ovako ili onako, e da se nitko ne uzmogne ispričati i reći, da sam ja ovo ili ono rekao“. Može netko biti znanstveno vrlo sposoban, može biti doktor, te o vrlo zakučastom predmetu znanstveno raspravljatii, ali sve to nit s daleka nije ona razboritost, koja je nužna dušobrižniku, da uzmogne uspješno poraditi o spasu i svom i drugih. Već samoga svećenika, a još većma cijele župe i pojedinaca duhovni život traži drugo znanje i uvigjavnost, e da upozna pravi put, ter uporabi shodna sredstva. Za svećeničkog rada vrlo se često desi koji posao ili okolnost, gdje više nedostaje naša ograničena ljudska uvigjavnost. Tuj nam treba više prosvjete, dara Duha sv., razboritosti s neba, e da dotičnu stvar, posao, uzmognemo zbilja po nakani Božjoj obaviti, urediti. Neka mi bude dopušteno o tomu nekoliko primjera navesti. Čitamo u listovima sv. Pavla, da se on sad hvalio, sad omalovažavao, sad sokolio, sad poniživao, sad ranio, sad vidao, ali uvijek čudovito zgodno, bez obzira na vlastitu osobu i svijet. Riječi mu nikad ne pokazuju ljudsku razboritost, već prosvjetljenje primljeno od Duha sv. Ili nije li čudovitu razboritost pokazivao sv. Ignacije Lojola u svim svojim pothvatima i razborito odabirao najshodnija sredstva za uzvišene svrhe? Ili tko je pokazao veću mudrost od sv. Filipa Nerija, kojega su ne samo svećenici, nego i biskupi, stožernici, dapače i Pape pitali za savjet? U najtežim stvarima primali bi od tog jednostavnog svećenika svi najspasonosnije, dobre i blage savjete. No promotrimo li život ma kojega svećenika, koji je slovio sa svetosti života i radio, naći ćemo kod svakoga posebnu razboritost, koja se po-

svuda, svagda, kod svih vrsti ljudi, u svim prilikama začudno i prekorisno pomaljala; i ova se razboritost nikad nije pojavila kao „putena“ mudrost, već kao „duhovna“, koju sv. Pavao naziva: „život i mir“. Ova pak razboritost bješe plod njihove molitve, naplata njihove poniznosti i spoznaje samoga sebe. Nedvojbena je stvar, da molitva otvara nebesa i da ponizni prodiru u Božja otajstva. Dakle razboritost svetih dušobrižnika dolazila je odozgo.

2. Sigurno si o tom posve uvjeren, da je spomenuta krjepost svakom dušobrižniku vrlo nužna i radi njega samoga i radi povjerenih mu duša. Ponajprije radi samoga sebe; budući mora u tu svrhu upotrebiti sva sredstva, e da sam ne propadne, e da svako vrijeme i svaku zgodu upotrebi, te uzmogne pred svog bož. Suca doći s punom svjetiljkom i da si pribavi po tjelesnim i duhovnim dobrim djelima prijatelje, koji će mu jednom na nebu osigurati mjesto. Drugo treba te je dušobrižnik razborit i radi vjernika; poimence ne smije se nikada odviše sniziti i tako postati priprostim, kako nit uzoholiti se i velevažnim smatrati. Jednomu ništa ne reći, s drugim mnogo govoriti, nije razborito. U nesreći se odviše rastužiti, u veselim zgodama iz kože skakati, nije uputno. Jednu stvar prestrogo i neumoljivo prosugjivati, drugu opet kroz prste pregledati, jest pogubno. U prostog naroda je oko oštro, te često svog svećenika temeljito prosugjuje po njegovim vanjskim činima; čega radi je za vanjsko ponašanje upravo nužna velika razboritost. Ali još većma valja tu krjepost da si svatko usvoji za naviještanje riječi Božje, za dijeljenje sv. otajstva pokore, kod pouke učenikâ, za provigjanje umirućih, dokinuće zloporabâ, uvedenje koje nove pobožnosti, rukovogjenje župničkih poslova, kao i kod rješavanja i odašiljanja službenih spisa svjetovnim oblastima pazeći pri tomu na to, da ovakove oblasti oštrim tonom napisane tražbine i odgovore vrlo zlo primaju, ter većinom gorko osvećuju.

3. „*Errare humanum est*“, i gdje su ljudi, naravno, sve se zbiva po čovječju. Tä tko bi sve pogrješke seoskog puka, sve njegove naivne izjave ili nepromišljene čine smatrao zlima? Jedino cjepidlačar ili koji neiskusan čovjek. Mirno, trijezno promišljanje često će preporučiti dušobrižniku, da zažmiri i šuti. Istina, imade slučajeva, u kojima je dužan grješnika upozoriti i na red pozvati. No i tuj valja pogoditi pravo vrijeme, zgodno mjesto a osobito zgodnu riječ. Odavna je minulo doba, kad se javna sablazan javno korila i kaznila. Stariji dušobrižnici još pričaju o onom doba, kad su još oni palim osobama posebno mjesto u crkvi označivali, pijanicu pred svima izgrdili, mladića koji se klati radi noćnog lutanja javno u crkvi imenice spominjali. Ovakav i tomu sličan postupak danas se preporučit ne može. Što je u davnini pram tadanjoj ćudorednosti i naobrazbi seoskoga puka bilo možda i nužno i spasonosno, to bi danas bila za t. zv. prosvijetljeno doba velika uvreda. Posumnjalo bi se o dušobrižnikovoj naobrazbi i kad bi se koja javno opsovana pala djevojka danas obratila odvjetniku, taj bi sigurno od srca rado prihvatio zgodu, da uzmogne za javne rasprave zadati svećenstvu po koji udarac ili da ga osumnjiči. Nekog je župnika ne odvjetnik, nego neka starica naučila pameti i razboritosti, kakove da rabi riječi. Naime: župnik bio saznao, da je njeka starica opetovničarkama prepustila svoju sobicu za plesnu im zabavu. Kadno je dotične djevojke ozbiljno, kako dušobrižniku dolikuje, opomenuo i strogu im kazan odmjerio, rekao im još i ovo: „i više da ne čujem, te ste prekoračile prag one stare vještice“. Drugi dan dozvao i staricu, te ju ljudski ukorio. Starica mirno slušala do kraja namijenjenu joj lekciju, ali prije svoga odlaska nije mogla prešutjeti, a da ne odvrati: „G. župniče! priznajem, da sam pogriješila i zavrijedila ukor svog duhovnog oca; no ipak me jedno silno boli a to je, što ste kao župnik pred školskom djecom oklevetali moju kuću, a što kaže župnik djeci, to si ona vrlo dobro upamte“.

Nije li to bila valjana pouka dušobrižniku? Ako se dušobrižnik može ma i ponešto pohvaliti povjerenjem svojih župljana, a ovi opaze, da se njihov župnik jednako briga i za duševno i materijalno mu dobro, to će u stotine slučajeva u njega potražiti savjeta. Evo nekoliko primjera. Eno, najavi se neka mirna, krotka djevojka i pita: bi li ona u samostan? Važno pitanje u tom slučaju, da li imade župnik tuj posla sa t. zv. samo „*pium desiderium*“ ili pravim zvanjem? Prama tomu valja da razvidi sve moguće prilike: koje je dobi djevojka, kakve su joj tjelesne i duševne sposobnosti, kakove kućne okolnosti, imade li roditelja, i ako imade, je li još koga, koji bi se brigao za nju u starosti, u bolesti itd. Drugom zgodom se opet netko želi oženiti, ter pita razjašnjenje od svog župnika glede spomenute osobe. Tuj treba goleme razboritosti, e da bude župnik zbilja savjetnik, ali da ga ipak ne uzmognu smatrati posrednikom ženidbe, da koga zlo ne opiše, ali ipak onoga, koji hrli u pogibao, suzdrži itd. Naravno da sa svojim savjetom redovito neka i to preporuči, da dotičnik ima savjeta pitati i odozgor po onoj: „žudi li tko od vas za mudrošću, neka to zatraži od Boga, koji ju svima u obilju daje“. (Jac. 1. 5.). Primanje sv. pričesti pa koja devetnica vrlo često osvježuje naš razbor. Često se dogagja, te se muškarci župe skupe u takovom poslu, koji se tiče župe, pa i cijele otačbine, ali važnost stvari pravo ne shvataju ili se u nazorima ne mogu složiti. U tim slučajejevima može župnik, slijedeći bl. Nikolu von der Flüe, megju njih i „*pro rei publicae salute*“ prijateljski, taktično ih uputiti. Nedvojbeno je po novog župnika vrlo neugodno, bolno, ako su župljani, megju koje je došao, radi kakvih prijepornih predmeta: n. pr. puta, koji vodi u crkvu, prava krčenja šuma, paševine ili razdiobe opć. imovine već više godina megjusobno u više stranaka razdijeljeni, te svaka imade svog odvjetnika tako, da se može reći: cijela se župa pravda. Ovakav odnošaj, koji je koliko protukršćanski toliko štetonosan i poguban po vreme-

nitu dobrobit cijele župe, ne može dušobrižnik da trpi, već valja da sve pokuša, svakog se sredstva lati, koje mu naravna razboritost i vjera podaje, te sve izmiri, složi. Pravi put bit će svakako taj, ako najprije pojedine stranke predobije za pomirbu, i ako mu je to sa više njih pošlo za rukom, tada će u općini proglasiti izmirbu cijele župe (općine), a kasnije može zgodimice taj dogagjaj i u crkvi pohvaliti prigodnim slovom. U nekom se selu kraj Dunava imućniji gospodari već više godina radi razdiobe pašnjaka megjusobno parbili, mrzili, prepirali sa siromašnijim žiteljima. Odmah kako je novi župnik nadošao, baš se spremale obje stranke k sudu. Novi pastir zamoli parbenike, neka bi prije svoga odlaska došli svi k sv. misi, a on će sv. žrtvu prikazati „*pro pace*". Dobri ljudi došli, a škol. djeca, po naredbi župnikovoj, za cijele mise molila krunicu. I gle čuda! Poslije mise na put spremni ljudi svi zajedno pred crkvom dočekaše župnika i megjusobnim sporazumkom mu izjaviše, da odustaju od daljne parbe i nesloge. Čitam bo u Salamonovoj priči: „uzdaj se svom dušom u Gospoda, nit se oslanjaj na vlastitu mudrost. Misli na nj na svim putevima tvojim i on će upravljati korake tvoje". Ovako je činio napose sv. Vinko de Paula, kojega su i u stvarima savjesti, i u državnima pitali za savjet. Nikad nije savjetovao, nikad odlučio, da prije barem koji časak ne bi bio zamolio Boga za prosvjetljenje. I svaki svećenik, svaki crkv. poglavica, riječju svi oni, kojih se imena sjaju radi njihove uvigjavnosti, duševne snage ter razboritosti pokazane u pastirovanju već na stotine godina, i o kojima vrijede riječi sv. Pisma: „*Sapientiam illorum enarrabunt gentes et laudem eorum enuntiabit Ecclesia*" po gorućoj molitvi vazda su općili s Bogom, prijestoljem mudrosti, kao i s Marijom, majkom dobrog savjeta, sa sv. Angjelima ter zaštitnicima koliko svoje župe toliko cijele biskupije i države. Kad bi svaki svećenik takav duševni život vodio, onda bi svaki dušobrižnik primao odozgor do-

statne uvigjavnosti, savjeta, rasvjetljenja, nit bi imala Bogom opredijeljena oblast povoda ikada posebice upozorivati svećenstvo svake vrsti i zanimanja: neka si pribave više pastirske razboritosti — mudrosti... S Bogom.

XLIX. Život dušobrižnikov.

16. Istinoljublje. Njeki je župnik na ispitu, dakle pred ispitnim povjerenstvom te inim nazočnicima, upitao bio njeko dijete: „tko je prvi duhovni poglavar?" „Papa", odgovori gjače. „A tko je prvi poglavar u župi (općini)?" — pitao dalje dobri dušobrižnik. „Župnik!" — odreže gjače. Ovaj ispitavajući pastir, tako i premnogi župnici obično su svijesni, da su oni crkv. poglavari i ne jednom se ponašaju, kao vrhovni crkv. poglavari. Zato, kada traže da ih se časti, poštuje i sluša, neka to nit sami ne propuste spram vlastitih viših, pa treba te promisle, da Bog, vrhovni poglavar, i od njih traži u svemu istinoljublje, pravednost. Želim ti ovim listom u kratko predočiti, kako ćeš ovu velevažnu krjepost — istinoljublje u praksi ovršavati.

1. Kao što svaki čovjek, tako i svećenik, ovisi o Bogu i bližnjemu, te je u vječnoj zajednici i sa nebom i sa zemljom, živima i mrtvima. Posvuda naigje na dužnosti, spram svakoga imade obveze. Božji i ljudski zakoni, crkveni propisi, općinske odredbe i odluke kazuju mu, koje su mu dužnosti na prostranom polju pravednosti i istinoljublja u svim mogućim slučajevima i okolnostima. Nedvojbeno je, da je i poglavar dužan Bogu svomu, crkvi svojoj i svjetovnoj oblasti svojoj pokoravati se. Uzvišenim primjerom, kako u svim inim krjepostima, tako i u ovoj prednjačio je sâm naš Bož. Spasitelj, Isus Krist. A pošto se tako rado bavimo dokazivanjem Božje moći i sveznanja, dolikuje, te ne zaboravimo, kako je Isus nastojao, da svojom čovječjom naravi neprestano ispunja volju svoga Oca i slavu mu pospješi; kako se pokorio Mojsijevu zakonu i bogoslužju, kako ispunjao dužnu dužnost spram svoje majke, prijatelja i neprija-

telja, čega radi ga sv. Petar i Pavao u svojim listovima odlikuju nazivom „p r a v e d n i“. A zar se po tom može zamisliti bogoljubni, valjani svećenik, koji se napose ne bi obazirao i žudio za krjepošću pravednosti i koji ne bi k srcu si uzeo izjavu Spasiteljevu, gdje Apostole svoje naziva „p r a v e d n i m a“, koji baš po pravednosti svojoj sjaju kao sunce? Od onoga časa, kad nas zaredilo, od onoga dana, kadno smo prvu našu nekrvnu žrtvu Bogu našemu, bilo pod vedrim nebom, bilo, što običnije biva, u nakićenoj crkvi prikazali, pripadamo krjeposti pravednosti kao zaručnici. Prikazba nekrvne žrtve, časoslov, naviještanje riječi Božje, dijeljenje sv. otajstva, sazivanje sv. Angjela i blaženika u pomoć, kao i vjernost spram otačbine i vladara, što je sve ovo ino, nego li *„actus justitiae erga Deum, erga matrem Ecclesiam et erga omnes*?“ Bog nas po Sirakovom sinu i kralj. pjesniku opominje i pouča: „agonizare usque ad mortem, et certa pro justitia — beati, qui custodiunt et faciunt justitiam omni tempore!“

2. Nakon ovih općenitih označenih načela i smjera pravednosti čuj nješto i o djelomičnoj uporabi. Kadno župnik preuzme nadarbinu, ako i ne ima inih formaliteta, to već samim preuzimanjem sklapa njeki ugovor sa svojom župom. Župnik bo prima od svojih župljana sad nepokretnine, sad legate, sad duplu štolu od pârova, (lukno), sad radnu odštetu (rabotu), sad opredijeljenu podvorbu, providbu i u to ime mora da vrši bogoslužje tako, kako to općeniti crkveni zakoni, biskupijski propisi i običaji kao i župni propisuju. Svaka župa imade svojih vlastitih običaja, nabožnosti. Ove posvema dokinuti, ili s lagodnosti napustiti „aequum et justum non est“. Radi ovakovih dokinuća i zanemarenja silne već neprilike, trvenja nastala megj pukom i župnikom, što je naravno vazda vrlo štetno djelovalo na vjerski život pravovjernika; jer ako se i nije moglo dokinuće starog običaja nazvati grijehom „contra justitiam“, ipak je puk mislio, da nit sam župnik jako ne

vjeruje u takove stvari, te ih baš ne smatra za nužne. Tko oltaru služi, od oltara neka prima svoj dio i tko Evangjelje naviješta, od tog rada treba da žive, kako sv. Pavao upućuje. I premda dodaje, da se on nije poslužio tim principom, ja ipak ne bih nikomu preporučio da danas slijedi praktični postupak sv. Pavla, pa bio kako bogat il nekoristoljubiv, već da slijedi svatko njegovu nauku. Danas je već, istina, nauka sv. Pavla po crkv. zakonima uvedena u praksu, danas je točno označeno, da svećenike, koji se bave posvema duševnim poslovima, imadu pravovjerni materijalno provigjati. Poimence postoji u svakoj župi pram okolnostima odregjena štolarska pristojba, koju toli crkvena, koli svjetovna vlast smatra obvezatnom. Velikodušje i blagodarnost pokazivati time, da štol. pristojbu bilo bogatomu, bilo siromahu otpustimo, s više razloga nije uputno, a ponajviše radi nasljednika, koji po svoj prilici ne će htjeti, a možda ne će ni moći na taj način velikodušan biti. Pa se nit puk ne smije oduči ti od pomisli, da nije dužan svećenika, koji ga duševno hrani, materijalno podupirati. Nit njemački (nit hrvatski) puk danas jošte potpuno ne uvigja načelo, koje naviještao sv. Pavao, te pram Franceskom, Engleskom i Američkom puku vrlo malo, a što je glavno, nerado, zlovoljno podupire materijalno svoga svećenika. Zato župnik s pravdoljublja od nikoga ništa više ne traži, nego li ga pripada, a opet samo u ime pravednosti traži ono, što mu u ime materijalne providbe pripada, nu ipak se pri tom obazire na skrajnje siromaštvo, te mu ma koji crkveni čin besplatno obavit mora, sjetiv se kraljevskog otpisa od 13. I. 1801., u kom se župnicima nalaže, da imadu siromahe besplatno pokopati. A ovo: „aequum et justum est . . .!“

3. Providnost se Božja i u tomu odrazuje, što ona ne poznaje razliku osoba. Ovako je i župniku raditi. Dobro treba da i onda pripozna, kada ga počinio koji sluga ili i sam neprijatelj; a zlo opet treba da kara,

ako ga počinio i onaj, kojega do tada mazio, ili po bogatstvu i ugledu spada megj prvake. Župljani na to vrlo paze, te napose poštuju svog svećenika.Osobito treba te je pravedan i nepristran u školi, e da se ne može reći, da se djetetu kojeg nadničara ili siromaka više brani, a manje dopušta il pregleda, nego li krčmarevom, trgovčevom il učiteljevom djetetu. Ako oholo dijete kojeg imućnijeg gospodara u čemu pogriješi, neka župnik ne bude popustljiviji, nô spram živahnom djetetu siromaka. Valja da jednako drže do pravdoljublja župnikova najimućniji, kako i najsiromašinji. Postupak, koji si sv. Ivan Nepomuk spram kralja Venceslava radi zlostave svog kuhara dopustio, isto tako sačinjava biserje u njegovoj kruni, kako i heroična šutnja u stvari savjesti. Isto tako vrlo je pohvalno po župnika, ako pravovjerni o njemu kažu, da „ne pozna razlike osoba". Ovakovim tada dobrim glasom može činiti pravdu, te igrati posrednika u obiteljima, kod susjeda il inih osoba za vrijeme prepora, nesloge, neprijateljstva Ti ćeš možda dobaciti, da je najbolje u takove se prepore i ne miješati, nit megj „moje i tvoje" pravdu krojiti, već sve ovo prepustiti odvjetnicima i svjetovnoj oblasti.

Mili moj! Ja ne mogu tu nježnu pastirsku mudrost ragovarati, jer čitam u sv. Pismu, da sv. Pavao kori svoje kršćane, što su svoje prepore uručili poganskom sudištu: „zar ne ima megj vama suca, koji bi megj braćom pravdu krojio?" Meni se pričinja, da se ukor taj i zapovijed Apostola ne tiče samo jedne župe sa njenim župnikom, kada tobože drugi župnik ne opominje svoje pravovjerne, da svoje prepore mirnim putem urede. Odatle dolazi, te u naglosti tolike pravde nastaju, što stranku bez ozbiljnih razloga ogromnih troškova stoji, a to kašnje postaje razlogom, da se godine i godine megjusobno mrze, svagjaju. Jednu iskru vrlo je lako ugušiti. Tako i župnik, kojega radi njegova pravdoljublja pravovjerni svojim povjerenjem nagragjuju, može vrlo mnoge prepore prepriječiti, ako ih svakom danom zgodom

na štetonosne posljedice takova čina upozori sa propovijedaonice i kod kuće, a gdjekad i izmirbu pokuša, u koju svrhu nek stranke k sebi u stan dozove. Kad čovjek čita u službenim listovima otkrojene bilo novčane kazni ili utamničenja radi uvrjeda, šteta, tučnjave ter inih sličnih slučajeva, nehotice se pita, zar se ne bi bila mogla ova ili ona razmirica, koju prouzročila slabost ljudska, mirnim putem izgladili? Pa pitam: zar ne bi imao župnik svojim vjernicima reći: „ovu stvar ne ćeš prijaviti sucu, već mirno izgladiti?!" Il zar ne bi bio župnik dužan uvrjeditelja i štetonosca obvezati, da svoju pogrješku popravi? Čitamo u životopisu svetih i krjeposnih dušobrižnika, da su svi krjepko nastojali, da uguše svaki prijepor, a uspostave mir i slogu posvuda, u čemu su zbilja i uspjeli. Jer što koristi, ako župnik u nedjelje i blagdane propovijeda, a u tjednu poput puža povlači se u svoju kućicu, ne brineći se za razmirice, prijepore, mržnje pojedinih svojih župljana, već se zadovoljava time, što ćudoredne svjedodžbe njihove na poziv viših supotpiše. Vrlo značajno opisuje Gospod ovakove svećenike, kadno veli: „*mercenarius autem videt lupum venientem et dimittit oves, et lupus rapit et dispergit oves*!"

4. Jošte jedan slučaj moram da spomenem, u kom može svećenik zborom i tvorom zasvjedočiti svoje pravdoljublje; naime ako prisustvuje sastanku oporuke svog župljana. Oporuka spada megju posljednje, ali i najvažnije čine čovječje, o kojemu vrlo ovisi budućnost njegovih. Oporuka, pošto vječno vrijedi, ter mnoge može upropasti ali i usrećiti, može biti na vječnu ili štetu ili spas samog oporučitelja. Kod sastava oporuke ili razdiobe pojedinih dijelova imovine (vlastništva) prije smrti obično se ne pita župnik za savjet. Oporučitelji su često neuki, njihovi odnosi vrlo zakučasti, n. pr. radi djece iz dva braka, ili već udate i neudate, oženjene i neoženjene djece. Tuj se vrlo rado sluša savjet župnikov. To ne treba da i spominjem, da se župnik ima vrlo čuvati svake prividnosti, kao da i on želi dijela od baštine;

već te želim samo na to upozoriti, da u tom slučaju nastojiš na oporučitelja djelovati, te bude spram svakoga pravedan i da posebnu ljubav spram pojedinaca na štetu drugoga ne odade. Župnik, sve da je i kratko vrijeme jošte u svojoj župi, dostatno se upoznao sa rodbinskim imovinskim odnosima kao i sa ostalim okolnostima, što je nužno za to, da kod savjetovanja uzmogne po pravu i pravdi svakomu svoje odmjeriti. „Pravda diže narod — pravda učvršćuje prijestolja“ — uči nas sv. Pismo. Neka pravednost resi čelo svakog svećenika, neka govori uvijek u duhu pravde i pravice, neka stupa vazda stazom istinoljublja, tad se može nadati, da će ga u vječnosti jednom resiti kruna pravde, kojom će ga ovjenčati vječni božanski Sudac . . . S Bogom.

L. Život dušobrižnikov.

17. Duševna jakost. Ako i ne u tvojoj sobici, ali sam kod mnoge braće svećenika vidio krunu sa srebrnim nakitom. Naravno, tada se dosjetih onog sretnog dana, kada je novomisnik praćen velikim mnoštvom kršćana prvi puta stupio k žrtveniku, e da tuj prvu svoju sv. misu prikaže. U svečanoj povorci nosilo jedno nevino dijete krunu novomisnikovu te mu za prikazbe uručilo. Svi prisutnici uprli onamo — oči; sa dimom tamjana uzdizala se i njihova pobožna čestitka put neba. Nebeski vrhovni svećenik, Isus Krist, saslušao molbe i svećenika i puka, te mu ujedno šaputa: „*ego ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati*“. Prama tomu kruna ota nije bez oštrog trnja, dapače svećenik treba da računa na to, da će iza kako se njekoliko godina veselio i časti uživao, morat poput Ilije na jednom poći do rijeke Karita, ili poput Jone odmarati se pod oklaštrenim stablom bez sjene. A što mu je tada najnužnije da ne pade u broj onih, o kojima je pisano, kad su Krista uhvatili, „*relicto eo fugerunt*?“ Duševna jakost. Jest, mili moj, upozorujem te na tu jakost, na koju prvih godina mog svećenikovanja nijesam mnogo mislio, a još manje za nju se starao. Ali danas, ne kao da sam ju dosegao, nego što uvigjam, koli je nužna dušobrižniku, želim i druge upozoriti na njenu veliku važnost.

1. Svećenik, koji svoje pastirsko mjesto ne smatra mirnim odmarališem iza svršenih gjačkih godina te minulog kapelanskog života, već vlastitim vinogradom, koji valja da baš on obragjuje i da riječi Zlatousnika Ivana: „osobita je naša zadaća brigati se za dobrobit naše braće“, na se uporabi, taj će sjegurno svim silama nastojati, da udovolji svojoj pastirskoj toj zadaći. Nu prečesto se zbiva, da metla samo dotle čisto mete, dok je nova, i kod svećenika na jednom nastaje odmor — drijemež. Oduševljeni začetnik od srca kliknuo: „*paratum est cor meum — nunc coepi*“; nu ubrzo mu se mogu doviknuti riječi sv. Pavla: „*surge, qui dormis, et exsurge a mortuis*“. A koji je razlog tomu? Taj, što dotičnik nije nastojao da nepokolebivo ustraje u svojoj odluci, koja je smjerala na spas njegov vlastiti i povjerenih mu vjernika. Sámo zvanje jošte svećenika ne posvećuje, već glavna je stvar, da li sve većma napreduje u krjepostima. U dosadanjim mojim listovima govorio sam o mnogostrukim dužnostima i poželjnim svojstvima. Nit najmanje ne dvojim, da kad o njima pomišljamo, kada čitamo sv. Pismo ili sv. otaca spise, ili slušamo riječ Božju, tada nas sveti zanos obuzima za Božje i crkvene stvari; ali predobro znadem i to, da može u brzo u nama nastati žestoka borba izmegju dobrih nam odluka te pokvarenom, krhkom našom naravi ili zla duha, uslijed čega brzo smalakšemo u molitvi, ljubavi, samozataji, krotkosti, poniznosti i drugim krjepostima; dapače lako padamo i u protivne grijehe. Živi su u tomu primjeri Tertulijan, Justin Minorita, a u najnovije doba Lamennais, da dosljednu pobožnost ne proizvagja toliko znanje, koliko čvrsta duša te neprestano obnavljanje dobrih odluka. Zaisto, strašni nam epilog predočuje njiva hakeldamska; dok naprotiv njeko-

liko godina kašnje čujemo pred Jerusolimskim vratima labudov pijev; a obojega konac vigjamo kod muža, koji bje zvan u apostolat; tamo nas prenerażuje preminuće jednog apostola, o komu se bio Gospod izjavio: *„bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille“*; ovdje pako daje nam divotan primjer apost. levita, o komu kaže sv. Pismo: *„plenus erat fortitudine“*. *„Finis coronat opus!“* Ovu sam rečenicu rado za mog gjakovanja nadovezivao svakom svom radu, koji sam bio obavio bilo dobrovoljno, bilo s kazne *„in scamno strenuorum morosorumque praeceptorum“*. Ali nakon svećenikovanja ne usugjujem se više spomenutu rečenicu na se uporabiti, a mjesto nje ragje molim danomice *„Confiteor“* sa onom trokratnom izjavom: *„mea culpa“*. Al ujedno žudim ter vruće molim Boga, da na koncu života našega ter svećeničkog djelovanja i ja, i ti, pa i ostala moja braća svećenici uzmognemo potpunom nadom gore spomenutu velevažnu rečenicu: *„finis coronat opus“* iskusiti.

2. Kako sam već spomenuo, života našeg zadaća jest, da se brigamo za povjerene nam duše. Na što smo po tomu obvezani? Dobro znadeš, da moramo *„residenciju“* obdržavati, svake nedjelje i blagdana propovijedati, djecu pripravljati za sv. otajstva, bolesnike provigjati, radi spasa umirućih danju i noću biti budni, sablazni dokrajčiti, neprijatelje izmiriti, čista srca i dolične duše misiti, u ispovijedaonicu uvijek dragovoljno sjesti, časoslov obaviti, a sve to dan za danom, tjedan za tjednom treba da marljivo ovršujemo. Promislimo, da kada to činimo, i to sve dotle, dok nas Gospod na obračun ne pozove, ne budemo sjegurno megj prvima u toj stalnoj gorljivosti. Nikad nije bila zemlja nevjernija i raskvarenija, nego kadno je Krist svojim odaslanicima rekao: „šaljem vas kao jaganjce megju vukove“. I Apostoli su gorljivo kroknuli, nasrnuli na neuredne strasti židova i pogana i preobrazili lice zemlje *„fortes facti sunt in bello“*. A kada je kašnje rimsko carstvo palo, a svu

Europu s juga i sjevera, s istoka i zapada nadolazeće divlje čete i narodi seleći se zaposjeli, opet nasljednici apostola, samostanski svećenici i biskupi bili su oni, koji su neobuzdane strasti, surovu silu ter razvratne ćudi obuzdavali, ukrotili, a neuki narod odgojili u do tada njima neznanim čuvstvima; čime su europejski gragjanski opstanak osjegurali te postali utemeljitelji civilizacije. Oj kolike gorljive i velikodušne velikane predočuje iz tog doba crkva počevši od Eufrata, gdje je Simon Stylita sirsko pleme obratio, pa do Rajne, gdje je sv. Remigij francuskog kralja, Klodviga, pokrstio! A kašnje koliku duševnu jakost pokazao sv. Franjo Xav., kada pošao ne poznavajući strah nit zaprjeke u posve neznane krajeve; stupio pred kraljeve i poglavice, ovima navijestio križ spasa i iza kako je čitave dane bosonog po snijegu i ledu hodao, u večer jošte obavio svoj časoslov. Koju li duševnu jakost pokazao svećenik Petar Claver, koji je u Chartageni naviještao crncima kršćanstvo i ovima u istinu sve bio! Nadalje na obzorju našeg stoljeća sjaje 1838. god. na glasu svetosti preminuli Gašpar Buffalo, utemeljitelj družbe presv. krvi, koji je po italskim pokrajinama držao misije, u skrajnjim pogiblima straha nije poznavao, a za prosvjetu neukog puka sve moguće učinio. Nu bih li kada list ovaj dovršio, kad bih htio sve one nanizati, koji nam se kao heroji krjeposti duševne jakosti prikazuju? Sve ih znade samo Bog i On je jedini kadar nagraditi njihovu postojanost. Ipak ne mogu zaključiti ovo nabrajanje, a da ne spomenem novodobna dva slavna junaka. Jedan je blage uspomene papa Pio IX., koji za 31 godinu svog papovanja sa *„non possumus“* bezbrojputa dokazao svoju duševnu jakost. Drugi je slavnovladajući (danas već pokojni) papa Lav XIII., koji uz svoju miroljubivu ćud, nu ipak odrješitom svojom junačkom dušom neprijatelje crkve u mjesto da ih strovaljuje, ništi, predobiva, i time crkvu najvećma proslavljuje, te spas milijuna duša pospješuje. Istina, nam jednostavnim svećenicima nije opredijeljeno tako opsežno

polje za rad, kako poganskim vjerovjesnicima, ili biskupima; uslijed čega nit ne možemo u tom stepenu krjepost duševne jakosti prakticirati, kako ovi; nu bila župa jošter manja, župnik treba da ustrajno radi, pram neprijateljima da pokazuje veliku srčanost, a pram svom stadu da vazda, u svim zgodama pokazuje svoju ljubav i skrb, e da ga dobri obljube i počituju, zli pako boje. Mili moj, ispričat ću ti jednu zgodu iz života sada već pokojnog jednog marnog župnika, po imenu Ivana Krst Simeona. Župnikovao u Würtenbergu. Sva bo sredstva milosti upotrebio, da pospješi spas svog stada. Tako megj ostalima držao svake prve nedjelje u mjesecu posebnu pobožnost sa izloženim Presvetim. Kada je to uveo, u njegovoj biskupiji o takovoj izvanrednosti ništa ne htjedoše znati i njegova duhovna oblast izdala takove naredbe, koje su bogoslužje učinile posve dosadnima na ne malu štetu vjerskog života. Na jednom kod duh. oblasti namješten njeki savjetnik, koji je bio vrlo uplivan, posjeti toga župnika i to baš prve nedjelje mjeseca. Župnik je znao, da se one oštre mjere glede obavljanja bogoslužja ponajglavnije imadu pripisati baš tomu savjetniku. Nastalo dakle pitanje, hoće li obdržavati kod njega uobičajenu pobožnost na očigled onoga, koji je sve to zabranio; ili da ju propusti? U prvom slučaju može uvrijediti posjetnika, u drugom sablaznit će svoje stado. Otu svoju dvojbu zaključio odlukom, da će i sada činiti, što je činio do sada. G. savjetnik misio ranu misu, a župnik svečanu poldanjicu i popodnevnu pobožnost sa izloženim Presvetim. G. savjetnik prisustvovao obojemu i kad se iz crkve vratio, rekao župniku: „pobožnost me ova vrlo edificirala, — ali o tomu ne smije vrhovni duh. savjetnik ništa znati". Na ovaj način može čovjek s onim, što od srca i duše čini, iste protumišljenike predobiti. Za ovršivanje našeg zvanja treba duha i života, što se pokazuje u volji, srčanosti, stalnosti, duševnoj jakosti i poduzetnosti duha „*Vincenti dabo edere de ligno vitae*". Svećenički naši uzori bijahu svi duševno jaki i

pokazivali željeznu ustrajnost, jer im bila vjera živa a nada nepokolebiva. Život svoj posvetili nepromjenljivim načelima i vječnim idealima. Koli u privatnom, toli službenom djelovanju moglo ih snaći što potresna, ali nijesu klonuli, jer su mogli sve u Onomu, koji ih je pram svom obećanju jačio. „*Omnia possum in eo, qui me confortat*". Žalosno je, što mi toga duha ne posjedujemo. Mi se ili preuzetno ili plašljivo laćamo kojeg posla, ili naredbe; a kad smo već započeli, često oćutimo, kao da smo usred nestalnih čustava i ideala i zato uskolebamo i grabimo na sve strane, ali nam ruke ništa čvrsta ne uhvate, uslijed čega nam i noge klonu pod nesjegurnim tlom. Svega toga ne bi bilo, kad bi nam vjera bila življa, nada stalnija i čvršća, ljubav žarča. Upita li nas koji bližnji: „kako si?" Odgovaramo: „e onako po malo, kô uvijek!" Koja sreća da možemo uvijek tako odgovoriti i to iskreno; ali na nesreću često velimo, da doduše živarkamo, a u sebi mislimo, da bismo mogli i bolje. Kao što jadna pravovjernika snagju gorki časovi, tako i duhovni otac često gorko uzdiše. Sad ga snagje materijalna šteta, sad ga iznevjeri najbolji prijatelj poput Jude, sad mu se najbolja nakana izjalovi, sad ga opet radi njegove gorljivosti nazivaju pretjeranim, ludim, sad mu svako djelovanje ne samo zlobnici, što bi se još dalo podnijeti, nego i dobri sumnjiče, isprevraćaju; sad opet teška bolest u krevet svali, a nit zao duh miruje te kamo gogj se okrene posvuda nailazi na prezir, krivo shvaćanje. K tomu pridolazi, kao da mu i razum gusta koprena zastire; a volja preslaba, mlaka, gorljivost klone, pobožnost rasklima, napasti protiv vjere ga zaokupe, a sad se opet boji propasti, zdvojnost ga plaši, čemu nadolazi jošte i ono neispravno mnijenje, da je uza sve zle misli pristao, usvojio ih . . . Zabilježena su zamjerna čudesa svetih, nedokučiva djelovanja i nadčovječne požrtvovnosti, te im se snebivamo; nu koji životopisac mogao izreći njihovu duševnu otajnu jakost, koju su u tjelovnim i duševnim mukama pokazivali? Pročitajmo

samo životopis sv. Ivana od križa, ili sv. Ignacija Loyol., ili sv. Alfonza Liguor. Ob ovima i bezbroj drugima, ne toliko po onomu, što je o njima napisano, koliko po onomu, što smijemo iz napisanoga zaključivati, možemo reći riječi knjige Mudrosti: *„in paucis vexati in multis bene disponentur, quoniam Deus tentavit eos, et invenit illos dignos se“*. Jest, mili moj, za cvatućim proljećem ne za dugo slijedi zima. Pa ako danas uživamo izvor radosti, lako da nas sutra ne čeka drugo do gorčine. Nadoći će bo dani, o kojima ćemo reći, da nam se ne svigjaju; stići će nas muka i duševne boli, bilo s naravnih uzroka, ili s Božjeg dopuštenja, e da snašanjem ovih zadovoljimo za grijehe naše, sebe usavršimo te što većma Kristu nalični budemo. Oj ne plašimo se tada, ne kolebajmo, već budimo hrabri, jaki; jer tko je ustrajan, taj je sretan; koji je do smrti vjeran, taj će zadobiti krunu vječnog života. Nu ne mislimo kao da bismo otu nužnu hrabrost i srčanost, ustrajnost i stalnost sami od sebe mogli crpati; nipošto; jedini je Gospod onaj, kojega nas milost na to usposobljuje. Zato molimo za nju riječima kralj. pjesnika: „Sačuvaj me, veliki Bože; jer se u te, kao Oca moga ufam, ti si jedino ufanje moje“. (Ps. 15.)... S Bogom.

LI. Život dušobrižnikov.

18. Umjerenost. Mili moj! U jednom već pismu spomenuo sam, da sam u svoje vrijeme slabo učio moralku i kad danas čitam u svojim svjedodžbama, da me moj dobri profesor iz tog predmeta najboljim redom nagradio, nehotice moram u sebi kazati: to zaista nijesam zavrijedio! Od tada minulo je 40 god. i ja nit teoretično, nit praktično još ono nijesam zavrijedio. Za čitanja mojih listova često si morao opaziti, da se ne mogu baš pohvaliti sa sposobnostima jednoga pisca i da je u mojim listovima savršenost, preciznost tako daleko, kao nebo od zemlje. Ali sam uvijek računao na tvoju dobrodušnost i oštroumlje, čime ćeš nadoknaditi ono, što je u mojim predavanjima manjkavo. Na to ra-

čunam i sada, gdje ti o 4. kršćanskoj, a napose svećeničkoj, stožernoj krjeposti kratak, ali nesavršeni naputak mislim nanizati.

1. Kao bogoslov promišljao sam pod *„temperantia“* onu krjepost, koja svakoga resi, koji se još nikad nije opio. No kasnije porodile se u meni takove dvojbe, da „nikad ne biti pijan“, možda ipak nije stožerna krjepost, koja bi čovjeka ovjenčala krunom svetosti. Tekar po malo dogjoh do uvjerenja, da sv. Pismo i crkva pod krjepost umjerenosti svrstava ne samo onu neumjerenost u jelu i opojnom piću, već svaku neurednu, neobuzdanu želju. Prama tom shvaćanju i ne držim nužnim, da ti pišem o tom, kako da budemo umjereni u jelu i pilu, već radije o tom, kako da obuzdamo njekoje naše strasti, koje smo još bilo iz gjačkih vremena pridržali ili od oca našeg Adama baštinili. U prvom redu spominjem srdžbu i nestrpljivost. Vatreni i nagli župnici mogu se pozvati na mnoge svoje predšasnike. Znadeš, da, kada njeki grad ne htjede Spasitelja primiti, dva apostola zaželiše nad gradske stanovnike vatru s neba. Jedan učenik sv. Pavla, Carpo, biskup na otoku Kreti, kada je doznao, da je njeki poganin nedavno obraćenog kršćanina opet prevabio poganštini, u svojoj srdžbi obratio se na Božju pravednost moleći Svemožnoga, neka oba grješnika strijelom kazni i na dno pakla strovali. Njeki učenik pustinjaka Makarija sastao jednom njekog fanatičnog poganskog svećenika, koji oboružan silnim kolcem, ponašao se kao bijesan. „Kamo tako naglo ti zloduše“? uspita ga učenik Makarijev. „Ako ti mene zloduhom nazivaš — odvrati poganin, — to ću s tobom i postupati, kako to možeš od zla duha i očekivati“; — i iza tih riječi nemilosrdno izbi kršćanina. Nu kad bi htio sve primjere nestrpljivosti i srdžbe nanizati, koje o sebi i drugima znadem, morao bih dosta omašnu knjigu napisati i ta zbirka primjera sadržavala bi mnogo takovih izjava, koje ne bi nit kršć. čuvstvu ni ćudoregju odgovarale. Ali možda tko opaža, da je svaki onaj luda, koji

nikad ne izigje iz kolotečine strpljivosti, nikad se ne razljuti; jer vreću krpat tankim koncem nemoguće je, nit prestiremo stol prostom vrećom, već ju podmićemo pod stol. Da mogu na tu opasku odgovoriti, pozivam se opet na spomenuta tri primjera. Spasitelj je naš pregorljive svoje sinove opomenuo riječima: „ne znate, kakova duha treba da budete; sin čovječji nije došao, da duše pogubi, već svakoga spasi". Biskup Carpo poslije svog proklinjanja vidio je u njekom vigjenju, kako ona dva grješnika sjede na rubu strašnog ponora, opleteni zmijama, a drugi ih ljudi htjeli u ponor survati. Na to zagleda Krista na veličajnom prijestolju, koji u brzo ustade, te praćen Angjelima pohiti do nesretnika, pruži im sućutno ruku i odstrani s ruba ponora. A kada je Makarijev učenik na udarce počeo zapomagati, nadogje njegov učitelj, prijazno i nježno pozdravi poganina: „Bog te k nama doveo, dobri čovječe; njegov te blagoslov pratio". „Ali molim te, odvraća poganin, što si dobra na meni našao, te me tako lijepo pozdravljaš"? Na to se Makarij skupio i pohvalno izrekao sve, što je dobra na poganinu našao, čime ga predobio za kršćanstvo i postao je jedan od najgorljivijih njegovih vjerovjesnika. Ova krotkost i obzirnost, koju nalazimo pri Kristu i svim njegovim pravim sljedbenicima, naravno nije bila nikakova slaboća, nit lakoumno ćudoredno shvatanje već ona uzvišena moć krjeposti, kojom su srdžbu svoju obuzdali i time utažili pravednu kazan, dapače i odstranili. Kod prosugjivanja ovakove srdžbe vazda valja paziti na narav seoskoga puka. Onu djelomice iskrenu, djelomice umjetnu, naučenu uslužnost, koju nalazimo u gradovima, na selima ne vigjamo. Jezik priprostog poljodjelca je neokretan, rečenice nebirane, rad tvrd, hrana priprosta, te sav njegov život nam se pričinja prejednostavnim, primitivnim. Ali premda su mu krjeposti nekićene, razgovor isprekidan, uslijed čega više puta pogriješi protiv ćudorednih ili redarstvenih propisa, sve to nit iz daleka ne može biti razlogom, da svećenik ne-

djelju za nedjeljom neprestano svoje stado kori, jauče nad polutanstvom puka, ili se možda i grozi, da će ostaviti župu, tako, te mu svaki govor imade dva dijela; i to: 1. prava propovijed; 2. psovke, ukori. Takav postupak nije „*ad aedificationem, sed destructionem*". Sv. Franjo Sales. je držao, da je krotkost mnogo rjegja krjepost nego li čistoća. Nu nedvojbeno je, da ova treba da resi i propovjednika i ispovjednika i da je jednomu i drugomu neophodno nužna, e da tako povjerenje i ljubav svojih zadobije. Surovost, pretjerana strogost i srdžba srca odbija, dok samilost, blagost i krotkost predobiva duše, ter postizava sve, za čim pretjerana oštrina teži, ali nikad ne doseže. Nakon svega toga razumjet ćeš me, zašto svećeniku — župniku na srce stavljam ovu golemu krjepost kao mjerilo njegove gorljivosti, pobožnosti, ako naigje na slaboće, pogrješke, pa i uvrjede, koje često nastaju ne toliko iz zlobe i pokvarene duše, koliko iz neukosti i naglosti. Naravno da ne preporučam to, kao da valja na sve zažmiriti, ili nikad poučavati, opomenuti, ukoriti, i na red pozvati; već to, da se s našeg čela nikad ne čita srdžba, već dobra volja, nit se kada ponašamo, da koga odbijemo, preplašimo, već predobijemo; jer ćemo samo tako postići, da će se opomenuti i sami preplašiti svake surovosti, nečednosti, te zavoljeti što je zbilja dobro i plemenito. Ali ti možda misliš, da ipak imade zgoda, gdje baš ne bi bila krotkost i ljubeznost umjesna, poimence, ako bi se time svećeničko dostojanstvo vrijegjalo, ili dušobrižničko djelovanje osujetilo. Dobro znadem, da mnogi svoje klevetnike prijavljuju svjetovnom sudu, ili se u javnim glasilima brane. I ovi se mogu pohvaliti s velikim uzor-primjerima: tako sa samim Kristom, koji svoje božanstvo branio protiv nevjernih farizeja; sa sv. Atanazijem, koji bio vračarstvo i nečistoću od sebe pred mnogim nazočnicima svečano odbio; sa sv. Ignacijem Lojol., koji je molio, da mu se javno šibanje, koje bio zavrijedio, samo zato oprosti, e da njegova javna kazan ne preplaši mladiće, koji mu se bili priključili

u daljnjem vršenju njihove pobožnosti. Gdje se dakle na pravu vjeru napada, ili se bojati javne sablazni, tuj je svećeniku progovoriti, dapače zgodno obratit se, bilo na crkvenu bilo svjetovnu oblast ili štampu. Nu ne smijemo zaboraviti niti na takove zgode, koje nam predočuju heroičke primjere šutnje ili trpnje. Tako Spasitelj naš mukom šutio na drvu križa, kad ga ružili i psovali; sv. Franjo Sal., kad je njegov neprijatelj oponašajuć njegov rukopis u ime biskupa pisao ljubavni list njekoj javnoj grješnici, te ga hotice izgubio na javnoj ulici, ovaj 2 god. šutio zadovoljiv se jedinim izgovorom: „Bog dobro znade, koliko mi poštenja treba, da mogu uspješno svojoj službi udovoljiti". U bogoslovlju naobražena sv. Katarina Sien. jednom se bila potužila Gospodu na opaki jezik njeke starice; na što joj bje odvraćeno: „zar misliš, da ne mogu učiniti, te nabačene ti poruge ljudi ne uzvjeruju?" Zaista, kod onih, koje moramo svojim uzorima smatrati, opažamo ne duh oštrine, nego krotkosti i blagosti; vigjamo, da su sljedbenici Kristovi težili ne da se njihovi neprijatelji kazne, već da se obrate, čega radi su im velikodušno opraštali, pretrpljene uvrjede jednostavno zaboravljali i tako zlo dobrim zamjenjivali i svladali. Prije nego li ovaj predmet dokrajčim, uputno mi se čini, da te još na njeke riječi sv. Franje Sal. upozorim: „tko je odviše popustljiv, taj pogriješi; ali tko je malo popustljiv, i taj pogriješi. Nama pako krhkim ljudima vrlo je teško pronaći srednji put. Nu kad već pogriješim, bolje da pogriješim prevelikom blagošću, nego li prevelikom strogošću". Budi dakle spram svog stada nježan i krotak, ne po slaboći značaja, već po dušcvnoj jakosti Gdje se radi o proslavi Božjoj te ispunjenju tvojih dužnosti, budi srčan, neustrašiv; ali sa zalutalima, osobito ako se poprave te svoje pogrješke okaju, budi nježan i milostiv.

2. Dok sam u prijašnjoj točki preporučao krjepost umjerenosti u obliku krotkosti i nježnosti, sada ti ju želim razglobiti kao sredstvo prama pojedinim dušobrižničkim okolnostima. Dogagja se, te koji župnik zaluta u koji samostan, pregleda njegov namještaj, upozna propise i zaželi svoju župu usrećiti s duhom samostanskim i prama ondje stečenom iskustvu bolje i više čita, što je sve ovaj — onaj bogoljubni župnik učinio, i on bi s mjesta rado sve to oživotvorio. Neka svatko promisli, da nije za svakog pojedinca ni za svaku župu isti postupak, ista praksa, ista udruga, bratovština. Nit sve ptice jednako ne poje; jedna oštro, druga nježno, ova jednolično, ona u raznovrsnim premjenbama. Koje biljke i kod nas uspijevaju, ne uspijevaju sve u Americi. Ne bi bilo zanimljivo, kad bi svi ljudi imali jednaka lica, isti izraz, isti kret, isto ponašanje. Estetičari drže, da „jedinstvo u raznolikosti" sačinjava jedno od glavnih biljega ljepote. Pročitamo li životopis više svetih svećenika, vidjet ćemo, da je svaki marljivo proučavao svoje vjernike, njihovu dobru i zlu stranu, zanimanje, okolinu, sav životni im odnošaj i tekar tada odabrao ono sredstvo i onaj postupak, koji je bio za njih shodan i i po tom, možda jedino njima koristan. Kada čitamo francusko ili talijansko pastirsko bogoslovlje, uvidit ćemo, što njihovi auktori tamošnjim župnicima glede mladeži i odraslih, bogoljubnih i grješnika preporučaju. U Njemačkoj — (a nit kod nas u Hrvatskoj) baš sve se ne može preporučiti nit prilagoditi. „Kušajte sve, te zadržite ono, što je najbolje" — veli Apostol. I posve pravo. Najprije valja nastojati o tomu, što je nužno za slušanje riječi Božje, za dostojno i češće primanje sv. otajstva, za mirni, složni život s drugima, strpljivo snašanje nevolja i boli, pouzdanje u volju Božju; dragovoljno prisustvovanje preporučenim po crkvi pobožnostima, a tekar tada valja iznijeti korisno i to samo ono, što će župi bezuvjetno koristiti, čemu su vjernici sposobni. Dobro je, ako župnik imade susjeda, s kojim može sve raspraviti; uputno je i to, da se na svećeničkim sastancima n. pr. koronama, to praktično pitanje što opširnije razglobi; tada će se rijetko dogoditi, te će

župnik nalikovati onom graditelju tornja, koji, nije s okolnostima računao, te bio prisiljen gradnju napustiti. Još moram u jednoj točki umjerenost preporučiti. Vrlo mnogo čitamo o štetnim posljedicama svjetovnih zabava, a napose o plesu. Župnik obično u pokladno doba, napose prije posljednja tri dana kao i prije proštenja oštro ustaje protiv plesa, te tom zgodom brižno opisuje Herodijanku, kako na Herodovoj gozbi pleše, zajedno sa glavom sv. Ivana Krst. A toga posljedica? Jest, da se ipak pleše, a župnik se izgriza, ljuti. Ja sam na početku svog župnikovanja gdjekada ples prepriječio, ali posve dokinuti nijesam mogao. To je i nemoguće; jer temelj plesanja već je u naravi, u krvi mladeži, to dokazuje, što se kod svih narodâ pleše, te su ga zakoni vazda i svagdje dopuštali i dopuštaju. Radije gledaj, da se mladež u plesu drži njeke granice, mjere. Roditelje, učitelje i opć. poglavare nagovori, neka prije popodnevne pobožnosti plesom ne započinju, a poslije pozdravljenja da se na plesalištu nitko više, a napose djevojke pa i druge žene ne nagju. Jedan je župnik to proveo, te je za tu svoju nakanu predobio ne samo poglavarstvo, nego i samu mladež. Nu jednom se njeka djevojka vrlo zagrijala za plesom te ostala na plesalištu i tada, kada su njene drugarice već otišle. Na to pristupi k njoj mladić i utisne joj metlu u ruke. To je dokaz, da se može i kod seoskog puka zabavu ograničiti, uzbuditi čuvstva ćudoregja i poštenja, dapače mnogo više, nego li u gradovima, gdje se ne jednom podavaju upravo silnim orgijama. Dakle se pobrini, da tvoja mladež svoju zabavu, napose ples započne odmah poslije popodnevne pobožnosti, e da se tako do večeri proskače i time noćne pratnje prestanu. Nagovori prijateljski i gostioničara, pa i njekoliko jakih, ali miroljubivih i dobroćudnih mladića odaberi, koji imadu paziti, te ne dogje do svagje i tučnjave, već odmah u zametku što takova uguše, odstrane. A kad nadogje suton, učini kao patrijarha Job: „*cum transiissent dies convivii, offerebat holocausta, dicebat enim: ne*

forte peccaverint filii mei et benedixerint (seu maledixerint, offensam imposuerint) Deo in cordibus sui“.

Ovime dovršujem listove svoje, koje sam ti, mili moj, kroz godine šiljao. Kad pomislim na njihov sadržaj, držim, da mnoge predmete nijesam razglabao prama tvomu opširnomu znanju i nazorima, dolično i shodno. Moguće i to, da ti se gdjekoje točke u mom razglabanju nijesu baš važne pričinile. Nu za me je bila svaka točka važna; jer ti htjedoh pokazati, što sam doista iskusio: da može netko teološki biti vrlo naobražen, ali od toga ne slijedi, da i pastirsku službu dolično — i vještački rukovodi, kao i to, da je mnogo lakše župničko mjesto steći, nego li pastirskim dužnostima udovoljiti. Ja sam morao „*errando*“ mnogo učiti, a iskustvo mi mnogoputa rastvorilo oči. Vjeruj, da u svakoj točci na koje sam te bratski upozorio, imade mnogo istine. Moja je bila nakana, da sve svoje znanje i stečeno iskustvo upotrebim, te svim silama nastojim, te pojedine počinjene pogrješke ispravim, što sam propustio nadoknadim; u opće vlastitu moju župu, moj vinograd što moguće većma poboljšam i tom nastojanju ostanem stalan sve dotle, dok me smrt ne pozove i tijelo mi koji brat svećenik, „*hymnos et psalmos ex christiana traditione decantans*“, u blizinu milih mojih mnogobrojnih pravovjernika, a uz blagopokojne moje roditelje, doprati. Snatrio sam u toj slatkoj nadi, da ću moći svom 23godišnjem župnikovauju, koje sam u Rettenbachu proveo, još koju Božjom pomoćju pridodati, ali je Providnost po mom natpastiru inako odredila, te sam dobio drugi vinograd da obradim. Nijesam došao na čelo druge vjerske župe, nijesam dobio nove vjernike, već sam dospio na jedno proštenište, koje je već stotinu i stotinu godina na glasu. Ne mogu više nit riječi, nit srce, nit život svoj posvetiti miloj, poslušnoj djeci, već proštenjarima, koji se zbliza i s daleka umorni, onemogli, izranjeni ovdje skupljaju, e da se nakon kratke pobožnosti ojačani i ozdravljeni opet udalje. Mili moj!

Moram priznati, kada se oni sa svojim župnicima nakon obavljene pobožnosti opet kući vraćaju, da me, premda je već 13 godina prohujilo od posljednjeg župnikovanja, jošte uvijek obuzima sjetna žudnja za domom, koja me vuče na pregjašnju mi župu, megj moje bivše stado; a kad se dosjetim, da mi se želja ne ispunjava, proplačem poput djeteta, koje se otkida od svoje matere. Napokon ipak saberem sve svoje sile ter sâm sebi šaputne: *„viriliter age quo te superior miserat“*.

Mili moj! Veseli se onomu, što ti je Krist i crkva povjerila, uči, gradi, njeguj i brani. Koja sreća, te bi i moji listovi donjekle pripomogli, te budeš *„pastor fidelis animarum fidelium“*, dok Providnost Božja inače ne odredi . . . Bog s tobom.

C. ALBRECHT (MARAVIĆ I DEČAK)
ZAGREB.

LISTOVI

MLADOM DUŠOBRIŽNIKU.

DIO II.

PREVEO

JANKOV S DOBRE.

S DOPUŠTENJEM DUHOVNE OBLASTI.

(PREŠTAMPANO IZ „KATOLIČKOG LISTA“.)

CIJENA K 2.40

U ZAGREBU.
NAKLADA „HRVATSKOG KATOLIČKOG TISKOVNOG DRUŠTVA.“
1907.

22602

LISTOVI
MLADOM DUŠOBRIŽNIKU.

Dio II.

PREVEO

JANKOV S DOBRE.

S DOPUŠTENJEM DUHOVNE OBLASTI.

(PREŠTAMPANO IZ »KATOLIČKOG LISTA«)

U ZAGREBU.
TISAK C. ALBRECHTA (MARAVIĆ I DEČAK).
1907.

LII. Učiteljsko zvanje.

„Hoće li se već jednom svršiti?“ Obično tako uzdišemo, kada nas koja stvar bila pismena ili usmena dulje vremena zadrži. Da ti kažem pravu istinu, očekivao sam, da ćeš ti mjesto gornjeg uzdaha doći preda me sa čituljom te me zamoliti, da te pustim u miru, i toga radi odlučio sam, da odaslani moj list bude posljednji. Ali kad u brzo eto tvoga lista, u kom se tužiš i donekle mi spočituješ, što o propovijedi, o dijeljenju sv. otajstva, ter mnogim inim stvarima, koje u životu dušobrižničkom dolaze, vrlo malo ili ništa ne pišem; a kad sam već u tu jabuku zagrizao, neka i dovršim. Mili moj! imaš potpuno pravo. Ali ja sam bio toga mnijenja, da ćeš ti, koji u svojoj knjižnici imadeš toliko krasnih znanstvenih djela od uvaženih pisaca, i koji ne dopuštaš, da ih prašina, paučina i crvotočina izjeda, u njima naći o spomenutim i sličnim predmetima valjane upute, pa da mog razglabanja i mojih uputa ne trebaš. Znadem i to, da ti ja ne mogu niti što novijega niti što boljega kazati. A što se odlučih na to, da ti ipak pišem o tim predmetima, razlog je, što osjećam uza sve slabašno moje znanje u sebi snage, da ti mogu nešto korisna i vrijedna podati na polju homiletike i liturgike. Jedino to što znadem, da ti ne tražiš znanstvena raspredanja, nego želiš saznati za mnijenje svojih drugova svećenika, jedino me to potiče i sokoli, da nastavim svoje listove. Progovaram pak ponajprije o ponajglavnijoj dužnosti dušobrižnika: o propovijedanju, ter izjavljam svoje nazore o tom: kada, kako i što valja te se propovijeda.

1. „Isus istjerao iz njega zla duha“, ovako sveto evangjelje. Riječi ove ne spominjem uzalud, jer je gorka istina, da mi prije nego li preuzmemo svećeničko dostojanstvo i službu propovjednika, mnogo toga imademo što bi trebalo da se po milosti i moći Kristovoj odstrani, e da i o nama vrijede riječi: „govorio je dobro“. Ne dvojim, da si i ti za svog gjakovanja kao i mi u velike razlikovali propovjednike: one, koji se pojavili fini i lagani od drugih, pa da ste one, koji su u razlaganju svom rabili lijepe prispodobe i rečenice, u zvijezde kovali i čudili im se. A kad smo morali kao bogoslovi napisati i govoriti naš pokusni govor, nastojali smo, da izrabimo sva moguća govornička pravila i odlučili, da ćemo i tada, kad nam bude jednom dano, te kroknemo na propovijedaonicu, pa i drugda — baš ovako raditi. Ali kad ovakov gorljivi bogoslovac postane svećenikom, nakon jedne godine, a često i prije, zaboravi on na sva govornička pravila, pa ipak propovijeda. Ne bi li po tom mogao Isus i za klerikovanja kao i u kašnjim godinama pronaći u nama nešto, što bi valjalo istjerati? tuj „spiritum superbiae“, tamo „spiritum ignaviae?“ Ja mislim, da bi. Ded samo promisli, koli je golema služba: riječ Božju naviještati! Proučavanje starih i novijih klasika čini, rekao bih, temelj i nužno sredstvo, da si usvojimo vjerske istine, a sveti red i poslanje biskupovo daje nam prava, da tu zadaću vršimo. Prema tomu cijeloj pripravi za svećenika kao i daljnjoj naobrazbi njegovoj glavni cilj nije drugi, nego da dolično naviještamo riječ Božju, budući da se time pobjegjuje bezvjerstvo, ruši carstvo laži, grješno srce se skruši i proplače, pravednik jača, i tako se radi za spasenje svakog pojedinca. Radi ove velike važnosti sačinjava učiteljska služba za sveg nam svećeničkog života najglavniji dio našeg djelovanja.

2. Iza ovoga, prije nego li o čemu drugomu progovorim, želim nanizati moje nazore o propovijedi, te odgovoriti na ne baš beskorisno pitanje: kada da se

propovijeda? Odgovor sadržaje u sebi nalog Gospodnji: „Idite po svemu svijetu i učite sve narode“; vidi se i u postupku sv. apostola, koji, čim bi se pravovjerni skupili u većem broju, svagda bi propovijedali; to izjavlja odlučno i crkveni sabor tridentski, koji traži od biskupa, e da se pobrine, kako će se u župnim crkvama „*saltem omnibus dominicis et solemnibus festis, tempore autem jejuniorum quadragesimae et adventus diebus et alias, quotiescunque id opportune fieri posse judicaverint*“ riječ Božja naviještati. Dakle ne ja, nego spomenutim riječima opredjeljuje Crkva dane, kada valja svećeniku propovijedati.

Žalosna je pako činjenica, da se nagje dušobrižnika, koji ovu toli važnu i strogu odredbu majke Crkve doslovno ne ispunjaju i tako se često dogagja, da se iz mnoge duhovno gladne duše put neba vine ona prorokova: „Djeca iskahu kruha, ali nikoga nije, da joj ga dade“, i to sad tihano, sad potajice, pače katkada i glasno; jer mnogi dušobrižnik ne propovijeda svake nedjelje, sad poradi nježne brige za svoje dragocjeno zdravlje, sad opet zato, što se tobože umorio sa deset pokornika u ispovijedaonici, a osobito, ako je u tjednu bio koji blagdan. Jedan kaže, da se i tako mnogo propovijeda: drugi opet misli, da puk, bude li često slušao riječ Božju, ne će je dolično poštivati; treći opaža, da se narod ni po svakidanjoj propovijedi ne bi poboljšao. Takovih isprika golotinju lako uvigjaš u prvi mah, koje odavaju vrlo lakoumno shvaćanje ove najsvetije zadaće svećenikove. Ispriku, da će katoličkom župniku, ako bude često propovijedao, ponestati gradiva, koje treba da je puno vječnih istina, ne bismo smjeli ni čuti. Kada bi biskup doznao, da župnik, koji s njime toli udvorno i ponizno razgovara, kroz godinu ponajviše sveto evangjelje samo pročita, a da ga ne razglobi niti na život ne upravi, ne vjerujem, da bi mu „*quasi carissimo fratri et fideli ministro et conservo in Domino*“ progovorio, nego nješto drugačije. Bilo na početku prošlog stoljeća,

da je njeki župnik na dan proštenja pročitao dotično sveto evangjelje te nadovezao ovo: „danas imate proštenje; na taj dan više kuhate i bolje jedete; imadete i gostova, koje morate pogostiti, zato ne će biti propovijedi". Nakon tih riječi sagje sa propovijedaonice. Seljacima se to svigjalo, i po dovršenom bogoslužju se skupili i posavjetovali se, čime da oni nagrade g. župnika za tu njegovu ljubav. Nakon oduljeg vijećanja složiše se u tomu, da će oni njega za danas riješiti večernje. I starješina zbilja pogje do župnika i reče mu: „G. župniče, do podne ste bili tako dobri te nas riješili od propovijedi, zato ćemo i mi vas riješiti od večernje".

Naravno u takovim okolnostima nije baš cvao vjerski život, a bilo je i nješto istine u riječima onoga propovjednika, koji na njeki veliki blagdan ovako progovorio: „danas je i na nebu veliko veselje; jer je nakon sto godina opet jedan poljodjelac dospio u nebo". Žalosna je istina, da dušobrižnici često vjernicima svojim „opraštaju" propovijed, ali ja ne mogu pojmiti, kakovu će ovakovi darežljivci jednom od vječnoga Suca nagradu za uzvrat primiti.

Dakle kada da propovijedamo? Čini ko do sada, propovijedaj neprestano, t. j. svake nedjelje i blagdana, pa i tada, ako koji blagdan padne na subotu ili ponedjeljak, dapače i tada, kada su uzastopce dva blagdana. Budeš li tako radio, pokazat ćeš, da slušaš majku Crkvu, zatim ćeš u pojedinim slučajevima dobiti oprost, koji su papa Benedikto XIV. i Pijo VI. podijelili, a da i ne govorim o tom, koliko se dobra može postići jednom samo propovijedi. Sv. Franjo Saleski imao jednom pred sobom samo sedam osoba, ali je ipak govorio, kao da ga sluša tisuću ljudi. I gle, nakon propovijedi kroči preda nj jedan od slušatelja s izjavom, da je upravo nakanio bio prijeći na krivovjerstvo, ali poradi propovijedi, koju je malo prije čuo, hoće da umre kao pravi katolik.

Znadem, da te često koji brat susjed ili prijatelj pozove, da propovijedaš pri kakovoj svečanosti ili svet

kovini u njegovoj crkvi. Ovakovom zgodom, da za vrijeme onamo prispiješ, treba te za svoje stado ranije obaviš bogoslužje; ali ako je nedjelja ili blagdan, ti koji ljubiš svoju vlastitu djecu ne manje nego li tugje stado, treba da prije svoje nahraniš kratkom besjedom kao oživljujućom manom, i kada si to učinio, onda tekar mirne duše možeš svoje vjernike preporučiti bož. Pastiru i u Njegovo ime otići u župu, kamo te pozvaše i gdje napeto već čekaju na riječi stranog govornika.

No imade i posebnih zgoda, u kojima može župnik riječ Božju naviještati, dapače dužan je to činiti. Ponajprije spominjem korizmu. Ovo je vrijeme svetije, te ga i Gospod kao i Crkva obdarila većim milostima, nego ostalo godišnje doba. U to vrijeme nije dostatno pročitati koje razmišljanje iz muke Kristove — to bo valjana obitelj i sama učini — već odaberi u tjednu zgodan dan, n. pr. četvrtak ili petak, te poslije podne u odregjeno doba propovijedaj sa doličnom pobožnošću. Tako zvane korizmene propovijedi prama današnjem iskustvu u velike koriste. Takav prigodni dan jest i staro ljeto, koji mlado i staro zbiljom napunja i na propovijed pripravi: zadnji satovi godine sami nam toliko pričaju o prošlosti i budućnosti. Prema tomu valja te župnik za taj dan sazove svoje stado i sklone ga s nekoliko toplih riječi na zahvalu, pomirbu, prošnju, e da uzmogne kao za zaključak s ostalim bogoljubnim kršćanima zajedno svom dušom zapjevati: „Tebe Boga hvalimo!" U naše doba češće se oglašuje veliki oprost ili jubilej. Neka župnik ne misli, da je svojoj dužnosti udovoljio, ako naprosto pastirsku odredbu pročita i navijesti; jer će po tom vrlo malo njih dobiti oprost. Ovakovo vrijeme milosti valja što toplije preporučiti; glavni uvjet, pokoru, treba valjano protumačiti, ali i druge uvjete na čistac izvesti i u pamet dozvati. Ako je vrijeme oprosta kratko, treba te upotrebiš i djelatnike i u odregjeno doba dana puk svoj o potrebitom poučiš. Poznajem dvije susjedne župe; u obima se u nedjelje i blagdane

rano misa obavlja istodobno; u jednoj župnik iza pročitanog evangjelja u kratko ga razloži, e da se i nahrane riječju Božjom i oni, koji ne mogu k poldanjici. U drugoj se župi to nikada ne dogagja. Pita se: koji ti se običaj svigja većma? Mislim, da je to pitanje istovetno s ovim drugim: koji od običaja prudi više spasenju vjernika? Sjegurno si već čuo i o tomu, kako u mnogim krajevima, mjestima, gradovima dušobrižnici imadu propovjedničke praznike, poimence ljeti za žetve, jeseni za berbe, pod izlikom, da se narod kroz tjedan umori te kod propovijedi spava, drijema, dugočasi. Ovakovo se načelno praznikovanje od propovijedi ni najmanje ne sudara sa dužnim posluhom spram Crkve niti sa svećeničkom gorljivošću. Vidi li puk, da ni sam svećenik ne mari mnogo za riječ Božju, u brzo progje volja i njega za najsvetijim istinama. Jedan mi dobri prijatelj pričao, da si i on jednom u mjesecima srpnju, kolovozu i rujnu priuštio ferije od propovijedanja, a kada je opet prve nedjelje listopada začeo propovijedati, za vrijeme govora skoro sva crkva da je spavala. Eto, vjernici se odučili od pozornosti, te ih nije ništa više zanimala riječ Božja.

3. Jošte nješto o tomu: kako dugo valja propovijedati? Glede toga sam mnogo raznovrsnih nazora i čuo i čitao. U tim raznovrsnim nazorima opazio sam, da se nije obaziralo na propovijedi držane u zimsko hladno doba i na one u ljetnoj sparini; niti se obaziralo na obične nedjelje i blagdane, i na veće svečanosti i izvanredne zgode, niti na žiteljstvo u matici i filijalima. A upravo te točke: godišnje doba, svečaniji dan te mjesne okolnosti odlučuju, kako dugo da dušobrižnik propovijeda. Njeka gospoda, pa i pisci stotinu i hiljadu puta naglašuju, da valja biti što kraći. Otvoreno kažem, da ne znam, što bih o toj gospodi sudio, no veseli me to, što ne živi danas sv. Pavao, jer bi i njega pozvali na red, što se n. pr. u Troadi drznuo propovijedati do polnoći, pa je tom zgodom njeki mladić bio zadrijemao

i pao s prozora. Ta gospoda, koja za svaku propovijed odmjere 20—25 časaka, sjegurno niti su ikada bili dušobrižnici, nit poznavaju duševnih potreba puka. Svećenik, kojemu njegovo učiteljsko zvanje nije priraslo k srcu, ne će ni tako dugo propovijedati. Onaj pako koji gori za slavu Božju i koji iz ljubavi spram svog stada propovijeda, sjegurno će znati prilagoditi u svakoj prigodi duljinu svog govora. Ako li za koji časak i produlji svoj govor, nego li bi trebalo, to će ipak većina slušatelja jošte na koncu i reći: „pa zar je već svršio! Još bih slušao cijelu uru!“ Čitao sam u njekoj knjizi, da se propovjednik imade čuvati ovih triju sirena: 1. neka ne naviješta ljudsku mudrost, nego riječ Božju; 2. neka ne hrani ubogi narod neprobavljivom hranom na smrt; 3. neka sebe govorom ne umara tako, te bi se uspeo bez priprave na propovijedaonicu, i ondje znojeći se sam sebi dosadio, a puk uspavao . . . S Bogom.

LIII. O čemu valja propovijedati?

Prije više godina sa mnom se na odlasku u Ameriku rastajao njeki gospodin. Zaželim mu sreću i obilni Božji blagoslov, te sam ga se vrlo često sjećao, osobito onda, kad sam mislio, da je već na debelom moru. Nakon njekoliko tjedana eto istoga gospodina preda me, te mi reče, kako ga je, kad je s obale luke promatrao pučinu morsku, takav strah obuzeo, da nije smio na parobrod, već ostao. Nalog Gospodnji: Propovijedajte Evangjelje — učite sve — učite ih obdržavati sve, što sam vam naložio . . . za djakovanja moga pričinjao mi se toli lakim, kao čovjeku, koji mora vidio nije, plovidba po njemu. A danas pod starost, danas me plaše spomenute riječi, jer mi se predmet propovijedi pričinja toli nedoglednim, kako onomu gospodinu pučina morska. Oj koli je neizmjerno tlo spasonosnih ustanova, koli raznolični su na njemu spasonosni plodovi, koli su neiscr-

piva vrela božanske mudrosti, iz kojih teče ublažujući krjepki napitak duši, što žegja za vječnim životom. Nedogledno more mogu preploviti za koji tjedan, ali preko mora božanskih istina ne ću nikada do kraja; izvor spasenja ne može se iscrpsti ni za deset, dvadeset, pedeset godina, dapače ni da živim kao sv. Ivan Evangjelist. Zato govoriti: „jao! o čemu da propovijedam — u istinu već sam se iscrpao, znači odavati svoju duševnu nesposobnost. Dvanaest članaka apostolskog vjerovanja, sedam prošnji Očenaša, deset zapovijedi Božjih te sedam izvora milosti podavaju takovo vrelo, koje iscrpsti nitko nikada kadar nije. Skupim li svaku riječcu, koju dosadanji propovjednici izrekoše, pročitam li svaki govor, koji se čuo iz ustiju katoličkih propovjednika, ili u samoći sastavio, prolistam li svaku knjigu, koja radi o Božjim djelima, svi bi ovi govori i razglabanja bili tek kapljica prama objavljenom neizmjernom, bez dna moru božanske mudrosti. Ja si ne mogu zamisliti, kada bih svake nedjelje i blagdana govorio, da nakon mnogo godina ne bih smogao predmeta, misli, riječi, da udovoljim svojoj učiteljskoj dužnosti, nego me naprotiv to zabrinjuje, da je za sve zgoda rijetka, a vrijeme kratko, što bih morao razglabati. Oranica je silna, ali radnika je malo; gragja neizmjerna, ali vrijeme prekratko, u kom da se obradi. Ne vjerujem, te bi ti još jednom pitao: što da govorim? Tà otvoreno nam kazao Spasitelj, a biskup, koji nas zaredio, kada ti uručio knjigu sv. evangjelja, ponovio: „naviještaj evangjelje, uči sve ono, što ti naložih". Pred nama je sv. Pismo, crkvena predaja, nauka i tumačenje sv. otaca; u knjižnicama naš m raspolažemo sa više ili manje propovjednika. Rabimo li sve savjesno, napose ako više odlomaka sv. Pisma kao i nauku crkve u pameti, duh pako obojega u srcu zadržimo, tada ne može nadoći čas, da ne bismo znali, o čemu da propovijedamo. Pa i dušobrižnička djela, često i podulje pričaju, o čem da župnik govori u raznim zgodama. Zato ću možda biti i nečedan, ako ti progovorim o tom, što da

propovijedaš; ipak se ne mogu suzdržati, a da ti nekoliko pametnih ovdje ne naniżem.

1. „Život pako vječni jest, da upoznaju Tebe, pravoga jedinoga Boga i koga si poslao, Isusa Krista". Da vjernici upoznaju Boga, a slijede Isusa Krista, to treba da je svrha i cilj svake propovijedi. U tu svrhu predoči, što imade kršćanin vjerovati, što činiti, što li propustiti, a sve to kako i čim može postići. Promotrimo li one sv. govore, koje izrekao sâm naš Spasitelj, vigjamo u njima istine, koje se u srce dirajućim načinom odnose na jedinoga Boga i Njegove neizmjerne savršenosti. Tako su i sv. apostoli protiv mnogoboštva pogana ponajprije govorili o jednomu Bogu, koji je moćni, milosrdni, istiniti, sveti i pravedni otac svih ljudi te kao takav odaslao svoga istobitnoga Sina na zemlju, da ih spase. U naše doba, gdje se i pismeno i usmeno bitisanje Božje drsko niječe, gdje nova poganština nastoji utrti si put ne samo u gradovima, nego i seoskim zakucima megju katoličkim narodom, danas nije dosta, te svećenik nauči svoju školsku djecu pitanje na izust: koliko je bogova? već je bezuvjetno nužno, da i pred odraslima jasno, priprosto, pučki dokaže bît Božju, koja nad svijetom vlada, koji je vječan i osoban, iz dogagjaja vidljivoga svijeta (argumentum cosmologicum) iz reda i svrhe, koju iz svijeta crpamo (argumentum theologicum), iz povjesti svijeta o providnosti Božjoj (argumentum oeconomicum), iz zajednice čovječanstva (argumentum historicum), iz ulivenih nam u srce zakona (argumentum morale), iz žudnje za blaženstvom, vječnom srećom (argumentum eudaimonologicum) i potrebu vjere u Boga.

Tvrdnja sv. Ivana Evangjeliste: „sve je po njemu učinjeno, i bez njega ništa nije učinjeno, što je učinjeno" — vrijedi i za svakoga seoskoga dušobrižnika. Po momu je mnijenju posve pravo radio onaj seoski župnik, koji je u svom njekom govoru rekao svojim župljanima ovo: „Svaki dar dolazi od Boga i zato valja te sve uživamo kao dar Božji. Ali gle, ustaju mnogi uče-

njaci te kažu, da ništa ne dolazi od osobnoga Boga, već da je sav taj divotni svemir jedino od prastare tvari i prastare sluzavine nastao, poradi bezbrojnog gibanja te beskrajnog razvijanja. Ali, mili moji, kada bi tko vama kazao, da je i vaša župa nastala od kakove tvari tako, da je iz nje ponajprije drvlje, zatim kamen i željezo, a iz ovih opet slučajno nastala zgrada: zatim da je od prastare sluzi s vremenom — opet slučajno — nastala riba, iz ove opet da su nakon hiljadu i hiljadu godina, kako oni tvrde lučbom naravi, nastali raznovrsni crvi, kukci, gmazovi i dvoživci, a iz ovih pak da su se razvile ptice i četveronožne životinje, iz njih majmun i napokon čovjek, što biste vi na to? Još vas jednom pitam, bogoljubni kršćani, kada bi vam kazali, da je iz prastare te sluzi, slučajno dakako, nastala sama misao, čuvstva srca, obiteljski život, život društveni, država, crkva . . . što biste vi na to?" Ovako je govorio dobri pastir, i po mojem mnijenju posve umjesno; jer ondje, gdje se bezvjerje i bezbožnost javno rasprodaje, ondje treba te se otvoreno i javno govori, kako je lažno i bez vrijednosti samo bezvjerje. Za prvih 15 god. mog svećenikovanja o savršenostima Božjim govorio sam samo pred školskom djecom, pa i tuj vrlo malo i kratko. Tekar sam kasnije uvidio, koli je poznavanje tih Božjih savršenosti nužno baš odraslima, jer to može poput putokaza djelovati na njihov ćudoredni život; ona bo sv. Pisma: „Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku i priliku", ne znači samo to, da je Bog u tijelo, sazdano od zemlje, udahnuo oživljujuću dušu, već i to, da je Stvoritelj čovjeka usrećio i drugim svojim beskrajnim savršenostima, e da po njima marljivo radeći nastoji što većma Bogu se približiti, dok ne dospije do vječnog blaženstva, gdje će ga licem u lice gledati i uživati.

Gradski se stanovnik snebiva seoskoj krasoti, pa bilo sam ili u društvu izagje u slobodnu, divotnu prirodu. Ova je divotna, začudna priroda živa knjiga, iz koje možemo čitati moć, snagu, mudrost i dobrotu Božju,

te bi se veoma moralo žaliti, kada dušobrižnik ne bi znao osim rečenica o veličini i krasoti prirode, kada ne bi poznavao toliko prirodu, te bi mogao i znao svoje pravovjernike poučiti, e da u toj otvorenoj knjizi živu istinu uščitaju, te da na taj način duhovna mu djeca, pobožne duše, zadahnuti začugjenjem i zahvalnošću spram Boga, sami posmatraju divotu svoga kraja, ter uživaju u njoj. No neka se čovjek ni tim ne zadovoljava, da djela Božja sa začugjenjem motri i uživa, već treba te sudjeluje pri svemožnom djelovanju Božjemu, da tjelovne i duševne darove, svojstva, sposobnosti, snagu, duh rabi na korist svoju, obitelji, župe i domovine. Radini puk treba te misli onako, kako to traži red stvari; neka točno znade, da Bog, koji je čovjeka stvorio, hoće, te čovjek svoje sposobnosti razvije i po tomu doličnim plodovima okruni djelo stvaranja. Kada na taj način dozna seljak, radnik, poljodjelac, moć, nakanu i volju Božju, to će se tada u njemu u mjesto taštog pouzdanja u samoga sebe uzbuditi ponizno, skromno čuvstvo, pa kada bude n. pr. na izložbu dognao utovljene volove i drugu robu, u mjesto da zaboravi na Boga i sve samomu sebi pripisuje, ćutiti će u srcu iskrenu zahvalnost i zadovoljstvo njegovo nad samim sobom biti će uredno i korisno. Danas se sve većma pomalja samodopadnost i kod seljaka. Zato valja neprestano naglašivati, da je Bog kako svih ljudi, tako i cijele prirode neograničeni gospodar; da prirodne sile po svojoj volji rabi i uregjuje, da slava ne pripada onomu, koji sadi, nit koji zalijeva, već onoga, koji uspjeh daje, Boga; tko dakle želi plod ovog rada vidjeti, neka ponizna srca klekne pred prijestolje Božje, te zamoli njegovu možnu pripomoć. Laži-prosvijetljeni pripisuju i izvode nevolje i pošast blaga, tuču, povodnju ter svaku inu prirodnu nepogodu lih uplivu prirode. Protiv ovih valja naglašivati, da premda spomenute pojave neposredno zbilja prouzrokuje snaga prirode, to ih ipak Bog, gospodar tih moći, a da ne poremeti prirodni poredak, može hiljadovrsno

rukovoditi tako, da proizvedu po njemu zasnovane posljedice, kako nam to divno opisuje knjiga Jobova (31. 39.).

Kada sam predočio sveznanje Božje, kako jednako znade za prošlost, sadašnjost i budućnost, to sam samo na pola udovoljio mojoj učiteljskoj službi. Treba te ujedno spomenem upoznavajuću moć i želju za znanjem čovjeka, po kojoj bi i on rado i prošlost i sadašnjost i budućnost upoznao. Glede prošlosti valja pravovjernika uputiti, e da ruku Božju upozna u povjesti svoje župe, općine, čovječanstva, pojedinih naroda i cijele svoje domovine kao i pojedinih obitelji te je hvali i slavi, a zlo, koje se bilo pojavilo, prezre sa svim njegovim pogubnim i opakim posljedicama, te na taj način nek mu prošlost bude učiteljica. Glede sadašnjosti neka si pribavi sve ono, što mu je u prilikama života nužno, ili može postati nužno, te da nastoji, da i djeca njegova i svi, koji mu pripadaju, uzmognu sebi nužno to znanje pribaviti. Valja nadalje kršćanina upozoriti, kako čovjek odaje veći mar, da sazna nejasnu budućnost, nego li prošlost ili sadašnjost. Ovu znatiželjnost gojiti je grijeh protiv volje Božje te poretka naravi, čega radi treba te vjernike odvraćamo od raznovrsnih, što na žalost jošte postoje, gatanja, bacanja karata ter inih praznovjernih običaja, a nagovaramo ih na to, da ne ispituju svoju budućnost, već o njoj neka trijezno promišljaju, pa budu li to učinili, moći će zavapiti sa Davidom: „Oj Gospode, u tvojim je rukama i duša i budućnost moja". Ovako mi je raditi kod razglabanja svih savršenosti Božjih.

2. Danas se vrlo mnogi tuže, da se je kriva prisega uvriježila u narod. Tu ne će uspjeti najstroži državni zakoni nit neumoljivi postupak svjetovne vlasti protiv toga, ako ne bude dušobrižnik sa propovijedaonice ter svakom inom zgodom naglašivao, da živi jošte stari Bog, koji je nepogrješivi svjedok svih naših misli, riječi i djela, al ujedno i pravedni osvetnik svake krive prisege, kojom se Njegovo sv. ime oskvrnjuje. Njekoć je

svjetovne zakone nadahnjivao duh Crkve i po njima nije bilo dopušteno nikomu prisizati, koji nije bio prije poučen po svom duhovnom poglavaru. Danas je moderni zakonik prisegu podvrgao službenim činbenicima i time ju lišio vjerske svetosti. Ta okolnost neka dušobrižnika ne zaslijepi, te on pomisli, da je zakon odgovoran, tu l' as voulu, George Dandin! Bože sačuvaj! Ovo bi bila profanacija prisege sa strane samoga svećenika; naprotiv neka vjerni sluga Božji i u danim zgodama nastoji, da svatko poštiva i časti sv. Ime njegova Gospodina; stoga da nijedan njegov vjernik ni s koristoljublja, ni s ljudskog obzira, ni od straha krivo ne prisiže, i da prisegom zadanu riječ ne prekrši; treba te svećenik glasno navijesti, koli je ime Gospodnje sveto, koli je prisega važna, budući da o njenoj nepovrjedljivosti kao i o poštovanju ovisi kako javno društveno tako državno i sveopće zajedničko dobro, saobraćaj i promet.

Kao što je nemoguće kuću sazidati u zraku, kako ne može napredovati stablo, ako mu je korijenje izvan zemlje — tako ne može ni čovjek biti ćudoredan, ako se ne obazire na svetost Božju, te po svojim silama ne nastoji, e da mu što većma sličan bude, da mu se približi. Naš božanski učitelj poticao je i sokolio svoje apostole i njihove savremenike, e da slijede nebeskoga Oca *„ut sitis filii patris vestri, qui in coelis est"*. Tako neka radi i svaki svećenik, ako želi steći ljubav i štovanje svojih župljana. Bude li činio ovako, tada će vjernici shvatiti, kada začuju, nek ne budu robovi niskih strasti, lažnoga duha, već neka koračaju po volji Božjoj, neka traže Njegovo prijateljstvo i nastoje biti Bogu slični, te za ljubav Njegovu neka obljube i svoje bližnje, sve bez ikakove iznimke.

Glasovita i skupocjena slika Rafaelova: bl. Djevica sa djetetom Isusom, nalazi se u Dražgjanima. U sobi, gdje je ta slika smještena, namješteno je i njekoliko stolica, e da s njih može gledalac lagodno sliku promatrati. Gledaoci nikada ne progovore ni riječi, nit okom

trenu, kao da svaki pojedini motrilac želi pojedine poteze usisati i u sebi ovjekovječiti. Ako li je kadra ruka jednoga slikara, da ono, što mu pred dušom lebdi, kistom predoči, zar da usta propovjednikova, zar da riječ njegova ne bude kadra srce i uho svojih slušatelja na toliko osvojiti, da shvate i usvoje po njemu naglašene riječi: „budite savršeni, kao što je savršen Otac vaš nebeski?“ Tu treba te se učvrsti živa vjera, koja će se oprijeti svakom nasrtaju, i koja će biti temeljem svakom ljudskom mišljenju, razgovoru i činu.

Ponavljam, propovijedajmo ponajprije i češće o Bogu i Njegovim savršenostima, tim više, što su ljudi već na mnogim mjestima podigli zlatno tele, kojemu posvećuju sve svoje biće i sve sile njemu žrtvuju . . .

S Bogom.

LIV. O čem valja propovijedati? (Nastavak).

Jedne nedjelje dogje svećeniku njetko u posjete i kaže mu: „Možda vas, Gospodine, smetam?“ „Nipošto“ — odvrati dušobrižnik „sutra ću reći samo malu homiliju, t. j. pročitat ću za sutra propisano evangjelje, pa ću kod pojedinih dijelova dodati po koju opasku, kako mi već na pamet padnu, i tako će brzo proći pol sata“. Hvala lijepa na takovom propovijedanju. Da za takav govor ne treba nikakove priprave, već da je dosta nešta rječitosti, sjegurno svatko uvigja; ali takovu propovijed i ne prati blagoslov Božji. Isto je tako kukavan govor onoga, koji si iz tiskanog propovjednika odabere nješto, i što pročita, ono bez ikakove promjene poput lekcije gjačke odglagolja. Ovakove seoske propovijedi većinom su tako loše i zbijene, da ja ne pojmim, kako su mogle pod tisak. Imade i takovih svećenika, koji neprestano govore o današnjoj ćudorednoj pokvarenosti i skoroj radi nje kazni, e da time za pol sata preplaše svoje slušatelje. A što je potrebno mojoj župi baš sada? to treba te svakog dušobrižnika zabrinjuje, kada kani

propovijedati; na to misli i ti, mili moj! Donekle sam već odgovorio na zadano pitanje, a sada ću o tomu nješto opširnije progovoriti.

1. Sv. Pavao piše iz Efeza Korinćanima: „Kada sam k vama došao, braćo, nijesam došao s uzvišenom besjedom i mudrošću, naviještajući vam svjedočanstvo Kristovo; jer nijesam htio te megju vama što ina znadem, nego Isusa Krista i to propetoga“. (I. Cor. 1.). I gdjegogj se sv. Pavao pojavio, posvuda je propovijedao propetoga Krista; a svomu učeniku Timoteju napisao bio: „Propovijedaj riječ Božju“. Prama tomu ne može ni tvojim govorima da bude ino glavni predmet, van jedinorogjeni Sin Božji, Krist propeti, Riječ vječnoga Boga. Od onoga doba, kako je nestalo lažne nauke Arijeve s dnevnoga reda, do početka prošlog vijeka u božanstvo Isusovo nitko nije dirao. Reformatori XVI. vijeka takogjer su svom žestinom branili i naučali ovu nauku. Danas pako treba te o svakom dušobrižniku vrijede riječi sv. Grgura Naz: „consubstantialitatis Filii fuit acerrimus propugnator“. Očita je činjenica, da se danas ne prepiru o tom, koliko ima n. pr. svetotajstva, da li postoji očistilište, da li su potrebna dobra djela, već je pitanje o Spasitelju: „*Quem dicunt homines esse filium hominis?*“ Da je Isus Nazarenac samo mitska osoba ili pusti Nazaretski mudrac, moglo se čuti prije 20—60 godina u pojedinim učevnim dvoranama berlinskog i heidelberškog sveučilišta. Ali danas može čuti i naš seljak od jadnog kakvog preobučenog kaputaša kad gogj hoće, da Krist nije Bog; što više, može u tisku strahovite kletve i klevete protiv Gospodina Isusa svojim očima čitati. Zato je danas, kad se većina svijeta sve više udaljuje od Isusa, te ga kao njekoć Židovi na lithostrotosu prezirno odbija i tako pada u novu poganštinu, upravo nužno, te se Njegovo božanstvo naglasuje i ističe. Za to kad na blagdane čitaš propisani odlomak evangjelja, kad razlažeš govor Kristov, Njegova čudesa, muku i uskrsnuće, treba isticati, da je Isus Krist

pravi Bog; treba nastojati, da na pitanje: „što vele ljudi, tko je Sin čovječji?“ sam puk jednodušno i oduševljeno odgovori: „Ti si Krist, Sin Boga živoga!“ Svi smo bili ovce, što zalutaše, čega radi svi smo trebali dobrog i brižnog pastira. I Sin Božji uzeo je na se narav ljudsku, time je posvetio prilike ljudskoga života i naučio nas moliti, raditi, pregarati te krjeposno živjeti. U svim prilikama života nalazimo u Isusu stazu i zrcalo življenja. Zato treba te se veselimo, kada pred djecom i mladićima govorimo o bogoljubnom, poniznom i poslušnom Isusu; kada pred ubogima i tjeskobnima predočujemo Gospodina ko prognanika i beskućnika; kada pred nabožnim dušama razglabamo molitvu Gospodnju, Njegovu poniznost i divnu poslušnost. I najoprezniji pješak može se o kamen spotaći, na koji putem naigje; i najbolje naoružani putnik može u razbojničke ruke pasti, ranâ se dobaviti i bez novaca i hrane ostati. Zato treba te predočimo Spasitelja i kao uzor opreznosti i kao bezuvjetno potrebitog branioca zabrinutih, i kao jedinoga pravoga pomoćnika ranjenih i obrobljenih. Deder mi kaži, ne bih li bio sažaljenja vrijedan, dapače beskoristan, kada bih na propovijedaonici govoreći rane ljudskih srdaca razgalio, izmjerio njihovu debljinu i veličinu, ali melema na ranu ne bih metnuo; kada bih veličinu i težinu grijeha procjenjivao, ali o spasonosnoj moći muke Isusove, o vrijednosti beskrajnih mu zasluga mukom prošao i zašutio ih; kada bih šutio o najdragocjenijem melemu, o presv. krvi Spasiteljevoj „cuius una stilla, — po sv. Tomi Akvinskomu — salvum facere totum mundum quit ab omni scelere“. Ne kaže uzalud sv. Pavao, nego zato, e da to i mi naviještamo: „ako li krv jaraca i bikova te prosut pepeo teleta okaljane posvećuje na očišćenje puti; koli većma će krv Kristova, koji je samog sebe po Duhu sv. Bogu neoskvrnuta prikazao, očistiti savjest našu od mrtvih djela, e da služi živomu Bogu?“ (Žid. 9. 13.).

Predmet dakle naših govora neka bude utjelovljenje, smrt i uskrsnuće; dušobrižnikovo će razglabanje u velike srca rasplamtiti, te ponukati vjernike na izjavu: „Gospodine ti znadeš, da te ljubim!“

2. O trećoj bož. osobi takogjer treba da progovoriš. Pošto postoji i duh tmine, koji je po prvom grijehu praroditelja stekao vlast nad ljudima, te ih sve do danas vabi na zlo, za to je sâm božanski Spasitelj upozorivao svoje učenike na potrebu Duha Svetoga i kada im je obećao, da će ga poslati i saopćiti, razložio je i Njegovo djelovanje i upliv. A kad su se Apostoli napunili Duhom Svetim, vazda su pravovjerne upozorivali na Njegove plodove, darove i prebivanje u dušama pravednika. Dobro bo znade svaki dušobrižnik, kako djeluje kako na život i napredak pojedinca, tako cijelog društva u župi ili općini duh onaj, koji u njoj vlada. N. pr. mnogo ovisi kod pojedinaca, a i u društvu o tomu, vlada li u njima mlakost i indiferentizam spram vjere, da li su pohlepni i lakomi, svadljivci i spremni na osvetu, ili su naprotiv bogobojazni, krotki, miroljubivi — prama tomu, kakav u njima duh vlada. Zato valja te dušobrižnik i sa propovijedaone i u školi i ispovijedaoni i pri krevetu bolesnika i svakom inom danom zgodom upozori i mlado i staro i sitnu djecu na dobroga svetoga Duha, koji treba da ih rukovodi, treba da ih pouči o tomu, kako su darovi Duha svetoga: dar razuma, dar savjeta i dar hrabrosti te napokon dar straha Božjega svima od zipke do groba nužni; neka ih dakle u sebi njeguju i čuvaju, da ih ne izgube. Zaisto, ako koju župu spomenuti veličajni darovi rese, tuj cvate kršćanski vjerski život, makar progonila Crkvu država il tko mu drago ju tištio, makar je lišio slobode, kako je bilo n. pr. u prvim stoljećima kršćanstva.

3. Iza nauke o Duhu svetom dolazi u vjerovanju apostolskom neposredno članak o svetoj Crkvi katoličkoj, jer Crkvu Kristovu u istini i svetosti podržaje baš Duh sveti. On je čuva od zabluda, on prosvjetljuje glavi katoličke Crkve um, da, kada službeno nauča, bude od

svake zablude prosta; On dijeli pojedinim vjernicima posvećujuću milost u sv. otajstvima, a i izvan njih. Ded upitaj kojega katolika: što je katolička Crkva? Što će ti odgovoriti? Možda mu je već koji inovjerac napunio glavu, pa sada ne zna, što da vjeruje, i zato odgovara: tko će znati, što je i gdje je prava istina? I zbilja taj čovjek ne zna, što da vjeruje. Drugi opet krivovjerac s tim dolazi katoliku, da rimski Papa nove vjerske članke stvara; treći opet neprestano govori, da u novinama čita, kako su biskupi i pape nesnosljivi, te se ne će da pokore protuvjerskim državnim zakonima; a četvrti opet čita, kako imade država pravo svećenike namještati za duhovnike, i odanle ih opet po volji premještati. Ovo su takova pitanja, koja se danas raspravljaju ne samo u sabornicama, nego i u seljačkim potleušicama i dašćarama. Za to je sveta dužnost dušobrižnika, te si za svoje propovijedi odabere ta pitanja, što se na dnevnom redu nalaze, o čem će propovijedati i da ih valjano razloži. Nek se ne govori samo o tom, da pravovjerni saznadu utemeljenje Crkve te čudesni opstanak njezin pomoću Duha svetoga, već treba te se i o tomu uvjere kako im Bog nije mogao veće milos'i iskazati, nego što se kao članovi katoličke Crkve rodili; jer je katolička Crkva mnogo i mnogo više, nego li puko društvo pravovjernikâ pod upravom rimskoga Pape. Crkva je tijelo Kristovo, koji kao glava, u uskoj je svezi sa ostalim udima, te neprestano ulijeva u njih oživljujući duh, i to preko poglavarâ katoličke Crkve. Po tom valja te se pojedini članovi Crkve neograničeno poštuju i ljube, uz Crkvu da prionu i djetinjim, poniznim posluhom da se pokoravaju toj Crkvi, u kojoj i po kojoj mogu biti sa svojom glavom, Gospodom Isusom Kristom u živoj zajednici i tako živjeti životom nadnaravnim. Treba da i to uvide, kako Crkva nije nikada ništa naučala, što ne bi bilo nepobitno istinito, niti je predložila kakav članak vjere, koji ne bi bio u ono doba bezuvjetno potreban, da se vjerska zajednica uzdrži; zatim, da nije odredila

nikakav blagdan, da nije ustanovila nikakav obred s inog razloga, nego s toga, da se po tom pravovjerni posvete. Megjuto valja te pravovjernici uvide i to, kako protestantske crkve i ine sljedbe nijesu prave Kristove crkve, a po tomu protestanti da nijesu prava uda Kristovoga tijela, da su dakle jadnici prepušteni sami sebi. Jer oni opstanak svoj zahvaljuju ne Kristu, nego neposluhu i strastima pojedinih ljudi. Povjest domovine predaje se i u gradskim i u seoskim školama, pričaju se znatniji i slavni dogagjaji naše zemlje, opisuje se pojedinih zaslužnih osoba život, značaj, da učeća mladež što većma obljubi i prione uz rogjenu grudu i njezine poglavare. Ako ovako i dušobrižnik u školi i sa propovijedaonice jasno i od srca predaje crkvenu povjest, pa ako pri tomu ističe, da Duh sveti usred bezbrojnih dogagjaja bdije nad Crkvom, da se obrani u nutarnjoj borbi, da progonjenima daje snagu i utjehu u svim nepogodama njihovim, da On oživotvorava svoje nakane u pobjedama i proslavi Crkve — tada se sjegurno ne će vjernici uskolebati u svojoj vjeri, nadošao ma kakav novi kulturkampf, da ih ne će potresti u ufanju nikakav progon, da ih ne će raniti u ljubavi nikakova poruga, prezir ili poniženje; naprotiv tim će većma paziti na svoju vjeru, tim brižnije njegovati ufanje i tim ragje privinuti se uz ljubeću ih majku — Crkvu, čim ju u većoj tjeskobi opaze, a tim će većma prionuti i uz svoje pastire, čim su oni spremniji, da se za svoju Crkvu bore; a onoga će pastira, koji nije u uskoj svezi s Papom ni sa svojim biskupom nit imade svoje poslanje od njih, sa strahom izbjegavati, dapače svom će se snagom postojano protiv takova boriti. Na žalost imade katolika, koji bi htjeli sav vjerski i crkveni život da ovrše u svojoj nutrinji, da u sebi mole, u sebi polaze crkvu, u sebi ispovijedaju se, u sebi glasuju za valjana katoličkog zastupnika, jer kao katolici — „bolji, nego itko drugi“ — doduše kane ostati, ali da ih se drži i smatra za ultramontance, klerikalce ili römlinge, toga oni pod živu

glavu ne će. Ovakovi se ljuto varaju, ako misle, da su vjerna djeca sv. Crkve, jer su u istinu njeni pogubni neprijatelji, ma i ne znali toga. Ne ću istraživati, odakle su nam takovi katolici; ali je stalno, da će ih bit sve manje, ako svojim pravovjernima dušobrižnik često i ozbiljno predočivao bude strogu dužnost, kako treba da se valjani kršćanin kod kuće i u crkvi, na samu i u javnoj zgodi bez ikakvog ljudskog obzira pokaže kao takav, jer ono vjersko čuvstvo, koje se iz vana ne očituje, ne živi nit unutra pravim životom, nego poboljeva, životari polumrtvo. Nadalje, ako katoličkomu narodu jasno predočimo, kako je Isus Krist utemeljio svoju Crkvu, kako joj predaosvoju vlast, kako je nju opredijelio u mjesto Sebe učiteljicom, svećenikom i kraljem, kako je odredio, da bude neovisna od svake ljudske vlasti, kako sama tako i povjerena joj moć, kako ju je obvezao, da svoju vlast uzdrži, vrši i protiv svakog napadaja brani — razglobimo li narodu sve ovo, tada će on uvidjeti, da Pape i biskupi i ostali svećenici svoju povrijegjenu čast, kao i neodvisnost Crkve i njena djelokruga pravom i po dužnosti brane; da crkveni poglavari ne mogu prihvatit takovih državnih zakona, koji se sa djelokrugom crkvene vlasti ili duhom Crkve ne sudaraju, dapače da su takovi zakoni već kod proglašenja bez obveze ništetni; da nema te svjetovne vlasti, bila to i vrhovna, koja bi mogla biskupa, koga je Duh Sveti postavio, da upravlja Crkvom, sa njegova mjesta maknuti, dakle da su gdjekoja takova premještenja i degradacije bez valjanosti; nadalje da takovi svećenici, koje ne šalje njihov biskup, ili biskupi, koje papa ne potvrdi, ne imadu nikakove vlasti, već da su prosti otimači, i za to da im se ne treba pokoravati, nit je dopušteno od njih primati sveta otajstva. Danas je neoprostiva dužnost dušobrižnikova, da progovori sa propovijedaone i o takovim stvarima, kojih razlaganje puk ne će odmah shvatiti, ali o kojima će drugdje, drugom zgodom, nedvojbeno čuti lažne nazore; ove dakle treba preteći sa što jasnijim,

odlučnijim, možda što češćim razlaganjem; ova je dužnos za me posve jasna. Jasno mi je i to, da nam se valja obazirati i na objavljene istine, na koje se najviše napada. Učimo se od naših pregja. Čim se koja bludnja pojavila, crkveni učitelji, gorljivi biskupi i svećenici s mjesta su se ogledali sa bludnjom, pa su odmah i vjernike upozorili na neistinitost nove nauke, a katoličku su istinu jasno razložili i trijezno dokazali, al nijednomu nije palo na um, te pomisli, kao da bi u tim slučajevima šutnja bila dušobrižnička mudrost, kao da u to doba spas Crkve ovisi o strpljivom čekanju, tihom uzdisanju, il možda u kompromisima i popustljivosti. Tko poznaje duh našega doba, taj znade, da valja danas razviti barjak vrhunaravnog značaja kršćanstva protiv naravnog kulta i moderne poganštine, uslijed čega treba ovakove činjenice što češće razglabati kao: božanstvo Isusovo, božansko utemeljenje Crkve, njena svojstva, poimence biljege Crkve, u kojoj se jedino spasiti možemo; kolika je sreća pripadati katoličkoj Crkvi; božansko porijetlo papinske vlasti, nepogrješivost Papina; potreba vjere i kako da se očuva, kako je pogubno bezvjerje i mlakost, koli je nesretan onaj nazovi-katolik, koji je svoju vjeru izgubio, ili otpao od svoje Crkve, pa ma i na oko, možda radi ženidbe; kako se Crkvi valja boriti, koliko mora trpjeti Crkva i koje su posljedice svega toga itd.

U jednu riječ: dušobrižnik je dužan sva nadrimudrovanja, kojima se zao duh danas bori protiv Crkve katoličke, narodu muževno i neustrašivo razkrinkati, oprovrći i tim nagomilane zaprjeke glede spasenja naroda ostraniti . . . S Bogom.

LV. O čem valja propovijedati? (Nastavak).

Mili moj! Smatrao si za shodno, da posljednjem tvom listu priklopiš opširni i potanki popis sudbene rasprave protiv njekoga svećenika, kojega su radi nepristojnih izraza optužili; time si pako, zar ne, htio iz da-

leka upozoriti me, da više pripazim na svoje izjave; jer bih se inače i ja iznenada mogao naći na više mjeseci u istražnom zatvoru. Za tvoje umirenje ponajprije opažam, da ni najmanje ne sažaljujem onoga brata svećenika, nit ga smatram mučenikom Crkve, jer po tvom pismu nije one nedjelje naviještao sa propovijedaone riječ Božju, već rabio najlugje izraze protiv zakonitih svojih poglavara, e da u slušateljstvu uzbudi mržnju, te sve njihove odredbe pripisivao poticaju paklenoga duha.

Mislim, da će, na žalost, jošte mnogo vremena proći, dok budu neki propovjednici prestali svakovrsne ludorije naklapati, pa me i ovaj slučaj uvjerio o tome, da onaj, koji hoće politiku tjerati, rijetko imade čiste pojmove, ali za to veće strasti, t. j. strasti gospodare njime. Takovi svećenici pružaju protivnicima Crkve vrlo pogubno oružje u ruke i većinom su povod, te katoličko svećenstvo drži njihova duhovna i svjetovna oblast crnijima, no im je haljina, te ga optužuje radi kršenja ograničenog im djelokruga. Bolje je šutjeti, nego li istinu slabo il krivo dokazivati, a Crkvu nespretno braniti. Time se pak nipošto ne kanim pokloniti laži-liberalnim rečenicama: „svećenstvo neka ne dira u politička pitanja, — politička pitanja ne spadaju na propovijedaonu, — svećenstvo da se ne upušta nikad u državne poslove". Dobro, ako se ne će svojim gragjanskim pravom, koje mu sjegurno pripada kao i svakom drugom gragjaninu, poslužiti, neka dakle ne dira u lih državne poslove. Ali gdje se svjetovni zakoni dotiču i vjerskih stvari, gdje se govori ob uregjenju točaka mješovite naravi, ili kada država sama prekoračiv svoj vlastiti djelokrug seže u djelokrug Crkve, tuj su dužni čuvari Siona da se oglase, da javno i odrješito prosvjeduju i svom snagom samosvijesti svoje prepriječe nezakonitosti, što ih oblasti počinjaju. Tako, da kad politički smjer dirne pogubno u nauku katoličke Crkve ili u savjest, tada mogu ovakova nastojanja takogjer biti predmetom propovijedi; dapače mogu nastati okolnosti, da se ustaje protiv utjecanja

Crkve, da se katolik zavede u bludnju, da se napada na vjerski život, navaljuje na istine vjere, na slobodu savjesti, riječju: da je duševni spas pravovjernika u očitoj pogibli, tada glasno i jasno poziva dušobrižnika dužnost, te napomenuta pitanja sa propovijedaonice raspravi. Crkvena nas povjest upoznaje sa bezbrojnim takovim državnim uredbama, koje su se sa vjerskom dužnošću podložnika u koštac uhvatile; ali nam ta povjest kaže i to, kako su se ponijeli crkveni pastiri, pape i biskupi, koji su svijesni si bili svojih dužnosti u takovim zgodama. Oni su vazda pred očima imali riječi Gospodnje: „većma treba se pokoravati Bogu, nego li ljudima". Dobro poznam pojedine glasovite točke kaznenog zakonika i odredbe te izjave pojedinih ministara: „quos ego"! Ali uvijek ostaje istinom i ona, da „riječ Božja nije sapeta!" Ipak opetovano naglašujem, neka propovjednik ne raspreda onih stvari, koje na propovijedaonu ne spadaju; poimence neka osobe oblasti ne napada, uvrjedljivih riječi protiv nikoga ne rabi, da uzvišenu osobu vladarevu ni najneznatnijom sjenkom poruge ne povrijedi; već neka se ponosi, što može naviještati nauku i i vjeru sv. Crkve, spram nje od svakoga tražiti neograničeni posluh, u svemu i svakomu prekršaj vjere i ćudoregja žigosati i kazniti. A kada bi se slučajno megju slušateljstvom našao i koji uhoda, doušnik i klevetnik, taj nek čuje, kako propovjednik daje Bogu, što je Božje, a kralju, što je kraljevo i domovini što je njeno. Razboriti dušobrižnik, kada govori, ne plaši se nikakova Damoklova mača, već trijezno govoreći jedino misli na to, kako da omili Bogu... No ostavimo taj predmet, koji je porod našega doba, na ponos svakom nepokolebivom i značajnom svećeniku, a na sramotu onih, koji dok jednom rukom nastoje barjak domovine što većma uzdignuti, drugom bacaju stijeg Crkve pod noge i kad su tako izgubili ravnovjesje, kolebaju i strovale se. Prijegjimo ragje na pojedine istine, koje mora dušobrižnik, osobito danas, naviještati.

1. Ponajprije valja propovijedati o prvoj i najvećoj zapovijedi, koja je dana i za stari, i za novi zavjet. Dobro znadem, da naš seoski puk nije odviše čuvstven i zato se ne podaje rastapajućoj kojekakvoj ljubavi; ali u mjesto toga snalaze ga ine kušnje, te previše i na svoju nesreću prione uza svijet, uz blago i drugi spol Zato neka si dušobrižnik smatra svetom dužnosti, te puku svojem na srce stavi riječi učenika ljubavi: „Sinci! ne ljubite ovaj svijet, ni što je na svijetu; jer Bog je ljubav; dakle ljubimo Njega, to više, što nas je on prije ljubio". Ja bih izmegju glasovitih razloga ljubavi spram Boga poimence istakao one darove, koje poljodjelski puk od Boga prima: kao lagodnosti i prednosti seoskog života, Providnost Božju u tolikim tjelesnim i duševnim nepogodama, nebesku obranu protiv štetnog upliva prirode, obilni blagoslov, kojim obiluju polja i stanovi, itd. Kaže li dušobrižnik posjedniku, da mu ne će ni kuće, nit ukućana, nit poljana pusto gospodarsko iskustvo i umijeće unaprediti, već da je Gospodin onaj, koji svojim blagoslovom ljudski rad prati — to će se u duši vjernikâ uzbuditi iskrena zahvala, te razveseliti Božju dobrotu i moć; ova pak zahvala, kada postane čistom ljubavlju, rukovodit će i sokoliti seljaka kod njegove bogoljubnosti, kod kuće, kod svakoga posla, u društvu, a napose u kući Božjoj kod sv. mise. A dušobrižnik se može mirne duše podati onoj slatkoj misli, da u njegovoj župi Boga ljube i da su mu zahvalni. Kada se pak ljubav spram Boga uzbudila, u brzo će i ljubav spram bližnjega na javu, i to općenita i djelotvorna. Da se pak ovo potpunoma zbude i da ova toli važna zapovijed ne bude lih napisana i riječima očitovana: „ja ljubim bližnjega, prijatelja i neprijatelja svoga, kao samoga sebe"; već da se i u djelima pokaže, čega radi valja te dušobrižnik malo zaviri u obiteljski život svojih vjernika i megjusobni saobraćaj. Ponajprije treba te odlučno zahtijeva, želi li tko toj krjeposti udovoljiti, da valja prije očistiti srce od glavne opreke ljubavi spram bližnjega, od neurednog samoljublja, od egoizma. To su takove strasti, kojima seoski puk osobito naginje i koje svaku bratsku ljubav onemogućuju. Treba te pravovjernima jasno predoči, što je po čovjeka nedolično, a najpače po kršćanina; a osim toga da iz kraljestva Božjega isključuje megjusobno osramoćenje, proklinjanje, neprestano pravdanje i nesloga, nepravedno prosugjivanje i ogovaranje bližnjega; a uskrata manjih, neznatnijih spasonosnih usluga ljubavi i dobrote takogjer je grješna. Naprotiv toga treba te se uvjere, koli je plemenita ljubav i poštovanje, što goje spram bližnjega kao Božjih stvorova i djece, kako strpljivo da snašaju ruganje i mušice njegove; iskrena miroljubivost, pomaganje potrebnih i uslužnost. Treba ih uvjeriti, da kakovi su oni sada bez iznimke spram svog bližnjega, takav će biti i Bog spram njih u dan suda.

Oj znadem ja dobro, kolikog napora traži ova sveta biljka ljubavi, ali treba da bude i cvijeta i da rodi; jer bez toga je sav napor uzaludan, bez toga se uzaludno posjećuje Crkva, uzalud se pričešća, ispovijeda, žrtvuje — da — uzalud svaka nabožnost. Naprotiv sretne li one župe, u kojoj ova ljubav gospoduje, u kojoj se žitelji megjusobno štuju, tegobe trpljivo snašaju i svi rade za zajedničku probit. Jednom sam bio prisutan, kad je biskup posjetio više svećenika. Megju ostalima pitao ih biskup, kako su zadovoljni sa svojim vjernicima. Na to otpoče tužba za tužbom o raznovrsnim prekršajima, megju ostalima, kako su posjednici surovi i pohlepni za imutkom, kako se noću zabavljaju i tomu slična. Biskup ih strpljivo slušao, a na koncu zapita jednoga, koji je do tada šutio: „a kako ste vi zadovoljni s vašima?" „Presvijetli gospodine, reče, posvema sam zadovoljan s njima; imade doduše nekih, koji su lošiji, ali strpljivošću i ljubavlju moći je izaći s njima na kraj, moći ih je od mnogog zla odvratiti, a mnogom dobru navratiti". Ovako ovaj zadnji. Nadam se, da ćeš i ti pravo dati ovomu dobromu dušobrižniku; ja sam barem

takovim pronašao puk, kako ga ovaj opisuje. Zaista, ako dušobrižnik shvati riječi sv. Pisma: „*Homo natus de muliere . . . repletur multis miseriis*“ — naravno neiskusan toga ne će pojmiti, pa kad vidi duhovne si djece svakidanje naprezanje i skrb, teški rad u radionama ili pod vedrim nebom, za ljetne žege i po cičoj zimi; uvaži li oskudicu tolikih za djetinjstva, mladosti i u sijedoj starosti, to će i on usplamtiti ljubavlju pravom spram te svoje djece i poticat će ih blagim riječima i ponašanjem, sućuti i čuvstvom i rukovoditi do ljubavi. Treba te najprije ljubav spram bližnjega prožeže srce dušobrižnikovo, pa će se po njemu tada razgrijati i sva ostala srca, s kojima dogje u doticaj. „Žao mi je naroda“ — rekao jednom najljubezniji natpastir davši time primjer svakom svome namjesniku — dušobrižniku, e da se smiluje puku, te ga ucjepljenjem te krjeposti — ljubavi — podupre.

* * *

2. Mili moj! zar ne da si čuo već o velikom radničkom pitanju i mnogim pokusima, koje ishitriše, da se riješi. Ne daj se zavesti mišlju, kao da pogubna nauka Lassallova i ona lukava raspredanja, što ih po njoj na strah i trepet današnjih naših bogataša čuješ od socijaldemokrata, uznemiruje samo glave radnika gradskih; naprotiv doprla je već i u ne jedno selo, na nesreću slugâ, sluškinja i ostalih nadničara. Poznato ti je, koliku zahtijevaju nadnicu, a koliku opet pogodnost glede vremena rada i opskrbe; koliko se puta tuže kroz godinu i koli lako napuštaju službu i u ono doba, kad ih poslodavalac najviše treba. Poznaš mjesne i okružne propise, koji se na sluge i nadničare odnose; ali koja od njih korist? zlo, koje postoji, ne mogu obustaviti, pogubnu bujicu ne mogu prepriječiti. Ovaj nakazni porod lažiliberalizma moguće je svladati samo na crkvenom polju. Za to je dušobrižnik dužan, da osobito pomno prati žitelje — malo i veliko — siromašnih kolibica, e da uza zemaljsko uboštvo ne propadnu u duševno. Jedino nauka sv. križa, zapovijed ljubavi spram bližnjega i posluh, u jednu riječ: duh kršćanstva može ove jadnike osloboditi od duševne pokvarenosti. Nadničaru i sluzi osobito je nužno sv. evangjelje, da odanle čuje, kako je sam Krist radio, dakle sam Sin Božji, čime je od rada stari žig sramote odstranio, rad oplemenio, posvetio, i po tom je rad u duhu kršćanstva sveta dužnost, sredstvo, kako da sebe usavršimo, te poluga vremenite sreće kako za pojedinca tako za sve. Radnički stalež ne će obuzdati redarstveni propisi nit kakova blagohotna popuštanja olakotiti; već propovijedaonica, s koje svećenik gorljivo i oduševljeno naviješta, da obilna nagrada čeka radnika na nebesima, te se u prvom redu mogu baš siromasi tim ponositi, što ih Spasitelj pozvao na spasenje.

3. Ovi vikači od socijal-demokrata i u novinama i u skupštinama drsko naglašuju vrlo pogubno načelo: naime, da „po smrti ne ima nikakova života, pa zato treba da raj, blaženstvo za ovog života, na ovom svijetu svatko potraži“. Odatle u njih ona neobuzdana čežnja za uživanjem, neograničene zabave na neke dane, i kad poradi ovih nestane imutka, eto uzdisanja za tugjim dobrom, eto samoubivstva. Ovakove žalobne pojave vigjamo danas već ne samo u velikim i u manjim gradovima, nego i po selima; čega radi je dužan svaki dušobrižnik, e da stado svoje od tih pogubnih načela očuva; što češće upozori na objavljene ozbiljne istine: „*statutum est hominibus semel mori, post hoc autem judicium*“. „*Et ibunt hi (qui a sinistris erunt) in supplicium aeternum, justi autem in vitam aeternam*“. Jest, i mladom i starom i muškom i ženskom jednako treba često da im se predoči obračun sa Gospodinom, besmrtnost duše i dvovrsna vječnost. Treba te im pričamo, kakav je udes zadesio lijenog, a kakav dobrog slugu, kakav lude, a kakav mudre djevice, jer to će ih spasonosnim strahom na-

puniti. Ali ded slijedimo i primjer Kristov, koji nije prestao govoriti za utjehu ubogima o obraćenju grješnika, o strpljivom snašanju križeva, a na pobudu dobrih o vječnoj nagradi, plaći, o sretnoj ženidbenoj gozbi; činimo kao i sv. Apostoli, koji su tjeskobne svoje vjernike sokolili zaufanjem u Krista, stalnim uskrsnućem i vječnom slavom. Eno, sluga u duhu vidi plaću, koja mu je obećana, i za to za njom čezne. Zašto da i propovjednik ne nastoji, te mu slušatelji donekle zaborave na bijedu, na gorke časove, na napor i odricanje, te se onamo obrnu, odakle očekuju nagradu, radost, odštetu i vječnu slavu? Spasitelj naš predočio je stazu u nebo vrlo uskom i hrapavom, ali ujedno je kao poticalo upućivao na vječni život naglašujući kod svake pojedine krjeposti, da su „blaženi", koji onu krjepost vrše; poimence je izjavio, da su blaženi siromasi i oni, koji su progonjeni. „Veselite se, jer će plaća vaša biti velika". Ove riječi vrijede i za našu duhovnu djecu. Umjesno je i korisno ljude vječnim prokletstvom strašiti, no još je probitačnije bijede njihove nebeskim radostima tažiti, suze im brisati pokazujući na brižljivost i na ljubav nebeskoga Oca, podložene i tlačene uzdizati krunom vječne slave, a imućnike sklonuti obećanjem na stostruku naplatu, e da budu milosrdni Samarićani.

4. Na koncu moram još nešto napomenuti, što valja važnosti radi skoro u svakoj propovijedi istaći; mislim onu istinu, da je milost Božja za vječno spasenje neophodno nužna. Tebi je dobro poznata ona sv. Pavla: „nit je onaj, koji sadi, niti koji zalijeva, išto, nego Bog, koji porast daje". Otu plodonosnu moć Božju sv. milosti, koje možemo zadobiti po molitvi i primanjem svetih otajstva te zazivanjem u pomoć ugodnika Božjih, valja vrlo često spominjati u propovijedima. Ustrpi se, dok ti nješto i o tom progovorim. „Rastvori mi oči, te uzmognem promatrati čudesa tvog zakonika. Nadošlica sam na zemlji; ne sakrij preda mnom zapovijedi tvoje. Željno žudi duša moja za tvojom pravdom. Podaj mi

razuma i promatrat ću zakon tvoj . . . . . Skloni srce moje tvojim svjedočanstvima: dopusti, te živim u tvojim putevima" (Ps. 118., 18.—37.); ovako molimo danomice sa Davidom, jer bez milosti Božje ne možemo ispunjati Njegove zapovijedi. No što je svećeniku potrebno, to je potrebno i vjernicima. Opomenemo li ih, e da budu postojani u vjeri te gorljivi u vršenju zapovijedi, to im moramo i to kazati, da našim naputcima sami po sebi ne će moći udovoljiti, već treba te sposobnost za to mole od Boga, koji je izvor svakog dobra i koji ujedno traži, te sve od Njega ištemo. Uvjeri dakle svoju duhovnu djecu o potrebi jutarnje i večernje molitve, o zajedničkoj kućnoj nabožnosti, o koristi uzdaha i dobre nakane. Nauči ih moliti; tà i sam božanski Spasitelj učio je svoje učenike; svoje slušatelje često je upozorivao na postojanu i savršenu molitvu, a Apostoli su opet strogo ostalim kršćanima vezali na dušu i napokon svaki je sv. svećenik bio neiscrpiv u preporuci molitve. To je živa istina, gdje dobra molitva ne cvate, tuj, ako svećenik ne znam koliko propovijeda, ne će procvasti duševni, nutarnji život. „Ostajte u Meni, a Ja u vama. Kao što loza ne može donijeti ploda sama po sebi, ne ostane li na čokotu; tako niti vi, ne ostanete li u meni. Ja sam čokot, a vi loza; tko ostaje u meni i Ja u njemu, taj donosi stostruki plod: jer bez Mene ništa ne možete" (Iv. 15.) — govorio Gospod svojim učenicima. Pa ako mi svećenici na ove riječi Gospodnje ne samo mislimo, nego ih i poimamo, to dolazimo do uvjerenja, da treba te i pravovjerne poučimo, koli je nužno, te se sa Kristom sjedine. Njeki se dušobrižnici vrlo mnogo tuže na zao duh, pohlepu za zemaljštinom, mlakost za višim i bogoljubnim, kršćanskim životom, što se u njihovim vjernicima uvriježilo. No u mjesto jadikovke pametnije bi činili, kada bi sami sebe upitali: nijesu li sami uzrokom tog žalosnog stanja i što im je činiti, te krene na bolje, da bolji duh opet zavlada i oživi? Oj ded ti progovori jasno, pouči župljane svoje ne samo o tomu,

da valja svake nedjelje i blagdana sv. misu slušati, već i o tomu, kako ju valja slušati, e da budu sudionici neizmjernih njenih plodova; upozori ih, da svaki dio sv. mise, a napose glavna tri dijela, u duhu zajedno sa misnikom prikažu Bogu, a za „memento pro vivis et mortuis“ da se sjete svih svojih; nagovori ih i na to, te dogju k sv. misi i u djelatnike. Nastoj, da i oni, koji ne mogu radi bolesti, poljskog rada, kućnog zanimanja prisustvovati sv. misi, barem duhom kod sv. mise sudjeluju, u koliko za sv. mise u se ugju, prekinu svaki suvišni razgovor, ter misle na svetu žrtvu. O nazočnosti Spasitelja u olt. otajstvu općenito govori što više, po čemu će ti crkva tvoja steći mnogo više posjetnika ne samo u nedjelje i blagdane, nego i u djelatnike, te će milost Božja u mnogo većem obilju obasuti brizi tvojoj povjereno stado. Zatim čim budu marljivije posjećivali crkvu, tim češće će primati i sveta otajstva, i tim će se većma ispunit želja Gospodnja: „ostajte u meni i ja u vama“.

Kad već govorim o sv. misi i otajstvima, ne mogu da ne napomenem i krasne njihove obrede. Čude se tima isti inovjerci; jer za katolika nije dosta da se samo čudi njihovoj krasoti, već treba te ih u tančine razumije; treba te uvidi, da su propisani obredi vanjski izraz nutarnje vjere i kršćanskog života. Za to odregjuje sabor Tridentski, da dušobrižnik crkvene običaje i obrede svojim vjernicima obrazloži, e da ovi ne budu samo pusti gledaoci sv. službe, nego da to razume i sa Crkvom zajednički vrše.

Kao treću točku preporučujem propovjedniku kao predmet propovijedi njegove: Općinstvo svetih. Činjenica jest, da se naš narod moli svetima i o njima rado čita u knjigama, koje, na žalost, često slave sveca već od poroda kao kakovu izvanrednu pojavu, po čemu si tada čitalac zbilja predočuje svece kao kakova izvanredna bića, te pomišlja: „ta ja — zato ja nisam stvoren“. Isto tako i blagdane bl. Djevice ili drugih svetaca smatraju

i svetkuju, kao spomendan kakovog dogagjaja ili proslavljene osobe. Ono općenje, koje postoji megju slavodobitnom i vojujućom Crkvom, zanimanje naših pokojnika za nas, moć njihove prošnje za nas, korist naših dobrih djela za njih, uopće spasonosno djelovanje pokojnika po naš ovozemni život, puk vrlo malo razumije i poima. Zato neka se dušobrižnik okoristi danom zgodom kojeg blagdana — bilo bl. Djevice il inog osobito poznatijeg sveca, te razloži odnos megju svetima i ovozemnim stvorovima. Nu pri tomu neka ne bude sav govor pusti životopis sveca, blagdana, ili ukor slušatelja, što nijesu i oni, ko sveci; nego neka bude izlijev, zrcalo onoga, koli je: „mirabilis Deus in sanctis suis . . . Deus ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suae“. Mora se istaći, kako je vjerno ugodnik Božji upotrebio danu mu milost, kolike je pripomoći i milosti primio u kušnjama i borbama. Nadalje valja upozoriti slušaoce, neka se za slavljenim svecem povedu u porabi primljenih milosti, jer to mogu i moraju. Napoleon I., da svoje vojnike osokoli, često bi govorio: „palicu vojskovogje imajte u telećaku“. Ovako valja i nama govoriti slušateljima; živo ih moramo uvjeriti o tome, da su djeca svetih, da im valja oceve — svece slijediti, što će pomoću Božjom i zagovorom svetaca i moći. Budeš li ovako propovijedao, to će vjernici tvoji čvrsto odlučiti, da će slijedeć primjer proslavljenoga sveca ispunjati svoje vlastite staleške dužnosti, prijetećim napastima se oprijeti, u jednu riječ: živiti pravim kršćanskim životom. Na taj način štovanje svetaca ne će biti pusta riječ, nit će se katkada samo zazivati u pomoć, već aemulatio, firmamentum et spes christianorum erit. Ne će se pravovjerni zadovoljiti time, te svete samo u tjelovnim potrebama, nezgodama u pomoć zazovu, već da im pomognu te slijede i Krista, napreduju što većma u kršćanskim krjepostima. Osobito prebl. Djevicu, koju su radi njene uzvišene časti, radi sudjelovanja njena kod muke i smrti svog božan. Sina te materinskog odnosa

njena spram Apostola i ostalog kršćanstva, pravi kršćani vazda iskreno štovali nada sve svece, štovat će tako. da će zbilja njenim posredovanjem i po njenim krjepostima pravi kršćanski život zavoljeti.

U njekoj župi se njeka starica za čudo lijepo ponašala kod bogoslužja tako, te je bila svakomu za uzor. Napokon ju ipak zapita župnik, gdje se naučila, da ovako pobožno valja prisustvovati sv. bogoslužju. Na to će starica ovo: „Gospodine, mi smo — računajuć po mojoj starosti — prije više godina, imali župnika, koji je megju nama proboravio $^1/_4$ vijeka — Bog ga pomilovao, koji je običavao vrlo jasno i razgovijetno, kao da je naš hljeb jeo, razložiti, što nas naš Spasitelj Isus uči u današnjem sv. Evangjelju, za koje treba da milosti prosimo kod današnje sv. mise, ili ako smo primili sv. otajstva; zatim za što da baš danas isprosimo posredovanje preč. Djevice i ostalih svetaca: ovako smo se naučili, čime nam se baviti u crkvi, čime li izvan nje". Oj mili moj! vade et fac similiter. Jošte ću navesti izjavu njekoga župnika, koji je u tridesetim godinama preminuo poslije svog skoro pedesetgodišnjeg pastirovanja u jednom ter istom mjestu, a u koje vrijeme ni jedne nedjelje nit blagdana propovijedi nije propustio. Ako li ga bolest ili potreba prepriječila, da osobno propovijeda, to se pobrinuo za zamjenika. U teškoj i samrtnoj bolesti megju ostalima posjeti ga i njeka žena, marna i pobožna slušateljica njegova, te mu zahvali za sva njegova dobra, poimence za toli gorljivo naviještanje riječi Božje. Na to ju dušobrižnik ušutka i plačući reče: „dobra ženo! ni danas još ne bih bio spreman — (umrijeti) — jer imam jošte mnogo toga kazati". Dobri i marni moj brate! mnogo puta sam stajao nad tvojim grobnim humkom i sjetio se tvojih riječi. Ded moli za me pri prijestolju Božjemu, e da riječ Njegovu, — možda ne više kao dušobrižnik — tvojim žarom naviještam, te jednom, slomljena tijela, uzmognem sa sv. Martinom, u njegovu duhu šapnuti; „si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem" . . . Bog s Tobom.

LVI. O čem valja propovijedati. (Nastavak).

Mili moj! Ne mogu ovaj predmet, o kojem ti već u više navrata progovorih, da završim, a da te jošte ne upozorim na njeke po mom mnijenju veoma važne točke. Prije svega želio bih raspršiti onu bojazan, o kojoj sam već od mnogih svećenika čuo, pa bi se mogla i u tebi uzbuditi, naime, da bi nakon mnogih godina morao propovjednik opet segnuti za onim, što je već jednom govorio, a to bi bilo za propovjednika i za slušateljstvo dosadno i teško. Naravno, kad bi svoju propovijed ili pouku za to pisao, e da to isto onako, kako je napisano, nakon nekoliko godina opet ponoviš, da bi takovo opetovanje bilo nesnosno. Ali to se i ne smije dogoditi, nego valja da ti svakom danom zgodom ponovno učiš i razmatraš, kako bi sa stabla života novi plod otkinuo, koji se po svojoj naravi može izjednačiti sa pregjašnjim, ali u cijelosti je nješto drugo, novi plod, i baš zato novim miljem odrazuje, novu korist nugja. Ovako je i sa inim pojavama života. Ružina stabalca n. pr. u vrtu svake godine jednake ruže ragjaju — po naravi — ali pojedine ruže ipak su nješto drugo, nješto nova, koje tebi, koji si ruže s tih stabalaca i pregjašnjih godina mirisao, nipošto ne dosagjuju, već te pojavom svojom, oblikom i mirisom u velike razdragaju. Ili sjeti se jabuke; godimice ragja istom vrsti jabuka, ali ipak ti novim plodom ne će dosaditi, već naprotiv — razveselit će te. Ili zar misliš, da ovomu naravnomu pojavu ne ima nešto slična i u nadnaravnom svijetu, u carstvu pravde i milosti? O imade, i to tim u većoj mjeri, čim su nadnaravna djela uzvišenija od naravnih pojava i u koliko je plodnija pravda i milost od naše zemlje. Zato si ne tari glave, da ćeš se napokon iscrpsti i na koncu da ne ćeš imati o čemu govoriti, nego baš naprotiv, budeš li dobro shvatio temeljne misli, duh, koji proviruje iz svakogodišnjih crkv. blagdana, naći ćeš tuj neiscrpiv izvor žive vode. Za svoje govore čitaj i proučavaj brevijar, misal

i ritual, pa ćeš uvidjeti, da ti se za hiljadu zgoda nugja njihova poraba, za sacrum eloquium et salutis monitum, koje je sve, jer je od Boga i Crkve, živo i oživljuje Nagje li se nas više svećenika na okupu, zar ne da rado pretresamo megjusobno i po čitave satove koji omiljeli, ugodni predmet? A molim te, imade li, a po tom može li se naći ugodniji predmet od časti propovjedničke, o kojoj nikad dosta ne govorimo, nikad dosta ne pišemo. Stoga se ne čudi, što mi je na duši jošte nješto, što ti evo ovime očitujem.

1. U našim knjižnicama imademo vrlo mnogo propovjednika, u kojima su poput kupova sijena jedan za drugim nanizani bezbrojni crkveni govori. Povoljni smo sud o tim auktorima čitali i brže bolje — kupismo, naručismo ih. Ali gle, kad ih otvorismo, na žalost uvidjesmo, da ih ne možemo rabiti; jer su čestimice za naš seoski puk preučeni, oštrog smjera, previsoki, a čestimice pisani jezikom preprostim. I za to se toliki lijepo uvezani svesci mirno odmaraju na svojim policama, ili leže po kutovima, gdjegdje razrezani samo odlomci, komadi. A kod većine najveća je šteta ta, što se pojedini govori ni iz daleka ne obaziru na blagdan, za koji su sastavljeni, čega radi ni najmanje ne odgovaraju duhu, smjeru majke Crkve. Zdrav razum katoličkog slušateljstva u brzo opazi, da je izrečeni govor naučen od drugoga, dakle koji se na njih i na njihove potrebe ni najmanje ne obazire, a niti se sudara s duhom blagdana i za to oborene glave čeka, dok propovjednik dokrajči svoju naučenu na pamet zadaću ili lekciju. Čudnovato je, da čovjek prekasno uvigja, o čemu treba propovijedati. Za željeti bi bilo, da oni dušobrižnici, koji imadu kapelana, najprije im dadnu u ruke izvrsno pastirsko bogoslovlje od Dr. Josipa Ambergera[1], te ih potaknu, da osobito drugi dio dobro prouče; tada ne će, nadam se, mladi svećenici po ukočenim propisima retorike, već po živoj uredbi,

[1] Za nas od dr. M. Štiglića.

koja odgovara duhu crkvene godine i razdiobi propovijedati i vjersku samosvijest zbilja oživljavati i bogoljuban život njegovati i proširivati.

Sambuga, taj dragi i bogoljubni svećenik, valjani propovjednik, mnogo se puta čudio tomu, što mnogi svećenici sa propovijedaone razglabaju lih obične i svakidanje stvari, te slušatelje nikada ne vode do viših istina, ne uvode u duh kršćanske vjere, koji ih toli usrećuje, ne upućuju ih uzvišenoj im zadaći da živu poput djece Božje, i tako slijede Isusa Krista. Prispodobimo li proizvode današnjih pisaca s govorima jednoga Sailera s homilijama jednog Kirschera, o koliku razliku vigjamo megj jednima i drugima; ovi su poput neiscrpivog vrela sa svježom, oživljujućom vodom; dočim današnji se pričinjaju kao studenci, koji ne mogu sadržati vode. Pregjašnjim propovjednicima, koji su samoga Krista naviještali, nalikovat ćemo i mi, ako ne budemo težili za slavom i lovorima, već lih dobrobit svoje župe na srcu nosili i ako budemo uvjereni, da samo Kristova nauka ter ugled Crkve mogu dobrobit i spas pravovjernika pospješiti, tako da se strasti obuzdaju, plemenita čuvstva njeguju, potišteni pridignu, grješnici uzdrmaju i svaki dovede do dostojnog primanja sv. otajstva i sudionikom učini plodova i blagoslova žrtve sv. mise. Savjesne svećenike, koji su svojim propovijedima u svojim župama vrlo mnogo dobra proizveli, slijedit ćemo i mi, ako i mi poput njih u dnu svoje duše očutimo uzvišenost naviještanja riječi Božje, ako i mi uvidimo, kolika je zadaća, sv. evangjelje ljudima svake dobi i staleža prama potrebi, uspješno naviještati; pa tada svijesni si te uzvišenosti i važnosti nastojimo usposobiti se za vršenje spomenute časti, ponizno i uz neprestanu molitvu čitamo i proučavamo sv. Pismo, osobito odlomke sv. evangjelja za nedjelje i blagdane, kao i pojedina remek-djela, koja su napisali znameniti muževi bilo starog bilo novijega doba. Tako se sami izobrazujmo, i srce će nam se zagrijavati i tada ćemo pročitano našim

vjernicima jasno, toplo, oduševljeno, uvjeravajući i sokoleći ih predavati i njihovim potrebama prilagoditi.

Iz dosadanjih mojih riječi mogao si opaziti, da ja za naviještanje riječi Božje ne ću odlučivati bliži način, naime, treba li te bude u užem smislu govor ili homilija, nit jedno drugomu pretpostaviti. U starini Crkva naše govore nije poznavala, već su najstariji oci i propovjednici govorili puku u homilijama; jer im jedina bila svrha, da kršćani pročitane iz sv. Pisma riječi shvate i usvoje. I ja mislim, ako pravovjernima u nedjeljnim odlomcima sadržane istine i čine sv. evangjelja predočimo i u srca urežemo, da smo svrhu našeg učiteljskog zvanja postigli, jer puk u opće laglje shvaća, bolje pamti i bolje uvaži riječ Božju, ako ju čuje ma u kojem obliku homilije.

2. Jošte se jednom povraćam na propovjednike, koji su bilo kupnjom, bilo baštinom, bilo kao dar dospjeli u naše knjižnice. U mnogima toga mnogo imade, mnoge knjige mnogo toga i sadržavaju u raznovrsnim oblicima i rasporedima. Tako n. pr. jedan pisac misli, da je udovoljio glavnoj svojoj zvaničnoj zadaći, ako na prigovore protivnika vjere što više upozori i prama tomu u jednu ruku katoličku nauku dokaže i utvrdi, u drugu opet neosnovanost prigovora istakne i iznese. Taj je po svoj prilici hotio slijediti opomenu Apostola, da propovjednik ostane vjeran objavljenim istinama i ujedno kadar bude, protivnike pobiti; ali kada je to činio, nije se svagda držao propisanih zakona kršćanske moralke o ljubavi spram bližnjega, pa se pričinja, kao da želi protivnike uništiti, prokleti, u mjesto da ih obrati, a pravovjerne očuva lih od bludnje. Ovaj nagli, prijeporni način predavanja, glas, jezik nit najmanje ne preporučujem. Daleko budi u našim govorima svako neprijateljsko predbacivanje, osramoćivanje, pošalice, prezir spram protivnika, a osobito prećerivanje i mudrovanje. Životopisac sv. Tome Akv. veli o njemu: „mrežu plesti, dobaciti nije običavao, nije volio prazne riječi nit štipavih opazaka; jer se sve to opiralo dubokoj zbilji i iskrenoj ljubavi spram bližnjega". Narod kaže, da zao duh, ma se i u angjelski lik zaodjeo, svoje kozje papke sakriti ne može. Eno, izdan je, kako spomenuto, propovjednik na želju mnogih slušatelja u odabranom stilu i kićenom jeziku; no uza sve to jedva sadržaje ino, do li opasku na naobrazbu i strpljivost te njekoliko suhoparnih ćudorednih opomena. Eto kozjeg papka racionalizma. Tuj nit jedne riječi o Crkvi, u kojoj se jedino može spasiti, o strogoj dužnosti, da imamo nepokolebivo uz rimskog Papu prionuti, ili o vječnoj propasti lažnih učitelja i okorjelih grješnika. I tuj valja uporabiti opomenu sv. Pavla: „ispitajte duhove, jesu li od Boga"; kao i riječi sv. Augustina: „norma recte orandi est norma recte vivendi".

3. Ovime dovršujem svoje mnijenje o predmetu propovijedi. Želim jošte samo o tom njekoliko riječi nanizati, bi li se dušobrižnik na t. zv. pučkim skupštinama, ili u katol. pučkim društvenim sastancima pojavio i progovorio? Meni su njeki prigovorili, a drugi me opet pohvalili, što sam takovima prisustvovao i ondje govorio. No ja nit sam se obazirao na prigovor, nit me hvala poticala, te kad bih bio imao više vremena, bio bih jošte više pribivao, jer me na to sokolilo vlastito uvjerenje. Čuj dakle moj nazor u toj stvari, i ako ti se ne svidi, saopći mi tvoje mnijenje. Ne ima dvojbe, da je vrlo zanimljivo pratiti raznovrsne sastanke, što ih u novije doba opetovano prema duhu vremena, sad katol. učenjaci, sad opet gragjani, radnici kao takovi, i sam narod obdržavaju. Vrijednost i važnost ovih sastanaka prosugjivati valja oprezno, e da ih ne precijenimo, ili ne omalovažimo. Velim, ne omalovažimo, a tim manje takove sastanke smatrajmo štetnima, možda u misli, da ovi uzbugjuju svjetovni živalj protiv Crkve; ovakovi su bo sastanci moćno sredstvo, da se pojedini staleži megjusobno ujedine, načelne misli obrate u opću korist, pojedinci oduševe, usplamte, e da sve svoje sile posvete, kako da se naglašena i postavljena načela i zaključci

oživotvore. Uvjerenje, da su svi kao jedan složni i jednodušni, junačka potpora pojedinih, moć žarke riječi, to su činbenici, koji sastanke čine jakom silom. No u drugu ruku valja se čuvati i toga, da ih ne precjenjujemo; i ja mislim, da kod te točke više valja paziti na to, da li su u dotičnom katol. sastanku naglašivana načela, misli, nazori, izjave, misli lih pojedinih govornika, ili su rek bi iz srdaca svih nazočnika crpani, e da se opet povrate onamo i još dublje uvriježe, kada se na taj način razgriju, ožive i oplode.

Čuo sam i taj prigovor, da su katol. udruge suvišne, jer da je tobože cijela katolička Crkva ogromna udruga, pa toj pripadati i ovršivati, što ova zahtijeva, jest najljepše i oživljujuće svojstvo pravoga katolika. Odobravamo ovo, kad okolnosti i prilike teku svojom redovitom kolotečinom, kad je sve mirno, kad se Crkva i vjerska pitanja razglabaju samo u crkvama i tomu sličnim mjestima, kao n. pr. u obiteljskom krugu, u to doba ne bi bile potrebne takove posebne udruge, u kojima bi se raspravljat imale izjave katol. čuvstava, obrana prava katol. Crkve; već bi dosta bilo da onako zborom i tvorom da toj Crkvi pripadamo, sve ono, što ona traži, i zapovijeda, ovršimo, i svetotajstva, koja nam dragovoljno nugja, što češće primamo. Ali u izvanredno doba, kakovo je baš naše, gdje se vjerska i crkvena pitanja i izvan crkvenih zidina, ponajviše u političkim sastancima raspredaju, dapače ovi budu ognjištem, stjecištem vjerske borbe; gdje se stvaraju takovi zakoni, koji uznemiruju vjersku samosvijest; tuj treba ter i mi i izvan crkve zauzmemo otvoreno svoje mjesto, potražimo zgodu obračuna, gdje možemo našim vjersko-političkim nazorima opravdanost steći i uvjerenje tih nazora zajednički otvoreno, javno objelodaniti. Eto potreba kat. udruga ovisi o vremenitim prilikama.

No dok ovo naglašujem, dobro znadem ter ujedno otvoreno izjavljujem, da ovakove udruge same po sebi svetu stvar ne mogu obraniti, niti odstraniti. Pravi duboki temelj tomu treba te se postavi, sagradi u crkvi i školi; no onaj duh, kojemu se temelj udara u crkvi i u školi, treba te se i u društvenom i političkom životu i propršiu podržava i njeguje. Dobro znadem, da se svjetovnoj oblasti ne svigja, kada dušobrižnici u udrugama, skupštinama crkveno-politička dnevna pitanja razglabaju, i da ih takav čin, osobito ako slobodno i otvoreno govore, lako spravi u crnu knjigu; ali treba i na to pomisliti, da se takovim radom katolička svijest vjernikâ mnogo više njeti i podržaje, nego li najgorljivijim opomenama iz ćelije ili iz crkve. Izvanredna vremena traže i izvanredna sredstva. Ded ih upotrebi! Do sada sam ti govorio lih o potrebi katol. sastanaka, udruga, ter izjavio, za koje prilike i zgode mislim, da su potrebiti, a za koje ne. No može se i izvan tih potreba povesti govor o njihovoj koristi i u tom obziru mislim, da su spomenuti sastanci, udruge, raznovrsne javne skupštine ne samo u izvanrednoj dobi, nego vazda vrlo korisne.

Ponovit ću jošte jednom u kratko, što ti valja propovijedati. Naviještaj puku svomu o Bogu, da vjerujemo u Isusa Krista, Sina Božjega, da se pokoravamo djetinjim strahopočitanjem Crkvi, izvan koje nema spasenja, da sveta otajstva što češće primamo, te staleške naše dužnosti vjerno i točno ispunjamo. Čitamo li od bogoljubnih pisaca napisane ascetičke knjige, uvidit ćemo, da je u čovjeku dvojaki život, nutarnji i vanjski. Nutarnji sačinjava vjeru, ufanje i ljubav, a ovo se odrazuje u pravednosti, istinoljublju, milosrgju, i zahvalnosti kao i u svim ostalim nutarnjim krjepostima i savršenostima. Vanjski pako život sačinjavaju: marljivo posjećivanje bogoslužja, često primanje svetotajstva, čvrsto prianjanje uz poglavicu crkvenog, nabožno vanjsko ponašanje te vršenje dobrih djela, u koliko to dopuštaju prilike života i staleža. Ova dva života ili bolje taj dvostruki život čovječji valja te u svakoj propovijedi razglabaš, ne odijeljeno, ne ističući jedan na račun drugoga, a još manje da koji omalovažiš ili izostaviš, nego

što više megjusobno spojiš i svežeš; jer pravi kršćanski život jest: nutarnje uvjerenje i svetost te ovoga dvoga vanjsko očitovanje.

Dao Bog, te puk i poslije tvojih propovijedi kao i ostalih dušobrižnika bude što čvršći u svojoj vjeri, stalniji u ufanju, gorljiviji u ljubavi, skrušeniji nad svojim grijesima, pouzdaniji u općinstvo svetih, marniji u primanju svetih otajstva; u jednu riječ: da što potpunijim nutarnjim oduševljenjem, te s pravom odlukom da vrši dobra djela, ostavi kuću Božju . . . S Bogom.

LVII. Priprava za propovijed.

U tridesetim godinama prošlog stoljeća njeki svemožni bavarski ministar proputovao bio svu državu te u pojedinim gradovima okupljao oko sebe činovnike i svećenstvo, i držao im crkveno-političke govore, e da ih što većma oduševi za svoje osnove. Jednom nakon takovoga govora reče njeki sjedoglavi dušobrižnik svojim drugovima: „zaista lijepo je govorio; ali što je ono rekao“? Ovako moram i ja reći, ako pročitam svoje govore, koje sam za svog djakovanja ili u bogosloviji bio govorio; n. pr. ondje „de fide reguli, Romani ducis“; ovdje opet: „de morte peccatoris“. „Lijepo sam govorio, ali što sam ono rekao“? Htio sam se istaći točnom uporabom bezbrojnih propisa govorništva te lovor-vijenac ubrati, čega radi se mogla na me posve pravo uporabiti ona osudna izjava proroka Isaije: „dilexerunt gloriam hominis magis, quam gloriam Dei“... Ja već kroz decenije nijesam čitao propise govorništva, ali nijesam nit potrebe oćutio u sebi, de ih ponovno u pamet zasiječem, ili točno po njima propovijedi moje sastavim. Za to ne ću nit u ovom mome listu na dugo i široko raspredati, kako da sastavljaš svoje govore po obrazcu velikih govornika, e da podnese najoštriju kritiku njihova razdioba: početak, sadržaj, razlaganje i zaključak, kao i periodičko raščinjanje, već više te

upozorujem na unum necessarium na — pomoć Božju, za koju treba te prije svakog svoga govora vruće prosiš...

1. Veliki Apostol narodâ, sv. Pavao, rekao je o sebi ali treba te i na sebe uporabimo njegove važne i istinite riječi: Nit je onaj što, koji sadi, niti koji zalijeva; već onaj, koji porast daje — Bog. (I. Cor. 3.). Po tom ne dostaje naše iskustvom nabavljeno znanje, govornički organ, spretnost u govoru, izbor riječi i lako opisivanje, da po nama posijano sjeme 30struki, ili 60struki, ili ćak 100struki plod donese. Njeki mi ostarjeli vjerovjesnik kazivao, da je jednom u njekom salcburškom seocu držao sa tri svoja druga misije, kojom ga zgodom vrlo bolilo to, što su doduše stanovnici dolazili na provijedi, ali nisu i k ispovijedi; pomno su slušali najozbiljnije i najpotresnije istine, ali znak skrušenja nije nijedan odavao, pa ni tada, kada se na svršetku misijâ izrekla t. zv. „oratio maledictoria“, t. j. ona, u kojoj su nanizane sve one kletve, koje bijaše Mojsija nad nevjernim pukom Israelskim izrekao; te je kletve okorjela župa saslušala najhladnokrvnije, a da se nije ni ganula. Vjerovjesnici bili su svi snuždeni i nijesu znali, što da jošte učine. Prije svoga odlaska pomole se svi vruće i jedan od njih im posve priprosto progovori, o milosrgju Božjem — i gle, za tog priprostog govora slušateljstvo glasno proplače i izjavi, da se kani poboljšati. I zbilja slijedeći dani bijahu dani spasenja. Tomu slično čitamo i u sv. Pismu (Act. Apost.), gdje nam se kazuje, da su prvi vjerovjesnici u njekim mjestima naišli na gluha i kamena srca, kao što je n. pr. sv. Pavao od mudraca u Ateni predobio jedinoga areopagitu Dionisija, da se pokloni „nepoznatomu Bogu“. Čitamo li zatim vijesti današnjih naših vjerovjesnika, doznajemo, da su rijetko i kraj napora tako sretni, te se moraju ogledati za pomoćnikom, s kojim da tada zajednički izvlače preopterećenu mrežu. Napokon upitajmo propovjednike u našim katoličkim crkvama, župama, i ovi se često tuže sa Jeremijom: „ako i propovijedam, ljudi se ne poboljšavaju“. Po

svem tom nastaje pitanje: kako da su tomu zlu doskoči? Čitamo to u sv. Pismu: *„nos vero orationi et ministerio verbi instantes erimus“*. (Act. 6.) Eto, mili moj „oratio“ dolazi pred „ministerium verbi“ ; t. j. odabrani vjerovjesnici su u prvom redu i što više molili, e da im se riječi sve do na kraj zemlje ne samo slušaju, nego i usvoje. Ova bilješka vrijedi i za nas, koji smo kod regjenja dobili u ruke evangjelistar i tim ujedno preuzeli dužnost sveto evangjelje navješćivati. Ja scijenim, da je za navješćivanje riječi Božje neophodno potrebito uz dogmatiku i ino znanje; ali je još nužnija neprestana molitva za tu svrhu. Istina, mi možemo pol sata, pa i dulje propovijedati, vikati i izmoriti se, a da za nebo ne predobijemo ni jedne duše, ali da ni najmanje ne naškodimo carstvu zloga duha. Mi možemo izvrsno propovijedati, izvrsno govoriti, dapače možemo i lovore ubrati te slušateljstvo zanijeti; — ovi će ipak samo svetkovati, ali se poboljšati ne će ni za vlas. Što više, može se i to dogoditi, da govorimo lijepo pučki, glatko, ali se ipak ne će naći nijedan, koji bi si riječi naše k srcu uzeo...

2. Ja mislim, da svaka sv. besjeda, koja se ragja iz prave gorljivosti, jest plod duha, koji prije nô postane stoji mnogo truda. Marljivi svećenik se već kod izbora predmeta bori s raznolikim dvojbama, a kašnje, čim se većma približuje vrijeme propovijedi, tim je nemirniji i tjeskobniji, osobito ako je slušateljstvo mnogobrojnije i odličnije; a kada je već kucnuo zadnji tren, srce se nješto i protiv volje stegne. Njeki u to doba sa stolice na stolicu sjedaju; drugi iz sobe u sobu hodaju itd. A što je povod toj tjeskobi? Moje je mnijenje, da je važnost i uzvišenost propovjedništva, koja uzbugja ovakove po prilici misli: ti, jadni crve zemaljski, govorit ćeš o tom, što je na zemlji najvažnije, a na svem svijetu najuzvišenije; čekaju te 100, do 1.000 slušatelja; od ovih mnogi očekuju od tebe, da ih rasvijetliš, i samo ih ti možeš osokoliti, i za to, ako svoju službu dobro ne obaviš, lako će mnogi propasti; uspeti

ćeš se na najdivniju govornicu, gdje kaniš govoriti o tom, što je najdostojnije ljudskom srcu, što je ljudskoj duši najpotrebitije sredstvo, što čovjeka osobito podiže, što koli pojedinca toli cijelo ljudsko društvo najmoćnije usavršuje i do sretnog blaženstva dovodi. I ako i jest čast propovjednička toli važna i uzvišena, ne mogu propustiti, moram propovijedati, jer cijenim biskupove riječi: „sacerdotem oportet praedicare“. Jedna kršćanska djevica nadmudrila pedeset najpametnijih glava grada Alexandrije i — obratila; jer je srce i usta sv. Katarine Duh mudrosti obuzeo i rukovodio. Unigje li Duh taj i u naša srca, to ćemo doživjeti *„ut potentes simus exhortari in doctrina sana et eos, qui contradicunt, arguere:* jer tada ne će naše riječi uplivati, već sam Duh sveti, koji po nama govori. Tko promozga, što rekoh, taj će nedvojbeno težiti za označenim nadnaravnim činbenikom te pitati, koja su sredstva, koja dovode do toga, te ga zadobijemo? Upitna sredstva jesu: ljubav spram Boga, čistoća srca, česta molitva, žudnja ne toliko za naravnom uvigjavnosti i mudrovanju, koliko više za nebeskim darom razuma...

Njeki svećenik svom dušom želio stupiti u Isusovački red i za to zamolio starješinu nekog samostana, da ga primi. Starješina pristao uz njeke uvjete, megju ostalima tražio, da drži pokusni govor. Ovaj govor bio po molitelja tako nepovoljan, te je poglavar izjavio, da ga pod nikoju cijenu ne može primiti; nu nagovori ga ipak, neka bi kod njih (u samostanu) proveo jošte barem jedan dan. Svećenik prihvati taj srdačni poziv i ostade — ako i žalostan — u samostanu. Odmah drugi dan zamoli istoga svećenika mjesni župnik, neka bude tako dobar, te zamijeni propovjednika, koji je naglo obolio Nakon njekoliko dana najavi se u Isusovačkom samostanu župnik i zaželi sreću, što su dobili novoga člana; jer, reče, jošte nikada nijesam čuo tako sočnu propovijed, a vjernici nikad nijesu bili tako ganuti, kao neki dan zagovora stranca misnika. Naravno starješina se snebivao,

ali je primio onoga svećenika, koji je danas jedan od najglasovitijih propovjednika iz družbe Isusove...

Sam Spasitelj vrlo nježno govori propovjednicima: „*Pregjite k meni svi, koji za mnom žudite i napunite se od rodova mojih: duh bo moj slagji je od meda, i baština moja (slagja je) od medenog saća*". (*Eccli. 24, 26. s.*). Knjiga mudrosti vrlo uzveličaje tko se odazove ovome pozivu: „*Ako budem šutio, podnosit će me, ako li budem progovorio, obazirat će se na me, ako li pak budem na dugo govorio, ruke će si na usta staviti. Osim toga imat ću po njoj (po mudrosti) besmrtnost i vječnu spomen ostavit ću onima, koji budu iza mene. Pripravit ću si puk i narodi će mi biti podložni*". *(Sap. 8, 12.—14.)* Sve se ovo obistinilo i ispunilo, kako svjedoči crkvena povjest. A što vigjamo kod onih, na kojima se spomenute riječi zbile? Kako se pomoljavaju ti silni učitelji govorništva? Nijedan nije bio mudrac, nijedan prokušani govornik niti govornik ugodna glasa; nijesu očekivali od njih, da srca za Boga predobe, da od kamena stvore sinove Abramove. U mjesto toga, poput Krista, dapače poput Njegova preteče sv. Ivana Krstitelja, koji se na propovijed pripravljao u pustinji molitvom i postom, tako i kršćanski govornici potražiše najveću samoću, gdje promatrahu Božja otajstva, te ustrajno moljahu sve dotle, dok se napokon ne ispuniše riječi: *factum est verbum Domini super eos.* A kada su nakon toga počeli propovijedati, nijesu svojevoljno odabirali misli i predmet, da ih, kako to obično biva, kao miljenike svoje istaknu, da slušatelje zaljuljaju i tim predobe duše ili ih napune slatkim čuvstvima, ili ih teretom uzbugjenih mislih slome; nijesu odabirali najfinije lijepe riječi, a da srca predobe, suzu izvabe, strah u kosti zaćeraju; nego im bje i srce i razum pun čežnje za spasenjem, radi čeka ragjale se u njima takove misli i takovih se domogli izraza, na kojih prije nit pomislili nijesu, a vjernici toli pohlepno čeznuli za pobjedonosnom izjavom, a da ni pisnuli nijesu. Kod njih se

obistinilo, što rekao Gospod Jeremiji: „*Ecce dedi verba mea in ore tuo; ecce constitui te hodie super gentes et super regna, at evellas et destruas et dispergas et dissipes et aedifices et plantes*"; (Jer. 1.); i ono, što je zabilježio sv. Marko o apostolima: „*illi autem profecti, praedicaverunt ubique, Domino cooperante*": (Marc. 16. 20.)...

3. Istina je prava, da onoga čovjeka obično ne hvale, koji šuti ili nasluškuje; no ipak je vrlo probitačno, ako svećenici malo razgrnu zastor, te pripaze na vještake govorništva, kako su se oni pripravljali pred Gospodom prije, nô su progovorili o riječima sv. evanđelja. Vigjamo ih, kako kleče zadubljeni u pobožnu molitvu, te propetoga Spasitelja, koji je sama Mudrost, i prečistu Djevicu, kao prestolje mudrosti, prose za prosvjetljenje, za dolične izraze i potrebnu moć, pri čem se odrekoše posvema svakog samoljublja i ljudskog obzira. A kad se na to oglasilo zvono kako za njih, tako za vjernike, sa svetom ozbiljnosti i poniznosti i ponizna srca ustaju i ostavljaju svoju samoću. Putem mole u u sebi: „*munda cor meum*"; zaodjenu se u crkveno ruho i opet moleći koracaju na propovijedaonu. Pred njima na stotine vjernika i nevjernika čekaju na njegov govor. Za propovjednika veličajni prizor, za gledaoce silna izvedljivost. Započimlju sa katoličkim pozdravom „Hvaljen Isus i Marija" i u ime presv. Trojstva. A tada, što su oni već „*in occulto*" učinili, na to pozivaju i prisutne, e da zazovu u pomoć i svećeniku i slušateljima Duha svetoga. Pobožno i sa zauđanjem izmole „Oče naš" — tako dolikuje za taj baš tren — „Zdravo Marija": „moli za nas grješnike s a d a". Na to započimlju govoriti ne toliko oni, koliko Duh Božji i Njegova u njima i po njima milost. Ne mislimo lih na one odabrane svećenike, kod kojih je Gospod za njihova propovijedanja baš naočice sudjelovao, kao kod sv. Antuna Padovskog, sv. Vinka Ferrerijskog, sv. Ive Kapistrana, sv. Franciska Xaverija itd.; ragje se obazrimo na one, koji su riječ Božju svojim pravovjernima priprosto naviještali, kao n. pr. sv. Franjo

Regis, Filip Jeningen, bl. Gaspar Buffalo, bl. Ivan Vianney, o. Le Jeune i mnogi drugi. I kod ovih bje njihov govor vrlo gladak i uspješan kod slušateljstva; jer je Gospod obilno blagoslovio njihov rad: svi su bo vruće molili: 1. presv. Trojstvo; 2. preblaženu Djevicu; 3. sv. angjele čuvare slušatelja i njihove zaštitnike; i 4. blažene svećenike. Napokon prije, nô bi ostavili svoju samoću, poškropili bi se blagoslovljenom vodom, poljubili koju svetu sliku ili kip, dapače i sa sobom je ponijeli s uvjerenjem, da je golema moć: općinstva svetih.

Godine 1851. morao sam propovijedati na dan sv. Bartola u Würtenbergu kod prve sv. mise. Dotična župa učinila je sve, e da što svečanije provede taj rijetki dan. Kada je povorka dospjela do mjesta, gdje bi imala biti propovijedaona i žrtvenik, opazio se u mnoštvu poseban nemir i uzbugjenost tako, da sam opazio lih njeki nered u povorci, u kojoj su mnogi glasno vikali, a njeki htjeli i pobjeći. Pojava ova i meni i svim nazočnima ostade za vijeke tajnom, i ne mogosmo je odgonenuti to manje, što se odmah poduzelo sve, e da se red uzdrži. Nakon toga dogogjaja čitao sam u životopisu O. Le Jeune, da bi on, prije nego li bi stupio na propovijedaonu, obično blagoslovio križem i blagoslovljenom vodom propovijedaonu i slušateljstvo, „*ut omnes insidiae diaboli et iniquorum hominum discedant atque fidelium corda nullo modo horroris et alicujus infestationis perturbentur*“. Ovako su činili i sv. Dominik i sv. Antun; po čemu ja sudim, da nijesam praznovjeran, kada i ja blagoslovim mjesto propovijedi i slušatelje s tom nakanom „*ne malitia daemonis auditores Christianos ulla ratione exterreat aut tollat verba de corde eorum, ne credentes salvi fiant.* U opće, obazrem li se bilo na sebe, bilo na slušateljstvo, bilo na predmet, bilo na važnost izjave, nalazim dosta povoda da sa prorokom zavapim: „*Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Mitte manum tuam et tange os meum, et universa, quae mihi mandaveris, loquar*“. Jesam li ovako svom dušom

progovorio, to me uvjerava, da nijesam sam sebi prepušten, već da je uza me sva župa, sva Crkva, slavodobitna, trpeća i vojujuća, e da isprose za me pomoć, dok obavljam svoju velevažnu zadaću. Mnogi svećenik, pošto je označio odabrani predmet i razdiobu, kaže: „Poslušajte me pomno i strpljivo.“ Ovi otrcani i prazni izrazi ni najmanje ne pristaju uz dostojanstvo i ugled božanskih istina. Tâ koji bi prorok ili apostol bio rekao svojim slušateljima: „molim vas, poslušajte me pomno, i strpljivo“; kad se i onako dolikuje, te se riječ Božja i nepogrješiva nauka Crkve što pomnije sluša: „*qui habet aures audiendi, audiat*“ — veli Gospod. Zato, mili moj, ne prosjači kod slušateljstva kakvu pomnju i strpljivost, već oglasi za captatio benevolentiae uzvišenost i važnost riječi Božje, te zazovi u pomoć presv. Ime Isusovo.

Imade i takovih govornika, koji iza dovršenoga prvog dijela vele: „o tom u drugom dijelu“. Koji bi bio prorok st. z., ili apostol n. z. rekao: „o tom u drugom dijelu“? Ovakova omalovažujuća opaska nipošto ne pristaje uz veličajnost naviještanja riječi Božje. Misliš li, da si već jedan dio odabranoga predmeta dostatno razjasnio i želiš te se i duh slušatelja malo odmori, ded malo prestani, i — nastavi dalje . . . Nakon svršetka govora budi ti jedina misao ne samodopadnost ili nezadovoljstvo sa samim sobom, već reci: Gospode, oplodi posijano sjeme. Zatim izmoli i za sebe i za svoje slušatelje „*Misereatur*“ i „*Indulgentiam*“. Jedna duša nakon svršene propovijedi reče svome župniku: „velečasni, danas ste izvrsno propovijedali“! A odgovor zahvalnog župnika bijaše: „ovo mi isto prišapnuo vrag, kada sam sa propovijedaone silazio“! Obično se poslije nedjeljnih i blagdanskih propovijedi oglašuju stvari, koje se ili zbile, ili se imadu dogoditi. Mnogi razlozi vojuju za to, da tako bude. Ali su i proturazlozi uvaženja vrijedni. Ako je n. pr. propovjednik sklonuo svoje slušateljstvo na poboljšanje, to će raznovrsni oglasi, napose vjenčani

navještaji (ozovi): župljanin naš N. N. itd. — djelovati na vjernike kao da si ih mrzlom vodom polio i veći dio upliva propovijedi iz glave će im se izbiti. O koli će posve inako djelovati postupak, ako propovjednik pozove slušatelje, neka se pod sv. misom zabave onim mislima, ponove svoje odluke, te zaprose ponovno za pomoć Božju, i ako na to odma nastavi se sv. misa uz svirku milozvučnih orgulja. Zato bi možda mogao činiti tako, da najprije obaviš „*asperges*", uspneš se na govornicu, obaviš nužne oglase, propovijedaš i nakon toga da služiš sv. misu ili ti sam ili tko drugi. Opaziti valja tuj, da ne mora jedan ter isti svećenik te obavi i „*asperges*" i veliku misu . . . Ako li u opće vrijedi ona narodna: uzaludno čovjek radi, ako ga ne prati blagoslov Božji, to sto puta većma vrijedi o propovjedniku. Zato te od srca pozivam, nastoj za se osjegurati blagoslov Božji, pa ćeš tada uspješno na spasenje drugih a na vlastitu radost svagda propovijedati, dočim u protivnom slučaju govori tvoji ne bi bili ino, nô pusti „*aes sonans aut cymbalum tinniens*". Poznati kapucin, o. Albert Knoll, propovijedao jednom u Meranu; predmet propovijedi bio, da se kršćanin imade sustegnuti od svjetovnih zabava i uživanja. Poslije propovijedi dogje k njemu njeki južni Nijemac i upita ga, gdje bi ta uživanja i zabave našao, jer mu je tuj strašno dugočasno.

S Bogom.

LVIII. Kako valja predavati propovijed?

Kada se u stolnoj ili gradskoj crkvi kojoj isprazni mjesto propovjednika, molitelji imadu pred odregjenim povjerenstvom držati pokusni govor, e da se uzmogne odabrati za tu čast onaj, u kojega je jezik čist, slog gladak i predavanje najbolje. Ja se ne bih mogao odlučiti na to, da sastavim pokusni govor, tim manje, da ga izgovorim; jer se bojim, te bih se pred tom učenom gospodom i vještacima u govorništvu osramotio. Ali u ovaj tren se dosjetih, da koliko god zazirem od takova

pokusnog govora, ipak moram takav i sastaviti i držati, e da ga ne pred opredijeljenim povjerenstvom, već pred Gospodom Bogom izgovorim. Jest, u kući Božjoj, na očigled Isusu, njekoliko koraka samo od Njega, pravoga Boga, odaljen treba te navijestim Njegovu nauku i volju. Kao što gore spomenuto povjerenstvo prosugjuje svećenika, koji pred njim govori, njegovo držanje, jezik, slog, predavanje, oduševljenje — čitavu njegovu pojavu, pitam, ne će li i mene prosuditi vrhovni Sudac, kada pred njim propovijedam? Ako li je tomu tako, mili moj, tada valja te misliš ne samo na ono, e da te Gospod svojom milosti u propovijedanju podupre, već da sve svoje sile upotrebiš u to, e da bude Gospod s tobom zadovoljan. Ako igdje, to sjegurno vrijedi ovdje ona: „pomozi si sam, pomoći će te Bog." Megju svećenicima pako mogao si stotinu puta čuti onu: „*qui ascendit sine labore, descendet sine honore i. e. — sine fructu*". Dakle da svoje sile što zgodnije upotrebiš, shodnim smatram da ti nanižem njeke upute glede predavanja propovijedi.

1. U vrlo dobroj knjižici Jaisovoj: „Seelsorgerliche Bemerkungen" priča se, da je Bourdaloue ubirao na kraljevskom dvoru najdičnije lovorike te redovito govorio pred tolikim mnoštvom, da ga je ljudstvo za predavanja skoro zagušilo. Istodobno ne daleko glavnog grada u njekom seocu radio tamošnji župnik i to tako uspješno, da se nijedan slušaoc nije udaljio ne poboljšan. Njekom su zgodom spomenutog slavnog govornika — Bourdaloue-a u njekom društvu ovako kovali u zvijezde: „vi ste kraljevski propovjednik, propovjednik kraljevâ i kralj propovjednika". A Bourdaloue na to posve čedno odvrati: moji slušatelji, dok ja govorim, kradu jedan drugomu iz džepa novac, ali ja znadem za župnika, koji kad govori, onda se ukragjeni novac povraća." Nedvojbeno je, da ovaj zadnji nije bio onaj uvježbani govorgjija, što je i Bourdalouea te tolike ine glasovite govornike resilo, ali ovo je nadomještala prava nabož-

nost, pravo svećeničko ćuvstvo, nepokolebivo uvjerenje te neograničeni mar za spasenje duša. Pa ako je sve ovo i u nama, to ćemo i mi izvrsno propovijedati; jer se nutarnji život očituje i izvana, a živo uvjerenje uvjeri i druge. Zato i ne mislim u ovom listu opetovati propise dobrog predavanja, kako se ogrješuje protiv dolično nastupa ili valjanog izgovora; u mjesto toga naprosto te opominjem: propovijedaj uvijek tako, da te budu vjernici uvijek rado slušali i za govora ugodno se ćutili. Psihologija i mudroslovje uči, da imadu 4 vrsti temperamenta, te je svakom čovjeku jedan od ovih bilo sasvim bilo djelomično prirogjen. Potpunoma potpisujem, da je to istinito, čega radi te upozorujem na to, da sa svojom vlastitom ćudi stupaš na propovijedaonu, koja hoće da na predavanje tvoje junački djeluje, a ponješto svakako i djeluje. Istina, mnogi imadu svoj vlastiti način propovijedanja, koji mnogo puta ovisi o njegovoj naravi i značaju te se svuda ističe, bilo da propovijeda, ili što drugo da radi. Ali svećeniku je paziti, da sam svećenik svom ljubavju i dostojanstvom propovijeda, a nipošto punokrvnost njegova.

2. Propovijed treba da proizvire iz srca te da bude prijazna. Snebivamo se moći Isusovoj, te joj se sa svim počitanjem klanjamo. No istim pravom poziva nas i i njegova ljubav, da joj se divimo, kojom on puku govori. Spasiteljeva se ljubav odrazuje u svakoj Njegovoj riječi; za to mu svaka besjeda bila poučna, slatka i uspješna. Predavanje mu bilo lako shvatljivo ali i uzvišeno, blago ali i moćno, na ljudsku pa ipak toli božanstveno. Osobitu ljubav posvećivao je sirotinji. Sluge Hristovi, dušobrižnici, treba da istu ljubav goje spram svoje župe, a po tom neka dragovoljno, ljubazno i dobro pripravljeni govore, pa će tada sjegurno dobro predavati. Sućutna ljubav treba da se napose istakne onda, kada župu stigne koja općenita nesreća. Ne bih svjetovao, te župnik za nastale koje bijede i nesreće, koja je sve zadesila, ovako progovori svojim slušaocima: na-

staloj nesreći uzrok je vaša zloća, vaši grijesi; u mjesto toga neka opomene pravovjerne, da kušnju Božju strpljivo podnose te se čvrsto nadaju, da će svake nesreće nestati, čim budu zavrijedili gorljivom molitvom i kršćanskim životom Božji sveti blagoslov: „*Quis scit, si convertatur et ignoscat Deus, et revertatur a furore irae suae et non peribimus*“. (Jon. 3.) Nastojimo li da vjernici upoznadu puteve Providnosti, te njeno djelovanje u težim okolnostima, to ćemo pomoću Božjom smoći i valjane izraze. Tako će se mnoga bogoljubna duša ojačati u dobru te očuvati od grijeha; mnogi će grješnik zamrziti grijeh i obratiti se. Mnogi će se obraćeni ukloniti pogubnom ponovnom padu te ustrajati u svojoj odluci. „Ubi charitas, ibi labor; ubi labor, ibi fructus.“

Sveto evangjelje valja naviještati svetom ozbiljnosti te svećeničkim dostojanstvom kao i samosvješću svog božanskog poslanja. Dolikuje dostojanstveno držanje onomu, koji čita nebesku poruku, dapače razglaba ju. Čitamo za Orpheja, da je sa svojom lutnjom čudesa stvarao po svijetu. Tko će zanijekati, da i propovjednik oboružan dostojanstvom te milošću Božjom sa propovjedaone može čudesa stvarati u tom malenom svijetu, u srcu čovječjem, ako se suzdrži od glumačkog ter svakog pretjeranog držanja kao i od neumjerenog vikanja i neprestanog mahanja ruku, te pokaže, da umjereni glas njegov nadopunja njegovo unutrašnje uvjerenje i da svaki bez razlike kret njegov odaje nutarnje ćuvstvo. Naprotiv, kako kaže Amberger u svojoj pastirici: „Koli je odurno, odbojno i štetno, kadno se sa propovjedaone čuje grubi, prosti, svadljivi, posprdni, dapače psujući glas i izrazi, a uz to se jošte vidi na tom sv. mjestu nespretni, neumjesni ili prostački kret ruku!“ Sjetim li se mojih bezbrojnih govora, dobro se sjećam, te sam i ja slično kao kakav hladnokrvni i ponosni razudnik pogrješke i grijehe drugih pred svom župom otkrivao, rane bešćutno raskrio te ih vidao lih sa paklenim lapisom. Koja sreća, kad ne bi

nijedan dušobrižnik bio praedicator morosus, ili oštar bič ili teška toljaga, koji osobito pojedince tako bezobzirno spominje, opisuje, omalovažuje ili baš psuje, da svaki slušaoc s mjesta može znati, o komu se govori; koja srećá, kad nijedan ne bi iznašao na propovjedaoni razne seoske spletke, klevete, kad si nijedan ne bi to sveto mjesto odabrao za središte svoje osvete, gdje da pravu ili umišljenu nepravdu ukori, kazni, oduška dade svom gnjevnom ili uvrijegjenom srcu. Tada se ne bi ni gg. duhovni pomoćnici usvojili ovaj krasni način propovijedanja niti bi iz puke ambicije svakoga, na komu su samo mogli opaziti i najmanju ljagu, tako oštro ujeli kao najljuća guja. No ti ćeš možda prigovoriti tomu: „Ujak zaboravlja, koliko je surovosti, koliko li grijeha u seoskog puka i koli bi malo prudila ona sv. Ivana evangjeliste blaga, kratka propovijed: „sinci, ljubite se megju sobom . . .“ Mili moj! čini se, da se ne razumijemo. Ja baš ne ću, da ti nad postojećim grijesima te pojavivšim se zločama lih samo uzdišeš, a ne imaš jakosti šibati ih; dapače jasno te upozorujem, da ne budeš slijepi vogja, ili nijemo pašće, koje nit uhom makne, kada se približuju vuci. To báš ne ću, da za ljubav mira zažmiriš; što je nepar da parom nazoveš, što je crno da bijelim nazoveš i tako povjerenu ti svetu stvar odaš. Već te opominjem, da nikad ne propovijedaš u rukavicama, pun ljudskog obzira, da nikad ne propustiš djecu svojim imenom imenovati, ali uvijek propovijedaj Krista Propetoga, te riječ rabi poput oštra mača, koji ubija grijeh i zle navike; ali uz to daleko neka je od tebe svaki neprijateljski glas, svako neustrpljivo, gnjevno držanje; inače će se na tebi obistiniti riječi Zlatousnoga: „Quod si lupi fuerimus, vincimur.“ S istog razloga opominje i sv. Franjo Borgia u svom njekom govoru, koji bio rekao svojoj braći redovnicima: treba te i u prikornim riječima vazda odsijeva srdačna sućut a nipošto gorčina, ili možda prezir, mržnja . . .

Isto tako je nevjerojatno, kako zao duh nastoji za pouke u slatki med sv. evangjelja umiješati dobru dozu otrova, e da tako ljude od riječi Božje odvrati, a svećenika omrazi. Njeki je župnik propovijedao „de mansuetudine“, a poslije svoje propovijedi imao čast čuti od svog jednog slušatelja ovu kritiku: „za Boga, što će taj govoriti, kada bude propovijedao o srdžbi?“ Ovaj marni dušobrižnik sjegurno nije znao za savjet sv. Franje Ksav., koji bio svomu drugu, Mennezu, rekao: „želiš li, da ti riječi naigju na prijateljsko uho, i prodru u dušu, to se ponajprije pobrini za ključ, koji će srce otvoriti; jer ovo je glavna stvar, to najveće umjeće u propovijedanju.“ „Quamdiu oves fuerimus, vincimus“ — rekao je sv. Ivan Zlatousti.

„*Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir*“ — čitamo kod sv. Jakova. Ali — jao — gdje je taj svećenik, koji za propovijedanja nije pogriješio! Ne mislim, te sam ikada išta naučao protiv sv. vjere i naredbe sv. Crkve; ali ne jednom prepustih se svojoj neobuzdanoj ćudi te govorih glasom, koji Gospod nipošto odobrit ne mogaše. Prečesto, čim je nastao ma i najmanji žamor, ili sam pomislio, da me dosta pomno ne slušaju, izgubih toli nužnu strpljivost i počeh se ljutiti. Jednom me baš prevladala nestrpljivost i ja odmah na početku svoga govora opazio, kako njeka služavka drijema. U meni uzavrije i dadoh oduška svojoj ogorčenosti. Poslije propovijedi eto k meni djevojke, koja mi se ispriča ovako: g. župniče! što sam zadrijemala, razlog jest ne moj nemar, nego što već dvije noći nijesam okom trenula; danju sam radila, a u noći dvorila bolesno dijete svoje gospodarice. Ne čudite se dakle, da čim sam sjela, odmah sam i zadrijemala“ . . . Iz ovoga slijedi nauk, da slušatelja prati ljudska slaboća i u samu crkvu; ali možda i taj, da ista ta slabost može prevladati i samoga na propovjedaoni govornika. Prije sam mislio, da nama dušobrižnicima valja račun polagati samo de obligatione concionandi; no danas sam u

dnu duše uvjeren, da smo odgovorni i de ratione concionandi. Utrum sustinebo? Persaepe in verbo offendi quapropter non sum perfectus. Attamen in patientia opus faciam evangelistae.

Skoro ti rekoh već s Bogom; ali se dosjetih jošte nječega. Želim te jošte upozoriti, da budeš svetog evangjelja potpuni, nepogrješivi, odlučni vjerovjesnik, a rimokatoličke Crkve potpuni, nepogrješivi, odlučni i vjerni svećenik. Značajkom ti ne budi polutanstvo — nit amo, nit tamo. Dobro uvigjaš, da se svako savremeno pitanje vrti oko katoličke Crkve, da se svaki pokret, svaka borba konačno upravlja i sprema protiv Kristove Crkve te kako u prijašnjim stoljećima, tako je i danas stožerno pitanje, da li imade Kristova Crkva i nadalje postojati, ili da se uništi; imade li procvasti i proširiti se, ili drugoj mjesto ustupiti? Za to te prosim, proučavaj i naviještaj opportune, importune cijelu nauku Crkve, ne popustivši od nje nit za vlas. Tko znade, tko je Krist, tko shvata, što znači Njegova smrt, tko znade, kakovo je Njegovo božansko djelo Crkva, koju je cijenom svog srca ustrojio, taj se ne će u svojim predavanjima obazirati na nikakov autoritet, taj se ne će nagagjati sa slobodoumnim katolicizmom, nit će mu u čemu popustiti. Može se dogoditi, te prodre iz ustiju kojeg propovjednika i koja oštrija, nu zato neka se ne boji; božanski Sudac ga ne će odmah pred optuženičku klupu odaslati. Lako se sluči i to, da ga proglase ultramontancem, ili ga pod izlikom pomanjkanja pastoralis prudentiae na red pozovu, ali će tim samosvjesnije moći na samrti kliknuti: „bonum certamen certavi . . . fidem servari".

Jošte samo jednu. Ne zaboravi, da nas nijednoga Gospod ne treba u tu svrhu, da ciljeve svoje, protezali se ovi bilo na cijelu Crkvu bilo na pojedince, dostigne Ako li ipak tako uregjuje, te naše sile hoće da upotrebi, to je za nas samo čast; ako On, Svemožni, našu ićušnu službu upotrebi, to je po nas golema milost

zato budi daleko od nas, te nakon ovršenog našeg zvanja hvalisavo kroknemo pred Gospoda; naprotiv zahvalimo Mu, što se spram nas tako ponizio te nas uzvisio i primio u svoju sv. službu. Ovo te neka uvjerenje rukovodi na svakom koraku . . . S Bogom.

LIX. Kršćanski nauk.

„Vrlo često i vr'o mnogo propovijedamo — za to tako malo cijene riječ Božju", govorio njeki svećenik u svom društvu. A ja bih mogao jošte više reći: „Ja vrlo često i mnogo jedem — za to ne imam pravoga teka, nit čelik zdravlja". Trapiste malo jedu, marljivo rade pa su zdravi kô lavovi. Danu manu u pustinji ne smijemo za isto držati sa kruhom; ako od ovoga ili malo ili mnogo jedemo, pomrijet ćemo svi kao i oci naši; ona pako prosvijetljuje i oživljuje duše naše. Danas se vrlo mnogi tuže na opaki duh vremena, na zloguke i hiljaduvrsne proizvode zle štampe, na neukost i divljaštvo mladeži, i mi da u tim prilikama jošte manje propovijedamo? Možda ne ću pretjerati, ako ustvrdim, da bi po takom postupku ponovno nastale one tužne prilike, a možda i gore, koje su vladale u vrijeme reformacije. Činjenica jest, da su desetak godina prije reformacije „quidam plebani„, kako su u ono doba i samostalne i pomoćne dušobrižnike nazivali, malo više nego ništa radili, radi čega našli smo u životopisu Filipa Jeningena ovaj opis: u to doba živio je eltwangeški puk u potpunoj neukosti. Mnogi, pa i odrasli, nijesu se znali ni prekrižit; mladići od 16 god. pa i stariji, jošte se nijesu ispovijedali; zapovijed o uskrsnoj ispovijedi i pričesti jedva su po imenu poznavali, a još manje su je ispunjavali; posljednja se pomast više nije ni dijelila". Stalan sam, te bi u našim njemačkim (a i hrvatskim) selima nastale opet takove prilike, kada bi naši nadsvećenici sa svojim svećenstvom, a dušobrižnici sa vjernicima srebro razgovora zamijenili sa zlatom šutnje. Da se tom izbjegne, postoje crkvene

odredbe glede što češćeg naviještanja riječi Božje, napose postoje naputci i naredbe biskupa glede t. zv. kršćanskoga nauka. (Sr. enc. Pija X. „Acerbo nimis".)

Kada sam te jednom posjetio bio, zavirio sam u tvoju knjigu oglasâ i opazio, da točno udovoljavaš natpastirskim naredbama i da kršćanski nauk savjesno držiš. Poradi toga ne ću naravno da te potičem, e da ih još marnije vršiš; a ne boj se ni toga, da ću izaći s vjeroučnim propisima; ta čuo si o njima dosta u bogosloviji. U mjesto toga želim ti saopćiti njeke moje vlastite nazore i koje ćeš, budu li se sudarali s tvojim mnijenjem, sjegurno usvojiti i slijediti.

1. U početku mog razglabanja u prvom redu namiče se najnovije i mnogo spominjano i pretresivano pitanje o katekizmu. U starini poznavao je naš narod (raz. njemački) samo Kanisijev katekizam, koji je i staro i mlado na izust znalo. Ali minulo je doba dobrog Kanisija i u brzo se pojavili razni katekizmi, tako te sam ja za mog sedmogodišnjeg djakovanja pet puta morao si kupiti novi. Ali od svih tih katekizama mi je u pameti samo toliko, da ni jednoga pitanja ni odgovora doslovno nijesam znao — ali se ne mogu pohvaliti ni nagradom, kojom se nagragjuje najbolji djak. Napokon ovi novi na pola ili možda cijeli katekizmi, koji su bili za djake, a napose za seosku mladež, uopće nezgodni, dobiše svoj *consilium abeundi*, a mjesto njih uvedoše u svim njemačkim katoličkim crkvama tako zvani Deharbeov katekizam.

U najnovije pak doba pomaljaju se novi mudri ljudi, koji pokazuju vrlo veliku volju, da spreme novi, ili barem ispravljeni, savršeniji katekizam, pri čemu baš ne štede nužnim uputama. Ali pri tom ta dobra gospoda zaboravljaju kao dodatak svom radu pridodati valjani nürnberški lijevak, kroz koji bi svoja pitanja i odgovore mogli u tvrde glavice naše seoske djece uliti. Ili bolje zaboravljaju, da i najbolji katekizam ostaje mrtvo slovo, mrtva glavnica, ako vjeroučitelj ne razumije svoj posao, kao i to, da katekizam nije ništa drugo nô okosnica, koju treba da vjeroučitelj toplim i jasnim razglabanjem i predavanjem nadopuni krvju i mesom.

Moje je uvjerenje, da je naš katekizam dobar.

Ovomu pako, mislim, da valja pridodati onu knjižicu, koju je nam katolicima Bog kao kakav amanet dao baš u doba vjerskog raskola: mislim rimski katekizam. Sjegurno ne ćeš u nijednoj crkvenoj knjizi naći tako krasno i jasno predavanje i tako bogate misli, kako baš u ovoj. Odmah na početku razglabanja nalazi dušobrižnik u njoj kažiput, koji ako do kraja slijedi, ne će zalutati, nego će i za sebe i za stado svoje naći najobilnije i najslagje hrane. No smijem li upitati, koliko li nas dušobrižnikâ poznaje tu knjižicu, a koliki su ju pročitali? a ipak nam valja ovu knjigu smatrati kao talenat, koji ne smijemo u ručnik zamotati ili u škrinju našu sakriti. — Kod priprave vrlo mnogo pripomaže čitanje koje valjane dogmatike, moralke ili ine valjane katehetične knjige. Kod takova proučavanja i čitanja ne smijemo daleko zaći, već svu svoju pažnju posvetiti lih odabranom predmetu. To pako možemo tim laglje, što kod t. zv. kršćanskog nauka ne možemo predavati po svojoj glavi, nego držeći se rasporeda katekizma poučavati po onim ondje pitanjima i odgovorima. Na taj je način gragja i bližnji predmet i za vjeroučitelja i slušaoca opredijeljen, dapače možemo reći, da je ograničen. Za vrijeme priprave valja u tjednu opredijeliti koji sat. Prije priprave zazovi pomoć Duha sv., sv. angjela i zaštitnika. Kada si sa predmetom na čistu, crpaj iz obilja znanja svoga i iz dubine svećeničke ti duše. Ako te baš volja, možeš i postrance zaći, ali valja te se uvijek povratiš na stazu, koju ti pokazuju preduzeta pitanja i odgovori. Nametnute istine treba da predaješ ne zaodjete u ljudsku mudrost, nit u fine, mudroslovne dokaze, nego u svoj njihovoj jednoličnosti. Jedan od najodličnijih vjerovjesnika družbe Isusove — Filip Jeningen — dulje vremena pomišljao, da možda njegov način poučavanja

ne zadovoljava, da je nezgodan, dapače da prevelika jednoličnost sablažnjuje i daje povoda opravdanim pritužbama. Na to mu se prikaže božanski Spasitelj, položi ruku svoju na njegovu glavu i reče: „mili sinko! ustraj i nadalje u svojoj jednoličnosti". Po tomu drobi i ti tvojima svaku istinu, ali sa najjednostavnijim riječima. Rabi najpriprostija sredstva, da dostigneš najplemenitije učinke te budi uvjeren, da ćeš privući više slušateljstva, nego li učenjaci, koji svojim mudrovanjem ne rijetko pobrkaju jednostavne istine. Njeki pjesnik kaže: što razum učenjaka ne pojima, upoznaje često djetinja pamet"; a sâm Gospod kaže: „jasno je malenima ono, što je zemskim mudracima i učenjacima sakriveno". Ja posebnim miljem slušam judejske vjerovjesnike, proroke, kada kažu: „ovako govori Gospod"; a kršćanski vjerovjesnik u mjesto toga neka kaže: „ovako nauča majka Crkva". Na taj će način svojim crkvenovjerskim poučavenjem postići ono, što ne mogu svjetovni zakoni, naime potpunu podložnost razuma i volje. Uz to ti megjutim svjetujem, da uz jasno predočenje pojmova nadovežeš zornu uputu i opomenu, kako da to uporabe na svoj ćudoredni život kao i objavljene istine da primijeniš spram obiteljskog i općeg dobra. Upozorujem te i na to, da sa kršćanskim naukom spojiš vazda i primjere. „*Verba movent, exempla trahunt*". Vidio sam katekizam njekog župnika, koji si dao izmegju svakog tiskanog lista uvezati po 2 lista čista papira, na koje bilježio najprikladnije primjere, prispodobe i rečenice, koje se odnosile na dotični predmet. Za vrijeme kršćanskog nauka doista se pruža vrlo mnogo zgoda, da progovoriš o dnevnim dogogjajima, raznovrsnim pogiblima dobe, radostima il tuzi Crkve tako te slušatelji zadobe jasan pojam o tom, kako Bog svijetom ravna te se u dnu duše uvjere, kako je katolička Crkva neisbrisiva. Koristi i to, ako dušobrižnik spomene nadolazeći u tjednu blagdan, njegovo svetkovanje kao i vršenje pobožnosti, koja se na nj odnosi, čime se duh slušatelja na milosti dotičnog blagdana sve življe sprema i pripravlja.

2. Kod predavanja, gdje je sadržaj tako poučan, gdje je jezik čist i jasan, izrazi očinski, približanje do slušatelja toli potpuno, cijeli postupak i način tako domaći, obiteljski, kada dušobrižnik neposredno pred mladeži stoji ili hoda, kada je tako savršeno predočeno držanje Kristovo spram svojih učenika, za takova predavanja nema ni najmanje pogibli, da ga ne bi možda htjeli posjećivati.

Istina je i to, da svjetovni zakoni obvezuju opetovničare i nedjeljne polaznike škole na polazak kršćanskoga nauka. Radi toga ne rijetki dušobrižnici vode i posebni imenik ove vrsti obvezanika, ter na koncu predavanja čitaju imena i bilježe. Ovo baš nije po mom mnijenju nužno; jer u jednu ruku dostaje mâr i žar svećenika, a u drugu posluh mladeži, te bez posebne zapreke ili zadobljenog dopusta nitko ne izostaje od obljubljenog mu kršćanskog nauka.

Kada bismo mogli u pojedine nedjelje posjetiti razne crkve, naišli bismo na vrlo raznovrstan posjet kršćanskoga nauka: u jednoj su crkvi sami nedjeljni polaznici; u drugoj osim ovih jošte odrasla mladež — pa i roditelji njihovi. Odakle ta razlika? Gdje je krivnja? Na to će pitanje sjegurno točno odgovoriti tvoja vlastisa pomnja, iskustvo i čuvenje. No ti ustraj uz svoj dosadanji postupak i mâr te nastoj, da kršćanskom nauku prisustvuju ne samo nedjeljni polaznici već i oni, koji nijesu školu svršili, jer su ovi baš u to doba osobito podvrženi strastima i zamamama, pa kad nisu poučeni u školi, ne mogu imati koristi ni od propovijedi, budući da se ove većinom drže za odrasle; po tom dakle, ako nadobudna mladež bude marljivo posjećivala kršćanski nauk, moći će se okoristiti naukom za svoj što savršeniji kršćanski život. Nastoj, da tom nauku pribiva i što više roditelja, e da tako u jednu ruku roditelji što bolje obnove znanje, koje su u školi crpili, u drugu opet da saznadu uputu, kako će što potpunije i bolje djecu svoju odgajiti.

Mnogi dušobrižnici običavaju nakon svršene pouke ispitivati. Držim, da nije loše jednog ili drugog ispitati, i tako obragjeni predmet ponoviti; no ispitivati veće, odraslije osobe, nije zgodno. O našem Gospodinu Isusu Kristu zabilježen je samo jedan slučaj, kadno pitao svoje učenike: intellexistis haec omnia? Doista odrasli se vrlo smetu, ako ih se poput djaka ispituje te redovito ili baš ništa ne odgovaraju, ili zlo i nezgodno. Pa što ćeš tada? Koji je učitelj kadar sama sebe tako svladati, da tom zgodom u kući Božjoj ne reče što ljutito ili nedolično? Ili ne će li rodbina zapitane osobe ovo smatrati uvrjedom?

Valja te dobro paziš i kod ispitivanja mlagjih osoba, da ti bude pitanje ne samo jasno nego i razborito, e da ti se ne dogodi, što i njekomu vjeroučitelju, koji je razlagao, tko su i što su bili oni starozavjetni proroci, a kašnje zapitao svoje slušatelje: jesam li ja prorok?" A slušatelj mu odgovorio: „ne". „A zašto ne?" pita ponovno gorljivi vjeroučitelj; odgovor je glasio: „Zato, jer velečasnost vaša nije Bogom prosvijetljeni čovjek".

Moglo bi se gdjekada dogoditi, da valja kojeg slušatelja kršćanskoga nauka i kazniti, ili što se nedolično u crkvi ponaša, ili što je nepristojan, surov, ili što od govarati ne umije. Molim te, mili moj, nikad ne kazni ondje, gdje i kada kršćanski nauk predaješ; tuj nikoga ne izlučuj, nikoga ne sili klečat, nikoga ne pljuskaj. Ni mjesto ni zgoda ne bi odgovarala toj svrsi, a niti bi koristilo, već naprotiv mnogo bi škodilo. Njeki okružni činovnik rekao njekom dušobrižniku: „gospodine! vaša je župa u gospodarstvu za svim drugima zaostala!" „Moj gospodine! odvrati župnik, taj sud ne usvajam posvema; jer mi godimice imademo obilnu žetvu; uz to rijetki je nezakoniti porod, pijankî nikad u nas; pravdanja moji vjernici ne poznaju; ubožnica je prazna". Poznavao sam župu tog dušobrižnika te mogu kazati, da je imao pravo. Prije njega župa ta slovila je kao potrebna i siromašna, nu on ju je svojim marnim i urednim

poučavanjem kršćanskoga nauka učinio, te je procvala u župi toj čvrsta vjera, krjeposni život, ljudi se latiti posla, za rada im se srce bavilo s Bogom i tako obljubili i staro i mlado red i rad, a zagrijala se čuvstvom uzajamnosti kršćanske. Na njemu se ispunile ove riječi: „Svemožni ga Gospod nasitio hljebom života te pićem spoznaje i spasonosne razboritosti".

Fac similiter . . . S Bogom.

LX. Vjersko-ćudoredna obuka u školama.

Nedavno došao k meni njeki župnik te megju ostalim napose tužio se na lijenost, tupoglavost i zloću svojih učenika. Dobri taj dušobrižnik činio baš tako, kao premnogi roditelji, koji tvrdokorno tvrde, da se danas i djeca inako ragjaju, nô prije. Ja pako posve iskreno izjavljam svoje mnijenje glede toga, kada se dušobrižnik mnogo tuži na manjkavi odgoj i neobuzdanost djece, da će tuj biti krivi ne samo roditelji, nego i svećenik, jer ne prednjači kao uzor-odgojitelj.

Nedvojbeno mnogi župnik teško griješi protiv obvezatnog vjersko-ćudorednog obučavanja u školama. Mnogi smatraju to veoma neugodnim dušobrižničkim teretom, što moraju koji puta u tjednu posjetiti školu; mnogi opet pouku djece uzimaju posve na laku ruku; mnogi su opet zadovoljni, ako im djeca školska znadu katekizam na izust; napokon nagje se i takovih, koji u školi neprestano jadikuju, uzdišu, mrgode se, psuju, ali pri tome ne misle na to, kako da povjerenu si nejačad vjerski naobraze i odgoje. Posljedica pako ovakovog postupka jest, da djeca, koja svakdanju školu polaze sedam (u nas 5) godina, a nedjeljnju (opetovnicu) tri godine, vrlo slabo zasvjedočavaju, da im je valjalo od dana u dan Boga sve više upoznati, obljubiti i cijeniti.

Ne kanim posebice nanizati bezbroj manjkavosti i pogrješaka, koje pojedini vjeroučitelji u školama poči-

njaju; već mislim posvetiti njekoliko riječi svetoj i znamenitoj nam dužnosti: naviještati riječ Božju u školama; ili bolje, kako čitamo u naučnoj osnovi: odgajati učenika vjersko-ćudoredno.

1. Mili moj brate, ako ti vjeruješ u Boga i ako ga ljubiš, nedvojbeno ćeš svim marom i žarom prionuti uz školsku mladež, koja ne samo nose prezimena svojih roditelja, već su ujedno i djeca Božja. Ako li ljubiš svoju majku kat. Crkvu, to će te opet poticati na ljubav spram te nejačadi; jer je ova Crkva, kao prečista zaručnica a ujedno i majka, rodila tu djecu nebeskom zaručniku. Djeca ova, koja su do tada rasla usred maćuhinskih seoskih prilika, a možda bila i od roditelja zanemarena, slučajno su već u roditeljskoj kući ili izvan nje se izopačila; i radi naravne svoje griješne sklonosti, radi slabih duševnih darova, kao ograničenosti, neukosti i zaboravljivosti, i radi zlog i prpošnog vladanja prečesto kažnjena: ova djeca, velim, sačinjavaju tvoj vinograd — oranicu, u koju ti je riječ Božju sijati, njegovati i do žetve uzgajati.

Ne ima u dušobrižništvu nijedne dužnosti, koja bi bila toli tegotna te zahtijevala toliku ustrajnost, kako baš ova. Zato treba za nju goleme ljubavi. Ujedno za svećenika ne ima toli važnog djelokruga kao baš škola. Vrši li svećenik tuj nehajno svoju sv. dužnost, uzaludne su mu i najvrsnije propovijedi. Ne uvriježi li se za djetinjstva, koje je najsklonije vjeri i bogoljubnosti, vjersko ćuvstvo, kršćansko mišljenje, taj temelj života, zar se može očekivati, da će se što takova u mladeži pojaviti, može li se očekivati, te će se bez svega toga u odraslima odrazivati kršćansko dostojanstvo, poniznost, ljubav i žugjeni mir?

2. I crkveni i svjetsko-politički listovi, kao i bezbroj inih manjih listića već od više decenija razglabaju t. zv. školsko pitanje. Školu valja od crkve odlučiti čuje se i danas skoro na svakom koraku. U to nastoji rek bi svaka država svojim školskim zakonima, da izluči

školu od popovskog upliva i nadzora, i u tu svrhu diže bezvjerske škole. Kada će se dokrajčiti borba megj Crkvom i modernim državama, znati ne možemo. Ali to dobro znademo, da Crkva kršćanski odgoj školske mladeži u najnovije doba nama svećenicima kao prvu i svetu dužnost preporuča; uvigjamo i to, da ćemo jednom o savjesnom vršenju te dužnosti morati Bogu strog račun dati; jer je nepobitna činjenica, da čija je škola i mladež, onoga je i budućnost. Neprijateljima naše majke Crkve ne svigja se, što je naš narod jošte uvijek nabožan. Ti su pako neprijatelji vrlo lukavi. Rijetko kada otvoreno napadaju uzvišene i vječne istine kršćanstva, ali zato danomice žigošu bogoslužje, čitav izvanjski kult, kao i crkvene zapovijedi i običaje i smijehu ih izvrgavaju Sve ono, što je katoliku sveto, to omalovažuju u svojim bezbrojnim spisima i knjižicama, u javnim lokalima na svojim sastacima, dâ i u željezničkim kolima to oni žigošu, rugaju se, nazivaju ludorijom i praznovjerjem, pri čemu naravno okrivljuju svećenike, da su oni uzrok neukosti puka i tmini, u kojoj ovaj luta. U davnini su seljaci i radnici s krunicom u ruci ili u džepu polazili u bližnja mjesta i gradove, i odanle se kao dobri katolici opet povraćali. Djeca njihova jedva su što ino poznavala, nego li svoju crkvicu, kućicu, školu i igralište, nit su što ina znala, van što su u školi naučila te priče, koje su im roditelji ili susjedi stotinu putâ već pričali. Ali danas roditelji djecu svoju vode i šalju u široki svijet; a ova kad vide, kako tugjinci žive, i nehotice saznadu za njihove rugalice i prezir vjere i krjeposti. Pa kad se vrati koji seljak nakon oduljeg svog putovanja po tugjini, ponosan je sa svojih doživljaja i iskustva, — ali dakako i sa svog bezvjerstva i socijalističkih nazora; drugi se opet vrati kô vojnik, koji je kroz tri godine javnog svog službovanja posvema usvojio nazore i bezvjerske rečenice svog kaprala inovjerca ili časnika; sad se opet pojavi koja knjižica, ili prodavač slika s nepristojnim ilu-

stracijama ili inim nuditetima. Nije moguće da budemo toli kratkovidni, te rečemo kao mnogi roditelji: a što znadu djeca o tome?! Ali da su djeca zao primjer shvatila, da je kukolj, što no ga neprijatelj, dok je domaćina spavao, posijao, strostruko nikao, dosta jasno i glasno potvrgjuju neprestane tužbe i jadikovke o divljaštvu mladeži, kao i sudbene osude mladenačkih prekršaja, kao i to što se mladež ponosi time, da više nije tako slijepa, kako su bili stari, koji su sve vjerovali. Po tom je posve naravno, da već u 15. ili 16. godini primaju sv. otajstvo pokore jedino o uskrsu, a i tada mlako premda ih se kroz godinu 5 do 6 puta pozivalo na primanje tog sv. otajstva.

Ako u istinu voliš malene; ako ti je zbilja stalo poradi tolikih zlih primjera ter inih pogibli do njihova spasa, tada ćeš jamačno svetom svojom dužnošću smatrati, da ih poučiš u svetom Evangjelju ter uvedeš u pravi kršćanski život; osim toga oduševit ćeš ih spram Isusa i Njegove Crkve, te budu spremni ne samo na kršćansku živjeti, nego se i svakoj bezvjerskoj ili nećudorednoj zamci svom dušom oprijeti. Kako li ćeš to postići, uputili su te dostatno u bogosloviji, gdje ti se katehetika kao poseban predmet predavala.

Megjutim ne samo što ne škodi, već je bezuvjetno nužno, da se ponovno čitaju knjige, iz kojih se u bogosloviji učilo, i tako obnovi prije stečeno znanje; ali osim ovih knjiga treba te se čitaju i proučavaju valjane pastirice i časopisi inih pisaca. Na tom polju radi temeljita i razložna razlaganja osobito ti preporučam katehetiku Dr. I. Hirschera, kojoga baš radi njegova djelovanja prozvaše „magister Germaniae".

3. Čovjek treba da sve uči, i kako već spomenuh, vježba ga čini vještakom. Ići u školu, u ruci držati knjigu, pitanja i odgovore čitati, razglabati i usjeći u pamet djeci: — sve to nije toliko, koliko s djecom znati postupati, znati ih uputiti na kršćanski život i nejaka im srca predobiti za Boga i majku katoličku Crkvu. Za

to je potrebno te se proučava djetinji svijet, njihovi raznovrsni duševni darovi, raznolika nagnuća, u opće pojedinosti osobne (individualitet), da se pronagje najzgodniji način, kako ćeš se prilagoditi mišljenju mučaljivog seoskog djeteta i što je glavno, tu djecu obljubiti i s njima biti strpijiv. Ćutiš li u sebi sva ova svojstva, to ćeš godimice sve više shvaćati svoju zadaću, predavanja svoja usavršivati i upotrebiti sva sredstva, da prema djetinjem shvaćanju drobiš nužne istine a volju im za njih predobiješ.

Ovime bih bio gotov sa nužnim savjetima i opaskama, koje si i onako već čuo u bogosloviji, a sjegurno i kašnje čitao u raznim knjigama. Pa gle, uza sve to ne mogu da odložim pero, a da ti jošte nješto ne spomenem. Uz katekizam, iz kojega treba da djeca doslovno nauče pitanja, te koji valja da sobom ponesu, kad svrše polazak redovite obuke, ne zaboravi biblijsku povjest predavati i to sâm, a ne osloni se na učitelja. U toj se bo knjizi nalazi objava Božja, ali ujedno nanizani su tuj najuzvišeniji značajevi kao i bezbroj primjera, kako Bog nagragjuje dobro, a kazni zlo. Čim dijete jasnije i potanje upoznava vječne istine i čim se dublje uvriježi u njegovu dušu ugled Božji, tim će mu biti vjera čvršća, stalnija i temeljitija — možda ne ću neumjesno reći, ako je prispodobim sa stablom, koje se duboko i čvrsto ukorjenilo, te ga nit najžešći vihor ne može maknuti, već samo šumom manjih svojih grančica i treptajem lišća odaje, kako mu je neugodan napadaj na rogjenoj grudi kojoj je obikao. Riječ Božja, nauka Crkve, ovako govori Bog, ovako nauča Crkva: — ove značajke neka budu pračke, koje treba te učenici nauče u kašnjem životu što vještije rabiti.

Znademo za Temistokla da nije mogao radi pobjedonosnih znakova Miltiadovih spavati; znademo i to, da su stari Rimljani u svojim kućama namještali kipove svojih glasovitih pregja, e da time uzbude u mladeži želju za ponosom i slavom.

Pa i mi kršćani nailazimo u biblijskoj povjesti na bezbroj velikana, koji nama punim pravom pripadaju, t. j. vidimo velikane posluha i žive božje ljubavi, uzore ljubavi bližnjega, plemenite značajeve požrtvovnosti, krotkosti i pravdoljublja, koje valja ter i mi slijedimo prama prilikama našega života. Zaista ne samo što je golema šteta, već je i nerazumljivo, kako gdjekoji vjeroučitelj premalo ističe n. pr. značaj jednog Abrahama, Isaaka, Josipa, Davida, kojima premca jedva može koji ini narod navesti; ako li se premalo ističe, vrlo će slabo spomenuta činjenica djelovati, a posljedak bezuvjetno bit će nikakav. Nerazumljivo je, kako bezbrižno, lakoumno odgovaraju odrasli, koji su više godina učili biblijsku povjest n pr. o velikom zakonoši Mojsiji, koji sjegurno nadmašuje sve ostale ljudske zakonoše i zakonodavce; razlog toga opet ne može da je ini, nego što vjeroučitelj nije dostatno istakao značaj i zvanje Mojsijevo. Kada ove divotne primjere spominješ i razglabaš, ne zaboravi kazati, da se ovi velikani nikad nijesu pouzdavali u sebe, u svoje sile, već su cijelo svoje biće povjerili Bogu. Za to i nijesu svojom snagom, od sebe, činili ono, čemu se u njima punim pravom divimo, nego pomoćju Božjom, za koju su danomice gorućom molitvom i žrtvama prosili. Prama tomu valja te se ni tvoji gojenci ne pouzdavaju lih u se, u svoje sile, već neka nastoje pribavit si pomoć Božju gorljivom molitvom, čednim slušanjem sv. mise te pobožnim primanjem svetih otajstva.

Naš božanski Spasitelj tri je godine radio, da svoje Apostole, koji bijahu odrasli muževi, barem po nješto pouči. A G. Isus je sjegurno imao drugojačiju mudrost, nego li je naše manjkavo mudroslovno i bogoslovno znanje. Uza to mi imademo posla sa djecom, od kojih se općenito ne može toliko očekivati, koliko od odraslih. Za to budimo strpljivi sa svakim. Dapače svladajmo se, ako imademo posla sa slaboumnijim ili s drskijim kojim učenikom. Vrlo naime zlo djeluje na slabije, ako

ih se pred drugima neprestano psuje i bije. A kako žalimo onu jadnu djecu, koja svog vjeroučitelja ne vole, budući tomu razlog ponajvise taj, što ni vjeroučitelj njih ne voli, ili u najboljem slučaju s njima nerazborito postupa. Nu što ovi svog vjeroučitelja ne vole, ne bi bilo baš tako veliko zlo, nego što uz to ne će zavoljeti niti Boga, niti Crkve, nit riječi Božje, ni njegovih zapovijedi, a ni koje krjeposti. A to je golemo zlo. Zato se vazda sjećaj i riječi Isusovih: *„videte, ne contemnatis unum ex pusillis“*; i onih: *„qui me tradidit tibi, majus peccatum habet“*. Lako ćeš se domisliti, u kakvoj su svezi ove dvije rečenice.

Napokon te molim, preporuči učenike svoje što češće bož. Spasitelju, e da bude u istinu njihovo kraljevstvo nebesko. Na koncu tvoje pouke srdačno ih blagoslovi svećeničkim svojim blagoslovom: *„per invocationem B. M. Mariae V., ss. Angelorum et patronorum vestrorum benedicat, custodiat et praeservet vos ab omni malo corporis et animae omnipotens Deus“* . . .

Bog s Tobom.

LXI. Vjersko-ćudoredna obuka u školama.

(Nastavak.)

Čim sam zadnji svoj list odaslao, odmah se dosjetih, da preduzeti predmet nijesam potpunoma razdrobio. I gle, mili moj, u odgovoru svom javljaš, da si posve ina očekivao od mene o pouci vjersko-ćudorednoj. Naime ti si mislio, da ću ti ja kao stari i iskusni vjeroučitelj nanizati najbolje i najvažnije propise, kako se vjeronauk predaje, po kojima ako se budeš držao, bit ćeš najbolji i prvi vjeroučitelj ne samo svog kotara, nego i biskupije. — Oprosti mi, ali mi se pričinjaš, kao onaj početnik bogoslovac, koji mi se prošlih praznika ovako potužio: Jao! kako se bojim onoga morala! jošte ništa ne znam iz njega!“ Osim toga si donekle i nepravedan spram mene. Priznajem,

da sam u svom posljednjem listu premalo napisao o načinu, kako se u vjerouci obučava; no meni se shodnim pričinilo uraditi poput vojvotkinje Galitzin. Ova bo poslije svog obraćenja zaželi, da joj sin pogje u Ameriku za vjerovjesnika. Ali ovaj imao silan strah pred morem, tom silnom vodom, te se bojao na lagju zaći. Vojvotkinja pod izlikom, da želi pogledati lagju, pogje sa sinom onamo, i kada su bili na prelazu sa kopna na lagju, porine ona sama svog dragog sina u more. Naravno da su ga živa izvukli, ali i bez onoga straha pred tom silnom vodom. Ovako sam htio i ja učiniti pa sam te za to odmah poveo u školu u nadi, da će te ljubav spram djece dovesti do najprikladnijeg načina poučavanja, uslijeg čega ćeš u brzo tako lijepo poučavati, kako sv. Franjo Ksaverski u Goi.

Ne znam, ne će li mi se što desiti, kao i nedavno, ali ne mogu inače, nego da te ponovno povedem u školu, te pošto se nauka o odgoju i poučavanju u vjeri i ćudoregju megjusobno najuže vežu, to te sada ne ću poučavati u vjeronaučnoj obuci, već te kanim upozoriti, na što ti je paziti, da nutarnji život djece prama božanskim istinama udesiš.

Tvoji učenici valja ponajprije da budu bogoljubni — dobri. Bogoljubnost se sa djetetom zajedno ragja, a u sv. krstu mu se kao dar Duha sv. daje. Za to valja ter otu krjepost uzbudiš, njegueš i dalje razvijaš, što se najlaglje postizava, ako od vlastite bogoljubnosti rado i veselo pričaš o Bogu i njegovim djelima. Tvoje učenike ne luči od svijeta kineski zid, već živu usred Božje prirode, gdje pred sobom zriju bezbroj životinjâ i bilinâ ter raznovrsnih i korisnih plodina. Ako li je sve ovo, od najvećega do najmanjega, od najdičnijega do najneznatnijega, djelo Božje, koli ogromnom gragjom raspolažeš tuj, da učenicima progovoriš neposredno o moći, mudrosti, ljubavi i dobroti Božjoj. U tom je meni u velike pripomoglo djelce: „Betrachtung über die Werke Gottes im Reiche der Natur“ vom seligen Bischof Galura.“

Govori rado o Sinu Božjemu, našem Spasitelju. I tuj ti se nugja puna pregršt gragje. Život, govori, djela i muke Kristove počam od jaslica pa do Njegova Uzašašća podaju ti obilne gragje. Uzmi bibl. povjest pa pričaj o tome; pozovi djecu, neka i ona što čuju i kazuju te se o tome s njima porazgovori. Sjegurno će im riječi tvoje goditi, zagrijati ih i Isusa će poštivati i zavoljeti. Ovako će doći do bogoljubnosti, do molitve te će bez krzmanja i dosade rado, veselo moliti u školi, u crkvi a i kod kuće. Ovako će se obistiniti ona, koju je P. Jais napisao na čelo svog molitvenika: „sav je svijet kuća Božja, a u njemu svako bogoljubno srce pojedini žrtvenik“

Nauči djecu slušati. Krjepost posluha će ih sretnima učiniti za života i u vječnosti. Napose obveži ih, te budu poslušni roditeljima, učiteljima i školskim propisima. Čim budeš većma lomio tuj dječju samovolju, čim većma mu dušu prigibao poput mladog stabalca, tim će biti vjerniji, mirniji gragjanin domaje i države, tim razboritiji predstavnik svoje obitelji, kad odraste. Nijesam baš nakan poticati te, da živahnost ili razmaženost djece zatomiš te pojavljajuću se snagu života i radost ugušiš; to bi bio vrlo neumjestan postupak. No zbude li se kakav nedoličan čin, ili se radi o vršenju koje dužnosti, budi djeci ti zakon, te traži, da se djeca bezuvjetno pokore. A što da se čini tada, kada se dijete ne će kojoj naredbi pokoriti?

Ne oklijevam reći, neka se dijete bezuvjetno za neposluh prema težini krivnje kazni, bilo pustom riječju, ili oštrim pogledom, ili doličnim ukorom, bilo baš i tjelesnom kaznom, kako to svjetuje i samo sv. Pismo: „ne štedi dijete ukoriti; ako ga prošibaš, ne će u tomu poginuti, naprotiv možda će mu duša baš time izbjeći vječnu kazan“. (Prov. 23) Budi razborit zakonodavac, ali ujedno i savjestan ovršitelj pravde Božje, pri čemu dobro pazi, da pogrješke s nepažnje ili s lakoumnosti počinjene ne istovjetuješ sa onima, koje se počinjaju od pokvarenosti i zlobe ili okorjelosti.

Pomno pazi, da ti učenici budu stidljivi i čisti. Na tom polju osobito ugledni pisac P. Jais piše: „Neizmjerno je golema nevolja, strahovita nesreća, koja dušu i tijelo mladeži u bojaznom miru izjeda“. O tom obično velimo: „djeca danas toliko znadu, da toga prije nit odrasli znali nijesu“. Ali nije ni čudo, ako danas za rana budu bestidna i pokvarena, kada prečesto sami roditelji ne odavaju na sebi čednosti i stidljivosti, naprotiv za odijevanja i svlačenja vrlo rado pokazuju svoju golotinju; dočim opet kod mnogih takova šta prouzroči pomanjkanje mjesta, kreveta i odijela. Tako n. pr. veoma zlo na ćudorednost djeluje, kada roditelji sa svojom djecom, odrasla djeca raznog spola zajedno; lakoumna družina sa domaćom djecom; zloguke djevojke sa domaćim djevojkama na istom krevetu ili na tlu spavaju; ovakove okolnosti nužno rek bi ragjaju nećudoregje i teške grjehote. U takovim prilikama nije nikakovo čudo, ako se pomaljaju rodoskvrnuća, onanije i grijesi, koji se zovu bestialitas i ostaju do kasne starosti, dapače i umnažaju se.

Mnogi bo misle, da pred školskom djecom valja o krjeposti čistoće govoriti samo onda, kad se predaje o VI. zapovijedi, a i tada da treba samo natuknuti: „ništa ne čini, čega radi bi se morao zastiditi, da te vide roditelji“. Ovu vrst pouke veoma mnogi rabe, ali djeca ponajviše na posve drugo misle, nego li njihovi savjetnici. Mislim, da si i ti toga mnijenja, da se ovako važni predmet ne smije onako na prečac uzeti, nego valja odrješito progovoriti o tjelesnoj čistoći i stidljivosti kao i o grjesima, što se protive čistoći i stidljivosti. U tom se samnom slaže i Alban Stolz, kadno u svom uzgojoslovju ovako piše: djeca su po naravi svojoj vrlo savjesna; predočimo li im odrješito i ozbiljno nješto kao zlo, kao grijeh, to će se nad njim sgroziti. No glavna je šteta, što im se baš najveći grijeh dolično ne razjasni nit se na nj upozore, a to zato, što se od zvaničnika dobar dio time „bona fide“ tješi, da

je najuputnije o takovim stvarima pred nedužnima ni slovca ne spomenuti. A kad nadogje čas napasti, manjka u mladeži obojega spola nužna savijest, koja bi joj se oprla“. Kad govoriš ti, mili moj, o stidljivosti i tjelesnoj čistoći, ne samo za razglabanja VI. zapovijedi, nego i inom zgodom, neka djeca pokazuju svim svojim ponašanjem, tjelesnim držanjem, kretnjom, glasom i licem, da se tuj ne govori o običnim stvarima, poimence neka saznadu, da samo čista srca ulaze u kraljevstvo nebesko, a nečisti da se strovaljuju u jaz pakleni.

Ozbiljnim ih riječima opomeni, da kad ustaju, odijevaju se, svlače, a i inače svagda, imadu po mogućnosti ruhom svojim pokriti ono, što odijelo na tijelu redovito pokriva, da bez nužde ne pogledaju, da nikad ne tiču, a još manje dopuste, da tko drugi vidi ili se dotakne. Uzbudi u njima ogavnost spram svakog nečednog govora, dvoličnih pjesama, gledanja besramnih slika i kipova ili ma koje vrsti bestidnosti. Stane li koje dijete, ili dospije li u položaj, koji vrijegja ćudorednu pristojnost, upozori ga na to; dapače nastoj, da ti djeca i kad obavljaju tjelesne potrebe, ostanu stidljiva. Ne štedi s ozbiljnim opomenama, kada n. pr. djeca idu u šumu po jagode, gljive brati, ili na potok kupati se, ne trpi podnipošto, da na takova mjesta dolaze dječaci zajedno sa djevojčicama, dapače ni da iz škole zajedno polaze kući. U takovim slučajevima ne treba da navedeš kakove razloge; ta kod djece dostatno opravdava tvoj postupak prirogjena im prem nejasna samosvijest i čuvstvo, koje se kašnje navikom jača i napokon postaje krjepošću. Dobro si upamti, ne budeš li stidljivost i tjelesnu čistoću uzgajao već kod djece, nikada je ne ćeš više kod njih naći, nit kad budu dječaci i djevojčice, ni kad budu ljudi i žene, a kašnje ćeš možda nehotice morat u sebi uzdahnuti: „jao meni, što sam šutio, kada sam morao bio govoriti“.

2. Rad i strpljivost glavna je stvar u životu kršćanina. Za to valja ter djecu za rana upozoriš, da im

je dužnost raditi i što je s tim spojeno, zatajiti samoga sebe. Kao što si smatraš prvom dužnošću, da si djecu naučiš prve zapovijedi Božje, tako smatraj kao prve dužnosti upozoriti ih i na to, kako im valja svakidanji zalogaj u znoju lica jesti, i da tko ne radi, neka i ne jede. Istakni valjano, da je stroga dužnost, koja tereti savijest, u školi učiti i školske zadatke točno izragjivati, roditeljima pri poslu pomagati, a da je grijeh vazda besposlen biti i klatariti se po cesti i polju.

Blagim okom pazi na seosku ti djecu: na licu, rukama i nogama, na svoj vanjštini odijelu i životu vigjamo, da mnogo oskudijevaju i mnogo toga podnose. Za to ih valja te upozoriš na strpljivost, dapače nastojat ti je, da se i sami priuče na to, kako ne će moći svega imati što vide na svoje oči da drugi imadu, nit sve uživati, što vide i znadu. Da ih skloneš na zadovoljstvo, pričaj im o siromaštvu Kristovom, Njegove presv. Majke, sv. Apostola ter inih svetaca te prispodobi način njihova života sa životom onih, kojima je trbuh Bog . . .

Mnogo je muškaraca na kori zemaljskoj, ali mnogi tog naziva nijesu zavrijedili, jer im manjka muževni značaj, jer ih i najmanji vjetrić uzdrma, svaki ljudski obzir upliviše na veći dio muževa; imade mnogo i ženskadije na svijetu, no veći dio njih ne odgovara odregjenju žene, budući da na ništa ina ne misle, do li na ljepotu, odijelo, nakit, bogatstvo i taštinu. Zar ne misliš, da je toj dvojakoj golemoj razlici razlog ponajviše manjkava vjerska obuka, manjkavi vjersko-ćudoredni odgoj? Ili da bude prispodoba potpunija, da bude megju uzrokom i učinkom odnos tim očitiji, zar ne nalazimo pravi razlog, što je broj pravih muževa i žena premalen, u tome, što je mnogo doduše vjeroučitelja na svijetu, ali svaki ne zaslužuje taj dični naziv, i to zato, što im manjka prava sprema za to zvanje, a i općenita naobrazba, kao i bogoljubnost, te uvigjavnost, koja svojstva treba da rese bezuvjetno vjeroučitelja; naprotiv

većina ih se zadovoljava sa onom preostalom mrvicom znanja o katehetici, koje su si u 4. god. bogoslovije crpili i upamtili, a na druge znanosti ni ne misle; dušu čovječju samo u toliko proučavaju, u koliko ih na to sile najobičnije potrebe života, a za djetinje srce i za djetinji svijet deveta ih briga . . .

No gle, tekar sad opažam, kako daleko pustih uzde svojim mislima; zato je doba, te opet prihvatim prekinutu nit. Dakle, da od tvojih učenika zbilja bude pravih i valjanih muževa te razboritih žena, treba te i ti budeš razborit vjeroučitelj; a kao takav treba te i ti uzbudiš u duši djece, osobito odraslije mladeži poštovanje ćudorednog dobra te poštenja; upozoriv ih pako na oto, da će ih radi besprikornog im života premnogi obružiti, prezreti, ali muževni značaj taj postupak ne obara. Predoči im ogavnu i pogubnu bît laži, prevare, lukavosti, zlobe, dvoličnosti, nevjere, pustopašnosti, pijanstva i igre na novac. Djevojčicama pako pokazuj, kako je skupocjeni biser dobra, valjana kćerčica kod kuće i svuda, kamo dogje; zatim da cijena bisera raste prama tomu, kako se veća i čisti; kako će biti na diku roditeljskoj kući kao djevojka; kako će biti jednom kao žena kruna, tješiteljica i pomoćnica svome bračnome drûgu. I kad budeš nastojao ovako dječake za valjane muževe, djevojke pako za valjane žene odgojiti, uputit ćeš ih ujedno, da na taj način i oni svakoga prosugjuju i procjenjivaju.

Idi dakle u školu, mili moj, te se ne zadovolji samo time, što držiš u ruci, ili na stolu, pače pod rukom svoj katekizam, a nit time, da si učenicima katekizam taj utisnuo bilo u ruke ili glavu, već neka ti dušu i srce ispunja riječ Božja, a odatle da prodire u duše povjerene ti nejačadi . . . Bog s tobom.

LXII. Sv. otajstva.

Ovaj čas baš ćutim, što i maleno dijete, koje si milu majčicu dugim putem potražuje. Dijete se u velike

veseli, kad mu se dozvoli, da po volji na početku puta skakuta, sakriva se, a kasnije junački korača o bok majčin. No put može dug biti; slučajno bude kamenit, pošljunčen, strm, na što poslije nestaje radosti i volje, nožice ne će da služe i slušaju, dapače na prije smiješeća se ustašca prodiru uzdasi, pritužbe, e da još kasnije ustupe mjesta plaču, a iz prije živahnih očiju prodru niz lišce gorke suze.

Ovo dijete jesam ja; put bit će mi predug; sada tekar uvigjam, kako nam je pogubnim, skliskim i strmim putem jošte proći; volio bih, te se nijesam otputio, ili pera se latio, već ragje u mojoj mirnoj sobici za žive i mrtve duše koju krunicu izmolio. Ali kad sam se već toga latio, dapače dobrano već i prošao, ne bi dolikovalo, te putem sustanem i u plač briznem. Za to ću u ime Božje poći naprijed tim teškim putem, koji mi jošte preostaje . . Spomenuti i označeni teški put jest katolička nauka o sv. otajstvima i njihovu podjeljivanju. Liturgičke knjige kao i pastiroslovje te obredoslovje dostatno nas upućuju „de re et virtute sacramentorum eorumque administratione; ipak, jel', ne ćeš mi zamjeriti, ako ti glede pojedinih točaka ranižem moje vlastite nazore i praksu, ili bolje da upoznaš moje liturgične i rubrističke počinjene pogrješke; mislim bo, te si već i ti čuo, kako ja netočno vršim rubrike, što mi njeki mladi brat svećenik ovako saopćio: „naš ravnatelj si baš mnogo ne tare glave za rubrike."

Taj mladi drug imao je posve pravo, te se ja baš zbilja mnogo ne staram za tugja mnijenja u nuzgrednim stvarima. Zahtijevaju li mjesne ter ine okolnosti, da se od propisa odalečim, sjeguran sam, da može biti sa mnom ova crkva zadovoljna, te sam vazda važnijim smatrao da prihvatim i držim se one bitnosti, koju vanjština sredstva milosti u sebi krije. Ta već i ova dosta poteškoća zadavaju tako, te možemo skoro sa sv. Ivanom Zlatousnim kazati, što je on ne jednom

o listovima sv. Pavla isticao: „Aj sv. Pavle, ti si možda htio, da te ja ne shvatim". I ja sam vrlo mnogo knjigâ već pročitao o milosti Božjoj i posvećenju čovjeka; ovo i ono nijesam baš razumio; ta, n. pr. sv. Ivana od Križa shvatila je jedina sv. Terezija, a druge su knjige vrlo malo govorile o sredstvima milosti, a osobito malo o djelovanju milosti; neke opet knjige malo su više sadržavale od običnih dogmatičkih priručnih knjiga. A ipak prije nô ću naučati, moram biti na čistu glede spomenutog predmeta; napose glede milosti i sredstava milosti, gdje se pravovjerni baš po mojoj pouci osposobljuju, da pri najsvetijim i najuplivnijim obredima korisno sudjeluju.

Nijesi li opazio, kako tvoji pravovjerni — i malo i veliko — osobito paze, kada o kojem otajstvu govoriš? Zbilja sv. otajstva posebnim njekim miljem privlače i srca se prihvate; srce pako svećenika treba te sv. otajstvo dvojako privlači, odakle će tada spasonosne riječi proizlazit. Ne mislim u ovom listu davati pouku iz liturgike glede primanja i dijeljenja sv. otajstvâ, nego ću samo u jezgri saopćiti svoje nazore o pojedinim dijelovima. U tu ti svrhu saopćujem ono, što sam o tom predmetu ovdje ondje skupio i do sada rabio, e da božanske ustanove što više shvati slabi, ograničeni um ljudski.

1. Čitamo u rimskom ritualu: „U crkvi Božjoj ne ima ništa svetijega, spasonosnijega, izvrsnijega, božanstvenijega nego li su po Kristu ustanovljena na spasenje čovječanstva sv otajstva . . ."

Stari zavjet ne poznaje u pravom značenju riječi otajstva, već samo pralike budućih otajstva. Obrezavanje bilo je samo znak, da netko lozu vuče od Abrahama i da pripada u odabrani narod; janje vazmeno predočivalo je presv. olt. otajstvo; pomazanje Aronovo svećenički red, raznovrsna pranja i pomirbena žrtva predočivale su pokoru. Potvrda nije imala pralika, jer ovo otajstvo podaje puninu milosti, a odaslanje Duha

sv. jest značajni dogagjaj novoga zavjeta. Niti posljednja pomast nije imala svog pralika, pošto je ovo neposredna priprava na sretni ulaz u vječnu slavu; jer do smrti i uskrsnuća Kristova nitko nije mogao pred lice svemožnoga Boga. Ni ženidba nije mogla biti u st. zavjetu otajstvom, jer se Riječ jošte nije zaručila sa čovječjom naravi, dočim značaj svetosti bračne sastoji baš u tome, što predočuje taj sveti vez. Naših sedam sv. otajstva jest dio novoga svijeta, koji je Sin Božji poslije svoga utjelovljenja oživotvorio u svijetu već po njemu stvorenom i postojećem. I u tom novom svijetu veliku ulogu igraju otajstva; njihovo dostojanstvo i djelovanje toli je izvrsno, da sâm ne znam, kakovim da ih imenom nazovem, kako li opišem. Zbilja je teško sv. otajstvo opisati. Nijesu to osobe, ali nit puke stvari. Zato bi trebalo njeki treći naziv, a to je megjutim vrlo teško pronaći. Sv. Ambrozij naziva ih sredstvima i lijekovima evangjelskog Samaritanca, kojima se podržaje i vraća zdravlje duše. Sv. Toma Akvinski pako sv. otajstva ovako označuje: „otajstva su takove stvari, po kojima božanska moć spasenje naše pospješuje". Ove riječi i opisi vrlo su umjesni, ali su nedostatni, jer se u otajstvima krije jošte mnogo više. Ona su bo sadržina Božje premudrosti. Izmudriti ih ne bi bili kadri ni onih 7 najodličnijih duhova, koji stoje pred prijestoljem Stvoritelja. Mogao ih je zamisliti jedini svemogući Bog, e da po njima ljudstvo posveti, grješnika poboljša, opravda, dapače sav ljudski rod uzveliča. Toga radi možemo ih nazvati: moću, životom, čudesima, izvorima milosti, otajstvenim silama, vezom Boga s dušom itd. . . .

2. Iz ovih naziva, kojima sv. Oci otajstva odlikuju, proizlazi, da su u obliku po Kristu ustanovljenom ne samo znaci milosti, već ujedno i uzroci. Vlast ili moć Božja, koja je kadra posvetiti, nalazi se u njima, kao vlastita im snaga. Ovaj nazor predočuje sv. otajstva u neizrecivoj časti, tako da ne ima ljudskog uma,

koji će ovo djelovanje shvatiti, ne ima jezika, koji će opisati i razglobiti. No sv. otajstva saopćuju ne samo puku milost već i otajstvenu, t. j. daju pravni naslov nazivima svih onih pripomoćnih milosti, koje se zahtijevaju, te se naročiti cilj dotičnog otajstva postigne. Kao što sunce raslinu iz zemlje izvabi, a kasnije obilnim listićima te šarolikim cvijećem naresi, ovjenča, premda po cijeloj biljci isti sok kola; tako djeluje i sunce pravde, u koliko se u raznolikim otajstvima raznovrsno pomalja i u raznim krjepostima divotne plodove proizvagja. Prima li se koje otajstvo u stanju milosti, to ne samo da se ova pomnoži, vjera oživi, ufanje ojači, ljubav se rasplamti, nego se takogjer većma učvrsti postojeći vez megju Bogom i dušom. Osobitost sv. krsta jest, da briše istočni grijeh i one grijehe, koji su prije krsta počinjeni zajedno sa kaznom. Značajka potvrde jest, što daje punoću milosti, da možemo sv. vjeru neustrašivo ispovijedati, po njoj živjeti i širiti ju. Biljeg pokore jest, što je najnužnija za sve one, koji poslije krštenja teško sagriješiše. Posljednja pomast je časnija od pokore glede punoće milosti i raznolikog djelovanja. Sv. red se ističe time, što posvećenoga uzdiže do neobične časti, te ga čini povjerljivim slugom, dapače namjesnikom Božjim. Tako se i ženitba ističe njekom svojom osebnom značajkom, u koliko predočuje odnos Krista spram majke naše sv. kat. Crkve. Odlika presv. olt. otajstva izvire iz njegove sadržine i bića, po čemu nužno slijedi, da je ovo kruna, jezgra, ognjište, uzrok i svrha svakog otajstva. Rečenima pripada i to, da se nijedno otajstvo ne veže na dijeljenje lih svojih vlastitih milosti. Za dijeljenja pojedinih otajstva vazda se opaža veće djelovanje, nego li biljeg njegov strogo po sebi sadržaje. Ova se nît povlači kroz svih 7 otajstva. Razlog pako toga jest, što se u svakomu krije i djeluje Božja svemoć i blagodarnost, uslijed čega je nemoguće, a da se božanska dobrota i milosrgje rek bi nenadano u njima ne pojavi.

Zato Crkva nauča, da pojedina otajstva u stalnim slučajevima mogu nadomjestiti druga te posljetke njihove oživotvoriti. Tako ona, koja su ustanovljena ne toliko za čovječje opravdanje i posvećenje, koliko za njegovo umnažanje, usavršenje, u takovim slučajevima, kada se otajstva, koja su ustanovljena za opravdanje, ne mogu primiti, saopćuju ona posvećujuću milost. Poimence može sv. pričest pribaviti oproštenje grijeha. Posljednja pomast može nadomjestiti odriješenje itd. . . .

Ne smijemo zaboraviti, a nit omalovažiti, da tri otajstva bilježe dušu neizbrisivim biljegom. Narav tog biljega vrlo je otajstvena. Biljeg sv. krsta jest kao dobrostiva opomena Očeva u našoj duši; biljeg potvrde kao da je žig gorućeg jezika Duha sv.; biljeg sv. reda jest neizbrisivi žig vječnog pomazanja Kristova. Ovi su biljezi neizbrisivi; jer će se ovi usred nebeskih radosti, nedokučivom sjaju Božjeg obličja jošte razabirati po posebnoj svojoj divoti.

Prorok Isaija ovako govori Gospodu: „Ti si Bog nedokučivi.“ No ova nedokučivost rek bi da nješto popušta, rek bi da teška koprena Božjih otajstva gdjekada ponješto pada sa majstorskih djela milosti njegovih u nauci o otajstvima. Divota im je zbilja tolikovrsna, bît toli nebeska, djelovanja toli otajstvena, utisak toli moćan a ipak toli nevidljiv, snaga im toli časovita i tihana, pa ipak toli potpuna i čudesna, kakova može biti u istinu samo božanska . . .

U vrhunaravnom poretku sv. otajstva nama ljudima kao zvijezde nebeskog plavetnog svoda naviještaju slavu Božju: „*Coeli enarrant gloriam Dei et opera manuum ejus annuntiat firmamentum*“. U naravnom pako poretku jesu otajstva i sv. misa one zvijezde, koje jasno naviještaju premoć, ljubav i premudrost Božju.

Zato dolikuje, ter svom pomnjom i snagom dijelimo sv. otajstva, ter poradimo o njihovu plodonosnom što češćem primanju. Očekuješ li i o tome kakovu uputu, ded mi u svom slijedećem listu javi!

Bog s tobom.

LXIII. Primanje sv. otajstva.

Pišeš mi u tvom listu, da je moje pisanje i razglabanje o otajstvima nepotpuno. Znadem i sâm, da kao strogo uzeta definicija moje razglabanje nije savršeno; no nijesam bio niti nakanio svoj list priposlati kakovom učenom zboru, e da me proglasi doktorom sv. bogoslovlja, već sam mislio upraviti ga lih na tebe, mili moj, i to s namjerom, da potražiš valjane vjeroučne knjige i odanle nadopuniš ono, što u mom listu manjka; jer stvar, koju sam htio isključivo istaći, toli je važna, da traži mnogokratno razmišljanje.

Kašnje se i sâm dosjetih njekih točaka, koje sam zbilja mogao spomenuti, no mislim, da ću moći za razglabanje pojedinih otajstva sve, što je nužno nanizati. Dogodilo mi se, što mi se obično za katekizacije dogagja, da se naime često ne sjetim nužnih i korisnih dijelova, — već tekar onda, kada kod kuće u sebi razmišljam, što sam predavao, te osjetim, da mi uspomenu muti golem manjak; tada mi ne preostaje ino, nego slijedeći put nadopuniti ono, što sam prije zostavio.

Otajstva su ustanovljena za spasenje ljudi. Veće blagodati nijesmo mogli ni očekivati, nego što smo zadobili. Dakle sada je naša dužnost, da ih primamo, ili s njima sudjelujemo. No prije nego li k njima pristupimo, treba da za njima žudimo, a to opet pretpostavlja poznavanje. Često čujem pritužbu, da vjernici sv. otajstva zanemaruju, dapače i bojazan, ako ih i primaju, da se na to dolično ne priprave i zato nedostojno ili baš i nevrijedno pristupaju tim sv. stvarima. Da dakle svemu tomu izbjegneš, molim te, ded pouči svoje vjernike temeljito i kada si ih uvjerio o potrebi sv. otajstva, pouči ih i o nužnoj pripravi.

1. Najprije ti spomenuh potrebu sv. otajstva. Mnogi crkveni govornici obično započinju skoro svako

svoje predavanje s Adamom i Evom ili njihovim padom te s njim skopčanom pokvarenošću. Ovakovi imadu donekle pravo, a donekle nemaju pravo. Istina je doduše, da svako zlo odanle izvire; no ako već postoji slabost, nemoć te sklonost k zlu, tada valja upozoriti i na liječnika i njegova uspješna sredstva. N. pr. nagovaram li slušatelje, da koju krjepost ovrše i prigrle, ili ako ih od kojega grijeha odvraćam, ne smijem ostati samo kod nagovaranja i grožnje, pa bilo predavanje moje ne znam kako potresno; ta vjernici i sami hvale, što je dobro; ali sami po sebi nijesu kadri to izvršiti; oni sami osugjuju i mrze zlo, ali sami po sebi nijesu kadri ukloniti mu se. Za to valja, da ih upozorim, kako im je nužna potpora na stazi krjeposti, milost u dobru, veća duševna snaga, da svladaju paklenoga duha i svijet, lijek protiv bolesti duše. Naše doba, koje se ponosi svojim znanjem, prosvjetom i umjećem, kao da je zaraženo krivovjerjem Pelagijevim, jer ne prestaje isticati, da čovjek može i bez milosti Božje živjeti, dapače da može biti i poštenjak i sretan, a neuki je čovjek već time udovoljio srcu, ako je kakvu usmenu molitvicu izgovorio, te ga za kakovu posvećujuću, preobrazujuću milost ne boli glava. Mnoge sam već crkvene govore prolistao, u kojima sam naišao, kako je istina zbrkana sa zabludom, u koliko pisac usplamćuje na vjeru i pokoru, ljubav spram krjeposti a prezir spram grijeha, a pri tom ni ciglom riječju ne istakne prosvjetljujuću i pobugjujuću milost Duha sv., a ipak čovjek sam po sebi ne može ništa spasonosna ni pomisliti, a kamo li učiniti, dapače ni isti crkveni govor ne može slušati na svoju duhovnu korist. Posljedica tako sumornog predavanja jest, da se većine slušatelja riječ Božja ne prima, najviše ako se naslagjuje lijepim kićenim riječima; ostali pako, koji su bolje volje, nalikovati će trstici i kao takovi popuštati svakom vjetriću kojekakvih krivih sljedbi ili lažimistikâ.

Ja držim, da narod naš temeljito poznaje grješnu narav te potpunu nesposobnost, da se sam po sebi poboljša; nedvojbeno je i to, da to uvjerenje često sam u sebi njeguje. Uz ovakovo duševno stanje naravno namiče se tjeskobno pitanje: tko će me osloboditi od tog pogubnog tijela, tog jadnog stanja? Savjest glasno dovikuje: što je tuj činiti? Na ova pitanja treba te mi svećenici odgovorimo u raznolikim predavanjima, a napose u propovijedima.

Od svih zala najveće zlo jest ropstvo grijeha. Ovo je gore od smrti, gore od boli; ovo je toli tužno stanje da mu slična ne ima. Poremećuje svaki mir, ogorčuje svaku slast, truje svaki Božji blagoslov, postostručuje tegobu života, smrt pretvara u njeku strahotu, a vječnost u beskrajnu tamu. Ali zar ne čitamo odmah na početku sv. Evangjelja: „Zvati ćeš ga imenom Isus, jer će osloboditi puk svoj od grijeha njegovih“. Tko da ne očuti golemo znamenovanje te blagotvorno djelovanje riječi: sloboda, otkup, spas? I baš zato, što je sloboda toli važna, svatko bojazljivo i zvjedljivo pita: kojim se načinom dolazi do slobode? Sv. Petar Ap. u kratko odgovara na spomenuto pitanje: „činite pokoru i dajte se krstiti u imenu Isusa Krista na oproštenje vaših grijeha“; a sv. Pavao još kraće odgovara: „oslobagjamo se po milosti Isusa Krista“. Čitamo li dalje listove ostalih apoštola, često nalazimo, kako se ističe otkup svijeta po Isusu Kristu, ali tako, da ne ima oproštenja grijeha bez krvoprolića. I mi smo doista, oproštenje naših grijeha zadobili po proliću dragocjene krvi Isusove. Najglasovitiji vjerovjesnici uče, da nas je Isus neiscrpivim zaslugama svoje zadovoljštine, koju bijaše doprinio, otkupio iz ropstva grijeha te opet sprijateljio s Ocem nebeskim. Često možemo iskusiti, da se za korizmenih govora iznose Juda, Kaifa, Pilat, Irud i slušateljstvo se točno ovima izjednačuje; ali kao da gg. propovjednici zbilja hoće, te im slušateljstvo što potpunije naliči spomenutim ličnostima, ne pozivaju ih,

te se obrate milosrgju Kristovom. Pa ipak koli bi bolje i uspješnije bilo, kada bi svećenik pazio i istaknuo osobito velebnu nakanu Isusovu, kako je naime po svojoj muci i smrti htio grješnika, a megju inima i Judu i Pilata, kao i slušatelje od grijeha njihovih osloboditi i posvetiti; i u tu svrhu, da se Njegove zasluge uporabe, ustanovio je sv. otajstva. Narod naš dobro poznaje otajstva žalosne krunice, ali vrlo malo i slabo samoga Isusa propetoga; zato se ne čudimo, što rijetko, a i tada bez dolične priprave, pristupaju sv. otajstvima. Dobri naši liječnici dobro znadu, gdje su izvori ozdravljenja, kupališta naime i kad već bolesniku ne mogu inako pomoći, šalju ga onamo. A mi liječnici duše, zar da ne naglašujemo neprestance, gdje se nalaze izvori zdravlja duše, ona kupališta, koja d u š u čiste, osvježuju i jačaju? Kazujmo hiljadu i hiljadu puta: u Kristovoj Crkvi. Spomenuh prije Krista, a onda Crkvu njegovu, jer Crkva je po Kristu sazdana zgrada, u kojoj On sâm prebiva; ona je Kristova zaručnica, s kojom je sklopio vječni vez; i radi toga se jedino u njoj možemo spasiti, jedino je ona majka koja usrećuje ljudstvo, koje ako se iznevjeri majci, iznevjeri se i njenom zaručniku — Isusu Kristu.

Možda se čudiš, što govoreći o otajstvima spominjem i Crkvu Kristovu. Činim to za to, što naš katolički puk treba te dobro znade, da je Crkva ovdje na zemlji nužna namjesnica Kristova, ili da se bolje izrazim: vidljivi na zemlji Krist, a kao takova, imade potpuno pravo i jedino je ona sposobna, da ljude spasava. Ljudstvo treba te se uvjeri, da može posvećujuću milost samo tada zadobiti, ako je u potpunoj zajednici sa pravom Crkvom Kristovom. Poznaje li narod ove istinske i neprocjenjive želje Crkve, tada će znati procijeniti i 7 otajstva, koja su postala značajkom katoličke Crkve. Ovo je i razlog tomu, da tko Crkvu u velike cijeni, taj često i pobožno sv. otajstva prima; naprotiv tko Crkvu omalovažuje, taj i sv. otajstva

rijetko prima, ako ih i prima, to biva bez ikakve osobite koristi i pobožnosti.

2. Ja živim u tom uvjerenju, da čim se življe predočuju narodu napomenute istine, po kojima se može lih po Kristu i Njegovoj Crkvi posvetiti i spasiti, tim poželjnije žudi on za sv. otajstvima. Uza to valja i to naglasiti, što se zahtijeva, da se sv. otajstva dostojno primaju. Znadem dobro, da su Janseniste prije 200 godina svojim otpadničkim naucima u velike otegotili primanje sv. otajstva, da su osobito mnoge odvratili od otajstva pokore i sv. pričesti; iskusio sam na žalost i to, da se takovi jansenistički nazori jošte i danas pojavljuju u gdjekojim odviše gorljivim vjerskim knjižicama. Ti se čuvaj, da ne tražiš više za dostojno primanje sv. otajstva, nego li traži sv. Evangjelje, apoštolski listovi ili nauka Crkve. U tu se svrhu ne traži kakova posebna učenost, neobično napinjanje, duga priprava, već je dostatno takovo duševno stanje, koje se odlučno ne opire blagoslovnom djelovanju otajstva. Tomu duševnomu raspoloženju nužna je vjera i nabožna žudnja za milostima i snagom otajstva, koje se želi primiti. Postoji li ova vjera i nabožna žudnja, tada ne će uzmanjkati nit slučajno potrebito pokajanje, dakle ne će biti nikakove zapreke, te se snaga sredstva milosti u sebi razvije i oživotvori. Tako čitamo, da je Filip djakon, prije nego će kandacejske kraljice dvornika pokrstiti, tražio od njega vjeru; Petar Apostol pako iskreno pokajanje, dočim je sv. Pavao požurivao pravu ljubav. Sv. Remigij rekao je bio naprosto francuskomu kralju, Klodvigu: „sažeži, što si do sada obožavao, a obožavaj, što si dosada sažigavao". Iskusio sam, da kršćani mnogo voljnije primaju sv. otajstva, ako znadu, kolika se u njima snaga i dostojanstvo krije, te da djelovanje njihovo ne ovisi o vrijednosti onoga, koji ih prima. Onda lako uvigjaju, da tko ni takove malenkosti ne ispunja, taj hotice priječi djelovanje zasluga Kristovih, blagoslovni upliv Duha sv. i majke nam Crkve . . . S Bogom.

LXIV. Dijeljenje svetih otajstva.

Mili moj! objegjuješ me u tvome odgovoru, da si protuslovim, jer mi pišeš, da za primanje sv. otajstva u jednu ruku vrlo mnogo tražim, u drugu opet zadovoljavam se sa sitnicom. No ja od „previšega“ ništa ne popuštam, jer puk naš vrlo dobro uvigja, da mu za poljane njegove treba i sunčanog žara i kiše, dočim baš ne pazi mnogo na to, da li je za spasenje naše nužna i milost Božja. Kršćani vjeruju, da je Spas naš, Isus Krist, na drvu križa umro; ali nakane njegove i odatle proistječuće dužnosti lako ne shvataju. Prama tomu valja te mi dušobrižnici vrlo mnogo poučavamo, e da u nama povjerene barem njeko svjetlo prodre, te se otajstva ne primaju baš poput kakova stroja. Ne mislim ni to, da „premalo tražim“. Da se koja hrpa dronjaka upali, dosta je najneznatnija vatra, te ju zapali, ne po snazi dronjaka, nego po svojoj vlastitoj. Ovako je i sa sv. otajstvima, kada nagju prikladnu dušu; a kad bi šta i manjkalo u primatelja, to nadomješta dobra volja i Crkva. Zato te ponovno prosim, kada govoriš o primanju sv. otajstva, ne klanjaj se strogosti jansenističkoj. A sada ću nastaviti o dijeljenju sv. otajstva, te sam željan znati, ne ćeš li i tuj kazati, da je ono što tražim „premalo“.

Nedvojbeno bio je onaj trenutak najsvečaniji, kada smo kao svećenici klečeći pred svojim natpastirom prosili za milost neba, e da uzmognemo dužnostima sv. reda, koji primamo, točno udovoljiti; u toj prošnji se sakrivala, a i jasno bila izražena žudnja, da nam prošnja bude uspjehom okrunjena. Srca naša u tom trenu bila su ganuta, a na zemlju suze padale. Tada smo nagoviještali, da nam se namiče takav teret, koji bi bio i za angjelska legja pretežak, o ispunjenju kojega ili propustu ovisi ne samo naša vremenita sreća ili propast, već i tolikih hiljada spasenje ili prokletstvo. Od toga doba provigjeni smo moću, da riječ Božju autoritativno

naviještamo i sredstva milosti valjano dijelimo. I baš na ovo posljednje mnogo više pada kocka nego li na prijašnje. Nadalje je jasno, da pogrješke počinjene u propovijedima možemo većinom ispraviti, dočim za dijeljenja sv. otajstva počinjeno jest l a p s u s i r r e v o c a b i l i s e t i n c o r r i g i b i l i s.

U mnogim sam već knjigama čitao, što traži Crkva od djelitelja sv otajstva. Predmnijevam i o tebi, da si ovakovih knjigâ dosta pročitao; ali ipak me nješto nagoni, da te upozorim na ono, što je kod djelitelja najnužnije, t. j. da si nužnu u tom pogledu spoznaju potpunoma pribaviš i usvojiš. Jest, mili moj, poznavanje nauke o sv. otajstvima neka je dušobrižniku glavnom glavnicom, glavnim znanjem, biserom i bogatstvom . . . Sv. Oci od davnine pa do danas napisaše vrlo mnogo djela. A koji im je sadržaj u glavnom? ponajprije govore o onomu, što je presv. Trojstvo činilo i čini na uhar grješnog čovječanstva. Poimence najoštroumniji dogmatičari nastoje u svojim knjigama što točnije i temeljitije ustanoviti bit svakog pojedinog otajstva i djelovanje. Nabožni eksegete nastoje u svojim ogromnim djelima opisati, što sadržaje u sebi sv. Pismo i objava o milostima i sredstvima milosti. Učeni liturgiste i rubriciste bave se napose vanjskim biljezima sv. otajstva, e da naglase spram njih potrebito poštovanje te odrede poredak nužnog im obreda. Učenjaci, o kojima se može kazati: „d e i l l o p e c t o r e i n s e c r e t o b i b i t, s e d q u o d i n s e c r e t o b i b i t, i n m a n i f e s t o e r u c t a v i t“; ovakvi, velim, duhovni učitelji, bogoljubne duše razmišljali su o spomenutim otajstvima i tada su veličajno al ipak djetinjom priprostošću govorili o divoti, veličini, dostojanstvu, velebnoji, bit nebeskoj snazi, vidljivom obliku i nevidljivoj sadržini sv. otajstva, što ih karakteriše.

Uzmimo slučaj, da kojega svećenika ovakova knjiga ne zanima o t i i v e l m u n d i c a u s a i takove da ne čita; koja će biti posljedica? Ovakav će svećenik sv.

otajstva kao functionarius bez nužne nakane, bez pobožnosti i dostojanstva obavljati, dapače često će i nerado činiti, nalikovati će soli, koja sve više dan u dan hlapi i gubi od svoje snage. Kod takova dušobrižnika bio bi prvotni razlog njegovim nedjelima neznanje, što nikada ne dijeli sancta sancte, što mu je duša pusta, srce bešćutno za vrijeme samog podjeljivanja sv. otajstva. Bolno nas sé doima, ako koji svećenik postaje, bilo radi svojih svjetovnih nazora ili otpadničkog duha, mercenarius. Ne dao Bog, te i mi bili takovi! No takovi i ne možemo postati, ako nas veseli ter životnim zadatkom smatramo to, kako da Krista propetoga sve bolje upoznamo te se ujedno jedino spasavajućoj Crkvi i njoj povjerenim sredstvima milosti danomice sve više divimo. Sveti strah i udivljenje obuhvaća svećenika, ako se zamisli u otajstva, koja mu je dijeliti, kako proistječu iz presv. krvi Kristove; sveti ga trepet, poklon i zahvalnost obuzima, ako pomisli: „gle, Gospod me odabrao, e da sve to dijelim kao orugje, kao namjesnik njegove božanske osobe".

O vjeruj mi, da opomena Apostolova: „napredujte u spoznaji Boga" poglavito glasi nama svećenicima: jer ako nama manjka nužno znanje i spoznaja, tad premalo pazimo, premalo smo savjesni kod dijeljenja sv. otajstva, a u obavljanju propisanih obreda posvema lakoumno postupamo. Zato od srca dovikujem svakomu svećeniku, pa da je i osijedio u službi Gospodnjoj: „napreduj u spoznaji Boga". Upravo ovaj neprekidni napredak u spoznaji sv. otajstva osokolit će svakoga svećenika, da živo vjeruje u potrebu djelovanje i čast spomenutih sredstava milosti. Ne spominjem ja ovo uzalud, ta u srednjem vijeku, kao i u prošlom (XVIII.) pa i današnjem (XIX.) tolike gorljive svećenike zaveo je pretjerani spiritualizam i lažni misticizam, dočim su se opet toliki u svojoj besplodnoj, priprostoj t. zv. ortodoksiji rek bi okamenili. U začelu bijaše to duh Gospodnji, koji s vremenom pojedince poticaše, da ponovno oživi u njima

obumrla duša; no taj duh ustupio je mjesto u mnogim nabožnim muževima samodopadnosti i obmamama; a gdje se to zbiva, tuj je redovito i treći duh, koji u svojoj zlobi i pokvarenosti nastoji te upotrebi čovječju slabost i jednodušnost na njegovu propast. Po tom vigjamo, da ti pretjerani spiritualiste i lažimistici posvema s vida puštaju u kršćanstvu toli važni i paske vrijedni dualisam, na dvije različite stvari: duh i tijelo Crkve, kao i nužnu zajednicu sa tijelom Crkve, pa mjesto toga isključivo traže vjeru u Krista te nutarnji ćudoredni preporod čovjeka samo po toj vjeri. Ovi zalutali, bilo zborom u svojim sastancima ili u spisima, urgirali su zajednicu s Bogom, nutarnje posvećenje, prodiranje ljudskog duha u duh Isusov; ali su opet sv. Pismo posve na svoju ruku tumačili, od crkvene se uredbe sve većma udaljivali i skoro se ništa nijesu brinuli za sredstva milosti, koja se u Crkvi čuvaju. Što kršćanstvo kao svoju bitnost i dragocjenost čuva, sv. pričest te djelotvorno primanje sv. otajstva, — na to su se slabo ovi obazirali, kao na nješto, što nije kadro pravi duševni život ragjati; dok su ovi naprednjaci htjeli posvećenje čovjeka postići po Crkvi i po vjeri, dotle iz spisa sv. otaca, starih crkv. učitelja i mistika učimo, da su ovi vrli muževi neprestano glasno i jasno naglašivali baš nutarnji bitni dio kršćanstva, što bje i nužno spram one pogubne površnosti, koja čovjeka vječno okružuje, no pri tom nikada ne prestadoše izjavljivati, da je ćudoredni napredak moguć samo po Crkvi i njenim otajstvima, što ih ona dijeli.

I opet se vraćam k spomenutoj već po više puta opomeni: „napreduj u spoznaji Boga". U koga je ovo, u toga redovito ne će manjkati ni dobra nakana, da otajstva tako podjelj je, kako i u koju svrhu bijaše Gospod nas opredijelio; u takova naći će se i potrebita vjera, da vidljiv znak može dušu pa ma i nevidljivo preobraziti; ne će manjkati ni nužna volja i snaga, da otajstva u svim danim zgodama bez krzmanja dijeli;

ne će mu biti put predalek ili neprohodan, vrijeme nezgodno, napor natčovječan; ne će odlučivati pogubna bolest ili smrt; ne će manjkati ni nužne pobožnosti i počitanja, koja će ga rukovoditi, da sv. čin točno i dolično obavi, propisane obrede pomno ovrši i prigodne molitve pobožno izreče.

Što se tiče poimence obreda, koji se obavljaju prije dijeljenja, za dijeljenja, i poslije dijeljenja otajstva, treba u prvom redu da smo mi glede njihove znamenitosti i snage na čistu, e da ih danom zgodom puku razdrobimo. Istina je doduše, da obredi ovi ne spadaju u bit otajstva, te ako ih se propusti, vrijednost se otajstva ne umanjuje; ali ipak ih bez potrebe izostaviti ne smijemo, niti ih skraćivati. Ja si zbilja ne mogu protumačiti, kako to da mnogi svećenik bilo u odijelu bilo u jeziku, bilo u križanju, bilo u kojoj molitvi svojevoljno nješto mijenja te tako rekuć svoj obred uvagja. Ta tuj je svaka riječ i čin, koji se obavlja, izraz onoga počitanja, koje goji sv. Crkva spram sv. otajstva; a sav obred smjera na to, e da koli samog djelitelja, toli primatelja kao i ostale nazočnike ponuka na što veću poštu i pobožnost. Liturgija je nedvojbeno jedno od najvelebnijih djela Crkve, pred kojim se sav sjaj svjetske poezije raspline; ovo je pravo djelo poklonstva i pobožnosti, pri čemu ako tko sudjeluje, zajedno sa sv. Crkvom klanja se i moli. Dopuštaš li mi, da te upitam, što misliš o izjavi sv. Terezije; „spremna sam i život svoj žrtvovati za najneznatniji obred sv. kat. Crkve".

Sv. otajstva, po Faberu, jesu kamen kušnje cijele bogoslovije, ali i svećenika. Dao Bog, da u toj kušnji i ti i ja, kao i sva ostala moja braća uspješno opstanemo .... Bog s tobom.

LXV. Žrtva sv. mise.

Zvonovi zvone. Eno te već na pragu tvog stana. Upitaju li te: Kuda? Odgovaraš: „idem misiti". Tuj tamo vigjaju se pravovjernici, koji, ako ih se upita: kamo tako žurno? Odgovaraju: k misi. K misi? A što je to? Počevši od IV. vijeka u zapadnoj crkvi za najsvetiju žrtvu, koja se pod prilikom kruha i vina prikazuje, uvela se riječca „misa", koja je doduše zgodna, da u kratko označi spomenuti predmet, ali ne odgovara uzvišenosti njegovoj . .

Ne ćutim se ponukan, da ti vjersko i nabožno raspredanje pišem o sv. misnoj žrtvi, ali ne mogu se uzdržati, a da ti ne naglasim nekoliko zgodnih primjedbi o obavljanju presv. žrtve.

1. Promatramo li naš odnos prama Bogu, opažamo, da nas spram Njega vežu četvorostruke dužnosti; no treba da i to opazimo, da nijednu od njih ne možemo s idealnom savršenošću ovršiti. Ponajprije valja te Boga neograničeno obožavamo radi njegovih beskrajnih savršenosti; drugo obvezuju nas prama Njemu njegove dane nam milosti; treće trebalo bi te neprestano vapijemo za oproštenjem naših grijeha; četvrto, koliko imademo razloga, te ga ponovno molimo za nova dobročinstva. I samo prečisto i sveto Srce prebl. Djevice zajedno s bezbrojnim nebeskim zborovima ne bi bilo kadro spomenutim dužnostima potpuno udovoljiti. Jedan je samo, koji je to kadar, a taj je Bog od Boga, svjetlo od svjetla, život od života, vječnog Oca vječni, jednobitni Sin. A upravo se ovo zbiva u žrtvi sv. mise i to svaki puta najpotpunije. U sv. misi je Bog sâm kako svećenik, tako i žrtva, tako i onaj, komu se žrtva prikazuje. Ova nazočna Bogom ustanovljena spasonosna jedino prava i beskrajna žrtva prikazana za žive i mrtve nije samo puka sjena ili predočenje one na drvu križa doprinesene krvave žrtve, već s njom jedno ter isto, njen nastavak i obnova, samo ne u krvavom obliku. Zlato, srebro, nebo, zemlja, sav široki svijet jest sitni pješčić spram ove božanske žrtve. Iz presv. tijela i dragocjene krvi Gospodina Isusa Krista neprekidno se uzdiže pred prijestolje presv. Trojstva miomiris najsavr-

šenijeg poklonstva, pohvale, zahvale, zadovoljštine i prošnje, i to sve za nas ljude.

Nagji svećenika, koji od izvrsnih na hiljade spisa i djela o sv. misi tolikih crkv. otaca, biskupa, svećenika, učenjaka i svetog života muževa ne bi bio barem jedno pročitao; nagji ga, koji ne bi poznavao odluke i propise trident. crkv. sabora o bîti i plodu ove sv. žrtve? A što svi ovi naučaju? To, da jedino ova žrtva podaje Bogu poklon, hvalu i zadovoljštinu u beskrajnoj mjeri. Ne ima grijeha, za koji ne bi ona udovoljila, ne ima kazne, koju ne bi ona odstranila, ne ima slaboće, koju ne bi iscijelila. „*Hujus quippe oblatione placatus Dominus peccata et crimina etiam ingentia dimittit*“ veli tridentski sabor; na što opaža Scavini: „*sacrificium missae non est propitiatorium immediate ut poenitentia et baptisma, sed mediate tantum quatenus vim habet impetrandi donum poenitentiae seu gratiae auxilium, quo et a mortalibus et a venialibus justificari et in justificatione sua homo crescere possit*“ . . Uslijed pomirbene biljege sv. mise već su se mnogi grješnici popravili, mlaki ojačali, pali podigli i posvetili i opet mnogi njoj zahvaljuju stalnost svoju u dobru. Sila ta prodire kroz čitav svijet, prodire u očistilište, e da ondje bilo dokrajči, bilo ublaži kazne; djeluje na nebu, koliko povećaje zbor svetaca te slavu Božju umnaža. Da ne razglabam, kako Bog daje sve ljudstvu po svom pomazaniku — kažem samo toliko, da je žrtva sv. mise oživljujuća moć, duša cijele Crkve, misnika, onih, koji su nazočni, napose onoga, za koga se poimence prikazuje, dapače sveg svijeta. Riječju: ona se s punim pravom naziva neprestanim obnovljenjem utjelovljenja i otkupljenja našega.

2. Do sada rečeno bilo je samo kao uvod za ove moje opaske; možda ih smatraš suvišnima, jer si i sâm već čitao o bitnosti n. z. žrtve izvrsna tumačenja. Tridentski crkv. sabor ovu sv. žrtvu naziva svetim i božanskim djelom kao i strahotnim otajstvom; nadalje opaža, da spram tipičkih st. z. žrtava jedino ona oživljuje

posvećuje. Prama neprispodobivo uzvišenoj ideji i svrsi ove sv. misne žrtve isti sabor nalaže kao neoprostivu dužnost misniku, da se za prikazanje njeno dobro pripravi. Sabor taj poziva se na riječi proroka: „proklet bio, koji djelo Gospodnje nemarno obavlja“; na temelju toga opominje misnike, te k žrtveniku pristupaju što je moguće čišćim srcem i svetošću te sv. žrtvu uz nutarnju i s doličnom vanjskom nabožnošću i bogoljubnošću obave. Oj koli svet treba te bude novozavjetni svećenik, koji danomice ulazi u svetište, u rukama drži Najsvetijega i na grud pritište, rastvara pred kat. pukom izvor vječnoga spasenja i odanle crpajući pravovjernike provigja nadnaravnim milostima. „Ne mora li taj, koji tu žrtvu vrši, biti svetiji od svega? Ne mora li ruka, koja ovo presv. tijelo dijeli, usta, kojih se duhovni oganj dotiče, jezik, koji ova veličajna i čudesna krv orumeni, biti čišći i velebniji od sunčanog žarkog traka“? — Ovako Zlatousti . . . U povjesti Crkve te životopisu svetih svećenika neprestano čitamo, da su se za obavljanje sv. tajni vazda najbrižnije pripravljali. Pomna bje, dapače tjeskobna ta priprava za bogoduhe: jejunium naturale, ispit savjesti, premda bjehu u stanju posvećujuće milosti; ako bi oćuljeli u sebi koju pogrješku ili krivnju, to bi se i ispovijedili, ili obećali barem, da će to što prije učiniti. Oj koli se nabožno i svom nutrinjom, često zadubljeni u promatranje otajstva spremali usred čuvstava žive vjere, ufanja i ljubavi i poniznosti, a tada sa strahopočitanjem obavljali sv. djelo! Oj kad bismo i mi ove sv. primjere neprestano na umu imali, te po njima pomno i sa strahom pazili, da ovu presv. žrtvu nečistim rukama nikada ne prinesemo, okaljanim ustima, ili svjetovnim srcem ne primamo! Jednom je vidjela sv. Margarita Kortonska, kako Isusa svećeničke ruke dižu u vis kao prekrasno djetešce, bjelije od snijega, zaodjeto u suho zlato; ali ruke, koje Ga dizale, pričinjale joj se crnima. Na to je svetica ovako molila: „oprosti, Gospode, ovim ogavnim rukama! Daj, te i njih Tvoje neizmjerno milosrgje očisti“.

3. Ulazimo u kuću Gospodnju čistom svijesti i pobožno. Pri toj točki gotovo bih zavigjao samostancima. U njihovoj ćeliji, u hodniku, koji vodi u crkvu, u sakristiji, vlada mrtva tišina. Ništa im ne smućuje pobožnost i ozbiljnost. Kod nas, svjetovnih svećenika, mnogo se toga zbiva, što osujeti cijelu pripravu (praeparatio). Kućni poslovi, ili poslovi kojega župljanina posvema zaokupe za polaska dušu, te nit putem ne popuštaju; a kada je već čovjek u sakristiji, nedvojbeno imade zvonar koji noćni dogagjaj u pripravi, po čemu mjesto priprave postaje razgovaraonica, ako ne i klevetnica. Molim lijepo, ovo nije zgodna priprava za prikazbu sv. mise. Ovakova sakristija je ante et post missam za premnogog dušobrižnika ili kapelana pravi otimač, ako ne i ubojica. Zato ne mogu dosta glasno naglasiti, da barem ti, mili moj, sačuvaš svoju pobožnost putem, ter i u sakristiji traži i održi samostanski red i tišinu. Ne traži i ne slušaj nikakove novosti, pa nit najnovije na tom tako važnom mjestu.

Čitao sam takogjer u njekim pastoralima o sadržini sv. mise. Iskreno kažem, da sam slične upute držao za beskorisne. Ali u brzo se uvjerih, da su i u tom pogledu nužne upute i propisi crkveni; njekoji doduše laskaju samima sebi time, što vrlo polagano govore, ruke jošte polaglje miču, a najpolaganije vrše tri glavna dijela. Ove, koji su ponajviše nepopravljivi, puk ne kuje u zvijezde kao svete, već naprosto o njima veli: „jao! za ovoga nikad iz crkve“! Ovako postaje pobožnost pojedinaca smrću mnogih. — Dok drugi, koji vole brzinu, kao i zabunu signacula u knjizi, a uz to preko prsta pregledaju svaku nesmotrenost podvornika, na ove, čini se kao da odviše djeluje slast nazočnih riječi i svetost odregjenog čina, radi čega jedva čekaju riječ za riječju, za jednom kretnjom drugu, pa poskakuju kao kakovi glumci. Ove hvale, ali samo polukatolici, koji kažu o njima: „to je čovjek, taj se baš ne šali“!...

Ne mogu ovdje, a da ti ne pričam priču o dobrom Egidiju Jaisu. Njeki stari Nijemac al ujedno i dobar katolik naruči si za svog jedinca sina-plemića — svećenika kao odgojitelja. Taj je svećenik odmah u početku u dvorskoj kapeli tako naglo, suhoparno i lakoumno misio, da ga je stari plemić odmah k sebi dozvao i utisnuv mu u ruku dva žutaka rekao: „hvala vam lijepa na vašoj usluzi; kada vi sa Sinom Božjim tako lakoumno postupate, kako biste postupali s mojim, koji je sin slabog čovjeka“?

Po tomu neka svećenik dobro upamti riječi časnoga Ivana Avile: *„reverenter tracta, quem manu tenes; magni enim regis filius est.“* .. Golemo je otajstvo, koje svećenik pri žrtveniku obavlja. Crkva se vazda osobito brinula za to, te se toj sv. žrtvi od početka do kraja neprekidno najveća počast iskazuje. Na to smjeraju raznovrsni propisi, rubrike, postupak svećenika, poklecanje, kretnje ruku, pogled — itd. Crkva bo hoće, te se ovi obredi točno ovrše, jedno radi pozornosti, drugo radi pobožnosti. *Sancta sancte sunt tractanda* — jest volja Crkve. No ovu dobru volju nijesu vazda dostatno isticali bogoslovima. Poimence za doba Febronijevo, Josefinističko, nijesu se mogle na učitelje liturgike uporaviti one riječi sv. Augustina, koje je on o duhu sv. Ivana Evangjeliste izrekao, naime: *secundum intelligentiam spiritualem aquilae comparatus, altius multoque sublimius erexit praedicationem suam et etiam corda nostra erigi voluit“*; naprotiv moglo se o njima reći, da su učili *„ad destructionem et ruinam Ecclesiae“*. Tužne posljedice toga bile su, te su jadna stara gospoda vrlo tamno poimala, a još tamnije u praksi radila, i zato je morao svaki novomisnik, koji je bio k njima odaslan, s njima počinjati raznolike zloporabe, a sv. čine poput brzostroja obavljati. U novije su doba stvari krenule na bolje, te mora sa mnom zajedno svaki svećenik nedvojbeno zahvalan biti piscima novijih izvrsnih djela pastiroslovlja i dušobrižničkih časopisa, koji su svojim predavanjem

mnoge neurednosti odstranili a u bit ukupnog bogoslužja život i melem ulili. Ne smatrajmo izgubljenim ono vrijeme, koje upotrebimo na čitanje liturgijskih djela; ne uspavajmo sami sebe uvjerenjem, kao da smo u bogosloviji naučili za svagda dostatno. Ne treba te godimice neprestano ponovno učimo; jer vječno vrijedi ona stara: „*quotidiana vilescunt*"; zato treba te svim marom nastojimo, te se osobito pogrješaka, koje počinjamo za prikazivanja sv mise, okanimo, u čemu smo manjkavi, upotpunimo, a što smo dobro započeli, u tome i nadalje ustrajemo.

Jošte te kanim upozoriti na stvar, za koju sam prije malo mario, ali danas ju smatram vrlo važnom: mislim molitve crkvene za prikazivanja sv. mise. Glasoviti obraćenik, Hurter, priča, da mu njegove dvojbe konačno posvema raspršilo proučavanje molitava kat. Crkve. Tada sam ih počeo opširnije proučavati i sve se većma uvjerio, da uza svu svoju divnu kratkoću raspolažu tajinstvenom snagom i melemom, ter u sebi sadržavaju sve vjerske istine i način posvećenja. Osim toga je poznato, da pri pravoj i spasonosnoj molitvi djeluje ne toliko narav, koliko Duh sv., Duh pravde, koji je s Crkvom, taj prosi za nas u neizrecivim uzdasima; i po tomu crkvena molitva, kao riječ Duha sv. nikad ne promaši svog cilja. Proučavamo li molitve misne knjige, opažamo, da su dogmatički posvema stalne, jasne i pune značenja prama svom predmetu; u kratko: da su molitve Duha Svetoga.

Dobri Bože, kuda čovjek zaluta, kada piše list. Htio sam ti lih to napisati, da svoju sv. misu danomice dolično, *juxta ritum s. Romanae Ecclesiae* doprinosiš, jer u tom slučaju sudjeluješ pri obnovljenju plodova, koje je oživotvorila smrt Isusa Krista. Oj, sretnih nas, pristupamo li vazda s ovakovim mislima k stepenicama žrtvenika: ja po toj žrtvi mogu bezbroj okova slomiti, mnogo suza otrti, mnoge usrećiti! Rukovode li nas ovakove misli, to će nam se izvanja liturgija, sveće-

ničko ruho, propisani jezik, kao i pojedine molitve i čini prikazati kao izvanredna poštovanja vrijedni i rek bi, prisiliti nas, da sv. žrtvu dostojno obavljamo. Ako li se to u istinu i dogodi, to ćemo ipak imati dostatna razloga te po dovršenoj sv. žrtvi kleknemo i ponizno ovako uzmolimo: „*quidquid in hoc tam ineffabili ac dignissimo sacrificio per me indignum ignoranter vel negligenter aut accidentaliter vel irreverenter, scilicet in tractando et sumendo ac ministrando actum est, commissum vel omissum per sacratissimas preces B. V. Mariae, D. N. I. Christus indulgere dignetur*".

Bog s tobom.

LXVI. Slušanje sv. mise.

Veseo i veleban je trenutak, kada dušobrižnik na nedjelje i blagdane vidi pred sobom sakupljenu svoju duhovnu djecu, ter za njih, dapače i za odsutne kao i preminule vjernike najsvetiju žrtvu prinosi. No važno je pitanje i to, kako posjećuje puk svakidanju službu Božju, napose u vrijeme i dane, kada ne ima osobito važna i prešna posla? Žalosno bi bilo, kad bi u te dane klupe bile prazne, i kad osim kakvog iznemoglog starca ili zgurene bakice, uza zvonara i misnika, ne bi bilo nikoga vidjeti. Istina, izgovaraju se mnogi time, da crkva ne obvezuje na svakidanji polazak sv. mise. Dobro znadem ja to, ali ne mogu, a da to ne smatram za golemu štetu i zemlje i neba, čistilišta i svega svijeta, ako svećenik propusti misiti, ili ako toj sv. misi vjernici ne žude prisustvovati. Ti živiš na dobroj nozi sa svojim vjernicima; no možda bi mogao jošte bolje. U tu svrhu saslušaj njekoliko mojih savjeta o tom, kako ćeš privesti vjernike tvoje, te što marnije i nabožnije dolaze k sv. misi.

1. Nijednu točku naše sv. vjere ne treba tako opširno i temeljito razglabati, kako baš tu o sv. misi; a ja sam i to iskusio, da puk takovu pouku, ako se

praktično predaje, vrlo rado sluša. Puk treba ponajprije da znade, kako svećenik sv. misu ne govori samo onako na pamet, već ju kao žrtvu prikazuje, a odatle proizviruće milosti i plodove svojim vjernicima, a naročito nazočnima, koji s njime kod sv. čina sudjeluju, obraća na korist. Valja im i to jasno kazati, da se sv. misa može kao neprocjenjiva, poklonstvena, zahvalna, proslavna, prozbena i pomirbena žrtva prikazati jedino Bogu; no treba te si slušaoci upamte i to, da se sv. misa isto tako, kako i žrtva na križu, prikazuje za nas ljude; ta za to je ustanovljena, e da se plodovi otkupa neprestano po njoj namjenjuju. Valja suzbiti mnijenje pojedinaca, kao da se sv. misa može platiti; valja odrješito naglasiti, da se sv. žrtva može lih po nakani Kristovoj i njegove Crkve, i to bezuvjetno za sve čovječanstvo doprinašati; ali da uza sve to imade svećenik pravo da može proizviruće plodove na pojedince, bilo žive ili mrtve namijeniti. To se pak u prvom redu dogagja u takovoj namjeni, da je dušobrižnik i svaki, koji raspolaže s duhovnim podložnicima, dužan svake nedjelje i blagdana misiti za svoje pravovjerne; biva ta namjena i tako, te se plodovi sv. mise namjenjuju po nakani onoga, koji misnika kakovim darom obdari. No valja nastojati, te puk umjesno shvati ote darove; da jasno uvidi, kako se dar ne daje kao plaća za sv. misu, već za uzdržavanje svećenikovo.

Dogodi se, te župu snagje koja općenita nesreća, n. pr. odulja kiša, duga suša, čopor miševa i tomu slična; na to zamole župnika, neka bi odmisio sv. misu za odstranjenje te nevolje. Ovo se osobito zbiva, kad se pojavi kod domaćih životinja pošast, naročito za proljeća i jeseni, kada se blago izgoni na pašu. U tim slučajevima ako dušobrižnik ne spoji značenje sv. mise sa svojim oglasom, to mu pravovjerni, sit venia verbo, ostaju takovi telci, kako i ono blago, za koje daju misiti; poslije naravno o tom ni govora, da bi nabožnici, koji sv. mise služit dadu, žrtvu sv. mise smatrali

za najuzvišeniju molitvu te priznanje vrhovnog Božjeg prava kao Gospodara; za najpotpuniju zahvalu za primljenu ljetinu, blago i sve ostalo; za najzgodniju otkupninu za počinjene grijehe i zasluženu kazan; napokon, i u nazočnom slučaju poglavito za najuspješniju priprošnju za daljnji blagoslov protiv pojavivše se pošasti, nesreće, da naime razmjerno bude kihovito i sunčano vrijeme; riječju za sva tjelovna i duhovna dobra. Ovakovu okolnost možemo vrlo dobro upotrebiti, te kažemo i sirotanu i bogatu, gospodaru i sluzi takove istine, naredbe, propise, o kojima moraju za dolaska i odlaska iz crkve, pa i samog bogoslužja, razmišljati.

2. Postoji u njemačkoga naroda ta slaboća, da hoće te za svaki svoj korak, svaki mah ruke, svaku riječ njeku korist crpa. Za to valja te puk uvjeriš o tome, da je vrijeme, koje provodi slušajuć sv. misu, za nj zlatna riznica i da mu marljivo slušanje sv. mise pospješuje ne samo vječno spasenje duše, nego i vremenitu i domaću sreću; da će ga taj čin nabožnosti tješiti u njegovoj nevolji, blažiti na samrti, a nagradu mu pribaviti na nebesima. Kao što dobra majka svaki danak upotrebi za to, da si djecu svakom dobru priuči i odgoji, tako valja te i ja svoje vjernike svakom danom zgodom upozorim, kako se plodovima žrtve sv. mise samo onaj okorišćuje, koji ju s doličnom skrušenošću, pobožnošću i pomnjom sluša i koji za to vrijeme ni spram koga ne goji srgjbu, osvetu ili zavist. „Ako dar tvoj prikazuješ na oltaru i ondje se sjetiš, da brat tvoj imade nješto protiv tebe. ostavi ondje žrtvu svoju pred oltarom, ter pogji prije da se izmiriš s bratom tvojim, i onda dogji i prikaži dar svoj." (Mt 5 23. i sl.) Ej kad bi ove riječi ne samo nazočni vjernici, nego i sâm misnik na umu imali; kad bi svaki kršćanin upoznao, da ove riječi karakterišu duh kršćanstva, koje li sreće! No da se vratim na predmet; treba te vjernike poučiš i o tomu, kako da se ponašaju za dolaska u crkvu, kako da uzmu blagoslovljene vode, kako da pozdrave dragog

Isusa u samoj crkvi. Treba te im neprestano naglašuješ, s kakvom nakanom prikazuje misnik sv. žrtvu, te da ne samo budu sporazumni s tom njegovom nakanom, već i da sudjelovati moraju; napose treba te ih posebno upozoriš na tri glavna dijela, kao i na „spomen" živih i mrtvih; treba te im kažeš i to, kada i kako im valja kleknuti, kada li im se ustati, kada i kako da se udaraju u prsa, kada, kako i u kom duhu da se prekriže. Onima pako, koji od crkve izostaju bilo radi kućnih ili poljskih poslova, ili bolesti radi, treba znati, da se mogu i oni plodovima sv. mise okoristiti, ako se preporuče u molitve misnikove, te pribivaju sv. misi duhom, t. j. s nakanom i željom: ta i misnik kaže: *„qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis"* . . . Predobro znademo, koja je moć obike; za to valja te već dječu na to priučajemo, kako da rabe svoje molitvenike kod sv. mise; nije dosta da im to jednom kažemo, već treba 10 puta kroz godinu to pojedincima opetovati, dapače treba da i za sv. mise pogledamo, jesu li u tome dostatno uvježbani. Glede molitvenika odrasle djece posvema se slažem sa stožernikom Wiesemanom, koji tvrdi, da su molitvenici pisani za puk u toliko uspjeli, u koliko oponašaju način crkvenih molitava — u koliko se pak od toga odaljuju, da nijesu uspjeli. Poznajem župnike, koji se baš mnogo bavili molitvenicima prošlog vijeka. Naravno ni sami nijesu pojmili izraz: *„ego volo offerre"*. Za to su prikazbene molitve, kako ih O. Cochem sastavio, za njih bile neponjatne. Za mene vrijedi njegov: „Himmelschlüssel" i „Mürthengarten" sto puta više, nô cijela hrpa modernih molitvenika, u kojima imade kićenih uzdaha, ali nikakove poniznosti, jednoličnosti, prave skrušenosti i poboljšanja života, nikakova traga veličajnoj molitvi Crkve, a što se tiče Cochemova tumačenja sv. mise, većma me je uputio i razjasnio mî uzvišene tajne sv. vjere; nô najizvrsnija dogmatička djela. Koja sreća, te bi se ove knjižnice našle u svakoj župničkoj knjižnici i na stolu svake kršćanske kuće!

Da bude za sv. mise tako pobožno, ovisi i o tomu, da li su nazočni mirni i ozbiljni . . Misnik sâm treba da sa sv. zbiljem vrši svoje i da mu bude crkva zbilja *terribilis locus*. Misli li on tako i ćuti li, tada će se pobrinuti, da djeca pristojno ulaze onamo i budu tiha i mirna u klupama. Svaki nemir, razgovor, šapat mora da kazni bilo odmah u sakristiji ili u školi, i to ili tvorno, ili pogledom prema naravi krivnje. Ne pobrinemo li se za to, da se uzbudi u djeci sv. strah spram crkve i svega, što se tuj zbiva, tada se nemojmo čuditi, ako kasnije na korušu počine raznolike nepodopštine. Čuo sam o njekom župniku, kad mu prijaviše nečedno ponašanje djece u crkvi, da je cio svoj postupak stegnuo u izjavu: „kad smo mi bili djeca, nijesmo ništa bolji bili". Taj dobri Heli nakon njekoliko godina doživio je, da se na korušu potukoše, te bi radi krvoprolića crkva oskvrnjena i on morao biskupa moliti za ponovnu posvetu. Kad bih ja bio biskup, takova bih župnika na njekoliko mjeseci osudio na duh. vježbe, e da nagje vremena za promišljanje, kako je moguće, da bolje crkvom upravlja i bolji red u crkvi drži, nego li je do tada činio. Poznavao sam i drugoga župnika, koji je za vrijeme svečane službe Božje, koju je obavljao njegov kapelan, pošao na koruš, e da vidi, je li sve i svuda u redu i mirno. Na jednom spazi 60-godišnjeg neženju gdje stoji uz orgulje, što je bilo osobito zabranjeno. I kad stari mladić ne ht ede sa svog mjesta na prvu riječ otići, vikne na nj župnik: „sreća tvoja, što si tako star, inače bih te za vlasi bacio dolje niz stube". Svaka mu čast. No ne odobravam, ako se misnik za sv. mise okrene od žrtvenika, te bilo sa pjevačem ili s kim drugim razgovara. Ovo bi bila teška povrjeda dužnog počitanja spram sv. čina i svećeničkog dostojanstva. U takovim zgodama neka bude dostatna jedna mu riječ, jedan pogled ter ozbiljno nastojanje, da se svečani mir uspostavi, a drski nemirnjak na red pozove i uputi . .

3. U mnogim je selima običaj za vrijeme nekih

sv. misa prikazivati darove, osobito za mrtvačkih sv. misa, zaručničkih, ili inih svečanih zgoda. Premda ovo obilaženje oko žrtvenika poželjni mir i tišinu ne rijetko poremećuje, ipak ne bih radio odlučno, te se taj običaj dokine; jer potječe od prvih vijekova i moćan je izraz sudjelovanja kod sv. pričesti. No glede tog obilaženja takogjer valja puk poučiti i opomenuti, e da time nužni mir i tišinu ne pomuti. Najgore je ponašanje pjevača, koji iza dovršene pjesme ili glazbe ne znadu ino, nego li pretresivati najnovije novosti, ili u svojim kajdama listati, ili glazbala slagati, ili pjevačicama udvarati. — Da je koji glazbenik, pjevač ili pjevačica imao u ruci molitvenik, ili da ga je za vrijeme stanke rabio, jošte nikad nijesam čuo. Osim toga, kakovo je orguljanje na selima, ili kako se savršeno pjeva i urliče, o tome bi mogli vrlo mnogo pričati oni, koji su bili sretni te poznavali stare školnike i crkovnjake sa nerazdruživim kričećim pjevačicama — svojim ženama.. Hvala dobrom Bogu, u tom smjeru vigjamo veliki napredak, pa ako se župnik iole zanima za crkv. glazbu i pjevanje, to ne će ni glazba ni pjevači išto predavati, što se ne bi slagalo sa uzvišenošću bogoslužja, već samo takove komade, koji su uglazbljeni u duhu crkve i koji srca vjernikâ potiču na pobožnost, i uslijed toga s pravom se nazivuju *musica sacra*. Mnogi župnik žive i umire za pučke pjesme te nastoji, da u nedjelje i blagdane za cijele svečane mise sav narod pjeva. Da puk uvijek pjeva, jest prećeranost, a da opet nikada ne pjeva, opet je prećerano. Imade doba, kada napose veličajni zvuci glazbe iziskuju glasove pjevačâ; ali imade opet doba, kada je najbolje, te si puk otvori pred sobom svoj molitvenik i odanle jednim srcem i jednom dušom pjeva; napokon imade zgodâ, kada je poželjno, te pobožnost nazočnika ni glazba ni pjesma ne mute, već da se svi zajedno udube u tihu pobožnost. Općenito držim, da će se valjani župnik više obazirati na to, što godi njegovoj župi, te pobožnost pospješuje, nego li na

mnijenje pojedinaca. Često me vrlo rastuži, kada zlu duhu pogje za rukom, te radi kakove sitnice, kao što je n. pr. ova ili ona pjesma, pokvari srdačni odnos izmegju župnika i župljanâ, ili prepriječi, te se ne izmoli koji dio krunice. Puk bo ne umije baš na tanko razlikovati što je bitno, što li nuzgredno, te svom dušom žudi za onim, što je od starine, dočim novotarije mu ne prijaju. A što ću dobiti time, ako u mjesto da koju očevidnu zloporabu i odstranim, ili bolji običaj uvedem ma i neopazice, a kasnije se radi svog nepraktičnog postupka nad ograničenošću puka izjedam i gledati moram, da sam izbacio ne samo robu, nego u njoj i dijete? Prečesto se dogagja, da mnogi mlaki kršćani prigodom novotarije postanu još više mlaki, dapače i bolji kršćani sažaljavajući šaputaju: čovjek više ne može ni pobožan biti; čini se, da nit sam župnik u sve ne vjeruje. — Ej, kako je posvé inače postupao najgorljiviji širitelj kršćanstva, sv. Pavao, koji se je, kako se iz njegovih listova razabira, vazda brižnije obazirao na potrebe svojih vjernika, nježno postupao sa slabima, dapače pred Židovima bio Židov, pred Grcima htio da bude Grk, i samo na ovaj način mogao je biti svima sve. Treba te i mi riječi njegove: „*laudo vos*“ i opet: „*in hoc non laudo*“ rabimo; treba te ozbiljno ustajemo, kada se radi o tome, da se propisi crkveni izvrše; ali valja te s poštovanjem susretamo i uredbe naših pregja kao i prastare običaje župne.

Papa Bonifacije nije dao srušiti panteon, taj hram svih poganskih bogova, već ga obratio u crkvu i posvetio u čast B. Marije Djevice i svih sv. mučenika.

S Bogom.

LXVII. Župna crkva.

Prije njekoliko godina čitao sam njeki govor, što ga je bio njeki okružni činovnik prigodom blagoslova nove škole izrekao, u kojemu je osobito isticao, kako je škola najvažnija zgrada u cijeloj općini. Na to je i župnik kao izazvan sa svoje strane rekao svoju, te na-

glasio, da nije škola najvažnija zgrada u cijeloj općini, već crkva. Smatra li svaki župnik crkvu najvažnijom zgradom te hoće li da o tome i svoje vjernike uvjeri, tada treba da posebnom brigom skrbi za tu zgradu. Ovim listom želim ti njekoliko naputaka nanizati o tom, kako da skrbiš za svoju crkvu.

1. Uščitaš li koji putopis, naći ćeš, da su gradske crkve vrlo lijepo opisane, ali seoske se crkve rijetko kada spominju. Ovo je posve naravno; jer što može biti u seoskoj maloj crkvici znamenita, koje sva prednost jest u tome, što je veća od običnih kuća u mjestu, što joj je oblik nješto drugačiji i možda je na uzvišenijem mjestu. Ipak si ti, draga seoska crkvice, biser općine i njeno svetište; ti svjedočiš o vjeri i požrtvovnosti onih, koji te sazidaše; u tebi mogu toli pobožno moliti, jer je tuj sve toli jednolično, toli tihano; dočim u velebnim hramovima, stolnim i gradskim crkvama one premnoge krasne slikarije, stupovi, svodovi, prozori, lukovi, svjetionici i tomu slične stvari ne rijetko izbiju iz pameti Gospodara kuće. Putnici, koji neprestano pretražuju remek-djela naravi i ljudskog umjeća, a za nadnaravno ih baš mnogo ne boli glava, naravno da ne mogu ništa velebna, znamenita naći u tim jednoličnim zidinama, uzanoj sakristiji, u niskom zvoniku. Ali kad bi mogle one zidine i ono kamenje pričati, možda bi više znali pričati, nego li ogromna velegradska crkva. N. pr. kada se neprijatelj pojavio u tom kraju, a stanovnici se povukli u bližnje šume, porušio je crkvicu koja ostala bez obrane; ali kad se stanovnici povratili, bila im je prva briga, da kuću Božju ponovno sagrade. Kako tvrde istraživaoci umjetnosti, prije turskog zuluma i manje su se župe mogle pohvaliti sa crkvicama sazidanim u ljepšem slogu; no poslije oslobogjenja ispod tog teškog ropstva nijesu vazda mogli da prijašnje svoje lijepe crkvice u istom slogu opet uspostave, jer ih tištila i druga raznovrsna briga. Posljedica toga jest, da u nas današnje starije seoske crkvice ne imadu skoro nikakova sloga, premda je lako uvidjeti, da u takovoj crkvi, koja udovoljava i ukusu ljudske umjetnosti, duh se mnogo laglje uzdiže do Stvoritelja vidljivog ovog svijeta. Zato su ne samo oni, koji su zvani, da stolne ili gradske crkve grade, već i seoski dušobrižnici dužni pobrinuti se, da svoju župnu crkvu umjetnički preustroje, ili u slučaju da se gradi nova, da se ova sagradi prema propisnomu slogu.

Hvala dobromu Bogu, otkako se narod naš otresao eškog turskog jarma i odpočinuo, od početka osamnaestog vijeka, vrlo se mnogo promijenilo u gradnji novih crkava prama slogu, i u obnovljenju starih. U najnovije pako doba godimice čitamo, da se i ova i ona stolna crkva preobrazuje, obnavlja, da se u ovoj ili onoj župi sagradila, obnovila koja crkvica prama slogu. Sve je to radostan znak, prvo da je crkveni umjetnički ukus opet oživio, a drugo da su koli imućnici, toli siromašniji jošte uvijek spremni izvaditi kese svoje, kada se radi o slavi Božjoj, o oplemenjenju i prosvjeti duha. Srce mi življe zakuca, kad god ugjem u koju obnovljenu crkvu te više ne vidim nakazna lica, za koja se tvrdilo, da predočuju svece; pred takovim kipovima, ne znam, kakav su pojam stvarali vjernici u sebi o svetosti; osim toga ne vigjam tuj više papirnata prepuna prašine cvijeća, tobož nakita, već u mjesto toga vrlo lijepih predmeta i nakita, od kojih svaki pobugjuje na pobožnost. Megjutim nijesam mogao nikada odobriti, kad sam vidio, da župnik, iz ljubavi spram gotičkim lukovima ili iz puke želje za obnovom, svoju crkvu, koja je gragjena u slogu renaissance ili inom stilu, zato što možda koji dio predočuje gotiku, prama tomu slogu hoće da cijelu obnovi ili preobrazi; i tako postavi gotički oltar, nebo bojadiše plavetno i posuje ga zlatnim zvijezdicama, prozore pako gotičkim lukovima ili gotičkim rozetama obloži. Rekao tko, što ga volja, ipak iz takove crkve ne će nikada postati gotička crkva. Mnogo je bolje i umjesnije staru crkvu obnoviti i na-

resiti u onom stilu, u kojemu je i gragjena; jer n. pr. žrtvenici i kipovi gragjeni u stilu renaissance nijesu baš za zabaciti i njihovi graditelji sjegurno su se obazirali na propise umjetnosti. Premda se u novije doba, kako rekoh, vrlo napredovalo u gradnji i obnovi crkava, tako te danas imade mnogo župnika, pred kojima, hoćemo li ih pohvaliti, valja te govorimo o njihovom osobitom umjetničkom ukusu; imade ih i takovih, koji s uzdahom kazuju: „ako budem jošte jednom morao da obnovim crkvu, sve ću drugačije učiniti"; uza sve to imade jošte vrlo mnogo seoskih crkava posvema *in statu quo praeterlapsi saeculi*, pa ako brata upozorimo na ljage iz prošloga vijeka, ili na pedalj debelu prašinu, ili na bezbroj prastarih podrtina, ispričava se time, da se u restauriranje ne razumije Ali za Boga, ne treba tuj izvanrednog znanja, već nješto čuvstva za ljepotu, da se odstrani ono, što kući Božjoj, a osobito Presvetomu ne dolikuje. Tako n. pr. kakvog znanja i umjeća treba, da se smrad, smet, prašina po drugoj osobi dade odstraniti; ili u mjesto kojeg nakaznog kipa nabavi ukusan, lijep? Ako li bi zbilja manjkala spoznaja i ukus za ljepotu, što bi vrlo žalosno bilo, tada neka brat potraži savjeta u iskusnijega brata, ili makar i kojega svjetovnjaka umjetnika. Mnogo je temeljitije ovo opravdanje: „obnova stoji novaca, kojih ja ne imam, a župa ne će ništa da žrtvuje". Ja sam uvjeren, da je ovakav izgovor samo plašt, kojim dotičnik zaodijeva svoju duševnu letargiju i nemar za crkvu, koji nit je kadar sam što žrtvovati, nit znade druge oduševiti; dočim bi se župa sjegurno veselila, da sa svojom crkvicom ne bude u svoj okolini posljednja. Ne stoji tvrdnja, da župa ništa ne može dati. Istinitost ove moje tvrdnje može iskusiti svaki župnik, koji se latio poljepšanja crkve svim žarom i marom, razborito i s pouzdanjem u Boga. I bogataš i siromah doprineo je svoje, nit je taj dar ikoga ikada spravio na prosjački štap. Valja svakako računati na to, da će župnik, koji na takove prinose nagovara, čuti

i neugodnih i dapače reskih prigovora; no treba te ove isto tako strpljivo podnese na korist poljepšanja crkve, kao kad naviješta sv. evangjelje.

2. Jedva je gdje župe, koja ne bi imala u groblju ili gdje drugdje svoju kapelicu. Za ove se kapelice obično nitko ne brine, čega radi nit najmanje nijesu na spasonosno poticanje vjernika, već naprotiv radi svojih slabih slika ili kipova ponajviše su na sramotu i žig. Ta šta će si misliti o vjeri katolika židovi ter inovjerci, koji pokraj te kapelice prolaze? Obično kažu, i posve pravo, što duše u očistilištu nama kazuju: *„miseremini mei, saltem vos amici mei"*; a ja držim, da poluruševne kapelice sa svim svojim neestetičkim sadržajem dovikuju svome župniku: *„mi care amice, miserere mei"*.

Kada si začeo list moj čitati, po svoj si prilici mislio, da ću u više točaka govoriti, kako da se brineš za crkvu svoju kao za svoju zaručnicu i kako da ondje obaviš sve ono, što se odnosi na bogoslužje. Sve je to napisano u pastiroslovju te se meni ne svigja, što je sv. majka Crkva morala toli raznolike propise i odredbe izdati o tom predmetu, i na najobičnije se malo tko obazire.

Pročelje župnog stana kao i dvorište, a osobito nutrina obično je urešena te svim potrebama provigjena; tuj ćeš redovito naći b i j e l i h zastora, skupocjenih slika, lijepog pokućtva, srebrnih žlica, doličnog ne baš prestarog ruha, a raznoliko bijelo rublje bijelije je od snijega. Kada čovjek sve to vidi, pomišlja, da će u crkvi i sakristiji naći jošte ljepšeg namještaja i stvari. Ali se ponajčešće u tom ljuto prevari; jer crkveni namještaj, propovjedaonica, klupe i sami žrtvenici, a naročito kipovi i svjetionici kao da su iz drugog kojeg vijeka, nego li je u udobnom župnom stanu; svaki z a kutak crkve obiluje na metre dugom i širokom paučinom, koju noviji pauci sve većma sguštavaju. Otvorimo ladice, ormare — kako to obično g. župnik dobrostivo dopušta — nailazimo na zamazano bijelo

rublje, dapače i oprano izgleda, kao da ga ne pere ona ljudska ruka, koja sprema g. župnika; tkanine pako jedva po boji razpoznaješ, izblijedile su: misno ruho rasčehano, poderano, a u najpoderanijem će naravno jednom g. župnika obući, kad bude od napora svog u lijesu na odru odpočivao. Ako li je ovakav gazda, kakav mora da mu je sluga? Zvonar naravno veseli se tomu, što mu se gazda baš ni za što ne brine; jer doista je udobnije Augejevu staju pustiti na miru, nego li ju očistiti. Za njega je udobnije, ako može s crkvom raditi, što i sa svojom kućom; prije blagdana i nedjelje ipak za zaslijepiti prostotu za čas pogje u crkvu pokrivenom glavom, lulom u ustima, e da čisti, što baš nije na njegovu žalost prerijedak slučaj. U ovakovim okolnostima naravno, da ne će crkveni podvornici biti uzorom ni u crkvi, ni u sakristiji, ni u zvoniku nejakoj mladeži ni odraslima. Bogoljubni crkveni poglavar, Alex. Hohenlohe, obično je dušobrižnika prosugjivao po čistoći u crkvi, po stanju crkvenog ruha, po ponašanju zvonara i ministranata, pa mislim, da se je rijetko kad prevario.

Mili moji — kaže sv. Augustin, — ne slavite Boga samo riječju, nego svakim djelom te cijelo biće vaše budi proslava Božja. Neka i tvoj svaki čin bude na slavu Božju, poimence ona briga, koju posvećuješ na poljepšanje kuće Božje. A ta briga bit će tebi na pohvalu i spasenje u onaj veliki dan sveopćeg suda, kao što je bila Magdaleni njena miomirisna pomast, a Nikodemu i Josipu iz Arimateje njihovo dragocjeno platneno pokrivalo . . . S Bogom.

LXVIII. Otajstvo sv. krsta.

U 10. godini mojoj dadoše mi u ruke zemljopis Cammererov, iz kojega na svoje golemo čudo doznadoh, da na skrajnjem jugu jošte imade poganâ. A gle, nakon pet decenija iza toga ne samo što imade i danas jošte na kori zemaljskoj pogana, već se i u srcu Europe po-

maljaju novi poganski narodi. Tâ bezbroj djece, osobito u protestantskim državama, ostaje bez krsta, a koji i primaju to otajstvo, jošte je uvjek dvojbeno, da li je krst valjan; jer kako je znano, većina luteranskih t. zv. pastora ne vjeruje ni u presv. Trojstvo ni u božanstvo Isusovo. U našoj katoličkoj župi i našim obiteljima, hvala Bogu, jošte je ta strašna lakoumnost nepoznata, čega radi i nije nužna naredba svjetovne vlasti, koja bi roditelje vezala i silila, da djecu svoju dadu krstiti, već oni sami svjesni si svoje velevažne dužnosti rado dolaze da im se mališi pokrste. Ali se može u naše selo nastaniti koja nekatolička obitelj pa se može dogoditi, da koji član te obitelji na samrti zaželi postati katolikom. No jer poznajemo običaje i nazore raznovrsnih sljedbi tih novih pogana, zar nas može umiriti izjava obraćenika, da je on već kršten? ili da dotičnika pod uvjetom pokrstimo, kako to sabor biskupa u Americi odredio bio za sve, koji se s krivovjerja obratiše, osim ako se može moralna sjegurnost pribaviti o valjanosti podijeljenoga krsta? Može se dogoditi i to, da n. pr. koja ženska pri kakovom radu ili gradnji zabavljena rodi nezakonito dijete, koje dade ubilježiti u civilnu maticu, i pogje dalje raditi; može se dogoditi, da ne da ni svoje drugo takovo dijete krstiti.[1]

U ovakovim slučajevima više puta sam se pitao: je li to dijete kršteno i je li valjano? Dakle se ne samo na ledenom stožeru nego i u naobraženim krajevima odgaja pogansko pokoljenje; čega radi treba te dušobrižnik osobito snažno vapi sa sv. Petrom: „činite pokoru i nek se pokrsti svaki u ime Isusa Krista na oproštenje grijeha svojih“. (Act. Ap. 2, 38).

U našim katoličkim župama roditelji si smatraju velikom srećom, ako se dijete rodi živo, te ne kasne da

[1] U nas u Hrvatskoj može se što takova dogoditi samo kod onih, koji se k nama dosele iz Njemačke ili kod Erdeljskih unitaraca, koji ne vjerujući u presv. Trojstvo, dosljedno ni u božanstvo Isusovo, ne dijele sv. krst propisnim načinom.

ga pokrste. Dapače u premnogim župama postoji i taj hvale vrijedni običaj, da otac, kada najavi porod svog djeteta, ujedno zamoli, neka bi mu se to dijete pokrstilo. Gdje taj običaj postoji, ne valja ga dokinuti, već valja češće naglasiti sreću, koja se sastoji u tome, što se dijete može odmah pokrstiti.

U ovo dakle naše slobodoumno doba može se toga mnogo dogoditi, o čemu naši stari principali nit sanjali nijesu. Zato dopusti, da te i osim spomenutoga upozorim jošte na njeke točke.

1. Rimski katekizam piše: „Dušobrižnik se imade što većma brinuti, da se ovo otajstvo podjeljuje". Znadem, da ovoj opomeni nastoje i mladi i stari kako u školi, tako u crkvi udovoljiti te brižno razglabaju sve, što obični katekizam o dijeljenju ovoga otajstva napominje. Ali uza sve to nješto me potiče, da o pojedinim pitanjima napose progovorim; tako ponajprije o potrebi krsta. Katolička bo Crkva nauča, da se čovjek bez sv. krsta ne može spasiti; a po tomu sveta je dužnost dušobrižnika da misli na one, koji se imadu preporoditi vodom i Duhom sv. Zbilo se u njekom njemačkom gradu, te su zvonari, koji su kod svakoga krštenja dobivali njeku malu nagradu, iza dovršenoga krštenja tihano megjusobno razgovarali. Župnik ih upita o čemu govore, a jedan nakon male stanke priznade, da se razgovaraju, na koje novorogjenče mogu računati, i prema tomu kolikom se dobitku mogu ovaj mjesec nadati. Ne može se doduše tražiti, da i župnik bude tako brižan, kako ovi račungjije; ali svakako treba da misli na to, što kaže sv. Pismo: *„generatio praeterit, et generatio advenit"*. (Prop. 1, 4.) Upravo o ovom budućem pokoljenju vrijedi ona molitva na veliki petak: *„ut renati fonte baptismatis, adoptionis tuae filii aggregentur"*, a to župnika potiče, te nerogjenu jošte djecu češće preporuči milosrgju Božjem i zaštiti sv. Angjela čuvara.

Čim smo većma u duši uvjereni, da je sv. krst za spasenje neophodno nuždan, tim ćemo se većma brinuti, te bude svako dijete valjano kršteno, a napose brinut ćemo se za to, da kad u slučaju nužde i svjetovnjaci, a ponajčešće ženskinja (primalja), da valjano sv. krst podjeljuje Kad razglabaš potrebu sv. krsta za spasenje, ded svakako istakni tešku dužnost, koja obvezuje rogjake djeteta, te opiši golemu milost, koje su nekrštena djeca lišena; time ćeš oženjene očuvati, da sa svojim ženama, dok su u blagoslovenom stanju, osorno ne postupaju, te na teški rad ih ne sile, da budu u to vrijeme umjereni i suzdržljivi i da trudne žene ne nznemiruju; a majke neka se ugiblju svemu, što bi zdravlju i životu djeteta u utrobi naškoditi moglo.

Izjavi, da što si govorio o muževima, da to vrijedi u sličnim okolnostima i za gospodare, a što si rekao za supruge, da to vrijedi i za neudate majke. Ovu pako posljednju točku možeš istaknuti već i pred odraslom mladeži; jer bi se ovaj ili onaj mladić ili djevojka mogao dati zavesti concepto foetu na procurationem abortûs, ili upravo na homicidium infantis vel etiam praegnantis feminae. Dao Bog, te nijedan župnik pri toli razgranjenom ubijstvu još nerogjene djece (svrgnuću) ne bio krivac radi svoje posvemašnje šutnje ili nedostatne pouke.

2. Kod nosećih žena možemo opaziti vrlo velike tjeskobe i strah. Ovu je tjeskobu Bog sâm bio dosudio kao kazan već prvoj majci, Evi, no i inače lako je to pojmiti, jer se tuj radi o životu dvaju bića.

Megjuto kršćanska majka neka nema samo tjeskobu kod poroda, nego nek ima i vjeru i ufanje. Da dušobrižnik ovo posljednje uzbudi i učvrsti, treba te majke bilo u propovijedima ili u ispovjedaonici upozori, da dijete, koje pod srcem nose, nije samo njihovo, nije samo njihova krv, već ujedno i stvor Božji, kako je to izjavila svojoj djeci Mahabejska majka (II. 7. 22.): „ne znam, kako ste nastali u utrobi mojoj, jer ne dadoh ja vama duh i dušu i život, nit sam ja sastavila pojedina vaša uda, već Stvoritelj svijeta, koji je upriličio naro-

gjenje čovjeka i koji je izmudrio postanak svega". Znade li majka, da joj je dijete stvorio Bog i da ga je On poznavao prije, nô što se rodilo, dapače prije no što se začelo bilo, sjegurno će češće prositi za milost, da joj se dijete rodi živo i primi sv. krst, pa će u tu svrhu rado slušati sv. misu i primati sv. otajstva. Ovakovim pobožnim ženama može se tada preporučiti, da u pomoć zazivlju pojedine svece, n. pr. sv. Leonarda, ili sv. Franju Ksav., ili da dadu služiti koju sv. misu za sretan porod u čast Presv. Srca Isusova, ili prebl. Djevice, ili sv. Josipa, Ivana krstitelja i dr. Je li majka puna vjere, te žudi li, da joj se dijete pokrsti, to će se lako i tješiti u bolima, kada rodi. Istina, majčine želje, da joj se dijete pokrsti, ne mogu se izjednačiti sa željom odrasloga katehumena, da se pokrsti; t. j. želju roditeljsku ne mogu bezuvjetno nazvati krstom želje (baptismus flaminis); ali opet kada promislim 1) kako je posjet prebl. Djevice i njenog čeda u Zaharijinoj kući posvetio sv. Ivana; 2) da ima jedinstvo svetih; 3) da je volja Božja, da se svaki čovjek spasi; 4) da vruća majčina prošnja, koju za svoje dijete čini, imade osobitu moć; 5) da postoji najuža sveza izmegju majke i čeda u utrobi njenoj; tada moram vjerovati, da takova vruća majčina prošnja u korist djeteta njena mora rastvoriti vrata neba. Nebeski Jeruzalem imade 12 vratâ, dakle više ulazâ; a sredstva milosti, u prvom redu sv. krst, obzirom na nas ljude jesu obvezatna, ali ne vežu Boga; On posvećuje i spašava svakoga, koga hoće . . .

3. Prije no prijegjem na drugu naumljenu točku, alja mi nješto nuzgredno spomenuti o kumovima i imenu, kojim se ima dijete nazvati.

Na selima obično roditelji rabe iste kumove. Ove valja za sv. krsta, pa i drugom danom zgodom podsjetiti na njihove dužnosti, koje rijetko kad točno znadu. Jesu li se roditelji ma s kakvog razloga posvadili s kumovima, čega radi bi ih sada rado napustiti, neka to župnik ne dopusti, jer za podjeljivanja otajstva sv. krsta

ne ima mjesta mržnji ni neprijateljstvu. Za krštenja nezakonite djece nikad ne dopusti, da kumuje neženja; jer ovakov neoženjeni kum redovno ne zna ozbiljno pojmiti čast roditelja, koju na se uzima, pa i ovakova vrst kumstva obično ragja novim grijesima.

Ime djeteta može naravno opredijeliti roditelj. Ja sam vazda osugjivao postupak, gdje nezakonitom djetetu župnik sam hoće da nadjene ime, a k tomu jošte takovo, po kom se do smrti njegove znade za njegovo nezakonito narogjenje. Tako sam poznavao župnika, koji je svako takovo dijete okrstio imenom Ćiro, u misli, da će tim svojim nezgrapnim postupkom umanjiti broj nezakonite djece; ne znam, je li postigao svrhu, no znadem to, da je kukavne te male Ćirile za vazda obilježio žigom sramote i prezira. Ne smije se zaboraviti na to, da Bog i ove mališe tako voli, te k istomu cilju i istim sredstvima rukovodi, kako i druge ljude.

4. Za puk je vrlo važno, da svećenik potpunoma razjasni djelovanje sv. krsta. Tu nije dosta, da naprosto izbroji sve darove, koje sv. krst daje, već treba te nastoji, da ove puk što točnije shvati i uvidi. U čovječjem životu ne ima nit može biti važnijega a po učincima ozbiljnijega trenutka, od primanja sv. krsta. Tâ ovo otajstvo dušu čovječju posvema preobrazuje. Nije čudo, te su učeni bogoslovi čitave sveske napisali, da razglobe tajne sv. krsta; jer je svaki krst veće, veličajnije i božanstvenije djelo, nego li je stvaranje vidljivoga svijeta. Sv. krst oslobagja od ropstva zla duha, briše istočni grijeh, čini nas djecom Božjom, ubraja megju baštinike neba, ulijeva u dušu sedam darova Duha sv. kao i tri bogoslovne krjeposti. O tomu govori sv. Pavao u mnogim zgodama oduševljeno i oduševljavajuć, čime nas potiče, e da mi o bogatstvu tog otajstva što češće i gorljivije progovorimo. Činimo li ovako, možemo očekivati, te će odrasli u velike poštivati primljeni sv krst, ponosit će se, što su djeca Božja te sudionici darova Duha sv. Samo tako možemo očekivati, da će i malo

i veliko po mogućnosti htjeti sudjelovati u raširivanju sv. vjere; djeca će se upisivati u društvo djetinstva Isusova, a odrasli će biti članovi vjerovjesničkih društava, e da time budu Providnosti Božjoj, koja po malo cijelo ljudsko pokoljenje dovodi do sv. krsta, dobrovoljnim orugjem. Njeki svećenik običavao iza svakog sv. krsta moliti. Upitali ga: zašto moli? a ovaj odvrati: hvalim dobromu Bogu za milost sv. krsta, kojim je i mene usrećio.

Još jednom se moram vratiti na najveću milost, kojom nas sv. krst usrećuje, naime da čovjek postaje djetetom Božjim, što se u kršćanskom nauku sasvim u kratko razglaba Dakle sv. krst nas prima u Božju obitelj, megju ukućane Božje, po čemu Boga punim pravom nazivamo Ocem našim, a Gospoda Isusa Krista našim bratom; pomislimo si pravo, da ćemo jednom Boga gledati, čega radi se nazivamo vječnim drugovima Kristovim. Djetinstvo Božje ne samo da je neposredno božansko djelo, već baš najuzvišenije. Megju nadnaravnim dobrima ističe se kano sunce megju zvijezdama. Svaki ini naravni ili nadnaravni dar, koji čovjek dobiva, pričinja se kao predigra za djetinstvo Božje ili njegovanje istoga. Ova čast sačinjava osobnu plemenitost kršćanina.

Mili moj, ja opetujem: treba da ovu točku što marnije puku razglobiš; jer ako ovu kršćanin ma i ponješto shvati, barem donekle uvidi, da se naziva i jest u istinu dijete Božje, to će ga ovo uvjerenje i samosvijest blažiti i sokoliti kroz sav mu zemaljski život, u svim nezgodama, napastima, dapače umirit će ga i zadovoljnim učiniti, bio on najsiromašniji ili najbogatiji, prosjak ili vladar.

Ja sam do sada vazda s veseljem podjeljivao to sv. otajstvo; no ipak me gdjekada obuzele turobne misli, pomisao naime: a što će biti od tog djeteta, ako ga Bog za doba k sebi ne uzme? Što ako odbaci od sebe sad nâ primljeno dragocjeno blago, te posvema zaprlja ovaj čas primljenu bijelu haljinicu? Ipak sam boljim smatrao

mjesto tih tužnih misli, uteći se Bogu te zamoliti, da moga pokrštenika, ako slučajno i zaluta, ne napusti. Veoma me tješio dogagjaj, koji sam čitao u kršć. nauku Ireneja Haida U IV. vijeku njeki mladi valjani kršćanin zaljubio se bio u kćer njekog poganskog Egipatskog svećenika, te zaprosi u oca njezinu ruku. Svećenik zatraži savjeta od svoga kumira. Ovaj mu svjetova, neka ženidbi privoli tekar tada, kada se mladić odrekne svoje vjere i s Bogom svojim rastavi. Odgovor je taj mladića naravno prenerazio, no zaslijepljen strašću zataji vjeru. Na to poganin opet upita svog kumira, može li sada pristati na ženitbu? Ali mu se odgovorilo: „jošte ne, jer se je mladić doduše odrekao Boga svoga, ali Bog se nije jošte odrekao njega.“ Kad je nesretni kršćanin ovo začuo, srce mu zakrvarilo nad toli očitom dobrotom Božjom, on proplaka i odreče se svoje strasti i slijeposti, te cio život svoj sprovede kašnje u pokori.

Čovjek dakle po sv. krstu postaje djetetom Božjim, i bratom Kristovim, a hramom Duha sv. Po ovomu sada poimam dugotrpnost Božju ter stotinu puta pruženi poljubac mira u otajstvu pokore; poimam izvanredni postupak Njegov, zašto djetetu svome pruža za hranu presv. tijelo i krv Sina svoga; pojimam, odakle pečat Duha sv. u sv potvrdi; samo je ovako moguće i to, da Isus Krist o sv. redu svojim namjesnicima postavlja ljude; odanle ona izvanredna odlika, te muškarac u sv. ženidbi predočuje samoga Krista; odavle obilni plodovi posljednje pomasti; Bog bo ne će, te mu dijete ma na koji način pogine. Razloži ovo tvojoj duhovnoj dj ci, načinom, kojim će spomenute istine najlaglje shvatiti i da tako reknem ućutjeti.[1]

[1] Izmegju dragocjenih plodova otajstva sv. krsta smatram jošte nješto važnim i nužnim, da se razglobi, što g. pisac napose ne spominje; mislim naime to, da čovjek postaje po sv. krstu članom prave Kristove Crkve. Spasitelj bo naš hotio je, da svi, koji Njemu pripadaju, sačinjavaju jedno društvo, a to je sv. Crkva. Zato, ako se kršćanin ponosi što je kršten, što je dijete Božje, brat Kristov, što je primio darove Duha Svetoga, koji u njemu

Upozori roditelje na sreću, što mogu djecu Božju svojom nazivati, no budi i ti sretan uvjerenjem, da su ta Božja ujedno i tvoja duhovna djeca.

Bog s tobom.

LXIX. Otajstvo sv. potvrde.

Dosjetih se dviju divnih i milih priča iz sv. evangjelja. Jedna je ta, kada su majke donosile djecu svoju k Isusu, neka bi položio na njih ruke i blagoslovio ih, da je On to vrlo rado i činio. Druga pako jest, kad je došao k Isusu njeki mladić, da ga je On veoma milo pogledao. Ova dva dogagjaja ovjekovječila je sv. majka Crkva po otajstvu sv. potvrde. Istina, Isus je ostavio zemlju, te poslao Duha Sv., da Ga ovaj zamijeni te rukovodi Crkvu. Od tog doba Duh sv. jest onaj, koji vrlo ljubazno motri i pazi na mladež, a pogled Njegov jest dragocjeni dar, čista ljubav, s obzirom na mladež saopćenje toli nužne snage, bez koje mladež naliči onomu mladiću, kojega prekomjerne brige odvratiše od

pribiva, to treba te se ponosi takogjer i time, što je član Kristove Crkve. Nadalje valja i to istaknuti, da se nitko ne može po sv. krstu u drugo društvo uvrstiti, nego li u pravu Kristovu Crkvu, a to je katolička Crkva. Krist bo samo jednu Crkvu pripoznaje svojom vlastitom, onu naime, koja čuva po Njemu naviještenu nauku, koja rabi po Njemu ustanovljena sredstva milosti i kojom upravljaju po Njemu odregjeni poglavari. Ova tri momenta obvezuju onoga, koji prima sv. krst; t. j. svaki kršćanin po sv. krstu postaje katolik; pa krstio njega protestanski pastor u svojoj protestanskoj crkvi, krsti ga upravo tako za katolika, kao kad bi ga krstio židov u svojoj bogomolji, ili muhamedanac u svojoj džamiji. Protestantom njetko postaje samo onda, kada u odrasloj dobi ispovijeda protestansku bluduju, premda i tada postaje protestantom samo po ispovijesti, ali po snazi sv. krsta vezan je na katoličku vjeru; a tako i onaj, koji u odrasloj dobi pregje na doganstvo; takav će doduše biti po ispovijesti, ali ostaje mu obveza, da bude pripadnik katoličke Crkve. — Na takovom temelju treba te se osniva katolička samosvijest i ponos. Kako se čovjek pravom ponosi nabrojenim dragocjenim plodovima sv. krsta, tako se pravom neka ponosi i tim, što je kršćanin katolik. (Op. prevod.)

Spasitelja. Mnogo toga ne bismo poimali u ponašanju Apostola, krzmanju Isusovih slušatelja, Njegovih prijatelja, kada ne bismo čitali u sv. Evangjelju ovu bilješku: „u ono vrijeme, kada jošte Duh sv. nije bio poslan.“ Poslije došašća Duha sv. Apostoli se posvema preobrazili, kao i oni, kojima su poslije krštenja podijelili puninu Duha sv., i pokazali do tada jošte nečuvenu snagu i hrabrost protiv neprijatelja sv. vjere. Život ovakog pojedinog kršćanina jest vječna borba sa svijetom, pûti te zlim duhom, ovim pako moćnim neprijateljima čovjek sam po sebi ne može odoljeti. Zadobljenu nevinost u sv. krstu valja očuvati, ondje ulivene krijeposti vježbati, te sve većma usavršivati. Mladim kršćanima treba i danas, kao njekoč, posebne potpore, snage; a da se ova zadobije, ustanovio je Isus otajstvo sv. potvrde. Pošto ovo otajstvo podjeljivati imadu redovito pravo samo biskupi, zato, kako su u apostolsko doba sv. Petar i sv. Ivan pošli u Samariju, da pokrštenicima podijele polaganjem ruku Duha sv., tako i naši biskupi od vremena do vremena polaze u pojedine župe, da pokrštenike potvrde. Istog kotara ili kraja župnici obično unaprijed znadu, da će k njima biskup te i te godine doći. I kada se to vrijeme približi, biskup zbilja obznani dan, što valja tada cijeloj župi saopćiti. — Mnogi se župnik onda laća pouke o sv. potvrdi, ili zadade iz katekizma ona pitanja o sv. potvrdi, podijeli im cedulje, ispovjedi ih i pričesti te oštro naloži, da u odregjeno doba na odregjeno mjesto nefaljeno dogju. Ovi zbilja dogju i prime otajstvo sv. potvrde. A kada se sv. obred svrši, potvrgjenici se razigju i nitko više ne misli na potvrgjenike ni na njihove kumove.

Mnogo putâ već bio sam sretan i kao dušobrižnik i kao gost prisustvovati dijeljenju sv. potvrde; takovom zgodom ne jednom saletila me bolna pomisao, zašto djeca tako mlako, a još sa manje pobožnosti primaju otajstvo sv. potvrde, kad se i onako samo jedan put može primiti?

Kada primaju prvu sv. pričest, na očima im čitaš posebnu radost; a kod primanja Duha Svetoga, upravo su mlaki, nikakova znaka radosti na njima. Uzrok toga nalazim ja u tome, da je mnogo laglje poimati Isusa, nego li Duha sv. kao duha. K tomu nadolazi i ta okolnost, što djeca moraju ili pješke il na kolima ići čitave sate daleko, dok ne dospiju u za nju možda tugju crkvu, gdje pred sobom vide na stotine nepoznate djece u šarolikom ruhu, pa imadu što i gledati; a sv. obred uz to redovito dugo traje, što djecu umori. Kad je tomu zbilja tako, namiče se u svoj težini pitanje: što da čini dušobrižnik, e da potvrgjenici pobožno i dostojno primu otajstvo sv. potvrde: *ut sancta tractentur sancte*? U tom smjeru kanim ti njekoliko savjet ovdje nanizati.

1. Po mogućnosti nastoj, da djeca shvate duboko značenje ovog otajstva. Mnijem, da je u tu svrhu najzgodnije neprestano predavati, n. pr. kroz osam dana prije potvrde. U lijevaonici željeza rade danju i noću, da kruta tvar postane tekućina i zadobije žugjeni oblik; kada bi jedan samo dan propustili, uzaludan bi im bio sav napor, jer bi se željezo ohladilo; tek kada je potrebiti oblik gotov, može se tvar samoj sebi prepustiti. Ovako je i nama s djecom uraditi, ako ih hoćemo zagrijati, preobraziti, da primu Duha sv.; čuje li dijete dan na dan isti nauk, to će mu proći u krv i meso, te duša nagne onomu smjeru. Pouku valja započeti obećanjem Kristovim, koje se odnosi na dolazak Duha sv.; za ovim kazivanje ili čitanje iz Ap. djela ispunjenje tog obećanja Za ovim potpuno tumačenje pitanja iz katekizma. Ne smije se izostaviti niti tumačenje vidljivih znakova: polaganja ruku, mazanja sa krizmom, križa na čelu, blagoslova, kao ni male pljuske; za ovim treba govoriti o djelitelju tog otajstva, njegovoj vlasti te znacima njegovog dostojanstva, napokon neka se spomenu i kumovi i kume.

2. Osobito valja te potvrdjenike upozoriš na to koli je to otajstvo važno za njihovu budućnost. Tâ djecu obično upozorujemo na štetne životinje, otrovne biljke, koli ih više valja upozoriti na nutarnje i vanjske neprijatelje duševnog spasa, na bezvjerski duh našeg doba, na zamke zlog duha te široku stazu propasti i pokvarenosti. Tom se zgodom mogu napomenuti i 6 grijeha protiv Duha sv., koji djelovanje Duha sv. osujete. Čim budeš većma isticao goleme pogibli spasenja te potrebu više pomoći, tim će gojenci većma shvatiti ljubav Kristovu, koja se očituje u ustanovljenju ovoga otajstva, ter potrebu 7 darova Duha sv. Korisno će biti i to, ako im naglasiš, kako je djelovao Duh sv. u životu sv. mučenika, ispovjednika i djevica.

3. Pripravi potvrgjenike posebnom pobožnošću. Dan potvrde je za njih novo Duhovo. Apostoli su primili Duha sv. na blagdan židovskih duhova, naša pak mlada duhovna djeca primaju Duha sv. na dan sv. potvrde. I Apostoli su se bili pripravili za taj veliki dan, a po njihovu primjeru treba da se i potvrgjenici na to priprave; jer kakova bude priprava, takav će biti i primitak. Djeca treba te se na dan sv. potvrde uzdrže od običnih svojih igri, zabava i budu ozbiljnija nô obično. Kaži im, neka svako jutro izmole po „Očenaš“ i „Zdravo Mariju“, e da uzmognu što dostojnije primiti ovo sv. otajstvo, a sv. mise, kojima pribivaju, neka namijene za rečenu svrhu; nadalje neka zazovu u pomoć i zaručnicu Duha sv. n. pr. tako, da u večer izmole deseti dio krunice, t. j. 10 Zdr. M. sa ovim otajstvom: „koji si nam Duha sv. poslao“. Duh sv. ulazi samo u sveta srca. Potvrda je otajstvo živih, zato se pobrini, te pristupe otajstvu pokore i sv. pričesti dostojno i pobožno.

4. Kada se dan sv. potvrde približio, progovori koju ozbiljnu i vjernicima. Neka si i roditelji smatraju to srećom, što će im djeca doći pred natpastira, da se od njega opet pod njihovo okrilje povrate jača u vjeri i svetija Za potvrgjenike neka mole i roditelji.

dapače sva župa; a da se to obavi, najzgodnija je najbliža nedjelja, kojom zgodom može se obična krunica u tu svrhu namijeniti.[1] Doista bi začudno bilo, kada župnik ne bi ovo najpriprostije sredstvo poprimio, te redovite pobožnosti prije sv. potvrde pa i samu propovijed uporabio na dojduću izvanrednu okolnost. Zatim upozori roditelje, neka oni kumove odabiru, a ne djeca; no dodaj i to, da su u savjesti dužni odabrati neporočne i poštene kršćane, kojih će biti dužnost brinuti se za vjersko-ćudoredni odgoj potvrgjenih, a u slučaju da im umru roditelji, po mogućnosti i uzdržavati ih. Uz to imaš i ti, kao župnik, pravo i dužnost, da one kumove odbiješ kod kojih, bilo radi mladosti ili inog uzroka, imadeš za to kakova opravdana razloga. Da pako budeš za doba spreman, naloži odmah za prve pouke djeci, nek ti budući put donesu imena svojih kumova. Jesu li koji roditelji priprosti, lakoumni, a djeca tupoglava, neka župnik ne bude tako slab i slijep, da dopusti kojekakovim lakoumnim potepusima ili razuzdanim ženama, da se ponose tako lijepim i važnim odlikovanjem.

5. Jošte jedno drugo zlo pomalja otrovnu glavicu svoju, naime prekomjerno darivanje. Otvoreno kaži i roditeljima i kumovima, da će najpametnije učiniti, ako se taj dan previše ne izlažu trošku: ako dijete taj dan objeduje kod svog kuma ili kume te dobije molitvenik ili ini nabožni dar, oćutjeti će i izvanjsku proslavu toga dana. Što da kaže čovjek na to, ako potvrgjenici sjednu nakon obavljenog obreda k objedu, a cijelo popodne kašnje sprovedu u krčmi, ili na cesti, ulici nečedno viču? Na žalost sâm sam već vidio na isti dan potvrgjenikâ pijanih te bolno gledao, kako je mnogi žalosno dovršio dan taj, koji se nikada više ne vraća. No tako se dogagja, ako župnik šuti te kumove na ništa ne upozori. U jutro je sašao Duh sv. u dušu djece, ali se

[1] To vrijedi za one župe, u kojima je običaj moliti krunicu za župne sv. mise.

je jošte isti dan morao odanle odseliti radi neumjerenosti ili lakoumnosti potvrgjenikove. Bezbrojne kasnije pogrješke, slaboće, pače i pad u vjeri moramo pripisati tomu, što dan sv. potvrde nije dolično sproveden.

U koliko pomisao na sve to gorčinom dušu našu napunja, to možemo tim radosnije pomišljati na dostojno primanje tog sv. otajstva. Jer tomu moramo pripisati onu plemenitu i iskrenu nabožnost, razborito uklanjanje svijetu, život pun samozataje, djela milosrgja, hvalevrijedne odluke, i ustrajnost u dobru, što se kasnije opaža. Sve ovo nije drugo, no učinci dara jakosti.

Zato iza podjeljenja sv. potvrde zahvalnim srcem ter slaveći Gospoda idi kući, a slijedeće nedjelje skupi opet potvrgjenike, u koliko ti je to moguće, i podsjeti ih ponovno na obećanje učinjeno kod sv. krsta i sv. potvrde, potakni ih na zahvalnost za prošasta dobročinstva i na vjernost za buduće; napokon ih blagoslovi svojim svećeničkim blagoslovom.

Gle, ovako treba te ovjenčaš jedan od najljepših dana svog svećeničkog života . . . S Bogom.

LXX. Sv. pričest.

O presv. oltarskom otajstvu sam već u jednom prijašnjem mom listu govorio. Pošto sam tada istaknuo, da se u sv. euharistiji sva nužna svojstva žrtve potpunoma nalaze, rekao sam i to, kako treba te ju vjernici zajedno sa svećenikom prikažu. No pri sv. euharističkoj žrtvi najdjelotvornije i najdostojnije sudjeluje kršćanin tada, kada presv. tijelo i krv Kristovu u se prima; time nedvojbeno sudjeluje pri najsvetijem žrtvovanju Kristovom. Što se tiče svećenika, po čijih se ruku i ustiju ta žrtva prikazuje, za nj je pričest bezuvjetno obvezatna, a pošto žrtvu prikazuje ne samo za se, već i za druge, to se pričešća ne samo u svoje ime, nego i u ime cijele Crkve, napose pako u ime župe svoje i nazočnika. Ako li nam dušu za pretvorbe obuzela po-

božnost, vjera i ljubav. to će se taj duh samo povećavati, čim se većma približavamo času, da primimo presv. tijelo i krv Gospodnju. Nedokučiva je to tajna Božje ljubavi, da Gospod, koga nebesa obuhvatit ne mogu, k nama silazi; to je ponovna exinanitio, kada Presveto ulazi u srca naša. Svećenik ne može ništa veličajnijega da učini, nego kada se pričešća. Uzvišenost sv pričesti jest nad svakom odlikom, dublja od svakog znanja te sjajnija od svakog slavlja: za kršćanina je, u koliko je to moguće, najsavršeniji čin poklonstva.

1. Promišljamo li molitve, kojima se svećenik pripravlja za najsvetiji čin, opazit ćemo, da sa trokratnom izjavom „*Agnus Dei*" svečanost žrtve rek bi napušta, te se sa trojakom slijedećom molitvom napose bavi lih sv. pričešću. Oborene glave prosimo: „*ne respicias peccata mea, sed fidem Ecclesiae tuae*", te molimo Gospoda *per sacrosanctum corpus et sanguinem*: *libera me ab omnibus iniquitatibus meis et universis malis*", pa kako smo u prvoj molitvi za svu Crkvu molili, da je udostoji Gospod: „*pacificare et coadunare*", tako ovdje prosimo za se: „*et fac me tuis semper inhaerere mandatis et a te nunquam separari permittas*".

Za tih krasnih želja i prošnji sjetimo se, kako strašno kazni Bog svetogrdnu pričest. Duh sv. dobrostivo objavio je po sv. Pavlu, da su mnogi Korinćani za to obolili i pomrli, što su se nedostojno pričešćivali: „neka ispita čovjek sama sebe, te tako jede od toga hljeba i pije iz čaše. Jer tko jede i pije nedostojno, jede i pije sam sebi sud, ne razlučujući tijelo Gospodnje. Za to je megju vama mnogo bolesnika i nemoćnika, a mnogi su i umrli" (1. Cor 11.) Molimo s toga po naputku sv. Crkve: „*non mihi proveniat in judicium et condemnationem sed pro tua pietate prosit mihi ad tutamentum mentis et corporis et ad medelam percipiendam*". Najnužnije je pri sv. pričesti osjećaj vjere i poniznosti; zato kažemo glasno: „*Domine non sum dignus*" itd. Na to slijede najdivotniji trenutci. Svećenik prima u ruke

zalog spasenja, prekriži se njime i iza kako je rekao: „tijelo Gospoda našega Isusa Krista shrani dušu moju za život vječni" — prima u se tijelo Gospodnje. Odmarajući se na grudima Njegovim poput sv. Ivana za zadnje večere, mirno može kazati: „Ave verum corpus, natum de Maria virgine: vere passum immolatum in cruce pro nobis. — Totus tuus sum; fac de me, quidquid vis nunc et in aeternum — Dulcissime Jesu, non sis mihi judex, sed salvator"! Na to veličajuć Gospoda hvata kalež, prekriživ se s njime i šaputa: „krv Gospoda našega Isusa Krista shrani dušu moju za život vječni".

U Donauwörthu na jednoj sv. posudi iz XIII. vijeka urezan je slijedeći hvalospjev:

Salve sancta caro, te nunc indignus adoro.
Ut me digneris in tempore pascere mortis.
Salvans me munda, ne damner morta secunda.
Christi sanguis ave, tibi corpus flectitur omne.
Morbos averte, pestes preme, crimina pelle.
O sanguis vivens mihi confer gaudia vitae,
Per te mundetur mens, sensus purificetur;
Hoc des, hoc jubeas, qui saecula cuncta gubernas!

Mislim, te bi riječi ove bile vrlo prikladne, da iza propisanih molitava preostalo vrijeme ispune.

2. Ad exemplum regis totus componitur orbis. Ako je po nas sv. pričest nješto najsvetije i najspasonosnije od svega što možemo učiniti; ako srca naša cijela, čvrstom vjerom ter dubokom poniznošću Gospodu doprinesemo — tada će prigodom obreda sv. pričesti biti svaka naša riječ i držanje naše takovo, da ćemo i ostale, koji se pričešćuju, ponukati na veliku pobožnost i ljubav. Vjernici i te kako motre dušobrižnika, kako stupa k oltaru, kako prigiba koljeno i uopće kako pokazuje svoje poštovanje spram presv. oltarskog otajstva, kako drži ruke, kako li moli.

Iz onoga, što na dušobrižniku opaze, zaključuju

na njegovu vjeru i nutarnje poštovanje. Ovako će i oni pristupati k stolu Gospodnjem; onako će poklecati, onako ruke sklapati, onako moliti — itd. Na ovaj način će svećenikova pobožnost i poštovanje spram Presvetoga ponukati i njegove na pobožnost i počitanje; naprotiv njegovo lakoumlje i nepoštovanje većinu će od pobožnosti odvratiti. No u ovom posljednjem slučaju si ne će ni on sam mnogo glavu razbijati, kako se pričesnici vladaju; dočim će inače odlučno i srčano ustati protiv lakoumnika, bili ovi stari ili novi. Ali držanje samoga svećenika za sv. pričesti ponajviše ovisi o tom, u koliko poznaje to čudovito otajstvo Je li shvatio, tko je onaj, kojega prima u svoje srce, ako je pomno čitao, kako su Presveto primali bogoduhi svećenici, tada treći dio sv. mise ne će biti puki mekanisam, već čin najvruće ljubavi. Ovo će svoje uvjerenje kasnije, a napose u korizmeno doba za kršćanskog nauka najtoplije saopćivati i preporučiti svojim vjernima...

Napomenuta spoznaja i uvjerenje ne smije naravno biti lih teoretično, već u obliku čvrste vjere treba da prodre u duše pojedinaca. Ovakovu vjeru je i Spasitelj napose tražio, kada je obećao presv. olt. otajstvo; ovu vjeru tražio je on od Apostola svojih, kada je ustanovio ovaj sv. sakramenat; ovakova je vjera za katolika glavno svojstvo i ures. Zato kod nužne pouke nije dosta kazati, što to otajstvo sadržaje, već treba te se pozovemo na Božje istinoljublje, što je općenito temelj vjere, na moć Božju, pred kojom ništa nije nemoguće, kao i na ljubav Njegovu, koja je obilna i velika. Nitko nek ne veli, da je ovo otajstvo teško razglabati i puku shvatljivim učin ti; čega radi da je bolje o njemu pred pukom što manje govoriti. Ne treba doduše da dušobrižnik svoje priproste slušaoce iznenadi kakovim učenim, mudroslovnim razglabanjem; ali je neophodno nužno, da slijedi primjer Isusa Krista, te riječi Njegove ponovice naglasi. Neka čita dušobrižnik VI. glavu sv. evangjelja po Ivanu i neka slušatelje svoje upozori na to,

koliko je puta i kakvom snagom naglašivao Isus svoje pravo tijelo, koje će se za mnoge predati, kao pravu hranu te svoju pravu krv, koja će se za sav svijet proliti kao pravo pilo. Neka istakne, kako nauka katoličke Crkve nije drugo, no opetovanje Kristovih riječi, kojima je to sv. otajstvo obećao bio i ustanovio. Predoči li razgovijetno i shvatljivo ter glasom uvjerenja, tada ne će slušaoci kazati kao nekoč Židovi: „kako nam on može dati svoje tijelo za hranu?“ nego će reći kao i Apostoli: „riječi vječnoga života su u tebi“ ... K ovomu neka nadoveže riječi sv. Cirila Jerusalemskog i sv. Ivana zlatousnog, kojih ne bi škodilo vjernicima doslovno pročitati, kao i divotno razglabanje sv. Tome Akvinskoga. Dobro će učiniti, ako spomene čudesne dogogjaje, kako je Isus svoju nazočnost u oltarskom otajstvu ukazanjem svojim zasvjedočio. Ovako će tada učvršćena vjera ponukati pravovjernike na najdublje poštovanje, kako spram tom presv. oltarskom otajstvu, tako pram same sv. pričesti. — Pouku o sv. pričesti nalazimo i u katetičkim knjigama. Ne zna li župnik više, nego li je tuj čitao, a više i ne kaže, tada je poznavanje i poštovanje tog golemog otajstva i kod njega, i kod njegovih ispod ništice. O koli će inaka biti njegova spoznaja i pouka, bude li crpao iz rečenih izvora, osobito iz pisca crkvenih pjesama: „Lauda Sion“, „Sacris solemniis“; „Pange lingua“, i „Adoro te“, komu je i sam Krist rekao: „bene scripsisti de me!“

Ako li bi bilo teško shvatiti, što znači — *peccat caro — mundat caro*, ako možda slušateljstvo ne bi shvatilo onu usku svezu, koju oživotvara Krist već za opravdanje, e da je u sv. pričesti još uže spoji, tada neka priča, što je sve proizvela češća i pobožna pričest u svetima. Po njoj se oprli tolikim napastima, tolika progonstva lih po njoj strpljivo snašali. Samo po njoj mogoše napredovati u krjepostima i trapnji. Bog je u svetima pokazao, što sve može čovjek, koji je sâm po sebi ništa, ako je s njim Isus i ako u njemu prebiva.

Zato je njeki francuski biskup posve umjesno ustvrdio, kad je izašlo bezbožno djelo Renanovo, da božanstvo Isusovo dostatno već dokazuju oni čudesni plodovi, što ih proizvela, a i danas proizvagja sv pričest. Većinu naših vjernika tišti velika nevolja. Čuju oni i čitaju sv. evangjelje, t. j. onu veselu vijest, da je Isus jedinorogjenac Božji, došao na svijet, e da bijedu ljudsku utaži, a djelomice i odstrani; kudgod je hodao, svuda je tješio, pomagao i dobro tvorio; sve to kao da se zbivalo odavna i daleko od nas na istoku. Ali da se taj isti Isus sa svom svojom moći, svemožnosti, sveznanjem, božanstvom i proslavljenim čovječanstvom danas megju nama nalazi, dâ, onaj isti Isus, koji je njekoć Zaheja i obljubljenu kuću u Bethaniji ljubavlju i blagoslovno posjetio, da i k nama dragovoljno dolazi, i to da utaži naše bijede na našu sreću i spasenje — to baš dobro ne znadu. Zato nije ni čudo, što mnogi kršćanin ne žudi za stolom Gospodnjim, ili ako se jedan do dva puta u godini i pričesti, čini to hladnokrvno, jednolično, dapače i nedostojno, jer ne razlikuje tijelo i krv Gospodnju. Uzalud propovijedamo mi o blagotvornom djelovanju češće sv. pričesti ili o strahoti svetogrgja, dok slušaoci jasno ne uvide i živo ne uzvjeruju, što je presv. oltarsko otajstvo, što li sv. pričest

Gle, mili moj, ja od puka tražim, da pred žrtvenikom pun vjere i pobožnosti reče: „eto Gospoda"! A i sâm sam takov, da kada pristupam k žrtveniku, kada stojim pred svetohraništem, kada Gospoda megju posvećenim prstima držim, da ni ja dostatno ne ćutim onu ispovijest sv. Petra: „*tu es Christus, filius Dei vivi*", tek jedva šapnem srcem i jezikom: „*Domine meus et Deus meus*". Vidim u duhu sv. Tomu Akvinca: čim pristupi k žrtveniku, pada ničice ter moli: „Adoro Te devote latens Deitas, quae sub his figuris vere latitas"; no ako ja ovu hymnu posvema ne poimam, jošte manje poznajem Onoga, na koga se odnosi. Po tom nije čudo ako nijesam dolično oduševio ni svoje vjernike za Isusa

Krista, te u srcu im raznjetio dosta moćnu vatru, koja bi za Njim planula. Ćutim, kako sam sukrivac njihove lakoumnosti, indiferentizma i nepoštovanja, dapače i i onoga, što im je ovaj ili onaj puta manjkalo svadbeno ruho. Prečesto se tužimo na puk, psujemo pravovjerne; dočim veliki dio njihovih pogrješaka terete nas, te bismo morali radije zavapiti sa pjesnikom: „*Non intres in judicium cum servo tuo, Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*".

3. Čitamo o bogoduhoj službenici Božjoj Kresccnciji Kaufbeuern, da se u svojoj čvrstoj i živoj vjeri češće izrazila: „kad bi mi se Isus kao dijete prikazao, dok Mu se u presv. oltarskom otajstvu klanjam, ja ne bih poželjela pogledati u onu prikazu, već bi se tim jače vježbala u vjeri"; „*fide enim ambulamus non per speciem*". Ded slijedimo taj primjer, ter i nama povjerene sokolimo na nj. Obred, kojim dijelimo ovo sv. otajstvo, neka ne pokazuje samo to, što Crkva nauča, a svećenik naviješta, već neka je zajedno njetilo i očitovanje vjere i osjećaja i svećenikovih i vjernika. Bijela roketa svećenikova, koji pričešća, goreće svije e, dostojno otvaranje svetohraništa, poklon svećenikov, pobožno molenje „*Confiteor*"-*a* po podvorniku, sve ovo smjera na to, da, koji će se pričestiti, skrušena srca i bez grijeha prime presv. tijelo. Kako je jednom sv. Ivan kod Jordana sa strahopočitanjem rekao: „Evo Jaganjca Božjega!; i kako je Stotnik iskrenom poniznošću Gospodu rekao: „Gospodine, nijesam dostojan, da unigješ pod krov moj", tako treba te i svećenik i pričesnici iskrenom poniznošću priznaju svoju nevrijednost. Napokon treba te i najsvetiji trenutak prati i najveće počitanje.

Znade sam Isus Krist, što u srcu boravi što ćuti i kako zahvaljuje duša, koja je postala dionicom najveće milosti. No i to znade samo On, što čini s onim, koji Ga dostojno prima. Nikad ne ću zaboraviti riječi njekog bogoljubnog — u srednjem vijeku — propovjednika: „je li tko jednom presv. oltarsko otajstvo dostojno

primio, tomu se Gospod tako milosrdnim pokazuje, da, ako kasnije i sagriješi, Spasitelj upotrebi svu svoju mudrost, te ovaj ipak na koncu bude sudionikom nebeske gozbe“ . . . S Bogom.

LXXI. Prva pričest i providba.

Mili moj! U listu me svom prijateljski upozoruješ, da bih morao, kad govorim o otajstvima, dogmatički dio bolje istaći, a napose i to, da bih morao, što o njihovom podjeljivanju kažem, u ljepšem obliku izreći. No ti bi već morao znati, da ja nijesam nikakav prijatelj subtilistike nit sam sposoban da nješto nova, hvalevrijedna, izvanredna priopćim. Želiš li ti o otajstvima, o obredima i rubrikama potpunu i savršenu uputu, to je ne traži u mene, koji sam u tome slab, nego je traži u pravog majstora megju bogoslovskim učenjacima. Zato, kad smo već tako daleko došli, sprijatelji se samo s načinom mog pisanja i dopusti, da ti opet nanižem crno na bijelom ono, što mi je na srcu.

Baš sam nakanio govoriti o takovoj dušobrižničkoj dužnosti, o kojoj pastiroslovlje vrlo opširno raspravlja, t. j. o pričesti djece, i o providbi bolesnika posljednjom popudbinom.

1. O samoj pričesti djece govore veoma mnogo knjige, napose znadem, da ima mnogo djelâ prevedenih iz francuskog jezika, kojih pisci obično su nadstojnici kakova zavoda za djecu. No ja većinu ovih djelâ držim odviše sentimentalnima, barem za našu njemačku selsku djecu. Istina, imade u njima vrlo mnogo što je lijepo i što oduševljuje, ali i rasline na Indiji su vrlo lijepe, pa ipak nijesu za naše podneblje tako i vrtlar dušâ neka ne misli, da će moći strano sjeme, strano bilje s uspjehom zasaditi u svoj vlastiti vrt. Ja mislim, da župnik treba te crpa i predmet i način pouke za svoju djecu iz svog rogjenog srca i duše. Glavna stvar je vazda to, da župnik svoju dužnost smatra ozbiljnom i doista želi, da mu se djeca dostojno pri-

česte. Megjuto kada kažem, neka župnik osobito crpa i predmet i način pouke iz samoga sebe, naravno time ne isključujem proučavanje drugih djela, ni savjete iskusnije u tom poslu braće. Ovakovim slobodan sam i samoga sebe smatrati, pa držim, da ti ne će škoditi, ako ti poslužim sa njekoliko uputâ o tom predmetu.

Ponajprije držim, da djecu valja pripravljati i prije, nego li baš osam dana prije samoga sv. čina. Prva i najbolja priprava nije drugo, nô prva pouka djece u temeljnim istinama kršć. vjere; čim se mladež savjesnije i pobožnije odgaja u prvim godinama, tim će se većma pripravljati, da dostojno primi presv. tijelo Gospodnje. Cilj cijele kršćanske pouke ne može biti u tom, da djeca sva pitanja katekizma urežu u svoj mozak, već u tom, da si dijete vjerske istine svom dušom usvoji. U tu svrhu valja djeci razglobiti, da je do nas došlo ne samo nepokvareno sv. evangjelje Kristovo, nego da i sam Krist sa svojim božanstvom i čovječanstvom sve do danas megju nama prebiva i to za to, da se s nama radi našeg posvećenja što uže spoji. — Ovakovom ćeš poukom postići to, da će djeca od dana do dana sve većma žudjeti za primitkom presv. oltarskog otajstva.

2. Prva pouka za sv. pričest neka se započne po prilici oko nove godine. Od toga doba neka budu djeca u školi što marljivija, u crkvi što pobožnija, kod kuće što poslušnija i što bolja na ulici. Odmah na početku godine valja da župnik izjavi, da će se ovi i ovi ove godine prvi put pričestiti, te im predoči važnost ove godine. Na to slijedi posebna pouka s jedne strane o tome, što dobivaju u sv. pričesti, s druge opet strane kakovim čuvstvom i mislima valja da primu Gospodina. Sav nauk treba da se obavlja sa svim zbiljem, a neizrecivom strpljivošću i gorljivošću; uza strogo dogmatički dio može svećenik ovdje ondje uporabiti i svoje znanje o toj stvari, e da tim zasladi pouku. Tako n. pr. govoreći o posljednjoj večeri, može kazati, kakav je

bio hljeb u Židova, kako su obično hljeb lomili, a ne rezali, odakle izraz lomljenje hljeba; kakova je bila tada čaša, iz koje se pilo, zatim, kako se sprema danas hljeb za sv. pričest, kakove su za to danas posude, itd.

No glavna stvar neka bude u tome, da djeca shvate, kako Isus Krist hoće, da se svakomu djetetu navrati radi toga, e da ga posveti i do vječnoga života dovede. O tom treba da bude svako pojedino dijete uvjereno. Istina, talentirano će dijete lako naučiti zadana pitanja i odgovore u katekizmu što o tom govore, dok slabije ne će moći potpunoma kazati, što se je u školi čulo ili čitalo. No ne smije se zaboraviti ni na to, da veoma često tajne Božje ni umniji ne shvataju, dok ih priprostiji sa strahopočitanjem primaju. Glede duševne priprave nije dosta kazati, u čemu ova sastoji; nit je dosta, ako im pojedine obrasce pročitamo, u njihovoj im knjižici pokažemo; već treba nastojati, da djeca sama od sebe, iz svoje duše ona čuvstva uzbude; i tada se ne će doista vezati na puke obrasce.

3. Mnogi župnici čine prigodom prve sv. pričesti nješto takova, što ja odobriti ne mogu. Posvuda se obično drži pouka za prvu pričest, no malo se brine za to, da budu i srca spremna za taj najsvetiji dan; pri tomu je dozvoljeno, da se i djeca i roditelji pobrinu tom prigodom za novo odijelo ter ini nakit. Na sam dan pako sv. pričesti dosagjuju djeci dugom propovijedi K tomu se obavi ili prije ili poslije podne jošte koja pobožnost, a kasnije je kod kuće ili u krčmi mala zabavica, a drugi dan, — ma baš ništa; sve pri starom. „*In hoc non laudo vos*» — rekao bi sv. Pavao. Francuski svećenici osobitu pažnju posvećuju pouci za prvu sv. pričest, čime naravno vrlo lijepe uspjehe postizavaju tako, da i kasnije, ako i zalutaju, ili možda i bezvjerci budu, ipak taj dan zaboravit ne mogu. Sav svijet znade za onu izjavu Napoleona I., koju je bio na otoku sv. Helene izrekao, naime, da je najradosniji dan njegova života bio dan prve sv. pričesti.

Nastoj i ti, da i tvoja djeca nikad ne zaborave goleme sreće toga dana.

Vidio sam osobno kod njekog marnog župnika, kako je taj svojim pripravnicima za prvu pričest u zadnja tri dana zabranio svaku igru, skakutanje, a odmjerio im vrlo zgodne molitvice A kad došao dan za ispovijed, oštro ih opomenuo, da svoje duše i od najmanje ljage očistit nastoje. Na dan pako pričesti skupio ih u školi i nije dopustio nikomu imati novo odijelo ili kakav poseban nakit, e da se strasti taštine nit najmanji trag ne vidi; nego je morao svaki dječak imati u ruci malu kiticu cvijeća ili ružu, a djevojčice na glavi vijenac nevinosti. Sv. misu počeo pol sata prije nô obično, jer djeca ne mogu dugo podnositi jejunium naturale; progovorio je djeci i roditeljima kratko, ali jezgrovito i oduševljeno; služio je tihu sv. misu, za koje se na koru pjevalo; sv. pričest dijelio polagano, dostojanstveno, te djecu na to prepustio vlastitoj pobožnosti dotle, dok nije i on svoje obavio, a tada zajednički izmoliše oprosnu molitvicu. Poslije podne držao je blagoslov sa litanijama o presv. olt. otajstvu. Pri tome su djeca obnovila krsni zavjet i tako se razišla, ali im nije bilo slobodno poći u nijednu krčmu. Fac similiter.

4. Isti taj župnik nije ni kasnije prestao mladež opominjati, da što češće prima sv. otajstva; i tako su kako sam vidio, ista ta djeca nakon 7—8 tjedana dobrovoljno opet došla k sv. ispovijedi i pričesti. Spasonosno djelovanje na vjersko-ćudoredni život te mladeži naravno nije izostalo; tâ zao duh poslije prve sv. pričesti osobitom silom navaljuje na tu nejačad. U takovim okolnostima tko bi drugi mogao mladenačku dušu uzdržati u zajednici s Isusom Kristom, ako ne samo presv. tijelo i krv Kristova? Tko će ravnati srcem, koje nije više spram roditelja tako iskreno, kao do tada, ako ne Isus? Da se očuva čistoća srca, a uguši zla sklonost ka grijehu, ne ima doista boljeg sredstva, osobito u naše vrijeme,

nego li često primanje ove nebeske hrane. Zato skupljaj janjad svoju što češće oko stola Gospodnjega, a da im tu pobožnost olakotiš, prilagodi se njihovim prilikama, te pokaži, koliko te veseli, što ih možeš na taj način nahraniti za vječni život.

5. Prije nô se tim predmetom rastavim, još jednom naglašujem, da ni mlado ni staro nije priučeno da bude do kasno doba podneva na tašte; zato, osim ako je nužda, ne odobravam, da župnik pričešća nješto prije svečane sv. mise, a možda i poslije svoje pričesti. Dapače valja paziti i kod zajedničke i svečane pričesti na to, te propovijed bude kratka, ali zato jezgrovita, koja će i tako već postojeću pobožnost većma još te raznjetiti. U običnim pako zgodama, kada nema rane sv. mise, treba da barem jedan sat prije poldanjice pričešćaš. U djelatnike naravno najzgodnije je doba za pričest, kad se kod sv. mise pričešća sam misnik. Ne smijemo ni to propustiti, te one, koji se pričešćuju, podsjetimo na pristojnost i red. Zahtijevajmo, da iz klupa usporedno izlaze i da se sklopljenim rukama približe k žrtveniku. Ne zaboravimo nit one: čemu se Ivica nije privikao, tomu se ni Ivan priviknuti ne će; t. j. priučavajmo na red najprije djecu. Na prošteništu ima dosta zgode proučavati razliku, kojim se načinom u kojoj župi vjernici pričešćaju. Mnogi svoje dušobrižnike sramote, ali većina ih odaje brižnog i urednog dušobrižnika.

Sv. Ivan krstitelj, pun vjere i strahopočitanja, rekao je: „evo Jaganjca Božjega, koji oduzimlje grijehe svijeta". Ćutimo li i mi svećenici toliku vjeru, takovo počitanje, kada Gospodina u ruci držimo, puku pokazujemo ili nosimo bolesniku? Ili bi se morali obratiti samomu Spasitelju te mu reći: „Agnus Dei, patientiam habe; nam honoro te labiis, cor autem longe est a te?" Za sv. Franju Sal. bio je najsretniji čas, kada je mogao presv. olt. otajstvo nositi bolesniku. Uljezao bi sav u se i držeći u rukama posudu sa Pre-

svetim, gorljivo bi ju privinuo na svoje grudi. Ova sreća snalazi često i nas, da nosimo ili sami, ili sa pratnjom bolesniku presv. tijelo Gospodnje.

Veleban je to posao, kada svećenik može i smije diljem svoje župe na svojim grudima nositi Onoga, koga nebesa i sav svemir obuhvatiti ne može.

Ovdje koje dijete, ondje sjedoglavi starac, tamo čovjek zdrav, tamo pod teretom zguren, tuj majka s djetetom na ruci, ondje opet djevojka kleči, e da se sa svojim angjelima čuvarima poklone Gospodinu. A kad se došlo k bolesniku, svećenik s njekoliko riječi naglasi, kako smo svi nevrijedni te sreće, koja nas u tom trenu snalazi. Koli svećenik, toli bolesnik i ostali ukućani upravo u duši oćute, kako je taj dan došao spas kući onoj; zajedno slave silnu ljubav Kristovu, koja dopire do samrtnog kreveta, do groba i preko groba, spajajući sadanji život s budućim, vrijeme sa vječnošću, umrli život sa besmrtnošću.

Mili moj! ded molimo za tu milost, da mi, koji tolike provigjamo sa tom presv. Popudbinom, takogjer zavrijedimo dostojno primiti jednom za vječnost tu presv. hranu kao spasonosnu popudbinu naših duša...

S Bogom.

LXXII. Ključ od crkve i od svetohraništa.

Sjećati ćeš se još te, da si pri svom ustoličenju primio iz ruku crkvenog povjerenika ključeve od crkve i svetohraništa. A jer smo i mi svećenici krhki ljudi, to rado zaboravljamo na taj veoma važni dan i događaj. Tekar kasnije, kada nas Gospodar te kuće i stanovnik svetohraništa pozove na račun, tada tekar pravo upoznajemo, koje su nam dužnosti predočivali preuzeti predmeti. No svakako će biti bolje, da o tom za života više puta promišljamo. U tu svrhu shodnim mi se pričinja, da ti napišem, što ti je činiti sa ta dva preuzeta ključa.

1. Mnogoga župnika deveta je briga za ključ od

crkve. On zahtijeva doduše, da njime zvonar crkvu prije bogoslužja otvori, a po dovršenoj službi opet zatvori i tako crkva zatvorena ostaje do drugoga dana. I zbilja meni se gdjekoja crkva pričinja kao zgrada, u kojoj je smještena općinska gasilana; ova se otvara samo onda, kada se sa strojevima pokusi čine, ili kad se gdje nenadano vatra pojavi. Ili bolje da reknem: mnoga crkva kao da je za Gospodina tamnica, u koju osim pol ili jednog sata ne dopire svježi zrak, ali za to ni pobožnost ne nalazi ulaza. A zar da bude kuća Gospodnja čitav dan otvorena? — Na to pitanje s mjesta odgovaram sa: da; jer Krist hoće, da Ga mi posjećujemo i da mu se češće poklonimo. Možda će tuj tko prigovoriti, da se kroz otvorena vrata crkvena lako dogodi kragja. Koliko ja znadem, i veće i manje kragje u crkvi redovito se zbivaju ne po bijelom danu, već za noćne tmine i tišine, pa ako ipak kojeg tata ruka koju stvar i odnese, kako se to n. pr. zbilo sa mojom roketom, koju su iz ispovijedaonice odnijeli, to se lako ta stvar ponovno nabavi. Milostinju pako valja češće isprazniti, i time ili se oni nesretnici prevare u svojoj nadi, ili ih se predusretne. Što kažeš na to, što njeki župnik angjele, koji su Heliodora, blagajnika kralja Seleuka, kada je ovaj htio dragocjenosti jerusalemskog hrama sa sobom ponijeti, išibali, zaziva u pomoć, da mu crkvu čuvaju? Doista bilo bi to osobito mišljenje, ali posve umjesno. Daleko budi od nas svaka sitna tjeskoba, ne navagjajmo prisiljeno raznolike isprazne izgovore protiv otvorene crkve; već umjesto toga pozovimo i sokolimo naše vjernike, da se, progju li mimo crkve, ne zadovolje tim, da skinu šešir, ili se prekriže, već ako ikako mogu, neka ugju na koji časak u nju, te se poklone Gospodinu preporučivši Mu stvar, radi koje onuda prolaze; ujedno ih uvjerimo, da će vazda oćutjeti, kako se obistinjuju one Kristove: „Ja ću vas okrijepiti.“ Na taj će način biti sami vjernici najbolji čuvari crkvene imovine.

No kao što pri svakom bogoljubnom običaju treba da i tuj dušobrižnik promisli, da osim naputaka zborom valja i tvorom prednjačiti, što mu baš ne će biti preteško, kada je i onako vezan na časoslov. No kako drugdje, tako valja i tu taj hvale vrijedni običaj započeti sa školskom djecom; treba te i ovu priučiš, da bilo prije ili poslije škole posjete Presvetoga na žrtveniku.

2. Prelazim na drugi ključ — ključ od svetohraništa, koji treba da je mnogo zgodniji i ljepši od svih inih ključeva. No prije, nego li što o tom ključu kažem, zavirimo malo u to svetohranište, u tu nijemu, svetu, samotnu tišinu Božje ljubavi. Taj pogled gdjekada traje vrlo kratko; jer u pojedinim seoskim crkvama nalazimo, ako ne već nješto, što nas odbija, a to ništa drugo, nego li slabo bojadisane, od same crvotočine izjedene daske, uz koje je smješten lik kakvog nakaznog i osakaćenog angjela. Otigje li ili umre li župnik, a novi dogje, redovito se župni stan pregleda, istraži, i što je manjkavo ispravi, popravi. Ali svetohranište — stan Gospodara neba i zemlje, kroz decenije ostaje u istom žalosnom stanju, do kojega je dospio s nemara njegovih predšasnika. A pokućtvo u njem? Zamazani nekakovi stari — ali i mali — corporale, izrabljeni, ali nepozlaćeni ciborij, s vrška kojega (u mjesto križa je kugljica crna) visi u sto krpica sastavljeni i masni zastorić. Što da sudi Gospodin, što li puk o svećeniku, koji stan Gospodnji ovako nedolično rukovodi? Što da kažemo za slučaj: si ex negligentia sacerdotis crassa hostiae omnes vel saltem aliquae computrescunt aut si vermes adsunt? De hac tristi re non raro enarratur [1]

[1] G. pisac evo opetovano ovaj crimen iznaša. Tom opetovanom zgodom nužnim smatram te i ja očitu.em svoje žalosno iskustvo, da je Presveto zbilja u svetohraništu prečesto predmetom svake nedoličnosti, te sam i sâm češće morao oćutjeti: quod species sacra sit jam corrupta, tako, da nijesam mogao promisliti, kakav pojam imadu dotičnici o kisnuću i raspadnuću kruha. Svaki svećenik, komu je povjerena briga glede uzdrža-

Kao što su valjani franjevci vjerni čuvari sv. groba u Jeruzalemu, tako budi i ti vjeran čuvar povjerenog ti svetohraništa. Ne odregjuje Crkva uzalud, da župnik ovaj ključ brižno čuva. Pričao mi njeki župnik sâm, kada je jednom morao k bolesniku, a znao, da će se odmah povratiti, da je ostavio ključ u vratima od svetohraništa. Tek se sa zvonarom i pratiocem udaljio, pohiti čovjek — stranac k žrtveniku i htjede ormarić otvoriti; u taj tren zakašljuca njeka starica u dnu crkve, na što dotičnik brzo odanle odskoči. Možeš si pomisliti, kako se bio župnik preplašio, kada mu je ta dobra starica stvar saopćila.

3. Sv. Filip Nerij jednom je vidio, kako Gospodin blagoslivlja iz sv. prilika pred Njim klečeće mnoštvo, te mu se pričinilo, kao da je to Njegovo ondje sveopće zanimanje. I sami Apostoli u sv. evangjelju nam spominju trokratni blagoslov Kristov. Jednom blagoslovio kruh i ribe i slijedilo je čudo. Drugi puta blagoslovio je djecu, a posljedak njegova blagoslova kao i djelovanje tom zgodom izrečenih riječi vigjamo u svem kršćanskom odgoju djece. Treći put blagoslovio je svoje apostole na polasku svom u nebo, a posljedica toga blagoslova jest, da su ustrajali sv. apostoli i da se je brzo raširilo kršćanstvo. I gle! Isus Krist je isti onaj svećenik veliki, koji blagosliva danas i u vijeke, te blagoslov njegov ne ostaje nikad bez obilnih milosti. Zato se veseli, što je ključ od svetohraništa tebi povjeren i što možeš sa Presvetim bezbroj puta blagosloviti i nebo i zemlju, a osobito koji su ti na blizu; dobre, da se učvrste, zle, da se obrate, mrtvu prirodu, da ti duhovnoj djeci ne naudi, pa i samoga sebe. Poznato mi je, kako se mnogi dušobrižnici ne baš laskavo izrazuju o češćem blagoslivljanju, naime da bi se time mogla Presvetomu kakova nedoličnost nanijeti; dapače njeki

vanja Presvetoga i sv. prilika, treba te si smatra svetom dužnošću, da proučava ovaj naravni razvoj, ako bez ovoga ne ćuti se ponukanim, te glede toga strogo ispunja propisane o tomu rubrike. Prev.

dušobrižnik bio u njekom pastirskom mjesečniku nabacio pitanje: treba li blagosloviti one, koji klečeći pokazuju svoje štovanje spram Presvetoga, putem k bolesniku? Odatle uvigjaš, da i ove jasne kô dan stvari — kao blagoslivljanje — imadu svojih neprijatelja, a lako se domišljaš i razlogu: zašto? Ja kažem samo toliko, da se Isusu ne rugamo, da ga ne vrijegjamo, kad čeznemo što češće za njegovim blagoslovom, ili ga dijelimo, već ga vrijegjamo, kada to prerijetko činimo. Ti se ne obaziraj na takove tašte izgovore, već dijeli svojoj duhovnoj djeci blagoslov sa Presvetim što češće; ujedno ih pouči, da kada god ti blagoslivlješ, neka vazda prose tada, a i inače, nazočnoga u olt. otajstvu Isusa Krista za njegov blagoslov. U njekom njemačkom selu nastade silan vihor, a s njim i vatra, čega radi u tren oka zahvati tri kuće plamen i strašan požar prijetio cijelomu selu. Tamošnji župnik pohiti u crkvu, uzme ciborij, izagje na crkvena vrata i blagoslovi vatru i vihor. Vihor se utišao, plamen jenjao i — selo bi spaseno. Misliš li, da je taj župnik počinio kakovu nedoličnost spram Presvetoga; ili bi bio možda morao prije tražiti u kakovom crkvenom listu, smije li u takovom slučaju sa Presvetim blagosljivljati? Da, Domine, etiam omnibus scribis et pharisaeis benedictionem tuam!

No mogao bi se tko pozvati i na to, što se u Francuskoj i Italiji ne daje sa Presvetim toli često blagoslov, kako kod nas u Njemačkoj.[1] Prije svega ne pita se, kakav je običaj u drugim državama, već što su pronašli za dobro odrediti ili dopustiti naši natpa-

[1] Po mom znanju i iskustvu ni u poimence spomenutim državama ne pokazuje se nastojanje Crkve, kao da bi se željelo, da se sa Presvetim što rjegje daje blagoslov. Tâ u samom Rimu, ili u Napulju, koji se gradovi napose odlikuju bezbrojnim crkvama, jedva ćeš naći u danu uru, u koju se ma u kojoj njihovoj crkvi ne bi davao blagoslov sa Presvetim. Dapače ne ima kroz dan časa, kada ne bi bilo Presveto u kojoj Crkvi izloženo. U blizini središta kršćanstva pače opaža se to nastojanje, da se sa Presvetim što dostojnije blagoslov podaje i da se što točnije obdržavaju rubrike. (Op. prev.).

stiri kroz tolika stoljeća. Uz to u pojedinim državama, kao u Njemačkoj, bili su i posebni razlozi za takav običaj. Reformatori naime nijesu nijekali božanstvo Isusovo, ali su zanijekali najmoćniji izraz njegove ljubavi a tim i najuzvišeniji sakramenat. U tim okolnostima bilo je posve uputno što češće rabiti milosti baš ovoga sakramenta i tako vjeru u nj po mogućnosti njegovati.

4. Dužno počitanje spram Presvetoga najodličnije se očituje u izlaganju i ophodima, u kojima se svečano nosi sv. sakramenat. Uobičajena izlaganja ne dokidaj nit ne umanjuj, jer izlaganje tog sv. otajstva nedvojbeno je najmoćnije poticalo na pobožnost spram njega. Ne ima ništa, što bi dušu većma uzdizalo, počitanje nalagalo, čovjeka do nebesa zanijelo od svečane sv. mise pred izloženim sv. otajstvom, ili kad je kroz čitav dan izložen sv. sakramenat, kad je dan klečanja. Zato je bezuvjetno nemoguće, da se ne bi sa duhom Crkve, ili s nakanom presv. Srca Isusova sudarao ovaj zakonito uvedeni običaj. Vrhunac katoličkoga bogoslužja sačinjavaju svečani ophodi, u kojima se nosi Presveto, pa bilo to samo u crkvi, n. pr. na veliki petak, ili izvan nje — n. pr. na uskrsnuće i Tijelovo. Na te dane se obično ne propovijeda, zato ne propusti drugom danom zgodom svoje vjernike upozoriti, što znači takav svečani ophod i kako se imadu tom prilikom vladati.

Da smo njekoć bili uz Isusa u Galileji, On bi nam bio prva i posljednja misao jutrom i večerom. No danas eto prebiva On megju nama, a mi svećenici kod Njega; ta mi čuvamo ključeve njegova stana. Ded promislimo, koliko bi dobra s njima isposlovali, kad bismo na taj predmet mislili jutrom i večerom. Ded mili moj, rabi ih valjano, pa te uvjeravam, da će jednom ti ključevi pred tobom rastvoriti ono, što crkva i svetohranište predočuje — dragocjeni stan Isusa Krista — kraljevstvo nebesko . . . S Bogom.[2]

[2] Kada g. pisac javno žigoše, što pojedini župnici u Njemačkoj, napose Bavarskoj, svoje crkve drže zatvorene, koli bi većma mogao prigovarati kod nas, kada bi vidio, da ovdje ne

LXXIII. Otajstvo pokore.

„Dogji Duše sveti“! moram posebnim žarom i marom vapiti na početku ovog i slijedećih listova. Jer je vrlo teško nješto valjana napisati o najčudnovatijem djelu Božjeg milosrgja i moći, o pokori naime i o sakramentu, koji je za nju opredijeljen. A ti želiš, da o svakom otajstvu nješto u svojim listovima napišem. Svako otajstvo traži vrlo mnogo od djelitelja svoga, ali nijedno ne traži toliko, koliko sv. otajstvo pokore. Ni o jednom nijesu napisali toliko, ali opet o nijednom nije nužno toliko čitati i promišljati, koliko ob ovom. Ispovjednik mora da poznaje zakone ćudoregja, ćudoredna djela, dušoslovje, ljude, samoga sebe i svoju duhovnu djecu. Ne kanim ponoviti sve ono, što je Crkva, što su biskupi i učenjaci o ispovjedniku napisali i za njega odredili. U ovom listu kanim nanizati samo nje-

samo pojedini, već velika većina osobito na selima svoje crkve zatvara. I kod nas misle dušobrižnici, da bi lako nestajalo koješta iz otvorene crkve, da bi se milostinje rijetko kad našlo i da bi djeca u sv. mjestu mogla kojekakove nećudorednosti počiniti; dapače vele i to, da se ne bi našao, tko bi crkvu posjetio, i tako bi zbilja crkva bila bez čuvara, a protivni običaj ne bi baš ništa prudio. Naravno, gdje je radi nemara zvonareva lako po noći štošta iz crkve odnijeti, tu bi se s istih razloga koliko iz same crkve, toliko iz sakristije i kora u brzo moglo i po danu sve odnijeti. No gdje je reda i paske, tu će se rjegje šta odnijeti po danu kroz otvorenu crkvu, nego li po noći kroz zatvorenu. — Stalno je i to, da ondje gdje mogu djeca, podvornici, zvonari prije i poslije bogoslužja i kad zvone, bučiti, počinjati raznolike nečednosti, zidove crkve, kora, sakristije i zvonika iščrčkati, išarati, klupe razrezuckati, mogu ista ta djeca i odrasli sve to počinjati i u pô bijela dana, premda nikad u tolikoj mjeri, koliko baš za vrijeme bogoslužja, jer se tada nalaze drugdje — bez paske i bez ičijega nadzora. Ali gdje su djeca pod paskom, gdje se znade deranu kad buči usta začepiti i po prstima mu dati, tu si ona sjegurno ne će rado za svoje igralište odabrati crkvu. Naravno, kad je crkva zatvorena, onda ne može biti posjetnika; ali kad bi crkva bila otvorena, našlo bi se, koji bi zgodnu priliku za to upotrebili.

(Op. prev.)

koliko misli o velebnosti tog sredstva sv. milosti; jer držim, da te na savjesno dijeljenje ovog sv. otajstva potiče već samo nužno poznavanje i poštovanje.

1. Riječju Božjom stvoreni, oživjeli te na svetost i pravdu pozvani čovjek sagriješio je, a po tomu pao u ropstvo gjavlovo. Iz korijena prvoga grijeha izraslo je strahovito i golemo stablo, koje bijaše hvoje svoje na sve strane razgranilo, i posvuda nugjalo svoje plodove; od ovih plodova okusio je svaki čovjek i time otrovao svoju krv i mozag. Tko bi znao pričati, kako se je kašnje razgranilo po svoj kuglji zemaljskoj i kakovu je bijedu posvuda proizvelo? Grijeh je zagospodario u potleušici siromaka te k vanjskoj nevolji priključio nutarnju; no ušuljao se on i u gospodske palače, e da ondje vanjski sjaj dovede u protuslovlje sa nutarnjom zdvojnosti Grijeh bo i samosvijest grijeha potpunoma obuzme dušu, dapače njom zagospoduje te uzdrma isto tijelo. Non est pax in ossibus eorum. Odatle dolazi, što toliki svijesni si teškoga grijeha svoj život dokrajčuju u misli, da će sa životom ugušiti i samosvijest grijeha. — U dušama, koje tereti grijeh, dapače u svem puku starozavjetnom postojala je žudnja, da Boga ublaže; za tim su smjerale i kod židova i pogana jednako krvne žrtve. No na pitanje: kako možemo postići oproštenje naših grijeha, odgovorio je i najveći grčki mudrac — Sokrat — da ne može dokučiti, kako se može izjednačiti nepromjenljiva Božja svetost sa grješnim bivstvom čovjeka; ili kako se može ispraviti Bogu učinjena nepravda. Isti kraljevski pjesnik izjavlja: „otkupninu čovjek za čovjeka, brat za brata ne će dati Bogu, sve da se muči do vijeka ili živi do konca". (Ps. 48.) Na taj je način prijetio ljudskom rodu neizmjeran jaz grijeha. Ali našao se i drugi njeki jaz, od prvoga beskrajno veći, dubljina Božjeg milosrgja i svemogućnosti. Iz ove dubljine prodrlo na površinu utješno obećanje: „Bog će sâm k vama doći i vas osloboditi" (Is. 35.); i zbilja, kada je nadošla punoća vremena, sam Bog, druga božanska osoba, došla je osobno na svijet, da svojim utjelovljenjem bude Otkupiteljem svijeta. Što ne mogoše starozavjetne pomirbene žrtve te poganske paljenice, to je mogla krvava žrtva Kristova. Isus Krist, kao nevino Janje, Bog i čovjek, preuzeo je na se grijehe svega svijeta i za njih umro; smrt Kristova spasila nas je „per modum satisfactionis, in quantum per eam liberamur a reatu poenae" — veli sv. Toma Akvinski, i „per modum redemptionis in quantum per eam liberamur a servitute culpae et per modum sacrificii in quantum per eam reconciliamur cum Deo." (III. p. q. 48.) Na Golgoti sa ustiju Boga i čovjeka odjeknuo je onaj sretni: „consummatum est", a po tomu mogao je apostol sv. Pavao s veseljem navijestiti: „ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia". Ovu satisfactio vicaria, uništenje zadužnice, očišćenje po dragocjenoj krvi, riječju ovo evangjelje, tu sretnu vijest zbilja treba da on po naredbi Spasiteljevoj svakom stvoru navijesti, e da uzmogne svaki grješnik kazati: „quis est, qui condemnet? Chrisus Jesus qui mortuus est ... qui etiam interpellat pro nobis" (Rom. 8.) Da bude tjeskobno čovječje srce glede posredovanja ovog evangjelja sjegurno, uručio je božanski Spasitelj svojoj Crkvi dva otajstva: krst i pokoru, da svakog grješnika bilo po kojemu od ovih dvaju očisti. O tom je govorio sv. Petar u svojoj prvoj propovijedi, kad je napomenuo onaj strašni grijeh, koji je bio nješto prije u Jerusalemu sav puk počinio, te dodao: „činite pokoru te se pokrstite svi u ime Isusa Krista na oproštenje vaših grijeha" (Act. 2.). O istom govori i sv. Ivan, kadno u svom prvom listu (2.) piše: „Sinci moji, ovo vam pišem da ne griješite; i ako tko ipak sagriješi, imademo zastupnika kod Oca, Isusa Krista pravednoga, koji je pomirnina za grijehe naše, i ne samo naše, nego i svega svijeta". (II. Iv. 2, 1 i 2.)

2. A što je odrješenje? Tko bi to znao kazati? Eno, dogje grješnik u ispovijedaonicu. Mnogogo-

dišnji ga grijesi terete; smrtni se grijeh gomilao na grijeh; grješnik je postao potpuni rob zlih navika i zloga duha. Od ispovijedaonice se vraća odriješen od svojih grijeha. A što se s njime zbilo? Jedva je čuo riječi odrješenja, dapače samo je naslućivao, da je to onaj veoma važni trenutak, kad mu je duša ne samo čista, nego i mirna i vesela. Ovoj se tajni ne može prispodobiti nijedno Kristovo čudo, pače nit isto Lazarovo uskrsnuće; i za to je za nas nedokučiva, ali tim većma obožavana. Na milijune duša „qui laverunt stolas suas et dealbaverunt eas in sanguine Agni" — danas su dionici slave nebeske, dočim bi bez odrješenja kinili se u vječnim mukama. Koliko puta smo dobili već i mi sami odrješenje, a koliko puta se toj sreći jošte nadamo. Stotine tisuća odrješenja odjekne danomice u kršćanskom svijetu, pa tko će o tom podvojiti, da kod najveće većine pokornika odrješenje svoje čini i postizava. Da pako te velevažne riječi što većim uspjehom djeluju, da moć presv. krvi Isusove u odriješenoj duši što više posreduje, djeluje, nužno je da sudjeluje napose ispovjednik i odrješitelj.

Ovo je razlog, što sam napomenuo u ovom listu smrt Kristovu na križu i njegovu zadovoljštinu kao temelj odrješenja. Ali svećenik osim ovog znanja mora jošte mnogo toga znati, ali o tom u slijedećim listovima.

S Bogom.

LXXIV. Zadaća ispovjednika

Ugjimo u kuću. Skupocjeno posugje leži na tlu u sto komada razbijeno. Unilazi otac ozbiljna lica, a dva njegova sina strepe od straha. Na pitanje: tko je razbio tu posudu? jedan i drugi tvrdi, da je nedužan i svaljuje krivnju na drugoga. No pustimo to, pa prijegjimo na ozbiljniju stvar, kod koje će i istraga biti teža. Od 7 sv. sakramenata napose prijeti pogibao nevaljanosti otajstvu pokore. A tko je tuj krivac? Ispovjednici obično veći dio krivnje svaljuju na pokornike. Što kažem: veći

dio krivnje? Tko je ikada čuo, da bi bio koji svećenik ikada samoga sebe krivio, ako se je koji grješnik nevaljano ispovjedio? Jedini Sveznajući znade, imadu li u tom pravo ispovjednici. Što se mene tiče, ja se ne usugjujem poput Pilata ruke oprati, već radije vapijem sa Davidom: *„delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me et ab alienis parce servo tuo"* ! Oprosti, prijatelju, što ti njekoliko uputa i savjeta dajem kao ispovjedniku.

1. Pogledaj na propelo što u crkvi visi. Na njemu Propeti doduše šuti, ali ipak dosta nam glasno šaputa: *„Vere languores vestros ego tuli et dolores vestros ego portavi. Ego autem vulneratus sum propter iniquitates vestras, attritus sum propter scelera vestra et livore meo sanati estis."*

Krjepke li propovijedi o zloći i težini grijeha, ali ujedno dokaz, da krv Spasiteljeva svaku ranu cijeli. Ovu nedokučivu tajnu božanske pravde i milosrgja valja prije razglabanja otajstva pokore istaknuti i pravovjerne uvjeriti, da: *„non est in alio aliquo salus, nec aliud nomen est sub coelo datum hominibus, in quo oporteat eos salvos fieri."* Ako ne upoznaš djelovanje Kristova otkupa, dijeljenje otajstva pokore ti je manjkavo ili baš nevaljano; jer ako je nepoznat izvor pokore, to je i ispunjenje nužnih preduvjeta — potrebita vjera i skrušenje — nesjegurno.

2. Mnogi roditelji a i mnogi župnik misle, kako je to poželjno i na oko im se pričinja za pripravu dostatnim, da se u katekizmu nalazeća o tome pitanja usvoje, a napose da se bez pogrješke na izust znadu ispovjedne molitve. Jadno dijete si pomišlja, ako ne bude moglo onih 10—20 pitanja, za nj jedva shvatljivih pitanja, odbrojiti, da ne će moći zadobiti milost Božju; kada su ga zato roditelji već možda izbatinjali, a dušobrižnik počastio sa ne baš delikatnim imenima iz carstva životinja. Jadnici! Ne čudim se, što će vam se čas ispovijedi usjeći u pamet kao najmućniji trenutak života; nego me boli, što će to uplivisati na sav budući život vaš, a

na golemu štetu duše. Povrh toga poslije razglabanja od mnogo ura dijete ne čuje ino, nô strogo skolastičko tumačenje onoga, što se sve ne traži, da se dostojno obavi pet nužnih dijelova otajstva pokore. Predavanje pojedinih vjeroučitelja mi se pričinilo, kô da slušam uhode Mojsijevog doba, koji vrativši se iz Kanaana izjaviše, da se obećana zemlja ne može osvojiti i da su njeni stanovnici ljudožderi. A koja je posljedica, kad se takovi golemi zahtjevi stavljaju? Vjernici misle, da se još nikada valjano ispovijedali nijesu, ali da se ni ne bi znali valjano ispovijedati.

U mjesto da za ispovijed premnogo tražiš, radije nastoj, da istakneš veliko milosrgje Božje ter beskrajnu moć Kristove smrti na križu za oproštenje grijeha. Pričinja se, kô da se mnogi vjeroučitelj boji, da ne bi, ako dolično razglobi moć krvi Isusove te značenje riječi: „ego te absolvo a peccatis tuis“, slušate je svoje priučio na lakoumnost. Ovakav naliči onim grčkim prevodiocima sv. pisma, koji se ne usudiše blagost Isusovu spram preljubnice uvrstiti megju primjere u misli, da će to mnogi zlorabiti. Svesrdno te molim, ne rabi takove knjige nit si je nabavljaj, već ragje istići beskrajnu ljubav Isusovu, koje će plod svaki oćutjeti, koji se sa živom vjerom približi ispovijedaonici. „Vjera te tvoja spasila.“ Slušaoca u velike umiruje, kada čuje, koli je moćna riječ svećenika kad odrješuje, kad u ime Isusa Krista izriče formulu odrješenja. Shvati li to, to će i sam nastojati, da si srce pripravi za milost, koja mu je pripravljena i u to ime će zamoliti milost Duha sv., na što se je u starim katekizmima u prvom redu upozorivalo.

3. Ne može se zanijekati, da se megju katolicima nagje i takovih, koji se ispovijedi rugaju, šale s njom zbivaju, dapače hvališu se vlastitim grijesima, kao i time, da se već odavna nijesu ispovijedali. Mnogi se opet zadovoljavaju sa vrlo neznatnom pripravom, ili ništa drugo ne čine, nego da izmole poput papige ispo-

vjedne molitve. Treći opet nakon dovršene ispovijedi vraćaju se sa raznolikim dvojbama k svome ispovjedniku. Al ne jadikujmo previše nad tolikim zlim ispovijedima ili nad zlom pripravom te manjkavim pokajanjem vjernika. Tâ vrlo je vjerojatno, da se većina krivnje svaljuje na glavu ispovjednikovu. Veoma dobro čine ovi, kada ljepotu pojedinih krjeposti istaknu, kada žalosne posljedice pojedinih grijeha živo predoče, ili pojedine društvene prilike te dnevna pitanja razborito nabace i pretresu; ali ne smiju nikada zaboraviti, da je samo jedno potrebito, da naime i on i slušaoci saznadu i upoznaju tajnu sv. križa. Zato su vazda bili najbolji govornici, no ujedno i najbolji ispovjednici oni, koji su češće propovijedali o križu; ovi su vrlo dobro znali pojedine grijehe prispodobiti sa pojedinim činjenicama muke Kristove, te pri tome mržnju Isusovu spram pojedinih istaknuti; ovo su pako činili ne samo u korizmi i na veliki petak, već češće. Slušateljstvo njihovo zaisto se nije smijuckalo, kada su o grijehu propovijedali. Osim toga ovi su isti vrlo mnogo i uplivno znali govoriti o ljubavi Isusovoj, koja Ga u smrt dovela te prinukala, da ustanovi otajstvo pokore. Napokon dolično su naglašivali i nužne uvjete, što ih je sam Gospodin odredio, da se pokora postigne: skrušenost i nasljedovanje Krista. Oduševljeno su govorili i o tom, kako su se sretno svršile i što su sve proizvele pojedine sv. misije, kako su ispovijedaonice bile pune, kolike su se grješne prilike uklonile, koliki se ugibaju od tada grješnim prigodama, koliko se nepravednog tugjeg blaga povratilo, kako je bolji duh zavladao danas u svoj župi. A kako se sve to zbilo? Vjerovjesnici, prije nô su vjernike pozvali k ispovijedi, predočili su im u gorkoj muci i smrti Kristovoj tešku bît smrtnoga grijeha, ali su pri tom iz iste gorke muke i smrti njegove ulijevali u slušateljstvo slatku nadu u oproštenje grijeha; napokon ih uputili, što je grješnicima činiti. Mili moj! Postupak ovih vjerovjesnika mi se pričinja

kô kakova priručna knjiga, iz koje nam je naučiti, kako možemo postati dobri ispovjednici. Treba te duhovnu našu djecu ponajprije povedemo na Golgotu, gdje će i sami tada pronaći najkraći put do ispovijedaonice. Ponajprije treba te im razdrobimo riječi: „Christus crucifixus est pro nobis sc. propter peccata nostra", pa će na to i sami zaufano reći: „credo in remissionem peccatorum"!

S Bogom.

LXXV. Pojedine dužnosti ispovjednika.

Moj jedan vrlo vrijedan profesor dao nam je zadnje godine u bogosloviji vrlo točnu i zgodnu pouku o podjeljivanju otajstva pokore. Poput iskusnog profesora medicine, koji svoje liječničke kandidate voda od bolesnika do bolesnika, da upozna s njima i pojedine bolesti i za njih shodna sredstva, činio je i naš vrijedni učitelj predočivši nam čitavi rukovet casusâ conscientiae i nastojao je, da s nama upozna raznolike ćudoredne nevolje te način njihovog liječenja. Sa pribavljenom naukom iz moralke kao i sa zadobljenom svećeničkom vlašću pogjosmo po biskupskoj naredbi na župu s uvjerenjem i sa zaufanjem, da ćemo mi poput kakovog sv. Dominika ili sv. Franje sad nâ rušeći se Lateran spasiti. Ali ne progje ni godinica danâ i već moradosmo uvidjeti, da smo se ljuto prevarili. Mladi svećenik vidi, da uz sve svoje znanje i svećeničku vlast ne može preobraziti lice zemlje, sinove ovoga svijeta pretvoriti u angjele, rasipne sinove privesti u očinski zagrljaj.

Mnogi svećenik nakon takovog razočaranja klone duhom i postane ravnodušan i tako mu bude vrijeme u ispovijedanju provedeno najdosadnije ali i najtegotnije. I od sada će on ispovijedati, ali samo kako? Tako, da niti će Boga proslaviti, niti pokornika spasiti, nit sebi ispovijedanjem zasluga steći.

Mili moj! čuo sam već i od tebe njekoliko pritužbi, ali nit sebe ne izuzimam od gdjekojih izjava nestrpljivosti; jer sam i ja morao u tome mnogu gorku iskusiti. Da pako zadobljena naša rana zacijeli, a mar i žar ponovno se uzbudi, kazat ću u ovom listu u korist nas obojice, *kako da ispovijedaš*. Svu uputu savijam u ove dvije točke: 1) vjeruj živo u svoje svećeničko poslanje i vlast; 2) budi milostiv s pokornicima, te postupaj s njima s očinskom blagošću.

1. Poglavica apostolâ ustade u Jeruzolimu iz sredine svojih drugova, krokne pred sakupljeno mnoštvo i naviješta pokoru i obećaje oproštenje. Po zemljovidu možemo naučiti kamo je sve putovao „apostol naroda", iz listova pako njegovih saznajemo, da je putem vrlo mnogo i Židova i pogana odriješio od njihovih grijeha, ali često da je pojedine pustio u grijesima, dapače i anatemom kaznio. Čitamo takogjer u životopisu svetih svećenika, da su vrlo savjesno rabili dvojaku vlast ključeva, čime su postizavali divne uspjehe. A odakle sve to? Odatle, što su si bili svijesni svog poslanja, što su živo ćutjeli istinitost i težinu riječi: „poslanici smo Kristovi" — kako je poslao Otac Krista, tako je poslao Spasitelj mene — Njegov sam ja namjesnik i sluga u svrhu, da duše oslobagjam iz zamki grijehâ i predobivam za Gospoda. — Vlast mi je božanska, pa i djelovanje je takovo. — Vlast mi je tolika, te se s njome ne mogu pohvaliti nit najčišći dusi. Neka i nas oduševljuje samosvijest, da nas je presv. Trojstvo opunomoćilo i vlašću i dužnošću, da grijehe opraštamo. Priča nam sv. evangjelje, da je Spasitelj naš jednom zgodom rekao njekom bijednom grješniku: „utješi se sinko; jer su ti grijesi oprošteni". A kada je puk to začuo i vidio, snebivao se i slavio Boga, koji je toliku vlast dao ljudima. Ovaj dogagjaj čitamo mi našemu puku godimice i tim nam se pruža prilika, da istaknemo, kako smo mi ne samo znanjem i naukom provigjeni, već smo i poslanici te punomoćnici Kristovi, a kao takovi raspolažemo takovom vlašću, kakovom sâm Bog; ili bolje da rečem: vlast naša ne razlikuje se od

vlasti Božje. No kada tu vlast puku drobimo, to se tomu i sami snebivajmo, te zahvalimo za nju Bogu i nastojmo, te joj i svim silama udovoljimo.

2. Riječi sv. Pavla, što ih je Židovima pisao: „patientia vobis necessaria est", pisane su i za ispovjednike. Ne mislim, kao da je ispovjednicima nužna strpljivost za to, što moraju dulje vremena sjediti na uzanom mjestu i što si mogu dobaviti, osobito koji su nemoćni i slabi, raznolikih tjelesnih bolesti, koje su nužne posljedice neprestanog šaputanja te oduljeg napetog slušanja i pažnje. Kao što Saharski putnici po više dana ne vide nit jedne zelene travke, nijednog cvijeta; tako ni ispovjednik za cijelog ispovijedanja — pa ispovijedao od zore do mraka — redovito ne čuje ni riječce, koja bi ga u duši razblažila. I lakoumno dijete i licemjerac i sin svijeta i raskošnik, pače isti pobožni ne kazuju ino, van svoju slaboću te veće ili manje svoje grijehe, dapače osim kazanih grijeha ne rijetko se mogu naslućivati veće opakosti i zloće. Bojište puno osakaćenih trupova ili hroptajućih umirućih pruža nedvojbeno strahotan prizor; ali na to dolazi pobjednik i odredi, da se mrtvi imadu sahraniti, a ranjenici u bolnice smjestiti — i bojište se rješava svoje grozote. Ali svećenik mora da motri i tjedne i dane strahote na duševnom bojištu, izobličene trupe i sad nà smalaksale bojovnike, a da ne može do kraja ipak bojište očistiti . . .

Ta odakle bezbroj tih grijeha, to neprestano ponavljanje grijeha? Obično se kaže o vjetru, da se ne zna odakle dolazi; isto možemo ustvrditi i o grijehu. Znademo doduše, da su prvi grijeh počinili angjeli urotnici; znademo i to, da grijeh, koji megju ljudima hara, potječe od prvih ljudi; ali tko bi mogao i ta dva samo grijeha dolično protumačiti? Ako li su već ta dva grijeha tajinstvena, tim je zagonetniji izvor svakidanjih današnjih grijeha.

Možemo se doduše pozivati na pokvarenu narav, na roditelje, na prve zle utiske, zla društva, drugove, primjere, svijet, na „ručećeg lava" i krhko tijelo; ali, u koliko sudjeluje u kojem od gore navedenih slučajeva koji činbenik, može prosuditi samo Bog. Zato zadovoljimo se mi time, što znademo, da je grijeh tu; zadovoljimo se sudom Božjim, koji se očituje u njegovom milosrgju . . . Jest, Sin Božji, koji u svom sveznanju poznaje izvor i bît grijeha, baš tada, kada se grijeh bio najvećma uvriježio, dokazao je svoju najveću sućut i milosrgje spram grješnika. Sav Njegov život, svaka riječ odaje, da ga je s neba dovabilo samo milosrgje i smilovanje spram grješnika.

O dobro mi znademo za to milosrgje, ali ne mislimo uvijek na to, niti si ga dostatno usvajamo. Ako li smo namjesnici Kristovi, to treba da si usvojimo po mogućnosti njegovo poimanje i njegov postupak. Po tomu treba da se sućutnim i blagim pokažemo u postupanju ne samo katkada, nego da nam to progje u krv i meso, treba da postane našom drugom naravi, tako te kao svećenici cijelim bićem odajemo našu vlast odrješenja, poimanje te vlasti te ljubav spram grješnika. Priče o dobrom pastiru, milosrdnom Samaritancu, blagom kralju, rasipnom sinu, zatim pomilovanje Magdalene, one žene preljubnice i desnog razbojnika neka nas nadahnjuju duhom, koji će nas u ispovijedaoni oduševljavati. Na ovaj način treba te riječ i primjer Kristov poučaju svećenika o njegovoj dužnosti te ponašanju spram grješnika. Bi li, da ti navedem primjera iz života bogoljubnih svećenika, kako su ovi s grješnicima postupali? Čuj: sv. Ambrosij ronio je suze nad onima, koji su u grijeh pali; sv. Bernardin i sv. Vinko Fer., koji su na propovijedaonici bili kô lavovi, postali su u ispovijedaoni kao jaganjci. Sv. Ignaciju i sv. Alfonzu se nije nikad dogodilo, te bi kojemu pokorniku uskratili odrješenje; jer su se zadovoljili s pravom dobrom nakanom i time, ako su mogli mà i za jedan dan samo prepriječiti koji grijeh. Kad je sv. Franjo Ksav. dospio

u Indiju, našao je mnoge španjolske trgovce, koji su uzvišenost ženidbe samo po imenu poznavali; no on je u jednoj godini isposlovao, da je svaki u neokaljanom braku živio. Ne znam ni za jednog bogoljubnog svećenika, koji ne bi bio spram grješnika blag i krotak. Ovi hvalevrijedni muževi mi se pričinjaju, kao da u jednoj ruci drže zakonik Božji urezan u kamen i od toga nit za vlas ne popuštaju, drugu pako ruku pružaju spram grješnika, e da ih blago i ljubazno privedu k zakoniku Božjemu.

Ponovno pitam, kako da ispovijedamo? Kako da postupamo sa zlom mladeži, s oženjenima, koji su u grijehu, s nemoćnim starcima, s običnim i prigodnim grješnicima? Zar možda po kojoj kasuistici, ili po iskustvu kojeg starijeg dušobrižnika? Ne dao Bog. Ragje se držimo riječi sv. Pavla: „zaodjenite se Isusom Kristom“; t. j. potražite grješnike, te s njima blago postupajte. Zatim se zadojimo duhom sv. biskupa i svećenika, koji su svi slijedili savjet sv. Ivana Zlatousnoga „circa vitam tuam esto acerbus, circa alienam benignus“, a svaki je ispovijedao slijedeće temeljno načelo: „melius est errare in condonando, quam in damnando“! ... Bog s tobom.

LXXVI. Dodatak pouci o ispovijedanju.

Mislio sam, da ću moje nazore o dijeljenju sv. otajstva pokore baš u redu i lijepo nanizati, a ti ćeš dane upute dragovoljno prihvatiti; ali gle, u svom odgovoru mi spočituješ, da se premalo obazirem na ozbiljna i stroga načela bezbrojnih iskusnih svećenika, a mjesto ovih da slijedim svoju osobnu praksu, ter mislim, da je moje najbolje. U prvoj poli prigovora imade nješto istine, dočim u drugoj mislim da nema. Istina, ja se ne klanjam nijednomu auktoru, nit postupam po istaknutim načelima, već radije ispovijedam ovo glavno načelo, da nam je slijediti svima postupak Kristov i njegove Crkve. Na žalost nailazimo na bezbrojne prakse; jedan je prestrog, drugi je prestrog, treći je rob mekanizma, četvrti je nepristran; i tako jedan slijedi primjer Benigna, drugi Severa, treći Liberalistu, četvrti Indiferentistu. Svi su ovi postupali u ispovijedaoni po vlastitim nazorima, a ne po nakani božanskog Utemeljitelja niti na spasenje duša. Ne ću pogriješiti, ako ti predočim raznolike prakse, e da sam odabereš, što će ti se najbolje sviditi.

1. Otajstvo sv. krsta briše istočni grijeh i sve grijehe, koji su bili prije krsta počinjeni. Grijehe poslije sv. krsta počinjene nije dosta po nauku Crkve okajati, već ih treba predočiti posvećenomu i nužnim pravom provigjenomu svećeniku. Ovu samooptužbu priznaje svaki kršćanin, a uvigja i njenu utješljivu stranu. No uslijed prirogjene čovjeku oholosti nije nitko voljan vlastite manjkavosti drugomu saopćivati. Pred Bogom bi svatko priznao svoje grijehe i time bi htio dušu si upokojiti; ali Bog ga upućuje na svećenika. Na to nastaje u čovjeku borba; jer u jednu ruku žudi za oproštenjem grijeha, a u drugu se opet žaca, da pred drugim raskrije svu svoju grješnost. Dvostruki strah: pred paklom i pred ispovijegju često traje više godina, a vršenje dužnosti postaje sve tegotnijim. K tomu pridolazi, da je osobito teško ispovijedati se u nekim godinama života, u nekim prilikama života, te poradi težine mnogih grijeha. Svatko uvigja, da je vrlo teško poći n. pr. u mletačke podzemne tamnice, u Spielberški strašni zatvor ili u Sibirsko zatočenje; a možda nije ništa teže ni strašnije za kojega grješnika, nego li potražiti ispovjednika i pred njim se ispovjediti. Grješnik se je možda 10 do 20 puta već bio odlučio, da će sutra, da će prekosutra poći na ispovijed, no tjeskoba ga ponovno svladala i volja je podlegla. Napokon naravni strah te ovdje neumjesni sram svlada nadnaravna milost Božja i grješnik teškim srcem pogje spram ispovijedaone; ipak bi se možda i sada rado vratio, kada to ne bi bila ponovna sramota.

Lako bi mi bilo pisati o strogoj pravednosti te nanizati slučajeve, gdje su neki svećenici ispovijedajući neke mladenačke duše, koje su se sa širokog puta svijeta svratile opet na usku stazu neba, ili koje su u grijehu ostarjele, oštro karali na njihovu štetu; mogao bih kazati, kakova su sve imena i ukore morali tuj čuti i progutati. Ali ne ću da otkrivam koprenu sa svetosti tih tajna, nego samo općenito spominjem, da su se mnogi grješnici, koji su računali na krotkost i blagost u ispovijedaonici, gorko prevarili, te nijesu bili voljni opet k ispovijedaoni u brzo se povratiti. Od onda minule su godine, dok su se dotičnici opet odlučili na taj teški put, i sreća, ako su se sada namjerili na boljega oca; a prečesto se dogagja, da ih je od tog drugoga koraka suzdržala smrt, i u tom slučaju mogla je oštrina ispovjednikova prouzročiti njihovo prokletstvo. Već sam se vrlo mnogo snebivao nad nestrpljivošću ispovjednika i zgrozio se nad njenom posljedicom. Od srca bih želio, te svatko uvaži ovaj moj glasni poklik: „patientia vobis necessaria est.“

2. Jošte uvijek preostaje onaj tvoj prigovor, da smo u bogosloviji drugačije učili; tamo nam se kazalo, da se običajni i prigodni grješnici, dok se ne poprave, ne imadu odriješiti; jer facilitas veniae incentivum est delinquendi; treba dakle da se najprije poprave, obrate i tada će ih se odriješiti. I ja sam za to, da se bez pokajanja ne može dati odrješenje. Ali s druge strane može li se dopustiti, da liječnik kaže svom bolesniku: najprije ozdravi, i onda ću te liječiti? Naprotiv liječnik će upotrebiti svu svoju vještinu, da sazna, gdje je sijelo bolesti, kako će moći obustaviti razvoj daljnje bolesti, kojim li će moći sredstvima bolesnika ozdraviti. Ovako uče liječničke pitomce, ovako radi osposobljeni liječnik. Smiješno bi bilo, kada mi bogoslovi ne bi čuli o ničemu drugom van o strahoti grijeha, o specifičnoj i brojnoj razlici, o možebitnim znacima pokajanja i samo o onim slučajevima, u kojima se odriješiti može. Bilo bi čudno, kada bismo se naučili grješnika čovjeka smatrati kao kakav izmet i sramotu ljudstva, a tomu se valja po mogućnosti ugibati. Obazrimo se, i to ne samo površno, na golemost ljudske slaboće, na fizične i ćudoredne sklonosti ka grijehu, na moćni upliv zlog duha, na zamamljivost tijela; jer su ovo sve takove točke, koje čine, te se ljudsko srce bolje upoznava, a grješnik blaže prosugjuje. Golema je nesreća, što dostatno ne ističe svaki moralista i casuista, da je kod obraćenja glavna stvar od Boga; jer bez njegove sv. milosti ne ima ni pokajanja ni poboljšanja. Nije teško u vojnički telećak nametati kamenja, ali se mnogo laglje zaboravlja, da mu se u dušu ureže i to, da ide na neprijatelja in nomine Altissimi. Mnogi učeni profesor zbilja tako predaje, kao da ništa ne zna o borbi grješnika, o otvorenoj rani te o ropskim okovima, što ih teškom mukom nose, ali jošte manje znade o žudnji duše, koja u takovom ropstvu stenje, te uzdiše za slobodom i pokojem; ta cijelo mu predavanje jedva sačinjava što ina osim: „*de numerica et specifica distinctione peccatorum, de circumstantiis aggravantibus, de voluntario et involuntario, de occasionariis et recidivis*“. Ovako ograničeno predavanje lako slomi mar svećenika, a učini ga židovskim levitom, koji uz grješnika obično prolazi, ili zelotom, koji ne može dosta grješnika nakuditi i tako breme na breme gomilati. Ova mi se gospoda pričinjaju kô sveti Ivan, koji se bojao, da ne će možda Gospodin biti premilostiv i prestrpljiv te je kao želio kazan grješnika da vidi. Može se dogoditi i sa sv. ljudima, da će ih snaći ovakove misli, kao što se dogodilo sv. Carpu biskupu iz Troade i njegovim učenicima. Kad je njeki poganin njekog obraćenika opet k poganstvu priveo, to ga je tako ogorčilo, da je u gluho doba noći pozivao pravdu Božju, neka bi obojicu kaznila. U taj tren zagleda, kako njekoć sv. Stjepan djakon Spasitelja sjedećega na veličajnom prijestolju, kako Ga okružuje bezbroj angjela.

Vidio je i to, kako se zemlja rastvorila, a na rubu tog jaza stajala oba ona grješnika; iz dubine ispuzile strašne zmije, koje im se oko nogu omotale, e da ih povuku u taj ponor. Iza tog prizora Carpo se opet obazre spram neba i vidi, kako Spasitelj ponukan velikim svojim milosrgjem napušta svoj prijestol, krokne do tih nesretnika, uhvati ih za ruke, pri čemu su oba grješnika okružili angjeli i branili ih protiv otrovnih guja.

Ovako je činio Isus za svog ovozemskog života, ovako je učinio kašnje milijun puta, a tako će činiti sve dotle, dok bude na svijetu grijeha i grješnika. O kada bismo i mi svi slijedili Njegov primjer, a ne tašte i i suprotne ovomu nazore bilo iz kakve knjige ili od kojeg učitelja, ili dušobrižnika, ili kako se veli, iskustvo. Koje li sreće, kad bismo umjeli u nama sjediniti po primjeru Kristovu ozbiljnost oca, sa nježnom ljubavi majke i brižnosti liječnika; sretnih li nas, kad bismo barem ove tri krjeposti usvojili tako, da bi nam svaka riječca njima odisala, svako nam djelo one rukovodile; tada ne samo što ne bismo odvraćali grješnike od ispovijedaonc, već bismo većinu njih upoznali sa slatkim jarmom te lakim bremenom Gospodnjim.

3. U prvim godinama mog svećenikovanja vrlo sam mnogo knjigâ čitao o podjeljivanju otajstva pokore, ponajglavnije s toga, da ne budem preblag, ali ni prestrog. S istog razloga upitah i starije ispovjednike, kako oni rade. Jedan mi govorio o probabilismu, aequiprobabilismu, probabiliorismu pače i o tutiorismu; to mi se nije svigjalo, nit je udovoljilo mojoj žudnji za poukom. Od drugoga saznadoh, da finije pokornike i koji uzdišu, bezuvjetno odrješuje, a prostije, mislim one, koji se tuže bilo s inkontinencije, ili luksurije, ili s neumjerenosti otpušta s ovakovom osudom: danas te ne mogu odriješiti, dogji za 14 dana, 2—4 tjedna. Ni ova mi se praksa nije svidjela. Pošto me dakle ni teorija koju sam čuo, ni praksa s kojom sam se upoznao, nije udovoljila, započeh ozbiljnije proučavati postupak Kristov sa grješnicima. U tom sam se sve većma uvjerio o pravoj istini Davidovih riječi: „odasvuda me snalazi tjeskoba: no bolje mi je pasti u ruke Gospodnje, koji je premilosrdan, nego li u ljudske". Očutjelo je to i ono dijete, koje na pitanje: komu bi ragje ispovijedilo svoje grijehe: dragom Isusu ili g. župniku? odvratilo: svakako Isusu. A kada su ga dalje pitali: a zašto? — odvratilo je: jer on ne bi čovjeka tako opsovao, kako g. župnik.[1] — I zbilja ne vidimo kod Krista ni srdžbe, ni tegobe, nit ukora spram grješnika, koji su se i sa išta vjere, zaufanja i kajanja k njemu približili; ni jednoga nije otpustio, već je svaki bez iznimke zadobio milost i oproštenje. A kada nazočnici taj postupak shvatit ne mogoše, rekao im Isus: „non est opus valentibus medicus, sed male habentibus — non veni vocare justos sed peccatores". Jedino nevjera i okorjelost mogoše prouzročiti, da nije Isus opraštao, retinuit peccata i — proplakao. Kada je svojim namjesnicima izručio vlast peccata remittendi aut retinendi, znao je dobro, da srca tih namjesnika ne naliče posve njegovom Srcu; znao je, da su ljudi u brzo spremni sjetiti se svojih grješnih drugova: „Domine, vis, dicimus, ut ignis descendat de coelo et consumat illos." Ali zato se je pobrinuo za melem ljudskoj slaboći i obećao, da će nad njegove namjesnike saći Duh non perdendi animas, sed salvandi: Accipite Spiritum ..... Budi s nama ispovjednicima ovaj Duh, u koju svrhu, ded, molimo gorljivo: *Spiritum rectum innova in visceribus*

[1] Ad vocem: psovati. I sâm sam morao na žalost tuj-tamo iskusiti, da pojedini svećenici za ispovijedi pokornika ne samo psuju, nego uz to tako glasno govore, da bezuvjetno krše pečat ispovijedi. Ta poznato je, da se ispovjednik mora da uzdrži barem s tog obzira od bučnijeg postupka ili srdžbe. Ne pazi li ispovjednik na to, naravno da će se tada vjernici bojati ispovijedi. Poznajem župnika, kojega su vjernici vrlo nabožni i dobri, ali oni njemu ni istom uskrsnom ispovijegju mnogo ne dodijavaju; pošto pokornike redoma psuje etiam pro foro externo. Op. prev.

nostris et convertemus multos filios Israel ad Dominum Deum ipsorum . . . Lebdio pred tobom, dapače prožeo te svega Duh Kristov, e da izgubljene ovce nježno uzmeš na svoja ramena, ranjena im uda blagim uljem i vinom zaliješ, rasipne sinove k nebeskoj gozbi privedeš; riječju: da poput svog bož. Učitelja izgubljene spasiš. Tada ne ćeš ni ti izginuti; jer će svaka po tebi spašena duša vapiti za tvojim spasenjem. *Gaude, quia nomen tuum scriptum est in coelis.* . . . Bog s tobom.

LXXVII. Ispovjednik i pokornik.

Ako čast, dostojanstvo u opće imade svoj križ i svoje tegobe, to napose vrijedi o dijeljenju sv. otajstva pokore. U ime Božje grijehe saslušati, u mjesto njega odriješiti, u mjesto Krista reći: pogji u miru — zaisto je velika počast, o kojoj sv. Franjo Sal. piše: „mili brate! Vaša je služba vrlo odlična; jer vi u ime Boga takovim ugledom sudite, da sud vaš sama nebesa uvažuju. Usta su vaša vrelo, koja mir s neba ljudima dobre volje saopćuju; riječi vaše jesu glasne trublje, na koje se u prah ruše zidine bezbožnosti.“ Ali je ovo ujedno i golemi teret, jer je skopčan sa golemom odgovornošću pred Božjim sudištem. Pomislim li na riječi Gospodinove: „kažem li grješniku: umrijeti ćeš! a ti mu to ne saopćiš, radi čega se on ne obrati; grješnik će zbilja umrijeti u svojim grijesima, ali krv njegovu tražiti ću iz tvojih ruku“, (Ezech. 33.) dušu mi golemi strah obuzima i sav strepim; jer ako mi je teško odgovarati za moju vlastitu savjest, koli će mi biti teže odgovarati za tugju.

Znadem, mili moj, da marljivo čitaš djela, koja govore o svećeničkom životu te nastojanju za savršenošću, pa zato znadeš, kojim marom i žarom treba da se to otajstvo podjeljuje. Ne može mi biti nakana, da ovim djelima dodam nešto bilo ljepše ili bolje, ili shvatljivije, ali me ipak nješto nuka, da ti spomenem njeke točke, koje se meni važnima pričinjaju.

1. Za prve tri godine mog svećenikovanja nijesam baš mnogo ispovijedao, jer se tada u mojoj okolici nije baš mnogo vremena gubilo u ispovijedaoni; kroz svu godinu imali smo samo tri tako zvana „ispovjedna“ dana, a osim tih bilo je njekoliko puta većih ispovijedi u jednoj ili drugoj susjednoj župi. Tada sam sa jednim svojim saučenikom — bilo je to god. 1841. — pošao u Altötting, da ondje kod Redemptorista obavimo duhovne vježbe. Moj vogja bio je na sreću moju veoma dobroćudni i bogoljubni otac Ernest Glaunach, njekoć najglasovitiji liječnik u Beču. Ovaj mi nije mnogo dosagjivao meditacijama i konsideracijama, već me odmah uveo u praktično bogoslovlje te ustvrdio, da poradi neznanja i bešćutnosti mnogih zlih propovjednika i ispovjednika veoma mnogo kršćana propada, dočim ako jedan maran propovjednik i dobar ispovjednik dogje u neurednu i neobuzdanu župu za župnika, može u kratko vrijeme sve te župljane posve preobraziti. Svećeničko zvanje zasja preda mnom u posve drugom svjetlu i, kako sam bio i dužan, odlučim u sebi, da ću tu pouku slijediti. Ujedno zamolih Boga, da dobroga O. Ernesta za njegovu pouku blagoslovi i obilno nagradi. — Iza povratka sa duh. vježbi najradije sam čitao Jaisovo djelce: „Bemerkungen über die Seelsorge und besonders auf dem Lande“. U ovoj ćeš knjižici naći mnogo više zlata, nego li u mnogom pastiroslovlju i religijoznim nabožnim djelima. U toj knjizi na pitanje: „kada valja ispovijedati“?, nagjoh ovaj kratki, ali jezgroviti odgovor: „kada gogj tko zaželi“. Ovomu odgovoru, koji mnogi nazvaše naivnim, nadovezao O. Jais izvrsnu pouku, koju je zaključio ovako: „mlakost župnikovu veoma često svaljuju na nedužne župljane“. Kod tebe o toj mlakosti nema ni govora, jer si ti odmah kod nastupa svoga za dušobrižnika izjavio svojoj duhovnoj djeci, da si spreman vazda dan prije nedjelje i blagdana, i opet sutradan i prije i poslije sv. mise, kao i poslije podne ispovijedati. Župljani

dobro poznavaju tvoju gorljivost, te pohvalno spominju, da i na same nedjelje i blagdane prije poldanjice spremno ispovijedaš one, koji bijahu dan prije zapriječeni obaviti sv. ispovijed. Molim te, ustraj u toj krasnoj praksi, koju bi mogao svaki župnik sa svojim duh. pomoćnikom lako usvojiti. Na žalost nije to posvuda tako. Kada bismo stotinu župnih crkava posjetili, ne bismo u 90 njih u obične nedjelje našli pokornikâ, ali niti — ispovjednika. Veoma često i mnogo čujemo propovijedati o nevaljanoj ispovijedi, mnogo o neskrušenosti, o slobodoumlju i slobodnom zidarstvu; drugda si opet propovjednik dopušta, te ukori i spočitne vjernicima, da se niti oni ne poboljšaju, koji se često ispovijedaju; jer su većinom laži-sveci, himbenici i kršćanski farizeji. Iskreno priznajem, da na takove pozdrave, kada bih spadao megju slušateljstvo u crkvi, ne bih ni sâm bio voljan češće se ispovijedati, nego bih ispunio jedanput u godini svoju dužnost. Njeki opet narede nakon 2—3 mjeseca jedan „ispovjedni" dan; no jer vjernici dobro znadu, da je g. župniku teško ispovijedati, to mu mnogi i ne dosagjuju. Nagje se i gorljiv dušobrižnik, koji svake subote odredi ispovijed od 2—4 po podne, i on sjedi u ispovijedaoni. Ali, kako kaže, on vrlo voli red, i zato čim mine četvrta, on više ne ispovijeda. Brate moj! pitam te, koji sluga, koja služavka, koji seljak, koji gazda, koja planinka može baš u to doba k sv. ispovijedi? Na ovakav i sličan način te uz ovakove izjave i postupke ne možemo biti venatores animarum, kako bi to kazao sv. Kajetan. U ovakovim okolnostima mora da nastupi mlakost spram primanja sv. otajstva, a vjernici dospiju u veoma tužno duševno stanje. Opomena sv. Pavla: *„inter vos multi infirmi et inbecilles et dormiunt multi"* — odnosi se i na ispovjednika. Dobro shvaćam vigjenje njekog sveca, koji je vidio, kako je Lucifer, da zavede jednog gorljivog župnika, izaslao cijelu četu zlih duhova; a u njeku drugu župu, u kojoj župnik nije baš mnogo ispovijedao, izaslao je samo jednoga s nalogom, neka uzdrži župnika u dotadanjoj njegovoj lagodnosti i neka ga u koliko može, jošte bolje tetoši i ugagja mu. Ali ti se ne daj zavesti po zlim dusima, već ispovijedaj dragovoljno kako u zimi tako po vrućini, bilo svoje bilo strance, pri čemu ne zaboravi na riječi blaženog Ivana de Rossi, rimskog kanonika: „do sada nijesam poznavao najkraći put u nebo, ali sada ga već poznajem; taj nije drugo, nô ispovijedanje radi obilnih svojih milosti".

2. Prelazim na pokornike. Kada bi ih, a da te ne opaze, promatrao, opazio bi na svačijem licu nješta posebna, a napose kod onih, koji se rjegje ispovijedaju, ili se usugjuju s ispovijegju i šalu zbijati. Ovo nješto posebna nije drugo, nego tjeskoba; strah što će sad na kazivati svoje grijehe, osobito svoje vlastite grijehe, ili takove, koji su protivni svakom stidu. Svoje grijehe ispovijedati stidi se posve naravno ne samo mladež obojega spola, nego i odrasli, dapače isti svećenici i redovnici, pa bili grijesi i lako oprostljivi. Kod većih grijeha dakako da stid može biti sad manji sad veći prema dobi, staležu i raznim okolnostima, što sam u svakom slučaju već iskusio. K tomu nadolazi baš kod teških grijeha, koje tridentski sabor naziva: atrociora et graviora crimina, strah i o tome, da možda ne budu oprošteni, osobito ako koji manje razboriti propovjednik o reservatima mnogo govori, ter oštro naglašuje, da se za odrješenje takovih grijeha mora pisati biskupu ili dapače i samom sv. Ocu Papi; to kad grješnik čuje, obuzima ga bojazan, da će pri tom njega poimence spomenuti na tako uglednom mjestu i pred tim odličnim osobama. Tako sam n. pr. čuo o njekom Isusovcu, da mu je najteži posao bio u njekoj kaznioni ispovijedati, gdje su kažnjenici mislili, ako svoje otajne grijehe kažu, da će za njih doznat biskup, a po njem opet svjetovna oblast. Otvoreno kažem, da u svojim propovijedima ili katekizacijama jošte nikada ne spomenuh, da postoje reservati, da tako ne povećavam

strah pred njima ili da ne budem uzrokom, da se dotični grijesi zašute. Ne može se tajiti, da crkvena oblast imade prava na reservaciju; stalno je i to, da je trostruka svrha reservata: da čovjeka od grijeha uzdrži, od teških grijeha odvrati i od ponovnog pada očuva, vrlo plemenita i važna. Ali pojedini ispovjednici malo paze na to, da li u istinu postoje ona 4 nužna uvjeta glede reservata, ili se može rečeni slučaj uračunati u korist pokornika: odia restringi, favores autem convenit ampliari. Istina, pojedini svjetuju, da u dvojbenim slučajevima treba odrješenje odgoditi, a pokorniku naložiti, da se nakon 2—4 tjedna opet vrati; no žalosno iskustvo jamči, da se mnogi nijesu nikada više vratili bilo sad s nepovjerenja, ili što su bili prepriječeni. Najbolje jest, da ovakovi dočekaju zgodu i vrijeme, kada od reservata može svaki, inače ovlašteni svećenik odriješiti, te odmah takovomu ispovjede svoj atrox et grave crimen, koji može ma pod kojim uslovom takav grijeh odriješiti.[1]

[1] Ovaj se savjet baš ne slaže sa gore izjavljenom praksom g. pisca. Jer ako svećenik niti za katekizacije nit sa propovijedaone nikad ne razjasni reservate, tad nit sami grješnici ne mogu doći do te pomisli, da bi bilo dobro u pojedinim slučajevima odabrati bilo zgodno vrijeme, bilo ispovjednika. — Moje je mnijenje, da treba te se se o reservalima govori i poučava. Vjeroučitelj kazati će pred mališima u kratko, da pojedine teške grijehe, kao npr. ako tko drugoga ubije, ako dijete udari roditelja, redovito oprašta samo papa ili biskup. Odraslijima se može već nješto opširnije kazati, u čemu se sastoji reservat te o njegovoj svrsi, pa se može i više primjerâ navesti. — Kod nas pako uslijed natpastirskih odredaba imadu se reservati godimice jednom sa propovijedaone proglasiti. Uzalud bih svjetovao, da govornik tom zgodom ne potrati cijelo vrijeme lih na to, da slušateljstvo s njima upozna; jer za to treba najmanje pol sata. No svatko će naravnim smatrati, da se opet to predugo, ili pače na više navrata, ne smije protegnuti. Već je po sebi žalosno, što se vrijeme, koje je odregjeno za nav.ještanje riječi Božje, mora ispuniti nabrajanjem takovih stvari, o kojima sv. Pavao piše: *„nec nominentur in vobis“*. Zatim valje paziti i na to, da se za proglašivanja oni, kojima su gdjekoji grijesi nepoznati, ne upoznaju;

Osim dosta jasno nanizanog straha i čuvstva stida uznemiruju pokornike jošte i ine raznovrsne napasti. Grješnici sve ovo lako podnesu, samo neka ne bude ispovjednik preoštar, već poput angjela mira neka se pokaže miran, spokojan. Ovakav će postupak grješnika iznenaditi i on će kao laglje uzdahnuti, srce će mu se rek bi raširiti i napuniti povjerenjem spram ispovjednika, uslijed čega će kazati sve, što mu je na duši ter upitati će se o svemu, o čemu ima kakovu dvojbu; naprotiv najmanji znak jedne neljubezne riječi ili nestrpljivosti lako učini, da ranjenik prekrije najogavniju svoju ranu, ljutit il upravo prividnim mirom ostavlja svoje mjesto, naravno u mnogo gorem stanju, nego je došao bio. — Riječju: čim se ispovjednik ne obazire na pokornikove slaboće, tjeskobe i stidljivost, duhovno mu dijete gubi u nj povjerenje; prestaje biti iskren, te se nevaljano ispovijeda. Dobri Bože! koli malo promišljaju tvoji namjesnici, kolikim su napastima izloženi grješnici prije ispovijedi, dok traje ispovijed i poslije nje?! A sa svim ovim je u vrlo uskoj svezi rad zlog duha, koji smjera na to, da ispovjednika, pa bio on ne znam kako blag i krotak, navede na neznatnu nestrpljivost. Zato mislim, da ne će biti suvišno, ako koju i o toj vrsti paklene varke reknem.

3. Da ispovjednik ostane strpljiv, te da duševnu živahnost i volju ne izgubi, treba ter ispovijeda ponizno. Začujem li za koga, da si je slomio nogu, ne moram li pomisliti, da se isto može i meni dogoditi? Posjetim li bolesnika, ne mogu li i ja od iste bolesti oboliti? Prama tomu začujem li za napasti i grijehe moga pokornika, mogu li uzdahnuti: hvala Ti Bože,

napokon paziti valja, da se ne ozlijedi nabožno čuvstvo, koje traži svetost mjesta i zgoda. Laglje je na sve paziti, nego svemu udovoljiti; zato se ne može dosta preporučiti svestrana opreznost, finoća i taktika. Na početku predavanja valja rek bi moliti oproštenje radi naumljenog proglasa; a na koncu valja naglasiti, kako svet, neporočan i božanski (Act. 17.) treba da bude kršć. narod. Prev.

što nijesam kao ostali ljudi, otimači, preljubnici, nepravednici, ili i kao ovaj očitnik — grješnik?“ Bog sačuvaj! odakle bih mogao znati, te ne bih i ja u istim okolnostima isto tako pao; ili odakle mi jamstvo, da ne ću s vremenom ja još možda dublje pasti? Drûg sv. Ivana Kapistranca, Justin, koji je italskim razbojnicima moćno i uplivno na srce govorio, umro je u Napuljskim tamnicama kô vogja ubojicâ i razbojnikâ. Jao onomu ispovjedniku, koji spada megju one: *qui in se confidebant tanquam justi et aspernabantur ceteros.* Meni se u velike svigjaju riječi utemeljitelja serafskog reda: „sebe smatram najvećim grješnikom; jer kada bi Bog kojemu ubojici ili razbojniku dao bio tolike izvanredne milosti, kolike sam ja nevrijedno primio, taj bi mu mnogo bolje služio od mene.“ Što sam već spomenuo bio, da se sv. Ambrozij rasplakao, kad je čuo tugje grijehe, to u prvim godinama svog svećenikovanja nijesam poimao. Ali otkada sam s godinama upoznao golemost ljudske slaboće, moć grijeha i zle navike, tužnu promjenljivost ustajanja i padanja, kada sam vidio, da se je pokornik začeo u samoj čuvstvenosti, nemarno ili baš i nikako odgajao, osim zla primjera rijetko šta vidio, drugi pako borio se dugi niz godina proti golemoj sili putene požude, dok napokon nije pao; treći mi se pako približio, kao poruga ljudi, za koga svijet lijepu riječ nije smogao, tada sam se naučio i ja plakati nad strašnom bijedom, u koju je strovalio grijeh sliku Božju. No jošte jedna misao bje, koja mi svaku oholiju omrazila, od nestrpljivosti me odvratila. Često, kako sam začuo ispovijest grješnika, njegovu poniznost i uzdisanje, kao i strašne posljedice njegovih grijeha, nehotice sunuli mi u pamet moji vlastiti grijesi te sravnjujući ih s njegovima sam se pred sobom zastidih i zamolih Boga, e da i ja sličnu učinim pokoru, kakovu čini koji preda mnom kleči. No ako koga i ne uznemiri samosvijest teških mu grijeha, nije moguće a da se neprestano ne bori sa zlim i da neprestano ne ćuti, kako hoda megju samim

trnjem, te ga može svaki tren raniti i okrvariti. Zato čujemo li u ispovijedaoni za veće bludnje, ponovne pâde, ded uzdahnimo ponizna srca: „Salva me, Domine, quoniam et ego pereo“. Ne zaboravimo nikada opomenu sv. Pavla: „fratres, et si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tenteris“. (Gal. 6.) . . . S Bogom.

LXXVIII. Milosrgje Božje i skrušenost grješnika.

U mnogim sam već bogoljubnim vjerskim djelima čitao, kako je veliko zlo grijeh, osobito teški ili smrtni grijeh. Kad bi ja s tim, što sam čitao i sa bezbroj drugih pravila pošao u ispovijedaonu, morao bi učiniti, što je učinio njeki kapucin, koji je skoro svakomu grješniku rekao: „svuci obuću pa hajde u pakao“! Uvigjam ja, da je svaki grijeh golemo zlo, i da mi uvrjedu nanesenu najsvetijemu i svake ljubavi najvrjednijemu Bogu za ovozemskog života ne možemo ni shvatiti. Možda se odatle dade odgonetnuti, zašto svećenici, osim na sv. poslanjima, vrlo rijetko raščinjavaju bît i veličinu grijeha; vele bo, da obični čovjek ne može da dokuči strahotu smrtnoga grijeha. Naravno mi svećenici bolje uvigjamo, držim, veličinu grijeha, pa bismo voljni bili odmah svakog grješnika prokleti i odsuditi. Ali ipak u mjesto izjave: „ego te condemno“ umetnute su nam u usta riječi: „ego te absolvo“, suglasno s riječima Kristovim: „non enim misit Deus filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum“.

Dakle nit u ovom listu ne očekuj naputka o tome, u kojim da slučajevima odrješiš, a u kojima da zadržiš odrješenje pokorniku. Ovo je dosta iscrpivo razdrobljeno u kazuističkim djelima, glede kojih ipak opažam, da ne ideš s njima u ispovijedaonu, i ondje ih listaš te prama tomu radiš. U tom bo slučaju vrlo bi teško obavio službu pomirbenika. K tomu pridolazi,

da ako dvojica čine isto, ipak učinak nije isti; naime jedan griješi s neznanja, a drugi od slaboće, treći opet promišljeno. Kod jednoga grijeh prouzroči tjelesnu ili duševnu nesposobnost, kod drugoga okolina i prilike, a kod trećega ponuka zla duha. Uzgoj, stališke prilike, nagovor ili odvrat mogu grijeh ili povećati ili umanjiti. Circumstantiae mutant casum. Ne spominjem ovo za to, da lakoumno postupaš, te od muhe praviš vola, ili da jednako progutaš devu i komarca; a ne ću niti to, te budeš optimista, koji se zadovoljava sa lakoumnim griješenjem a još lakoumnijom ispovijegju; već te kanim samo upozoriti na dva temeljna uvjeta otajstva pokore: na Božje milosrgje i skrušenost grješnika.

1. Ja vrlo dobro poznajem ljude. Rijetko ćeš naći svećenika, koji bi toliko ispovijedao, kao ja. U teškim žalosnim prilikama majke naše sv. Crkve vrlo su često crkveni poglavari za posljednjih četrdeset godinâ pozivali vjernike na zajedničku molitvu i oproste. U takovim pak zgodama dugotrajne ispovijedi jesu svakidanji zalogâj dušobrižnika. Osim toga sudjelovao sam kod mnogih kako domaćih, tako izvanjskih sv. poslanjâ. U tim sam prilikama mnogo više naučio nô ijedan moj brat, ne samo omnes pravas offensiones et negligentias humanae vitae, sed etiam peccata in coelum clamantia, a po tom svu bijedu čovječje duše, svu moć grijeha te gospodstvo zloga duha. Ali kada sam to na drugima naučio, točnije sam upoznao i svoju vlastitu nemoćnu i grješnu dušu, i tako uza svu svoju svećeničku čast i vlast moradoh, a i moram zavapiti: „peccavi et iterum peccavi“; a sa sv. Pavlom: „infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius“! Uz ovako stečenu spoznaju samoga sebe kao i spoznajom ljudi prečesto sam se snebivao nad strpljivosti Božjom i pomišljao: „Bog, koji grijeh beskrajno mrzi i koji ga može kazniti, sjegurno imade nekakova razloga, što uz toli ogromni broj grijeha besplodno stablo ipak ne posiječe, izgubljenog sina ne zaboravlja;

zalutalu ovcu ne prepušta samoj sebi, dočim u starom zavjetu radi grijeha jednog jedinog čovjeka otkrojio je kazan hiljadama — dâ — cijelom ljudskom rodu. Koji je dakle uzrok sadanjoj njegovoj blagosti? Prije kojih trideset i pet godina rekao mi je neki bogoljuban starac, kojega sam poznavao kao mladića, za jedne večernje zabave: znadete li, što mi zajamčuje oproštenje mojih grijeha? Naravno da sam mu ja odvratio: po svoj prilici što ste se skrušili — pokajali, ispovijedali, ili što ste promišljali djelovanje Kristova otkupa. Ali kada ga sve to nije zadovoljilo, zapitam ga za pravi razlog, na što mi sa svom ozbiljnošću odvrati: molim, Bog je moj Otac, a kako postupa dobar otac sa svojim djetetom, koje pogriješi? Ne odbacuje ga, ne će da ga zataji ili razbaštini, već mu kroz prste pregleda i — oprašta. Ovo vidimo na ocu rasipnoga sina, kojega nam sàm Spasitelj predočio.“ Otvoreno kažem, da sam posve u drugom svjetlu gledao pred sobom onaj naziv Abba pater, koji nas je naučio Krist i koji nam je pribavio svojom gorkom smrću na križu i koji sv. Pavao u svojim listovima na Rimljane i Galaćane toli oduševljeno ističe. Tada sam bio na čistacu o tome, odakle izvire Božje milosrgje, strpljivost i blagost: Bog je naš Otac, za to nas toli blago motri, kada sagriješimo, za to čeka toli strpljivo, da se poboljšamo, za to zaboravlja počinjeni grijeh, a učinjeno dobro, koje počinimo, bilježi u knjigu života. Kada sam sve ovo promislio prigodom tolikih ispovijedi, najbolje mi se svigja ova uputa: gle! toliko si sagriješio, toli dugo vremena lutao grješnom stazom, a Bog ti ipak oprašta, jer je on Otac tvoj, koji te u sv. krstu posinio.

2. Jednom je Spasitelj spočitnuo svojim učenicima, da ga tako slabo razumiju; spočitnut će nedvojbeno i nama, što se vežemo na naučena pravila i propise, ili na kakvog laksnog i hladnog principala, ili suhoparnu teško probavljivu pouku kojega brata svećenika, a uz još slabije primjere, u mjesto da proučavamo neiz-

mjernu dubljinu njegovog milosrgja, ili čudovite mu puteve beskonačne ljubavi te kliknemo: „Gospode, koli si velik u svom milosrgju“! Kada sjedimo u ispovijedaoni, rek bi svaki put mislimo na grijehe i po našem mnijenju zalutalog grješnika osugjujemo prama našoj slučajno dobroj ili zloj volji, dočim Bog hoće, da djeluje na spasenje svakog grješnika.

Neka si upamti svaki ispovjednik opomenu sv. Pavla: „hora est jam nos de somno surgere“. Jesmo li mi orugje nebeskoga Oca, ako smo namjesnici Onoga, koji je došao da grješnika potraži i spasi i za to utemeljio sebi namjesnike, tada budimo pravi oci, ter spašavajmo zbilja one, koji nam se djetinjim pouzdanjem približe. Ponosimo se time, što je nebeski Otac i nas opredijelio za oceve, pa se ne zadovoljimo samo time, što smo ispovjednici, već budimo ujedno i blagi, brižni oci ispovjednici... S Bogom.

LXXIX. Ispovjednik i pokornik po dobi i staležu.

Kraljevskom pjesniku zgodnim se pričinilo moliti: *„ne reminiscaris delicta iuventutis meae“*. Sretna li mene, kada bih i ja morao samo taj dio svog života oplakivati; ali ja moram ovako vapiti: *ne reminiscaris vitae meae sacerdotalis.* Kada se prve godine mog svećenikovanja približavao t. zv. ispovjedni dan, uzbudilo se u meni pitanje: što da rečem pokornicima? U svojoj premudrosti odmah sam našao i odgovor — Köhlerov „Beichtstuhl“ i u njemu navedene ispovjedne opomene naučim na izust. Naravno nije to bio tko zna kakav djelotvorni lijek za duševne bolesnike, no ipak možda nije bio bez svakog Božjeg blagoslova, jer je zbilja mogao imati pravo onaj stari gospodin, koji bi rekao, da se: *Dei providentia et hominum stultitia mundus universus gubernatur.*

Možemo bo u zvaničnim knjigama vrlo mnogo lijepa i poučna čitati o trojakoj časti ispovjednika, u koliko je: sudac, učitelj i liječnik. Tomu dragocjenom biserju što bi mogla moja malenkost vrijedna dodati? Velebne su to stvari, no ispovjednik na njih lako zaboravi, ili zbrka jednu dužnost s drugom. Ali glavno ipak jest, te ispovjednik bude spram pokornika pravi, skrbni, sućutni i savjesni otac.

Glede pojedinih dijelova ispovijedi, treba te smo odmah kod nabrajanja pojedinih grijeha na čistu. Prvo je pitanje, da li je u pokornika skrušenja ili nije; ako jest, tada je dolično spreman, te primi odrješenje; ako li ne, tada treba te ga dovedem do pokajanja, t. j. da radi Boga okaje svoj grijeh.

Zatim valja te se obazrem i na to, s kime imadem posla: da li s djetetom ili sa slugom, s neoženjenim, s neudatom, ili s oženjenim, izobraženim itd.; jer ako se zao duh i svijet obazire na okolnosti dotičnika, kada ga na grijeh navode, tada se moram i ja obazirati na to, kada ga kanim od grijeha odvratiti i osloboditi. No treba te i to znadem, koji je glavni pokornikov grijeh, iz kojega proizlaze ostali njegovi grijesi. *Quod enim medicus ignorat, medicina non curat.* U ovome listu kanim posve u kratko kazati, kako da postupaš sa njekim staleškim grješnicima.

1. Kako nam valja postupati sa djecom? Ludi roditelji pa i drugi odrasli obično ulijevaju u djecu strah spram ispovijedi i ispovjednika, koji strah obično na štetu duše ostaje do lopate u njemu. Mi kadagogj ispovijedamo školsku djecu, treba te pred njima vazda radosno naviještamo beskrajnu dobrotu i samilost Božju, po čemu je spreman njihove grijehe opetovano oprostiti i duše im posvetiti; no ujedno treba te izjavimo i to, da se i mi kao i svaki ini ispovjednik vrlo veseli tomu, što im možemo grijehe oprostiti. Kada to djeca čuju, vide u svom dušobrižniku svog velikog dobrotvora, i budu mu iskrena. A dušobrižnik kada već ispovijeda, neka ne pazi na djetinje slučajne, nespretne izjave, neka ne pretjerava obične im pogrješke, već neka ih prima veselo i odriješi. Tu svoju radost neka im i drugi dan

izrazi opomenuvši ih ujedno, neka svoju zadobljenu čistoću brižno čuvaju. Ovakav će ih postupak potaći na što veću zahvalu ne samo spram Boga, nego i svog ispovjednika. Osim toga upamti si, da ne daš te djeca prije ispovijedi dugo čekaju; jer njihova nabožnost jošte naliči užganoj slami. Zato si na jedanput ne odredi mnoge za ispovijed. Jesi li ih valjano pripravio, možeš odrediti n. pr. da jedan razred dogje u 2, drugi u $^1/_4$ sata: ili jutro u 7, drugi u pol 9 s. itd., prama broju pitomaca. Sama ispovijed budi što kraća, ali nit pouka neka ne bude preduga.[1] Pokoru naloži što manju, radije više za sv. mise, pod kojom se pričešćaju, dapače mogu i same molitve prije pričesti sačinjavati pokoru, ili jedan samo dio toga.

2. Kako da postupamo sa mladeži? U kojeg ispovjednika imadu djeca povjerenja, toga će i mladež zavoljeti. Pamtiti valja, da je mladež u svojoj dobi najvećma podvržena napastima sa strane svijeta, tijela i zlog duha. Zato dogje li k tebi na ispovijed mladić ili

[1] Dulje ili kraće kazivanje grijeha mnogo ovisi o tom, je li se djeca ispovijedaju na pamet ili s papira. Mnogi misle, da, ako dijete za ispitivanja savjesti svoje grijehe napiše, brže se može ispovijedati; dočim je baš protivno; ako dijete zbilja napiše grijehe, tjeskobno će skupiti i najmanje tako, da će, koji je inače mio Bogu i ljudima, većinom donijeti sobom čitav napisani arak u ispovijedaonu. Spominju i to, da se dijete na taj način priuči na točnije ispitivanje savjesti; ja naprotiv mislim, da dijete time postaje tjeskobno, brižno, zamišljeno: dočim u protivnom slučaju lako postaje pukim strojem, a izvanjskom, licemjernom sva njegova optužba. Naravno, da popis grijeha u velike olakoćuje i ispovjedniku i pokorniku posao, jer to onoga rješava ozbiljnog promišljanja kao i budne, samosvjesne optužbe, ovoga pako napornog i neugodnog ispitivanja. Ali je ta korist vrlo štetna; jer skoro posvema uništi narav ispovijedi i nutrinju. Zato bih ja svjetovao, da se ne obaziremo na svoju polakšicu nit na djetinje želje, koja obično mole, e da im se dozvoli grijehe napisati, već im to izravno i otvoreno zabranimo. Jesu li gdjekoji pitomci naši vrlo zaboravljivi — tupoglavi, moramo znati, da nitko nije vezan na tako izvanredna sredstva, kao što je popis grijeha, i što si time ipak ne bi olakšao dotičnik moć pamćenja Prev.

djevojka, valja te ju pohvališ radi njene spremnosti i iskrenosti, a ne da se na njih oboriš radi možebitnih im pogrješaka. Na to istakni pred njima ljubazno ogavnost grijeha, veličinu nanesene uvrede Bogu, kal ljudskog dostojanstva, ali odmah i krasotu, plemenitost i sreću kršć. krjeposti. Znaj, da je kućni odgoj baš u tome većinom vrlo manjkav. Rijetko se kada mladež upućuje na cijenu dobra a ogavnost i pogubnost zla, ali ju poslije tim žešće psuju, počini li kakovo zlo djelo, a ne učini li — nitko i ne pisne o tome. Manjke kućnog odgoja dužan je baš dušobrižnik nadopuniti kako u školi tako u ispovijedaoni.

Mladeži obojega spola, koji su u roditeljskoj kući, treba predočiti, kolika je to po njih sreća, te mogu mladost svoju provoditi u roditeljskoj kući, kao i zadaću, da budu na radost i potporu roditelja a boljak cijele kuće. Mnoga djeca nakon svršenih nauka moraju da napuste rogjenu im grudu, a pogju u tugju kuću kao služinčad. Ovdje nalaze dosta rada i zarade, ali rijetko i srce, naigju na pregor i napor, ali rijetko na ljubav i samilost. Ako li ovakovo čeljade dogje na ispovijed ter se potuži, da je bilo nehajno u moljenju, nemarno i zlorado u poslu, u raznolikim napastima kolebalo; zar se ne razumije samo po sebi, da mora barem u tebi naći blagoga oca, koji s njime sučuvstvuješ i znadeš ga poučiti, kako da u buduće radi, kako da moli, što da čini u raznolikim napastima, kako da misli na Boga i opomene svojih roditelja, što ako učini, bit će i pred Bogom i svakim plemenitim čovjekom ne jednostavan sluga, nego valjan, koristan i zaslužan čovjek.

3. Sučuvstvujmo spokornicima. U pokornika imade ne samo grijeha, nego i sklonosti, koje mogu privabiti ka grijehu i pokvarenosti. Najprije pogledajmo mladež.

„*Sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua*“, veli sâm Gospod. Megju posljedice izbrisanog istočnog grijeha spadaju i oni neću-

doredni razgovori, pjesme i pošalice, koje dušom posvema prevladaju. Poimence majke prečesto znadu govoriti vrlo neoprezno o budućnosti, te rado gledaju raznolika poznanstva, osobito ako se predvigja zgodna ženidba. Drugovi iz djetinstva i kod igre i odrasla čeljad vrlo često zavedu nesmotrenu mladež osobito za tajnih sastanaka bilo na polju, ili u šumi, bilo za gozbe, ili na sajmovima. Tjeskobnom, slomljenom dušom krokne mladić, djevojka k ispovijedaoni i sa strahom, zapinjajuć, tihano, polagano optužuje se s nečistih misli i želja. Drugi sklopio tako zv. poznanstvo, čega radi na rubu je propasti. Oštri postupak tu će vrlo malo pruditi, jer ne će ništa promijeniti niti na opstojećim putenim željama a niti na prilikama. Jedino sjegurno sredstvo jest, da se ispovjednik poput pravoga oca ponese, te progovori i djeluje na pokornika uplivnije i oduševljenije, nego li to umije zao duh, pût i svijet. Svećenik ne može obustaviti tjelesne podražaje, pokornika ne može istrgnuti iz ljudskog društva, a nit može zabraniti osobnu sklonost, kojom netko drugoj osobi naginje, jer se to naročito traži za ženi lbeni vez; no svećenik može da uzbudi u mladeži ljubav spram Isusa Krista, koja je jedina kadra utažiti tjelesnu pohotu; može da upozna mladež sa cijenom tjelesne čistoće a ogavnošću nečistoće, da istakne golemu razliku, koja po odredbi Kristovoj postoji megju poštenim bračnim životom i grješnim odnosima; može i to da dotičnika uputi prečistoj Djevici i nagovori, da ju napóse obljubi te njezin primjer slijedi. No sve to možemo samo tada, ako i mi sami Spasitelja nada sve i nježno ljubimo, ako i mi od prečiste Djevice pomoć tražimo i njezin primjer slijedimo i ako sami primjerom svojim vjernicima prednjačimo.

Oženjeni obično se u ispovijedi tuže na raznovrsne križeve: na nuždu, na bolesti, na ljubomor, nevjeru, neplodnost ili preplodnost, pa i s inih bračnih tegoba. Treba da smo i spram ovih puni ljubavi i sućuti. Kada se Spasitelj poslužio jošte jednom osobom, da mu pomogne križ nositi, time je pokazao, da su za snašanje križa nužna dva bića. Naravno tu je bračni par; ali kada se jedna stranka baš o tome tuži, da joj druga ne će da pomogne, ili možda obojica ne razume, tada treba te bude ispovjednik posrednikom, koji će teret križa megju njih porazdijeliti tako, te tužbe tužitelja rado sasluša, osokoli ga i pouči. Može se za slučaj i na to upozoriti, da je sada nametnuti križ kao pokora dan za prijašnje spolne počinjene grijehe, ili da se što većma usavrši. No češće se tuže roditelji na to, kolike im brige djeca zadavaju, a još više gorčine prouzrokuju.

Mogu iz iskuvstva reći, da je roditeljskom srcu vrlo godilo, kada gogj sam pripoznao, da je brižan odgoj u istinu mučan, ali sam i na to upozorio, koliko si stječe zasluga onaj, koji marnim odgojem povjerenu si od Boga djecu po nakani njegovoj usavršuje i time pospješuje djelo Providnosti; napokon sam upozorio, da roditelji ne moraju više strpljivosti pokazivati spram djece, nego li pokazuje Bog spram roditelja.[2]

[2] Najveće tužbe ipak moramo slušati iz ustiju tasta i punice, svekra i svekrve. Istina, da punice i svekrve često i previše oštro paze na svoju oženjenu djecu, čime nerijetko pobrkaju kućni mir, dapače i osujete ga. No nije uvijek istina, da bi svaka osoba, ili barem većim dijelom zavrijedila optužbu, a ne stoji niti to, da bi svaki sukob skrivili s t a r c i, a ne i m l a d i. Treba mladoženju ili snašu ne na poprjeko, već oštro upozoriti, da su dužni poštivati ne samo svoje roditelje, već i druge stranke istom djetinskom ljubavi; ako i je koja stranka — poimence punica ili svekrva zbilja svadljive naravi te rado prekorači svoj djelokrug, i tuj će se dobrom riječi više obaviti, nego li surovošću i prigovorima. Općenito svigdje će svećenik svoje mlade vjernike upozoriti na to, da se pravdanje sa svojom punicom ili svekrvom u velike protivi kršćanskom duhu. Ali ne smije svećenik da zaboravi nemarnog tasta — svekra, a osobito punicu i svekrvu opomenuti na što mirnije ponašanje i postupak. Neka im kaže, da su im djeca već poodrasla i zato imadu pravo po svojoj uvigjavnosti rasporedati u svojoj kući, urediti svoj imetak i obiteljski život, a po tom da svako uplitanje pogubno djeluje na kućni i obiteljski mir. Prev.

4. Budimo blagi spram svakoga. Nadoći će čas, kada će nas Bog pozvati u vječnost, a na pragu ove morat ćemo obračunati za svaki naš čin. Ja sam i o tome uvjeren, da ćemo najoštrije morati odgovarati za vrijeme, koje provedosmo u ispovijedaoni. Grješnik se sa strahom približava i u ispovijedaoni posve inako vidi grijehe svoje, nô kod kuće ili u društvu. Po tomu naša riječ vrlo mnogo važe i vrijedi. Ta prečesto možemo čuti od pojedinog kršćanina, kako mu ispovjednik jednom ovo ili ono rekao, a rečeno ni za ništa ne bi prekršio. Toga radi budi svaki ispovjednik savjestan a) spram grijeha, b) spram osoba.

a) Savjestan spram grijeha. Zamjeram majci, koja je s mjesta spremna da svoje dijete izgrdi, pače i prošiba, čim što potare; ali se tim manje ispričava majka, koja kroz prste pregleda, ako joj dijete stranputice luta. Ovako su ukora vrijedni i ispovjednici, koji u svakoj nečistoj misli, u svakoj kletvi riječima, u svakom pijanstvu, ili u svakom poznanstvu naziru bezuvjetno smrtni grijeh; no jošte neumjesnije postupaju, koji u istinu teške grijehe slabućom, tjelesnom potrebom priznavaju. Mi se čuvajmo tih obiju ekstremnosti, pa prosugjujmo savjesno grijehe, e da nikoga ne uskolebamo, nikoga na lakoumlje ne osokolimo. — Što je crno, bez straha očitujmo da je crno. Je li grješnik zakon Božji posve hotice i znalice u važnoj stvari prekršio, otvoreno mu kažimo, da je počinio smrtni grijeh. Je li pako tko od puste slabosti, naglosti ili nepromišljeno pogriješio, tada mu kažimo, da je to pogrješka, da se to Bogu ne svigja i zato, ako ljubi Boga, u buduće će se toga čuvati, ali napose neka se čuva smrtnih grijeha . . .

b) Budimo savjesni i spram osoba. *Personarum acceptio non est apud Deum;* a mi smo, gle, njegovi pravni namjesnici. — Treba te se isto tako obaziremo i saslušamo sjedoglavu staricu, kako i njeno ljepušasto unuče; zabavimo se sa nadničarom isto tako rado, kako

sa najimućnijim gazdom, dapače pazi kod ovoga posljednjega na opomenu sv. Pavla: „*divitibus huius saeculi praecipe, non sublime sapere*“; primajmo jadnu sluškinju baš tako, dapače i radije, nô taštu gospogju, a najprostijeg slugu saslušajmo tako strpljivo, kako i najiskusnijeg poglavara . . . Bog s tobom.

LXXX. Ispovjednik i raznovrsni pokornici.

Eno do nas vjernika, koji se ispovijeda ovako: „prekršio sam prvu, drugu i 6. zapovijed; jer do njih malo držim“. Drugi opet kaže, da na duši ništa ne ćuti osim njekoliko mladenačkih zabluda. Treći pak baš nikakove pogrješke na sebi ne nalazi. Pita se: kako ćemo pokazati, da su ovi u nama našli ljubeznoga oca.

1. Heli je mogao biti veoma pobožan Israelac i revan čuvar zavjetnog kovčega, a ipak morao je naglom smrću umrijeti, jer je grijehe svojih sinova pregledao. Moraju se kazne Božje bojati i oni, koji — premda svećenici — poput Helija postupaju sa lakoumnim grješnicima. Ovakovih je po našim selima i gradovima općenito govoreć vrlo malo, pa ipak se skoro u svakoj župi nagje, koji se doduše o uskrsu ispovjede, ali uza sve to kroz svu godinu po svojoj voljici griješe, sa katoličkom vjerom i crkvenim naredbama šale zbijaju, a kada se ispovijedaju, spominju kojekakove sitnice, nîti, e da ih ispovjednik isprekida, ali prave okove, koje su im ugodne, prešućuju. Kada i ne bi bilo posebnih uputa i naputaka, to bi sama svetost i značaj tog otajstva kazao svećeniku, da tuj ne ima mjesta blagosti, sućuti i strpljenju. Naprotiv spram ovakovih valja te ispovjednik najodlučnije ustane, pa ako ih predočeno jadno im stanje kao i golemost grijeha i uz to prijeteća pogibao prokletstva vječnoga ne potakne na skrušenost, tada im nije dosta na prosto reći: ne mogu te odriješiti, već im se mora otvoreno kazati: „kada većma voliš tminu, nego li svjetlo, kada si slijep i gluh spram svega, što bi ti spasenje pospješiti moglo, zato

ti danom mi vlašću pridržajem grijehe sve dotle, dok se skrušen ne vratiš; pa ako u opće ne budeš učinio pokore, biti će ti grijesi pridržani u svoj vječnosti". — Ne odobravam postupak onih, koji svakog recidiva smatraju naviklim (habitualnim) i prigodnim grješnikom, te im po naputku kakove knjige uskrate odrješenje. Već sam jednom spomenuo, da ima i fizičkih i psihičkih razloga, hereditarnih i inih uzroka, koji lako dovode do opetovanoga pada, te dotičnika prikazuju kao navikla ili prigodna grješnika. Kako se valjani liječnik ne zadovoljava samo time, da svog bolesnika samo pogleda, ili sasluša nespretno mu pričanje, već ispituje i druge prilike, e da čisto i sjegurno upozna boljeticu; tako i ispovjednik ispitivanjem i saslušanjem treba da si stvori pravi sud glede toga, koji je razlog dosadanjem ponovnom padu, da li nevjera ili slaboća, da li je grješnikovo srce priraslo uz grijeh, ili se nad njime zgraža.

2. Ali valja da se rastavim s onima, koji teškim grijesima opterećeni, ili kao robovi zlih navika dolaze na ispovijed, e da dogjem do onih, koji u hiljadovrsnoj tjeskobi žive, a nazivamo ih tjesnogrudnima, skrupulistima. Za ove imade svako pastiroslovlje posebne naputke, što im ne ću ni ja uskratiti; jer ti po svoj prilici misliš, da su takove duše mene već češće potražile, što i ne niječem.

Razlikujem dvojaku tjesnogrudnost. Dogje ti n. pr. pokornik, koji se osim svojih grijeha u suzama tuži, da jošte nikada nije ućutio pravo pokajanje, da se uvijek manjkavo ispovijedao, da ne zna, da ne može pravo moliti, da je za vijeke propao. Kao što je pravi liječnik samo oko i uho, kada bolesnika pretražuje i saslušava, tako treba ter i ti najpomnije pretražiš, da saznaš, otkada to stanje traje, na što se sva ta tjeskoba proteže i da li pokornika rukovodi već koji ispovjednik. Ovo ispitivanje tim je nužnije, što se megju tjesnogrudnima, osobito ženskog spola, nalaze i takovi, koji

posve sami predmet tjeskobe zamišljaju, u koliko su kod kuće besposleni, te ih sasvim prevladalo njihovo fantaziranje. U to čitaju koju vjersko nabožnu knjigu ili život kojega sveca, pa bi rado jednim skokom na vrhunac savršenosti se uspeti te ugrabiti lovor-vijenac pobjede prije, nego su stazom križa pravo pošli ili borbu tekar započeli. Prije mnogo godinâ čitao sam životopis blagopokojnog redemptoriste Klemenla Hofbauera, koji je preminuo u glasu svetosti. Tuj sam čitao i to, da ga bečki stožernik odredio bio za ispovjednika više ženskih samostana. Kada je primio natpastirsko takovo naimenovanje, obično je rekao: „volio bih, da me je naimenovalo ispovjednikom sveukupne austrijske vojske." A gdjekada, kada bi se u večer iz samostana kući vraćao, znao je sam u sebi reći: ta to su žene sind halt Weibsbilder). — Tada nijesam shvatio tih riječi, ali nakon njekoliko godina posve sam poimao njihov sadržaj. U istinu laglje je cio dan ispovijedati željezničare, vojnike, sluge i služinčad, nego se mà i pô sata boriti sa uzdasima ovakove tjesnogrudne duše. Ovo je takovo zanimanje, kô borba sa lernejskim zmajem, kojemu kad si jednu odrubio glavu, izraslo je sedam drugih. Kod ovakovih osoba, koje izraz lica i način kazivanja odaje, pokazivati kakovu sućut, bila bi ludost i svećenik, koji bi to činio, postao bi takovih ne liječnik, već puka igračka. Valja odrješito zahtijevati, da se ovi strogo odregjenim oblikom, u opredijeljeno vrijeme i na kratko ispovijedaju; ovo — ono čitaju, ili propuste; ovo — ono čine, ili ne čine; ni drugog ispovjednika sebi traže. Malo njih će se svemu tomu pokoriti, ali tko ne će da sluša, bezodvlačno valja ga otpustiti, — ili pokušati jošte jedno srestvo. Jednog popodneva već sam se izmorio u govoru sa njekim tjesnogrudnim, e da ga na pravi put svedem. Nijesam ga mogao umiriti, u znak čega poslije ispovijedi eto ti ga u sakristiju za mnom, gdje je ponovno započeo svoje jadikovke. Tada je nestalo moje svake strpljivosti — i

ja dospjeh u redovitu naravnu moju kolotečinu, te sam pri tomu upotrebio takovo sredstvo, kojemu ni traga ma u nijednoj kazuistici. Ja u brzo megjuto zaboravih, što se megju nama zbilo, i kada sam se nakon njekoliko dana sa mojim duhovnim djetetom na ulici sastao te opazio, da mu je glava povijena, upitam ga, što mu je. „Molim, velečasni, skoro ste me gluhim načinili“: Ja sam doduše požalio, što sam se tada zaboravio. No naskoro nestade moje žalosti, kada sam vidio, da je lijek prudio. Dakle imade takovih tjesnogrudnih ljudi, s kojima u rukavicama ne ćeš ništa obaviti, već im treba pokazati svu našu uzrujanost.

Osim ovakovih tjesnogrudnika imade takovih, koji zavrijede potpunu našu sućut. Mnogi čovjek za rana privikne na grijeh, te mu godine i godine robuje, a kada se obrati, prijašnju besavjesnost zamjenjuje tjeskobna savjest, koju da uredi, zadaje sto briga ispovjedniku. Tko bi bio kadar ispričati bezbroj teških borbi, kroz koje tako obraćena duša mora da progje, dok ne slomi hiljadovrsne zamke svijeta i zlog duha; tko li zamisliti, koliko trpi i pregara jošte i sada, kada se s grijehom doduše rastavio, ali mu jošte uvijek valja snašati poruge i spoćitavanja drugih. Ovakovu duševnu borbu i muku, svijet ne poznaje, zato ju i nije kadar prosuditi; ali postoji jedan, koji je po zvanju svom dužan da to upozna i po zasluzi sudi i postupa. Kroz godine grješnik potican milošću Božjom dogje skrušena srca, e da obavi opću ispovijed. Kada je izrečena utješljiva i moćna riječ: ego te absolvo, kada odriješeni živo zakucanim srcem šaputa: Gospodine, ljubim te i ljubit ću te do vijeka, tada se po malo neopazice u njemu diže i sve većma jača pomisao: jesi li sve ispovjedio? Jesu li ti svi grijesi oprošteni? I ova se bojažljiva pomisao svakom zgodom povraća, a najpače za ispitivanja savjesti i same ispovijedi. Nijesam li sve grijehe ispovjedio, odrješenje je ništetno, i ja sam — propao. I ta ga pomisao u hiljadovrsnom

obliku napose muči. Ova tjeskobna pomisao prati glede iskrenog i valjanog pokajanja kao i glede dostojne pričesti. Opetovano se obistinjuju riječi Gospodnje: *„vas electionis est mihi iste, ego vero ostendam illi, quanta opporteat eum pro nomine meo pati.“* Nesjeguran, skoro zdvojan, provodi dneve i noći u suzama, što ga Bog nije ponovno primio za svoje dijete. Ovaj žalobni položaj zabilježen je ne samo o pokornici sv. Margareti iz Kortone, nego i o serafskom sv. Franji. Kod ovih je došao sam Gospod, ili poslao svoje Angjele, da dokrajče nevolju; no kod naših tjesnogrudnih pokornika treba te Gospodina i Angjele Njegove zamijenimo mi ispovjednici, mi treba da tu golemu delikatnu nevoljicu dokrajčimo. Nama je sv. Filip jednom zgodom za utjehu ispovjednika razglabao riječi: „crucifixus est pro nobis“! I naša je zadaća djelo otkupljenja Kristova u takovim slučajevima što većma isticati, pričati dogodjaj s Mandalenom, ljubav dobroga pastira; zatim treba te izjavimo, da je tjesnogrudni pokornik dosta učinio, a svaka dvojba njegova dolazi od zloga duha i ujedno mu zabranimo, da se i nadalje sa obavljenim ispovijedima i probugjenim kajanjem zanima, već neka se brine jedino za budući život. za vjernost spram milosti i ustrajnosti u dobru. Predočimo mu i tu pogibao, da ako se svoje tjesnogrudnosti ne okani, kazivala mu savjest za sada što joj drago, vjerojatno će pasti u prijašnji grješni život, dapače još i dublje.

3. Tjeskobni strah često snagje i ustaljene već bogoljubne duše. Bog, koji sprema svojim svetima krunu, hoće te ih prije očisti, kako se čisti zlato u vatri, zato im uskrati svoju usrećujuću blizinu, uslijed čega smatraju život svoj beskorisnim, djela grješnima a nebesa za se izgubljenim. Dapače Bog dopušta zlom duhu i to, da ovakovu bogoljubnu dušu dovede u zdvojnost te je uvjeri o njenoj propasti. Tako je Job trpio ne samo tjelesno, već i duševno tako

klonuo, da je prokleo dan svog narogjenja i život svoj. Medousni propovjednik, sv. Bernardo, sakupiv sve sile na samoj samrtnoj postelji morao je zlom duhu doviknuti: „vulnera Christi — merita mea". Sv. Alfonzo Liguori, taj ponos biskupâ, blijed i onemogao pošao k svojim samostanskim drugovima te im bolno rekao: „ded pomozite mi, da vjerujem." U tom stanju čovjek se ćuti posve napuštenim, te u budućnosti svojoj ne vidi ino, do li pogibao i propast.

Približi li ti se ovakova teško iskušana duša, prigrli ju svim žarom i nježnošću svog srca. Kaži joj, da Bog po ovom dopuštenom po Njemu stanju želi mnoge zaslužne duše poniziti, e da ih kašnje tim većma uzvisi i proslavi; ali da se to zbude, neka se posvema pokore odredbi Božjoj, e da to stanje uzdrži dotle, dok se to Njegovoj sv. volji svigja. Uzbude li se u njima misli protiv Božjih savršenosti ili dužnog počitanja spram Njega, neka slijede primjer sv. Terezije, koja je u sličnim prilikama rabila blagoslovljenu vodu, ili primjer grofa Eleazara, koji je sebe jačao znakom sv. križa — obojica s izvrsnim uspjehom. Sv. Vinko Paulski jednom oćuti nad jadnim stanjem tako iskušavane duše toliku samilost, da je zamolio Boga, neka oslobodi njegova pokornika od te goleme nesreće, te ragje njemu ju dosudi. I zbilo se tako. A kad je svetac podnio dobrovoljno preuzetu kušnju, rekao je: „jedva sam je mogao podnijeti".

Gore sam napomenuo samo dvije vrsti, ali imade i treća, koja je megjuto neizlječiva. Imade naime ljudi, kojima je mozak ili ino koje sjetilo već od začetka manjkavo. Ovakovi su vrlo skloni duševnoj bolesti, te su ili prekomjerno eksaltirani ili previše potišteni prama tomu su im i govor i djela vazda neuredna. Ovakova neurednost življevlja obično prouzroči duševnu neizlječivu boljeticu, te žalosno svršava. Dotakao sam se te žalosne točke. Misliš li, da

je to možda od nas predaleko, ili da ne možemo i mi jednom do toga doći? Dok je sv. Pavao druge poučavao i sokolio, gdjekada i sam pomišljao, ne će li i sâm propasti: *„ne forte ipse reprobus efficiar"*. U životu svakog svećenika nagje se časova, u kojima je pogibao bliže, te bude i sam tjesnogrudan; pa sretnog li njega tada, ako mu se koji brat svećenik u tom stanju ponudi za vogju i razjasnitelja.

Mili moj! ded zamoli Gospodina i prečistu Djevicu, da nas dvojicu ta pogibao nikad ne snagje.

S Bogom.

LXXXI. Zadavanje pokore.

Čitamo u rimskom katekizmu: „običaj je u crkvi od prastarih vremena, od grijeha odriješenomu grješniku otkrojiti njeku kazan, što nazivamo zadovoljštinom kazne". Temelj ove zadovoljštine vrlo zgodno zabilježio Tridentski crkveni sabor (XIV. 8.); koja sreća, te sam odmah u prvim godinama svećenikovanja svoga čitao i proučavao ovo razglabanje, bio bih sjegurno bolje poučavao o zadovoljštini. Mislim bo, da razglabanje o zadovoljštini moramo smatrati važnim, činili to pred školskom djecom ili odraslim pukom. Korisno je napomenuti i to, da su biskupi i svećenici prvih stoljeća nalagali grješnicima vrlo teške i dugotrajne pokore, a ovi su osim naregjene jošte sebi dobrovoljnu nalagali pokoru, n. pr. hodoćašće u Rim, u Kompostelu, u Jerusalem, i to u doba, kada je bio put mnogo teži, nô danas; ali nijesu ni to propustili, da ovim hodočašćenjem spoje i mnoge teške trapnje i samopriegor. Veli se, da mi danas jedva držimo obim rukama njekadašnji viteški mač, kojim je stari junačina jednom rukom mahao lijevo i desno, te rubio neprijateljske glave. Ovakovi smo ili barem slični mi, kada naša pokornička djela prispodobimo sa djelima ili samozatajama

*

egipatskih pustinjaka, ili koji su kod kuće pokoru činili. Kada ovo čitamo, strava nas snalazi, te zapanjeno ispovijedamo: „Gle, to ja ne bih mogao“!

Nama, današnjim ispovjednicima, naravno nije zadaća, te obnovimo stari način pokorničkih djela, i kada bismo primjereno prema starom običaju zadavali pokoru, griješili bismo protiv duha i nakane majke nam Crkve; već je dužnost naša, da poslije odrješenja prama ispovijedanim grijesima i okolnostima pokornika dosudimo doličnu zadovoljštinu — pokoru.

Koja da bude svrha zadovoljštine, na što da svećenik za nalaganja ove pazi na vanjske i nutarnje okolnosti pokornika, o tome dovoljno upućuju kasuiste. Meni je nakana, da općenito progovorim o trojakom djelovanju naložene pokore; naime ja se nijesam nikada zadovoljio time, te pročitam samo ono, što o tome naše knjige govore, već sam upitao i druge, kako oni rade. Ovaj — onaj mi iskusni svećenik kazivao, da u pojedinim danim zgodama zadaje ovoliko — onoliko Očenaša, toliko krunica. Ovo me nije zadovoljilo, pa sam nastojao, da se po vjersko-nabožnim knjigama kao i ascetičkim te vlastitim razmišljanjem dovinem do savršenije prakse. Čuj.

1. Glavno djelo zadovoljštine nedvojbeno je m o l i t v a. Većim grješnicima valja najprije zadati koju molitvu, n. pr. u zahvalu dobrom Bogu za Njegovu strpljivost. Vežimo pokornicima na dušu, da je prva dužnost srca, da se digne k Bogu; ako li tko u Bogu nazire svog posebno blagog Oca, taj neka zahvalne duše kaže u sebi i navijesti pred drugima: „blagoslovljen Gospod Bog, što je pohodio i otkupio slugu svoga“. Valja te se obraćenik sjeti i toga, da su mu grijesi oprošteni po zaslugama Kristovim, uslijed čega će mu zahvalna molitva biti tekar tada potpuna, ako izreče Isusu Kristu zahvalu za beskrajnu dobrotu i ljubav Njegovu. Narod naš jošte vrlo slabo poznaje evangjelje i za to onako mekanički obavlja Očenaše pa makar se zadali i kao

zadovoljština — pokora. Da se to ispravi, treba te ispovjednik otvoreno uputi dotičnika na zadovoljštinu Kristovu, e da se za nju zahvali. Onima, koji su koga bilo govorom ili ponašanjem uvrijedili, ili nepromišljeno i prosto sablaznili, treba naložiti, da za uvriegjene ili sablažnjene mole. Onima, koji se vjeri rugaju, treba zadati veću pokoru, n. pr. da pred crkvom više puta mole oproštenje od uvrijegjenoga Spasitelja. Osim toga može se naložiti svima, koji teže griješe, da čitaju koju valjanu knjigu, osobito sv. evangjelje, biblijsku povjest, stope Hristove, Filoteju, Serafinske glasove, Goffine, Večernje razgovore, Kanižlića, život svetaca, da primaju češće sv. otajstva, posjete groblje i ondje mole, križni put, hodočašće, i svako ino korisno pokorničko djelo.

2. Mnogi ispovjednik misli, da se p o s t ne može kao pokora naložiti. Što se tiče djece i družinčadi, slažem se s njima. U tom pogledu imade pravo onaj kapucin, koji je kazao: „vi jedete zelje, krumpir, bob, a što se tim tri put na dan nasitite, to je dosta posta“. No imade takovih, koji od dana u dan plivaju u lasti i slasti, a jer baš ovi najlaglje griješe tjelesnom neumjerenošću, to je kod ovih vrlo korisno odrediti koju vrst pravoga posta. No postiti se može ne samo da se uzdržimo od dopuštenih jela, već onima, n. pr. koji si dopustiše nedolična djela, može se zabraniti pjevanje do buduće ispovijedi; djevojci, koja baš nije bila jako stidljiva, može se zabraniti plesanje ili slična zabava za jedan ili više puta; pijancu da se uzdrži za njeko opredijeljeno vrijeme od vina, ili da bude svaku večer u 8 sati kod kuće.

Mnogi se glede posta i prijegora ne zadovoljavaju tim, što im ispovjednik naložio, već si sami iz ljubavi spram Boga te počitanju spram Propetoga nalože posebno kakovo jošte pokorničko djelo, n. pr. leže na golom tlu, pašu se cilicijem, biju se bičem itd. Jednom sam ja pred njekim vremešnim župnikom

izrazio svoje negodovanje nad tim, što o takovim stvarima naši kazuiste baš ni slovca ne imadu, za to i ne mogu mlagji naši svećenici sud izreći. A moj brat mi odvrati: „čitati će o tome već u životopisu svetaca." Istina, ovo se može dogoditi, ali dotični ne će čitati to, kako im valja ovo ili ono rabiti ili preporučiti. Zato mnijem, da ne će škoditi, ako progovorim u kratko, kako valja prilagoditi ili dopustiti seoskom puku, da to rabi.

Prije, nego li ovu vrst tjelesne pokore dopustiš, treba te dobro upoznaš duševno stanje dotičnika i nastojiš, da bez tvoje izrične dozvole takova šta ne rabi. Treba te ga opomeneš, da svu važnost stavlja na nutarnji prijegor-samozataju. Ne malo cilicija i bičeva daje sam Bog svakomu kršćaninu spram njegova stališa i okolnosti: *vita nostra maxima poenitentia.* Tko ovo želi nositi, treba te se čitav čovjek tomu posveti u svim prilikama života, u svakom društvu, u svim promjenama vremena, u svim povredama i zapostavljanju. Sv. Bernardo radi svoga znanja, svetosti i čudotvorne moći bio je vrlo uvažen kod svojih savremenika, no još većma pri Bogu, kad je svog krvnog neprijatelja prijateljski pozdravio. Kada ovaj nutarnji prijegor već postoji, te ispovjednik misli, da mu je pokornik dozrio i za vanjsku samozataju, tada neka pazi na spol, na tjelesni ustroj i sve ostale prilike dotičnika. Ležanje na golom tlu ne dopusti nikad radi vlage na zemlji, ali možeš dopustiti ležati na slamnjači, ali ne za svaki dan, da na to ne obikne. Cicilij od konjske dlake ne dopusti osim ako je savit (naokrug) onako za nedjelje i blagdane, i to samo na njekoliko sati; za djelatnike nikada. Mnogi običavaju u oči velikih blagdana, na veliki petak te cio dan da ništa ne jedu. Istina je doduše, da *plenus venter non studet libenter,* ali istina je i to, da: *vacuus venter non orat et laborat libenter;* zato im naloži, neka barem o podne nješto topla pojedu.

Ovo su samo onako pojedince izneseni nemjerodavni savjeti, koje možeš po volji slijediti ili posve napustiti. No ako možda kažeš, da su ovakovi prijegori i trapnje već same po sebi pretjeranost i klica bolesnog stanja duše, u tom ti ne bih dao pravo, već bih te radije upozorio na riječi sv. Petra Alkantarskog, koji je, ukazavši se sv. Tereziji, rekao: „felix poenitentia, quae tantam mihi promeruit gloriam".

3. Preostaje nam jošte milostinja. Za to je sposoban svaki pokornik, pa bio ne znam kako ubog. Da je to korisno, uvjeravaju nas riječi Danijelove, koje bio rekao Nabukodonosoru, ili pohvala Rafaelova, kojom obasuo Tobiju. Prama tim preporučnim riječima preporuči milostinju, ili baš i naloži koli mladeži, koja može za svoje tašte predmete i manje potrošiti, toli odraslijima, koji ne moraju cijele noći u krčmama provesti, ženama, koje će se u tomu korisnije natjecati sa drugim ženama, nego li nakitu i taštini; napokon i vremešnima, koji će dobro učiniti, ako imutak svoj ovako uglavniče; jer će odatle primati najobilnije postotke.

Mili moj! Nagješ li u ovom listu što pametna, okoristi se tim; ako li ne nagješ, a ti učini kao onaj kapucin, kod kojega se glasoviti pjesnik Klemens Brentano ispovjedio. Pjesnik sam pričao o tom: „Pošto sam grijehe svoje skrušeno i raskajano izbrojio, reče mi kapucin: jesi li svećenik, ili svjetovnjak? Odgovorim: svjetovnjak. Na to će mi on opet: za pokoru izmolite jednu krunicu. Ali poslije se poboljšajte. U početku mi se ova opomena čudnom pričinila; ali u brzo sam uvidio, da je dobri ispovjednik baš pogodio pravu žilicu; ja sam naime sebe držao za dobra kršćanina, a i drugi, ali se ipak nijesam vladao kao pravi kršćanin; dakle sam se morao poboljšati."

Obično se sa razglabanjem ispovijedi spaja i tumačenje o oprostu; pa za to evo i ja ovo ovdje

spominjem. Mogao si iskusiti, da je u knjigama, pisanim za svećenike, oprost vrlo maćuhinski pretresivan; čega radi ni mi mnogo baš ne razglabamo niti preporučamo s propovijedaone ili za kršćanskog nauka ovu blagodat. Mogao si čuti i to, da je mnogim dušobrižnicima previše tih oprosta, osobito, koji se davaju u obliku jubileja. Ovakovi ili ne znadu, što je oprost, ili ne poimaju nit zere strahotnu našu dugovinu spram Boga, ili dostatno ne počituju općinstvo ili zajednicu svetih, ili ne shvaćaju ozbiljno muke čistilišne, ili ne sučustvuju spram jadnim tim dušama, ili su u svojoj lagodnosti prelijeni, da, što je potrebito, protumače, a napose da kod pobožnosti kao dušobrižnici sudjeljuju ili prednjače.

Ali mi, dragi moj, osvjedočeni o svemu tomu, te držeći si za sreću, ako možemo što za spasenje duša učiniti, marljivo ćemo navješćivati i tumačiti našim vjernima oproste, osobito jubilejske, e da budu koli drugima, toli nama samima na spasenje. Simul deprecemur, ut anima nostra, cum indulgentiis benedictionis apostolicae et invocationis Nominis Jesu in vitam aeternam proficiscatur... Bog s tobom.

LXXXII. Što treba da činiš prije, a što poslije ispovijedi.

U Rimu bio je jedan od najobljubljenijih ispovjednika Ivan de Rossi, koji je umro 1764., blaženim proglašen 1860., a svetim 1883. Ovaj je često spominjao u svojim govorima rečenicu sv. Franje Sal., po kojoj je „naša slabost prijestolje Božjeg milosrgja". Jednom je svjetovao nekom propovjedniku, koji je redovito svoje slušatelje upozorivao na oštru pravdu Božju, neka više govori o milosrgju Njegovu i time neka nastoji uzbuditi u njima pouzdanje u Boga i nadu u oproštenje grijeha. Iza kratkog vremena je

dotičnik priznao, da je, poslušavši taj savjet, više postigao, nego li svojim prijašnjim postupkom. Jošte nješto. Sv. Terezija — sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit — bila jednom dovedena u mjesto vječnog prokletstva i pošto je mnogo toga ondje vidjela, izjavila je: „O, koliki su propali radi manjkave ispovijedi! Koja sreća, kad bi svećenici barem jednom u godini živo pozvali svoje vjernike, neka se skrušeno i iskreno ispovijede."

Ovime sam već izrekao, što je činiti ispovjedniku prije ispovijedi.

1. Treba često da progovorimo o milosrgju Božjem, a osobito se u korizmi ova savršenost Božja na stotine puta spominje u sv. Pismu u znak, da Bog želi biti milosrdan, a mi neophodno potrebujemo njegovo milosrgje. Dakle razjasnimo slušaocima, kako nastoji Bog raznovrsnim sredstvima spasiti grješnike i kako valja po Njemu odregjena sredstva upotrebiti. Ne prestajmo nikad naglašivati, neka se oko ispovjedaone ne turaju. Zato, ako što takova ispovjednik opazi, neka odanle ozbiljno pogleda, ne koristi li to, neka izagje i red učini. Valja pokornike upozoriti i na to, da ako su se za ispovijed pripravili, a još uvijek moraju čekati, neka mole prigodne molitve. Za vrijeme ispovijedi treba da bude u opće tišina i mir. Neka ispovjednik ne dopusti, da se oni, koji čekaju, preblizu prikuče ili naslone na one, koji se ispovijedaju, osobito ako ih je malo u crkvi, jer tako mogu i najtišu riječ lako čuti i razumjeti.

2. A što da kažem, kada sam pokornikove grijehe upoznao i on na moja pitanja odgovorio, to je teško reći; jer ako igdje, to se tuj obistinjuje ona Duha sv.: „Ja ću im sam podati mudrosti i usta im otvoriti", kao i ona krasna opomena blagopokojnoga pape Lava XIII., koju bijaše prigodom jubileja dao, da neka blaga i strpljiva riječ ispovjednikova pripravi one, koji dogju k odrješenju neskrušeni, no ako opomenom

i ne postigne cilja, to ipak neka ne bude preduga, već kratka, koja proizvire iz ljubavi i na ljubav potiče.

Napose te upozorujem na molitve, koje slijede iza odrješenja: Passio D. N. Jesu Christi merita B. Mariae V..... i to tim više, što sam i sâm nakon mnogogodišnjeg ispovijedanja upoznao izvrsnu sadržinu te molitve.

3. Kada je ispovijed dokrajčena, žalosno bi bilo, kad nas nebi druga misao zaokupila, nego li ova: alaj je ugodno ipak jednom već ustati. U mjesto toga korisnije jest, ako pomislimo: jesmo li ispunili veoma važnu i svetu našu dužnost, nijesmo li na laku ruku postupali spram pokornika? Možemo li mirne duše preuzeti odgovornost za naše osude pred vječnim Sucem?

Često nam dušu zaokupi njeka sjeta, tjeskoba, te bismo rado pokornika koji odlazi natrag pozvati, e da inako s njim uradimo. Tuj više ne koristi niti tjeskoba nit zabrinutost; u mjesto toga kleknimo ponizno pred žrtvenik te zamolimo od Boga oproštenje za sve počinjene pogrješke i nebrojene manjkavosti. Ujedno se zahvalimo Gospodinu, što smo mogli tolikima povratiti mir duševni i ljubav Božju i što po tom Bog svakoga ljubi i želi svakoga spasiti.

Svakako ćeš uvidjeti, da služba ispovjednikova traži i veliko znanje; jer svako pastiroslovje na dušu veže ispovjedniku, da u tomu neprestano upotpunjuje svoje znanje. No ovo svoje znanje neka saopći puku ne tako, da svakoga preplaši, već da svakoga sklone na pokajanje. Mnogi dušobrižnik običaje, kada treba ispovijedati, crkveno ruho na vrat i na nos na se nabacati, i odma hrli u ispovjedaonu i ispovijed započima. Ne propustimo kazati pokornicima, kako im je pomoć Duha sv. nužna, neka ga dakle za to zamole, da upoznaju stanje svoje duše, da se pravo pokaju i sve grijehe svoje iskreno ispovjede. Ako li je pak pokorniku nužna posebna pomoć Duha Sv.,

to je tim nužnija ispovjedniku, e da on uzmogne valjano postupati sa raznim grješnicima, njihovim sklonostima bilo lakoumjem ili teškim okolnostima. Na pokornike vrlo mnogo djeluje, ako vide ispovjednika, da kleči pred žrtvenikom te saziva pomoć Duha Sv.; to prudi i njemu i pokorniku.

4. A sada vidimo jošte, na što valja paziti za ispovjedanja. Kad sam još dijete bio, a i kasnije u djačko doba nijesam baš volio, ako me je ispovjednik kroz rešetku ozbiljnim licem gledao, i, kako se obično kaže, fiksirao. Budući da je glavno načelo moralke, što ne želimo sebi, to da ne činimo drugomu; zato ja nijesam nikada običavao pokornika u oči gledati, bilo kad dolazi, bilo kad odlazi. Istina, ispovijedi se ne bi trebao nitko stiditi, kada se već čovjek nije stidio griješiti; ali posve je obična naravna slabost čovjeka, da se nastoji po mogućnosti sakriti, kada imade svoje grijehe kazati, osobito ako ispovjednik pokornika poznaje. Crkva je izdala raznovrsne odredbe, da ispovijed što većma olakoti; za to je uregjena ispovjedaonica pa i cijeli obred sv. ispovijedi. Treba ter ispovjednik misli i na to, da će možda gdjekoji baš po odrješenju, koje tada dobiju, biti spašeni. Spomenimo se zatim pokornika u sv. misi kod „Memento vivorum“, pa budimo uvjereni i o tome, da će se i oni za nas pobožno moliti.

5. Napokon te upozorujem još na nješto, što treba te češće napomeneš kako pred djecom tako i pred odraslima, mislim naime na pečat ispovijedi. Valja da kažeš, u čem sastoji, na što se sve odnosi, na čemu se temelji, kako je potpun taj zakon, koji ne poznaje iznimke ni spram crkvene ni spram svjetovne vlasti, ni spram ispovjednika ni spram drugih pa prijetila ispovjedniku i pogibao života. Za primjer toga možemo se pozvati na sv. Ivana Nepomuka, kojega jezik Bog jošte i danas neozlegjen čuva, kao i na ine mučenike ispovjednog pečata iz najno-

vijeg doba. Možeš napomenuti i to, da crkvena povjest ne pozna niti jedan slučaj, da bi koji svećenik — pa i otpadník od vjere i crkve — ikad bío tajnu ispovijedi odao. Neki Schlussmann, kojega su g. 1790. osudili na smrt radi ubojstva u Dillingenu, ne htjede se ispovijedati u misli, da je ispovjednik njegov u sporazumu sa svjetovnom vlasti; tekar se onda odlučio na ispovijed, kad mu je ispovjednik Sailer pod prisegom zajamčio, da on kao svećenik ne smije ni bijele ni crne kazati pred nikim na svijetu o onom što je čuo u sv. ispovijedi. Megjutim ne mogu ovdje prešutjeti, da se njeki župnici pred zvonarom i ukućanima o nesavršenosti svojih pokornikâ tako izrazuju, íli za propovijedi i katekizacije tako govore, da slušateljstvo uznemire dvojbom, da tajna ispovijedi ipak ne će biti baš tako stroga. Valja izjaviti i to, da onaj, koji stojeći blizu ispovjedaone, pa bi što čuo ili razumio bilo od riječi ispovjednika ili pokornika, pod živu glavu dalje kazivati ne smije; dapače ni to ne dolikuje da pokornici sami onako na laku ruku pričaju, što je bilo u ispovijedi. — Bit će dosta od mnogih opazaka, savjeta i opomena, koje se tiču otajstva pokore; jer kada bi jošte stotinu nadovezao, ne bi ništa prudilo onomu, u koga nije dobre volje ni mâra. U tebe ima toga, hvala Bogu. Dao Bog te ova dobra volja tvoja i mar potrajali do vijeka; sretna li tebe, budu li te vazda oduševljavale riječi sv. Pavla Korinćanima: „Veoma rado doprinosim žrtve, dapače i samoga sebe rado žrtvujem za duše vaše". S Bogom.

LXXXIII. Posljednja pomast.

Glasoviti Görres priča u svojoj mystici, da se našlo ljudi, koji su vlastitom krvlju svojom napisali vragu obvezu, da će mu služiti, ako im pomogne te se njihove zloguke nakane ispune. Danas je to ve-

lika rijetkost, jer današnji bezvjerci ne vjeruju ni u Boga ni u vraga; za njih postoji samo priroda i materija. Prama tomu se ni za života ne staraju za kakve duhove nit žele dušu svoju spasiti; čega radi k samrtnom krevetu i ne puste svećenika ni blizu. Gjavao je kod ovih veću pobjedu dobio nô kod prijašnjih; jer sjegurnije je, da propada onaj, koji u vraga ne vjeruje, nego li onaj, koji mu se obveže. No naš puk posve oprječno od toga misli, i ako u životu gdjekada griješi, ipak mu je glavna želja, da izmiren s Bogom i provigjen svetim otajstvima pogje s ovog svijeta. Zato oboli li koji kršćanin teško, odmah se ukućani sjete opomene sv. Jakova (5. 13): „Je li tko izmegju vas nemoćan, neka dozove crkvene misnike i neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje; i molitva vjere spasit će nemoćnika, a Gospod će ga olakšati, i ako je u grijesima, biti će mu oprošteni." Ne mogu a da njeke misli o tom sv. otajstvu ne izrazim, s kojima se možeš zgodimice okoristiti, bilo kada poučavaš o posljednjoj pomasti, ili kada ju dijeliš.

1. Sv. Pismo, kako pokazuje gore spomenuti odlomak, spominje otajstvo posljednje pomasti i vjera Crkve u prvom redu temelji se na toj izjavi. Ali kad i ne bismo našli traga o tom u sv. Pismu, dostatno bi za nj vojevala crkvena dvadesetstoljetna praksa. I ovo otajstvo proizvire takogjer iz beskrajne ljubavi Božje. Ako li je ljubav Spasiteljeva opredijelila za čovjeka, koji se na svijet ragja, posebno otajstvo, to je posve naravski, da upravo On čovjeku i kad s ovoga svijeta odilazi, kad je dakle na pragu u vječnost, takogjer pruži posebno sredstvo milosti. Ako Spasitelj zdravoga kršćanina neprestano podupire, njeguje, to je posve naravski, da pruža i bolesnomu lijeka i okrepe. Odatle dolazi, da izvrsni protestantski učenjaci snebivajući se naglašuju, kako 7 sv. otajstva katoličke Crkve odgovara raznovrsnim prilikama ži-

vota; napose kazuje Goethe, da je čovjeku veoma nužna posebna milost, kada polazi u vječnost.

Dą ovo pravo shvatimo, pogjimo duhom do kreveta čovjeka, koji teško boluje ili umire. Kako zapušten leži, kakove mu boli kine tijelo i muče dušu! Sve da ga ukućani ne znam kako ljubezno i nježno njeguju, ipak ga posvema utješiti i umiriti ne mogu. Ta mogao si i sam ne jednom vidjeti, kako su nazočni sami bez utjehe, ter osim suzâ jedva mogu što ina bolesniku podati. U takovom stanju može samo vjera pomoći, ojačati dušu može samo milost Kristova, a umiriti srce mogu samo svete misli.

Ali bolesni kršćanin treba ne samo utjehe, već treba da se riješi svojih grijeha i prama tomu zadobije žugjeni mir i pokoj. Strašna je pomisao: naći se na pragu vječnosti i ne znati, hoće li biti budući život sretan ili strašan. — Istina, bolesnik prima otajstvo pokore i sv. pričest, po čemu se može očistiti od grijeha svojih, te se sjediniti sa Kristom; ali zar se ne sjećamo, da je David u svojoj velikoj mudrosti i pobožnosti rekao: delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me. Ovo se izvrsno slaže sa tvrdnjom sv. Jakova: „i ako je u grijehu, bit će mu oprošteni."

Kada te na ovo upozorujem, nijesam nakan dokazivati svetost otajsfva posljednje pomasti. Ta ovo svaki svećenik i svaki kršćanin katolik drži za nepobitnu istinu, jer tako nauča Crkva; nego sam naumio, da ti predočim nježnu skrb Isusovu, koja se tiče onog doba, kada smrt svojim bolima i strahotama uznemiruje, savjest lomi svojom grižnjom, a zao duh svojim napastima, i nasiljem ne da mira, ili kada u nagloj nesreći čovjek se ispovjedit ne može, čega radi Tridentski sabor ovako nauča: „posljednja pomast briše grijehe, koji jošte oprošteni nijesu".

2. Glede primanja ovog otajstva u gradovima, napose kod imućnijih vigjamo, veoma žalosne doživljaje. Kada je već liječnik upoznao smrtnu pogibao te ukućanima to saopćio, zahtjevaju ovi, da još i tada imade svećenik prešutjeti ozbiljnu pogibao a sa bolesnikom da govori „oprezno"; posljednju pomast neka podijeli, kada već smrtni znoj probija čelo, a bolesnik za se više ne zna. Uz ovakav običaj mnogi naobraženi i odličnik bez otajstva posljednje pomasti ili njenih plodova napušta ovaj svijet. Mili moj, iskreno ti kažem, veseli se, što si seoski župnik; jer seoski vjernik u velike poštiva otajstvo posljednje pomasti, osobito ako mu se njena moć i obred dolično protumače; osim toga svaki bolesnik nastoji, da kada prima ovo otajstvo, bude kod potpune svijesti.

Uza sve to lako se može dogoditi, da župnika pozovu k takovom čovjeku, kojega je kakva nagla nesreća lišila svijesti. Dapače može se slučiti, da dogje do takova, koji je uslijed kakova teškoga grijeha izgubio svijest, n. pr. uslijed pijanstva, ili zadobivene u tučnjavi rane itd. U ovakovim slučajevima valja to otajstvo etiam cum probabilitate tenuissima podijeliti; jer su otajstva opredijeljena za spasenje ljudi. Tom zgodom može dušobrižnik pred nazočnicima izjaviti, da on čini sve, što mu je samo u tom slučaju moguće, a plod prepušta sveznajućem i milosrdnom Bogu. „Sacramenta damus, securitatem dare non possumus" — veli sv. Augustin. Za nas je tajna, kako Bog sudi i postupa. Milost Božja je djelatnija, nô mi i mislimo. Do zadnjega trenutka nastoji on predobiti dušu, da sudjeluje. Sretan onaj svećenik, koji istrgne jednu dušu vječnoj propasti, kad je već gjavao bio sjeguran za svoj plijen.

„Spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, et solum mihi superest sepulchrum" — kažem sa Jobom. Želim doduše, da ti — mlagji moj brat — živeš što dulje, ali ipak te upozorujem, da ćeš i ti Jobove riječi moći skoro opetovati. A hoćemo li biti sretni i zadobiti tu milost, da uz naš samrtni krevet

ugledamo svećenika i iz ruku njegovih primimo posljednju pomast? Ded prosimo Gospoda, e da nas, namjesnike svoje, sve da i nijesmo svagda točni u zamjenjivanju Njega, ipak usreći sa spomenutom srećom, e da po tomu Njega, kojega smo zamjenjivali, uzmognemo licem u lice zagledati. S Bogom.

LXXXIV. Sveti red.

Ne zaključuj po naslovu, kao da mislim na široko raspredati o vlasti i pravu što ih imade svećenik; o svem tom govori svaka dogmatika, ili vjeronaučna, pomoćna knjiga; ili ako te volja pročitaj njekoliko propovijedî prigodom mlade mise, pa ćeš i u njima to isto naći mnogo ljepše i jasnije dokazano, nego li bih ti ja to mogao i znao predočiti. No u ovim posljednjima sam ipak opazio, da je svećenička čast i služba izvrsno obragjena, ali nikad nigdje ni slovca o ovom odsjeku: „Jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset.“ — Megjutim ne misli, da ja ovim listom kanim ono ispuniti, što u novomisničkim govorima manjka i što bi kako mlagjim tako starijim svećenicima vrlo prudilo, jer se bojim, da bi ti radi njekih izraza i rečenica list mi i nepročitan bacio. Kanim za to samo njekoliko riječi prozborit o godinama prije i poslije regjenja.

1. „Nijeste vi Mene odabrali, nego Ja odabrah vas“ — veli Krist apostolima i svakom svećeniku. Istina doduše, da dijete još dok je djak pomišlja, da će postati svećenikom, pa i roditelji a napose dobra majka izgara od te želje. Ali kad nadogje dan regjenja, treba da se za to ipak zahvalimo Gospodinu, jer osim njega bilo ih je i više, koji su za djetinstva skloni bili svećeničkom staležu, ali kašnje se nijesu žacali kazivati pred drugovima, da za sve blago

ovoga svijeta ne bi bili popovi. Sv. evangjelje imade vrlo značajnu priču o njekom mladiću, koji je pošao bio ka Gospodinu, da sazna, što mu je činiti, da se spasi. Naravno da mu je odgovoreno, da mora ispunjavati zapovijedi. No mladić se u svojoj plemenitoj duši time nije zadovoljio, već je težio za nječim višim; ali kad je čuo, da se mora odreći zemaljskih dobara, želi li doći do veće savršenosti; smalaksao i žalostan se udaljio. Ovaj mladić vjerna je slika modernih mladića, koji bi takogjer rado doći do veće savršenosti, ali se ne će odreći svjetovnog blaga i dobara. Razlog takovih slučajeva traži u jednu ruku većinom kod učenika i učitelja, a u drugu u naučnoj osnovi, napokon u samom mladiću i njegovim prilikama. Što se učitelja tiče, to se ovi mnogo ne obaziru na to, a često i ne vjeruju, da je „početak mudrosti strah Gospodnji“; za to nastoje mladež dovesti do mudrosti i znanja bez vjersko-ćudoredne obuke i odgoja, dapače često se napinju, da osujete vjersko uvjerenje i pobožnost, ako je nagju kod mladeži. Dok je odgovarao njeki viši gimnazijalac, ispade mu iz džepa krunica; na to se g. profesor zlorado nasmiješi i primijeti, „da ne bi bio vjerovao, da se kod odraslih mladića i danas jošte može naći te vrsti jezuitske i sredovječne čarolije.“ Radi ovog žigosanja od strane profesora svoga djače napustilo krunicu, a nakon njekoliko godina — bilo je to 1848. — pao je taj isti nekoč djak kao vogja buntovnikâ. Najžalosnije pako jest, što i bolji profesori, koji su zvani da odgajaju u strogo crkvenom duhu n. pr. povjest tako predavaju, te djaka u velikim dogagjajima svjetskim ne upozore na providnost Božju; a kad predavaju klasike, zadovoljavaju se tim, da se jezični oblici na pamet nauče, a moglo bi se od njih očekivati, da će kod poganskih remek-djela upozoriti na tragove staro-zavjetne objave. Ako jošte k ovakovim humanističkim predavanjima pridademo zle drugove, lakoumne su-

stanare i dvolična štiva, odzvonilo je vjeri i nevinosti mladićevoj.

Ovdje napomenute pogibli sklonuše neke biskupe, da uspostave dječačka sjemeništa, gdje djaci imadu sve, što im treba, a prosti su od svake brige i od misli, koja bi ih od učenja odvraćala, te se pod strogim nadzorom dobro odgajaju i čuvaju od pogubnih nazora i pogibli vjersko-ćudorednih. Čitao sam u njekom novinskom članku, da bi bila sramota po Crkvu katoličku, kada bi se zbilja morala dječačka sjemeništa ustrajati i otvarati, i tako svoje svećenstvo naobražavati i odgajati. No taj prigovor je neumjestan, apsurdan; jer je posve naravno, da se onaj, koji će morati jaram Gospodnji u većoj mjeri nositi, dapače po zvanju svom imat će pripomoći i drugima, da ga nose, taj se mora tomu teretu većma priučavati i sladost njegovu bolje upoznati. Ali ovako odgajati djecu i mladiće nije šala, čega radi mnogo ovisi o tome, komu se povjerava odgoj takovog zavoda. Važna je stvar imenovanje dušobrižnika, važna izbor za kanonika, no nedvojbeno je mnogo važnije odabrati njekoga, da rukovodi pomladak budućeg svećenstva, jer od duha i postupka ovoga muža ovisi dobrobit ne samo jedne župe, nit dika kojeg kaptolskoga mjesta, već bezbroj dušobrižnika duh, sposobnost i djelovanje. Vrlo bi mnogo beskorisnih svećenika proizašlo ispod posvećujućih rukuh biskupovih, kad ih ovi ne bi niti u dječačkom odgojilištu nit kašnje u sjemeništu ino učili i na drugo priučavali, van na samostansku ascezu, te točno ali i mekaničko vršenje crkvenih propisa. Ali ako je poglavar sposoban, te steče povjerenje svojih pitomaca, i u njima uzbudi želju za višim životom, mladenački im žar u pravu kolotečinu svede, govorima svojim uzvišene misli shvatljivo kazati znade, svako plemenito njihovo nastojanje njeguje, a želje za osjetnim i materijalnim uspješno šiba i suzbija, taj je najveći

dobrotvor crkvene pokrajine. Znademo, koliko je veselja u župi, kada mladomisnik prvu svoju žrtvu doprinosi. No kad bi se taj dan, quem fecit Dominus, sam mladić obazrio na minule napore i prijegore, a napose na one pogibli, iz kojih ga nevidljiva ruka oslobodila, na teške ranice, što ih nevigjeni liječnik iscijelio, to bi iz dna duše veličao Boga i žrtva njegova bila bi prava žrtva zahvalnica. A kad bi nazočni puk naslućivati mogao, koliko puta je Gospodin mlagjanog levitu, koji pred njim stoji, očuvao od toliko vjerskih i ćudorednih pogibli, kolikim ga marom suzdržao od zamame svijeta, to bi on novomisniku u velike zavigjao, ali i s njim zajedno u velike slavio Boga. A za koga da bude novomisnikov prvi „memento“ sive vivorum sive mortuorum? Nedvojbeno za one, koji su za njega kao djačića molili. U Würzburgu bila nekog nadglednika gospogja, koja je svake subote molila krunicu za svog sina djaka, a to se djače, Petar Richard, kao svećenik i kašnje augsburški biskup, vazda zahvalno sjećao te pobožne molitve i njoj milost svoga zvanja pripisivao.

2. U znak, da je novomisnik svakovrsne pogibli sretno svladao te golemu žrtvu doprinio, pruža mu kod primicijâ nevino dijete lijepi vijenac. No vijenac taj u pamet mu doziva jedan drugi vijenac, koji će si svečar morati tekar zaslužiti, i o kojem božanski Pastir bio rekao: „budi vjeran sve do smrti, i dat ću ti vijenac života.“

Na to slijede za novomisnika medeni tjedni, nakon kojih odilazi u vinograd Gospodnji. Prvo, što smo tom zgodom morali opaziti, jest, da bijasmo doduše oboružani svakovrsnim oružjem, ali ne umjesmo boriti se, dapače oružje se naše i način borbe nije vazda slagalo sa okolnostima protivničke čete. Ovdje se dosjetih njekoga sna, koji bio Šimun Stylita snivao, a kojega živovanju bezbošci i neupućeni u brzo se narugaše. Jošte za mladosti vidio on u duhu, kako

hoće da u zemlji udari temelj njekoj zgradi. Nakon kratkoga rada umori se i htjede da posao napusti; ali na to ču ovaj glas: „Radi samo dalje i prodiri dublje.“ To se opetovano ponavljalo, dok mu tajni glas ne izjavi, da je temelj dosta dubok, da se zgrada može za kratko vrijeme bez kakove poteškoće podići. Smisao tog vigjenja nije baš teško odgonetati. U početku našeg svećenikovanja i mi započesmo svim marom stavljati temelj Božjem kraljestvu; vremenom se umorismo, ali moradosmo opaziti, da je temelj jošte uvijek plitak, jer se osniva na bogoljubnom čuvstvu i nakani. „Kada bi tko površno i prolazno sve i sav svijet ostavio — veli bogoduhi Toma Kempenac — ali ne bi sebe ostavio, učinio bi malo ili ništa.“ Ako li smo se imali prije svećeništva našega boriti protiv golemih neprijatelja i poteškoća, to je čim smo postali svećenici, iznenada ustao najgori neprijatelj naš — onaj vlastiti „ego“, koji po slovu sv. Pavla traži sebe, a ne Isusa Krista. Ovaj egoizam, ako nije iz najtanjih žilica srca iskorijenjen, život svećenički dovodi u najveću pogibao, dapače i upropašćuje ga, ništi; jer osujeti najbogoljubnije odluke, okalja svećenički čin, njeke opet dovodi do gramzenja za službama, častima, crvenim pojasom i drugim crkvenim odlikama, i uz to i po tom za što većom dopadnošću kod svjetovne i duhovne oblasti, a što je najgore do ocrnjivanja drugih mnogo vrednijih. Druge opet potiče, da se sprijatelje sa slobodoumjem, bezvjerjem i novovjekom poganštinom, e da tim sjegurnije dogju do odlike, te igraju velikog gospodina. Ovakav svećenik nije temelj dosta duboko iskopao, pa u mjesto da gradi, sve mu raspline — ruševinom postaje. On jest svećenik, ali nema duha svećeničkog ni crkovnog, dapače postupa, kako ne dolikuje nijednom poštenom čovjeku. — Jošte postoji u njemu po sv. regjenju zadobljena božanska moć i snaga, ali on poput Samsona snatri u naručaju Dalile: zemskih dobara, bogastva, dostojanstva, ili odlike.

No našlo ih se vazda veoma mnogo, koji su odmah na početku svog svećenikovanja postavili čvrst temelj svomu svećeničkomu djelovanju i koji se kašnje odlučno opirali svim i vanjskim i nutarnjim napastima; samo što se taj temelj nije osnivao lih na njihovu znanju ili volji, ta u jednu su ruku vrlo dobro poznavali svoju nemoć i nestalnost, u drugu opet duboko ćutili svu težinu sv. reda. Samosvjesni, da su poput prorokâ i apostolâ svakom čovjeku, u svim prilikama dužni naviještati riječ Božju, dovoditi ga k svetosti i upravljati kao kraljevstvom Božjim, u toj samosvijesti ne prestadoše moliti Boga, da ih u njihovoj slaboći podupre i ojača. Kod njih se obistinilo ono, što je bio njeki Isusovac u svojoj knjižici napisao, a meni na putovanju 1862. g. dao: „Si Jesu vocem docili capis aure sacerdos, perficies sancto magna ministerio“. I zbilja nije zaregjeni svećenik namjesnikom Kristovim; ispunja li svoje svećeničke dužnosti, nalikovati će Onomu, koga nadomješta. Čitamo li životopis bogoljubnih svećenika, opažamo, da se u njihovom djelovanju odrazuje život Isusov: ljube samoću, otvoreno kroče pred svijet, kako i Gospod; u poniznosti svojoj kao da ih megju ljudima nestaje a kako divno djeluju! Kao da se za svijet ne brinu, pa ipak tolikih pospješuju sreću. Nije moguće opaziti vlastiti im „ego“, u mjesto toga ne vigjamo ino, nô affectum intensivum, qui diligentissime quaerit honorem Dei et proximorum salutem; et quidquid his duobus opponitur, fortiter constanterque repellit.

Na taj način sv. red predočuje takove divotne primjere krjeposti i požrtvovnosti, kakovima se nijedan ini stalež pohvalit ne može.

Često sam već progovorio o takovim mlagjim il starijim svećenicima, koji radeći u svijetu nezadovoljni su sa mnogo toga te se koli o sebi, tako o drugima svaki tren sablazne; uslijed čega sune im u

glavu želja: idem u samostan. Ako ih Bog zbilja zove, neka se pozivu tomu ne ogluše. Ali ako bi razlog njihovoj nakani jedini bio, što ovdje — ondje čuju sablažljive izjave, ili doživu dogogjaje, ili što nijesu posvema zadovoljni s uspjehom svog rada, tada im ne svjetujem polazak u samostan, kako to nit meni svojedobno nijesu svjetovali. Pa kada bi zbilja bila kakova oko nas ljaga, od koje ne ostadosmo nit sami čisti, tada si odaberimo drugo sredstvo da se očistimo i popravimo, n. pr. pogjimo u duhovne vježbe. Sretnima nazivam one dane, koje sam proveo u društvu braće i časnih staraca megju sv. zidinama Mekreraninskog samostana na obali Bodenskog jezera; tuj sam se izmirio s Bogom, nahranio krjepkom hranom novog života te činio nove sv. odluke glede mog budućeg života. Mogu skromno ustvrditi, da od tog doba mnogo više mislim na Krista, marnije promišljam Njegovu nauku, vjernije ga slijedim, kô svećenik marnije radim o spasu vjernika; kô kuće-gazda brižnije i spretnije nadgledam svoje ukućane; ko gragjanin voljnije ispunjavam svoje dužnosti. Ovako koristim i sebi i drugima; jer sam se donekle oslobodio samoga sebe, svojih strasti i slaboća.

Jošte te upozorujem, da pravovjernima svojim otvoreno i bez krzmanja progovoriš o svem, na što sam te u ovom listu sjetio. Istakni pred njima uzvišeno dostojanstvo svećenika, moć njegovu i dužnosti kao i milosti sv. reda. Kaži im, neka za sve ovo zahvale te poštivaju svakog svećenika kao namjesnike Kristove, ali ne zaboravimo ni tuj, da nam je puku primjerom prednjačiti: pa zato štujmo i cijenimo svakog brata svećenika, ne govorimo o njima, osobito pred pukom, rad njihov ne prosugjujmo, nakane im ne sumnjičimo, u posebnim zgodama pomognimo im i tako rad njihov što većma uzveličimo. — Osobito rado pribivajmo primicijama, svećeničkim društvima i pogrebima subraće. Ali treba da i u

naš „Memento“ — iza roditelja budu na redu braća svećenici. Upamtimo si riječi Spasa, što ih je prvim svećenicima kod zadnje večere upravio. „Haec mando vobis, ut diligitatis invicem.“ Nagje li se u našoj ma i — onoj manjoj i najsiromašnijoj župi koji obdareni, valjano odgojení, ćudoredno postojani mladić, nastojmo i roditelje i to dijete zadobiti za kuću Božju; pa ako roditelji radi slabih svojih imovinskih prilika i položaja ne bi na to pristati mogli, nastojmo sami pronaći način, kako da ga dalje odgajamo i školujemo, makar da n. pr. opskrbu djeteta bilo sasvim ili djelomično sami nosimo, ne mareći pri tome za klevete svijeta; ili da ga smjestimo u kakav valjani dječački zavod — n. pr. u dječačko sjemenište, ili sirotište, ili da ga preporučimo pripomoći drugih imućnika. Budi uvjeren, da će ti tako odgojeno dijete danas sutra biti na pomoć; jer će uvidjeti, da u prvom redu treba te o Bogu, a u drugom o tebi šaputa onu: „Suscitans a terra inopem et de stercore erigens pauperem.“

Opaziš li kod takovog gojenca, da se s vremenom promijenio, te usisao takovu vlagu, po kojoj više ne će moći u svetištu Gospodnjem cvasti, ni mirisati; ded se tada opet odreci samoga sebe, i premda si sâm dotičnika odabrao, da bude od njega svećenik Gospodnji, i bez krzmanja izjavi, da radi pomanjkanja svećeničkog zvanja on svećenikom biti ne smije. Budeš li se ovako brinuo za svećeničko dostojanstvo i diku koli u sebi, toli kod subraće svoje, kao i kod pravovjernika ma kojeg doba i staleža bili, tada će ti zaista sv. red biti najdivotnijim vijencem i krunom za života, i osjegurat će ti onu, koju ti je predočivao vijenac pružen na novoj ti misi, a koju sv. Pavao naziva krunom pravde.

Bog s tobom.

LXXXV. Otajstvo ženidbe.

Slušaju li te pomno tvoji vjernici, kada im razglabaš otajstvo sv. reda, to će sigurno još pomnije slušati i staro i mlado, kada progovoriš o ženidbi. Mladež će sigurno rado slušati o onom sretnom raju, koje im cijelo srce zaokupilo i do kojega bi već sada rado doći; drago će biti i oženjenima, ako što čuju o dužnostima njihova staleža kao i o milostima, koje ženidbom primaju. Treba doduše da se za svaku pouku pripraviš proučavanjem i molitvom; ali dvostruko je to nužno, kada namisliš poučavati o braku, e da uzmogneš koli samu stvar toli izraze valjano odabrati. Neki dušobrižnici misle, da su toj svojoj dužnosti udovoljili, ako jednom zgodom u jednom predavanju razglobe cijelo gradivo, misleći u sebi: tà oženjeni i onako već sve znadu, a mladež će se i onako naskoro naučiti, kada tomu vrijeme dogje. Ali ja se bojim, ako je dušobrižnik ovakovih nazora i ako tako radi, da će tada i prije primanja otajstva ženidbe i u samom braku pustošiti golemi grijeh i lakoumlje. U ostalom ja ponizno ispovijedam, da sam i ja prije kojih 40 godina vrlo mršave pouke davao o ženidbi; izgovorio sam naime ono malo, što sam u priručnim knjigama našao, ali dodavati tomu nešta, nijesam se usudio.

Ali danas sam uvjeren, da nam valja o otajstvu ženidbe posebnom pomnjom i marom poučavati kako mladež tako i starije, jer taj temeljni kamen ljudskog društva jošte nikad nije bio izložen tolikom pogubnom izvraćanju i navali, kako baš danas. Tà danas t. zv. naprednjaci napadaju ono, što kršćansku ženidbu karakteriše: njenu sakramentalnu bît, jedinstvo i nerazrješivost; dapače tako daleko idu, te hoće ženidbu iz crkv. djelokruga izlučiti, a zamijeniti ju civilnom ženidbom i podrediti ju svjetovnoj vlasti, što se na žalost u nekim državama već i postiglo i praktičira. Prama ovakovom shvaćanju treba da razložimo uzvišenost kršćanske ženidbe i pokazati, da ovakovo moderno shvaćanje o ženidbi povjest ne poznaje. Valja kazati, da Bog ženidbu nije opredijelio stvaranjem, već posebnim činom svoje volje. Prvi brak, kako kazuje sv. pismo, svezao je sâm Bog, kad je doveo ženu k mužu, i sam ih poučio o naravi te zajednice i o dužnostima, koje odatle izviru; napokon taj vez blagoslovio je On sâm i ujedno izjavio svoju volju, e da se množe, rastu i napuče zemlju.

Na taj način u odregjenju ženidbenog staleža vigjamo mi nješta takova, što Bog kod ostalih bića nije smatrao nužnim. Iz rečenih Božjih riječi i postupka svijet je vazda zaključivao, da je ženidba nješto sveta, kod veza da Bogu pripada glavni dio, u koliko On veže, pečati i posvećuje naumljeni vez. Uvjerenje, da Bog veže, sklapa ženidbu napose se ističe kod Židova u Mojsijevom zakoniku, u koliko se odnose na ženidbu i u obredima, kojima se ženidba sklapala. Tragove ove časne baštine možemo opaziti i u običajima poganskim, jer se i tuj ženidba vazda smatrala zà nješto sveta, te se bez molitava i doprinašanja žrtava nikad nije sklapala.

U kršćanstvu je ženidba sakramenat i za to se pomalja kao jedan od izvora milosti i sv. tajne. Sam Krist ponavlja riječi, koje je bio Bog za sklapanja prvoga braka naglasio, a da čvrstoću i dostojanstvo ženidbenog veza jošte većma istakne, dodaje: „što je Bog združio, čovjek neka ne rastavlja“. Od Apostola se ističe sv. Pavao kao vjesnik dostojanstva kršćanske ženidbe. Naziva bo ženidbu velikim sakramentom u Kristu i Crkvi, te kao uzor svetosti veza predočuje postojeći vez megju Kristom i Crkvom Njegovom. „Žene neka se pokoravaju svojim muževima — upućuje veliki Apostol (Efež. 5.) — kao Gospodu; jer muškarac je glava ženi, kao što je Krist glava Crkvi; zato kako se Crkva pokorava Kristu, tako i žene svojim muževima u svemu.

Vi pako muškarci ljubiti vaše žene, kao što je ljubio Krist Crkvu, te samoga sebe za nju žrtvovao, e da ju posveti ... i uzvisi. Tako valja te i muževi ljube svoje žene, kako sami svoje tijelo. Tko svoju ženu ljubi, ljubi samoga sebe". Možemo li zamisliti srdačniji i tješnji vez od onoga, koji postoji megju Kristom i Crkvom Njegovom? Ovakav treba da bude vez i megju oženjenima. Krist gospoduje nad Crkvom, muž neka gospoduje nad ženom; ali Krist je za sreću Crkve žrtvovao samoga sebe, treba dakle da i kršćanskom suprugu bude jedina dika i sreća, da sve svoje sile posveti sreći svoje žene. Crkva se pokorava Kristu, neka se i kršćanska žena pokorava svome mužu; a jer Crkva diku i slavu svoju prima od Krista, tako neka i žena dobiva diku i spasenje od muža. I kao što Krist i Crkva svoju duhovnu djecu brižno čuvaju, odgajaju i usrećuju; tako neka i otac i majka brižno čuvaju, odgajaju i usreće svoju djecu. Ali i obratno: djeca slijedeći primjer Isusov kao djeteta, neka svoje roditelje štuju i zahvalna im budu, te kada i u koliko mogu, neka usreće, podupru ih kao darovaoce života.

„Kako da opišemo sreću one ženidbe, koju sklapa Crkva, sv. pričest jača, blagoslov pečati, angjeli veličaju, a nebeski Otac odobrava"? vapi Tertulijan. Odatle je jasno, da je ženidbu ustanovio Bog u svojoj svemoći i premudrosti te u novom zavjetu uručio na čuvanje svojoj Crkvi, kojoj je objavio za to potrebite istine i zakone, kao što joj je povjerio i nužne joj milosti. Prema tomu ženidba obavljena ma kako skromno pred crkvom ili po njenim propisima jest sakramenat, dočim obavljena pred svjetovnom oblasti po svjetovnim propisima nije sakramenat, dapače megju kršćanima nije moguće sklopiti ju valjano. Gdje je civilna ženidba kao obvezatna uvedena, mogu se vjernici najaviti kod svjetovne oblasti, e da budu dionici posljedica gragjanskoga prava, ali pravi bračni drugovi postaju tekar onda, kad se združe po propisima

sv. majke Crkve. Ovu istinu izrekao je papa Pijo IX. ovako: „znano budi svakom katoliku, da je ženidba u u istinu i u pravom smislu riječi jedan od sedam po Kristu ustanovljenih sakramenata; čega radi kršćani ne mogu sklapati brak, koji ne bi bio u isti čas i pravi sakramenat; prema tomu sve vrsti odnos izvan tog otajstva megju kršćanima, sve da je učinjen i pod paskom svjetovne vlasti, nije ino, nego po Crkvi vazda osugjeno, gadno i pogubno priležništvo, tako da se sakramenat od ženidbenog veza odlučiti nikada ne može, te jedino crkvenoj vlasti pripada odrediti sve, što se ma na koji način odnosi na valjanost ženidbe".

Megjuto ti valjda u sebi misliš, da je suvišno toliko riječi trošiti pred pukom, e da se i istakne dostojanstvo i čast braka kao i tome, čega se imadu držati zaručnici i vjerenici. Moguće da bi u drugo doba imao pravo, ali danas, gdje se nazori sa kršćanskim oprječni naviještaju, te se nastoji i u samom puku pobrkati pravi pojam otajstva ženidbe, uslijed čega i muško i žensko na selima — na žalost već uvjetno i bezuvjetno sklapa ženidbeni vez lih radi novca, vremenite imovine ter putenosti — danas valja glasno i neprestano naglašivati ideju ženidbe, koju je bilo kršćanstvo ustanovilo. Zar nijesi doživio i sam, kako se danas kod ženidbe računa i obazire na ljepotu, novac (miraz), poznanstva, obiteljske sveze; u sklopljenom ženidbenom ugovoru pred kr. javnim bilježnikom brinu se svi za sve moguće slučajeve i okolnosti sada i u buduće, te točno označuju što će biti, ako koja bračna stranka umre; ali se jako malo ili ništa ne brinu za to, da misle na Boga, pred kojim se ženidba u istinu sklapa, da učine sve, čime će blagoslov neba i za se, i bračnog si druga i obitelj zavrijediti i izmoliti. Ali radost je veoma kratkotrajna, a žalost i preduga, jer se riječi sv. Pisma mora da obistine: „koji ženidbu tako sklapaju da Boga od sebe i od svoje duše isključe, a samo za nasladom

idu kao konj i mulac, koji nemaju razuma, nad tima imade vlast zao duh. (Tob. 6., 17.).

Za tumačenja o ženidbi valja i na to upozoriti, da je sklopljeni vez glede postignuća potpune ženidbene svrhe megju mužem i ženom nerazrješiv, tako, te se valjano sklopljena ženidba megju kršćanima nikad razriješiti ne može, dakle da nijedna stranka drugu ženidbu sklopit ne može, dok joj bračni drug živi; jedino je to moguće, da se poslije sklopljene ženidbe ne mogu rastati bilo za vrijeme bilo uvijek i rastavljeno živjeti.

Ne dvojim o tom, da si sve to već svojim vjernicima na srce stavio i da ćeš im vazda naviještati, da megju njima sklopljena ženidba bude po bračne drugove, po crkvu i državu što korisnija i spasonosnija. No bojim se toga, da si uza svu svoju gorljivost morao do sada i u buduće mnogu gorku iskusiti. Jer radnici i radnice što sa sela odlaze u gradove i tvornice, dapače i oni, koji kod kuće ostaju, da će od kojekakvih danguba i pridošlica i seljaka što se iz tugjine povratili te iz novina naučiti omalovažavati i ženidbu, neumjesno poimati njenu svrhu, a po tom i prezirati njezina svojstva. Da se to ne dogodi, ne zadovolji se tim, da ih opomeneš, upozoriš, već kao svećenik moli i svoje vjernike pozovi neka mole, e da sakramenat ženidbe koli oni toli cijelo kršćanstvo danomice sve većma cijene; jer bi u protivnom slučaju buduće potomstvo jošte manje poštivalo ženidbenu svetost, te bi i o njemu vrijedilo ono, što kaže sv. Pismo o židovima: „Oci su im jeli kiselo grožgje, a sinovima su zubi utrnuli". S Bogom.

LXXXVI. Zaruke.

„Velečasni! ja bih se rado ženiti, molim vas svjetujte me", — s ovakovom prošnjom dolaze mnogi do svog dušobrižnika. A ovaj se na to sjeti, što je

sv. Pavao rekao momcima i djevojkama ili udovicama u Korintu, pa će to isto kazati i on svojim vjernicima: „Tko se oženi, dobro čini, ali tko se ne ženi, bolje čini." Krasno je, ako se kršćanin u tako važnim stvarima, kao n. pr. izbor staleža, ženidba, obrati k svomu dušobrižniku, što će nedvojbeno mnogo boljim plodom uroditi, nô da posluša kakovog nadrimudraca selskoga. No već za pouke o ženidbi, treba te se dadne uputa i savjet kako roditeljima tako i onima, koji se kane ženiti. Svijet vrlo mnogo govori o braku, a mnoga majka pomišlja na ženidbu svog djeteta već tada, kada jošte školu polazi. Ako li je tomu tako, zašto da manje govorimo o ženidbi mi, svećenici? Svakako bi bolje bilo, nego li da kašnje to većma jadikujemo nad neslogom oženjenih. Napose danas, gdje se uvriježio glede ženidbe i braka u prošlom listu napomenuti krivi pojam, danas je posebice nužno te glasno i jasno naglasimo, što traži Bog i Crkva Njegova, e da se prvo otajstvo dostojno prime. Moguće da si u tom inog mnijenja, ali prosim te, saslušaj i moje.

1. Prvo pitanje jest, tko se može ženiti? Dakako katekizam veli: dva kršćanina. No ja tuj ne mislim takove samo, koji su pokršteni, već koji su dostatno poučeni u kršćanskoj vjeri i prama tomu dostatno poznadu svoj vjerozakon. Zato je veoma važno pitanje: dolazi li mladež marljivo na kršćanski nauk? Zato ti ja premda sam o tom predmetu već posebice prije govorio, ipak ponovno na srce stavljam, da se svim žarom pobrineš za što marniji polazak kršćanskoga nauka. Megju ostalima izjavi, da zahtijevaš, neka oni, koji se kane ženiti, dostatno budu poučeni u sv. vjeri, a to mogu biti samo oni, koji kršćanski nauk marljivo polaze. Tko pako dostatno ne poznaje svoju vjeru, taj se k ženidbi ne će tako dugo pripustiti, dok ne nauči, što treba znati.

2. Nadalje neka se ženi onaj, koji je koristan

član ljudskog društva, te može više njih uzdržavati. Prvi suprug morao je raditi, sv. Josip morao se baviti svojim tesarstvom, tako mora svaki suprug povjerene mu osobe radom ruku svojih dolično uzdržavati. Od žene se pako očekuje, da se razumije u nutarnje upravljanje kuće, a koja ništa ne zna, ništa ne radi nit umije štediti, to ni za nju nije dosta, a kamo li za drugog, i zato nek se ne udaje. Dušobrižnici se vrlo mnogo tuže na muževe, koji krčme posjećuju, na žene da su rasipne; spominju, kako se naglo koji put razaspe kuća i blagostanje te govore kako će skoro napokon i propasti. A razlog tomu? Pogrješke bračnih drugova bile su već u njih kao mladenaca. Zato, da ženidba bude sretna, treba da glasno i neprestano govoriš protiv lakoumnosti i putene strasti u mladeži pram onoj sv. Pisma: „clama, ne cesses, quasi tuba exalta voćem tuam et annuntia populo meo scelera eorum.“ Mladence treba upozoriti na to, da na odabranomu ili odabranoj iz puke tjelesne ljubavi nijedno svojstvo ne pregledaju; jer će to sve za bračnog života zasjati u novom svjetlu tako, te će morati uvidjeti, da one ljubavi, koje su se slijepo držali, sve većma ponestaje. Danas se ni država, ni roditelji, ni rodbina baš mnogo ne stara za ono, što je kod sklapanja ženidbe glavna stvar; svim silama poradi o tome, kako da se žene samo takovi kršćani, koji su kadri saviti obitelj i da jedan drugomu pristaju.

Kod ove točke dosjetih se mješovite ženidbe. U stara vremena je selski puk jako malo i čuo o takovim ženidbama; katoliku nije išlo u glavu, kako da se on oženi ili se uda za nekatolika. No danas katolik stupi n. pr. u službu u gradu, il inače onamo dospije, gdje se upozna sa protestantkinjom, luterankom ili vlahinjom; ili se koji pravoslavni, luteran ili protestant naseli u koje mjesto i u brzo bude sklopljena ženidba uz to megjusobno očitovanje, da

oboje njih štuju jednog ter istoga Boga, a po tom da baš tako silna razlika u vjeri megju njima ne postoji. Krivac da se ovakove mješovite ženidbe sklapaju većinom je sam dušobrižnik, koji o takovim ženidbama ili ništa nije govorio, ili veoma malo i to manjkavo. Nije govorio, kako je već Bog sam u staromu zavjetu bio zabranio židovima ženiti se sa susjednim ili megju njima nastanjenim pogankama; kako je i sv. Pavao osugjivao ženidbu sa poganima, kako li je majka Crkva u svako doba mješovitu ženidbu osugjivala i zabranjivala. Sve ovo valja ne samo za pouku vjerenika, već i na kršćanskom nauku i s propovijedaone navijestiti, te iznijeti i razglobiti nauku Crkve, u kojoj je jedino spasenje. Valja protumačiti bit otajstva ženidbe, koju protestanti niječu, kao i vjerski indiferentizam, koji se redovno već kod sklapanja takove ženidbe pomalja, a kašnje se sve većma njeguje i prelazi u većoj mjeri na djecu, te je vjerojatno, da će s vremenom megju njima nastati vjerski razdor, svagja, prezir, pa i otpad. Ovakova odlučna pouka župnikova nedvojbeno će slomiti upliv lažnih savjetnika ili moć sklonosti, a osobito roditelje moćno potaknuti, da na ovakovu ženidbu ne pristanu.

3. Mladenac-zaručnik treba da je slobodan kako od ženidbenog veza, tako i od ženidbenih obećanja, a to treba da traži i od svoje odabranice. I ovu točku treba te dušobrižnik toplo preporuči i roditeljima kao i mladencima; jer se vrlo često dogodi, da si mladež onako u četir oka ozbiljno i srdačno megjusobno obreku ženidbu, ali kašnije radi većeg dobitka, ili inog nedostatnog razloga svoje obećanje ne ispune. Dušobrižnik treba da izjavi, da su ovakovo ozbiljno obećanje dužni pod teškim grijehom držati, i da takova možebitna nevjera prečesto prouzroči propast ne samo pojedine osobe, već cijele obitelji. Uz to iskustvo dokazuje, da stranku, koja pogazi svoju zadanu riječ, prečesto već za života snalazi zaslužena kazan.

4. Treba da opširno progovoriš i o ženidbenim zaprjekama i to tim više, što moraš vjerenike pred pukom tri puta ozvati, e da najavi svaki, koji bi izmegju njih znao za kakovu zaprjeku; isto tako se za samog vjenčanja pozovu kumovi i ostali nazočnici, znadu li za kakovu postojeću zaprjeku. Istina, danas u našim se prilikama rijetko pojavi gdje koja zaprjeka, npr. imp. erroris, conditionis servilis, raptus, ligaminis, ali tim češće pomalja imp. consanguinitatis et affinitatis, kao i imp. criminis. Puk je dosta neuk, te na ovo baš toliko i ne pazi; zato valja opetovano naglasiti, da su dužni ne samo vjerenici, već svaki kršćanin prepriječiti nezakonitu ženidbu i vez, ili nevaljani skupni život. Kaži, da Crkvu, kad ustanovljuje zaprjeke, ne rukovodi samovolja, nego načela, koja u postojećim okolnostima pospješuju ne samo neporočnost ženidbe, već i dobrobit oženjenih i čitave obitelji. Treba te kažeš i to, da akoprem se za oprost većinom mora plaćati, ipak Crkva ne voli davati oproste. „Sunt ne in Germania tam paucae foeminae?“ — pitao jednom papa Grgur XVI., kada su mnogi tražili oprost super gradus affinitatis. Glede pristojbe pako, koja se platit ima, treba te izjaviš, da to ne ide u džep Papi ili biskupu, što oprašta, već da se rabi djelomice za plaću onim osobama, koje su kod toga posla zaposlene, djelomice pako za unapregjenje sv. poslanja ili misija.

Naviješta li dušobrižnik ove istine češće, to će prilično izliječiti svoje vjernike od kriva mišljenja, kako je danas o ženidbi; tada će roditelji, kad im se žene djeca, paziti ne toliko na imetak, koliko na vjersko katoličko osjećanje, na ćudoredno vladanje, na poštenje i stalni značaj; tada će u brzo ponestati onog čestog grješnog i prenaglenog ženidbenog obećanja, koje bi se inače dogodilo; tada će se i roditelji i djeca mnogo prije sporazumjeti glede bračne zajednice.

Vjerenici se moraju njekoliko puta najaviti kod svoga dušobrižnika, te pri tom moraju položiti njeku svoticu (za ozove i vjenčanje), i tako već na prvom koraku moraju da iskuse, kako je ženidba za njih skupa stvar. Prvi put dolaze k župniku, da ondje kao pred namjesnikom Božjim ispune svoje ozbiljno obećanje. Da taj čin shvaćaju jako ozbiljno, može se već putem na licu im čitati: koracaju lagano, ozbiljno, tiho ter odavaju njeku tjeskobu. Ali treba te i župnik ućuti, da je taj trenutak ozbiljan i svet, čega radi nikada neka ne propusti ovaj ozbiljni trenutak na korist vjernika uporabiti, neka ne zaboravi tom zgodom u kratko ponovno istaknuti svetost ženidbe, njezinu važnost, nerazrješivost, nužna svojstva vjerenika, umjesne obzire pri izboru kao i bračne dužnosti. Nagovor taj neka bude kratak, ali jezgrovit i djelotvoran. Ovakav dušobrižnički nagovor već je mnoge nesretne ženidbe u zametku osujetio.

5. A što se tiče onoga toli glasovitoga ispita mladenaca ili vjerenika, treba da se i to obavi ozbiljno i trijezno, sazvavši svaki put u pomoć Duha sv. Poznaje li župnik vjerenike, znade li, da su u kršćanskom nauku poučeni, i da ga izvršuju, tad ih naravno ne će ni sada poučavati ni ispitivati iz cijeloga katekizma. A koje ne pozna, te neka pita, pa koji ne znadu neka ih pouči. Megjutim treba da svakoga lijepo pouči o svetosti ženidbe, o dužnostima suprugâ i odgoju djece. Valja im predočiti sve one poteškoće, koje su sa bračnim životom skopčane; no valja te ih se upozori i na to, kako baš zato dobivaju milost u otajstvu ženidbe, da to laglje svladaju. Mogu im se raznovrsne neprilike unaprijed kazati i pri tomu naglasiti, kako baš u takovim teškim prilikama mogu svoju megjusobnu ljubav jedan spram drugoga dokazati. Kod te zgode može se dotaknuti i osobnih svojstva i odnosa kao i kućnih i obiteljskih prilika. Jesu li vjerenici ubogi ili bogati, jesu li im

roditelji stari i nemoćni, da li budu morali sa punicom ili svekrvom pod jednim krovom stanovati, ako drugamo odilaze, ako su tekar nadošli u župu, ako je to druga ženidba — možda sa više djece iz prijašnjega braka, ako je ženidba mješovita itd., o svem tomu nužno treba te župnik progovori; jer se mora pretpostaviti, da će ovom zgodom savjeti i opomene u ovim prilikama veoma moćno na njih djelovati i da će ih kao korisne za budući život prihvatiti. Naravno u većim župama može istodobno biti vrlo mnogo zaručnikâ, a po tom i mnogi mogu doći na jedanput na ispit. Tuj ne bih svjetovao, da poučavamo mladiće zajedno sa djevojkama, jer bi se možda djevojke često ustručavale od stida govoriti, a momci bi se morali nerijetko pred djevojkama zarumeniti. Ne svjetujem ni to, da starije zaručnike ispitujemo zajedno sa mlagjima. Imademo li samo 1—2 para poučit, možemo ih redovito zajedno uzeti, jer se možemo pomnije s njima baviti. Gdje je župnik i kapelan, vrlo je shodno, da župnik odličnije zaručnike tim odlikuje, da ih sam osobno ispita. Mislim, ako bude pouka zaručnikâ potpuna, da ne će tako lako zaboraviti na upute oni, koji se valjano pripravljaju za vjenčanje; ter će i u braku sretno živjeti; a napokon i Bog će takav naporan rad dušobrižnika obilno nagraditi. S Bogom.

LXXXVII. Vjenčani dan.

Nezaboravna moja majka, koja je posljednje godine svoga zemskog života sprovela uza me u župnom stanu, vazda bi proplakala, kada bih god koje mladence vjenčao. Čini se, te sam i ja njeno mekano srce baštinio; jer bih i sâm radije išao k bolesnicima, i čitave mjesece najveće grješnike ispovijedao, samo kad ne bih morao vjenčavati. Uzrok tomu ne bijaše, kao da su možda moji vjernici vjenčanje tko zna kako lakoumno obavljali, već što me obuzelo

njeko bolno čuvstvo nad udesom i budućnosti vjerenikâ. U mladenačkom svom čaru, u potpunoj snazi, u djevičanskom uresu, kao i s mnogovrsnim dobrim odlukama puni stoje oni pred žrtvenikom; ali ja se ne mogoh otresti pomisli, što ih sve može za kraće ili dulje vrijeme po odredbi ili dopuštenju Božjem snaći, te ih isključiti od vječne nebeske gozbe? Ne znam, da li i tobom kada takova ćuvstva obladaju; zato se žurim da pregjem na vanjsku svečanost, koja se kod vjenčanja obavlja.

1. Mnoge gradske navike ne mogu odobriti, ali način, kojim se vjenčanje obavlja, veoma mi se svigja. Otigju ili odvezu se u crkvu; poslije slijedi gozba, kojoj pozvani gostovi prisustvuju. Na to slijedi plesna zabava, ali i opet samo za pozvanike; nakon toga, a i prije još mladenci otputuju. Poslije podijeljenog blagoslova u ime crkve, vigjam ja u mladencima i gostovima čedno veselje i ništa drugo. No što vigjamo mi kod naših seoskih vjenčanja?[1]

[1] Ovdje i kasnije g. pisac nedvojbeno misli lih na svoj okoliš. No sve ovo u koliko i može postupak dušobrižnika opravdati, ipak se vrlo malo sudara sa našim običajima. U koliko se pak sudara, lako može svaki dušobrižnik prilagoditi što je ovdje rečeno navikama svoje župe. Ali nije moguće ovdje ne taknuta ostaviti dva vrlo hvale vrijedna običaja, o kojima g. pisac niže govori. Prvi je u tom, što se u njegovom kraju otajstvo ženidbe podjeljuje prije podne. Dočim kod nas s rijetkom iznimkom poslije podne, pače i u večer u sumraku. Prijašnji je običaj s mnogog gledišta i razloga pohvale vrijedan; jer osim toga, što je pretpodnevno doba mnogo prikladnije za primanje sv. otajstva, to se time i slijedećim objedom mogu odstraniti mnogovrsne nedoličnosti i neurednosti, što je za večere, koja slijedi iza popodnevnog vjenčanja, nemoguće. Zato nije čudo, što i biskupske odredbe traže, e da se otajstvo ženidbe dijeli do podne. Nedvojbeno će svaki valjani dušobrižnik svim marom i žarom, zborom i tvorom nastojati, da se ovakove odredbe uvedu i što prije oživotvore. Drugi hvale vrijedni običaj jest, što u Bavarskoj zaručnika župnik vodi od kuće zaručnikove k zaručnici i ondje bračni krevet blagoslovi. Ovo bi kod nas bilo veoma teško učiniti tada, kada se više njih iz raznih sela na jedanput vjenčaju. *Op. prev.*

Moguće, da u jednoj župi vlada pravi kršćanski duh, koji može osujetiti mnoge nepodopštine; dok u većini župâ upravo pri vjenčanoj gozbi, koja traje 24—36 sati, dogagjaju se takove stvari, koje ne samo da ovomu danu ne dolikuju, već otvoreno podsjećaju na poganske bakanalije. Spomenuti ću samo glavno. Ponajprije tko ne zna, koliko je već nesreće prouzročilo nesretno puškaranje — pucanje? Ali se čini, kao da jošte nije bilo dosta nesreće. K tomu dolazi svirka ili muzika, kod koje ne smije faliti marš ili koračnica, a to je tako zamamljivo, da ni g. župnik ne drži ispod svog dostojanstva priključiti se i stupati po maršu u povorci uza zaručnika. Meni se uvijek činilo kao nješto neobična ići pred Isusa Krista s muzikom, da se prime otajstvo. Na mnogim mjestima opstoje i drugi popoldašnji običaji, n. pr. mlada se sakrije i mladu onda ugrabe. Ta tko bi mogao u takovoj zgodi misliti na otajstvo, na blagoslov crkve? Čim se pako većma približava čas vjenčanja, tim je veća i neumjerenost, pijanaca se broj množa, buka postaje sve divljija, razgovor sve življi, kletva ori neprestano, dvolične i proste pjesme i razgovori bivaju sve glasniji, jasniji i češći, kretnje sve nepristojnije, a ne rijetko proteče i ljudska krv. Sve se to zbiva tada, kada mladi par polazi k otajstvu te kani prosit blagoslov Boga živoga nad sav svoj život. Ovako su radili naši stari, ovako je bilo za prijašnjih župnika, čega radi će i novi župnik sve to kroz prste gledati, jer baš nije voljan da se radi toga sukobi s narodom i od njega si neprijatelja stvori.

Dobro bo znadem, da svaki kraj, svako selce imade svoje običaje, koji su sa narodnim životom kao srašteni, zato je rekao bih nemoguće iskorijeniti ih, dapače bilo bi nerazborito to samo i pokušati. Ali s druge strane nedvojbeno je i to, da je dušobrižnikova sveta dužnost, te u jednu ruku stare

običaje svrati prama dubljem njihovom značenju na pravu staru kolotečinu, a u drugu opet da porasle divljake izbije, isiječe, odstrani. Naravno, ako budem crno za bijelo držao, ako budem vesele gostove vodio iz kuće u crkvu, a poslije podne se priključio polupijanoj povorci kao pratilac, tada ne mogu tražiti, da se dan taj posveti, nego ću u najboljem slučaju ubrati štolarinu i sebe umiriti time, da se ništa osobita nije dogodilo, ne brineći se za to, što će jednom kazati vječni Sudac, što sam prije podne služio sv. misu i otajstva dijelio, a po podne žrtvovao Belialu. Jošte nikada nijesam doživio, te bi Bogu ovakova ženidba bila povoljna. Izgovor, da je to uvijek tako bivalo, ili da je puk surov i u veselju svom neobuzdan, za mene ništa ne vrijedi; jer ja sam dušobrižnik, koji sam zvan, da povjerenu mi župu posvetim, od surovosti i grijeha oslobodim i nadahnem pravim kršćanskim duhom. Što sve ne izradi kipar od surovog komada drveta; što sve ne može učiniti dušobrižnik, koji radi po nauci i duhu Crkve, iz surovog srca pravovjernika? Treba te sa propisima Crkve ozbiljno i svečano ustajem ne samo za ispita vjerenika i pred vjerenicima, već pred svom župom, te što naviještam, to ozbiljnom i odlučnom voljom takogjer izvedem. Da vidimo te propise i odredbe.

2. Prvi propis crkve jest, da stranke otajstvo ženidbe dostojno primu, kod koje točke valja opaziti, da je ženidba otajstvo živih. Poznata je stvar, da je put, koji vodi do ženidbe, za premnoge vrlo sklizak i grješan. Često se najlakoumnije sklapaju poznanstva, a da ni tračka nade nije za skoru ženidbu; taj grješni odnos traje godine, i tako ženidbu predusreta dugi niz grješnog života. Ovo stanje ništa ne opravdava, ništa ne ljepša; jer grijeh i nećudorегje braniti nije moguće. Ili uzmimo, da su vjerenici svoju mladost proživili bez grijeha, ali u pojedinim okolnostima i zgodama mnogo toga smatraju dopuštenim.

U oba slućaja valja te se srce očisti nadnaravnim pokajanjem i iskrenom ispovijedi. Zato valja te župnik često naglasi, kako je za primanje otajstva ženidbe nužna čista savjest, što se najlaglje postizava generalnom ispovijedi. Naprotiv ako usta u ispovijedi zapečati lažni stid, ili ako manjka nužno pokajanje, tada novovjenčanici trostrukim svetogrgjem započimlju svoj važni stalež, e da vjerojatno kašnje taj jedini svoj položaj godine na godine povećaju, otegote; i prava je sreća, ako s tim teretom ne odu i u samu vječnost.

Vigjamo li pojedine brakove u nemiru, bez blagoslova i sreće, kada opažamo, kako supruzi kuću svoju pretvaraju u pakao, djeca su im neposlušna ter ogorčuju roditelje i život im prikraćuju, kako im ništa za rukom ne ide, a tomu je ponajviše razlogom oskvrnjenje otajstva ženidbe. Kada ja i kao svećenik i učitelj sve to znadem pa se ipak zadovoljim time, što sam vjerenike upozorio samo na ispovijed i pričest, to sva odgovornost pada na me, a ne na puk. Treba dakle kršćanima urezati u srca, da se oni ne smiju tako združiti, kako pogani, koji pravoga Boga ne poznaju.

Kada je puk ovaj uvjet čisto bistro shvatio, tada će uvidjeti i to, da i dan, u koji otajstvo ženidbe prima, mora te bude sveti blagdan. Ženidba je u istinu golema stvar. U njoj se združuju dvije osobe na zajednički, nerazdruživi život. Moraju jednom dušom i skupnim silama poraditi o vremenitoj i vječnoj svojoj sreći; bračne dužnosti treba te ispunjaju čistom ljubavlju i izmjeničnom vjernošću. No Gospod i blagoslivlje supruge, ako po Njemu ustanovljeno otajstvo dostojno primi; njeguje u njima nježnu, megjusobnu sklonost, potiče na što veću požrtvovnost, napunja ih sv. zbiljem, kada im se nametne nova dužnost, On porazdijeli megju njih radost i bol. Sve ovo neka dušobrižnik svojim pravovjernima navijesti, ter ujedno

izjavi, da u župi ne će trpjeti nikakav običaj, što se ne sudara sa dostojanstvom braka i nakanom Crkve. Ovakovo će nastojanje župnikovo razboritiji i bolji žitelji župe uvažiti. A kada se već župnik pobrinuo za odstranjenje raznovrsnih zloporaba, nastojati će, te i on sâm na takove vesele dane sudjeluje, bili vjerenici ubogi ili bogati. Nabožnim čuvstvom neka blagoslovi vjenčano ruho, bračni krevet, kao i svu imovinu s opomenom, neka nastoje otaj blagoslov sačuvati, a ne da ga otjeraju svagjom, kletvama, nevjerom. U odregjeno doba neka pogje u svadbenu kuću, e da vjerenike otprati, neka ih blagoslovi blagoslovljenom vodom i otprati ozbiljno, svečano u crkvu pred lice Gospoda Isusa Krista. Tuj neka dostojanstveno i razgovijetno progovori po nakani majke Crkve prigodno slovo, a tako neka i obred dokrajči. Gdje je groblje blizu crkve, neka pogje svećenik i povorka onamo, e da se pomole za pokojnu rodbinu.

Nepobitno jest, da ne ima vjenčanog dana bez gozbe. Ovo nalazimo kod svih naroda, čitamo o tomu u starom zavjetu dapače u samom evangjelju, da je ženidbenu gozbu počastio i blagoslovio Isus sâm osobno, dapače da je vodu pretvorio u dobro vince i tim veselje povećao. Odatle je jasno, da je gozba sama u sebi i po sebi dozvoljena i Bogu ugodna stvar. Treba dakle da svećenik i o tome progovori i pokaže, koliko i kako odlikuje kršćanstvo ovakove svečane zgode; ali neka ih uvjeri, da takove svečanosti ne budu do bijeloga danka, jer se zloporabe i tuj počinju oko 1—3 sata po polnoći.

Mili moj! bezuvjetno nastoj, da megj pravovjernima tvojima dostojanstvo otajstva ženidbe kao i bračnog staleža uzdržiš, jer će takovo uvjerenje biti blagoslovno i za sam dan vjenčanja, i za sâm bračni život. Bog s tobom.

LXXXVIII. Zli dusi.

Po katekizmu iza nauke o sv. sakramentima slijedi razglabanje o blagoslovinama. Dok sam ja polazio pučku školu, nijesam ove riječi nikada čuo; u srednjim školama predavali su vjeronauk svjetovnjaci, a ta učena gospoda nikada nijesu za shodno pronašli upozoriti svoje učenike na raznovrsne blagoslove i blagoslovljene predmete, a nit na njihovu korisnu porabu. No tomu se nije ni čuditi, kad je prosvjeta u početku XIX. stoljeća — kako je poznato — već tako napredovala, da su se blagoslovine počele smatrati zloporabom, dà čarolijom ili coprijom; dapače racionalistički i protucrkveni se duh već tako ojačao, te su ne samo svjetovne, već i crkvene oblasti bile zabranile porabu nekih blagoslovina. Kako odličnici tako i skromniji ljudi, učeni i preučeni natjecali su se u ruganju sv. obredima i puku, koji je tobož u svojoj sljepoći jošte uvijek uz ove prianjao. Mogao bih ti jošte mnogo toga kazati, što sam sve čuo i vidio, ali ću ragje šutiti o onoj dobroćudnoj gospodi, koji su svojim naredbama htjeli da blagoslovine sa lica zemlje izbrišu. S veseljem sam pozdravio katekizam Deharbeov, u kome su ipak blagoslovine ponovno zadobile svoje dolično mjesto i poštovanje; premda su mnoga gg. župnici, kojima se jozefinizam i lažiliberalizam već u krv uvriježio, namrgodili svoja poštena čela, nezadovoljno kimali glavom, te zlovoljno opažali, da se ponovno pomalja na površinu kobni onaj i mračnjački srednji vijek. Ovo sam hotio s prvine napomenuti, prije no progovorim o blagoslovinama, e da vidiš, kako se je prije kojih 50 ili 60 godina inako pisalo u tadanjim katekizmima i obredoslovlju, ali inako takogjer govorilo u srednjim školama i bogoslovskim zavodima, jer do sada jošte nikad nijesam imao prilike s tobom o tom predmetu razgovarati; a još manje znadem, što o tome naučaš svoje pravovjernike. Ne budeš li o njima dosta

govorio, dogodit će se s tvojom duhovnom djecom, što i s oranicom, u koju malo dobrog sjemena dospijeva, ali zato mah preotima kukolj i drač. Ako li ih pak primjereno i jasno poučiš, postići ćeš vrlo mnogo dobra.

1. Ponajprije treba te smo na čistu glede temelja i razloga, s kojih je Crkva blagoslovine uvela i odredila. Ako, kako bezvjerci tvrde, zlih duhova ne ima, dakle niti mogu na naše duše djelovati, tada možemo veći dio blagoslovina u koš baciti, dapače svaka gubi nješto od svoje značajke. Ali Bog nas sâm glasno i jasno uči, kako o bivstvovanju zlog duha tako i o njegovom uplivu na nas i naše dobro ili imovinu. Vazda sam bio tog mnijenja, a danas sam napose uvjeren, da valja osobito, kad tumačiš blagoslovine, pred pukom ovu nauku razjasniti i razdrobiti. Sav stvoreni svijet, kako tvarni, tako duhovni, sa svim svojim dijelovima sačinjava jedno, te Bog hoće, da se ovi dijelovi megjusobno izmjenično podupiru. Po tomu na čovjeka, koji po duši svojoj pripada duhovnomu carstvu, moraju i dobri i zli dusi u velike uplivisati. Dobri dusi, koje uz Boga veže ljubav, hoće i nas da privedu k Bogu; dok oni od Boga otpali zli dusi puni mržnje spram njega, hoće i nas od njega da odvrate. Ovi posljednji radi svoga pada nalaze se u mjestu prokletstva, ali ne svi; jer polag tvrdnje sv. Pisma imade ih i u zraku i na zemlji, i u raznovrsnim stvarima, premda im time muke ne prestaju. Dobro valja pamtiti i to, da premda su grijeha radi svoga osugjeni na vječno prokletstvo i gubitak nadnaravnih darova, ali su im preostala jošte naravna svojstva, silna spoznaja i volja, što danas na zlo rabe. Papa Grgur Veliki uči: „Gjavao je doduše po vlastitom grijehu dublje od čovjeka ugrezao, ali ipak kao čisti duh na daleko nadvisuje savršenost svakoga čovjeka“. Upravo ova svoja svojstva i moć upotrebio je on, e da u svetosti stvorenog čovjeka

zavede. A kad je u tomu uspio, zadobio je vlast i nad čovjekom i nad stvarima, koje su čovjeku na porabu odregjene; i od toga doba širi i ragja posvuda pokvarenost, te se miješa u život koli pojedinca čovjeka, toli i obiteljski i društveni. No vlast mu je satrvena, čim se Spasitelj pojavio na zemlji. Tâ Krist ga je izgonio iz osobâ i stvarî, i tu vlast ostavio Crkvi svojoj. Istina mnogi misle, da bi mnogo bolje bilo, kad bi se zao duh posvema sa lica zemlje prognao; ali kada se Božjoj premudrosti drukčije svidjelo, protiv toga mi ništa ne možemo. Kao što druga zla, koja širom svijeta postoje, treba da upotrebimo na proslavu Božju i vlastito nam spasenje, tako i gjavolske napasti bit će nam ne na štetu, već na korist. — „Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum..."

2. Posvuda već imade knjiga, u kojima se tvrdi, da nema drugoga svijeta, da ne opstoje čisti dusi, a napose da nema gjavla. Dogodi se i u manjoj župi, te pojedinci ne vjeruju, da ima zli duh. Kad, ali gle, u kući ili kod pojedinih članova obitelji ovakovoga nevjerovanog Tome pojave se takove stvari, koje naravnim načinom nastati ne mogu, a nit su čudesa od Boga; — ovakove zgode nevjerovanoga dozovu k pameti, i on — vraća se k svojoj vjeri. Inače naš selski puk jako vjeruje u zle duhove, dapače njegovo djelovanje i pretjerava, u koliko mu mnogo toga pripisuje, što je posve naravno. Oj kako rado o njemu govore, osobito za zimskih večeri, čime jedan drugoga beskorisno plaše, a najviše škode djeci.

Dogodi se i to, da nakon ovakovih razgovora tobože u strahu brižno pozatvaraju vrata, prozore, a deveta ih pri tome briga, da i vrata te prozore njihovih nevinih jošte duša zatvore pred gjavolskim napastima i zamkama neprekidnom paskom, toplom molitvom, češćim primanjem sv. sakramenata te uporabom blagoslovinâ. Bog s tobom.

LXXXIX. Čarolija — praznovjerje.

Najteža zadaća dušobrižnikova nedvojbeno jest, raskinuti sve one sveze i okove, kojima zli dusi čovjeka zaokupe. Zato se traži posebna strpljivost i mudrost. Reći na raznovrsne praznovjerne običaje i pojimanje, da je sve to puka ludost, posao je doista lahak, ali beskoristan, dapače većinom štetan; jer puk vrlo lako odvrati: gle, naš župnik u ništa ne vjeruje. Kada je riječ o blagoslovinama, pruža ti se najljepša zgoda da progovoriš o najnježnijim stvarima, bludnju koreći, a istinu tim jače ističući.

Saslušaj strpljivo, mili moj, na kakova gjavolska djelovanja i okolnosti treba da župnik svoje pravovjerne upozori.

1. Iza kako je gjavao ljudstvo starog svijeta lišio vjere u jednoga pravoga Boga i pravoga bogoštovlja, privabio ga je k sebi i to ponajprije proricanjem. Tu je govorio kip kojega kumira, ondje je koji na stupu stojeći lik maknuo glavom; ovdje je opeta ženska sad u kiticama sad u prozi odgovarala. Zvjedljivi svijet hrpimice je grnuo do tih orakula, e da sazna budućnost, ili da zamoli savjeta. Ovo se zbivalo sve dotle, dok se nije napokon pojavio Isus Krist, da gjavla ušutka. Tada su doduše orakula prestala, ali nije prestala kod ljudi neuredna zvjedljivost; a to zao duh dobro znade, pa za to i nadalje poslužuje ljudima, sad po kojoj vračari, sad bacanjem karata, sad čarobnim zrcalom, sad po magnetski uspavanim osobama, sad mičućim stolovima, sad prikazama duhova. O tim gjavolskim stvarima, koje imadu silnu literaturu, treba te i dušobrižnik progovori ne doduše tako, te mu pravovjernici upoznaju i nepoznatu vrst praznovjerja, već tako da se i od znane i rabljene vrsti zgroze i uzdrže. Predoči im, kolika je ludost u svem praznovjerju, te u koliko se protivi dužnom počitanju spram dobroga

Boga. Uz to nastoj istaknuti smiješnost i štetnost praznovjerja, što ćeš najlaglje postići, ako navedeš primjere, kako se ovaj ili onaj nasamario, dok opet drugi silnu štetu pretrpio. Gdje je kat. puk valjano poučen u vjeri, tuj će sjegurno praznovjerje biti bijela vrana. A gdje je vjersko neznanje veliko, tuj praznovjerje gospoduje u svim mogućim vrstima i raste u najlugjim i najsitnijim oblicima. Čitao sam u njekom protestantskom američkom časopisu, da se katolici drže svog katekizma ko slijepac plota i zato se nad spiritističkim pojavama samo smiju i rugaju, dapače da se katolička družinčad ne može dosta načuditi priprostosti protestantske gospode.

2. Dušobrižnik treba te pripazi i na praznovjerske kojekakove molitve. Ovakove su molitve sve sami pojedinci sastavili, ishitrili, pak uza sve to obećavaju silnu moć i nenadani posljedak. Najpoznatije su ove: duševni štit, 12-cijevni studenac milostî; nebesko pismo, koje sam Bog pisao; 7 nebeskih vrata, list presv. Trojstva, povjest njeke nesretne duše; sanje bl. Bj. M.; egip. tajne Alberta Vel., nepogrješiva molitva u čast 5. rana Kristovih, itd. Ovakove se knjižice ili molitvice ponose imenom bud biskupa, bud kojeg poznatog sveca, te je redovno u njima obećano, da tko ih danomice izmoli, ili barem uza se neprestano nosi, tomu ne će nit vidljivi nit nevidljivi neprijatelj naškoditi, ne će zlom smrću umrijeti, a po smrti još topao će u nebo. Iskusio sam, da ovakove vraške ceduljice obično sobom nošaju lugjaci sašivene u postavi prsluka, ili pod košuljom, pod jastukom, na hrptu, pače i u obući.

Da ovakove zloguke spise i tiskanice od puka odstranimo, treba te vrlo mudro postupamo. Naravno da bi najshodnije bilo, kada bismo mogli izdanje takovih spisa prepriječiti, ili ako su već izašli kod izdavača i prodavača uništiti. Ali današnja sloboda štampe za sve to ne daje sjegurnog jamstva. Zato

nam valja za time ići, da narod naš odvratimo, rek bi preplašimo, te takova šta ne kupuje i ne čita. Kažimo puku, da ovakova obećanja tim molitvicama ni Bog ni Crkva nije dala, pa zato tko takova što tvrdi, laže i Boga omalovažuje. Istaknimo i to, da ovakove molitve radi svojih izvanrednih obećanja, koja im se pripisuju, smjeraju na zator vjere; e da svaki, koji ne doživi njihove pomoći, izgubi vjeru, ili da ove rabi u mjesto Bogom ustanovljenih sredstava milosti, napose sv. otajstva. Upozorimo i na to pravovjerne, da ovakovim praznovjerskim molitvama sâm vjerski život izlažemo pred nevjernicima i bezvjercima ruglu: jer će ovi isticati: gle, to je vjersko osvjedočenje katolikâ, ovako podržavaju katolički svećenici svoje ljude u mračnjaštvu. Dobro je to, da župnik ne ostane samo kod opomena, već neka zatraži, da vjernici praznovjerske molitve, knjižice sami unište, ili njemu donesu.[1]

[1] Ne vjerujem u uspjeh ovoga savjeta. Odstraniti praznovjerske molitvice i knjižice, stvar je vrlo delikatna. Znadem za slučaj, gdje je njeki biskup mislio, da će jednim udarcem toj zmiji glavu odrubiti, ali se u brzo morao uvjeriti, da je imao posla sa lernejskim zmajem; jednu mu je glavu doduše odrubio, ali u mjesto ove u tren oka niklo ih je 12 drugih. Dao je naime po svom ceremonijaru na njekom prošteništu pokupiti sve primjerke knjižice pod naslovom: 7 nebeskih pečata, da se megju proštenjarima ne raširi. Ali prodavač ni u snu ne bi se bio nadao tolikoj reklami. S mjesta oglasi, da ta molitva mora da je dobra, kada je pobožni biskup od te kupio 400 primjeraka. Biskup je odmah izjavio, da se praznovjerske molitve po tiskarama i preprodavaocima, koji ove radi dobitka šire, tako lako iskorijenit ne da, već valja pokušati i osloniti se na pobožnost i vjeru puka. Kod vjernika možemo samo tada na uspjeh računati, ako ne samo jedan dušobrižnik, nego kroz dulje vremena, više njih u istom smjeru i poslu radi i djeluje. Onaj bi očekivao čudo, koji bi htio, da se svi u čas preplaše zabrane, a najpače onaj, koji bi se nadao, da će na njegov poziv odmah skupiti, ove praznovjerske knjižice i ceduljice, e da se unište, sažgu, kako to čitamo u Djelima Ap. Kao što bezbroj puta, mirno, postepeno požurujemo vjeru, ili ljubav spram Boga; tako

3. Mnogovrstan je gjavao; ako si jednoga odagnao, moguće da se ondje nalazi ne samo taj, nego jošte i koji drugi. N. pr. jedan ne da baš ništa do „proročanstva“ vračaričina, uništiti će svoje praznovjerske molitvice, ali uz to daje si bacati karte, e da sazna nješto iz budućnosti; drugi hoće i u petak nješto započeti, ali da bude kod stola 13. — ne daj Bog; treći smije se onima, koji govore o vukodlaku, coprnjici, vilama, ali snagje li njega koja nezgoda, bolest, ne pita on liječnika, već u kojekakovim babjim ljekovima i obredima traži ozdravljenje. I ovo treba te dušobrižnika potakne, da nikad ne prestane govoriti protiv praznovjerja. Ovdje u kratko spomenute stvari razdrobi tvojim vjernicima opširnije obazirajući se na odnose onih, koje naravno treba da poznaš. Time ćeš pripomoći rušit carstvo vražje; pospješit ćeš proslavu Božju, oplemeniti vjersko čuvstvo dobrih kršćana, a obustaviti bezbroj podvala i žiga bezvjeraca.

S Bogom.

---

valja te bezbroj puta, mirnim glasom i postepeno požurujemo, e da se svako praznovjerje, bilo to u stvarima, bilo to u molitvama, bilo usmeno ili pismeno (cedulje i knjižice) uništi i odstrani.

Mnogo ovisi i o dušobrižnikovoj osobi. Puka se ne će dojmiti pouka ili opomena glede praznovjerskih čina i stvari dušobrižnika, koji je sam mlak, nemaran, lakouman. Samo kada je on svećenik pobožan, gorljiv, izobražen i neporočna života, onda može očekivati, da će moći nješto po malo, nakon oduljeg vremena iz praznovjernog puka koju čaroliju, kakvo praznovjerje odstraniti, iščupati; ili će isposlovati, da će se pojedini odreći praznovjerskih molitava, a ove će vremenom slijediti i drugi.

Dušobrižnik valja te pazi i na to, da se onomu, što je javnom naukom osudio i tražio, za osobnog razgovora i saobrata sâm ne nasmije, već neka znade, da se privatnom, osobnom, samotnom poukom mnogo više postizava nego li općom i javnom.

Prev.

LXXXX. Uporaba blagoslovina.

Mili moj! Vrlo je teško pisati o zlim dusima. Sv. Pismo djelomice jasno, djelomice pako nejasno o njima govori; sv. Oci su nam više ostavili, a crkv. povjest i životopisi svetaca jošte više kazuju o djelovanju zlih duhova. Ali premnogi veći dio svega toga ne prihvatiše, jer, kako kažu, pisane su u starim legendama, ili jer potječu od smrtnika i potječu većinom od vjerskog maštanja. Dogodi se i to, da pojedini sve to nazivaju vabcem, opsjenom, budući se što takova dan danas ne zbiva. Prama tomu, ustvrdi li u društvu koji svećenik, da zli dusi ne samo što bitišu, već da su i oporni neprijatelji čovjeka, to sjegurno ne će dotičnoga smatrati znanstveno izobraženim; ako li jošte ustvrdi, da zli dusi mogu duši i tijelu čovječjem naškoditi, unesrećiti, to će ga proglasiti prostim, jednoličnim i praznovjernim. Ovako svijet, ovako moderna učenost, prosvjeta. Zato se i nije čuditi, što baš taj svijet, ta upravo moderna znanost omalovažuje ona sredstva, koja je opredijelila Crkva protiv djelovanja zlih duhova. No sud svijeta i moderne znanosti jest lažan.

Ne ću da ponovim ono, kako je cijeli ljudski rod i vidljivi svijet, kojemu je Bog za gospodara opredijelio čovjeka, iza prvoga grijeha potpao pod vlast gjavlovu i pod njegovim neprijateljskim gospodstvom stenje.

Ne mislim tuj ponovno predočivati, kako je Sin Božji svladao zlog duha. Već ću radije govoriti o onim sredstvima, što no ih je Bog i Crkva njegova opredijelila, da zlog duha suzbijemo i svladamo. Sv. Pavao govori o spomenutom boju ovo: „Borit nam se valja ne samo protiv tijela i krvi, već i protiv vlasti i gospodstva, protiv gospodara tmine, protiv zlih duhova.“ (Efež. 6.). I opet Efežane spominje ovako: „Oboružajte se oružjem Božjim, . . . rabite

vazda štít vjere, e da s njime suzbijete sveukupne strijele zlog duha." (Ib. 6.). Životopisi svetaca nas u jednu ruku upoznavaju s gjavolskim nasrtajima, u drugu opet pričaju, kako su sveci u istinu slijedili opomene sv. Apostola, te koji ne bi bili kadri sami po sebi oprijeti se gjavlu, to su mogli po milosti Božjoj. No da se toj opomeni i odazovemo, trebalo bi ipak, da nas netko na to dolično upozori, uputi. Mnogi naime doktor bogoslovije ili profesor iz obzira spram slušateljstva ili spram duha današnje znanosti izbjegava baš tu točku opširnije razglobiti. Jedni i drugi izdavaju znanstvena dogmatička i liturgična djela, ali rijetko ćeš naći radnju o odregjenim sredstvima protiv zlog duha. Naravno ovakove radnje ne bi dotičnomu isposlovale doktorsku diplomu, a još manje željeni ugled.

Činjenica jest i to, da se u bogoslovju spominje blagoslov pojedinih predmeta, ali se ne saopćuju doslovno crkvene molitve. Nekom zgodom, kad sam pred braćom spomenuo, da bi u danim prigodama shodno bilo ovu ili onu blagoslovinu rabiti, dotičnik bi slegnuo ramenima i odgovorio: ne valja da puk u njegovom praznovjerju još većma ustalimo ... Uza sve to ja kanim u ovim i u slijedećim listovima progovoriti o blagoslovinama ne samo nješta, već baš opširnije.

1. „Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji" — reče Krist svojim učenicima; priznata je stvar i to, da je Krist svu otkupnu vlast svoju uručio Crkvi svojoj. „One pako, koji u mene vjerovali budu, pratit će ovi znaci: u moje će ime izgoniti gjavlove, govorit će novim jezicima, zmije će rukama hvatati, a popiju li šta otrovna, ne će im nahuditi, ruke će polagati na bolesnike, i ovi će ozdraviti." — Iz prvih i posljednjih riječi je jasno, da je Krist Crkvi svojoj uručio svu svoju posvećujuću vlast ne samo tako, te je opredijelio otajstva, već i tako, da je uručio

svećenicima svojima vlast i moć, kojom mogu gospodstvo gjavla slomiti. Gusta koprena prekriva, nit će um ljudski ikada dokučiti moć i djelovanje sv. otajstva; ali jošte je teže shvatiti i razglobiti upliv i djelovanje ostalih sv. stvari i učinaka, koje nazivamo blagoslovinama. Zadovoljit nam se time, da se ovim sv. stvarima divimo, da ih poštivamo i da se njima okorišćujemo. Ne kanim sada držati homiletičnu ili liturgičnu pouku, nit ću za to trošiti riječi, kolika je vjera nužna, da blagoslovine budu od koristi. Tko crkvu smatra onom lagjom, koja jedina spašava od brodoloma, zaručnicom Kristovom, s kojom je zaručnik njen najuže združen, tijelom Kristovim, koje život svoj prima od glave, taj će veselo i s uspjehom primati i rabiti sve, što je u crkvi korisna; dočim onaj, koji samu crkvu sumnjiči, u nju se ne pouzdaje, tomu blagoslovine općenito govoreći ništa ne će pruditi. Zato po mom skromnom mnijenju najumjesniji postupak jest: nikoga ne siliti, da blagoslovine rabi, već ih samo nada sve preporučati. Ako bi tko koju blagoslovinu rabio s nakanom, da bilo sam ili drugi po njoj postigne kakav izvanredni učinak, i to čini s vjerskim oduševljenjem, bez svakog praznovjerja, tada mu ju ne treba kratiti. No svaki župnik u prvom redu treba da nastoji, da se puk dobro upozna i okoristi na svoje spasenje sa tajnom moći, koja se krije u presv. imenu Isusovu i znaku sv. Križa.

2. Glede preslavnog imena Isusova, njegovu moć poznajemo iz utješnog obećanja samog Spasitelja: „Štogod zamolite u moje ime, dobit ćete." I opet: „u moje će ime izgoniti gjavole; ispiju li šta otrovna, ne će im nauditi; ruke će polagati na bolesnike i ozdravit će"; t. j. budu li ime Isusovo rabiti u obliku prošnje ili naloga bilo protiv gjavla, ili živućih ili neživućih, razumnih ili nerazumnih bića, zbiti će se sve, što čvrstom vjerom i zaufanjem spaso-

nosno zatraže. Ovo se je obećanje i ispunilo kako vidimo iz činjenice, kada su njih 72 učenika povrativši se sa svog vjerovjesničkog puta vesela srca uskliknuli: „Gospode, u tvoje ime isti nam se gjavli pokoravaju". Ne mogu da nanižem iz Ap. Djela bezbroj primjerâ kao i iz crkvene povjesti, gdje su u ime Isusovo gjavle progonili, ili bolesne ozdravljali; ovakovih primjera imade na pretek u časoslovu i životopisima svetih. Sv. Justin, sv. Ivan Zlatoust, sv. Bernardin, sv. Vinko Ferr., sv. Bernardo i mnogi drugi bogoduhi muževi jasno naviještaju, da je ovo ime za nas najmoćniji lijek, oružje i štit u svim tjelovnim i duševnim nezgodama kako za života tako na samrti. Po njihovim iskazima radio je koncem XVIII. stoljeća i Ivan Gassner, župnik Regensburške biskupije. Bolovao je dugo vremena, napose ga snalazile za sv. mise takove tjelesne boli, da je jedva smio k sv. činu pristupiti. A kada mu već ni liječnici ne mogoše pomoći, sune mu u glavu misao, nije li ta njegova bolest od zlog duha; za to se uteče presv. imenu Isusovu, — i posvema ozdravi. Za njim se poveli kašnje i drugi sa najpovoljnijim uspjehom. Naravno, da se nit on, a nit ini ozdravljeni nijesu obazirali na poruge i prigovore zlobnih bezvjeraca. Kada je princ Aleksander Hohenlohe — za tada konsistorijalni savjetnik u Bambergu — po zazivanju presv. Imena Isusovog nijemu kćerku princa Schwarzenberga te i mnoge druge nesretnike ozdravio, tada je svijet vikao, da je sve to samo maštanje i obmama — za zaslijepiti prostotu — premda od navedenih činjenica niti jednu nije bio kadar oboriti. U ostalom stara je stvar, da izvaredne darove svijet uvjek progoni i omalovažuje.

U današnje razvratno doba, usred strančarstva, neka te presv. ime Isusovo štiti i rukovodi i sve tvoje pravovjernike. Opomeni ih, da u svim prilikama svojim to presv. Ime zazivlju, i u nadi svojoj ne će

se prevariti: „omnis enim, qui invocaverit nomen Domini, salvus erit." (Rom. 10, 13.)

3. Napomenuo sam i znak sv. križa. O ovomu kaže sv. Cyril: „križ je golemo obrambeno sredstvo, oznaka pravovjernika, a strah i trepet zlog duha; jer je Krist baš u tom znaku pobijedio ljudskog neprijatelja. Zato junački krokni naprijed sa sv. križem; kada gjavao zagleda križ, misli na Propetoga i — uzdrhta pred Njim". Nije nužno te ti nanižem više rečenica sv. otaca o križu; jer si i sâm što takova nedvojbeno već mnogo čitao. Tisućvrsno su naviještali prastari oci, da je križ, njekoć znak i uzrok žiga i sramote, postao znakom pobjede kršćanstva. No i sami su kršćani redovno prožeti uvjerenjem u moć i snagu sv. križa. Ali svećenik, kao namjesnik Kristov, nasljednik Apostola te sluga Crkve, treba te napose poznaje izvanrednu moć sv. križa. Drugo je pitanje: je li tomu uvijek tako? Ljubav ne misli zla, pa zato i ja predmnijevam najbolje; ali ipak zgodnim držim to naglasiti, da upravo svećenik treba ponajbolje zaštitu sv. križa; jer koliko u sebi, toliko izvan sebe najviše broji neprijatelja.

Nije nužno da te upozorim, da znakom sv. križa jačaš samoga sebe vazda, kada su po tvrdnji Tertulijanovoj i stari kršćani znak sv. križa rabili; no ipak te podsjećam na to, da znakom sv. križa što češće i svoju duh. djecu blagosloviš. Kazuj im o moći sv. križa, a u dokaz i pouzdanje pričaj im zgodne dogagjaje o sv. Ivanu Evgj., sv. Benediktu, sv. Martinu, sv. Isidoru seljaku, kao i ostalima iz životopisa svetaca. Uviditi ćeš, da će se pravovjerni tvoji morat sa manje zla, nego li inače, boriti.

Ne misli, da sam praznovjeran, naprotiv vjeruj, da, što sam napisao, znadem djelomice iz vlastitoga iskustva, djelomice crpao sam iz ovjerovljenog životopisa svetaca. Ako li je vjera u moć križa praznovjerje, tada je bio i sv. Pavao praznovjerac, koji ne

htjede te se ičim drugim ponosi, nô baš križem Gospodnjim; tada bismo morali u ropotarnu priča praznovjerja strpati i povjest Konstantina Velikoga. Nu ja te u mjesto toga pozivam, da sve svoje nade položiš u križ, da te osokolim sa nebeskim zajedno znakom: „in hoc signo vinces"!

S Bogom.

XCI. Sveta voda.

Prije mnogo godina upitali njeku moju župljanku, kako to da joj kuća usrijed požara ostala netaknuta? Na to ona odvratila, da ona svaku večer, prije no će na počin, ugasne svjetlo izgovarajući ime Isusovo i misleći na to sveto ime zaspi; pa drži, da je dragi Isus bio spram nje zato tako milostiv. Meni se taj pobožni običaj i izjava vrlo svidjela i od tog doba i ja izgovarajući ime Isusovo gasim svoje svjetlo i na to ime mislim, dok ne zaspim. Da je taj običaj i meni, i mojoj župi na uhar, mogao bih to činjenicama dokazati. Naravno današnji svijet misli, da za gašenje požara dostaju dobri strojevi i uvježbani vatrogasci; ali ja, koji ne poričem njihovo korisno djelovanje, ne prestajem naglašivati sa kraljevskim pjesnikom: „Hi in curribus et hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus". (Ps. 19. 8.) O uspjehu pako uvjerava nas sv. Pavao, kada kaže: „Omnis, quicunque invocaverit nomen Domini, salvus erit" (Rom. 10., 13.). Jesmo li uvjereni o tim izjavama, ako po tome znademo, da ruka Gospodnja jošte uvijek nad nama bdije, to ćemo ne samo mi rabiti presv. Ime Isusovo i znak sv. križa kako u vlastitoj tako u važnim prilikama bližnjega, već ćemo na to priučati i djecu u školi, i pokornike u ispovijedaoni i svakog pravovjernika sa propovijedaone, e da u raznovrsnim napastima, nesrećama, u svakoj potrebi upotrebe na-

pomenuto sredstvo. A jer ja to smatram za veoma važno, molim te, ne čudi se, što u ovom listu ponovno spominjem prijašnji predmet.

1. Sveta voda jest osebina katolička, koja se i danas nalazi u svakoj katoličkoj kući i koju ukućani i jutrom i večerom, pa i kroz dan više puta rabe; premda u gradovima, osobito u kućama većih, imućnijih i odličnijih, danas već uzaludno bi tražili svete vode. Mnogo se već pisalo o tome, kako se dugo sveta voda rabi. Po mom mnijenju suvišna je o tome svaka riječ; jer ako je Crkva primila od svog božanskog Utemeljitelja potpunu vlast, da ljudstvo posveti, a stvari na zemlji blagoslovi, tada je nemoguće, da Crkva ne bi već u prastaro doba blagoslivljala bila najobičniju i najkorisniju stvar. Omnis creatura sanctificatur per verbum Dei et orationem. Po tomu je ovaj katolički običaj u strogom smislu riječi ujedno i apostolski.

2. Koliko je poznato, njeki misle, da sveta voda sjeća lih na kršćanske istine i dužnosti. Protiv tog krivog nazora valja mi naglasiti izjavu sv. Augustina i sv. Tome Akvinca: nihil agitur frustra per ecclesiam. Ded samo pročitajmo one molitve i eksorcizme, koje svećenik polag crkvenih propisa kod blagoslova vode kazuje, pa ćemo se uvjeriti, da je sveta voda prava blagoslovina, koje poraba uključuje u sebi vrhunaravnu snagu. Hoćeš li pred pukom razglobiti spomenuto djelovanje nadnaravne te sile, tada pročitaj molitve, koje se govore za blagoslova vode i soli; u ovima je jasno izrečeno, da je glavno djelovanje blagoslovljene vode: 1. da odgoni zlog duha od čovječje duše i tijela kao i od svega, što je čovjeku na poslugu; ovo je jasno izraženo u riječima blagoslova: careat, liberetur, non resideat, discedat, effugiat, sit defensa; 2. da čovjeku pribavlja pomoćna sredstva, e da uzmogne svladati napasti, a dobro činiti; tä Crkva moli: ut creatura salis sit

omnibus sumentibus salus mentis... et praesentia Sancti Spiritus nobis ubique adesse dignetur; 3. da pribavi vremenite dobrobiti i odstrani zemaljske nezgode, ako i u koliko se to Bogu svigja.

3. Nije moje, da istinitost nadnaravnog djelovanja vjerodostojnim povjesničkim činjenicama dokažem i opravdam. No ti si nedvojbeno već čitao bezbroj primjerâ, kako su pravovjerni rabili svetu vodu u svako doba djelomice protiv djelovanja zlog duha, djelomice ad morbos depellendos atque ad impetrandam benedictionem coelestem. Naravno nije dosta, da to mi samo znademo, već treba da i puku to razdrobimo, e da on ne samo sobom kući ponese svete vode, već da znade ovu korisno i upotrebiti. Upozori svoje vjernike na to, kada unigju u crkvu, te se poškrope sa svetom vodom, da to čine pomno i pobožno, t. j. da se u pravom smislu prekriže, a ne samo rukom mahnu, i pri tomu da se pred Bogom skruše i ponize. Na „Asperges" neka budu svi nazočni i jer si ti tom zgodom pun želje, da vjernici tvoji djelovanje svete vode oćute, neka i oni sami uzbude u sebi pokajanje i saberu svu moć svoje duše. Nauči ih i to, kako da rabe svetu vodu izvan crkve. Neka budu uvjereni, da nije dosta čuvati kuću i blago, kao i težati zemlju, da odstrane svaku nepriliku, nesreću, a pribave svako dobro; već da je zato nužno u prvom redu blagoslov Božji. Ovaj se pako blagoslov nalazi u Crkvi katoličkoj, a ona a opet saopćuje blagoslovljenoj vodi. Po tomu bi mnogog zla nestalo i u kućama i kod blaga i imovine, kad bi ljudi u mjesto gnjevnih izraza, proklinjanja, psovki i kletvi rabili umjesno i pobožno svetu vodu. Naročito valja preporučiti svetu vodu bolesnicima, a napose umirućima. Čitam u Berthinovom „Krankenbuch-u": „škropiti svetom vodom nije ino, no znak očišćenja od grijeha, zato je češće škropljenje suvišno, dapače krevet bolesnikov, ili svu kuću više puta i na više mjesta (po zakutcima) škropiti svetom vodom, jest praznovjerje". Sreća golema, što narod to ne vjeruje, već umirućega češće škropi svetom vodom. Naravno, dok je čovjek zdrav, lako je drsko pisati pri pisaćem stolu o krasnim običajima te ih nazvati praznovjerjem; ali kad se bliža samrtni čas, kad se boli mukom snašaju, kad je borba sa gjavlom odlučna, e, tada dobro dogje koja kap svete vode i poraba njena ne pričinja se praznovjerjem. Ovako mislimo i kod škropljenja grobova, ili groba Kristova, imajući neprestano na umu toli utješno jedinstvo svetih.

4. Polag rubrike misala izostaje na Uskrs i Duhove blagoslov vode, već se u mjesto toga dan prije posvećuje krsna voda. Od ove, prije no se ulije sv. ulje, upotrebi se dio za škropljenje puka. Ovu i tako zvanu bogojavljensku vodu puk u velike cijeni, kao da znade, što je o njima rekao sv. Ivan Zlatousti: sunt mirae virtutes contra diabolum et omnes tam naturales quam innaturales infirmitates atque praestigia.

Moram jošte spomenuti jednu vrst blagoslovljene vode, premda time na se uzimam prigovor praznovjerja.

Mislim na t. zv. Ignacijevu vodu. Sveta se voda jošte jednom blagoslovi tako, da sv. Ignacija Loyolu molitvom zazovemo u pomoć, ter umočimo njegove sv. moći ili medalju. Za ovu sam vodu već odavna znao, ali baš nijesam na to mnogo pazio, dok nisam jednom čitao i to u „Leipziger illustr. Zeitung", da su za vrijeme kolere u Pruskoj ne samo katolici, već i protestanti s velikim uspjehom rabili vodu sv. Ignacija. Tada pomislim: ipak je to nješto osobita, kada svjetovni list piše o golemom djelovanju naše blagoslovine katoličke, a mnogi od naših pastoralista jedva ju i spominje. Australijski vjerovjesnik Ivan Hin-

teröcker piše: „Sv. Ignacije po svojim sv. moćima i vodom i danas nastavlja svoje čudotvorno djelovanje; jer jedva progje mä i jedan dan, a da ne bi po blagoslovinama više njih, pače i čitave obitelji ozdravili. Mnogi prevale i 80 engl. milja, samo da do njih dogju".

I danas se obistinjuje, da je Bog: *mirabilis in sanctis suis;* ali vrijedi i ona Gospodnja: *habete fiduciam.*

Ded rabi svetu vodu i sam za se, i za vjernike. Za se, jer blagoslov Božji nitko većma ne rabi, nô svećenik. Za druge, na spasenje kojih si poslan. Nedvojbeno će oni, koje blagosloviš, biti zahvalni tebi i moliti dobroga Boga, da ti to uzvrati.

Bog s tobom.

XCII. Ine blagoslovine.

Da je katolička Crkva zvana da u opće sve spasava, pokazuje i time, što sve blagoslivlje. Iskustvo dostatno dokazuje, dok se je ljudstvo blagoslovnom vlašću Crkve dobro služilo, da je i sretnije bilo. Danas većina njih silom stresa sa sebe tu vlast, ali si je Crkva ipak svijesna, da je vlasna sve blagosloviti, dapače svako biće u svojoj nutrinji žudi za njenim blagoslovom; jer mu je taj nuždan. Osobito pako Crkva blagoslivlje svu prirodu, kada pojedine stvari rabi kod sv. otajstva i blagoslovina.

1. Na Svijećnicu blagoslivljamo vosak ili svijeće, koje se kod posebnog ili javnog bogoslužja rabe. Uslijed toga poraba ovih odgoni zle duhove, čega radi opomeni svoje vjernike, da ih kod kuće čuvaju i što češće rabe, osobito za prirodnih nepogoda, na pr. za oluje, na samrti i drugih zgoda.

Uskrsna se svijeća sa zrncima tamjana blagoslivlje vrlo svečano, koja poslije rabi ne samo kod

blagoslova krsne vode, nego se pali kroz cijelo uskrsno vrijeme. Narod znajući, da je ova svijeća zadobila po blagoslovu golemu moć, spreman je od zrnaca tamjana komadić sebi spraviti; čega radi je uputno, da župnik ta zrnca kod sebe drži i objavi, da tko želi od vazmene svijeće ili od tamjana što rabiti, neka se njemu prijavi.

Na Blaževo s blagoslovljenom svijećom uz lijepu molitvu blagoslivljamo grla vjernikâ. Znadeš, kako je danas bolest diphtheritis razgranjena, a znadeš i to, da liječnici baš sjeguran lijek za tu bolest ne poznaju; zato nastoj, da tom blagoslovu pribiva i školska mladež; kašnje spremi Blaževe svijeće te ih rabi za odrasle i za mališe, pojavi li se grlobolja. Bog bo hoće, da uz naravna sredstva isprosimo i Njegovu pomoć, a napose prodičimo moć Njegovu ongje, gdje narav pomoći ne može.

Povjesnica nam kroz stoljeća jamči za djelovanje blagoslovine, koja se zove *Agnus Dei.* Ova se blagoslovina sastoji od voska, krizme i balzama, a blagoslovit ju smije samo Papa. Ovakav *Agnus Dei* može si n. pr. pribaviti rimski hodočasnik ne samo za se, nego i za druge. Tko ga ima, neka ga rabi svakom zgodom uzdajući se u Jaganjca Božjega i u blagoslov Njegova namjesnika.

Da bude pepelenje na čistu srijedu što uspješnije, uputno je, da se drži prigodno slovo i zajednički izmoli opća ispovijed (Confiteor.)

Palme ili grančice ili macice, koje se na cvjetnu nedjelju blagoslivlju, narod obično spremi i u raznim nepogodama rabi. Običaj taj ne smatraj praznovjerjem, već ga kao uporabu blagoslovine pohvali i preporuči.

Blagosloviš li na veliku subotu vatru, na Uskrs hranu, na Veliku Gospu cvijeće i bilje, ded protegni blagoslov svoj od stvari, koje se pred tobom nalaze

i na sve ostale stvari, koje puk tvoj rabi i njemu pripadaju.

Blagoslivljam li prema koncu godine t. zv. Ivanjsko vino, zgodno je, ako koju kratku rečem o dobroj porabi vina i protiv pijanstva. No premda se blagoslov navlastito odnosi na vino, ipak je uputno da se sjetim u svom govoru i drugih žestokih pića kao pive i rakije s obzirom na umjerenost, a i zbog zdravlja i napose zbog štednje.

Mislio sam, kad sam raznovrsne blagoslovine napomenuo, da ću u ovom listu to pojedinim primjerima potvrditi; no kašnje opet pomislih, da takovih primjera imaš i sam ne samo iz raznih knjiga, već takogjer iz svog života i života drugih. Ipak te jošte upozorujem na to, da pojedini po crkvi blagoslovljeni predmeti djeluju poput magneta, koji samo neke predmete privlači. Tako i mjedena zmija u pustinji koristila je samo nekima. Iz odijela Kristova crpali su zdravlje samo neki; sjena Petrova i Pavlov rubac koristio je samo nekima. Možda bih mogao blagoslovljene predmete prispodobiti i dobrom pokrivalu, koje grije zdravo i živo tijelo, ali nije kadro ugrijati bolesno ni mrtvo; t. j. blagoslovljene tvari koriste samo onomu, koji ih rabi živom vjerom i zaufanjem.

2. Kroz godinu veoma mnogo čujemo i čitamo o raznovrsnim prirodnim nepogodama, o povodnjama, o požaru, tuči, mrazu, suši i vihrovima ter olujama. Gradski ljudi, a po tom i gradski župnici veoma malo znadu za one nesreće i bijede, koje ovakove nezgode u okolici i pokrajini prouzroče. Obitelji, koje su se više godina mučile i trudile, dok su njekakav imetak stekle i zgrnule u čas propadaju. Hranitelja obitelji grom u tren oka ošine. Cijela župa zakuka. A komu da se tada obrati jadno ljudstvo, ako ne majci Crkvi, koja sa svojom djecom plače i veseli se? I zbilja se Crkva brine i u tome za svoje pravovjerne te svojim svećenicima nalaže, da za vrijeme nepogodâ obavi po sv. misi t. zv. benedictio tempestatis, a u sv. misi da se moli u suši za kišu, a u kišovito vrijeme za vedrinu itd. Dušobrižnik neka moli ove molitve pobožno, dapače oduševljeno obuhvativ svojim blagoslovom cijelu župu, svu svoju okolinu. A kada kasnije bilo ob dan ili po noći vihor nadogje, neka dade zvonom znak na molitvu i ponovno blagoslovi svoju župu. No neka ne propusti poučiti pravovjerne, da vihor ne će odstraniti zvuk i jeka zvonova, već da očekuju pomoć i zaštitu Božju od pobožne im molitve. Da molitva pravednika mnogo može pri Bogu, dokazuje ono zlatno klasje, koje riesi glavni žrtvenik meni povjerenog prošteništa, a darovao ih bogoljubni seljak, kojega zemljište Bog poštedio, dočim je susjede njegove tuča hametom potukla.

Kad ovako govorim o prijetećoj pogibli puka i nužnoj pomoći Božjoj, dosjetim se i nehotice ove činjenice, da mnoga gospoda vrlo rado govore o velebnoj ali strašnoj krasoti prirode, koja se za oluje pokazuje i vigja, a pri tomu se smiju praznovjerju puka, kad ovaj pobožno vapi k Bogu u pomoć. Neka svatko sudi sam: koji od ovih čini razboritije, koji li lugje: da li prosti puk, ili naobražena gospoda?!

3. Na kraju treba da nješto reknem o izgonu gjavla (exorcismus). Kada blagoslivljamo sol, vodu il mâ koji ini predmet, svaki put pozivamo zlog duha u ime Boga i Isusa Krista, e da se od tih za nas opredijeljenih predmeta udalji te ih smatra onako, kao da su samomu Bogu posvećeni. Temelj tog izgona gjavla je jasan. Sam Spasitelj je zlog duha izagnao iz obsjednutih, a kada je ustanovio Crkvu svoju, saopćio je svu vlast svoju namjesnicima. Nedvojbeno je i to, da može i danas biti ljudî zlim duhom obsjednutih. Po tomu ne smije se smatrati praznovjerjem izgon gjavla, već paziti valja na to, kada

imademo posla sa pravim obsjednućem, a kada samo sa prividnim. Jesmo li sigurni za obsjednuće, treba da se obratimo na crkvenu oblast.

Budi Bogu hvala, pravih obsjednutih danas imade malo, ali se češće dogodi, da pojedinci misle, da su obsjednuti. Ovakove duševne bolesnike (hypochondričavce, hysteričare ter ine materničare) ne smijemo oštrim postupkom učiniti da jošte većma obole, već treba da sućutno i ljubazno s njima postupamo. Uputimo ih, neka rade, nek se razgovaraju, nek se obrate na liječnika i rabe blagoslovljene predmete, ali svojom nevoljicom neka se preko mjere ne bave.

Ded pohvali ali i preporuči onaj lijepi narodni običaj, da svećenik blagoslovi bilo novu kuću, zgradu, kupljeno zemljište, kao i to, da taj blagoslov kuće o Bogojavljenju obnovi. Upozori i na to pravovjerne, da ako se kane osloboditi gjavolskih zamki i napasti, neka sami ne napunjaju vrazima svu kuću, dvor, dvorište, staju, ulicu, cestu, svu župu, zemljišta, t. j. neka ga ne spominju uvijek, neka mu sve ne izručuju, ne predavaju, i nek jedan drugoga ne dosugjuje vragu i paklu. Naprotiv neka naglašuju imena: Boga, Isusa i Marije i u pomoć dozivlju svuda i nad svakoga.

S Bogom.

XCIII. Kućno bogoslužje.

Nepobitna je istina, da dan danas nije sve u redu i po tom nije čudo, da se dušobrižnici neprestano tuže, kako vjera u obiteljima jenja, izumire, a što je jošte preostalo, da ne donosi dobrih djela. A kad na to dobri dušobrižnici istražuju uzrok tih činjenica, naigju ne na jedan, nego na stotine ih. Moje je mnijenje, da nije posljednji razlog nit zanemarenje kućnog bogoslužja.

Mili moj! Ne zadovolji se samo time, da ti vjernici marljivo posjećuju crkvu i od vremena do vremena primaju sv. otajstva; moguće da je sve to samo vanjsko ličilo, pod kojim se krije gnjila tvar; nego većma mari za to, kakovi su oni kršćani i da li su pobožni, da li rade i kako se megjusobno vladaju.

1. Nastoj, da ti vjernici čitaju dobre i valjane knjige. Zaista se moramo danas čuditi tomu, kako su prvi kršćani poznavali sv. Pismo. Razlog toga nalazimo u tom, što se nijesu zadovoljili samo slušanjem riječi Božje, već su vrativši se iz crkve marljivo čitali sv. Pismo ter ine nabožne knjige; što su čitali, kazivali su drugima, napose kućegazde bili su u kući svojoj kao svećenici i apostoli svoje obitelji. Ne možemo tajiti, da narod naš jako malo pozna sv. Pismo i ine bogoduhe knjige; pa zato ni riječ Božju onim žarom ne očekuje, kako su to prvi kršćani, dapače ni ne razumiju onoga, što su čuli. U tim prilikama veoma je važno pitanje: kako da trgnemo puk iz tog pogubnog drijemeža, kako li da uzbudimo u njemu veći mar i žar za spoznajom Božjih tajna? Po mom mnijenju najbolje sredstvo za to jest, ako dadnemo narodu u ruke shvatljive i ugodno napisane knjige vjerskoga sadržaja. Megju ove ponajprije ubrajam biblijsku povjest u opširnijem izdanju, ovu će odrasli bolje razumjeti, te iz nje crpati mnogo veću korist, nego li djeca. Podajmo mu zatim Goffine-ovu knjižicu o kojoj sam već prije govorio. Osim ovih treba te svaka kuća imade svoj „život svetaca“. Mogućnijim i umnijima preporučimo jošte knjižicu Tome Kempenca „Nasljeduj Krista“, Filoteju od sv. Franje Saleskoga kao i valjani kakav katolički dnevnik ili tjednik.

Kaže li tko, da sve to stoji novaca, to i sam znadem. No nastavi li on, da svaki njegov filir imade već svoje mjesto, na to mu odvraćam, da ako va-

ljano vagnemo onih stotinu naslova i mjestâ, za koje je on namijenio svoje filire, sjegurno bi se moglo 80 njih napustiti kao suvišni i beskorisni, neki pače i morali napustiti kao grješni. U ostalom nije li duša dragocjenija od tijela? Ne smije se uvažiti niti onaj izgovor, da za čitanje ne ima vremena. Naravno da ono vrijeme, koje upotrebimo na nešto drugo, ne možemo rabiti za čitanje; ali ako za nijedan drugi posao i zanimanje ne kažemo, da za nj nemamo vremena, zašto da to isto ne vrijedi i za čitanje? jer je opet jače ono Kristovo: nije li duša vrjednija od tijela? Ako hoćemo sami sebi biti iskreni, moramo priznati, da naš seljački puk imade dosta vremena za čitanje, barem u onim 4—5 zimskim mjesecima.

Jesi li uvjeren, da riječ Božja imade prodrijeti u kost i mozak svijeta, dakle i u obitelj, to ćeš upotrebiti svako sredstvo, da vjernici tvoji zbilja kod kuće uščitaju religijozne knjižice. Napose upozori na potrebu toga već i školsku mladež. Daj im prepisati naslov najboljih knjiga i uputi ih ujedno, gdje se mogu dobiti, premda ćeš dodati i to, da kad budu htjeli koju si nabaviti, neka se bez straha kod tebe upitaju. Želiš li pojedine dobre učenike nagraditi, osim sličica podaj im i valjanih knjižica, koje će oni bilo sada, bilo kašnje s uspjehom čitati. Poznato je, da i školski odbor običaje koncem školske godine dijeliti nagradne knjige; nastoj, da djelomice dijele i religijozne knjižice. Olakšaj i odraslima nabavu dobrih knjiga; u tu svrhu imaj kod sebe u zalihi njekoliko primjeraka od najnužnijih ne žaleći onu malu svoticu, koju u nje bez kamata ulažeš; vjeruj, da ćeš ubrati obilne postotke, ne doduše u novcu — quod absit — već u zaslugama pred Bogom. — Istina je i to, da imade u župi takovih siromaka, koji uz najbolju volju ne mogu si nabaviti dobru knjigu; obdariš li ovakove kakvim jeftinijim, ali valjanim primjerkom, više ćeš im koristiti, nego l' da obdariš imućnijega

kojega župljanina molitvenikom uvezanim u slonovu kost.

2. Njeguj k u ć n u p o b o ž n o s t. Mnogi se dušobrižnici u velike brinu za to, da im vjernici u crkvi budu pobožni, ali za kućnu pobožnost nit prstom ne će da maknu. Dočim ja mislim, da isto tako valja paziti na kućnu pobožnost, kao i na crkvenu; jer tko kod kuće zlo moli, jošte će gore moliti u crkvi. Već nejaka djeca, prije nego l' će morati u crkvu polaziti, treba da su čula od svog oca za onoga nevidljivoga, ali posvudnoga Oca nebeskoga, a u majci da gledaju uzor pobožnosti. Mnogo se tužimo, da su današnja djeca nepobožna, mladež neposlušna i nečedna, odrasli hladni, ali pri tom ne ćemo da se dosjetimo glavnomu razlogu. — Manjka bo u kršćanskim obiteljima kućna pobožnost, nitko se ne brine zato, da mole ne samo roditelji, nego i djeca i družinčad. Ako pak i mole, to mole tako rastreseno, lakoumno, rekao bi mekanički, da tako ne bi nijedno ino djelo ni htjeli ni smjeli obaviti. U ovakvim slučajevima ne mogu djeca da nauče valjano moliti, čega radi se i ne može od njih očekivati, da budu mâ kada za života u crkvi pobožna i čedna. Megjuto ne misli, da vjernici to sami ne uvigjaju; naprotiv to ih uznemiruje i sami sebe radi toga u ispovijedima optužuju. Zato nije dosta da se o tome koja reče u ispovijedaoni, već treba te se neprestano, kako u školi, tako i sa propovijedaone naglašuje potreba kućne pobožnosti i podade shodan način. — Oštro naglasi, da je kuće gazda, ili mâ koji gospodar kuće strogo dužan, da sâm dobrim primjerom prednjači u molenju i da se pobrine zato, da svaki njegov ukućanin moli jutrom i večerom, prije i poslije jela, kad zvoni na pozdravljenje itd. Istakni, kako je krasan običaj, gdje kuće domaćina ne samo što se brine za pobožnost ukućanâ, već ih poput svećenika skuplja i s njima zajedno moli. Vjeruj, da kako se u kojoj kući moli, tako se i živi.

3. Pouči svoje, da im valja živjeti i raditi u strahu Božjemu. Vele bo odrasliji, da je danas sve inače, nô prije — prošla su stara vremena. No i svećenici se mnogo tuže na to, kako je njekoć i megju prostim pukom cvala svakovrsna krijepost, kao: strah Božji, pokornost, nesebičnost, počitanje spram oblasti duhovne i svjetovne; dočim danas je družinčad neposlušna, mladež izopačena i svojeglava, odrasli preko mjere gramze za bogatstvom i imutkom. Riječju: u našim župama nije baš sve u najboljem redu. U ovakovim prilikama valja da dušobrižnik sto krat promisli, kako nije dosta uvijek samo jadikovati, već treba da u toj bijedi pomogne. Treba istaknuti pred pukom, da što čovjek Bogu uskrati, to gjavao deseterostruko odnosi. Ali ni to nije dosta. Treba te pred pukom izjavimo, kako nije dosta promišljati i obožavati muku Kristovu u crkvi, već da to obožavanje i počitanje nastavimo kod kuće time, da rad naš svakidanji u ime Božje i radi Boga obavljamo, bijede i tegobe stališa Njemu izručimo, zadovoljimo se svim njegovim odredbama; riječju, da sprovodimo čedan, tih, pravi kršćanski život.

Istina, da je skrb glede pobožnosti, radinosti i načina života pravovjernika vrlo tegotna i naporna; ali zato smo radnici Gospodinovi, te se ne smijemo žacati nikakova napora, kad se radi o spasenju dušâ. Poticalom budi nam ona Kristova: quicunque glorificaverit me, glorificabo eum.

S Bogom.

XCIV. Svetkovanje nedjelje.

Nedavno si mi pisao o njekojim tvojim obiteljima, koje te u velike vesele. Okladio bih se, da te obitelji dan Bogom započimlju, s njim nastavljaju i dovršuju; čitaju korisne knjige; subotu na večer mole

krunicu, a u nedjelje i blagdane pribivaju sv. misi. Zaista, koji je 6 dana po nakani Božjoj marnim radom proveo i pri tom na Boga nije zaboravio, taj će se nedvojbeno sjetiti i naredbe Božje, koja jedan dan Njemu pridržaje; kao i naredbe crkvene, koja isto tako posvećuje posebne dane Bogu. Naprotiv, tko se za svoga rada ne sjeti Boga, taj će se jedva dosjetiti i same nedjelje, ili ako se i dosjeti, ne će biti voljan po Božjoj nakani da ju provede. Ovako i dušobrižnik, koji je kadar svoju duhovnu djecu nagovoriti na kućnu pobožnosl i kršćanski rad, moći će ih nagovoriti, da i nedjelje i blagdane gorljivo posvete. Poznajem i u tome tvoj mar, ali već sam privikao da činim poput brižne majke, koja i odrasloj svojoj valjanoj djeci dijeli korisne opomene i savjete; ne kao da to djeci treba, već što njeno srce ne može drugačije.

1. „Evo dana Gospodnjega“ — kazuje seoska tišina i mirovanje prirode, koju ljudski rad ne uznemiruje. Isto zvono svečanije poziva stanovnike u kuću Božju, nego li u ostale djelatnike. U kućama sve se žuri i sprema, i mlado i staro, e da u djelatnom odijelu, ili oprljan ne pogje k službi Božjoj. Zvono se ponovno oglasi; žiteljstvo napušta svoje kućarice; cesta i puteljci ožive; djeca veselo skakutaju pred starijima, koji opet sa svetim zbiljem kroče prama središtu cijele župe. Dušobrižnik je jošte uvijek u svojoj sobici, on promišlja i moli; a onda proviri na prozor, da vidi, kako mu duhovna djeca hrpimice hrle k župnoj crkvi. Dušu mu napunja sveto veselje, pa i sam pogje vedra lica, kada se zvono po treći put oglasi.

Dobro bo znade dušobrižnik, da je to dan ne samo Gospodnji, već i njegov, jer mu valja upravo na taj dan poraditi, da se proslavi Bog i spase duše. Ta na taj dan mislio je on čitav tjedan; jer ovaj dan sakuplja on oko sebe svoje pravovjerne, kao brižni otac djecu svoju, da ih pouči, opomene,

osokoli i, kao njekoč Job, za grijehe djece svoje doprinese pomirbenu žrtvu. Naravno, treba da župnik uvidi čisto i bistro svoj zadatak za taj dan, osobito treba da on u svojoj duši ćuti onu Gospodnju: spomeni se da svetkuješ dan subotnji. Ako li svećenik nije na svom mjestu, tada sva nedjeljna pobožnost kako za njega tako i za njegovo stado nije ino već kao neka predstava, kao puki sastanak, koji se na selu može posve lako upriličiti, da ljudi jedan drugoga vide, da se otpjevaju neke pjesme i da se izmole neke molitve mičući usnicama kao kakav stroj. „*Quod si sol evanuerit, in quo salietur?*" Neka svećenik pomisli, da upravo za ovaj dan vrijedi ona Gospodnja: „*vos estis sal terrae*". Zato treba da i škropljenje blagoslovljenom vodom i čitanje sv. Evangjelja i pojedine molitve, kao i samu sv. žrtvu obavi najpobožnije, e da time i nazočne potakne na što veću pobožnost. Doda li k tomu jošte jezgrovitu i oduševljenu riječ, tada su vjernici za bogoslužja primili obilje Božjeg blagoslova, te se uz spasonosni razgovor vraćaju svojim kućama, e da se kod kuće još uz sveta čuvstva povesele onomu, čim ih je Bog bio obdario, nekoje u većoj a neke u manjoj mjeri. A i dušobrižnik se sretan i zadovoljan kući vraća, e da se i on malo odmori; jer ga poslije podne čeka novi posao.

2. Najobičnije jest, da se na nedjelju poslije podne obdržava t. zv. kršćanski nauk, ne toliko za školsku mladež, koliko za odraslije; ovaj nauk posjećuju mnogi, ako se predaje praktično i začinja primjerima. Za ovim slijede litanije. Često sam slušao, kako župnik sa pjevačem ili sa zvonarom otpjeva njekoliko psalama, i to njekoliko redaka samo od svakog, onako letimice, kao da su na pokusu, ili da se natječu, tko će prije svršiti; na to župnik otčita njeku nerazumljivu molitvicu, ugrabi škropilnik i u vjetar, bez kakvog pravog oblika, poškropi puk ne mareći za to,

dolikuje li to svetom bogoslužju ili očekivanju puka — i večernja je gotova. Ako li se pak opisana pobožnost obavi kako treba, pobožnost odgovara duhu Crkve i godi puku. No ipak držim, da kako u drugim stvarima tako i ovdje vrijedi ona *varietas delectat.* Tako n. pr. možemo jedan put moliti Lauretske litanije sa molitvama, a drugi put krunicu; sad križni put, a sad pobožnost 5 rana Kristovih; svojedobno 6 nedjeljnu pobožnost u čast Sv. Alojzija ili opet pobožnost u čast presv. Srca Isusova. Svetkujemo li dan kojega sveca, kojega puk napose pozna i štuje, kao što su: sv. Stjepan, sv. Valentin, sv. Florijan, sv. Ivan Nep., sv. Antun Pad., sv. Ivan, sv. Ilija, sv. Rok itd., možemo se i na to obzrijeti. Naravno, da ovako mijenjati popodnevnu pobožnost nije ugodno, laglje je uvijek isti oblik tesati; ali marni župnik ne pazi, što je njemu lagodnije, već što je korisnije i spasonosnije za njegove vjernike. Valja paziti i na to, da bude popodnevno bogoslužje što kraće; jer je inače mnogima dosadno i ustežu se od crkve.

3. Dan Gospodnji ujedno je i dan subotnji t. j. dan odmora, u koji valja da se narod odmori i veseli dobroti Božjoj. U nedjelju i blagdane trebalo bi da se svaka kuća veseli i raduje. Žalosno bi bilo, kada bi koji dušobrižnik hotio taj dan obratiti u dan suzâ i plača, te naprtio svojim kakovo puritansko ponašanje. No žalosno bi bilo opet i to, kada se župnik ne bi baš ništa brinuo i za to, kako provode njegova duhovna djeca najljepši dan u tjednu izvan crkve: u tomu bi se slučaju vjernici posvema predali grijehu, rasipnosti, pijančevanju, uživanju. Što bi kazao župnik, kada roditelji ne bi pazili na vladanje svoje djece? Isto bi morao reći i o sebi, kad se ne bi starao za vladanje svoje duhovne djece; neka se dakle župnik pobrine, što mu vjernici rade u nedjelje izvan bogoslužja, napose poslije podne. Neka se školska mladež, dječaci i djevojke, svaki za

se pozabave; odraslija mladež može n. pr. loptati, kugljati, kartati, ali ne poradi dobitka, što se može n. pr. tako udesiti, da se u igri dobivena svota upotrebi za mjesnu siročad, školske potrebe, siromašne putnike, domaću čitaonicu, ili za crkvene potrebe, ili za inu koju dobrotvornu svrhu. Muškarci neka se sastanu kod jednoga, ili ako idu u krčmu, ondje da su umjereni, nek raspredaju važnije mjesne dogogjaje i gospodarska pitanja. U opće treba da taj dan bude vesela sva župa, a grijehu da ne bude traga. Marni su se župnici vazda vrlo mnogo starali za to, da se nedjeljni i blagdanski popodnevi i večeri grijehom ne okaljaju. U tu su svrhu i sami ne jednom izašli u prirodu, prošetali se kroz župu, ili se uspeli na zvonik, e da barem po prilici vide, što se zbiva u njihovoj blizini. Naravno, da se takav marni župnik malo užije odmora u nedjelje i blagdane, no tim je veseliji u večer, jer znade, da je taj dan proživio za svoga Boga i svoju župu.

4. Jošte moram nešto reći o vrlo važnoj stvari, koja amo spada, naime o tom, da se ne rade težački poslovi za žetve i košnje. Mnogi dušobrižnik mnogo toga pregleda, pa odmah na početku ljetnih mjeseci dopušta sve vrsti poljske radnje i na nedjelje; drugi opet i samim gospodarima zlim primjerom prednjače, jer im družinčad u te dane na polju radi. Žalosna je to pojava, kako seljaštvo danas na laku ruku i drsko obeščašćuje dan Gospodnji. U tomu zbilja imadu naši starci pravo, kad tvrde, da za njihove mladosti nitko se ne bi bio usudio u blagdane poljski posao da obavlja. Ovaj postupak ne smijemo smatrati farizejstvom ili omalovaženjem; jer jasno pokazuje, da su dotičnici zapovijed Božju u velike poštivali, vjerovali u njegovu Svemoć, kojom može i prirodi zapovijedati, a u providnost njegovu se pouzdavali. Danas se drugi nazori pomaljaju: seljak misli, da po poznavanju svom, kako gospodari, on

sam rasplogjuje zemlju, i po tom da može na koji dan ga volja plod svoga napora i znanja kući otpremiti; dakle sama sebe smatra ne uživaocem i upraviteljem zemaljskih dobara, nego apsolutnim gospodarom. No nazor taj ništa ne mijenja na samoj stvari, jer Bog ostaje Gospodarom vrhovnim i apsolutnim svih zemaljskih ljudskih dobara. Pod tim uslovom traži Bog od upravitelja, da mu sa svim svojim ukućanima jedan dan posveti, dapače i sa blagom svojim. U tomu se popušta lih u pojedinim važnim iznimnim slučajevima, ali i tada dopust taj ne može nitko sâm sebi izdati, već valja da se obrati na svoga župnika, koji će dopustiti posao, ako zbilja plodinama prijeti koja ozbiljna pogibao. Svećenik mora da dobro znade, kako niti on nije ovlašten po svojoj volji ili preko mjere dijeliti dopust, n. pr. ne smije on odmah na početku žetve dati kao općeniti dopust; jer on je baš zato u župi, da njeguje vjeru u Boga i njegov zakon, pouzdanje u njegovu providnost ter ljubav spram njega, koja potiče, te se zakon Božji ovršuje. Zato valja te stvar po savjesti i pred Bogom prosugjuje. Vidio je bo tokom tjedna, kakovo je bilo vrijeme, pa je kadar on prosuditi, škodi li ovo nepogodno vrijeme plodinama ili ne; treba da znade, da dvodnevna i trodnevna kiša ne upropašćuje sijeno i snopove; treba da prosudi i to, da nas je sam Sin Božji učio, da za hljeb molimo dodavši tomu, da ćemo sve, što godj zamolimo u njegovo ime od nebeskoga Oca, i dobiti. No treba da svećenik znade i to, kako je poljodjelac za žetve tjesnogrudan, da u to doba napose prevlada njim žudnja za imovinom i da mu pogled na bogatu žetvu ponovnim sponama prikuje srce uz taštu zemaljštinu. Ako li je župnik kroz 10 mjeseci tješio i sokolio svoje vjerne, e da se pouzdavaju u providnost nebeskoga Oca, ako ih je 10 mjeseci poticao, neka traže kraljevstvo Božje, a za bogatstvom prekomjerno da ne

žude; tada bi zaista ludo učinio, kada bi sada kroz dva mjeseca dopustio protivno, a tješio se možda time, kao da mu u to doba ne treba vjere i zaufanja, ili da je u to doba vremenito vrjednije od vječnoga. Treba da bude svatko uvjeren o tomu, da oskvrnjenje nedjelje nikoga ne usrećuje, pa baš niti u dobrima ovoga svijeta. Lako se dogodi, te koji veleposjednik i bez dopusta i pitanja župnikova u nedjelju radi. U tom slučaju valja družinčadi i težacima zabraniti sa propovijedaone nedjeljnu radnju. Istina, da kada sam ja to učinio, tužilo me ne jednom i kod svjetovne i kod duhovne oblasti, ali naravno svaki put sam dobio pravo, jer poglavarstvo dobro znade, da na Sinaju proglašena zapovijed: „spomeni se da svetkuješ dan subotnji", vrijedi ne samo za sirotinju, nego i za imućnike.

S Bogom.

XCV. Ophodi i proštenja.

Pričinit bi se moglo, kao da su se svi vrazi u paklu riješili svojih okova, te da su im ista nebesa otvorena. Pakao se sa svom svojom četom urotio protiv katoličke Crkve. No pri tome opet Bog sa svojim Angjelima brani svoje djelo. I doista možda sam se i neumjesno izrazio; jer borba ta nije značajka našega doba: tâ Bog, Isus Krist te Njegova Crkva s jedne strane, a paklene sile s druge strane od početka svijeta megjusobno se bore, i borit će se do konca svijeta. Otkada smo svećenici, i mi smo se već prilično puta borili za svetu stvar, pa se — hvala Bogu — možemo pohvaliti i sjajnim uspjehom; jer je Crkva jošte uvijek ne samo valjano organizovana, već i za daljnju borbu oduševljeno spremna. Njeki neprijatelji Crkve u toj ludoj misli žive, da bi mogli katoličku Crkvu upropastiti, ili bi mogli o njenoj propasti uspješno poraditi. Drugi opet prama

licemjernoj svojoj politici ne će da odadu tu svoju zloguku nakanu, već kazuju, da oni baš ne bi rado vidjeli uništenu Crkvu, nit oni niječu njenih vjerskih istina, već žele na njoj ispraviti samo njeke nuzgredne stvari, osobito bi rado odstraniti puste i besmislene njene obrede kao i općem miru i državi pogubne običaje, tako n. pr. ophode (procesije) i hodočašća (proštenja) htjeli bi dokinuti. — Napomenute pobožne običaje, kao najjače dokaze vjerskog čuvstva, vazda su bezvjerci napose žigosali, ružili, prezirali i time reklamu za se stvarali.

A tuj, gdje kanim ja za te običaje koplje lomiti, ne činim za to, kô da i tebe, mili moj, ubrajam megju neprijatelje ophoda i hodočašćenja, već da ti pri tom naniżem njekoliko dobrovoljnih savjeta.

1. Svaki bo svećenik znade, da Crkva djelovanje svoje ne veže lih na najnužnije, već se uz to služi svojim pravom, vlašću i zvanjem, u koliko odregjuje više nuzgrednih običaja i obreda, koji su kadri pospješiti strah Božji i bogoljubne krjeposti. Crkva bo dobro poznaje narav ljudsku i bistro uvigja, da pusti puritanisam i hladni spiritualizam, kao naravi ljudskoj protivni, mnoge plaše i odbijaju. Ovo je razlog, zašto vigjamo najraznovrsnije izvanjske obrede — n. pr. ophode, kako kod židova tako i kod pogana, dakle i kod Grka i kod Rimljana i kod Indijanaca, i Perzijanaca i ostalih naroda Afrike i Azije. Ako li su zahtjevu ljudske naravi već ovi prastari narodi udovoljili, to se tim više treba da na to obazire Crkva, koja je zadobila vlast od Stvoritelja naravi.

Isto su tako ophodi nehotična očitovanja čovječje naravi. Po njima bo priznajemo pod vedrim nebom, pred svim svijetom, da je zemlja mjesto putovanja, gdje težimo za vlastitim, pravim domom, ujedno ispovijedamo, da smo spremni svim silama poraditi i boriti se, da tu domaju doista zadobijemo. A čemu ti javni ophodi, kada čovjek može i bez toga

kako u crkvi, tako i kod kuće do sita se namoliti? — Ovako oni, kojima je sveti taj običaj trn u oku. Ali s mjesta ih opet ti upitaj: a čemu oni drže javne skupštine, isticanja, bakljade, gozbe i znanstvene i političke ter ine javne sastanke, kad se pri tim povorkama čovjek ništa ne nauči, a bakljadama nikakova svrha, i kad čovjek može i kod kuće se najesti, a mnogo puta i mnogo jevtinije? Na ta će pitanja oni odvratiti, da je rečenim sastancima svrha u jednu ruku otvoreno priznanje viših ideja, izraz veselja nad postignutim uspjehom, u drugu opet ruku općenito oduševljenje i pobjeda nad protivnicima. A gle, ista je svrha i ophodima, jedino s tom razlikom, što su ovi opredijeljeni, da pospješe najuzvišenije ideje.

Cijela je crkvena godina uregjena tako, da se imadu povremeno najvažnije činjenice i ponajglavnije istine spasenja javnim ophodima očitovati; tako n. pr. na svijećnicu sjećamo se, kako je Isus Krist, to svjetlo svijeta, oslobodio rod ljudski od neznanja i tmine grijeha i priveo do spoznanja sv. istina i krjeposti; za ovaj dan odregjenim ophodom ispovijedamo našu odlučnost, da kanimo u svjetlu Isusa Krista kročiti, moleći ujedno za milost, da ustrajav u toj našoj odluci uzmognemo jednom biti dionici vječnog Svjetla. Ophodom na Cvjetnicu sjećamo se svečanog ulaza Isusova u Jerusalem. Mi njega, kao kralja slave obožavamo i ujedno molimo, da nas jednom učini dionicima svoje vječne slave. Za prosnih dana očitujemo, da smo slabi i kukavni, da nužno trebamo ne samo pomoć Božju, već i posredovanje bl. Djevice kao i ostalih svetaca, u što se i pouzdajemo. Najdivotniji ophod jest tijelovski, a to je i posve naravno, jer time očitujemo vjeru našu u Božanstvo Isusovo i Njegovu nazočnost megju nama.

Crkva, kao zaručnica Kristova, rabi i želi da se rabi tuj sva divota naravi i umjetnosti, e da time pred svim svijetom dadne izraza svog najdubljeg po-

čitanja i zahvale Isusu Kristu. Glede Tijelova i tijelovskog ophoda opazit mi je jošte, da se taj dan ne propovijeda, a nije nit uputno, jer bi bogoslužje predugo trajalo. Ipak toli važnu svetkovinu i najveličajniji ophod bez riječi ostaviti nije moguće, zato neka dušobrižnik shodno progovori na koju od prediućih nedjelja o presv. oltarskom otajstvu i s njim skopčanom ophodu, kao i o tome, kako da se ponesu tom zgodom pravovjerni.

Smiješni su protiv ophoda navodni prigovori, kao da nijesu ništa ina osim puke vanjštine, da mir megju inovjercima pobrkaju, da su pogubni po državu, ili da prouzroče koleru i ine nevolje i nesreće. — Sve je ovo u svoj svojoj cijelosti lažno. — Poznata je stvar, da redarstvo sumnjivo gleda na crkvene ophode.[1]

No bila su i takova vremena, kada je i po našim krajevima paslo onih 7 mršavih krava faraonovih i kada je ubojiti angjeo prebirao po pragovima naših kuća; tada ne samo da nijesu ophode zabranili, već je sama svjetovna vlast tražila, da se izvanredno svečano povedu; dapače doživismo i to, da su uz bogoljubne kršćane i sinovi Israelovi gorućim svijećama u ruci stupali, kao da se nosila škrinja zavjeta. Kaniš li ti koji ophod povesti, protumači vazda vjernicima značenje njegovo i priredi sve, da bude u redu; u tu svrhu upotrebi pomoć pojedinih hladnijih muškaraca. Glede školske mladeži pako uplivaj na učitelje, da na vladanje djece oštro pripaze, a sami dobrim primjerom prednjače. Gdje se običaje za duljeg ophoda djacima dati odmor, mislim, da takav odmor i raztrešenje za vrijeme ovakove pobožnosti ne može biti korisno ni po djecu ni po odrasle.

2. Ljudi su vazda voljeli, a i danas vole putovanja. Mnogom putovanju bili su i raznovrsni ciljevi.

[1] Ovdje misli pisac na prilike u Njemačkoj za vrijeme tako zv. „kulturkampfa".

Jedan je putovao radi udobnosti, drugi si pospješivao zdravlje, treći težio za znanjem, proučavanjem, četvrtoga vodila nabožna nakana, t. j. želio, da učini koje vanredno pobožno djelo na kojem sv. mjestu. Ovi su posljednji hodočastili-proštenjarili. Sv. mjestima obćenito nazivamo ona mjesta, koja je božanski Spasitelj svojim životom i mukama posvetio, ili gdje se sam Spasitelj ili koji svetac pojavio, ili gdje se čuvaju sv. moći, ili gdje su slike ili kipovi, po kojima je Bog prema okolnostima svoju dobrotu posebnim načinom očitovao. Ova posljednja mjesta radi navedenih razloga nazivamo mjesta milosti — prošteništa, jer, istina, Bog ljudima posvuda dijeli svoje milosti, no ipak si očevidno odabrao pojedina mjesta, na kojima u većoj mjeri dijeli svoj sv. blagoslov. Ne ima države, a jedva ćeš naći i kraja, gdje ne bi bilo posebnog prošteništa; ali uza sve to prošteništima moramo nazvati napose ona mjesta, gdje se Krist rodio, živio, trpio, umro, uskrsnuo i u nebo uzašao. Za ovim slijedi ognjište kršćanstva, Rim sa grobovima sv. Petra i Pavla. Isto su tako znameniti: Loreto, Lourd, i druga prošteništa Marijina. Poštivanje ovih sv. mjesta jest općenita značajka svakog kršćanina, a omalovaženje ovih mjesta karakteriše lažiliberalne katolike, otpadnike i Židove. Ne mislim tuj nanizati sva sumnjičenja i optužbe, koje neprijatelji Crkve i njeni nevjerni sinovi protiv proštenja iznašaju; dostatnim smatram, da napomenem, što je opat sv. Florijana napisao o hodočašćenju: „oj koli su ludi i netemeljiti svi oni prigovori i omalovaženja, koja sam prije mnogo godina o hodočašću čuo, a možda i sâm ludo ponavljao! Ta od ovakove pobožnosti jedva si je kadar čovjek nješto ljepše, uplivnije i za bogoljubnost zgodnije zamisliti". Istinitost ove tvrdnje opažamo napose u ispovijedaonama. No utješljivo nješto jest i to: biti vogjom ovakove čete. Nastaje bo megju dotičnim svećenikom, koji rukovodi, i proštenjarima neki sveti

i posvećujući vez, koji se pomalja osobito na rastanku. Posljednji put, kad sam držao oprosni govor, premda sam se čuvao svakog izraza čuvstvenosti, ipak je osjećaj njihov prodro poput kakve nagle bujice; proštenjari upravo kao na juriš skupili se oko mene, grabili me za ruke i — plakali. Taj učinak ne pripisujem svojim skromnim i slabim riječima, nego veselju i dužnoj zahvalnosti, koju smo svi nakon primljenih milosti očutjeli. Mene je sav taj put razvedrio i ojačio. Ovo nam je svima odobriti i priznati; jer proštenjare zbilja prati milost i blagoslov Božji.

3. Prema rečenomu, molim te, mili moj, uputi svoje vjernike svakom danom zgodom o hodočašćenju. Pri tomu pak bez obzira spomeni uobičajene zloporabe i prekršaje, koji se za hodočašća obično počinjaju. Upozori ih i na to, nek ne idu nikada na daljnja proštenja bez svećenika; jer puk prepušten samomu sebi nije kadar uzdržati red ni ustrajati u nužnom pobožnom čuvstvu; osim toga nuždan im je neprestano vogj i radi toga, e da u shodno vrijeme na nužno pomišljaju. Putem ih ponovno opomeni, da bude hodočašće njihovo drugima na poticalo a ne na sablazan, zato neka se posvuda i pred svakim ponesu uzorno, pa ako im je gdje prenoćiti, neka se muškarci — mä koje dobe ili stališa bili — odijele od ženskih. Objavi im, žele li pojedinci daljnja prošteništa posjetiti, neka ti to bezuvjetno najave, e da ih uzmogneš uputiti i poučiti, što je za to nužno. Tko je premlad, ili siromah, te putem ne bi imao gdje da glavu sklone, a možda nit nužnog zalogaja, neka ostane kod kuće. Mnogo puta su imućniji voljni siromašnijima pripomoći, e da uzmogne hodočastit; u tom slučaju se pobrini, te imućniji u istinu plati sav nužni trošak za put. Dogagja se i s nama svećenicima, da nas snagju raznolike potrebe ili smo obvezani na posebnu spram dobivene milosti zahvalnost — faciamus tunc sacram peregrinationem. S Bogom.

XCVI. Posljednje stvari.

Satis est, prve su riječi ovog mog lista, jer više ne kanim pisati o dušobrižničkim stvarima. Kada sam se latio pisanja ovih mojih listova, nijesam ni sanjao, koliko je teško ne — pisati kakovu dušobrižničku pouku, već mlagjemu bratu podati valjani savjet. Danas, ako pomislim na pojedine moje listove i pouke, uvigjam, da njeke stvari nijesam mario tako brižno razglabati, njeke sam trebao posvema mimoići, njeke opet mnogo opširnije raspredati. Pošto sam ove moje listove na tebe upravljao, molim te, oprosti, što nijesam vazda pogodio pravu mjeru, što nijesam vazda umjesno sudio, nit svigdje pogodio pravu riječ. Često nijesam bio na čistu sa propisima i željom Crkve, često nijesam mogao prodrijeti u dubinu svećeničkih dužnosti, često opet nepoznate mi bile mjesne prilike, postojeće navike i gospodujuće zlorabe; a često opet za razlaganja pomišljah sa sv. Ivanom Evg.: *„plura habens tibi scribere, nolui per chartam et atramentum: Spero enim me futurum apud te et os ad los loqui“*. (III. Jo. 12.)

Zgodnim smatram moje dušobrižničke upute dokrajčiti sa ovom „captatio benevolentiae“, što ponajčešće govornici i pisci za početak svoga govora ili djela rabe; na koncu ti ne mogu ništa bolje doviknuti, nego li riječi sv. Pavla: „quod bonum est, teneas“. — Započnemo li s kojim iskrenim prijateljem razgovor o kojoj stvari, taj će u brzo napomenuti koji novi predmet, koji je podlogom daljnjeg razgovora. Ovako je i meni, kad se s tobom razgovaram. Dosjetih se novog predmeta, koji se ne tiče više tvojih vjernika, već koji se tiče spasenja tvoje vlastite duše. Glasovitog Petra Kanisija katekizam dovršuje se sa posljednjim stvarima čovjeka; i ja veselo slijedim primjer tog svetog muža u tome, da na koncu i ja progovorim o posljednjim stvarima — de novissimis rebus sacerdotis. Ako me dobra volja rukovodila do sada u razglabanju, to ću stoputa veselije razglobiti posljednje stvari svećenikove, e da i po te i po me ispadnu što sretnije.

1. „Statutum est hominibus semel mori“ vrijedi i za nas svećenike; pa kako nije najavljeno ostalom ljudstvu, tako nije niti nama, gdje, kada i kako ćemo umrijeti. Božanski naš Sudac u svojim raznovrsnim pričama, kao i pisanom sv. Pismu traži samo jedno: *esto fidelis usque ad mortem.* Tako jest; vjerni treba te smo u vjeri i povjerenom nam vinogradu. Ne čudi se tomu, što spominjem vjernost u vjeri. Znadem, te se ti zgražaš i od pomisli, da bi mogao svojom osobom možda povećati broj raspopova: ali u naše burno i slobodoumno doba, gdje se čuju posvuda najraznovrsnije ideje i nazori, gdje i dobar dio svećenstva vrlo naliči Korinćanima, koji su govorili: *ego sum Pauli, ego autem Apollinis, ego vero Cephae;* gdje se odasvuda traži, da pop mora naprijed kročiti sa duhom vremena te bude strpljiv; gdje zastupnici državne vlasti kuju u zvijezde samo onoga svećenika, koji je spreman svaki tren državnom se kumiru pokloniti; — danas se nagje ne jedan svećenik, koji je po imenu samo katolik, dapače pomazani sluga katoličke Crkve, ali unutra je otpadnik i prožet pogubnim nazorima, djelima pako ne samo što Crkvi ne koristi, već upravo škodi. U ovakovim prilikama nije suvišno naglasiti, da katolički svećenik treba da ostane vjeran svojoj vjeri. Mislim, da se u prva stoljeća kršćanstva, poimence na tlu rimske države, ne možemo čuditi tome, što su stariji svećenici mlagje ovako opominjali: budi vjeran vjeri svojoj sve do smrti. A danas je vjera katoličkog svećenika tim u većoj pogibli, čim laglje lažni nauci medenim riječima zavagjaju od očitih neprijatelja. I baš zato, ako su zavrijedili svaku po-

hvalu, koji su u staro doba ostali vjerni svojoj vjeri i za nju krvcu svoju prolili, ne manja hvala ide i one, koji danas ostaju vjerni svojoj vjeri i radi toga podnašaju raznovrsne poruge i zapostavljanja. Zato te ponovno pozivam, glasno jasno, naviještaj sv. vjeru, prezri ropstvo — servilizam, zgražaj se nad egoismom, a lagodnosti se odreci u korist sv. vjere. Tada ćeš na samrti na svoju golemu utjehu moći čuti onu: quia fidem non negasti, sed usque ad finem credidisti, zelum habuisti et Deum fideliter adorasti, serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui.

2. Uz vjernost u vjeri preporučujem ti vjernost u vinogradu Gospodnjem, kao najugodniji jastuk za umirajućega svećenika. Dušobrižništvo je božansko zanimanje, ili kako kaže sv. Grgur Vel. papa: Divinorum divinissimum est cooperari saluti animarum. Ovo zanimanje imade i svojih ugodnih trenutaka, ali još više tereta. Ne mislim tuj na možebitna odricanja, ili tjelesne neugodnosti, koje pojedini čini dušobrižništva sobom donose, već na one tegobe, koje su skopčane sa odstranjenjem i preprijekom zla, uvedenjem savršenijeg duševnog života. Svaki svećenik svoje djelovanje započima s veseljem i oduševljeno u misli, da će moći u svem svom sjaju uskrisiti hram Jerusalemski i grad Sionski. Još on i u snu sniva, kako će po njemu procvasti uzorškola, kako će napredovati mladež, kako će on unaprijediti mladiće, crkvu uvijek vidjeti dupkom punu, i u opće kako će sva župa živjeti neporočnim duhovnim životom. Ali gle, kakova li razočaranja toliki u brzo doživu? Ne mijenja se župa, nego on sâm. A kako? Evo ovako. Veći dio školskih sposobnjaka ne polazi školu, i taj nemar ne može se ukloniti; od polaznika pak većina je tupoglava, surova, obijesna, i tako se svako njegovo nastojanje izjalovi; mladež svaki čas odaje svoju vrelu krvcu, dapače takove

čine počinja, za koje ni isti dušobrižnik nikada ni čuo nije; većina puka je osorna, neuljudna, neuputna za dobro. Riječju: ljudi ostaju ljudi uza sve propovijedi i ispovijedi. Tada dušobrižnik udari u jadikovke, kako dobra riječ ništa ne pomaže, i za to on pojedine kori, i tim se zamjeri, a sam se ozlovolji i nezadovoljstvo pomalja tada svoju pogubnu glavicu. Na to se možda pojavi jošte i drugi gjavao, te župnika okleveće i sa župljanima posvadi. Čaša se prepunila i dobri župnik objeručke prihvaća prvu zgodu, da se lati putničkog štapa, da strese prašinu sa obuće svoje i ode u drugu župu. — U ovakovim slučajevima, kažem ti, ostaj vjeran gospodaru vinograda, i radi takovih neugodnosti, kakovih ti nanizah, ne napuštaj župe svoje, već budi uvjeren, da ni drugdje ne cvatu ruže bez trnja, a možda bi se drugdje namjerio i na veće tegobe od ovih. Gdjekad se dogodi, te Gospod sâm pozove kojega radnika u drugi vinograd; tuj se valja pokoravati, premda je baš takovom zgodom rastanak gorak, ali ga ublažuje lih pomisao na poslušnost. Ali otići iz koje župe lih radi nezadovoljstva ili nesloge i svagje, po mom mnijenju je nevjera. Izbjegavati rad, a težiti za udobnošću i seliti se u grad, e da ondje besposlen — ne mogu reći umoran — proživotari koji dan sa kamatama teško skucane glavnice i s ono malo plaće iz mirovinske zaklade, po mom mnijenju znači Bogu vrijeme krasti i tratiti novac. Ovakove gospode nalazimo u svim svećeničkim šematizmima, koja život provode u kojem gradu, premda bi mogli, ako i ne na kojoj težoj postaji, a ono manjoj i lagljoj, jošte dosta dugo raditi na spasenje dušâ.

„Dozovite radnike“ — rekao Gospod. Nije bo rekao, dozovite penzionirce, koji od tugjeg dobra živu, nit je rekao, dozovite bogate kapitaliste, kojima toliki zavigjaju, već dozovite radnike, e da ih nagradim, jer je radnik dostojan plaće. Pa molim te,

što si čitao u životopisu svetaca o bogoduhim svećenicima? Premda im je već glava ćelavila, a ono nješto vlasi, što je preostalo, pobijelilo poput snijega, i premda im je hod bio polagan, težak, tjelesna snaga slomljena, ipak im je duh i volja bila vazda svježa i djelotvorna. Možeš li pomisliti n. pr. o jednom sv. Ivanu Ap. i Evangjelisti, da bi se ikada bio dao umiroviti? Ili nijesi li čitao riječi sv. Martina: non recuso laborem, si adhuc populo tuo sum necessarius? Ded ugledajmo se u ove hvale vrijedne uzore, snagje li nas nestrpljivost ili nam sile smalakšu. Ujedno se sjetimo onih utješljivih riječi: *„in patientia vestra possidebitis animas vestras"*. Obazrimo se i na nebeske blaženike, koji su svi morali bez iznimke bojak biti za vječnu blaženost sve do zadnjega im daha.

Vjeran budi sve do smrti i dat ću ti krunu života.

Bog s tobom.

XCVII. Oproštaj.

„S Bogom" kažemo obično, kad se s kim rastajemo, ali odmah i opredijelimo, kad ćemo se opet sastati. „Rastanak je naš udes, a sastanak naša nada", govorio njeki bogoljubni austrijski časnik, koji me u u stara vremena iz Ulma često posjećivao. I zbilja udes nas je sviju, da se moramo rastati, ali na žalost ne možemo opet sve ono naći, čim smo se rastali; jer sv. Pismo posve pravo kaže: *„sicut egressus est nudus ab utero matris suae, sic revertetur et nihil auferet secum de labore suo"*. I ova istina spada megju posljednje stvari i sretnih li nas, ako budemo o njoj za života uvjereni, e da ne moramo jednom kao Agag zavapiti: *„siccine separat amara mors"?*

1. „Kada sam vas izaslao bez pojasa, bez torbice i bez obuće, je li vam što uzmanjkalo?" Ovako

pitao Krist svoje učenike. A ovi mu odvratiše: „ništa". Ovako je odgovoriti svakomu, koga izaslao Gospod, da obavi koji posao. Providnost se Božja pobrinula, te Crkvu i službenike njene zapade nješto i od zemaljskih dobara; dapače ovi posljednji u neko vrijeme tako se pomogli, da su ne samo uzbudili zavist u svijetu, već su zbilja mogli više zlatnih kaleža predočiti, nego li je u jedan mah bilo zlatnih svećenika. Ali nadošao silni vihor, koji je dobar dio crkvenih dobara otpuhnuo. Istina je doduše, da pogubni zakoni i nepravedni propisi nijesu koristili onima, koji su pri tome glavnu riječ vodili, ali nijesu nit Crkvi naškodili; jer ako država i razašilja Crkvi vjerne svećenike bez pojasa, bez torbe i bez obuće, a Gospod ih tada upita, da li im što manjka, a ovi moraju priznati, da im ništa ne manjka. Jer se Gospod skrbi za svoje sluge po dobrovoljnim prinosima vjernika, te znade poslati svakomu ogladnjelomu Iliji ili gavrana ili udovicu.

Tuj-tamo čujemo tužbe i jadikovke, da što će biti tada, ako država oduzme i ono malo, što jošte postoji? *Quid manducabimus, quid bibemus aut quo operiemur?* Uzdaj se, mili moj, da će se Gospod i u tom slučaju pobrinuti, da ti nužno ne uzmanjka.

Mi bo mnogo propovijedamo o tome, kako da narod prekomjerno ne uzljubi zemaljska dobra, a i sami prečesto u tom griješimo. Često bo kao molitvu šaputamo: *beatus vir, qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia et thesauris,* pa ipak, kada se govori o kojoj župi, prvo nam je pitanje: koliko nosi; a kada župu primamo, prva briga nam je: dohodak njezin. Dopuštaju li po tomu dohoci, uregjenjem kuće ne rado zaostajemo za drugom braćom i zatučemo u pokućtvo i ine uredbe znatniju svotu. A kada kašnje župnik zaklopi vjegje, tko nije iskusio, koli se brzo rastepe što je skupim novcem nabavljeno? Jedan predmet potajno odstrane, za drugi tvrde, da nije bio

župnikov; treći dogje pod sudački pečat, jer gospodin župnik imao dugova, uslijed čega nakon 10—14 dana javno se prodadu skupocjeni predmeti, naravno u bescijenu. *Sic transit gloria mundi* — vele pred novoustoličenim papom, a to sjegurno vrijedi i za papinog svakog svećenika.

2. *„Esto fidelis"*, veli Gospod, a na drugom mjestu: *„et vos estote parati quia nescitis, qua hora filius hominis venturus est"*.

Uslijed ove božanske opomene neka dušobrižnik pazi, da ne umre u dugovima, premda nema ništa lagljega nego li zadužiti se. Jedan je od siromašnog roda i vazda je bio maćuhinski zemaljskim dobrima obdaren, čega radi, kad je trebalo da se uredi — morao je to učiniti zajmom. Drugi pada u dug radi svoje prevelike blagodarnosti, u koliko ili rod svoj odviše podupire, ili za druge nerazborito jamči. U takovim slučajevima neka se dušobrižnik vruće moli: *„non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sancto tuo videre corruptionem"* — i pri tom neka se stisne, e da udovolji svim pravnim uslovima, napose neka svoj novac ne protiplje, dok ne namiri svoje dugove.

Ako li je svećenik tako sretan, da je bez dugovâ, tada mu je dopušteno, da za nepredvigjene slučajeve na stranu metne koju svoticu, a da ga pri tomu skupost ne prevlada, treba da se sjeti one Gospodinove: „ne skupljajte si takovo blago, koje rgja i moljac rastoči i koje tat iskopa i odnosi". — Nagje se svećenika, koji se baš dobro u to razumiju, kako će do novaca; drugi opet baštini veliku baštinu. Sretnih li njih, ako ne zaborave na to, da smrt sve odnese, te nastoje, da si za svoje filire pribave dobrih prijatelja. Ne mogu se baš jako potužiti, da svećenici ne bi ovoj božanskoj opomeni prilično udovoljili; ta župni dvor je ona kuća, u koju se svaki siromak putnik navrati, a osim toga svaki ga bogac poje-

dince ili u društvu potraži, a ni imućniji se gazde ne stide unići, ako ih novčana neprilika stigla. Doista iz ruku svećenikâ hiljadama pomoć dolazi, uslijed česa ne jedan svećenik posvema osiromaši. Bog dobro poznaje ove Tobije, koji žude samo za onakovim blagom, koje nit rgja, nit moljac rastače, ni ga tat ukrasti može. A pošto se onomu, koji daje, opet daje, to ovakovim dobrotvorima jošte uvijek nješto preostaje, što mogu u dobrotvorne svrhe obratiti. Gdjekada, ali i rijetko nagje se i takav svećenik, koji umije dobro šteditи a svojima obećaje, da će ih nješto po smrti zapasti; a pri tome imutak zgrće, kô da će do vijeka živjeti. Dok je zdrav, ne misli na oporuku, ili ju odgagja od dana u dan — kad ali ga jedno jutro nagju mrtva. Pošto mu je posljednja volja nepoznata, preostalu imovinu treba po zakonu razrediti. No da li kašnje ikada zahvalna rodbina grob mu okiti kakvim spomenikom, možda i vijencem, o tome bi mogla bezbroj slučajeva nabrojiti povjesnica. — Ovako na tanko uvigjamo, što smo čuli od Salomona, da je: *totus mundus vanitas et quidem vanitatum vanitas.* Naravno to bismo mogli promisliti i onda, kada kojega našeg vjernika zakapamo, no tomu smo se već posvema privikli. No kada primamo sa crnim okvirom smrtovnicu kojega nam brata, tada se malo zamislimo, a kada mu kod opijela molimo *„de profundis"*, tada kô da čujemo riječ Gospodinovu: *„Et vos estote parati"*. Ova opomena neka prodre u nutrinju duše naše, pa ćemo tada uvidjeti, da seoskom župniku ne treba sjajnog pokućtva i uregjaja, jer to zbilja sačinjava mrtvu glavnicu, već se može zadovoljiti i sa jednostavnim posobljem, e da se time može poklоniti i kršćanskom komunizmu, sjećajući se riječi sv. Pisma: *„Beatus, qui intelligit super egenum et pauperem; in die mala liberabit eum Dominus"*. Što učiniš sada, bilo pod pravnim naslovom, bilo iz ljubavi spram bližnjega, to će ti na samrti biti: *ad purganda*

peccata et ad inveniendam misericordiam, vitamque aeternam. Preostane li ti jošte nešto, sastavi i zato za vremena oporuku pazeći pri tom na to, tko su ti glavni baštinici: *„facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula“*. Budemo li na ova načela pazili, tada *cum amara mors omnia separat,* obistinit će se na nama one Gospodinove: *„timenti Dominum bene erit in extremis et in die defunctionis suae benedicetur“*.

S Bogom!

XCVIII. Proficiscere.

„Memento mori“ — rekao Bog prvim ljudima u raju. *„Memento mori“* kaže i Crkva godimice na pepelnicu, ako smo možebit zaboravili na riječ Božju, da je se opet sjetimo. Ali — dobri Bože — kako bismo na to mogli zaboraviti mi svećenici? Tâ nas zovu toli često k umirućima, gdje tada moramo motriti posljednju borbu života, posljednji dah života i konačno izdahnuće; sad opet snagje drugoga strašna nesreća, ili naglom smrću umre, pa tu vijest kamo donose prije, no upravo k svećeniku? Svi ovi slučajevi, svi ti glasnici podsjećaju nas na riječi sv. Pisma: *quis est homo, qui vivet et non videbit mortem?* Po tomu nije dosta, te budemo vjernicima našim samo kažiput na putu u vječnost, već treba da pomišljamo i na to, da će nadoći jednom vihor, koji će srušiti i sâm kažiput. Ded promišljajmo o tome, kako možemo mi biti vjernicima svojim zrcalom u samoj smrti.

1. Nije nužno da te upozorim na to, kako je smrt po nas kazan, ni na to, da je čin krjeposti, koji je osobito zaslužan, ako tko smrt mâ u kom času strpljivo i dobrovoljno prima. Po tom spomen na smrt polag sv. Pisma donosi i tu korist, da nas uzdržaje od grijeha i, kako u pobožnim knjigama

čitamo, podržaje nas u poniznosti, potiče nas, da nevolje strpljivo podnosimo, čuva nas, da ne uzljubimo prekomjerno zemaljska dobra, ter nas sokoli, da se ustrajno opiremo napastima. Podsjećam te na to, što znadeš o sv. Franji Borgiji, kada je prisustvovao pokopu španjolske kraljice Isabele; ili da ne budem preopširan i da tebi ne dodijam, na ono, što si sam vidio, kada su u tvom prisuću pojedini vjernici izdahnuli svoje duše. Dok smo zdravi i krjepki, dotle rijetko kada mislimo na smrt, nit pravo razumijemo, kako su njekoji tako čeznuli za smrću, kao n. pr. pobožni Job, sv. Ilija, sv. Pavao, sv. Filip Neri i mnogi drugi. Naravno mi slabo znademo, u koliko su ovi čeznuli za Bogom, u koliko su poznavali i prezirali grijeh, a u koliko prezreli svijet; — zato i ne znamo, što ih je poticalo na spomenutu čežnju. Da ipak primjer njihov barem donekle uzmognemo slijediti, nastojmo te i mi Boga što bolje upoznamo i obljubimo; uvidimo zloću grijeha, a uvjerimo se o taštini svijeta Godimice čitamo riječi sv. Andrije o križu: „o bona crux, diu desiderata, sollicite amata, sine intermissione quaesita et aliquando cupienti animo praeparata, accipe me ab hominibus et redde me magistro meo, ut per te me recipiat, qui per te me redemit“ — pa uza sve to ostajemo hladnokrvni. Oj sv. Andrija moli za nas, e da uznapredujemo u spoznaji i ljubavi sv. križa, kao i u žudnji za smrću.

2. Hoćemo li na put, obično se dobro spremimo; a poći na najveći i najvažniji put bez priprave, bila bi najveća glupost, kada dobro znademo, da kamo stablo pada, tamo i ostaje. Žalosna je istina, ali tajiti se ne da, da vrlo mnogo svećenika umire naglo, ili nakon kratke, na oko lake boljetice. Saznademo li za takav slučaj, oj — neka ne odjekne u ušima našim uzaludno ona Gospodinova: *et vos estote parati,* od koje nam ništa glasnije doviknuti ne može, nego li nazočni slučaj. Čudna stvar, ja sam pomno

čitao životopise sv. biskupâ i svećenikâ, ali ni za jednoga ne znam, da bi bio naglom smrću preminuo. Držim, da ovi, kako su svakidanje svoje poslovanje preporučali Bogu, tako su i zaštitu Božju, posredovanje bl. Djevice, imenjaka sveca, kao i angjela čuvara za najvažniji trenutak isprosili. Sjećajući se, da ćemo polag obećanja Kristovog zadobiti sve, što gogj zamolimo od Oca u ime Njegovo, oni su prosili za sretnu smrt, pa što su prosili, to su i isprosili. Po tomu ako im je bio život uzoran, to smrt njihova tako djeluje na nas, te i nehotice uzdahnemo: oj da je i meni tako umrijeti!

Mili moj, ne ostajmo samo kod te puste želje, već poput njih učinimo i mi sve, e da nam se želja ispuni. No ako i živimo valjano i valjano pastirujemo, ipak treba te napose molimo za sretnu smrt. U to ime častimo sv. Josipa, bl. Djevicu, svete imenjake naše, angjela čuvara; kada rubrike dopuštaju, uzmimo molitvu: *ad postulandam gratiam bene moriendi;* ispovijedajmo se što češće, hodočastimo na koje prošteništе, ako li nas snagje bolest, odmah rabimo otajstvo pokore i presv. oltarsko otajstvo. Ja sam već starac, a tebi želim dug život; zato sačuvaj Bog, te bih ti ja pro danda occasione davao upute za samrtni tvoj čas; ipak smatram zgodnim, da ti sada napomenem smrt pojedinih bogoljubnih svećenika, e da imadeš pred očima veličajne uzore. Sv. Stjepan mučenik gleda u nebo i moli: „suscipe spiritum meum". Sv. Augustin ponovno moli pokorničke psalme. Sv. Martin okružen drugovima gleda spram neba i izjavlja, da je spreman, ako treba, da tuj ostane. Sv. Dinko savjete daje redovnicima svoje družbe; Sv. Filip Benicij umirajućim usnicama ljubi križ. Sv. Hugona ispunja se želja, koju bi često spominjao, da mu bude zadnja hrana Isus, a posljednja riječ: Isus. Riječju svi su preminuli u Bogu.

Ded slijedimo primjere ovih sv. muževa. Istina, da se za sveg života treba spremati na smrt, ali kada se već očito približava posljednji čas, tada treba da nastojanje naše postostručimo. Valja te i mi svećenici očutimo strahotu smrti, i nama se je ogledat sa zlim duhom, i nama je platiti cijenu grijeha; ali treba te posebnom jakošću i stalnošću držimo se uz sv. vjeru našu, posebnom strpljivošću snašamo boli i muke, te uzornom spremnošću prigrlimo istu smrt. A kada mi koji brat svećenik dušu za posljednji put sv. odrješenjem očisti, kad mi pruži posljednju sv. popudbinu, *ut custodiat me ab hoste maligno et perducat in vitam aeternam,* pa kad mi dušu i tijelo ojača posljednjom pomasti, kad me olakoti sveopćim odrješenjem, kad se vruće za me pomoli, smrtni znoj sa čela obriše, oči zaklopi a dušu mi — rek bi — izruči pravednomu i milostivomu Sucu, — u tom svetom i veoma važnom trenutku, štiti me, dobri Bože, usreći božanski Pastiru, primi me u naručaj, premila Majko, dogjite mi u susret sveti moj imenjače, Angjele čuvaru, i vi, kojih sam i ja k spasenju barem išta doprineo.

Apostol crnaca sv. Petar Klaver provodi posljednje časove; u to uputi se s neba duga i sjajna povorka samih crnaca, posljednji bio sam Krist. Povorka došla u kuću sveca, ali se u brzo povratila sa sv. Petrom Klaverom, zaodjenutim u presjajno ruho, a o boku Kristovom. *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.*

Gospode, usliši molbe naše:

Na čas smrti zovni me,
I zapovjedi mi doći k tebi,
Da sa Svetima tvojima hvalim te
U vijeke vijeka. Amen.

Bog s tobom.

XCIX. Osvrt.

Kad god sam dospio na vršak kojega brijega, vazda sam se u velike poradovao i dao se na zasluženi odmor promatrajući pri tom provaljeni put. Nazočnim sam listom isto tako dospio do vrhunca, do cilja, za kojim sam 7 godina čeznuo. Mnogi raznovrsni poslovi ne jednom prekinuše na kraće ili dulje vrijeme ove listove, često sam svojevoljno odložio pero u misli, da ti sâm već znadeš sve ono, na što te ja upozorivah; a što slučajno ne bi znao, lako bi našao upute u izvrsnim tvojim knjigama. A da sam ipak do sada listove nastavljao, jedini si uzrok ti, mili moj, jer si me neprestano poticao, da listove nastavim.

Završujući niz ovih listova mojih, činim, što činit običajem, kada dovršim katekizaciju ili kršć. nauk ili propovijed; hoću naime da u kratko skupim sve, što sam u 98 listova kazao. No ipak se ne boj, da će ovaj posljednji moj list biti dulji od Valentinove pjesme, i ne misli, kao da kanim, što sam rekao, djelomično opetovati. Bože sačuvaj! U mjesto toga kanim malo dublje zaviriti u djelovanje Božje pri našem svećeničkom radu, u koliko to moje slabe sile dopuste.

Mladi svršeni liječnik požudno se obazire po okolici, gdje da nagje najzgodnije mjesto za uspješno djelovanje svoga zvanja, jer je uvjeren, da prilično pozna tajne prirode, da mu je ruka stalna za ranarničke pokuse, pače i za nutarnje bolesti s mjesta pogagja diagnozu; upravo želi, te bude više bolesnika, nô prije, e da ih ozdravi. Pitam te: vjeruješ li ti, da će svaki bolesnik ozdraviti, koga taj revni liječnik posjeti? da će se moći možda ono malo zvonce, koje zvoni, kad svećenik nosi bolesniku sv. popudbinu, sa zvonika odstraniti, a grobara da će izjesti dosada? Naprotiv lako se može dogoditi, da otkada je on u

župi gospodarom života i smrti, od tada se mnogo brže redaju nadgrobni humci, nô za vrijeme prezrenog mu starog predšasnika.

Ovom mladom liječniku poregjujem novomisnika, koji je tek iz sjemenišnih zidina izašao. Kroz 4 godine mnogo je čuo o nakani Božjoj i o sredstvima, koja služe na to, te se ta nakana i oživotvori, te polag njegovih svjedodžbî nije uzaludno tratio vrijeme. Na to je došao onaj sretni dan, kad je po ruku biskupovih primio toli žugjeni sv. red, a iza toga naskoro je slijedio i onaj drugi dan, u koji je nastupio prvu službu. Ne ću da tu pobilježim sve one odluke, i bogoljubne nakane, koje su proizvirale iz duše mladomisničke; bezbrojni pisaći stolovi kriju ovakova šta u sebi: jednu ljepšu od druge. Ne ću da opisujem njegovu žarku revnost i po danu i po noći spram zdravih i bolesnih, mladih i starih, u školi, na propovijedaoni i ispovijedaoni. Omne initium fervet — tako te je mladi kapelan o tom uvjeren, da on u ispovijedaoni mnogo bolje govori na srce, da su njegove propovijedi mnogo jezgrovitije i uplivnije, da u opće djeluje on mnogo uspješnije, nego li njegov stari principal. Ali kaži mi ti, stariji svećeniče, gdje su one po tebi spokorene duše, gdje li narod, gdje li župa, koju si preobrazio; koje su one zle navike, koje si iskorijenio; ded nabroji krjeposti, koje si usadio i koje su cvijetom procvale? Je l' de, nakon njekoliko godinâ si se razočarao, u najljepšim si se nadama prevario, i za to si postao malodušan i indiferentan. Mili moj, ne govorim o tebi, zato s pravom pitaš: odakle ta golema, često nagla promjena? Odakle ta neodlučnost i malodušnost? Mili moj, mislim, da ti mogu kazati pravi razlog.

Kada mladog svećenika pošalju, da širi kraljevstvo Božje, tad rijetko kad on što drugo vidi do svoje mlagjahne snage i silnog žara, i pri tom misli, da je to dostatno, e da uspješno poradi. Ovakav

mladić mi se pričinja ko Golijat sa svojom strašnom snagom, golemim oružjem i prekomjernim ponosom. U kratko većina mladomisnika odviše si laska, kada se obazire na svoja svojstva, a pri tom zaboravlja na glavnog faktora, bez kojega u Božjem poslu uspješno djelovati nije moguće. Promislimo na riječi Gospodnje, kojima je svoje Apostole razaslao: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus;* pomislimo na postupak Apostola, koji su *Domino cooperante et sermonem confirmante* djelovali; ugledajmo se u rad bogoljubnih svećenika, koji su se vazda sjećali riječi u sv. misi: *„per ipsum, et cum ipso, et in ipso"*, t. j. sebe su smatrali pukim sredstvom u ruci Božjoj. Kada bi se zbilja i neprestano ovako mislilo, tad ne bi sjegurno nijedan klonuo ni smalaksao.

Polag riječi sv. Pisma hoće Bog, da se svaki čovjek spasi i dogje do spoznaje istine; no u sv. Pismu čitamo i ovo: „u grijehu sam bio začet, i u grijehu začela me majka moja".

Psalmistu pako slijedi i opširnije razglaba Apostol narodâ, kad kaže: *„velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio; non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago . . . — Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae et captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis"*. I napokon kliče: *„infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus"?* (Rom. 7. 13.) A da dokaže, kako nikakova ljudska sila i mudrovanje nije kadra slabići ljudskoj pomoći, odgovara sâm: milost Božja po Isusu Hristu Gosp. Našem" (7. 25.). Na drugom opet mjestu kaže: *„non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei"*. Ovu istinu sv. Pismo veoma često izrazuje, sad kao priču, kako je Bog ustalio države i kako je pojedincima uručio silnu vlast; sad opet jednoličnom izjavom, n. pr. ovom: *„per me reges regnant et principes iusta decernunt"*, a na drugom opet mjestu: „čovjek si put odmjeri, ali Bog ravna njegovim koracima" ili po onoj narodnoj: čovjek snuje, Bog odregjuje.

Kada je Spasitelj posljednji puta pošao na maslinovo brdo, upitali ga Apostoli: „Učitelju, hoćeš li naskoro uspostaviti kraljevstvo Izraelsko"? A Gospod im odgovorio: „nije do vas znati vrijeme i čas, koji Otac moj sebi pridržaje". Ovo su vrlo važne riječi za svećenike, kojima je poraditi o uspostavi i raširenju kraljevstva Božjega. Ne znamo časa, kada će se kraljevstvo Božje individualno uspostaviti; kod jednog se to već dogagja u utrobi majčinoj, kod drugoga na Golgoti, kod trećega opet kod Genezaretskog jezera, sad u kući Simonovoj, sad kod gozbe na svadbi, sad opet kao kod mitničara u hramu, sad opet kao kod Zakeja. Što je bilo tada, to je i danas. To možemo iskusiti mi svećenici, koji imademo prigode malo dublje zaviriti u rad Božji. Njekoji potječu od bogoljubnih roditelja, brižno su odgojeni, u brzo izumru i poput zemaljskih angjela pojave se megju nebešćanima. Drugi se ragjaju od veoma sjetilnih i grijehu sklonih roditelja, uslijed čega zle im sklonosti prijegju u krv, a uz to odgoj im je nikakav, čega radi postanu već za mladosti robovi grijeha. Ali eto zgode, časa, gdje Bog dovikne: d o v l e i n e d a l j e! Oj koli je divotna ona priča, koju čusmo iz ustiju Isusa Krista o poslenicima u vinogradu. Njeki pisci tumače priču ovu kao ranovrsno očitovanje Božje, drugi opet kao pozivanje raznovrsnog naroda jednog za drugim; imali pravo svi; no ja razumijevam u prvom redu o pojedinim ljudima, od kojih jednog Bog poziva već u ranoj mladosti, drugoga u odraslijoj, a trećega u muževnoj dobi. Sve se to zbiva po nedokučivim načelima Božje Providnosti, o kojima ne možemo reći ino do li riječi sv. Pavla: *O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei. Quam incomprehensibilia sunt judicia ejus et investigabiles viae ejus"!* Uvaživ ovo ne istražujmo izvjedljivo odluke Božje, i ne

klonimo niti malakšimo, ako jošte nijesmo obratili one, za koje smo već toliko radili.

No premda je Bog onaj, koji poziva, a milost Božja ona, koja prosvjetljuje i privlači, ipak svećenik je onaj, posredovanjem kojeg sve se ovo zbiva. Zato jao svećeniku, na kojega se nekoć onaj 38 godišnji bolesnik Gospodu bio potužio: „Gospodine, nemam čovjeka, koji bi mi pomogao u jezero, kad se voda uzgiba . . .!"

Zato valja da svaki svećenik napose uvaži one izvanredne časove i svete čine, za kojih može čovjek spasenje svoje polučiti. A kada je to?

Kad je sv. Petar propovijedao, na hiljade slušatelja ga zapitalo: „braćo, što da uradimo, da se spasimo"? I kada god se kasnije riječ Božja oglasila, nikad se bez ploda nije povratila, kao što se ni kiša ni rosa ne vraća put neba, a da zemlju ne oplodi. Svaka propovijed, pričinjala se ona na oko ma kako neznatnom, samo ako se govori s pouzdanjem u Boga raznovrsno doduše ali svakako djeluje. Tako jednom sv. Franjo Saleski vidio pred sobom tako malo slušatelja, da je uz svu svoju gorljivost jedva htio da svoj naumljeni govor izgovori; i gle, govor mu izvanredan uspjeh okruni, jer se obratio njeki vrlo veliki grješnik. Ponovno pitam: k a d a spasava Bog čovjeka posredovanjem svećenika? Na to odgovara sam razvoj božanske ustanove spasenja. Kako je grijeh došao na ovaj svijet, a ljudi ponovno padali iz grijeha u grijeh. Bog je jednoga grješnika kaznio vatrom, drugoga ponorom, sad upropastio čitav grad, dapače izbrisao sav ljudski rod, osim jedne porodice. Kad je pak poslao svog Jedinorogjenca, za krv njegovu znademo, da je prolivena za oproštenje grijeha: *„qui pro vobis et pro multis effudentur in remissionem peccatorum"*. No ove utješne riječi proglašene su ne jedan put, već se proglašuju danomice po Kristovim svećenicima. Ove se za žrtve u svakoj pojedinoj sv.

misi opetuju: *„qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum."*

Zato budi, kršćanski svećeniče, uvjeren, da možeš po žrtvi sv. mise svaku ranu zacijeliti, najtvrdokornija srca umekšati, a grješnike dovesti megju odabranike. I ovo je moćno sredstvo, kad u smislu svog zvanja radiš na spasenje ljudi.

Jošte jednom pitam: Kada spašava Bog ljude posredovanjem svećenika? Svakom mogućom zgodom. Stalno je, da dok se svećenik bavi samo u pojedinim zgodama sa spašavanjem ljudi, dotle Bog neprestano u tu svrhu radi. Ne ima dvojbe, da kada riječ svećenikova srce grješnika gane, ili kada njegovo odrješenje grijeh izbriše, Bog je već mnogo prije dušu na to pripravio. Sad ju posjeti kakovom nesrećom, a da boli i istisnute suze omekšaju srce, sad opet daje obilje dobara, e da time potakne dušu na zahvalnost, a sad opet, da kažem na narodnu, slučaj djeluje na spasenje duša; n. pr. knjiga koju slučajno opaziš, razgovor koji slučajno čuješ, slučajni sastanak ili slični dogogjaj može pripraviti ili požuriti spasenje. Kada bismo upoznali sve one načine, kojima se Bog služi, sjegurno bismo se snebivali i zahvalni bili za dosjetljivost Njegove ljubavi. Izmegju bezbroj slučajeva spomenuti ću samo jedan. Saula nije obratio u Damasku Ananija, nit ga on učinio apostolom, već Bog, koji je rukovodio njegove govore, njegovao njegovu gorljivost i upotrebio slijepo njegovo odušević-vljenje. Znademo, kako je on baš u zlu svrhu radio, kada se pred njim usred bijela dana rastvorilo nebo, i Krist ga pozvao, da obavi izvanredne poslove. O tomu kaže sâm sv. Pavao: *„Gratia Dei sum id, quod sum, et gratia eius in me vacua non fuit. Qui operatus est Petro in apostolatum, operatus est et mihi inter gentes."* A o svom apostolskom djelovanju kaže: *„Ignobilia mundi et contemptibilia elegit Deus et ea, quae non sunt, ut ea quae sunt, destrueret, ut non glo-*

rietur omnis caro in conspectu ejus". Ovako su mislila i naša vrijedna braća, koju nam Crkva kao neporočne uzore predočuje; svi su otvoreno naviještali svoju slabost, svijesni bili svoje nemoći, ali pouzdanje njihovo u Gospodina bilo je golemo, bili su čvrsti u milosti, te se na njima ispunila ona: „*Mirabilis Deus in sanctis suis: Deus Israel ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suae: benedictus Deus*".

Mili moj, vjeruj, da će nam jednom biti na najveću utjehu to, što nijesmo ništa očekivali od nas samih, već od Boga; ako nijesmo uspjeh svoj sebi i svome razboru pripisivali, već milosti Božjoj. Ne propustimo kasnije, kad se moli „*Proficiscere*", jošte jednom se poniziti i priznati svoje ništavilo, te proslaviti Isusa Krista, koji s nama neprestano djeluje i komu jedinomu imademo zahvaliti svaki naš uspjeh.

I ako smo za života već harne duše pjevali „*Benedictus*" kao i prečiste Djevice „*Magnificat*", kojim li ćemo se oduševljenjem priključiti jednom četi apostola i svećenika, kada budemo uvidjeli nakane Božje, kako smo rabili sredstva milosti i kako po njemu označeno vrijeme. Tada ćemo iz dna duše sa milijunima duša zajedno zapjevati: „*Sempiterna laus, honor, virtus et gloria Deo et Agno*".

S Bogom.

C. Odjek.

Mili moj! Minulo je već nekoliko mjeseci, otkako sam ti XCIX. pastirski moj list napisao. Od tada neprestano me nukaš, da te listove svoje putem tiska objelodanim. Tvojoj želji se priključiše i mnogi drugi, oni naime, kojima si moj rukopis pokazao. Da me nije žudnja za pisanjem nikad obvladala, niti me taština pisaca ikada oduševila, dostatno jamči to, što do zgurene mi starosti nijesam napisao ništa u tu svrhu, da se tiska. A što sam ipak pristao na tvoju

drugu pohvalnu izjavu, da se listovi moji objelodane, razlog je, što se nadam, da će barem njeki dijelovi biti na probit moje braće, a time pospješiti i spasenje vjernika kao i slavu Božju.

No prije nego li djelo javnosti predadem, valja mi na dva prigovora odgovoriti, koji su protiv listova izneseni.

Prvi si naveo ti sâm, kad si želio, da listovima svojim pridodam nove listove o onim stvarima, o kojima nijesam u dosadanjima baš ništa ili samo mimogredce govorio: ili drugim riječima: l i s t o v i s u t v o j i m a n j k a v i.

Priznajem, dapače ispovijedam, da bih mogao jošte o veoma mnogim predmetima, koji se tiču dušobrižnika, pisati, dapače mogao bih i o onima, koje sam u listovima svojim napomenuo, opširnije govoriti. Ali, kako već spomenuh, sklad božanskih istina sačinjava takovu riznicu, koja je neiscrpiva. Ako li je tomu tako, tada je i djelovanje dušobrižnika neiscrpivo, koje smjera na to, da se ove svete istine oživotvore. Zato bih mogao pisanjem listova nastaviti tko zna dokle, i još bi uvijek više manjkalo, nô bih napisao. Moja je bila jedina nakana, da najvažnije momente svećeničkog života i ponajglavnije dušobrižničke dužnosti spomenem i razdrobim.

Drugi prigovor nije od tebe. Taj je u tome, da, premda sam po vlastitim riječima htio praktične upute podati dušobrižništvu, i p a k l i s t o v i m o j i n i j e s u d o s t a p r a k t i č n i. Naime posjetio me njeki mladi župnik, koji je župu svoju primio baš onako, kako si to čitao kod sebe u mojim listovima; dapače istu prvu nedjelju proveo je onako, kako sam ja opisao — pa uza sve to nije uspio. Na ovo odgovaram, da je u onom opsegu, kako je to mladi prijatelj zaželio, podati praktične upute u kojoj stvari, posve nemoguće. Kako da postupamo u općenitim dijelovima n. pr. za ulaza, to se može samo za dane zgode kao

kakav program ustanoviti; a kada imademo pred očima sveopće upute, to treba te prilagodimo prama vlastitoj osobi kao i vanjskim prilikama.

Nakon ovih opazaka izjavljam, da ću listove svoje predati javnosti. No prije nego ti nakon dovršenih listova svojih kažem posljednji „s Bogom", shodnim mi se čini ovim mojim uputama priključiti jošte njekoje dušobrižničke molitve, da ovršujuć ove, zavrijediš i ti i vjernici tvoji što obilniji blagoslov Božji, koji sam toliko puta za vas prosio dobroga Boga i ne ću prestati moliti ga do posljednjeg svog daha . . .

S Bogom.

I. Oratio sacerdotis.

Digneris mihi donare, Pater pie et sancte, intellectum, qui te intelligat — sensum, qui te sentiat — animum, qui te sapiat — diligentiam, quae te quaerat — sapientiam, quae te inveniat — animum, qui te cognoscat — viscera, quae te ament — cor, quod de te cogitet — auditum, qui te audiat — oculos, qui te videant — linguam, quae te praedicet — conversationem, quae tibi placet — patientiam, quae te sustineat — perseverantiam, quae te exspectet — finem perfectum, praesentiam tuam sanctam, resurrectionem bonam et retributionem vitamque aeternam. — Sancta Maria, tu sedes sapientiae, tu mater divinarum gratiarum et regina apostolorum, ora pro me et interveni pro me, ut per tuam intercessionem et per tua merita omnia mea dirigantur et disponantur opera secundum tuam tuique filii voluntatem. — Et vos, omnes Sancti sacerdotes et pastores boni in populo, intercedite pro me, ut, sicut pastoralis sollicitudo vos gloriosos reddidit, ita me vestra intercessio in amore et studio faciat ferventem. Amen.

II. Alia oratio.

Gratias tibi ago, misericors et clementissime Deus, quod me indignum peccatorem ad officium sacerdotate elegisti. Adjuva me, Deus omnipotens, ut tanto muneri satisfacere valeam, gloriam tuam animarumque salutem promovendo. Da, mi bone Iesu,

ut corde et corpore mundus sim et pudicus in omni tempore, corde humilis, conversatione sanctus, temporalium contemptor, coelestium amator, cunctis reddam quod debeo, superioribus meis obedientiam, inferioribus tutamen, omnibus autem exemplum bonorum operum.

III. Alia oratio.

Clementissime Jesu, princeps pastorum, qui me indignum famulum ad functionem muneris parochialis vocare dignatus es, da servo tuo cor docile et intelligens. Fac me amplecti eum, qui secundum doctrinam tuam est, fidelem sermonem, ut potens sim exhortari in doctrina sana et eos, qui contradicunt, arguere. Tolle a me superbiam, iracundiam, sensualitatem et turpis lucri cupiditatem. Largire benignitatem, sobrietatem, justitiam, sanctitatem et continentiam, ne blasphemare faciam nomen sanctum tuum. Juva me, Domine, ut, quod infirmum est, consolidem; quod aegrotum, sanem; quod confractum, alligam; quod abjectum, reducam; quod perierat, requiram. Rogo, Jesu mi, unus non pereat ex eis, quos credidisti mihi; nam oves meae oves tuae sunt; non rapiet eas quispiam de manu tua, donec et oves et pastorem ducas ad aeterna pascua, ubi tu vivis et regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus in saecula saeculorum. Amen.

IV. Oratio ante administrationem Sacramenti Poenitentiae.

Da mihi, Domine sedium tuarum assistricem sapientiam, ut sciam judicare populum tuum in justitia et pauperes tuos in judicio. Fac me ita tractare claves regni coelorum, ut nulli aperiam, cui claudendum sit, nulli claudam, cui aperiendum sit. In me sit lenitas non remissa, asperitas non severa; pauperem

non despiciam, diviti ne aduler. Fac me ad alliciendos peccatores suavem, ad interrogandos prudentem, ad instruendos peritum. Tribue, quaeso, ad retrahendos a malo solertiam, ad confirmandos in bono sedulitatem, ad promovendos ad meliora industriam. In responsis maturitatem, in consiliis rectitudinem, in obscuris lumen, in amplexis sagacitatem, in arduis victoriam, inutilibus colloquiis ne detinear, pravis ne contaminer, alios salvem, me ipsum non perdam. Amen.

V. Oratio post administrationem Sacramenti Poenitentiae.

Domine Jesu Christe, fili Dei vivi, misericorditer suscipe hoc ministerii mei obsequium, et quidquid in hujus sacramenti administratione negligenter minusque digne perfeci, tu per te supplere et satisfacere digneris. Omnes et singulos, qui mihi confessi sunt, una mecum dulcissimo Cordi tuo commendo, rogans, ut nos custodias, a recidivis praeserves atque simul omnibus gratiam concedas tibi recte fideliterque serviendi et in amore tui usque ad finem perseverandi. Amen.

VI. Oratio pro felici morte.

Divine Jesu, fili Dei incarnate, qui pro nostra salute in stabulo nasci, vitam in paupertate, aerumnis et miseria degere et in crucis doloribus mori dignatus est, divino Patri dic, quaeso, in momento mortis meae: Pater, ignosce ei! Dic matri tuae dilectae: Ecce filius tuus! Dic animae meae: Hodie mecum eris in paradiso. Deus meus, Deus meus ne derelinquas me in illa hora. Anima mea sitit ad te, qui es fons aquarum viventium. Vita mea praeterit velut umbra, adhuc modicum et consummata erunt omnia. Qua-

propter, Salvator mi adorabilis, ex hoc momento in manus tuas commendo spiritum meum. Divine Jesu, accipe animam meam. Amen.

VII. Alia oratio ad obtinendam bonam mortem.

O Maria sine labe concepta, ora pro nobis, qui confugimus ad te: o refugium peccatorum, mater agonizantium, noli nos derelinquere in hora exitus nostri, sed impetra nobis dolorem perfectum, sinceram contritionem, remissionem peccatorum nostrorum, sanctissimi Viatici dignam receptionem, Extremae Unctionis sacramenti corroborationem, quatenus securi praesentari valeamus ante thronum iusti sed et misericordis iudicis Dei et Redemptoris nostri. Amen. *(Indulg. 100. dierum semel in die. Pius IX. 1856.).*

SADRŽAJ.

	Strana
I. Pozdrav	5
II. Providnost	10
III. Seoba	16
IV. Ulaz u župu	22
V. Prva nedjelja	26
VI. Pregledba župe	32
VII. Prvi posao	37
VIII. Vinograd Gospodnji	42
IX. Pondus et aestus diei	46
X. Najveći neprijatelj	50
XI. Ini neprijatelji	54
XII. Oboružanje	59
XIII. Dobri prijatelji	63
XIV. Dušobrižnik i radnici	69
XV. Dušobrižnik i oženjeni	75
XVI. Dušobrižnik i roditelji	83
XVII. Dušobrižnik i djeca	89
XVIII. Dušobrižnik i svakidanji učenici	94
XIX. Dušobrižnik i opetovničari	101
XX. Dušobrižnik i mladići	105
XXI. Još o mladićima	110
XXII. Dušobrižnik i udruge mladeži	116
XXIII. Dušobrižnik i djevojke	122
XXIV. Dušobrižnik i služinčad	131
XXV. Dušobrižnik i grješnici	136
XXVI. Dušobrižnik i potišteni	145
XXVII. Dušobrižnik i potišteni. (Nastavak)	151
XXVIII. Dušobrižnik i siromasi	158
XXIX. Dusobrižnik i siromasi. (Nastavak)	165
XXX. Dušobrižnik i prosjaci	173
XXXI. Dušobrižnik i bolesnici	179
XXXII. Dušobrižnik i umirući	186
XXXIII. Dušobrižnik i pokojnici	192

Strana

XXXIV. Život dušobrižnikov:
1. Molitva 199
XXXV. 2. Vjera 208
XXXVI. 3. Znanje — obrazovanost 217
XXXVII. 4. Izbor štiva — lektira 223
XXXVIII. 5. Vladanje 230
XXXIX. 6. Ćudorednost 235
XL. 7. Kuća 242
XLI. 8. Kućno osoblje 247
XLII. 9. Ponašanje spram drugih dušobrižnika i poglavara 256
XLIII. 10. Odnošaji spram učitelja 263
XLIV. 11. Ponašanje prama svjetovnim oblastima . . 268
XLV. 12. Ponašanje spram protivnika 275
XLVI. 13. Ponašanje prama pridošlicama 281
XLVII. 14. Ponašanje prama pobožnima 287
XLVIII. 15. Razboritost 295
XLIX. 16. Istinoljublje 301
L. 17. Duševna jakost 306
LI. 18. Umjerenost 312

DIO II.

LII. Učiteljsko zvanje 3
LIII. O čemu valja propovijedati? 9
LIV. O čemu valja propovijedati? (Nastavak) 16
LV. O čemu valja propovijedati? (Nastavak) 23
LVI. O čemu valja propovijedati? (Svršetak) 35
LVII. Priprava za propovijed 42
LVIII. Kako valja predavati propovijed 50
LIX. Kršćanski nauk 57
LX. Vjersko-ćudoredna obuka u školama 63
LXI. Vjersko-ćudoredna obuka u školama. (Nastavak) 69
LXII. Sveta otajstva 75
LXIII. Primanje svetih otajstva 81
LXIV. Dijeljenje svetih otajstva 86
LXV. Žrtva svete mise 90
LXVI. Slušanje sv. mise 97
LXVII. Župna crkva 103
LXVIII. Otajstvo sv. krsta 108
LXIX. Otajstvo sv. potvrde 116
LXX. Sv. pričest 121
LXXI. Prva pričest i providba 128

Strana

LXXII. Ključ od crkve i od svetohraništa 133
LXXIII. Otajstvo pokore 139
LXXIV. Zadaća ispovjednika 142
LXXV. Pojedine dužnosti ispovjednika 146
LXXVI. Dodatak pouci o ispovijedanju 150
LXXVII. Ispovjednik i pokornik 156
LXXVIII. Milosrgje Božje i skrušenost grješnika 163
LXXIX. Ispovjednik i pokornik po dobi i staležu 166
LXXX. Ispovjednik i raznovrsni pokornici 173
LXXXI. Zadavanje pokore 179
LXXXII. Što treba da činiš prije, a što poslije ispovijedi . 184
LXXXIII. Posljednja pomast 188
LXXXIV. Sveti red 192
LXXXV. Otajstvo ženidbe 200
LXXXVI. Zaruke 204
LXXXVII. Vjenčani dan 210
LXXXVIII. Zli dusi 216
LXXXIX. Čarolija — praznovjerje 219
XC. Uporaba blagoslovina 223
XCI. Sveta voda 228
XCII. Ine blagoslovine 232
XCIII. Kućno bogoslužje 236
XCIV. Svetkovanje nedjelje 240
XCV. Ophodi i proštenja 246
XCVI. Posljednje stvari 252
XCVII. Oproštaj 256
XCVIII. Proficiscere 260
XCIX. Osvrt 264
C. Odjek 270

Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu.

Broj 2.948.

Imprimatur.

U Zagrebu, dne 8. srpnja 1907.

Generalni vikar:

I. Krapac

posveć. biskup.

HRV. KATOL. TISKOVNO DRUŠTVO
U ZAGREBU.